

ספר

עצי ברושים

כולל

שאלות ותשובות חדשים ובאורים.

על

שו"ע יורה דעה

מאת

הגער שבכדונה שלמה, בהרב המפלג בתו"ו וכו' מוהרד ישראל מושה הכהן ולהיה
מיצ בתוך עיר ואם בישראל פ"ק ווילנא המעשרה ה' יטונה.

(בעל המחבר הגות וחדושים על כל הש"ס וי"ד הגקאים בשם חשק שלמה, ופטר שו"ת בגין שלמה).

ווילנא

בדפוס האלמנה ודאחים ראם

שנת תרס"ג לפ"ק

А Ц Е Й - В Е Р О Ш И М Ъ .

Разборъ религиозныхъ вопросовъ.

Сочиненіе Шліомы Кагана.

В И Л Ё Н А . Типографія Вдовы и братьевъ Ромиъ. Уголъ Духовскаго и Глухова пер. собств. домъ № 1/2

1903

הקדמת המחבר

אודה את ד' בפי ובתוך רבים אהללנו. כמה אקדם ד' אכף לאלהי מרום. אשר שם חלקי מיושבי ביהמ"ד, ולא משתי מאחלי של תורה, והופיע ד' עלי ברוח קרשו להדש ברעיוני כמה חידושים בפלפולא של הלכה בכמה סוגיות הש"ס ובדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל. וזה המשה ועשרים שנה מעת שנפטר בר אחי הנאון הצדיק זצ"ל זכיתי להתכבד מאת רבני הקהילות הקרובים והרחוקים הסבקים להשיב להם בדבר ד' זו הלכה למעשה וגם כמה בע"ב ומופלגי תורה אשר פנו אלי בכל דבר הקשה להם, ובעז"ה השבתי לכל אחד ואחד די מבוקשהו כהלכה. והנה זה קרוב לחמש עשרה שנה בתהילת שנת תרס"ט אשר זכני ד' להוציא לאור הדפוס כפרי בנין שלמה המיוסר על הדינים השייכים להלך או"ה ות"ל אשר נתקבל הבורי בעיני הלומדים וכבר נתפשט חבורי בכמה עיירות ומדינות קרובות ורחוקות, ובקשוני רבים וכן שלמים שאביא לבית הדפוס גם השו"ת והדושים שיש אתי בכתובים השייכים לחלק יו"ד ואה"ע כי אלו ההלכים נצרך יותר להלכה ולמעשה, אך הרבה שנים נתיישבתי בדבר הזה אם כדאי הוא להדפיס חיבור על יו"ד ואה"ע יען אשר סומן חיבור השו"ע ואילך נתחברו כמה חיבורים לאין מספר מהנאונים הגדולים אשר היו בארץ וכמעט שלא הניחו מקום להתגדר החיבורי יהי' ללא צורך ותועלת כלל וגם כי ע"פ רוב בחלקי השו"ע אלו הם דברים הנוגעים ביותר להלכה ולמעשה ויראתי פן אכשל בדבר הלכה ה"ו ויביא הדבר לידי תקלה ח"ו שיוסמכו על דברי אשר לא כדת. אך כעת קרוב להדפסה שעברתי עין עיוני על מהבדתי ומצאתי בהם כמה חידושים שלפי השערה שלי לא נמצא בספרים שנדפסו מכבר וגם נזהרתי שלא אביא בדפוס השו"ת שכתבתי להלכה למעשה רק מעט מזער הנראה לי כי ראויים להביא לבית הדפוס אבל רובא דרובא הם מהחידושים אשר כתבתי לבאר שיטות הראשונים ז"ל ומה שיוצא להלכה מכל שיטה ושיטה ולכן הסכמתי לדברי אנשי שלומי שזרזוני להוציא חיבורי על יו"ד לאור הדפוס. והנה היה בדעתי להדפיס גם על אה"ע אך מהמת נודל הוצאות הדפוס מנעתי מזה ואי"ה אם יתקבל ספרי אצל הבעה"ב הגבירים והגדולים בע"ה המופלגים בתו"י נ"י אז אראה להשתדל ולהוציא לאור הדפוס אי"ה גם על חלק אה"ע והו"מ ויתר החיבורים אשר אתי בכתובים. וקראתי שם הספר **עצי ברושים** משום דשלמה המלך השתמש בבנין ביהמ"ק בעצי ברושים וכמו דכתיב במלכים א' ו' פסוק מ"ו ויצף את קרקע הבית בצלעות ברושים וכן בדברי הימים ב' ג' פסוק ה' דכתיב שם ואת הבית הגדול הפה עצי ברושים וכן אנכי בספרי בנין שלמה נמצא איזה חידושים אשר היו צריכים עדיין תיקון והשלמה ותקנתי אותם בספרי עצי ברושים וגם כתיבת ברושים נמצא בצירוף שמי ושם אבי ושם עירי בראשי תיבות **שלמה בן ישראל משה ויילנא** וגם תיבות **עצי ברושים** הוא גימטריא **תרס"ג** [לפי הא"ב דאלכ"ס ג"ן ד"ס דהע"ן נתחלק בה"א] כמנין השנה שאנו עומדים בה. ויהא רעוא דלימא מלתא דתתקבל ויצילגי משגיאות ויראני מתורתו נפלאות ולא ימוש התורה מפי וספי זרעי זרע ער עולם :

כ"ד המחבר הצעיד מפרתי כהונה **שלמה הכהן** מו"ץ בפ"ק **ווילנא** עיר המעשרה ה' יבונה

וראתי לחאציל ברכה מקירות לבי ולברך בשם ד' לכל קהל עדת עירנו. ווילנא ובפרט לכבוד הגבירים הנכבדים מופלגי תורה הספורסמים לשם ולתהלה אשר קבלו את ספרי הראשון **בנין שלמה** בספני וגם אשר התגברו לקבל ספרי זה כאשר יצא סביב הדפוס בעז"ה שיהיה שלום בחילם שלום בארמנותם ויתברכו בחיים ושלום ועושר וכבוד ונחת רוח כל הימים ויראו נחת סבניהם ובנותיהם זרע ורעם. יברכם ד' וישמרים יאר ד' פניו אליהם ויחוננם ישא ד' פניו אליהם וישם להם שלום :

וכרי שיהיה ראשית דברי במאור התורה וכמאמר הכתוב פתח דברך יאיר ראיתי לכתוב בכאן דרוש אחד לתג הפסה שכתבתי בעז"ה בשנת תרנ"ה ע"פ דרך הדרוש והפלפול ביחד וזה לשוני שם :

שלמה המלך ע"ה אמר בסוף שיר השירים ברח דודי ודמה לך ללבי או לעופר החליט על הרי בשמים ופירש"י ברח דודי מן הגולה הוצא ודמה לך ללבי למחר הגולה והשרה שניחך על הרי בשמים והוא הרי המוריה וביהמ"ק שיצנה צ"ב עכ"ל רש"י וכן נראה מד' הפייסן בגולה של יו"ם הראשון של פסח שסדר למחר ברח דודי ודמה לך ללבי יגל יגש קן קלבי שמפרש ג"כ כפרש"י אבל במדרש רבה על פסוק הזה הוצא בזה הנשן ודמה לך ללבי מה לבי זה בשפה שהוא יסן פיו אחת פתוחה ועיס אחת קמולה כך בשפה שיראל עושן רטנו של הקב"ה מביט אליהם בשתי עיניו הוצא הוא דכתיב עיני ד' אל לדיקים ובשפה שאין עושן רטן הקב"ה מביט להם בעין אחת שאלמר הנה עין ד' אל ירחיו עכ"ל המדרש שם והנה דברי המדר"ל אל תמה לנחמה ולריך בילור דא"כ מה זו בקשה שזבקש המשורר צמד כנסת ישראל דרמה הקב"ה ללבי ויביט פלגי בעין אחת דהלא עין הבטה בעין אחת הוא משל על מצינו השנחה פליט כמש"כ שם הגאון בעל יפה מראה בביאורו על המדרש רבה שם המקרא יפה קול ואדרבה מפי הוצא לבקש שיביט פלגי בשתי עיניו וימחר לגאול אותה וגם מה נלמד זה

לבקש מהקב"ה והלא המשורר צעמנו כתב שם [קאפיטל ב' פסוק ח'] דומה דודי ללבי או לעופר החליט הרי דמחזיו של הקב"ה כך הוא לדמות ללבי כביכול וא"כ לא הוצרך לבקש זה :

ואכן לישב ד' המדר"ל הג"ל רחמי להקדים בתחילה לזה דבר הלכה ואח"כ יבואר לנו דברי המדרש הג"ל היטב ויחישב כל הקושיות הנ"ל. והוא דרחמי להקדש ולהבין במחלוקת הרמב"ם ז"ל והמדרש שחלקו בחמץ בפסח אי מקרי דשיל"מ או לא דרעת הרמב"ם ז"ל דאי דשיל"מ דהא קייל כר"ש דחמץ לאחר זמנו מותר אבל המדרש חלק וס"ל דלא אי דשיל"מ משום דמחר לחיסורו לשנה הבאה ולריך להבין בלחץ סברה פליגי. וג"ל לבאר ע"פ מה שחקרנו מכבר דהא דליסור בטל בחוב ומפקל מקרא דאחרי רבים להטות חס הוא מחזרת היחר דהאורה לא אסרה לכל האיסורים רק חס הם צמינס אבל חס נתעצב בחוב היחר מחר לכתחילה או דלמא שחינו חלל בחזרת דמי דהאורה חסה על ממונס של ישראל ולכן חס נתעצב ממילא וחינו ניכר האיסור הקילה האורה להחיר את התעצבות :

וה"ל לענין דינא דחס הוא מחזרת היחר גמור לא שייך לאיסור בדשיל"מ מטעם דעד דתחלתו בליסור ע"י ציטול תחלתו ביהיר לאח"כ ולא יסרך לביטול כמו ש' השם"ק ז"ל כיון דליסור שנתעצב בחוב הוא היחר גמור חץ שום ל"מ חס לאכלו עכשיו ע"י ציטול או דילכלס לאחר זמן בשעת שיתר האיסור דהא למ"ד דסומא האורה בליסור ח"ל למחר האורה חפלו חס ח"כא פאוריס

האבן מבשרתם וקאפי על יאה"ר וכמו דליתא בסיכה ד' נ"ב שפיר
הוי דשיל"מ פ"י תשובה דהרי לא יחזור לרשעתו לשלם ולפיקד
אמרו מו"ל דלחין בן דוד בא רק בדור שכולו זכאי דווקא :

אבן כל זה לדעת המרדכי אבל לדעת הרמב"ם ז"ל דגם דבר
שחזר לאיסורו מקרי דבר שיל"מ הדדא הקושיא לדוכתיה
דלמה העולם נידון אחר רובו . ומיהו נ"ל ליישב היטב גם לפי
דעת הרמב"ם ז"ל דהנה בלא"ה יש לתמוה דהאך העולם נידון אחר
רובו בר"ה ויה"כ הלא קי"ל דלחין האיסור בטל ברוב רק אם
האיסור אינו ניכר ולא ידעין מי הוא האיסור אבל אם האיסור
ניכר לא בטל אפי' באלף אלפי אלפים וא"כ האך בטלן מיעוט
הרשעים בין רוב לדיקים הלא כלפי שמיא גליא מי הוא לדיק ומי
הוא רשע והוי האיסור ניכר לפני הקב"ה :

ואמנם תירוצ גדול יש לדבר זה דשלח כמדת הקב"ה מידת
צ"ו דמדת צ"ו דאף אם כמה מדיוות שמקימין גזירותיו
ומביט עליהם בעין טובה ומ"מ אם יש מדינה אחת שסרחה עליו
מביט עליה בעין רעה אבל מדת הקב"ה אינו כן אלא אם נמלא
מיעוט רשעים בעולם מעלים עין מהם ועושה עמו כי לא ידע
חיחס ואינו רואה את משיהם רק הוא מביט בעין טובה על
הלדיקים ועל זה דימה המשיור להקב"ה ללצי דמה לצי כשהוא
ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת קמולה כך הקב"ה אם רואה
שכל העולם הם לדיקים דלשון לדיקים משמע דכולם לדיקים אבל אם
עייני ד' אל לדיקים דלשון לדיקים משמע דכולם לדיקים אבל אם
רואה שיש מיעוט רשעים בעולם אז מעלים עין מהם ואינו מביט
עליהם כלל רק על הלדיקים הוא מביט בעין טובה דכתיב עין
ד' אל יראיו דלשון יראיו משמע דיש בני אדם בעולם שאינם
יראים כנ"ל :

ונראה דלזה כיון הפייטן בפיט דהאומן ביד מדת משפט שסד
הסובל ומעלים עין מסוררים וכל מאמינים שהוא סולח
סלה וכוונת הפייטן פשוט כמו שנכתב דהקב"ה סובל לעון
הרשעים ומעלים עין מהסוררים וע"י מדה זו הכל מאמינים שהוא
סולח סלה והיינו אפילו אם יש מיעוט רשעים בעולם מ"מ הוא
סולח ומוחל לעון ישראל משום דמעלים עין מן הרשעים ודומה
כאלו אינו רואה נועשה הרשעים והלכך הוי מעשה הרשעים כמחל
ליתא ולכן הוא סולח ומוחל לכל העולם כולו :

ובזה יתישב הקושיא המפורסמת ומטו בה משמיה דהגאון
הלדיק המנוח מו"ה ישראל סאלאנצער זל"ל דהיינו
אמר ר"י בן דרבנאי דסומא באחת מעיניו פטור מן הראיה משום
דכתיב יראה יראה מה לראות בשתי עיניו וס' והלא במלות ראיה
פנים בעזרה כתיב בתורה יראה אל פני האדון ד' ואימתי נקרא
הקב"ה אדון רק בזמן שישראל נקראו עבדים והיינו כשאין עושין
רעו של מקום ואז הרי נגלה עליהם בעין אחת ואכן לפי מש"כ
נתישב הקושיא דלחין הכוונה דמביט בעין אחת רק דלחין מביט על
מעשה הרשעים רק ע"י מעשה הלדיקים :

ואמנם כל זה עכשיו שילרו של אדם מתגבר עליו בכל יום
וקשה לו לאדם לחזור בתשובה אבל לעתיד שיהיה
יתבטל היה הדין טטה דלחין צ"ד בא רק בדור שכולו זכאי דהרי
אפשר להם לעשות תשובה אבל בשביל ששלמה לפה ברוח הקודש
שאם ימחין הקב"ה עד שיהי' דור שכולו זכאי מי יודע עד אימתי
יתרחק הגאולה ולכן ביקש שיעשה הקב"ה לפניו משורת הדין
וידמה ללצי גם לעתיד כמו שיהי' נוגע עכשיו בגולה שיעלים
עיניו מן הרשעים וע"י זה נזהר לראות במהרה בימינו צדיק ציון
וירשלים אמן :

טהורים בההוא בית אב מ"מ עושין בטומאה לנישגא בתרא ביומא
ד' ו' ואפי' לל"ק שם מ"מ א"ל לאחיי טהורים מבית אב אחרינה
משא"כ אם נאמר שאיך רק דרך דימוי שפיר שייך השבחה דער דתאכלנו
באיסור ע"י ביטול תאכלנו בהיתר לאחר זמן ולא יסרך לביטול :

ונ"ל דתלוי זה בפלוגתא שנחלקו הפוסקים ז"ל בזה דקיי"ל דלחין
מבטלן איסור לכתחילה אם הוא דאורייתא או דאורייתא או דאורייתא
מדרבנן דלדעת הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד [והבא בש"ך ביו"ד
בסי' ל"ט ס"ק ז'] דאיסור מה"ת לבטל פ"כ דס"ל דביטול איסורים
אינו יהיה גמור דאם הוא יהיה גמור דהתורה לא אסרה רק כל
זמן דהאיסור הוא בעין למה לא יבטל לכתחילה משא"כ לדעת
הה"ס שריבא שם דס"ל דלחין אלא מדרבנן אבל מה"ת מותר
לבטל לכתחילה הוא דלחיה גדולה דביטול הוא מתירת היתר :

ועל פי האצה זו נוכל לומר דבזה פליגי הרמב"ם והמרדכי
דהרמב"ם ס"ל כדעת הראב"ד דמה"ת איסור לבטל ברוב
וע"כ דביטול ברוב דהתורה התורה אינו אלא מתורה דהוי והלכך
בדשיל"מ לאחר זמן דיכול לחולו בהיתר בלא ביטול מהווייב להמתין
והלכך לחין נ"י כלל אם חוזר לאיסורו לשנה הבאה דמ"מ לאחר
הפסח יכול לחולו בהיתר משא"כ המרדכי י"ל דסיבך דמה"ת
מותר לבטל ברוב לכתחילה רק מדרבנן איסור וע"כ דהי"ז גמור
הוא ע"י ביטול וא"כ לא שייך כלל הסבחה דער דתאכלנו באיסור
האכלנו בהיתר רק עיקר הטעם דדבר שיל"מ לא בטל הוא מטעם
שכ' הר"ן בפסחים ב"ל כל שעה ובגדרים ד' נ"ב דדבר שיל"מ לאחר
זמן דמי לדם הפך והשעיר ש"ן בטלן זה בזה משום דשניהם
עולין הן והיינו דשניהם כשרים לזריקה וה"ל דשיל"מ לאחר זמן יש
להאיסור השתוות בהיתר ולכן לא בטל :

וא"כ בדבר שחזר לאיסורו כמו חמץ דחוזר לאיסורו לשנה
הבאה ולא דמי כלל לדם הפך והשעיר הלכך שפיר בטל :

והנה ע"פ דרך הדרוש יש להביא ראיה לד' המרדכי מהא דאמרין
בסנהדרין ז"ל דלחין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו
חייב והנה הטעם שביא בדור שכולו חייב כבר מבואר בספרי הדרוש
טעמים נכונים בזה [ועי' בזה היטב מש"כ המגדלות דוד על
הכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וכו'] אבל לריך
להבין מ"ש מו"ל בדור שכולו זכאי ומשמע דלא סגי ברוב זכאין
ואמאי לא סגי ברובא הא אמרינן בקדושין ד' ל"ט דהעולם נידון
אחר רובא וכל אחד לריך לחשוב את עצמו ואת העולם לביטול
עשה מלוא אחת הכריע את עצמו ואת העולם לכף זכות ולמה
לעמוד יהיה לריך דווקא דור שכולו זכאי :

ואכן לפי דעת המרדכי יחא דהנה ללאורה קשה דלמה העולם
נידון אחר רובא ומיעוט הרשעים הוי כמחל דליתא והלא
מיעוט הרשעים יש להם תקנה בתשובה וא"כ כמו דנדרים הוי
דשיל"מ ע"י שאלה ע"י פתח ומרטה וגם הוא מטה לאתשולי וא"כ
מיעוט הרשעים נמי הרי יש להם מחירין ע"י תשובה דהיינו חרטה
על שטבר ועזיבת החטא וגם הוא מלוא לעשות תשובה דתשובה
הוא מ"ע דאורייתא :

ואמנם לפי דעת המרדכי הג"ל דדבר שחזר לאיסורו לא מקרי
דשיל"מ יחא דהרשעים בעוה"ז כל זמן דהיה"ר שולט
בעולם א"ל לעמוד נגדו משום דילחיו של אדם מתגבר עליו בכל יום
והלכך לא שייך לקחתו דשיל"מ דהרי הוא דבר שחזר לאיסורו
לאחר ימי התשובה והלכך שפיר בטלים מיעוט הרשעים . וכל זה
עכשיו שהיה"ר שולט בעולם אבל לעתיד לבוא שיהיה"ר יתבטל מן
העולם וכמו דכתיב ואת האשתי ארחיק מעליכם והסירוחי את לב

עצי ברושים

יען ששפיר נגמר בין ימי הפורים לאג הפסח ראיתי להעתיק בבאן מש"כ בעניינא דטעילה בשנת תרס"ב

להרב הגדול החריף ובקי הגביר הספורס שווע ונדיב פאר ערשט פשוט מו"ה

מרדכי עפשטיין הלוי נ"י

ס"ת עשרה ובעשרה דווקא חשילו הוא היום מדרבנן מחוייב לבוא לעיר לשמוע פ' זכור בעשרה ואם אינו מוטל חוב על כל יחיד רק אם יש עשרה צביה"ג אז מוטל עליהם חוב פ' זכור מה לי אם הוא היום מדאורייתא מ"מ אם הוא בכפר שאין שם עשרה אינו מחוייב להכניס עצמו בחוב ויבוא למקום שיש שם עשרה ואם הסביר מחייב דאף דהא טעור מן המלוא מ"מ מלוא על האדם להכניס עצמו שחייב במלוא כמו מלוא לית דמלוא ללבוש בגד שיש בו ד' כנפות כדי שיהייב במלוא ליתא ח"כ אף אם הוא מדרבנן ג"כ יש מלוא להכניס עצמו במלוא ולכן מש"כ המחבר בשו"ע הטעם מפני שהוא מדאורייתא לכאורה קשה וניהו לקמן בסמוך יבואר תיכון לקושיא זאת] והיינו משום דקריאת פ' זכור מובה על כל יחיד ויחיד כן יבואר שם במעשה רב :

ועל פי דבריו ז"ל יתיישב מה שהקשה הבטל המאור ז"ל דלרב חסי תקשה ממתינות אין פורסין על שמע פחות מעשרה והמלי לא חשיב נמי דאין קורין את המגילה בפרות מעשרה ולכן הוכיח מה דרב חסי גופא אינו מליד עשרה רק למלוא בעלמא אבל אינו מעבד דיעבד ואכן לפי דברי הגר"א ז"ל הג"ל לק"מ על רב חסי דהתנא לא חשיב שם אלא הדברים דאינו מוטל על כל יחיד ויחיד רק אם יש עשרה אז מוטל עליהם המלוא כמו פריסת שמע וקריאת התורה ושיאלת כפיס אבל מגילה אף שאינה נקראת רק בעשרה מ"מ מוטל חוב על כל יחיד ויחיד ליתן למקום שיש שם עשרה לשמוע הקריאה :

והנה פשוט דלפי דברי הגר"א ז"ל לא יתכן כלל תירוט של מעכ"ת כ"י על רב יוסף דלוי נקראת רק בעשרה דווקא דמ"מ כיון שחובה על כל יחיד ויחיד לקרואה שפיר איכא גזירה דהכל חייבין ואין הכל בקיאות ושפיר יש לחוש שילך אצל בקי ללמוד כדי שיוכל לקבץ אח"כ עשרה ולקרות המגילה בעשרה ומה הועלת יש במה שקוראין אותה בעשרה מ"מ החשש שמא יעבירו ד' אמות ברה"ה הוא קודם הקריאה ואז ליכא רבים דיזכירו לו שהוא שבת :

ונ"ל דזהו טעמם של החוס' דהולכנו לומר דרב יוסף ג"כ אינו ליה לטעמא של רב רב רב דהולך ליתן טעם על מה דאין קורין במקדש דלא גזרו זו משום שבת [ואגב ראייתו לכחוד מה דחומה לי דברי החוס' אלו במש"כ דבמקדש לא גזרו שמא יעבירו משום דאין שבות במקדש דהא החוס' ברפ"ד דרה"ה כתבו שני טעמים דלמה צוה"כ היה ניטל הלולב בשבת גם בגבולין או משום דגבולין אין בו רק איסור טלטול בעלמא לכן הואיל ואשחרי במקדש לא החמירו במדינה ועוד טעם דבשופר לא ידעו בשום מקום קביעות החודש רק בירושלים אבל בגבולין ידעו בכל מקום שהשלוחין מגיעין שהוא יו"ט וא"כ הקד שני טעמים יש גם במגילה דהא ילאו השלוחין על אדר מפני הפורים וכן במגילה אפי' איסור טלטול לא שייך גבה דלא גריעא משאר כחצי הקודש דמותר לטלטל בשבת ולקרות בהם ולמה גזרו שלא לקרות המגילה בשבת ונהי דהא דהולכנו החוס' הכל לומר דהא דלא גזרו במקדש הוא מפני שאין שבות במקדש ניחא משום דשם גופא משמע דלא התירו במדינה רק משום דמותר במקדש והטעם דמותר במקדש ע"כ אינו אלא משום שבות במקדש והלכך מה דחירו דברי רב יוסף דנ"מ לענין מקדש ניחא אבל חקשה טובא על רב דאמר טעם גם על מגילה משום שמא יעבירו מה וודאי תמוה דלמה לא נימא מתוך שהותר במקדש הותר גם בגבולין כמו בלולב בזמן הבית ומפשטות המנהג דריש מגילה משמע דגם בזמן הבית לא קראו המגילה בשבת לא במקדש ולא בגבולין דהא המנהג נשנה בזמן הבית וחדע דהא גבי לולב לא הוזכר כלל במנהג דלאחר החורבן הלולב אינו ניטל בשבת בשום מקום רק דבגמ' אמרינן כן דהאידנא לא דמי אבל במנהג לא הוזכר זה וע"כ משום דהמנהג נשנה בזמן הבית והא דגבי שופר הוזכר במנהג דמשחזר הבית התקין ר"י בן זכאי וכו' היינו משום דשם הולך התנא להביא דין חדש דלאחר החורבן אדרבה הקיל

אחדש"ת הרמה באתי להודיעו כי החד"ת אשר שלח לי ביום הפורים למנה בעניינא דמגילה עלו לפני לראות וכו' ושחה באתי להשיב על דברי מהרצו לפלפל בדבריו וראשון לזיון ראיתי שמעכ"ת כ"י בא ליישב קושיית החוס' במגילה ד' ד' ע"כ דלמה הולך רב יוסף לתת טעם חדש על מה דאסור לקרות המגילה בשבת ולא סגי ליה בטעמא דרבה דאסור משום שמא יעבירו ד' אמות ברה"ה דהא בשופר ולולב ליכא טעמא אחריתא וע"כ דגבי שופר ולולב גם רב יוסף ס"ל דאסור משום גזירה דשמא יעבירו וא"כ למה הולך לומר במגילה טעמא אחריתא וכו' החוס' שם דחוק מאוד ועי' בעי"א ובפנ"י שדחקו בזה :

ואמנם מעכ"ת כ"י עלה בדעתו לתרץ קושיא הג"ל ע"פ דברי החוס' יו"ט בפ"ק דמגילה שהקשה דהאך קורין בס"ת בשבת דהא גם בקריאת ס"ת איכא למגיר שמא יעבירו כמו במגילה וכו' בחוס' חדשים דשאני קריאת ס"ת דאינו אלא בציבור ורבים מדברי אהרדי כדאיתא בפ"ב משנה ד' [וטפי הו"ל להביא מפרק כ"ב דשבת משנה ה' ע"ס] ועפ"י מלא כח"ד כ"י מקום ליישב קושיית החוס' ד"ל דרב יוסף ס"ל כרב חסי במגילה ד' ה' דאפי' מגילה בזמנה אינה אלא בעשרה וליכא טעמא דרבה דהא רבים מדברי אהרדי והלכך הולך לתת טעם אחר ורבה דאמר הטעם משום גזירה שמא יעבירו ס"ל כרב דמגילה בזמנה קורין אותה ביחיד ורבה ורב יוסף פליגי בפלוגתא דרב ורב חסי ובה מיישב כח"ד גם את דברי הרמב"ם בפרק ה' ה' י"ג מהלכות מגילה . שכתב הטעם דאין קורין המגילה בשבת משום גזירה דרבה שמא יעבירו כו' . ולא הוזכר גם הטעם של רב יוסף . משום דהרמב"ם לטעמא שפסק שם הלאה ז' כרב דמגילה בזמנה קורין אותה ביחיד . זה חוכן דבריו והני קורא על מעכ"ת כ"י שפתיים יושק משיב דברים נכוחים :

אך מש"כ מעכ"ת כ"י דכמדומה לו שצביאור הגר"א ז"ל כתב ג"כ לחלק בלשון זה הנה צביאור הגר"א ז"ל על השו"ע לא עיינתי ואולי נמלא כן בלחיה מקום אך עיקר דברי הגר"א ז"ל נמלא בספר המנהגים שלו הנקרא מעשה רב ששאלו אותו לפי דעתו שילך לברך אקב"ו על קריאת המגילות דשיר השירים ורות וקהלת הלא קורין אותם בשבת והלא שייך גם בהם גזירה דרבה כמו במגילת אסתר והשיב דלא דמי כלל מגילות אלו למגילת אסתר דמגילת אסתר שאני דהיא חובה על כל יחיד ויחיד כמו שופר ולולב והלכך שייך שפיר בה גזירה דרבה משום דהכל חייבין ואין הכל בקיאות ויש לחוש שמא ילך אצל הבקי ללמוד אבל מגילות אלו אין חובה על כל יחיד ויחיד לקרואה רק אם יש עשרה צביה"ג אז מוטל על הציבור לקרואם וברבים לא שייך גזירה דרבים מדברי אהרדי והיינו נמי טעמא דקריאת ס"ת בשבת דתקנת מרזא לקרות בס"ת בשבת לא היה רק בים עשרה צביה"ג :

ותרע דהא בני הישוב הדרים בכפרים ואין להם עשרה אינו מוטל עליהם לבוא לעיר בשבת ולשמוע קה"ת וע"כ דאין מוטל שום חוב על כל יחיד ויחיד רק לקריאת פ' זכור [וכן לפרשת פרה הדומה לקלת פוסקים] כתוב בשו"ע סי' תרפ"ה ספי"ז דבני הישובים שאין להם מנין לריבין לבוא למקום שיש להם מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא עכ"ל השו"ע שם [והא מד' החד"ת בס"י ק"ח] ומבואר שם דלפרשה זכור יש חיוב יותר לשמוע בעשרה יותר מקריאת המגילה דבקריאת המגילה רוב השו"ס סוברים דבזמנה אפילו ביחיד :

ואכן מש"כ בשו"ע הטעם משום שהם מדאורייתא ז"ע לכאורה דמאי נ"מ אם הוא מדאורייתא או דאינו אלא מדרבנן וכו' שכתב בש"ס ככ"מ והא נחשבת בכלל מלוא מדרבנן ומ"מ היא חובה על כל יחיד ויחיד ואם אדם משרא דר בכפר שאין שם מגילה בודאי מחוייב לבוא לעיר במקום שיש שם מגילה ולשמוע קריאת המגילה והלכך בפ' זכור מ"מ אם מוטל חוב על כל יחיד ויחיד לשמוע הקריאה מתוך

הקול ר"י בן זכאי שמואל לתקוע בכל מקום שיש בו צ"ר חבל
גבי גלגל לא הולך החגל להזכיר דלחמך החורבן לא דמי שבת
דממלא ידעין דהא בזה"כ גופא לא החירו בנבולין רק משום
חיידי דבמקדש דמי דמי גם בנבולין וכמ"כ החוס' וגלגל דמה
שכ' החוס' ללא החירו בנבולין רק משום דבמקדש דמי הוציא
זה מה גופא מדלא הזכירה המשנה דלחמך החורבן לא דמי וע"כ
משום דזה"כ גופא לא הותר בנבולין רק חיידי דמקדש ובמקדש
דחורבן הוא מפני שאין שבות במקדש והלכך לא הולך החגל
להזכיר דלחמך החורבן לא דמי דממלא ידעין ודו"ק ותקשה טו"ב
על דבה דלמה לא הותר לקרות המנילה בשבת בזמן הבית. ועל דל
הדומה כ"ל ליישב דרבה סובר דלא החירו בנבולין חיידי דבמקדש
רק במטעם דאורייתא כמו בלולב חבל מנילה דלמי חלא מדרבנן לא
החירו חיידי דמקדש. ובה נחמ"ג נ"כ מש"כ החוס' דרב יוסף בא
ליהן טעם על מקדש דלא גזרו בו משום שבות ולמה לא נהבו
דבא ליהן טעם גם על נבולין דלחמך החורבן ה"ל להחיר גם בנבולין
חיידי דמקדש וכמו שכ' החוס' שם ברה"א חבל להכ"ל נחמ"ג חוס' מוסב
דלרבה ל"ל דבמטעם דרבנן לא החירו משום חיידי מהיכי חסיו לומר
דרב יוסף פליג עליה ולכן מסתברא להו להחוס' דרב יוסף לא
פליג על רבה רק דרב יוסף בא ליהן טעם על מקדש. ואפשר דרבה
ג"כ ס"ל לשטמא של רב יוסף דהא במקדש לא גזרו משום שבות
וע"כ אריבין אנו לשטמו של רב יוסף ורבה בא ליהן טעם על
נבולין ורב יוסף בא ליהן טעם על מקדש ומר אמר חדא ומר אמר
חדא ולא פליגי [ויעוד כ"ל דאפשר דרבה סובר כיון דמנילה דרבנן גם
במקדש גזרו ביה וקלם רחיה ליה דהרי בלולב גופא לא היה דוחה
שבת רק ביום ראשון משום דלחיה ליה עיקר מה"ס גם בנבולין
הרי דאף דבמקדש כל הימים מה"ס מ"מ כיון דנבולין ליכא
חיובא בשאר הימים גזרו אף במקדש כ"ס במנילה דעיקרו דרבנן
גם במקדש ומיהו קלם יש לדחות דשאינו לולב דבשאר הימים
בנבולין ליכא חיובא כלל אפי' מדרבנן בזה"כ משא"כ במנילה
דמ"מ חיובא מדרבנן מיהו ליכא] ומ"מ מש"כ בחמילה כ"ל עיקר
דרבה ורב יוסף לא פליגי כלל :

ואמנם מד' הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מגילה דלא הביא רק למעשה דרבה פ"ב דס"ל דרבה ורב יוסף פליגי וסברא האחרונה שכתבתי לו דס"ל דעת הסו"א דרב יוסף סבר דצמלוג דרבנן כמו מגילה האדם אינו צהול כ"כ ואיכא נזירה דשמא יעבידו ואפי' פסק כרבה משום דכל דוכחא במקום דרבה ורב יוסף פליגי הלכה כרבה בר משה ממי ומחלה . וכו' דאמרין בב"ב

ומאוד ר' קי"ד וברך קמ"נ :
המאמר על מסכת נ"י במה דהפיר על הרמב"ם דלפי
דעת החסיד' דרב יוסף לא מליג על רבה רק דבא ליהו

סעם על מקדש אל"כ למה לא הביא הרמב"ם גם לפסוקו של רב יוסף ואינו מבין מאי קושיא דאשוי הרמב"ם משועבר לדברי החוס' הדבר פשוט והרמב"ם סובר דפליגי וכדעת הטו"א ואם דקשה ליה למעכ"ה ג"י דהא במקדש ע"כ אנו צריכין לפסוקו של רב יוסף גם זה לא קשיא דיל"ל דס"ל להרמב"ם ז"ל כמו שבחבתי לעיל דרבה סובר כיון דמגילה איט אלא מדרבנן גם במקדש נזרו בו משום שצטו ולפיכך פסמו של רבה מספיק גם למקדש :

ורבה ממואל דבריט נלמד מדברי הגר"א ז"ל הג"ל לא די שאינו רחיה לר' מעכ"ה ג"י ואדרבה יש סתירה על דבריו דהא לפי דעתו דדבר שמוכח על כל יחיד ויחיד שייך גזירה דרבה ואף שאינה נעשית רק בעשרה :

ואמנם יש לי להביא רחיה לר' מעכ"ה ג"י וסתירה גדולה לדברי הגר"א ז"ל והוא מדהשתט חז"ל להרוס פ' זכור

בשבת והלא פרשה זכור יש ג"כ חיוב על כל יומד ויחיד כמו קריאת התורה והדבר דברי חכמים דברי החכמים מחייבין לבוא לפני לשמוע פ' זכור ולא"כ תקשה טובא למה לא חשבו לעזרה דרבה וגם תירושו של החכם יו"ט גבי קריאת ס"ח בשבת משום האקדח נרד לפי האקדח מקודם לא שייך כלל בפרשת זכור אלא ודאי דברי מעב"ה ג"י כיון דלגד לקרותה בפעם הראשון ח"ט בהל' כל ק' לילך אלל הבקי ללמוד דמשו"ב דבדודי נחלא בבחכמים אחד מעשרה בטליתן שידוע לקרות פ' זכור וח"ט נרד ללמוד אלל הבקי ח"ה ג"ל רח"ה גדולה לדברי מעב"ה ג"י :

בט"ו זו ועשה יחיד יום נשחה ושחמה ועפ"ז עיקר התקנה היה על בני ששן שיעשו גם לדורות ביום ט"ו משום שהיום ט"ו היה זמן הגייתא להם אבל שאר היהודים חזו משושן שיום הגייתא שלהם היה ביום ה"ד היה להם לעשות פורים ביום י"ד דווקא אף המוקפין חומה מימות יהושע בן נון או לר"י בן קרחא אף המוקפין חומה מימות אחשורוש רק כדי לחלוק כבוד לר"י כדי שלא ידונה כעיר פרוה תקט שכל המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו כששן [או כמש"כ] הר"ן בשם הרמב"ן דקנס קנסו לבני מוקפין חומה שלא יעשו פורים עם הפורים ביחד כק בט"ו]: **ועפ"ז** פשוט ד"ל דהא דאמר בירושלמי דהכל יולאין ביום י"ד שהוא זמן קריאהה היינו על המוקפין חומה מימות יהושע בן נון משום דבאמת זמן קריאה שלהם ג"כ ביום י"ד הוא שהרי נחו ג"כ ב"ד ולא הקטו להם יום ט"ו רק משום כבוד או משום קנס אבל עיקר זמן קריאה שלהם הוא ביום י"ד. אבל בני שושן שיום ארבעה עשר היה להם יום מלחמה ועיקר הגייתא שלהם היה ביום המשה עשר והלכך אחד מבני שושן שקראו ב"ד בודלי לא ילא יד"ה. והשאלה א"ש דברי הר"ף מאלה דאין אט בקיאים בקביעה דירחא ולבני שושן בודלי לא דח שבת דשמא י"ד הוא דהא היו רחוקים מירושלים יותר מ"ד יום ולא היו השולחים מגיעין אללם קודם יום הפורים ולכן גם לבני מוקפין חומה לא דחי ואפי' במקום דהיו השולחין מגיעין אללם קודם יום הפורים וכמו דאמרין בריש גלוב וערבה כיון דלינא לא דחי לדין נמי לא דחי ותדע דהא האידנא איכא כמה עיירות בל"י שאין עושין יו"ט רק יום אחד והיינו משום דבאופן עיירות הגיעו השולחים אללם קודם יו"ט ואעפ"כ ביום הראשון של חג שאל בשבת אינו יכול הלובל ופ"כ הטעם דחיקף לאחר האורבן גזרו שלא ליטול הלובל כלל ביום השבת והיינו נמי טעמא דמגילה:

וחזו"ת קשה ראינו בד' המרדכי בריש מגילה שז' דמשום הכי לא תקנו לעשות פורים שני ימים משפיקא משום דאיכא כל חוסף וחמשה דהיאך חוקטין שופר בשני ימים של ר"ה הא איכא כל חוסף וכן היאך עושין שני יו"ט מספיקא וקורין אלל ומקדשין על הכוס וע"כ דכל דבר שעושין מספק לא שייך כל חוסף ודאי לא באהובת השל"ה שם על המרדכי האקרא בגדי ישע שהעיר ג"כ בזה אבל מה שחזין משום דבפירוש איכא משום לא יעבור לא הבנתי שימא ביה דמ"א חס יום הראשון הוא י"ד באמת הכי כבר ילא ידי קריאת המגילה ולא שייך ולא יעבור כמה שקורא את המגילה גם לאחר הפורים ואם הוא יום י"ג הכי לריך לקחת למחר דיום המחרת הוא יום קריאת המגילה באמת ולכן דבריו לע"כ:

ב"ד הדו"ש ומברכו בברכת כהנים **שלמה דבהן** מ"ן דפ"ק

ובשול"י המכתב אמרתי להשיב ג"כ על מה דשאל לי מעב"ח נ"י מכתב ארוך להביא הרבה ראיות לדברי מחנתי הרב הג' הגביר מו"ה זאב וואלאף ווישנאק נ"י ממאסקווא שחידש דין חדש מאוד שבהן בע"מ פסול לשחית קדשים דאף דשחיתא ברא כשרה מ"מ כהן בע"מ גרע מר ודפס בשמו בעלי המליץ שח תרג"ש טמער 115. ורבים חמרו על זה ואמנם מעב"ח נ"י כתב דדבר זה ניהו להאמר והביא ראיה לדבריו מדברי החו"כ בפרשה אומר על פסוק איש אשר צו מוס לא יגש להקריב מנין הליקוח וכלילת והתנוטת והגשות וס' ח"ל לא יגש להקריב יסל יהיו חייבים על טולס ח"ל לחס מה לחס מיוחד שהוא משום עבודה ילאו אלו שאינן משום עבודה [והייש דלא אי עבודה חמה] הכי מבורא שאף יליקה וכלילת וכל הקודם לקמיא שכבר בא כמבורא במחזיק ד' י"ח פ"ב וברמב"ם פ"א מה"ל פסולי המוקדשין א' ז'. [ובסו"מ ד' י"ד פ"ב וברמב"ם פ"ג מה"ל א' י"ב משמע דאפילו לכתחילה כשיחזק ברא] ומכ"מ אין ממעט החו"כ עבודה לא בספק בע"מ רק מחזיק מלקוח אבל לא מאזכרה. והרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' ביאת מקדש אלהה י"ד כהן ג"כ שהבעל מוס איש חייב רק על עבודה חמה ואל שאר העבודות באזכרה והכ"מ לא גילה שם מקורו והאזן מלבי"ם ז"ל בהש"מ"מ עלו בפי' אומר ובספר הכי בעריה בפ"ב מה' תמידין ומשפץ אלהה ט"ז כתבו מדברי הרמב"ם ז"ל סבשים מאזכ"ה הא"ל. אלו דברי מעב"ח נ"י ועוד סליך מעב"ח נ"י. והביא ראיה מדברי הסלי"מ בפ"ב מה' תמידין ומשפץ א' י' דמשמע מדבריו דסא בע"מ שחא' אף על פסולת

חיקק עזרא שלריך ג' גברי אבל עיקר חזון הקריאה הוא התקנה נביאים בין צב' ו' ובין בשבת יא"כ למה מחוייבים בני הכפרים לבוא לעיר צב' ו' יותר מנשכ' ומ"א חס הטילו חובה על כל יחיד ויחיד גם בשבת יא"כ להקן על כל יחיד ויחיד:

ואכן נ"ל ליישב תמיהה הלזו דלא היה אפשר כלל להגביהם לתקן גם על קריאה דשבת שהיה חובה על כל יחיד ויחיד שא"כ היה גזירה שאין לעמוד בה דהא מי שהיה דר בכפר לבדו ואחא רחוק י"ב מילין במקום שיש שם עשרה שקורין בתורה היו לריכין לבוא שם בכל ע"ש ולשהות שם כל יום השבת דהא ח"ל להם לחזור לביתם בשבת מתחת ליסור החומין דהרי תחומין י"ב מילין הוא דאורייתא לדעת הר"ף והרמב"ם ואל"כ היו לריכין בכל שבת ושבת לעצב אשמו ובניו בדיחו ולשבות בשבת בעיר ולזין זה טועג שבת ולכן על קריאה דשבת לא הטילו חזון על כל יחיד ויחיד ואפשר דגם צב' ו' לא הטילו חזון רק על בני הכפרים הסמוכין לעיר שיכולין לבוא שם צב' ו' ולהזור בו ביום לביתו אבל על הרחוקים לא תקנו:

ומה שמקלין עכשו שהאגשים הדרים בכפרים נוחזין לעיר ולזין להם ס"ח לקרות בה או שאין להם עשרה אנשים שאין בלחץ לעיר צב' ו' לשמוע קה"ח ואף הסמוכין לעיר ויכולין לחזור ביתם בו ביום נ"ל כיון דעיקר הטעם שתקנו קריאה צב' ו' לא ילכו ג' ימים בלא תורה זה היה שייך בצונניהם שלא היה להם רק ס"ח שלמה כתובה בגליון וזימנין דבני הכפרים לא היה להם ס"ח כלל ולכן האריכוים לבוא לעיר לשמוע קה"ח בעשרה ומשום לא פלוג האריכוים לבוא לעיר אפילו אם היה ס"ח בביתם [וגם איש מוכרח דהנביאים גופא שתקנו לקרות צב' ו' הטילו החזון על כל יחיד ויחיד דאפשר דזה תקנו חז"ל אח"כ דגם בני הכפרים לריכין לבוא לעיר לשמוע קה"ח משום דע"פ הרוב אין להם ס"ח ואין יכולין לקרות אפי' ביחיד ועוד אפשר דלא תקנו רק חס נמאל בכפר עשרה רמיטל עליהם לקרות בתורה אך דחין להם ש"ץ שיקרא לפניהם או דליכא עשרה ביחד שיבואו לכהנ"ס שאין להם עשרה בסלגין עליהם הטילו לבוא לעיר] אבל האידנא דשכיח להם חומשים דפסלים שיכולין לקרות בחומש הפרשה בביתם אינם מחוייבין לבוא לעיר צב' ו' לשמוע קה"ח כנ"ל ליישב טעם הדבר שאין נזכרים עתה לבוא צב' ו' להקט שיש עשרה ולשמוע קה"ח בעשרה ובמק"ל יבואר עוד מזה:

ועכ"פ מעב"ח נ"י דרבה ורצ יוסף פליגי בפלוגתא דקריאת המגילה אפי' ביחיד או דבני עשרה דווקא נ"ל נכון מאוד יש לה ראיה גדולה מהא דתקנו לקרות פ' זכור בשבת ואף דהיא חובה על כל יחיד ויחיד וכמש"כ לעיל:

ואגב דהזכרנו לעיל לד' הרב אלכסי ז"ל שז' דעיקר טעמא שגזרו שלא לקרות המגילה בשבת הוא משום דלא בקיין בקביעה דירחא שעתדתי עליו מכבר בהגהתי לש"ס במגילה ד' ד' הדפס בש"ס החדשים דפוס ראש דמלבד דלא שייך לחס על יום ס"א שהוא י"ד [או על י"ד שהוא י"ג אך לענין י"ד בלח"ה אין נ"מ ד"ד איש חל לפולס בשבת וד' הר"ף ז"ל אינם סובבים ואלימין רק על יום ס"א של מוקפין חומה שאל בשבת] דהא שבת לפולס מלא ולחוס שמה הי' גם שבת מלא זה ודאי אין לחס דהא כסלו בודאי מלא הוא לפי סדר החדשים דאקד מלא ואחד חסר וא"כ כמו דאמרין ברי"ה ד' כ' דהרי ירחי פארי קלא איש ליה למילא ה"כ תרי ירחי מלאי קלא איש ליה למילא וכבר היו ידועים בני הגולה דכסלו וסבת היו מלאים הנה מלבד זה קשה דמאי קפידא איכא בזה שהוא יום י"ד דהלא גרסינן בירושלמי בפ"ק דמגילה דהכל יולאין ב"ד שחא יום קריאה לחזי בעולם ולפיכך פרשתי שם לד' הר"ף דר"ל להיפך דשמא הי' שבת ג"כ היה חסר ועדיין לא ילא סקל כל זמן שלא עבר רובו של חודש וחישינן על יום ס"א שמאחא ס"א:

ואמנם נעמ לראיה דיש ליישב בפשיטות לד' הר"ף ז"ל פ"פ דברי בירושלמי שסובא ברא"ש בריש מגילה דמחזין ר' חלבו על הא דמקשינן ולימא תריסר ותליסר י"ג זמן מלחמה לכל בא וכו' מוכיח על פלוג שחזי מייחא ופירש הרא"ש דליכא לרביי דלא הכי כימים אשר נחו בזה עכ"ל והיינו דלא תקנו מו"א יום ספורים לתשעה ושחמה וקריאה המגילה רק ביום אשר נחו צו ועשה אותו יום משה ושחמה ויהודים אשר בששן מקבלו צ"ג וב"ד צו ועם

עצי ברושים

ובאמת שדברי הרמב"ם ז"ל כן מפרש להדיא במשנה דר"פ פרת מטאח דהרי קהשיב שם ליוצק וטלל בהדי כל העבודות שאין חמה שאין חייבין עליהן משום ארז ואלו משום שומאח וכו' הרי בהדיא דדמו לשאר עבודות שאינן חמה שפ"פ הזר מוחר עליהן ולוקה ופשוט שהרמב"ם בזה להעתיק דברי המשנה דלשם [ומה שמסיים הרמב"ם חפ"פ שנפסלו קלי אקומן והמקבל דמים ושאר עבודות שאין חמה דקשה שם אבל ביוצק ובולל היקפה ובלילה בעלמא היא כשרה והגאון מלבי"ם ז"ל שם השחיר ד' הרמב"ם בל"ע במש"כ חפ"פ שנפסלו ובמח"ל לק"מ דהדבר פשוט דקלי ארסמין ליה] [וכשרה כבוד חתני הרב הגדול החפ"פ מו"ה מאיר קארעליץ נ"י למש"כ לעיל דהרמב"ם הולך כן במשנה דזבחים הנ"ל חמר לי דמהמשנה אין ראיה כ"כ ד"ל דלדדין קחני דמ"ש אין חייבין עליהן הוא אידי דליק דקשהיב ההם אבל ביוצק ובולל חפ"פ לכתחילה כשר בור וע"כ ל"ל דלדדין קחני במח"ל דקשהיב ליוצק ובולל בהדי חפ"פ עבודות דהרי באיך עבודות העבודה בעלמא ג"כ פסולה ואלו ביוצק ובולל היקפה ובלילה בעלמא היא כשרה וגם מד' החפ"פ במנחות ד' י"ח ד"ה ור"ש במה שכתבו דלר"ש דבעי כהן אי לא עבד פסול משמע בהדיא דס"ל דלרבנן לא בעי כהן כלל חפ"פ לכתחילה דלא בהרמב"ם ז"ל. [ובפרט לפי גירסת הכ"מ והב"ח דגרסי במשנה אין בהם משום ארז בודאי יש לומר דלדדין קחני ועי' במנחת חינוך שהעיר ג"כ על הרמב"ם ז"ל]:

אך מה שהביא מעב"ת נ"י טעם לזה מד' ספר החינוך במטה ער"ה יש להקל ולומר דס' החינוך מייירי בעבודות הפסולות בור דמ"מ למה כסלה החורה בע"מ הלא כהן כהן הוא ומה בך דהוא בע"מ וע"ז נתן טעם כמו ש"כ שם אבל בעבודות שכשרות בור פשוט דכהן בע"מ לא גרע מור:

ומה שהביא מעב"ת נ"י מד' הרמב"ם ז"ל בפ' אמור הגה דברי הרמב"ם לא נהירא כלל במח"ל דפשוט דלא שייך דכהן בע"מ בזה חורה כהונה רק בעבודה שפסולה בור אבל בעבודה שכשרה בור מאן לימא לן שבה מחורה כהונה דילמא בזה מחורה זר אבל בזה חפ"פ הולך מעב"ת נ"י לבקש טעם דלמה בע"מ גרע מור דהלא בהדיא הניח בצרייהא דזבחים דף ק"כ מומין וזמן בין בגדולה ובין בקטנה וחפ"פ דורות כשר בהם ופירש"י דלא אשכחן דשריניהו בקטנה ופשוט דר"ל לענין הזר העובד דפסול בע"מ אבל לענין הקרבן בע"מ לא שייך לא אשכחן דהרי בהדיא אמרין בצטורות ד' י"ד דמנין לזבח בהמה בע"מ צבחת יחיד צטעת היחד הצמות שהוא עובר בל"ה שנאמר לא תזבח לר' אלקיך וכו' והיני כחך רש"י דלא אשכחן דשריניהו הלא אדרבה בהדיא איכא לאו מפרש דאסור וע"כ דרש"י מפרש דהבירייתא מייירי לענין המקריב דפסול בע"מ דלא אשכחן דשרי ופשוט דבין כהן ובין זר דמקריב בע"מ פסול וכ"כ בהגהות שלי בשם מר אחי הגאון ז"ל וע"כ הטעם משום דבע"מ הוא מאוס לנבזה וכמו דכתוב והבאתם גזל את הפיסח וגו' הקריבוהו נא לפתחך וגו' והך טעמא שייך נמי בכהן המקריב או בזר המקריב צבחה קטנה או בשמיטה ושאר דברים שכשרים בור מ"מ חס הוא בע"מ הוא בין המקריב ובין הקרבן הנקרב וכן גם לענין סנהדרין קטנה אמרין בסנהדרין ד' ל"ו דכשם שצד' מנוקין בצדק כך לריך שיהא מנוקין מכל מוס וכן מצואר ברמב"ם בפ"ב מה' סנהדרין הלכה ו' ולפי זה חפ"פ זר בע"מ ג"כ פסול לשמיטת קדשים [ולא כמש"כ מעב"ת נ"י בשם המנחת חינוך דא בע"מ כשר דלפי טעם זה לא שייך לחלק כלל בין כהן לזר] [ומד' רש"י בריש חולין דף ב' ע"ב ד"ה כל שפירש כגון זר ובע"מ וכו' אינו סתירה דודאי לענין דיעבד זר ובע"מ שוין ואדרבה מדסיים המשנה שהשמיטה כשרה בורים ובנשים והשמיטה בע"מ הוא ראיה לר' מעב"ת דלענין לכתחילה אין שוים וכן מד' החפ"פ דזבחים ס"ט ע"א ד"ה וליטעמך לין שום ראיה דבע"מ מותר לכתחילה לשחוט דהם לא מייירי רק לענין עיקר השמיטה שהיא כשרה ע"ש דת"ק]:

והיוצא לנו מדבריו דראיות כח"כ נ"י מהב"ח הוא שרי וקיים וכל כי הני מילי מעליותא יחאמון משמיה בצי מדקשא:

כ"ד ידירו הדו"ש מלב וגפיש ומברכו בברכת כהנים

שלמה הכהן סו"ן דפ"ק הג"ל.

עבודות שכשרות בור ולכן מסיק מעב"ת נ"י וכחכ וז"ל חפ"פ לפי זה אמאי לא נאמר ג"כ נבי שמיטה חפ"פ שלא עבודה היא וכשרה בור מ"מ כהן בע"מ גרוע מר בזה ואסור לו לשחוט כמו נבי יליקה ובלילה לפי דברי החפ"פ הג"ל פכ"ל מעב"ת נ"י:

והנה בחחי להשיב על זה דודאי לפי פשוטו לישנא דגמרא במנחות דף י"ח ע"ב דאמרין שם מ"ס דרבנן דליקה ובלילה כשרה בור אמר קרא וילק עליה שמו וגו' והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמן מקמיילא וחילך מטא כהונה לימד על יליקה ובלילה שכשרה בור משמע דכשרה בור לכתחילה והיינו שמוחר לא ליוצק ולבולל כמו בשמיטה דאמרין דכשרה בור ולפי"ז ראייתו מד' החפ"פ הג"ל הוא ראיה גדולה לדברי מוחטנו הרב"ג מוה"ר הג"ל נ"י דהרי חפ"פ להדיא דכהן בע"מ גרע מור"ג וגם יש לי ראיה גדולה מסוגיית הש"ס דלשם דהא דאמרין לימד על יליקה ובלילה שכשר בור לרבנן היינו שמוחר לכתחילה להזר ליוצק ולבולל מהא דאמרין שם בסוגיא מתחילה דהא דתנין דלא ילק וכלל כהן אלא זר כשר דלא כר"ש דתניא ר"ש אומר כל כהן שאינו מודה בעבודה וכו' מניין לרבנן יליקות ובלילות וכו' ח"ל מבני אהרן עבודה המסורה לבני אהרן וכו' אלמא דקשהיב ר"ש יליקות ובלילות בהדי עבודות המסורות לבני אהרן אלמא דס"ל דפסול בור ומהדר הש"ס בכמה חירויים לאוקמי מחני' גם אליבא דר"ש ומסיק הש"ס אלא מחורחא מחני' דלא כר"ש ואם איכא דהפירוש הוא שכשרה בור היינו דהליקה ובלילה בעלמא היא כשרה ואינו לריך נחזור וליצוק ע"י כהן חורה הכרח היה להש"ס לומר מחני' דלא כר"ש הא ר"ש לא אמר רק דליקה ובלילה הם עבודות המסורות לבני אהרן ואין לזר לעבד אותה אבל מ"מ י"ל דמודה דהליקה ובלילה בעלמא היא כשרה אלא וודאי דס"ל להש"ס דמחני' ס"ל דכשרה בור לכתחילה כמו בשמיטה ואינם מהעבודות המסורות לבני אהרן ולפי זה ראיית מעב"ת נ"י מהחפ"פ הוא ראיה גדולה לדברי מוחטנו נ"י:

אבל מה נעשה ביום שידובר בו דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' ביאה מקדש הלכה ה' דקשהיב שם ליוצק ובולל בהדי עבודות שאין עבודה תמה ועל כולן כהן הרמב"ם דר שגשה אוחן אינו חייב מיחה אבל מוחר עליה ולוקה וחפ"פ דהרמב"ם ז"ל בעלמא בפ"א מה' פסולי המוקדשין הלכה ז' כחכ דהליקות ובלילות שגשו ע"י זר כשרה שנאמר והביאה אל בני אהרן וקמן מקמיילא וחילך מטא כהונה לימד על יליקה ובלילה שכשרה בור עכ"ל ולכאורה הוא סותר דברי עמנו וע"כ דמפרש דמה דאמרין אליבא דרבנן דכשרה בור היינו דעלם היקפה ובלילה היא כשרה אבל הזר שעבד אוחן לוקה [ול"ל דלר"ש היקפה ובלילה ג"כ פסולה כמו בקומץ ומקבל דמים וכלל עבודות שאין עבודה תמה] ולא דמי לשמיטה דכשרה בור דהם פירוש דכשרה בור חפ"פ לכתחילה והטעם משום דשמיטה לאו עבודה היא כלל משום דליחא בחולין אבל יליקה ובלילה שפיר הוי עבודה דהא ליהא בחולין רק שאין עבודה תמה חפ"פ לא דמי לשאר עבודות שאינן חמה כגון קמיילא וקבלת דמים דהם עלם הקמיילא והקבלה פסולה ולריך נחזור ולקמן ולקבל הדם ע"י כהן אבל יליקה ובלילה עלם היקפה ובלילה היא כשרה מלד נזה"כ דדוקא מקמיילא וחילך מטא כהונה:

ונמצא להרמב"ם ז"ל יש ד' מיני עבודות שחלוקין בדינים בין נזר ובין לכהן בע"מ. (א) יליקות ובלילות הזר שעבד אוחן לוקה אבל כהן בע"מ אינו לוקה רק מוחר עליה [וכ"ל דמש"כ הרמב"ם דכשרה עבודת בלזכרה היינו דמוחר עליה מדרבנן וקרא דמביא החפ"פ על יליקה ובלילה בכהן בע"מ אינו אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן דאלו הוא חזקה גמורה אמאי אינו לוקה] אבל היקפה ובלילה בעלמא היא כשרה. (ב) הקומץ ומקבל דמים ובשאר עבודות שאינן חמה גם הקמיילא והקבלה בעלמא פסולה. (ג) בעבודה תמה וגם הוא עבודה מהנה הזר חייב עליה מיחה וכהן בע"מ אינו אלא בלזכרה ובלזכרה צבחה דף פ"ד אליבא דרבנן והיינו דעובר עלה בלא ולוקה וקרי ליה חזקה. (ד) שמיטה כשרה בור חפ"פ לכתחילה ופשוט דכהן בע"מ ג"כ כשר אפילו לכתחילה לשחוט קדשים דהא חזין דכהן בע"מ קיל יותר מר בשני דברים (א) דלייקא ובלילות הזר שעבד אוחן עובר בלא ולוקה ואלו כהן בע"מ אינו אסור רק מדרבנן (ב) בעבודה תמה הזר חייב מיחה וכהן בע"מ אינו עובר רק בלאו:

עצי ברושים הלכות שחיטה

מוציאה מיד נבלה ולא נחירה]. עוד יש ללמוד זה מן הכחוב גופא דהרי איתא בכ"ד בש"ס דלפינן סתום מן המשרש והיא אחת מהמדות שהחורה נדרשת בהם והלקך מאחר דכחבה החורה סתום לא תאכל כל נבלה ולא ידעין מהו נקרא נבלה בל הכחוב דכחבה לפרש האלו דכל זמן דלא נשחטה כדרך שחיטה היא נבלה ועיקר קרא דכחבה לא בל רק לפרש האלו דנבלה אך כיון דנכחב בלשון טווי ס"ל להפוסקים ז"ל דהוי מ"פ גמי כמו כל הטוויס שנאמרו בחורה ואם לא נשחטה כדרך שחיטה מלבד שעובר בלאו דנבלה עובר גמי בעשה שאינה זכאה [וכעין זה כתבו החסם] בביאה ד' י"ב לענין גזוז בפסולי המוקדשין דהיה לוקה בזב"ב ואף דגיהה איט אלא לאו הבא מכלל עשה דכחבה ולא גיהה מ"מ אמרין דאדריה לאיסורא קמא ולקי פ"ט. וכן כתבו עוד החסם בע"ג ד' ס"א פ"ב בשם ר"ח ז"ל לענין טעם כעיקר דאמרין אדריה לאיסורא קמא ולקי פ"ט. וא"ל ה"ל כיון דכחבה רחמנא לאו בנבלה ובא הכחוב במקום אחר והאריך שחיטה דחוקא ואלקך אמרין אם לא נשחטה אדריה לאיסורא קמא לאלף דנבלה ולקי:]

ועוד נראה דח"ל סתם ג"כ על הא דמיא הכחוב לכחוב לאו בנבלה רק במשה חורה לאחר דלשון על מלת שחיטה [דהא דכחב בפ' אמור נבלה וטרפה לא יאכל למאכל בה כבר פירש"י שם בחומש ואח מהח"ב דלענין הטומאה האחר כחן שאם אכל נבלה שוף סבור שאין לה טומאה מנע ומשא אלא טומאה ביה הבליעה אסור לאכל בקדשים אח"כ אכל איט אזהרה על אכלה נבלה ומה שהזכיר שם גם טרפה כבר פירש"י שם דבא ללמד דחוקא בדבר שיש בו טרפה טרפה טומאה בבית הבליעה לא נבלה שוף סתם פ"ט ושור אכחב לקמן בסמוך פירוש נטן בכחוב האם בפ"ה] והיינו דבא ללמד דלאחר שנלשון על השחיטה שכתוב שם בפירוש ראה במקראות הקדמות גם בהמה שלא נשחטה כהלכה שנאמר למשה מסיני ג"כ היא בכלל נבלה ולכן כתוב כל נבלה לרבות אפי' אם נשחטה אך דלא נשחטה כהלכה ג"כ עובר בלאו דנבלה וכ"ש אם נחירה או פקדה דלא נשחטה כלל ואי היא כחב האלו דנבלה בפ' שמיני היא טעין דלא מקרי נבלה רק אם מזה מצינו לא נהרגה שלא פ"י נחירה בסימנים דהא במו' שנה שהיו ישראל במדבר עד"ן לא נלשון על השחיטה לדעת ר"ע:

ובזה נ"ל לתת טעם נטן על מה דבפ' שמיני לא פירשה החורה לשמות מיי הבהמות והחיות טהורות בפירוש ורק כחבה החורה דרך כלל כל בהמה מפרסת פרסה ושופעת שם פרסות מעלת גרה בבהמה אחת תאכלו ואלו בפרשת ראה פירשה החורה השמות בפירוש וכתוב זאת הבהמה אשר תאכלו שור זה כשבים וזה פנים חיל צבי וחתור וכו'. והגאון אב"ד דוואלאזין ז"ל בביאורו העמק דבר על החומש כתב דמשו"ה האריך הכחוב לפרש השמות דנ"מ להכא שהיה מהלך במדבר ומלא בהמה שפיה גמום ופרסותיה תחכות ואיט יכול להכירה פ"י סימנים ואמר הכחוב דמ"מ אם מכיר בטבעת פין שהיא מעשרה מיין שהזכר כאן מותר לאכל בלא בדיקה כ"כ הגאון הנ"ל. והנה אף שדבריו נכונים בפשט הכחוב מ"מ תקשה מ"ש דנטר לאשמיטין זה עד הכא ולא כתב זה בפ' שמיני וגם פירשו דחוק קצת דהא אכתי לא השמיט לט הכחוב מה הן הסימנים עד קרא דבחירה וא"ל לא שייך כלל לומר דבא ללמד דהיך דהיך אין לא אפשר להכיר הסימנים זה אין לומר דסמך הכחוב כאן על קרא דפ' שמיני דשם הזכיר ג"כ הסימנים דא"ל מה דהכיר הכחוב כאן הסימנים פשט שיהא הוא מיוחד לגמרי. ולכן טפי נ"ל דהך קרא דהא הבהמה אשר תאכלו בל לפרש השמות של מינים האלו וג"מ אם מכיר בהם ונשמיטין

סימן א תניא רבי אומר וזכחת מבקרך ומלאך כאשר טיחך מלמד שאלמנה משה על הושט ועל הקנה ועל חוב אחד בעוף ועל חוב שנים בבהמה [ביומא ד' פ"ה ע"ב ובתל"ן ד' כ"ח פ"א ודף פ"ה ע"ב]. והנה מבואר בש"ס בכ"ד דאם לא שחט כדרך שחיטה כגון שלא שחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה או שלא היה נאכל בל אחד מן הדברים הפוסלין בשחיטה כגון ששכה או דרס או התליר וכו' או ששחט מי שאיט בר זביחה או ששחטו נבלה ומטמא במשא והאכלה עובר בלאו דלא תאכלו כל נבלה ומטמא ערוכה שיש בחולין דף י"ג דשחיטה א"י נבלה ומטמא במשא והטעם הוא משום דאיט בר זביחה וכדאיתא בתוספתא בפ"ק דחולין שחיטה א"י פסולה דכחב וזכחת ואכלה וס' וכן בנכח שלא דרך בסימנים לאחר שחיטה אמרין בחולין ד' ט' דבמחירתא אלא נבלה ומטמא במשא ואף למ"ד שם דאיט אלא פרפה ואסורה באכילה כבר כתבו החסם שם דטעמו משום דרוב פטמים שוחט שפיר ושירא מדאורייתא לא החמירו לפשות נבלה [ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' שחיטה הלכה י"ב משמע דפסק כמ"ד דאי נבלה ומטמא במשא וכמש"כ הכ"מ שם. ומדברי הרשב"א במו"ק סוף ב"ב ד' שער ב' [ובדפי הספר ד' בל"ן הא ב' ד' כ"ט פ"ה] משמע דהרמב"ם ס"ל דרוב השומעין מן השחט שומעין רוב ומ"מ אם לא דרך בסימנים לאחר שחיטה אסורה מדאורייתא בנבלה מלך דבמחוק איסור עומדה ולא פליגי רק לענין טומאה ודאמרין במו"ק שם דמר סבר במחוק איסור קיימא והשתא מזה הא. ומר סבר במחוק איסור אמרין במחוק טומאה לא אמרין. ומזה דמה שחסיים הרמב"ם שם דהרי ז' נבלה ואפילו היה השומע ג"י ומייר סומנו דאף דהשומע היה הוא אחר ומייר ביחוד תמיד לשחט הכחוב בפשט אחת מ"מ היא נבלה מלך המחוק איסור ובא לפסוק דלא ימא דלא פליגי במו' רק בנכח שוחטים אכל אם ידע דהשומע שחט הוא אחר ומייר לשחט שפיר לא היא נבלה קמ"ל דלא חילקו חז"ל בדבר דלפולס היא נבלה מדאורייתא] ושכ"פ אם ידע שלא נשחט הכחוב היא נבלה מו"ח ומטמא במשא:

ולכאורה יש להעיר לדעת הסוברים דשחיטה איט היקון ללאו דנבלה לומר אלא דנס הוא מ"פ בפ"י פלמא דאם חזה לאכל בשר לריך לשחט כדרך שחיטה שנאמר למשה רבינו בע"פ ואם לא שחט כדרך שחיטה מלבד שעובר בלאו דנבלה עובר גמי בעשה שאינה זכאה [וכן מבואר בפ"ה בפתיחה להלכות שחיטה בעורש הב' דרוב פוסקים ס"ל כן דשחיטה היא מ"פ פ"ט]. ויש לחקור דמנ"ל לחז"ל הא דאם לא נשחט כדרך שחיטה היא בכלל נבלה שאסורה חורה ועובר גמי בלאו דנבלה דלמא לא נאמרה רק למ"ע גירדא ואם לא נשחט כדרך שחיטה יש עליה איסור עשה שאינה זכאה. ובפרט לדעת ר"ע בחולין ד' י"ד דס"ל דבמדבר הותר להם בשר נחירה ואף דכל לאו דנבלה נלשון גם במדבר וע"כ דלאו דנבלה לא נאמר רק במזה מצינו או שהרגה שלא כדרך נחירה וא"ל יש לומר לנחירה דאף לאחר שבאו לארץ ומלשון על השחיטה היינו דיש פליג איסור עשה שאינה זכאה אכל מנן לו דיש פלה גם ללא דנבלה:

ואמנם התשובה על זה נראה פשוט ומלבד ד"ל דקן היתה קבלה בידם דקרא דזכחת הוא פירוש על האלו דנבלה דאיט יוצא מיד נבלה עד שישחט כדרך שחיטה שאלמנה משה רבינו בפ"ט [וכן מוכח לומר כן בזה דאמר ר"ע שם דבמדבר הותר בשר נחירה אלא דבדור המדבר אף דלא היה בעינן שחיטה מ"מ נחירה מיה בציא ולכאורה היקן מצינו מפורש דבעינן נחירה ופ"כ ז"ל דהיה מקובל בידם דהאלו דנבלה הוא אפי' נהרגה פ"י אדם שלא כדרך נחירה בסימנים מקרי נבלה ומאמר פ"י האלו דלא תאכלו כל נבלה וממילא כשנלשון אח"כ על השחיטה היה האוי דחוקא שחיטה

כר' יוסי במשנה שם דשחיטה משהיה טריפה משומאה גם בשוף [וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' אבות הטומאות הלכה י"ב] ושור דאם בא הכחוב כחלון להאיר כהנים שלא יאכלו נבלה וטרפה מן העוף אין כאן מקומו ובפ' שמיני דמיידי שם באיסורי מאכלות ה"ל למכבז אבל בזה פרשה לא מיידי כלל באיסורי מאכלות רק בדריי טומאה לענין עבודה או לאכול בקדשים:

ואם כוונת הכחוב כחלון ג"כ לענין טומאה דאם אכל נבלה שוף טהור חסור לו לעבוד עבודה ולאכול בקדשים ח"כ לשון לא יאכל חינו מדוקדק דאם לא מיידי כלל בשנין איסור אכילה רק לענין אכילת קדשים בטומאה וחדע דאם ברישא דקרא מתיב איש איש מזרע אהרן הכהן והוא לרוע או זכ בקדשים לא יאכל והטעם בכל טמא נפש וגו' ולא יאכל מן הקדשים וגו' הכי דתיב האלו דאכילה על הקדשים דאם עפ' בשנין חסור לאכול בקדשים ולא כתיב אזהרה דלא יגע בשנין כדי לטמאה זה משום דהגניעה בעצמה אין זה איסור. וח"כ גם כנבלה וטרפה אף דנבייהו האכילה בעצמה איכא איסורא ואף אם לא יאכלו קדשים ח"כ. מ"מ כיון דלא מיידי כאן באיסור אכילה לא הוי חלי הכחוב האלו באיסור אכילה רק באיסור טומאה וכמו דתיב בפ' אחרי מות ואפס אשר האכל נבלה וטרפה ובכס בגדיו ומיידי שם ג"כ כנבלה שוף טהור וכמו שפירש"י שם ולאפ"כ לא כתיב שאסור לאכול נבלה וטרפה ואף דבאמת איכא לאו באכילה משום דלא מיידי שם באיסורי מאכלות וח"כ הכא נמי לא הוי ליה למכבז רק איש אשר יאכל נבלה וטרפה בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר:

אך באמת אחר העיון בזה נ"ל דכוונה גדולה ונפלאה בכלל בפסוק הזה דוודאי עיקר קרא לא בא רק לענין איסור אכילת קדשים בטומאה וללמד דגם אם אכל נבלה שוף טהור ג"כ נטמא לאכול בקדשים או להקריב אך דהכחוב לא היה יכול לכתוב סהם דהאכל נבלה שוף טהור נטמא לאכול בקדשים דאם התורה התירה לו לאכול מליקת חטאת העוף ואינו נטמא לאכול בקדשים ולכן הוצרך לכתוב בלשון לא יאכל לטמאה זה משום דבאמת במליקת קדשים ליכא טומאה צית הבליעה כלל ואפי' בשלח העוף דאיכא זה לאו דנבלה לכהן האוכלה כמו בזה שאוכל מליקת דלאכילת עולת העוף גם כן כר דמי מ"מ טומאה אין זה וליפיק לה מזהבית ס"ט מקרא דהנפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר ובכס בגדיו (ויקרא י"ז) דמה טרפה שאינה מתרת את האיסור אף כל שאינה מתרת את האיסור יאכל מליקת שהיא מצביה האיל והיא מתרת את האיסור אינה מטמאה צית הבליעה ע"ש ולכן הוצרך הכחוב כאן לומר בלשון הזה נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה זה כלומר דאף דמוסר לו לאכול מליקת חטאת העוף ויכול לאכול אח"כ קדשים אחרים. וכן אם אכל עולת העוף אף דלוקה משום אכל נבלה מ"מ מותר לו לאכול קדשים אחרים היינו משום דבמליקת קדשים אינו מטמא צית הבליעה אכל נבלה שטמאה צית הבליעה כעין נבלה העוף של חולין שהיא מטמאה צית הבליעה אסור לו לכהן לאכול קדשים ח"כ והא דמסיים הכחוב לטמאה זה הוא פירוש על רישא דקרא דבאמת נבלה שוף טהור הותרו על הכהן היינו כנבלה שהיא מטמאה כעין נבלה של חולין [ומה דכתיב בהך קרא גם טרפה והגם דטרפה אינה מטמאה צית הבליעה כבר מובאר בזהבית ד' ס"ט ע"ב דלר"מ דס"ל דטרפה ששחטה אינה מטמאה צית הבליעה הך טרפה בא למשטי שוף טמא דאיט משחט צית הבליעה דחוקא דבר שיש במיט טרפה יא שוף טמא שאין במיט טרפה. ור' יאודה שם מבטיל ליה טרפה לאשמיטין דטרפה ששחטה ג"כ מטמא צית הבליעה באמת:

ומתוך שאין כחוב הזה הכפר אם הכונה שמוסר ג"כ על האכילה בעצמה ואף אם לא יאכל חס דעשתו לאכול בקדשים ג"כ חסור לו או שהכונה הוא שלא יאכל חס דעשתו לאכול בקדשים ח"כ ולכן בא יחזקאל הגביה ופירש דהאכילה בעצמה אסורה דלא נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים והא דהוצרך קרא לכחוב מן הבהמה ואף דנבלה בהמה הוא מילתא דפשיטא דגם הכהנים מזהבית דאם לעולם לא מליט דהאחר להם נבלה בהמה מ"מ איטריך קרא ללמד דשף דמיא דבהמה דאכילה בשחטה אסורה להם ולא מלך טומאה [וכפרס דנבלה בהמה משחטה לה] דלא נטמא באכילה כעין שחטב לו חבירו דאם צית הבליעה דאיט טמא כלל לרעת אביי בזה ד' מ"ב דס"ל שם דמקום נבלה שוף טהור בטיב הוי ואיש נטמא לא משום מגע ולא משום משא. ואף לר"ב

ח"ל לדקוק כלל אחר השינויים והדר חנוך הכחוב דאם אינו בקי בהם ובשמותיהם או לר"ך לדקוק בסימנין אם היא מעלת גרה ומפרים פרסה או לא. אבל גם לפירוש זה עדיין חקשה חנוכי לא כחבה החורה זה בפ' שמיני. ואמנם לפי מ"כ למעלה דהקרא דפ' שמיני שנלשו בוואל מועד נאמר לדור המדבר דלא נלשו עדיין על השחיטה ניחא טובא דאם היתה מותר גם ע"י נחירה לא היה שום חילוק בהיתר אכילה בין בהמה גסה לבהמה דקה ולבין בהמה גסה לחיה גסה אבל במשנה חורה דנאמרה לבאי הוצרך דבר הוצרך במקראות הקדמות דבשנין זביחה דוקא ונאמר למשה רבינו בע"פ כל חמשה הלכות שחיטה שהיה דרסה חלדה וס' שפיר איכא חילוק גדול בין בהמה גסה לדקה לענין שהיה דק"ל בחולין ד' ל"ב דשיעור שהיה הוא כדי שיגביהנה וירבינה וישאט דקה לדקה וגסה לגסה וכן אם לא היה בסנין מלא לואר חוץ ללואר ושהם בהולכה לבד או דשהם בהולכה ובהבאה אף דלא היה בסנין במלא לואר וחץ ללואר משהו דהוי דרסה וכל זה משערינן בלואר הגשה או דקה או גסה וח"כ נ"מ טובא בשיעור הסנין לבין בהמה דקה לגסה. וכן במסוכנת דלריכה פרכים דגבי בהמה גסה גם אם פשטה ידה ולא החזירה ג"כ הוי פרכוס אבל בבהמה דקה ובחיה בין דקה ובין גסה לא הוי פרכוס רק הוא סימן להולאת נפש וכל זה נאמר למשה רבינו בע"פ ולק פירשה התורה המיניש לאשמעינן דכל אחת ואחת מתרת באכילה לפי דיני השחיטה שנאמר למשה בע"פ בכל אחת ואחת:

ואף דגם במדבר דהואר בשר נחירה או מ"מ כל מסוכנת ביודאי היתה לריבה פרכוס כמו עתה דאם הטעם דמסוכנת לריבה פרכוס משום דנבלה חמרינן דנטולה נשמתה קודם לכן והוי כמחה מאליה וח"כ גם אז היה חילוק בין דקה לגסה מ"מ לא חס הכחוב לכתוב זה כיון דגם עיקר ההחירה לא הוצרך בחורה כלל משום דלא היה רק הולאת שעה לדור המדבר והחורה לא כחבה רק מה שטהב לחיות ולכן לא הוצרך שום חילוק בזה רק כחבה החורה סהם דכל בהמה שהיא מעלת גרה ומפרים פרסה תאכלו. אבל במשנה חורה דנאמר לוי מפרש בחורה וזמנה כאשר לוחך פרט הכחוב בפירוש כל המינים המזכרים לאכול משום שיש חילוק ביניהם לדינא בעיקר דיני השחיטה שנאמר למשה בע"פ לענין שיעור שהיה ולענין דרסה ולענין מסוכנת וכל זה נ"ל נכון בעז"ה:

ולענין מ"כ למעלה דקרא דנבלה וטרפה לא יאכל לטמאה זה לא נאמר רק לענין טומאה דגם נבלה שוף טהור יש לה טומאה צית הבליעה והיא אזהרה לכהנים שלא יאכלו נבלה שוף טהור כעין שיתואו לעבוד עבודה או לאכול בקדשים. והנה לבאורה המזהבית באמת כיון דבאמת איכא לאו באכילת אף לישראל שאינו לר"ך לעבוד עבודה ואינו רואה לאכול קדשים למה כחבה החורה האזהרה רק גבי כהן משום טומאה. ור"חתי להעתיק כאן מה שכתבתי במק"א ליישב זה בטוב טעם ודעת בעז"ה — וז"ל שם:

לכאורה יש לחמוה חמיה רבתי בזה דאמרינן בנחמה ד' מ"ה דאם דכתיב ביחזקאל [מ"ד י"א] כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים דכהנים איטריך ליה סד"א הואיל ואשחתי מליקה לגבייהו אישחתי נמי נבלה וטרפה קמ"ל והנה לכאורה חמיה גדולה דמאי איטריך לן קרא דיוחזקאל דאם דבר זה מתרת משה למדע דכתיב בויקרא [כ"ב ח'] נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה זה אי ה' ואזהרה זו קאי על כל איש ואיש מוצר אהרן דכתיב לעיל מיניה הכי יש לנו מקרא מפורש בחורה דגם הכהנים מזהבית על נבלה וגם על נבלה שוף טהור דאם עיקר הך קרא קאי על נבלה שוף טהור וכמו שפירש"י בשם רש"י:

ואמנם אחר העיון ניחא דהנה לכאורה הך קרא לר"ך ביאור דאם בא ללמד אזהרה שלא יאכל נבלה העוף המזהבית טובא דהכי מסיים לטמאה זה דאמנ איסור אכילה דנבלה חליא בטומאה אחרמה דאם טרפה אינה מטמאה ומ"מ כתיב זה ג"כ לא יאכל בהך קרא נופיה. ושור דהכי מסיים לטמאה זה ומשמע דקאי גם על טרפה והא טרפה ששחטה אינה מטמאה גם בשוף [ורק ר' יאודה ס"ל במשנה דבזהבית ד' ס"ח דטרפה ששחטה מטמאה צית הבליעה בשוף אבל לא קי"ל כוונה דלהלכה קי"ל

אשר ספר בהם פ"ט ומשמע להדיא דאכל אס דאכל בשר מטאח ואשם שילא חזן לקלעים אהר זריקה שפיר לוקה גם משום זוח: **ורזן** אחת דרביט הגדול הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מעשה הקרבנות הלכה ח' כתב ח"ל זר שאלל קדשים בחזן לוקה משום אורל בחזן לא משום זר לא יאכל קודש שהרי חזן ראוי לכהנים פ"ל וכתב הב"מ שהז"ח כן מהש"ס דמכות ממזמא דרב גידל הנ"ל ואכן חזי תציה דהא בגמ' לא אמרינן רק אס אכל לפני זריקה דפדין לא היה להן שעת היחר לכהנים ויש ללמוד מזה דהיה אס אכל אחר זריקה אך דילא הכשר קודם זריקה דג"כ אס לוקה משום זוח משום דמשולם לא ניתר לכהנים. אבל אס יא לאמר זריקה בודאי לוקה משום אורל והיכי כתב הרמב"ם וכתב דלית לוקה משום זוח אס אכל קדשים בחזן ולא חילק בין אס יא קודם זריקה ליא אחר זריקה והדבר ל"פ:

ונחזור לדברי המחנה ל"י הנה כבר כתבנו לעיל דמש"כ דאס חייב משום זוח אס יא חזן לעצרה משום דנפסל ביואל ואשם נאכל לטארים נראה דנפסל ממנו ברייתא דמנחת הג"ל — ועוד יש לתמוה עליו דאף לפי דבריו דאפילו אס היחה לו שעת הכושר מעיקרא מ"מ כיון שעתה לא חזי לכהנים אשם לוקה משום הלוא דכל זר לא יאכל קודש מ"מ לוקה משום חידך לא דזוח דדרש ר"ש בכתוב ד' י"ז מדכתיב בקרא דלא תוכל לאכל בשעריך וגו' ובסורות בקרד ואלא. דמיוחס הוא ולא בא הכתוב אלא ללמד לזר שאוכל מן הכבוד לאחר זריקה שהוא לוקה. ומזה נפק"ל לאו דזוח בכבוד וכ"ש במטאות ואשמות ומנחת וכן לאו דזוח משמע בהדיא דלוקה אף אס אכל לפני זריקה דהא אחר רבא שם דזר שאלל מן העולה לפני זריקה חזן לחומה לוקה חמש לר"ש ולפי המסקנא שם לוקה חמש מלקיות חמש הרי דלוקה משום זוח גם באלל לפני זריקה דאל"כ לא משכח"ל חמש וכן משמע שם עוד בסוגיא להדיא דמקשה הש"ס על רבא וללן נמי משום זר לא יאכל וגו' ומתוך הני מילי היכא דלכאס חזי הכא' לכהנים נמי לא חזי הרי דלאו דזוח דחשיב רבא לר"ש מקרא דלא תאכל וגו' ע"כ אף בקדשים ולכאס נמי לא חזי. וכן משמע ג"כ ברמב"ם בפ"א מה' בשרות הלכה ט"ז דזר שאלל כחזי מבשר בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה לוקה חמש השמעה למזו ע"כ אזכיר אף לזר שאלל בזכר בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה עכ"ל ומשמע דגם לפני זריקה לוקה משום זוח כמו באלל לאחר זריקה ומיהו אשם הכחה גמורה דיל' דלדדן קארי דלפי זריקה לוקה משום אורל קדשים לפני זריקה ולאחר זריקה לוקה משום זוח וע"כ לרי"ד לפרש כן ברמב"ם דאל"כ ה"ל למימר דאס אכל לפני זריקה לוקה שחיס וגם מדבריו דפ"א מה' מעשה הקרבנות שהבאנו לעיל מוכח להדיא דס"ל דאורל מטאח ואשם חזן לעזרה אשם לוקה משום זוח וא"כ כ"ש באלל מבשר לפני זריקה דודאי אשם לוקה משום זוח — אך לפי זה ל"ל דלא פסק דרבא דלאר דלוקה חמש לר"ש [דמדברי הרמב"ם דלשם מוכח דס"ל כר"ש דהרי הביא שם להלכה כל הדעות שדרש ר"ש מהך קרא דלא תוכל לאכל בשעריך פ"ט] או דמפרש דרבא לא קאמר רק דש עליו חמשה איסורים וכס"ד בש"ס מעיקרא. אבל קשה דהרי מסקינן שם דלוקה חמש חמש והדבר ל"פ וא"ה בחידושי להרמב"ם יבואר עוד מה:

אך העיקר באחי לחמיה על המחנה ל"י הפלא ופלא על עיקר קושיותיו דלמה לא חשיב גם לאו דטומאה הגוף דהיאך נפסל ממנו הסוגיא דזבחים ס"ט שהבאנו לעיל דבמליקת קדשים ליכא שום טומאה כלל ואף בעולת העוף דליכא בה לאו דנבלה לכהן האוכלה כמו לז' שאלל מליקת מטאח העוף מ"מ טומאה אין בה וכמו שהבאנו לעיל באריסות — ועוד יש לתמוה עליו במש"כ דהיה ליה למימר דחייב שלש וכו' דהא חייב עוד אחת משום שהיהו בטומאה בעצרה ועובר בלאו דטומאה והדבר תמוה דכיון דסובר הגאון בעל מחנה ל"י דאשם לוקה משום טומאה אס נטמא בעצרה רק אס שהיה כמו לפני חוב קרבן דבעינן ששה כדי שהטמאה ח"כ עיקר חוב מלקות משום הטיה הוא ולא משום האכילה ח"כ פשיטא דחייב משום טומאה וגם זר קפרא מודה בזה דהא עיקר הממלקות דר"ח וזר קפרא הוא בזכור בזה אחת אי חייב שחיס או לא אבל חייב טומאה נעשה ח"כ ופשיטא דחייב משום טומאה אס ששה כדי שהטמאה:

ועוד

לרבא דס"ל שם דמקום נבלת עוף טהור בית הסתרים הי' מ"מ משכח"ל דלא נטמא כגון שביח הבליעה היה רחב ולא הסיס את כות הבבלה וכמו שכתבו החוס' שם] ה"ז גבי העוף האכילה בעלמה אסורה ולא מלך טומאה ואף שאין בדעתו לאכול קדשים ח"כ. ולכן כתוב בתורה בלשון הזה לא יאכל לסמאה בזה דהא מילתא דמשחמט לתרי אפי' שאסור לו לאכל נבלת עוף טהור וגם אס אכל נטמא ואסור לו לאכול קדשים:

ורא דאליסריך קרא בזבחים ד' ס"ט דמליקת חולין נבלה ומטמאה בבית הבליעה בין צפנים ובין בחזן הייט משום דמהך קרא דנבלה וטרפה לא יאכל לסמאה בזה לא הי' שמעינן רק בנבלה שמחה מאליה או בנחירה בסימנין או שמלק בסכין דלא עבד כעין מליקה דקדשים אבל במלק כעין מליקה ממנו ה"ל כיון שהחירה האורה מליקה בקדשים ה"ה בחולין קמ"ל קרא דטרפה [והוא המקרא דאמרי מוח דכתיב שם וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה וכן נדרש בכו"כ על אורו פסוק וכל הברייתא דזבחים הג"ל הוא לשון הטרפה בפרשה הג"ל] דמה טרפה שאינה מתרחת את האיסור אף כל שאינה מתרחת את האיסור הביא מליקת חולין בין מצפנים ובין מבחזן שג"כ אינה מתרחת את האיסור מטמאין בנדים אבית הבליעה]:

ואין להקשות דלמ"ל קרא דלכל מטאח דכתיב בפ' קרח לרבות מטאח העוף דנאכלת לכהנים וכדאיתא בזבחים ד' מ"ד פ"ב דלי לאו הך קרא ה"ל דנבלה היא. ולכאורה הא שמעינן מקרא דטרפה דמליקת קדשים צפנים אינה מטמאה בנדים אבית הבליעה משום דהיא מתרחת את האיסור ולא דמיא לטרפה. דהא אשם קושיא דה"ל אף שאינה מטמאה בבית הבליעה מ"מ לוקה עלה משום נבלה וכמו מליקת מטאח העוף לזר ומליקת עולת העוף בין לזר ובין לכהנים דאף שאינו מטמא בבית הבליעה מ"מ לוקה עלה משום נבלה משום דעל לאו דנבלה לית לן קרא להחיר קמ"ל קרא דלכל מטאח לרבות מטאח העוף שגאכלת לכהנים. ומיהו מטאח העוף לא נטמא בעוף בין לזר ובין לכהנים דהיה דאשם מטמא בבית הבליעה מ"מ לפני איסור לאו. דנפלה פלגי בזה ר' חייא וזר קפרא ביבמות ד' ל"ב דר"ח סבר כשהטמאה נבלה לכל נאסרה כשהטמאה במקדש לכהנים אסורה ולא לזרים וזר קפרא סבר כשהטמאה במקדש אסורה לכל ואשם חייב רק משום זוח:

ולפי המסקנא שם דפליגי בזכור בזה אחת הייט דזר קפרא סבר דכיון דאיסור נבלה הותרה לאל כהנים הוא איסור קל ע"י מאיסור זוח ולכן האיסור קל נדחה ואשם חייב רק משום זוח החמור וכמ"ס החוס' דה"ה זר קפרא בשם ר"י פ"ט:

ובספר מחנה ל"י הגדפס בסוף ספר המקנה העיר על סוגיא דיבמות הג"ל דלמה לא מחייב נמי ר' חייא משום לאו דטומאה דהא ע"כ מיירי שאלל בחזן העצרה דהא חזן לעצרה נפסל ביואל וכל שלא הותר לכהנים אשם חייב משום זוח ובזן שמייירי שאלל בעצרה ח"כ ה"ל למימר שמייירי שלש דהא מיד שאלל כיון דלגבי זר ה"ל נבלה גמורה שפיר נטמא האוכל דכין האוכל נבלת עוף טהור שמטמא בבית הבליעה וחייב עוד אחת משום שהיהו בעצרה בטומאה דוחק למר דלעגין טומאה בית הבליעה לא שייך ביה דין נבלת עוף טהור לזר ולפ"כ עכ"ל ס' מחנה ל"י הג"ל — והנה כל דבריו תמוהים אללי מתחילתם ועד סופם מה שהכריח דע"כ מיירי שאלל בעצרה דאס יא אשם חייב משום זוח משום דלא ניתר לטארים תמיה דהא דילפינן מקרא דאס אשם נטמא לטארים אין חייבין עליו משום טומאה דוקא אס לא הייתה לו שעת הכושר כגון דנטמא לפני זריקה אבל אס היחה לו שעת הכושר ואח"כ יא מקרי דיתר לטארים וכמו שכתבנו להדיא במנחת ד' כ"ה פ"ב דהיה שם יכול בשר שנטמא לפני זריקה דמיס יא חייבין עליו משום טומאה ח"ל כל טהור יאכל בשר וגו' היתר לטהרין חייבין עליו משום טומאה ושליט יתיר לטהרין אין חייבין עליו משום טומאה ואלו שאלל טומאה או אשם אלא נאכל לטארים חייבין עליו משום טומאה ושליט נאכל לטהרין אין חייבין עליו משום טומאה אוליא אי את הגן ואת היואל וכו' ח"ל אשר לה' ריבה. ומאי רחיק וכו' אמרת מרבה אי את אלו שהיתה להן שעת הכושר ומוליא אי את אלו שלא הייתה להן שעת הכושר פ"ט:

וכן במכות ד' י"ה פ"ב אחר רב גידל אחר רב זר שאלל מטאח ואשם לפני זריקה אשם לוקה משום הלוא דכל זר לא יאכל קודש משום דפדין לא ניתר לכהנים ולא קרינא ביה ואכלו אחת

ועוד

כיון דחיוב טומאה בא על השחיה הרי הן שני דברים נפרדים ולא שייך כלל לומר דלוקה שלש דהא על האכילה איט לוקה רק שחיס:

אבל

בחמת נראה שנעלם מהגאון הג"ל הסוגיא דשבוש ד' י"ז דלענין מלקות [בזה"ב] מבטיח לן אם לריך שהיה לו לא וכחצו החוס' שם בד"ה לריך שהיה ובד"ה טימא עלמנו במזיד דהאיבטיח הוא בטימא עלמנו בשוגג אבל אם טימא עלמנו במזיד והחרו בו שלא יטמא עלמנו פשיטא דלא בעי שהיה וכן הא דבעי רב אשי שם טימא עלמנו במזיד מהו אם נפרש דרב אשי לענין מלקות מבטיח ליה ל"ל דמיירי שהחרו בו לאחר שנטמא ומבטיח ליה דאף אם נימא דאם טימא עלמנו בשוגג והחרו בו אח"כ לריך שהיה מ"מ אם הטומאה גופא היה במזיד אפשר דאיט לריך שהיה אבל בהחרו בו החילה שלא יטמא פשיטא דלא לריך שהיה ולפי זה קושיותו יותר חזקה דהו"ל לומר רבוחא יותר דלוקה שלש כגון דהחרו בו קודם האכילה שלא יטמא עלמנו בזה. אבל בחמת כבר כתבנו לעיל דנעלם ממנו הסוגיא דרזחים ס"ט דמליקה חטאת העוף ושולח העוף אין בו שום טומאה כלל בין לכהנים ובין לזרים וגם ביתר ד' המחנה לוי הרבה יש לפלפל בזה ואח"כ:

אך

זה יש לדקדק בדברי הגמ' דיבמות שם דלמאי לא חשיב גמ' לאו דטריפה דהא בכל מליקה איכא גמ' לאו דטריפה וכמו דלמרינן בחולין ד' כ"ח דנהי דמי חזר שדרה ומפרקת הוי ליה טריפה ואף דהחם מיירי דמלק בסכין דלא עבד כדן מליקה אבל מ"מ בחוס' דנזיר ד' כ"ט מבואר דבכל מליקה איכא גמ' לאו דטריפה דכל הא דמשיי החם למ"ד דהא דהאיש מדיר את בט צנויר איט רק כדי לחצו במלות דמקשה הג"ס עליה כיון דמה"ת איט נזיר היאך אכיל כהן מליקה ומשיי דסבר דאיט שחיטה לעוף מה"ת — וע"ז הקשו החוס' דהא מ"מ בכל מליקה נעשה טריפה מקודם וטרפות נובע גם בעוף לר"ה וחי' דס"ל דיכול להחזיר סימנין לאחריו העורף ומולק [ומהר"ס לובלין ז"ל הביא קושיות החוס' דמזיר הג"ל בשם מקשין העולם וחי' למ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת ליכא חיבור טריפה במליקה דכולה חדא נחירה היא ובמח"כ נעלם ממנו דברי החוס' דנזיר הג"ל דאף למ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ יש חיבור טריפות במליקה ולא נחשב הכל כנחירה]:

ונ"ל

יש להוציא מד' החוס' הג"ל דלמ"ד דיש שחיטה לעוף מה"ת יש במליקה שם לאוין לזר האוכלה [או בעולת העוף יש שני לאוין בין לזר ובין לכהן] דבשעה שחזק רוב בשר ומפרקת נעשה בה מעשה טריפה ואחר שמולק הסימנין נעשה גם נבלה וכן בכל בהמה או עוף אם שחט מן העורף האוכל מבשרה מייב שחיס משום נבלה ומשום טריפה:

ואין

לומר דהאיסור נבלה איט חל על טריפה דנראה דשפיר חל דחודא דאיסור חזר הוא שכן מטמא ועוד דלפי"ו נימא דבכל בהמה או עוף דחולין איט חל נבלה על טריפה מ"מ בזה שאל מליקה נראה דוודאי חל דהא בלח"ה הקשו החוס' ביבמות שם ד' ל"ג ד"ה חל מליקה דהיי אריקין דאיסור ארות ונבלה הוי איסור בזה אחת הא מיד כי נמלקה הוי לה נבלה ואיסור ארות לא חל רק אחר צריקה שיש החר לכהנים וחירתו דאיסור נבלה גמ' לא חל רק אחר הצריקה דלא חל איסור טריפה גמ' לא חל על איסור מעילה וכו' פ"ט וא"כ פשוט דאיסור טריפה גמ' לא חל על איסור מעילה ונמלא דלמחר צריקה שילא הבשר מידי מעילה חל עליו כל השלשה לאוין בזה אחת איסור טריפה ואיסור נבלה ואיסור ארות והדרה הקושיא לדוכתיה דלמה אמרינן דאיט לוקה רק שחיס:

ואכן

בחמת אחר העין איט קושיא כלל דהא פיקר הפלוגתא דר"מ ובר קפרא הוא אי לקי גמ' חלוא דנבלה במקום דאיכא לאו דרות או לא אבל מענין על כמה לאוין הוא לוקה מהו לא מיירי מיד' והא דנקט לאו דנבלה י"ל דחודא מחרי וחלחל לאוין נקט וא"כ לא קשיא מיד' בחמ' דלא הזכיר הללו דטריפה דלבר קפרא דסבר דעל לאו דנבלה לא לקי משום דהאחרת מכללה חלל כהנים ממילא נלמד דגם על טריפה לא לקי דהא איסור טריפה ג"כ הותרה מכללה חלל כהנים. ולר"מ דס"ל דחל נבלה על לאו דרות פשוט דה"ל לאיסור טריפה. ולפי זה גם קושיות המחנה לוי דלמה לא קחשיב גם האלו דטומאה לק"מ דיש לומר דמד מחרי וחלחל לאוין נקט אבל בחמת בללו דטומאה גם לבר קפרא לקי דהא לאו דטומאה לא הותרה

מכללה חלל כהנים ובה ליכא פלוגתא כלל ולפיכך לא הזכיר בללו דטומאה כלל וכל זה נ"ל פשוט:

ואגב דאיריין לענין טריפה האחרת מכללה חלל כהנים רחיצה לכתוב בכהן מה שכתבתי על הגליון הקדמת הבאר היטב לחה"ט מהגאון מהר"י מסיקטין ז"ל שהקשה שם על הא דלמרינן במנחת מ"ה על הך קרא דיוחזקאל דכל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים וכהנים חלמטו ליה דסד"א הואיל והשתח מליקה לגבייהו חשתי גמ' נבלה קמ"ל. והעיר שם דהתינח נבלה טריפה מאי חלמטו ליה למכתב דהא איסור טריפה לא מניט דלישתח לגבייהו וכחצתי על הגליון דבמח"כ נעלם ממנו הסוגיא דחולין ד' כ"ח דלמרינן שם דבכל מליקה נעשה מחטאת טריפה דהא מולק מן העורף ולריך לחוד השדרה ומפרקת קודם שיניע לסמנין וא"כ בכל מליקה איכא איסור טריפה ג"כ. ואף דוימנין משכחל מליקה בלא איסור טריפה כגון אם החזיר הסימנין אחרי העורף ומלק וכמו שחירט בחוס' דמזיר הג"ל וגם משכחל אם יוחר שלא יפסיק את חוט השדרה דבכה"ג לא נעשה טריפה לרעת הגאון מה' יתכן האו ז"ל אחיו של הפ"י והוצא דבריו בט"ו יו"ד סימן כ"ו מ"מ החזרה האחרת מליקה לכהנים בכל גווי אף דנעשה טריפה והלכך אין האמלה לקושייתו במח"כ:

וביותר

אני חמה על חירותו שחי' דמשו"ה האריך הכותב לפרש דגם איסור טריפה נובע בכהנים כי היכא דלא נעשה מקרא דיוחזקאל [י"ד] נבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה ולכאורה מאי רצוניה דלא אכל נבלה וטרפה ולכן הוי טעין דלכהנים משרי שרי נבלה וטרפה ויוחזקאל היה כהן ולכן משחצת בנפשיה דהא לא אכל נבלה וטרפה אף דהיה כהן ק' הוי יסלין לטעות ולכן האריך יחזקאל לכתוב [שם מ"ו ל"א] כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים כן חירץ בהקדמת הבאר היטב הג"ל. אבל חירות לא נראה לי כלל דמהיכא הוי טעין דכהנים מותרין לאכול טריפה מאחר דבחזרה לא מניט שום ראייה והאכזה דמותרין בטרפה ואי משום דהא קשה לן קרא דיוחזקאל דכתיב טריפה לא אכלתי משום הך קושיא אין לבטא יסוד ובין להחיר טריפה לכהנים בדבר שלא מניט ליה שום רמז רמזא בלחייחא וידוע דכל קושיא יש לה חירון ובחמת שכבר פירש רבוחט בפלי התלמוד בש"ס בחולין ד' ל"ז ובד' מ"ה דהא דלמז נבלה וטרפה לא אכלתי היינו דלא אכל בשר טמא כוס מעולס והיינו מסוכנת דעומדת לחות דאף דלט"ט שריא מ"מ הוא לא אכל [ואף דעדיין קשה דלמה האריך לומר דטריפה לא אכלתי דמסוכנת איט ענין לטריפה וכבר הרגיש המהרש"א ז"ל בח"א"ב דזה ודירן דמסוכנת ואחמס לענ"ד נ"ל לומר דהכל במסוכנת מיירי אף דיש חרי מיני מסוכנת דסחם מסוכנת מיירי ששומדת לחות מיד ומקרי נבלה משום דשומדת לחות מיד אבל יש מסוכנת שאירע לה חיה חלי בצופה דפ"י האולי מוכרח שזלר בה לח"כ אחת מ"מ טריפות שאסרה האורה אבל השתא אינה טריפה וקמ"ל רבוחא דחשי' מסוכנת כו' ג"כ לא חל משום דשומדת לפרק:

ואין

להקשות לכאורה דלדבריה לענין איסור טריפה מניט דאף דהשתא אינה טריפה מ"מ כיון דשומדת לפרק אסורה מיד כמו בסירכא שלא כסדרן לרעת החוס' דיש סירכא בלא נקב ומ"מ טריפה כיון דשומדת לנקב כנקב דמי וא"כ מאי רבוחא דיוחזקאל דלא אכל מסוכנת כו' דשומדת לפרק. אבל איט קושיא דפשוט דאין לדמות חולי הבא ביד' שמים לסירכא שלא כסדרן דשאייתם דכבר התחיל האסרון צנוף בהמה דילא מן הריאה סירכא דשחיד לנקב הריאה פ"י זה וא"כ כבר התחיל להולד בה מעשה טריפה משא"כ חולי בד"ט כגון קדחת או עין אחר דעדיין לא נמלא שום שיני בלחרי הבהמה רק שהרופאים שופטים שפ"י מלחא כו' צודאי האמת מהו חיה חסרון בלחריים הפנימים וא"כ לא גריעא ממסוכנת דסופה לחות דשומדת לחלל מן הדין. ואף לרעת הב"י בסי' ל"ב דהשעם דמחם שנטמא בלב טריפה משום דסופה לנקב ואף דלחרי לא התחיל שום שיני וחסרון בבהמה מ"מ שאי האם דכבר שומד בה דבר המסריף וגם האם סופה שחורף צודאי דל"א כלל ללחא המחם בלא נקיבה בלב אבל בחולי ב"ט איט צודאי שחורף דהא אפלי במסוכנת ששומדת לחות מ"מ איט צודאי שחמדת דלא גריעא מנוסס דלא היה רק רובא למחיה אבל מיעוט איכא לחיים אבל מ"מ כיון דרובה שומדת לפרק החמיר יחזקאל בפלגו ולא אכל:

שנשחט הושט והקנה היו כל המעים כמאן דמנחא בדיקולא ואסירי לעולם מחמת חמה"ח והרי בהדיא עושה החירה ליתן הקצבה לכהן הרי דמוחר באכילה ואין צו איסור חמה"ח. ואין לומר דהחירה עושה ליתן לכהן כדי להאכיל לכלבו דהא ליתא דהא כתיב ראשית זו לאכך חתן לו ודרשין לו ולא לכלבו ומה"ט טרפה פטור ממחנות כלונה וכמו שכתב רש"י בחולין ד' קל"ו ע"ב [וע"ש בהגהת מהרי"ב ז"ל דל"ל ונתן לכהן לו ולא לכלבו וכ"ה הגירסא בר"ן] אלא ודאי דהשחיטה מויליאה מידי חמה"ח [ומיהו למש"כ הגה"מ ביו"ד סימן י"ח דאם לא נשחט רק רוב סימנים לא היה כמו דמנחא בדיקולא דלא גרע מאכר המדולדל דאין בו רק משום מלוח פחש בעלמא מדרבנן הדרא הקשיא לדוכיה דדילמא איסור חמה"ח נשאר עד שתמות הבהמה והא דלוחה החורה ליתן הקצבה לכהן היינו חס לא נשחט רק רוב שנים כדין החורה ולא חין בקצבה שום איסור חמה"ח כלל וכלל: ואכן נ"ל דמאן דחיה בלחם דלדברי הג"מ בריש הלכות שחיטה שכתב שם לדעת הרמב"ם ז"ל דמה"ח לריך לשחוט לכתחילה כל השנים ולפיכך פסק כחתי לישני בר"פ השוחט משום דהו ספיקא דאורייתא ולחומרא והובא דבריו בחב"ט סי' כ"א ועי' במשניות זב"ב שם ספ"א שמדד לומר דגם הרמ"ם ס"ל כן ע"ש [ובן מראה דכ"ה ג"כ דעת רש"י ז"ל בחולין ד' ל"ב דפירש דאצטעא דשהה במיעוט סימנים היינו לאחר שהיטת רוב קודם מיעוט בחרתא ופסק רש"י ז"ל האצטעא לחומרא אלמא דס"ל לרש"י ז"ל דלריך לשחוט מה"ח כל הסימנים לכתחילה דאם חטא חלל מדרבנן הו"ל למשכא האצטעא לקולא ככל ספיקא בדרבנן] ועפ"י חזקת הראיה על מקומה דשחיטה מויליאה מידי חמה"ח מהא דהחירה החורה לאכול הקצבה:

אבר חין להביא ראיה מהא דלא חסרה החורה רק חלב של שור וכשב ועז ומשמע דחלב חיה מותר וכן שומן הכנתא מותר ואף דכל חלב שעל הקרב כמאן דמנחא בדיקולא דמיא כמו הקרב בעלמו דמה חטא חיה דיל דמנחא הלואו של חמה"ח לא קמיירי קרא ושפיר גם בחלב חיה ושומן הכנתא איסור משום חמה"ח ולא קאמר הכותב רק דבחלב בהמה חיבה לאו וכרת מלבד הלאו דחמה"ח וכל זה פשוט: ואין להקשות דא"כ היאך מותר להאכיל חלב של בהמה לבני"ח דהא בחלב ליכא סכרא דמי חיבה מידי דהא לישראל איסור מה"ח משום חלב. דהא חטא קשיא דמ"מ כיון דעל ידי השחיטה נסתלק מן החלב איסור חמה"ח וגם נשאר עליה כי חס איסור חלב האיסור לישראל בלבד אין סכרא כלל דלגבי בני"ח לא יושיל השחיטה לומר החלב מאיסור חמה"ח דלא מוילי דגבי ישראל יהי קיל יותר מלגבי בני"ח דלגבי ישראל יהי מוילי השחיטה בלבד לסלק איסור חמה"ח ולגבי בני"ח לא יושיל השחיטה. וזהו כוונת הג"מ דלחמירין מי חיבה מידי דלישראל שרי ולבני"ח אסור. ואין הטובה לישראל יהיה שרי לגמרי ולבני"ח יהיה אסור אלא ר"ל דליכא מידי דלישראל יוכל לתקן האיסור בחיבה דבר שיעשה ולבני"ח לא יהיה מוילי החיקון ההוא משום דהחורה לא ניתנה לישראל להקל עליהם יותר מלבני"ח אלא להחמיר עליהם. אבל בדבר שגם לישראל חמה"ח חורה שאותו מעשה מתקן האיסור כ"ש שלבני"ח מוילי לתקן האיסור. והא דבני"ח במיתה חליא מיליה היינו להקל עליהם דהינם נריים לשחיטה אלא אפילו בחירה לא אפילו מתה מחליה נמי מותר להם אכל לא להחמיר עליהם דלא יסולק איסור חמה"ח רק לאחר מיתת הבהמה. אבל מה שבטמאים לישראל חטא סהג איסור חמה"ח ובבני"ח מותר על איסור חמה"ח גם בטמאים זה לא מקרי חומרא לגבי בני"ח דהא גם לישראל אסור משום טומאה והלכך בשוחט בהמה טמאה ועדיין היא מפרנסת צודאי אסורה היא לבני"ח דהא שחיטת טמאה חטא מותר לישראל מידי:

ואגב אורמיה ראייה לכתוב בכתב מה שיש לי להעיר על דברי הגאון הט"ז ז"ל בהגהותיו ליו"ד הקדמא דגול מרובה שכתב בסי' כ"ז שמוחר למכור דם היואל בשעת שחיטה לבני"ח לאכילה אף בעודה מפרנסת ואף דבדם לא שייך מי חיבה מידי דלישראל שרי דהא מ"מ אסור משום דם מ"מ הא בלא"ה אין בני"ח מטוה על דם מן החי כמבואר ברמב"ם בפ"ט מה"מ הלכה י"ד עכ"ל הדגמ"ר שם. והנה משמע מדבריו דלר"ח בן גמליאל דס"ל בסנהדרין ד' נ"ט דבני"ח מטוה על דם מן החי אה"ל דאסור למכור להם בעודה מפרנסת משום דבדם ליכא מי חיבה מידי. ואמנם לפי מש"כ לעיל שרי גם לר"ח בן גמליאל דהא בש"ס בסנהדרין שם מבואר דלר"ח בן גמליאל גם לישראל מותר על דם מן החי וא"כ שייך שפיר מי חיבה מידי דלישראל מותר השחיטה

ונחזור לדברי הבאה"ט הגה כחצתי דחורזת לא נהירא כלל ובעיקר קושייהו מראה דנעלם ממנו הש"ס דחולין כ"ח ה"ל. ואמנם שוב ראיתי דיש ליישב דבריו דיל דס"ל כדעת המהר"ם לזבול בחולין שם דדוקא במלך בסבין דמליקה היתה שלא כדין יתנה מחורה מליקה רק נחשבת כמחירה בעלמא והלכך מה דחבר בתחילה שדרה ומפרקת כבר נעשה טרפה דהא השבירה דשדרה ומפרקת אינו לורך הגחירה אבל במליקה כדין כיון דנעשה גם חבירה שדרה ומפרקת הכל נחשב כמליקה אריכתא ולא שייך כלל לומר דנעשה טרפה והלכך לא מצינו בחמת דהאחר לכהנים איסור טרפה. וגם מד' החוש' דנזיר כ"ח שכתבו דלר"ל דס"ל בהא דהאש מדיר את בנו בזויר חטא אלא יחנכו במלות והא דמביא חטאת העוף חס נטמא הוא משום דסבר דאין שחיטה לעוף מה"ח וגם ס"ל דחולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא ואי משום טרפה היה יכול להחזיר הסימנים לחזורי העורף ומולק ומשמע מד' החוש' דאם היה מולק כדרכו היה צו איסור טרפה ג"כ האם שאני דמה"ח הוא חולין גמורים ולא שייך צו מליקה כלל. והלכך בעת שזויר שדרה ומפרקת כבר נעשה טרפה גמורה. אבל במליקה כשרה של חטאת ודאי הנאכל לכהנים שפיר י"ל דלא מקרי טרפה דכולי מליקה אריכתא היא ועפ"י דברי הבאה"ט נכונים וצדוקים. ולענין קושייתו דלמה הולך לכתוב טרפה דהא טרפה לא מצינו דהאחר לכהנים דהא בחטאת ודאי ליכא איסור טרפה ובחטאת העוף הבא על הספק חטא נאכל כלל ובמדיר את בנו בזויר למ"ד דאינו יכול להדירו מה"ח ואינו רק מדר חטון ומ"מ נאכל לכהנים והאם צודאי חיה ביה איסור טרפה הא כבר כתבו החוש' שם בזויר דלריך להזכיר הסימנים לחזורי העורף בעת המליקה ז"ל בחמת דלגבי נבלה כתיב טרפה. וכעין זה כתבו החוש' בחולין ד' כ"ע"א ד"ה לא חמיר דלמ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ח ולא הותר מצולם נבלה לכהנים אב טרפה כתוב ג"כ נבלה [ול"ל דס"ל להחוש' שם דגם במליקה כשרה שייך צו טרפה ודלא כדעת המהר"ם לזבול ז"ל והבאה"ט הג"ן]. וזה חטא היחוד רק למ"ד בחולין ד' י"ט דהא דחומר ר' חייה מלות מליקה מחזיר סימנים לחזורי העורף היינו אף מחזיר אבל בלא החזיר ג"כ הו מליקה מעליא אבל למ"ד דמחזיר דוקא ע"כ דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ח דא"כ לא מצינו דהותרה נבלה וטרפה לכהנים וכן כתב הגאון בעל מולא הרועים בהנהגותיו לחולין ד' כ' הגדפס כעת בש"ס ההדשים ד' ראש. א"כ דסבר כר' יוחנן דלחר דפרשה זו אליהו עתיד לדורשה. ואפשר דר' יוחנן דסבר דאליהו עתיד לדורשה ולא פירש כרבינא היינו דסבר ג"כ דמחזיר דוקא וגם ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ח ולכן הולך לומר דאליהו עתיד לדורשה:

ונחזור לענייננו שהחמירו בריש ההשוכה לחקור דנוג"ל להו לחז"ל שאם לא נשחט כדרכ שחיטה שנחמרה למשה רבינו בע"פ הו נבלה גמורה ומי שאוכלה היה לוקה [בזה"ב] משום הלאו דנבלה לבד העשה שאינה נזוהה וגם מטמא במשא כמו נבלה ממש הנה כבר הוכחנו כל זה לעיל מתוך ראיות מוכחות מוכמה פסוקים שבהורה וכונש"כ לעיל בעז"ה:

ואכתיו פש גבן לבאר דמנ"ל להו לחז"ל דלאחר שנחמרה מלוח שחיטה השחיטה מויליאה נזירי אבר מן החי ומותר לחתוך מומה אבר אחר שגשטה אף שהיא מפרנסת אף דלריך להמחין באכילה עד שחלף נפשה משום דכתיב לא תאכלו על הדם וכבר העיר בזה הפנ"צ בסי' כ"ו [במשניות זב"ב בס"ק ח'] דלחמירי לא ימא כיון דלאחר שהיטה הרי היא כחיה לכל דבריה חיה צה גנוי איסור אבר מן החי עד שתמות ואין מוילי השחיטה רק להויליאה מידי נבלה אבל י"ל דמ"מ עדיין נשאר עליה איסור חמה"ח עד שתמות ואסור לחתוך מומה אבר עד שתמות. וכתב בשלמא להרמב"ם דס"ל דהא שריף להמחין עד שהמות וילפינן לה מקרא דלא תאכלו על הדם הוא דרשה גמורה ואסור מודאורייתא ממילא נוכח דאיסור חמה"ח כבר הלך משעת שחיטה ולכן מותר לחתוך מומה אבר אף בעודה מפרנסת אף דלריך להמחין עד שחלף נפשה דא"כ לא נזריך כלל ללמוד מקרא דלא תאכלו על הדם דהא בלא"ה אסור מה"ח משום חמה"ח. אבל לדעת רש"י ושאר מפרשים דאינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא חקשה בחמת דמנ"ל הא דמה"ח מותר לחתוך אבר מומה אף קודם שחלף נפשה כן הקשה הפנ"צ שם ומסיים ויש ליישב ולא ביאר כלל במה יש ליישב [ובשפתי דעת חזר והקשה קשיא זו ושם נשאר בל"ע] ונראה דסנחו דאם נאמר דמה"ח אין השחיטה מותר לאיסור חמה"ח א"כ אסור לאכול הבני מעים דהא חיבך

השחיטה מחסור דם מן החי ולבנה יח' חסור וכמו שכתבנו לענין חלב:

ולענין

מה שהצאנו לעיל בשם החת"ם ביו"ד סימן י"ח דאם לא נשחט רק רוב הסימנים אין צני מעים חסור חמה"ח אף שחנבלה בשחיטה משום דאי כחבר המדולדל דאין בו רק מלות פרוש בעלמא מדרבנן. ולכאורה דבריו תמהין דהא דאמרין דאין באבר המדולדל רק מלת פרוש בעלמא מדרבנן היינו נשחט כהוגן משום דקיי"ל דאין שחיטה עושה ניפול וגפק"ל זה מקרה דכתיב וכל אשר יטול עליו מזה בשחט יטמא ודרשין מזה דדווקא מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול אבל אם נפסלה בשחיטה דהשחיטה אינה מסירה אותה מידי נבלה פשיטא דמותר עליה חסור חמה"ח עד שהמות ובבהמה שמה קיי"ל דמיתה עושה ניפול וחסור משום חמה"ח אף באבר המדולדל. וחלי דעת רבינו החת"ם דדווקא לישראל חסור משום חמה"ח דבהמה בעלמא חסור לו משום נבלה והקלה התורה דעל אבר המדולדל אינו חל טומאת נבלות מאחר שאעקב קצת ממקום חיבורו אבל חסור חמה"ח מ"מ אינו ביה דע"כ בין שחטה חשבו כמחבר ודע כמו בהמה בעלמא ובין שחטה מחשבו כמו אבר הפרש ממנה מ"מ בין כך ובין כך אינו ביה חסור לאו לאו דנבלה לא לאו דחמה"ח דלא לפוסלו לגמרי והלכך אינו ביה לכה"פ לאו דחיסור חמה"ח דאי חטה יכול לחפס החבל בחרי ראשין. אבל בבני"ח דמותר בנבלה וזה חזין נבי ישראל דמיעטה התורה נבי אבר המדולדל דאין לילך בו לקולא והלכך נבי בני"ח חזין לקולא דאמרין דהמיתה אינו עושה ניפול והיינו דאמרין כיון דקלח מחובר לבהמה היינו כמו בהמה בעלמא והלכך כמו דבהמה בעלמא מותר לבני"ח מלך דבני"ח אינו מטה על הנבלה ה"א אבר המדולדל מותר להם ואינו נרץ לסברא דמי איכא מידי דאפילו אם נשחטה שלא כהוגן דליכא נוי איכא מידי או אפילו בבהמה ומה ושק העמאלין דג"כ ליכא נוי איכא מידי דהא בני ישראל אינן מליון על חמה"ח דממלך מ"מ אבר המדולדל מותר להם דמשכ כמו בהמה בעלמא כנ"ל ליישב דברי הגאון בעל חת"ם ז"ל ודו"ק הטיב:

ובזה

נ"ל לבאר כוונת הש"ך ז"ל ביו"ד סימן ס"ב ס"ק ג' דאמר שחטה שם על הב"ח ז"ל ש' דמשו"ה הארץ הסור להביא דאח"כ אינו טהב בשמאלים דנ"מ דמותר להשיט חמה"ח דממלך לבני"ח וחמה עליו מה"ס דחזין (דף ק"ח) דמבאר שם להדיא דבני"ח מלווה על חמה"ח דממלך כסארים. וכחז הש"ך אחר זה ומיהו באבר המדולדל שחסור מדרבנן יש פוסקים דמותר להשיטו לבני"ח. ולכאורה חיצת ומיהו אין לו שום ביאור דמה שייך זה למה שקודם. ולחנם לפי הנ"ל יש לומר כוונה נפלאה בד' הש"ך דלכאורה יש ליישב דברי הב"ח דר"ל דנ"מ לענין אבר המדולדל של בהמה שחטה דבאבר המדולדל של בהמה טהרה חסור להשיטו לבני"ח מלך דממ"ק בסי' רי"א והובא בש"ך בסי' נ"ה ס"ק י"א משום כיון דחסור מדרבנן ה"א לבני"ח אבל בבהמה טהרה דאשראל אינו מטה על חמה"ח שלהם ממילא לא שייך ביה באבר המדולדל חסור דרבנן מלך חמה"ח כיון דמה"ח אין לישראל שום חסור מלך חמה"ח רק משום שחטה ממילא גם לבני"ח שרי לכתחילה ופיר הארץ הסור להביא הדין דאין טהב חמה"ח לישראל בשמאלים לענין אבר המדולדל דמותר להשיט לבני"ח בשמאלים. וע"ז כתב הש"ך דגם לענין אבר המדולדל אין נ"מ משום דבני"ח טהרים נמי יש פוסקים דמותר להשיט אבר המדולדל ודלא כהסמ"ק כן נ"ל ברור סוגת הש"ך בזה. ולחנם בלחמה הב"ח לשיטתו בסימן נ"ה שהביא ד' הסמ"ק להלכה דחסור להשיט אבר המדולדל של בהמה טהרה לבני"ח שפיר כתב ליישב ד' הסור דנ"מ לענין דמותר להשיט חמה"ח לבני"ח ור"ל לענין אבר המדולדל. וכן אמר דמלשון הב"ח לא משמע כן דא"כ ה"ל לפרש דמיידי לענין אבר המדולדל אבל מ"מ ד' הסור יש לתקן כן וי"ל דהסור ס"ל כדעת הסמ"ק דבהמה טהרה חסור להשיט אבר המדולדל לבני"ח ודו"ק הטיב הלפ"ד כתבנו בענין זה:

סימן ב

הנה רחמי להעיר על מה שכתבנו בפמ"ג בשחיטה להלכות שחיטה אם איכא עשה שאינה זכאה בשוף משום דבשוף לא מליט עשה משרש על שחיטה רק דלמד מהקשה דכתיב זאת אורח

הבהמה והשוף מה בהמה בשחיטה אף עוף בשחיטה וכדליתא בחזין (דף כ"ז ע"ב) ולכן אפשר דלא יליפין מהקשה רק דבשוף שחיטה גם בשוף ואם לא נשחטה היי ככלל נבלה כמו בהמה אבל עשה ליכא [ובאמת ספק זה יש להשחק גם בזה דהא בקרא דבמה בקר ואין כתיב ומה אינה בכלל בקר ואין רק דלמד דאין שחיטה גם בזה מהקשה דפסולי המוקדשין דכתיב בזה בשעך חלבלט הטמא והסבור יחדיו יחלבו כלבי וכליל ודרשין דמה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צני וחלי בשחיטה וא"כ י"ל דהקשה לא מאמר רק לענין דבשי שחיטה חבל מלך דאיכא עשה שאינה זכאה והן אמר דעיקר ספיך אינו חובן כלל הא קיי"ל דאין היקש למלחא ויש ללמוד מהקשה דיש עשה שאינה זכאה בזה ובשוף כמו בבהמה: **ובאמת** שם להעיר ג"כ בזה דאמרין בחזין (דף ק"ח) דטעמא דר"מ דסובר דאינו טהב חמה"ח רק בבהמה טהרה

אבל לא בזה משום דכתיב לא חלבלט הנפש עם הבשר וסמך ליה וזכחת מבקדך ומלחך ללמד שאינו טהב הללו דאח"כ רק בבהמה טהרה בלבד משום דמה אינה בכלל בקר ואין [ואף דמה בכלל בהמה מ"מ אינה בכלל בקר ואין וכן איכא להדיא בזבחים (דף נ"ד) לענין קריבנות דאינו כשר לקרבן רק בקר ואין דבקר ואין אמרין לך ולא חיה פ"ט] והדבר תמוה דמאמר שאוקש היה לפסולי המוקדשין דבשי שחיטה ימלא דאין היקש למלחא והוקש נמי לענין חמה"ח דמה פסולי המוקדשים טהב חסור חמה"ח ה"א בזה. וחלי דר"מ לא ס"ל דהקשה לפסולי המוקדשים ויש לו לומר אחר דמה בשי שחיטה והדבר ל"פ] — ושם הביא הפמ"ג רחמי מד' רבינו יונה [והובא דבריו בחידושי הרשב"א ובד"ר בפ"ק דחזין ד' י'] ש' דבספק השקל חסור גם בסרפות ואף דאמרין דשחיטה אחרת מ"מ היכא דאחיליד רישותא חסור גם בספק השקל אם לא שיש מקום לחלוק להיחזי שפי מלחיסור והביא רחמי משפט את האושט וממלא הגרנית שמיטה ואינו ידוע אם קודם שחיטה נשחטה או לאחר שחיטה פסולה מספק ולכאורה רחמינו תמוה דאמר החס דהוא ספק בשחיטה ויש לה חזקה חסור משא"כ בסריפה דאדרבא יש לה חזקה היתר. אלא ודאי משום דהך ברייתא בעוף קמיידי דהשחיט בסימן אחד וס"ל דעיקר חזקה חסור דשחיטה הוא חזקה שאינה זכאה והלכך בשוף ס"ל לרבינו יונה דליח בה עשה שאינה זכאה ולפיכך לית לה חזקה חסור כלל ואפ"כ אמרין דפסולה מספק ושפיר מיידי מיהו רחמי גם לחסור טרפה כ"כ הפמ"ג שם. והנה מלמד אי חמה על דבריו ז"ל חלל שהכריח מדברי ר"י ז"ל דס"ל דבני עוף ליכא חזקה חסור שאינה זכאה דא"כ תמוה בזה דאמרין בחזין (ד' ט') דאם לא בדק בסימנים לאחר שחיטה היי נבלה משום דבהמה בחזקה חסור שומדת ה"ל להשיט לחלק בין עוף של בהמה דבני עוף אם לא בדק בסימנים לא היי נבלה בודאי ויהי דמ"מ חסרה מספק דהא היי ספק השקול ולא גרע מספק טרפה שאינה מ"מ כיון דבשוף ליכא חזקה חסור שאינה זכאה לא היי חזקה נבלה רק ספק נבלה. וכן בנמלא הסכין פגום לאחר רב הונא דאפי' שיבר בה עלמות כל היום פסולה משום דבהמה בחזקה חסור שומדת ה"ל לחלק בין עוף של בהמה ומשולם לא שמעט שיש חילוק בזה בין עוף של בהמה. ולכן הדבר מוכרח לומר דגם בני עוף ליכא חזקה חסור שאינה זכאה. ומ"מ שפיר מיידי רחמי משפט את האושט וממלא הגרנית שמיטה ואינו ידוע אם קודם שחיטה נשחטה או לאחר מלחא דפסולה. דהחם איכא נמי חזקה להיפך להיחזי דמלחא דרוב בהמות ועיטות אין הסימנים שלהם שמוטות ולפיכך לר"ך להצמיד על החזקה ממנה רוב דקודם שחיטה לא נשחטה רק השחט לאחר שחיטה נשחט הגרנית ומ"מ אמרין דפסולה וע"כ כיון דהיי ספק השקול פסולה ואף דליכא חזקה לחסור וממלא ה"א לסרפה. וכן יש להביא רחמי לדברי רבינו יונה מהשומט וממלא פגום דקיי"ל כרז האנא דכלל שיבר בה טמא דפסולה ואף דאיכא חזקה היתר דסמך דיש להצמיד הסכין על חזקתו ואינו מלחא שחיטה נפסם פ"י שנגע בפגם המפריקת או שנגע בבשר שלחם הסימנים וכדומה אלא ודאי כיון דעלם המפריקת אינו פגם יותר משאר היי ספק השקול וחסור — וכלא"ה עיקר קשייתו על רבינו יונה אינה קושיא כל כך דהא בלחמה אחר"כ הביא עוד רחמי דגם לענין טרפה נופא אמרין דספק השקל חסור והא דמביא רחמי משמטה הגרנית אינו אלא לסמך בעלמא דמשיקרא הביא דבני שחיטה ספק השקול לחמרא והדר הביא רחמי דגם

אח האשר האחת אל כלי הרש על הזים החיים לפיכך תקנו לברך על כל שחיטה שוף וזמן ש"ה הרא"ש גבי שחיטה חולין של בקר ולאן וכל זה ברור והנראה לעג"ד כתבתי בעז"ה :

סימן ג

שאלה. ראוי לברר אם מותר לשחוט לכתחילה עוף בסבין שאינו חד. וכן בשוחט בהמה בסבין חד אם צריך השוחט לומר שיהא ב' הסימנים נשחטין באחת ולא בזה אחר זה : **תשובה.** בדרוש ד"ס כ"ח הקשה כיון דדעת הרמב"ם והרא"ש ז"ל שגם בעוף צריך לכתחילה לשחוט ב' הסימנים ח"כ הלא מותר לכתחילה לשחוט עוף בסבין שאינו חד. ואילו בעור דס"י י"ח מוטעם להדיח שה"ל לכתחילה מותר לשחוט עוף בסבין שאינו חד ש"ל שם סבין שפיה חנק אלא שאינו חד שחטין בו חצי"פ ששוחט בשחיטה הרבה רק שיוצא ויבא ולא ישהה בשה"י עכ"ל הטור שם. וע"כ דמייירי בעוף וזמן ש"ה דס"י שם דאילו בבהמה חף בדיעבד אסור דהיינו אביעא דשהה במיעוט סימנים מהו לפי הרב ר' אבשיא שהוצא בתוס' בחולק (דף ל') ובעור דס"י כ"ג ולא חיפשטא. ושוב מוז' ותיקן דס"י י"ח מייירי ששוחט ב' סימנים כאלה דאז שרי אפי' לכתחילה ואפי' בבהמה דלחין כאלן שה"ל כל"ל. אבל לשחוט ב' הסימנים בזה אחר זה אסור אפי' בעוף לשחוט לכתחילה בסבין שאינו חד וכן דעת הרב"ה דס"י י"ח לכתחילה אסור גם בעוף והסכים עמו גם הש"ך שם דס"י י"ח ס"ק י"ב. וכן הט"ו דס"י כ"ח [רק דאיתו מסכים בזה ש"ל הדרשה דאם מחוץ השוחט שיהא ב' הסימנים נשחטין באחת אז מותר אפי' בבהמה לשחוט לכתחילה בסבין שאינו חד ו' דלא נהירא כלל להקל בזה לסנוח ע"ז שיחזיק נמשם בשוה בכל אחד ולא יקדים בלחד יותר קלה מחבירו דשנא יקדים בלחד יותר ויבוא ליד אסור גמור] :

והנה כבר הנה עליהם הפ"ח ז"ל דס"י כ"ג ס"ק כ"ח דמאי שייך אסור בזה בעוף אפי' לכתחילה שהרי בעוף המיעוט בחרא וסיונו ב' שניהם בני שחיטה רגוה לכתחילה ודיעבד תרתיייהו לא מעבדי וחוק שייך למר דשחיטה המיעוט בחרא של ס' ראשון י"ה נחשב כשהיה לגבי סימן שני. ולא דמי לבהמה דהתם הסימן שני מעבד בשחיטה והלכך לגבי סימן שני נחשב המיעוט בחרא של סימן ראשון כמוליד ביד וברגל. אבל בעוף לא שייך זה אלו דברי הפ"ח ז"ל. והנה ההבדלות שור דס"י כ"ג ס"ק י"ח י"ש לנדרים האחרונים הג"ל. ד"ל דאיתיה ס"ל דתרי לישני דגמ' דר"פ הבוחט דקאמר איבעית אימא הרובא של אחד כמוהו ואי בעית אימא אלאחד בעוף פליגי אהדדי, רק דאין עבדין לכתחילה כחומר שניהם. אבל ללישנא קמא דאמר דנשון דיעבד דתנן בתשנה קאי אלאחד בעוף לכתחילה בעינן שנים והיינו רוב שנים כמו בבהמה ס"ל דנושט בחרא איט' צריך שחיטה אפי' לכתחילה והלכך מה שנעליך ומציא במיעוט בחרא הוי כמוליד בידו וברגלו נמשם ויהי שיהיה בן סימן לסימן גם בעוף ע"ש בהבדלות שור :

ואמנם כל זה אינו אלא לכתחילה אבל דיעבד אם שחט עוף בסבין שאינו חד ואפי' אם שחט הסימנים בזה אחר זה בודאי כשר בדיעבד. ואף דקיי"ל דפסל שהיה בין סימן לסימן גם בעוף מ"מ זה אינו אלא מדרבנן ובין דין זה הוא איבעיא דלא חיפשטא ח"כ לעינן עוף דאף בשהיה גמורה אינה אלא מדרבנן הוי ספיקא במילתא דרבנן ולקולא :

ובזה יתיישב ג"כ מה שעמד הש"ך ז"ל דס"י כ"ג ס"ק י' על הרמ"א ז"ל שלא הגי' שם על המחבר לדירין דמחמירין בשהיה משהו בכל ענין טרפה אף אם שחט בבהמה בסבין שאינו חד אפי' לא שהה שיפור שהיה. ומה שחיר' דס"ל להרמ"א דבסבין שאינו חד בודאי אין להחמיר בשה"י משהו ואפי' לדירין דהא מנהגם בשחיטה הסימנים. לכאורה חירט איט' מובן כ"כ דמה צדק דמחמירין בשחיטה הסימנים הא מ"מ כיון דהשכין דמה שחמיר במיעוט בחרא הוי כמוליד בידו וברגלו ח"כ ה"ל שה"י גמורה. ואכן לפמ"ש ח"ש בפשיטות דכיון דשה"י גמורה משהו אינה אלא חומרא בעלמא מדרבנן והלכך בשה"י דסבין שאינו חד במיעוט בחרא דהוי איבעיא ולא חיפשטא הוי ספיקא דרבנן ולקולא. ואפשר דיש להעמיד זה גם בדברי הש"ך ז"ל דר"ק :

ואך לפי זה זכית לדון חדש לכתחילה צריך השוחט לומר שיהא ב' הסימנים נשחטין באחת ולא בזה אחר זה :

גבי טרפת חמירין דספק השקל אסור ולפי זה אין להאליא מד' רבינו יונה ז"ל אלו כלום :

ואמנם בעיקר בחתי להמנה על דברי הפמ"ג ז"ל אלו דנראה דמותר דברי עאלמו למש"כ דס"י י"ט במשכטת זהב דמשה"ה האריך בסור ז"ל לכתוב דהשוחט צריך לברך על השחיטה [ועי' צ"ח שם דפירש דעיקר כוונה הטור לאשנושין דלריך לברך קודם השחיטה ולא חיישין שמה תמצא טרפה אבל להפמ"ג לא יוחא ליה פירוש זה דא"כ הו"ל להטור ז"ל לכתוב בהדיא דלריך לברך קודם השחיטה] דקמ"ל דשחיטה מטה היא ואינה תיקון ללא בלחיד אלא עשה גמי איכא ואם אינה שוחטת מלבד שאסורה משום לאו דנבלה עוד עובר עליה בעשה שאינה זכאה ולפיכך צריך לברך עליה דלא כהריב"ז דסובר דשחיטה איט' אלא תוקן ללא דנבלה אבל ליכא עשה שאינה זכאה ולדעתו בודאי אין לברך עליה ואמנם בלחמא מסוביית הס"ס דפסחים ז' דמפורש שם בברייתא דלריך לברך על השחיטה הא סתירה גדולה על דעת הריב"ז כל זה כהה הפמ"ג שם. הרי דס"ל דאי ליכא עשה ליכא ברכה והרי בש"ס דחולין כפ' רס"ו הדס (ד' פ"ה) בהא דאמרינן שם דמודה ר' לענין ברכה שאינו מוצא אלא ברכה הנה ופירש"י לענין ברכה שחיטה מודה ר"י דלחין הריסוי מפסוק ויטל ללחם בברכה ראשונה שבירך מתחילה על כולן והרי ההם מייירי בחיה ועוף אלא דבין חיה ובין עוף טעמין ברכה על השחיטה הרי דטהב בהם עשה שאינו זכאה. והן אחת לדעת הריב"ז דגם בבהמה ליכא עשה שאינה זכאה ואעפ"כ טעמן ברכה ממילא אין ראייה מההם גם לדירין דס"ל דבהמה איכא עשה שאינה זכאה דגם בעוף כן דאיכא למדחי דאף דליכא עשה מ"מ ברכה בעי. אבל לפי דעת הפמ"ג לשיטתו דס"ל דתליא אהדדי דאי ליכא עשה דשאינה זכאה ליכא ברכה בודאי ראייה מהה"ס דחולין שם דבחייה ועוף ג"כ איכא עשה דשאינה זכאה :

ועוד אחי הנה דנראה דלא עיין ברמב"ם בריש הלכות שחיטה דכתב שם בהדיא מ"ע מי שיראה לאכול בשר בבהמה וחיה ועוף לשחוט ואח"כ יחל שנאמר וזכחה וט' ונאמר בצבור בע"מ וט' ושחיטת בהמה חיה ועוף אחת הוא ולפיכך צריך לברך וכו' הרי דס"ל להרמב"ם בהדיא דגם בחיה ועוף איכא מ"ע דשאינה זכאה [ומאי דשני הרמב"ם מד' הגמ' דאיכא שם דליפין דחיה בעי שחיטה משום דחיתקש לפסולי המוקדשין והרמב"ם כהה דליפין מצטרף בע"מ מבוחר אללי במק"ל בעז"ה] :

ובעיקר דברי הפמ"ג דתלי הברכה במ"ע דזכיה ועל כן הקשה על הריב"ז דס"ל דליכא עשה דזכיה דהייך ישרנס לד' הס"ס דפסחים דמפורש שם דלריך לברך על השחיטה הנה המשיין בד' הרא"ש בפ"ק דכחוצות ימאל חירון לקושיא הג"ל דהנה הרא"ש ז"ל הקשה שם דמ"ס דמדרבנן אשחיטה אף שאינה מטה חובית דאי בעי לא אכיל ולמה לא מדרבנן אקב"ו לקדש אשה ואף שמחוייב בפ"ו וע"כ משום דאפשר כפלגס וח"כ גבי שחיטה ננו אפשר דלא אכיל. וחי' על זה ג' תירוצים. א' דגבי שחיטה מ"מ אם רואה לאכול בשר מחוייב לשחוט [וכוונתו בזה דמ"מ לא דמי מלוח שחיטה למלוח פ"ו דגבי שחיטה הברכה הוא על השחיטה והשחיטה בעלמא אם רואה לאכול בשר היא מלוח חובית דא"ל לכוח בשר בלא שחיטה ומה שיש לו עשה לפטור עאלמו מהמלוח וז' לא איכפת לן דהא בלתי ג"כ יכול להפקיע עאלמו מהמלוח שלא ילכש בגד של ד' נפשות ומ"מ כשרואה ללכש בגד של ד' נפשות מחוייב לברך משא"כ במלוח פ"ו אף דהמלוח בעלמא היא חובית מ"מ הברכה לא נתקן על עמל המלוח דהא זה אין בידו לקיים וא"ל לתקן לברך רק על לקיחת אשה וזה אין חוב כלל דהא יטל לקיים המלוח דפ"ו ע"י פילגש [לדעת הרא"ש שם דפילגש מותר אבל בלחמא רוב פסוקים חולקים וס"ל דאסור להחזיק פילגש כמבאר בב"י באר"ש בסימן כ"ו] ב' דשחיטה שאני דכתיב בלשון ליווי חבחת אבל על קידושין לא כתיב בלשון ליווי ליקח איש אשה רק כי יקח איש אשה — ג' כיון דבדקשים אי"ל בלא שחיטה הלאך מצרימין על כל שחיטה עכ"ל הרא"ש ז"ל. וע"פ דבריו ז"ל יחזיק ג"כ ד' הריב"ז דאף דס"ל דגבי חולין ליכא עשה דזכיה מ"מ כיון דגבי קדשים מחוייב לשחוט ומקיים עשה והלאך הקטן לברך על כל שחיטות ואף על שחיטה חולין. וקצת יש למר דמשה"ה צריך לברך על שחיטה עושא אף אי ממא דאיט' טבא בהם עשה שאינה זכאה מ"מ כיון דשחיטה ליפור על מטרע היא מטה חובית דהא כתיב בהדיא בלשון ליווי ושחט

רובא דטריפות. דל"כ יחוש שחא במקום שחיטה נקב. וי. הרי דס"ל להש"ס דאף לענין נקובת הושת חזקין בחר רובא. ולא אמרינן דסמוך מיעוטא לחזקה. ואיתרע לה רובא:

ושב רחמי דדברי רבינו ברוך בזה דנראה דדעת רבינו דסברא דסמוך מיעוטא לחזקה חייב אלא מדרבנן בעלמא. וז"ל החוס' ב"ד דדוקא לר"מ דס"ל דמיעוטא כמאן דאיתא דמי יחי' דאיתא חזקה בהדי מיעוטא הוי פלגא ופלגא ואסור מה"ט אבל לרבנן דמיעוטא כמאן דאיתא דמי הלכך אף דאיתא חזקה בהדיה לא הוי פלגא ופלגא ואיט' אסור רק מדרבנן. והלכך בש"ס דמייירי לענין טיקר דבר תורה שפיר מוכיח מיני' דחזקין בחר רובא והלכך ח"ל שום בדיקה ביושט כמו בשאר חזקים. דנה"ט חזקין בחר רובא ואף דאיתא חזקה אסור. אבל רבינו ז"ל מקשה כיון דמדרבנן אמרינן דסמוך מיעוטא לחזקה ח"כ נהי דבמקום שחיטה ח"ל לבדוק [משום דיושט אין לו בדיקה מבחוץ דסובר רבינו דענת רש"י ז"ל דיושט אין לו בדיקה מבחוץ חלל נקב]. מ"מ יהא לריך לבדוק מדרבנן לאחר השחיטה ביושט ובקנה מלמעלה ומלמטה לאריבן ורחבן. דכיון דנקובת הושת ופסוקת הנגרת הוי נבלה ח"כ לריך בדיקה מדרבנן מיהא. וע"ז חירך יפה דכיון דבמקום שחיטה ח"ל לבדוק וע"כ לריך לעמוד על ד"ת ולסמוך ארובא. ממילא לא חייבו חכמים לבדוק גם יתר הושת דלא מליט בדיקה לחלואין:

ולפי זה שמעינן מדברי רבינו תלת. חדא דנקובת הושת הוי נבלה. והב' דס"ל דיושט אין לו בדיקה מבחוץ חלל נקב. והב' דגם במילתא דרבנן אמרינן דאין בדיקה לחלואין וכסברא זו כחז' גס הרשב"א ז"ל בחידושי' בפ"ק דהולין דאף ר"ג דחייש למיעוטא ולדירי' ה' לריך למדוק כל הי"ח טריפות דאף דנימא דר"מ לא חייש רק מדרבנן מ"מ מדרבנן חייב וריך לבדוק מ"מ מודה ר"מ דא"ל משום דבפסח וקדשים ח"ל לבדוק הושת קודם שחיטה משום דנעשה בע"מ והלכך גם בחולין דאפשר למדוק [דס"ל להרשב"א כהחוס' דלענין נקב יש לו בדיקה מבחוץ] מ"מ ח"ל לבדוק משום דלא מליט בדיקה לחלואין כיון דבדקשים ח"ל גם בחולין ח"ל הרי דס"ל להרשב"א ג"כ דגם מדרבנן אמרינן דאין בדיקה לחלואין. ואף דבחולין יטלין לבדוק כל הי"ח טריפות מ"מ כיון דבדקשים ח"ל ג"כ מקרי בדיקה לחלואין. והן אמת דדברי הרשב"א לכאורה תמוה דאדרבה מן הש"ס שם משמע דלא אמרינן כלל הך סברא דאין בדיקה לחלואין ואדרבה הש"ס מוכיח מר"ג דהיכא דאפשר אפשר והיכא דח"ל ח"ל ומשמע להדיא דאשר טריפות לריך לבדוק לר"מ גם בדקשים לאחר שחיטה. רק במקום שחיטה דח"ל לבדוק קודם שחיטה משום דיעשה בע"מ ואחר שחיטה ג"כ ח"ל לבדוק דלמא במקום נקב קשט. אבל בחולין לפי דעת הרשב"א דיושט יש לו בדיקה מבחוץ חלל נקב לריך לבדוק גם קודם שחיטה ושחיטה בגרירת נקב איט' פוסל זו רק אם נפסק רובו. בודאי ה' לריך לבדוק קודם שחיטה שחא נפסק רובו. ומאוד תהתי על רבינו המהדר דלא מקשה רק דלמא אין בודקין הושת והקנה לאחר שחיטה הא בקנה הקושיא יותר חזקה דהא יכולין לבדוק גם קודם שחיטה ונהי דלפי הדיורן שלו יתורץ בבדיקה דקנה קודם שחיטה כיון דהושת ח"ל בדיקה משום דהוי בדיקה לחלואין ממילא גם בקנה אינו מחייב מ"מ בקושייתו וי"ל להזכיר בקנה גם בדיקה דקודם שחיטה. מיהו כבר כתבתי דמן הגמ' לא משמע כן ובפרט לימא כיון דביושט ח"ל גם בקנה אינו מחייב לבדוק זה וודאי איט' מוכרח דאף דביושט הוי בדיקה לחלואין מ"מ בקנה כיון דאפשר לבדוק קודם שחיטה למה לא נבדוק ולכן דברי רבינו עדיין גל"ע:

ושב רחמי ד"ל דרב כהנא לא בא לדמות רק מה שמביא רב אשי רחמי משחיטה דחזקין בחר רובא בכל האורה כולה איט' רחמי כלל דהא י"ל דאשי שחיטה דח"ל ומביא האורה לזה דבמקום דח"ל אשי מדברי ר"מ דס"ל דחיישין למיעוטא מדרבנן ובמקום דאיתא חזקה לאסור ה"ל פלגא ופלגא והוי ספיקא דאורייתא וז"ל היי' אכל בשחא וע"כ דבמקום דח"ל אשי והקילה האורה לסמוך ארובא ואף דאיתא מיעוטא וחזקה ח"כ גם לדין איט' רחמי דחזקין בחר רובא מה"ט במקום דאפשר אכל חליבא דאמת דקיי"ל דחזקין בחר רובא אף בעלמא היי' דאפשר ח"כ גם בשחיטה דאיתא מיעוטא וחזקה וגם לרבנן אסור מדרבנן מיהא בעלמא במקום דאפשר מ"מ בשחיטה לא חיישין לחזקה משום דבמקום שחיטה ח"ל למדוק וע"כ איט' לריבן לסמוך ארובא והלכך אף במקום דאפשר

ב' הסימנים כדו דבהמה בלוען שידע ששהטן כאלה ואפי' בשוהט בסכין חד כיון דבש"ס הוי איבעיא דלא איפשטא בשחיטה מיעוטא בחרת של סימן ראשון אי נחשב כשה' לגבי סימן שני וא"כ אפי' בסכין חד מ"מ שה' משאו מיהא איכא בשחיטה מיעוטא בחרת והכתחילה בודאי לריך ליחר ואפי' בספק שה' משאו:

ולפי דברי החז"ש ה"ל דעמנו של האחרונים דאסור לכתחילה לשחוט בסכין שאיט' חד אפי' בעוף דשנוא פליגי לישני אהדרי גלייטא קמא קאמר דהא דיעבד דמחגי' בזהר בעוף אכל מיעוטא בחרת גם לכתחילה ח"ל לשחוט והוי כיד ורגל מחש' ח"כ גם בעוף גם בסכין חד לריך ליחר שיהיו נשחטין ב' הסימנים כאלה דהא גם בעוף פוסל ח"כ שה' משאו בין סימן לסימן כמו בבהמה: **ואין** להקשות דח"כ גם בדיעבד ל"ל גם בעוף בסכין שאיט' חד דהא לך לישנא הוי ודאי שה' בין סימן לסימן כמו ששחט ביד ורגל בין סימן לסימן. אבל הא ליחא. דחדא דהא זהו גופא ספיקא אי פליגי לישנא אהדרי אי לא. וגם אי פליגי מ"מ מי יימר דהלכה כלש"ק דלמא הלכה כלש"ק דסימן שני בעוף ח"ל אפי' לכתחילה ח"כ פשיטא דכשר בעוף בסכין שאיט' חד:

ובאמת מתק' איבעיא גופא דשהה במיעוט סימנים מיהו לפי הר"ר אשעיה מוכח להדיא דס"ל דמיעוטא בחרת לריך לשחוט לכתחילה. דאם מיהא דס"ל כלש"ק דמיעוטא בחרת ח"ל לשחוט כלל ח"כ פשיטא דהוי שה' נגמרה ופסולה דמה לי אס' שחוט במיעוטא בחרת או דשחוט ביד וברגל. והלכך בדיעבד בודאי כשר בעוף: **וראיתי** להב"ש ש"ס שם ש"כ בשמלה חדשה ג"כ דאף אם שחוט בסכין להב"ש ש"ס. יהי' השחוט זהיר וזהיר להזמין הסימנים למחש' יחד דלמא הסכין שבידו איט' חד כדאי ואפי' לדי ספק דאורייתא פ"ס. ואכן לפמ"ש"כ לעיל ח"ל לטעם זה דבא"ה לריך ליחר שיהיו נשחטין כאלה לכתחילה לריך ליחר אפי' בספק שה' משאו. וגם מש"כ השמלה חדשה דאף בעוף יש למעט מלשחוט בסכין רעה דלפעמים מוליד ומביא בחור השחיטה ואינו נחלק כלום וה"ל שה'. וזו דיש להוסיף לשאר קלוקלים כגון דרסה וטיקור וכו' פכ"ל ש"ס. ואכן לפי מש"כ לעיל ח"ל לזה לכתחילה בלא"ה אסור דמאן הלכה כלש"ק דמיעוטא בחרת ח"ל לשחוט אפי' לכתחילה ונחלא דהמיעוט בחרת הא ח"ל לסימן שני. ואפי' אם מזמין ב' הסימנים זה אלא זה ומסור לשוהטן כאלה מ"מ מאן מפיש' דישחוט כאלה וכמו ש"כ ה"ס דקשה לסמוך על זה. — [ואכן י"ל דמשו"ה הייך השמ"ח לך פשטא משום דמסיק דאפי' בדיעבד יש להחמיר אם איט' ידע בבירור שלא קלקל ולא שהה]. וכבר כתבנו דאף בשוהט בסכין חד מ"מ רחמי לשחוט לדקדק שיהא הסימנים נשחטין כאלה. דהא לכתחילה לריך ליחר אף מספק שה' משאו. והשמ"ח כתב דדוקא בזהם סכין לריך ליחר למחש' יחד דלמא הסכין שבידו איט' חד כדאי. ואכן לפמ"ש"כ אפי' אם ידוע לו בבירור דהא סכין חד מ"מ לריך ליחר מיעוטא ח"ל הגלע"ד כתבתי בעו"ה:

סימן ד

ראיתי ב' האשכול לראש"ד מהט של הראש"ד ז"ל בעל ההשגות דדיי שחיטה חזקין שחקה כיון דנקובת וושת ופסוקת בגרירת ככל מקומן הרחי' לשחיטה לא מהני לה שחיטה. וי"ל למדוק סימנים לאחר שחיטה בכל ארכן ורחבן דבהמה בחי' בחזקת אסור שמדת עד שידע כמה נשחטה. ואי משום דחזקין בחר רובא. מי לא חק האשה שהלך בעלה וליהר' למדה"י וכו' ומסיק דחזקה כשלא בעלה מיהי' לה ליבוס. ורובא לשיק וחזקה לא עדיף כמו רובא. ומיעוטא מפילה סמוך מיעוטא לחזקה והוי לה פלגא ופלגא. וה"ל סמוך מיעוטא דנקובת הושת לחזקה אסור דבהמה ואיתרע רובא. וי"ל לבדוק אחר שחיטה כל הסימנים. וכד מעיינין שפיר לשמחא פתחא. כיון דהמחנא אמר ליחל בחר רובא ונשחט לקנה וושת ולא ליחש דלמא במקום נקב קשט. ובכ"מ הרחי' לשחוט אחר שחוט. להגי' גם לח"ש לא לריך למדוק דסלאו סימנים אכשריהו לשחיטה. וליח סברא לומר לחלואין אחר דבמקום ששחוט לא יחוש שחא נקב ובשאר מקומות יחוש שחא עכ"ל ס' האשכול שם אחר בלוח:

וכתבתי על בגליון לכתחילה דברי רבינו ז"ל תשוהים דהא בחולין (דף י"א) הכיח ה"ס משחיטה שחמה דחזקין בחר

לוקימנא דמחא' ר"מ היא ולא קי"ל טווחיה וחי' ג"כ דהרמב"ם
סובר דרבה חולק אהא דלעיל וס"ל דמחא' אחיה אחי' כדבס"פ
אבל באמת חלו היה לפניו ד' הרשב"א בחידושו דני' האלוים ז"ל
בדברי רבה להדיא דלעולם רבין היא לא היה מלך למר כן
מסביר דנפשיה]:

וחוות קשה ראיתי בדברי הרשב"א ז"ל במשמרת הבית שם שמה
דעת ז מהא דאמר רב אשי בחולין (ד' י"א) דאחיה
משחיטה טלמה דאמר רחמנא שחוט ואכול וליחוש שמה במקום נקב
קשויט ואף דהכא איכא חזקה ומיעוטא כנגד רובא ואף דמי ליה
רב כהנא דילמא היכא דאפשר אפשר מ"מ רב אשי דלא רמי
אנפשיה האי טעמא קא סבר דרובא עדיף מחזקה ומיעוטא כמאן
דליתא דמי עכ"ל הרשב"א ז"ל שם. ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים
בזה דהא י"ל דרב אשי מיייתי ראיה משחיטה דמה"ל לא חיישין
למיעוטא ואף דאיכא חזקה דמסייע למיעוט ואף היכא דאפשר ואף
דגבי שחיטה לא אפשר מ"מ לא נהירא ליה לרב אשי למר דיש
חילוק מה"ל בין אפשר ללא אפשר. אבל מדרבנן שפיר י"ל דס"ל
לרב אשי דלמרינן סמוך מיעוטא לחזקה במקום אפשר ושאי שחיטה
דח"א למדק דלא הסבירא מחייב דבמקום דלא אפשר לא גזרו רבין
ואך רב כהנא דמי להראיה שהביא רב אשי משחיטה דלילמא מה"ל
גופא ג"כ יש חילוק בין אפשר ללא אפשר והביא הוכחה לזה דליטעמך
תקשי מר"מ דס"ל דהיכא מיעוטא וחזקה הו"ל פלגא ופלגא
וכמו שבוחר בסוגיא דיבמות שם וה"ל ספיקא דאורייתא וידיי אכיל
בשרא וע"כ דבמקום דלא אפשר סמכה הורה ארובה ואף במקום
דאיכא כנגד הרוב מיעוט וחזקה. וכ"ש לרבין דס"ל דאפילו במקום
שיש חזקה ומיעוטא נגד הרוב אינו אסור רק מדרבנן בודאי יש
חילוק בין אפשר ללא אפשר:

ועל פי הגמ' זו שפיר הקשה רבינו בעל האשכול דהוה לן למדק
מיהא למעלה ולמטה ממקום שחיטה דהא התם אפשר הוא.
[והן חמת דמ"ר החוס' בחולין (ד' י"ב) ד"ה פסח וקדשים שחטבו
שם דמכשר תלוה לא פריך משום דנראה דמדאורייתא לא חייש ר"מ
למיעוטא ללא מדרבנן משמע להדיא דס"ל דאף דבמקום דאיכא
מיעוט וחזקה לא חייש רק מדרבנן ולכאורה תמוה דהא בריש האשה
בחרא אמר רבא בדיא דהיכי דאיכא מיעוט וחזקה הו"ל פלגא
ופלגא והוי ספיקא דאורייתא. וז"ל דהחוס' אולי כאן בשטת ר"ת ז"ל
דנקובת הושט אינו אלא טריפה ולא נכלה וכמו שנדפס בשמי
בהגהותיו ליו"ד [ביו"ד הדדשים ד' רא"ס ד' רפ"ט ד"ה האשה] דכ"ה
באור זרוע בהלכות שחיטה בשם ר"ת ז"ל וא"כ אין כאן חזקה
איסור כלל]:

ואין להקשות דלפי מש"כ דלגבי שחיטה לר"מ אי פלגא ופלגא
לפי דעת הרשב"א ובעל האשכול והוי ספיקא דאורייתא תהדר
קושיית החוס' שם לדוכתיה דאמאי מקשה פסח וקדשים מאי איכא
למימר טפי תקשה ליה דהא בדיא התורה הורה בשר תלוה אבל
באמה כבר העיר הרשב"א ז"ל בחידושו לחולין שם בקושיא זו ותיקן
ד"ל דילמא לא התירה התורה אלא בשר תלוה ולא דברה התורה
אלא כנגד הית' ומוטב שיאכלו בשר תמומות שחוטות ולא שיאכלו
בשר תמומות נבלות כמו שהתירה התורה יפה תואר עכ"ל הרשב"א
ז"ל שם ועפ"י לא התירה התורה כלל היתר גמור ולכן לא מקשה
רק מפסח וקדשים דהתם מלוה לכול:

ועל פי דברי הרשב"א ז"ל חלו יתיישב ג"כ מה שהקשה בני
האבדן הרב החריף ובק' מו"ה אברהם יעקב הכהן
נ"י דלפי דעת הט"ז באו"ז סי' תקפ"ו וביו"ד סי' קי"ז ובח"מ סימן
ב' דכל דבר שפורש בתורה להיתר לא היה יכולת ביד החכמים
לאסור והיא סברת החוס' בצ"מ ד' ע' לענין ריבית ח"כ מאי מקשה
הש"ס ור"מ היכי אכיל בשרא הא בדיא התירה התורה בשר תלוה
ואין יכולת ביד החכמים לאסור כן הקשה בני הג"ל ויפה העיר ואכן
לפי ד' הרשב"א הג"ל יתיישב הקושיא דלא דברה התורה אלא כנגד
יה"כ ואין זה היתר גמור:

ועוד יש לו הראיה דבריהם במש"כ שם הרשב"א שוד במשמרת
הבית לענין רוב מטיין אלא שחיטה מומחין הן ש"כ הראיה
ז"ל בדק הבית דהך רוב דלמרינן הוא לא דווקא ואף רק שצריך
לישאל בעלמא אבל באמת ר"ל כל המטיין אלא שחיטה מומחין הן
דאם נימא דרוב ממש קאמר תקשה דלמה לא נימא דסמוך מיעוטא
לחזקה ואיתרע לה רובא וכתב הרשב"א על זה שאין זה אמת שאנו
לא

דאפשר למדק א"ל בדקה משום דלא מטיי בדקה לחלואין:
ודע דהימא לי דאף לדעת רבינו ז"ל דכיון דבושט אי בדקה
לחלואין ממילא גם בקנה לא חקט בדקה מ"מ תירונו של
רבינו אינו אלא לדעת הסוברים חושט אין לו בדקה מבחוץ אלא
נקב. אבל לדין דלא נחברר לן הלכה כמי ובשוי"ע הביא ב' דעות
בזה. וא"כ דלמא הלכה דעת הסוברים חושט יש לו בדקה מבחוץ
אלא נקב ושמה הלכה דנקובת הושט אי נכלה וא"כ לריך לבדוק
הושט והקנה קודם שחיטה ולאחר שחיטה ג"כ דשמה הלכה כמ"ד
דחושט אין לו בדקה מבחוץ אלא נקב. ולכאורה רייתי ליישב דהיי
דלענין נקב יש לו בדקה מ"מ אלא דריסה בודאי אין לו בדקה
וכמו שכתבנו בגמ' להדיא ח"כ מ"מ הו"ל בדקה לחלואין. אבל כל
זה אם נימא חושט שגדרם ג"כ היי נכלה ולא מהני לי שחיטה.
אבל לכאורה הדעת טעה דדריסה אינו נקב גמור דיהא נחשב כנקב
ממש. רק דדריסה היי אמת מו"מ טריפות ולדעת הרמב"ם עיקר
טריפה דבקה מיידי בדריסה הרי דהתורה קרי לה טריפה ולא נכלה
ולא חילקה התורה בחייה מקום נדרסה ומשמע דאפי' נדרס הושט
ג"כ אינו אלא טריפה ולא נכלה וא"כ אינו נלך בדקה אלא דריסה
אפי' מדרבנן דהא לא שייך בזה סמוך מיעוטא לחזקה דהא בזה
ליכא חזקה איסור דלדבריה רוב בהמות כשרות הן. וא"כ הדרא
הקושיא לדוכתא דלענין בדקה אלא נקב דהא לדין לא הוי
בדקה לחלואין:

והן אמת לדעת הרשב"א דכיון דאלא קדשים ח"א ג"כ מקרי
בדקה לחלואין יתיישב גם זה דהא בקדשים ח"א לבדוק
הושט קודם שחיטה משום דהוי מוס והלכך גם בחולין ח"א לבדוק.
אבל כבר כתבתי בדברי הרשב"א תמוהין. ובפרט דגם הרשב"א לא
כ"כ רק לר"י: אבל אינו ראוי דגם רבין ס"ל סברא זו דהרשב"א
לא כתב זה מסבירה עלמנו רק דכתב דלר"י מוכרח הדבר לומר כן
דהא לא מטיי דפליג עם רבין בבדיקה דטריפות דלא אשתמיט בשום
דוכתא בש"ס דר"מ יאמר לריך לבדוק כל ה"ה טריפות. ולכן
מוכרח לומר דר"י ס"ל הך סברא דכיון דבדקשים ח"א לבדוק
ממילא גם בחולין אינו מחוייב. אבל לרבין אינו מוכרח לומר סברא
זו וא"כ הדרה התנאי לדוכתא:

ואמנם כל זה מעיקר דין הגמ'. אבל האידנא דהחמירו האחרונים
ז"ל דאפי' חתך מנקת העור ויאל דס או חתך כל העור
ולא יאל דס היישיק שמה נקב הושט מחומרה זו יאל לנו קולא
דא"ל לבדוק הושט והקנה לאחר שחיטה דכיון דבמקום שחיטה ח"א
לבדוק ח"כ הוי בדקה לחלואין וממילא ח"א לבדוק כלל. אבל
במקומות שפסקין דעת המחבר דלא ס"ל חומרה זו בודאי מחוייבין
לבדוק הושט והקנה קודם שחיטה ולאחר שחיטה. ואפי' לדעת
הסוברים דנקובת הושט לא הוי נכלה רק טריפה מ"מ לריך לבדוק
דשמה נקב רוב הושט ברחבו ואם נקב רוב הושט בודאי הוי
נכלה כמו דאם נפסקה הגרנת ברובו הגלע"ד כתבתי בצו"ה:
ורענין עיקר הקושיא של רבינו אברהם בר יצחק ז"ל אכ"י בעל
המחבר ס' האשכול הג"ל. דהוי לן למדק סימנים לאחר
שחיטה דהא דיבמות בריש האשה בחרא אמרינן סמוך מיעוטא
לחזקה ואיתרע לה רובא. לכאורה לריך להבין דהא משמע שם
בסוגיא דדווקא לר"מ אמרינן דסמוך מיעוטא לחזקה משום דס"ל
דחיישין למיעוטא מדרבנן והלכך בדאיכא חזקה דמסייע למיעוט
הו"ל פלגא ופלגא. אבל לרבין דס"ל דמיעוטא כמאן דליתא דמי לא
אמרינן דסמוך מיעוטא לחזקה כלל. וכן יש לתמוה על הרי"ף והרמב"ם
ז"ל דפסקו כסתם מחא' דההא והלא מסקינן שם דמחומרתא מחתניתין
ר"מ היא ואין הא קי"ל כרבין. אכן כבר כתבתי בהגהות על מסכת
יבמות [הדפס בסוף מס' נדה דרפס ראם] ליישב דברייה דנראה
שהיה להם הגי' בגמ' בחירולא דרבה שם כמו הנירפא שהביא
הרשב"א ז"ל בחידושו שם ובס' משמרת הבית שלו [ובדפי הספר
ד' ברלין הוא בדף ז' ע"ב] ש"כ שיש גורסין שם בדברי רבא דלעולם
רבין היא וכ"ה דעת רב האי גאון ז"ל ואפי' הך גירסא גם רבין
ס"ל דלמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ועולה שפיר פסקי הרי"ף והרמב"ם
ז"ל דפסקו כסתם משנה דיבמות על נכון בצו"ה דלפי המסקנא
דרבה אחיה מחא' כד"ה. ועפ"י פשוט דרבינו בעל האשכול ז"ל ג"כ
היה לו גירסא זו:

ושוב ראיתי להתרשעל ביש"ס דיבמות שם שהקשה ג"כ על
הרמב"ם ז"ל דהאך פסק כסתם מחא' דהתם הלא
בית (עצי ברושים)

מיטעטל לחזקה ל"ע מוצא לפי ע"ד. ועוד יש לתמוה על מש"כ שם עוד במשמרת הבית. עוד א"י אומר דש"י הך מיטעטל דהתם בפרק האשה בחרה משום דהמיטעטל מרע הרוב ממנו ומן הרוב אהה מסלקין דהא מיטעטל מפילוח הא מן הרוב דמתעברות ונמצא דא"י רוב גמור ודך מיטעטל שפיר מלפנין לחזקה משא"כ במיטעטל שא"י מגרע להרוב ע"ס. ומשמע דע"פ חילוק זה חו"ט נלך לחילוק שכתב מקודם בין רובא דעלמא לבין רובא דהכל דהרוב המחזקתין אלא שמיטה בל"ן לסלק החזקה. והדבר ל"ע דהא לפי מש"כ בעלמא דרוב מומחין איכא מיטעטל דמקלקלן השמיטה מחמת חזקה מקרה וסיבה נמצא דגם הכל המיטעטל מרע הרוב וא"י רוב גמור ודמי ממנו להרוב דמתעברות ויולדות ומלוא רבה ליישב דבריו הגלע"ד כחב"י בע"ה:

סימן ה

ראיתי לכתוב בזה מה שהשכחתי להרוב הגדול בח"י הגביר מו"ה מאיר קארווטר נ"י ע"ד אשר העיר על דברי רש"י בסנהדרין (דף פ"ח ע"א) על הא דלמרינן שם דהא דתניא בבבליא שם דהא דכתיב כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבון בשערך היינו דמחלקין בדין עגלה ערופה בפלוגתא דר"א ור"ע א"ס מודדין מחטאיו או דמודדין מטיביו. ופירש"י דנ"מ בפלוגתא זו לענין כרת ומטאת כגון דמודד זקן ממרא מטיביו וב"ד מדדו מחטאיו והביאו אלו עגלה ואלו עגלה למר זו עגלה ערופה ואין מקדשין בה את האשה וזו אינה עגלה ומקדשין בה ולמר הוי איפכא עכ"ל רש"י ז"ל. והעיר כבוד הרב הגדול הג"ל דאמרי לא פירש רש"י כפשוטו גם בלא קידושין גמור דע"כ בעגלה לאחר עריפה וגם למקדש אח"כ דלמר זו עגלה כשרה היא ועריפתה מטרתה אחת מידי נבלה דכפרה כתיב בה כקדשים וכמו דלמרינן בזה"ש (ד' ע' ע"ב) ואינו חייב משום בילת מקדש ואיך אינה עגלה והייב כרת ומטאת משום בילת מקדש בטומאה ולמר הוי איפכא וכמו דפירש"י גבי נעמי אדם וספרה מטרע דנ"מ א"ס נכנס אח"כ למקדש ויפה העיר בזה. וכבר ראינו בזה קצת לעשרים שנה בנתי"א אחד מבט של הגאון בעל שאג"א ז"ל שהעיר ג"כ בזה על רש"י ז"ל ולא חירך כלום:

ואבן נ"ל ליישב קושיא זו בטוב טעם והע"ה ד"ל בפשיטות דרש"י ז"ל לשטרא חז"ל במנחות (דף ק"א) ובבבלי (ד' ט') על הא דתניא שם דשור הנסקל ועגלה ערופה וכו' כולן משמאלין טומאת אובלן פירש"י עגלה ערופה ששחטה לאחר ירידתה לנהל חיתן דאוסרתה עכ"ל ומשמע להדיא דס"ל לרש"י דא"ס נעריפה כדינה מטמאה טומאת נבלות ממנו ולא שייך בה פלוגתא דר"א ור"ע אי מטמאה טומאת אובלן או לא וכן כתב החכם בדין ועגלה ערופה לאו כשנעריפה דא"ס חסודק ליה משום נבלה אלא כששחטה וכו' ואמנם שוב מסקי החכם אי נמי כשנעריפה ועריפתה מטרה מידי נבלה דמוכח סו"פ המלח העוף עכ"ל. וזכיר להבין בזה שטעמו של רש"י ז"ל וכן החכם בפירושו קמא שכתב דע"כ מיירי כששחטה. ולכאורה הא בלחמא בסו"פ מטאת העוף מפרש להדיא דעריפה מטרה מידי נבלה דכפרה כתיב בה כקדשים. ואמנם הדבר פשוט דס"ל ז"ל דהסוגיא דסו"פ מטאת העוף אלא אליבא דר"מ דהא מפרש שם במלך ונמצא טרפה או במלך חזקים ותרנגולים בפנים ואליבא דרבנן ליה בערף עז מהו משום דפשיטא ליה להש"ס דעריפה עגלה לר"מ ביומא מטרה מידי נבלה. וכ"ה בלחמא בירושלמי דסו"פ פ"ט הלכה ה' מד סב שאל לרבנן דקיסרין עריפתה מהו שחטה עריפתה מטומאתה אמרין ליה ולאו מחמתה היא השוחט ומלח טרפה [והייט מחמתה דחולין (דף פ"א) דהשוחט שור הנסקל ועגלה ערופה ר"ש פטר משום א"כ וחכמים מחייבין וחכמים דמתניין היט ר"מ דס"ל דשמיטה שאינה ראיה שמה שמיטה אלמא דהשוחט עגלה ערופה מטרה מידי נבלה לר"ה דא"ה לא היה חייב משום א"כ] אמר לון מה אן בפין טריפה [כ"ה הנשן בירושלמי שם אכל פשוט דס"ה וז"ל מה אן בפין עריפה] ולחן מחמת שחטה. אמרין ליה לא ק אמר ר' ינאי דברי ר"מ אפילו טריפה [וגם כן הוא ס"ס וז"ל אפילו טריפה חייב] ולמר לון ומן הא דר' ינאי לחן מציבין לי עכ"ל בירושלמי שם וכחצו הק"ט והפ"ט דמס"ה החיב לון דמדבר ר' ינאי לחן מציבין לי בחמיה משום דר"ל פליג ס"ס בירושלמי טלס"ה' על

לא ידעו בלימודינו [נ"ל ד"ל בתלמודינו] אשנרת לישנא ברי הא ובלחמא מזכירין הרוב בלשון כל לפעמים משום דרובו ככולו אבל במקום שצריך הכל דווקא שיואלו אותו בלשון רבים לא שמשט מושלם. ועוד אף לפי דבריו דכל המטיין אלא שמיטה מומחין הם מ"מ הא איכא מיטעטל המומחין שוהין או דורסין או מגרימין כדרך המקרים כנפלה סבין מידו או עף או שהיה סבין רעה ודרם וכיוצא בזה שאין בריה כרוחה למומחין שלא ייעש ולא ייגע ולא חשיגם סיבה בשמיטה וא"כ במלך גדייו ותרנגוליו שחוטין בשוק למה מותרין וסומכין הרוב מטיין אלא שמיטה מומחין הם למחן דהוי מוקי פלוגתא דר"א ור"ה בריה דר"ה הגלילי בכה"ן. וכן באומר לשלוח לא ושחוט והלך ומלא שחוט דהא איכא חזקה ומיטעטל שיקרה להם מקרה לפסול. אלא וודאי דלפ"י חיתא דבעלמא למרינן סמוך מיטעטל לחזקה לא למרינן רק אלא ברובא וחזקה דעלמא אבל חזקה המסתלקת ע"ד המחזקתין לסלקה ורוב דמתעסקין כל שחטפין בה מסלקין חזקה וודאי ושחטפין בה מתעסק אחד ולא ידעו א"ס הוא מן הרוב או מן המיטעטל על כרחו י"ל דחולין בחר רובא ומיטעטל כמחן דלחמא דמי עכ"ל הרשב"א ז"ל במשמרת הבית שם:

ודנה לנחמה יש לתמוה על דברי רבינו ז"ל אלו דהיך יפרנס להא דלמרינן דא"ס לא בדין בסימנין לאחר שמיטה דהרי זו נבלה ומטמאה במשא. וכבר רבינו ז"ל בעלמא דרוב השוחטין שחטין רוב וכמו שהבחינו לעיל בסימן א' בשמו ולמה למרינן דהרי נבלה משום דא"ס לה חזקה איסור והלא התם נמי הרוב מסלק החזקה. ומיהו שוב ראינו לרבינו בחידושו שגמר מהו וכתב דהטעם משום דהרי רובא דתלמיא במטעה ולא הוי רוב מעליא. אך עיקר האכחז מהו דלכדו גדייו ותרנגוליו וכן מהאומר לשלוח לא ושחוט איט האכחז כ"כ ד"ל דמלח דהכל מומחין הם א"ס חיתא דלירע לו מקרה דשרה או דרם הרי יודע דהא נבלה ולא היה מניחה בשוק משום חזקה והיה זריקה לאשפה שבשוק דהא זה הוא עיקר טעמא דר"ה בט של ר"ה הגלילי דמחיר במלך באשפה שבבית או בשוק בלא אשפה משום דס"ל דאין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית וכן להטיל בשוק. והנה באשפה שבבית פירש רש"י משום דמסרה ואיכא ריח רע וכן כתב הרשב"א בחו"ה שאין דרך בני אדם להטיל נבלת באשפה שבבית כדי שלא תסריח עליז ביתו. וזה הטעם לא שייך רק במלך באשפה שבבית אבל במלך בשוק בלא אשפה דג"כ מהיר ר"ה בט של ר"ה הגלילי דא"ס ליכא הך טעמא וע"כ מטעם שלא יבא ליד חזקה ומכשול רבים דיסבדו. שהיה כשרה אין מניחין נבלות בשוק. וע"כ כשרה היא והגיחה מדעת בשוק לפי שעה וא"כ י"ל דאף למחיר דס"ד מעיקרא דפליגי אי למרינן רוב מטיין אלא שמיטה מומחין הן ג"כ ידע מהך סברא דאין אדם עשוי להטיל נבלתו בשוק או באשפה שבבית ולכן ליכא למיחש למדי. וא"כ אין כלל האכחז משום דהיכא דהרוב מסלק לחזקה לא למרינן סמוך מיטעטל לחזקה ודח"ק:

ובאמת שמוציא זו מוכח ג"כ דאף דקיי"ל דרוב מטיין אלא שמיטה מומחין הן מ"מ חיישין למיטעטל המקריים שיש להמלא גם במחמתה וכמו ש"כ הרשב"א. אך א"ס השוחט לפנינו לא שייך כלל לחש שמה חזקתו כי מקרה שנתגבל בידו דא"ס חיתא שנתגבל בידו היה מודיע לו [וכן מבואר בטו"ט ז"ד סימן א' דא"ס לשלוח שמה נתגבל דא"ס חיתא דנתגבל היה מודיע לו] אבל במלך בשוק ואין השוחט לפני שפיר חיישין דשמה חזקתו כי מקרה של פסול ומשום זה איסור ר"ה א"ס נמצא באשפה שבבית או במלך בשוק דחיישין דשמה נתגבל בידו והשליש בשוק או באשפה שבבית דא"ס חיתא דלח חיישין כלל למקרה של פסול למה איסור ר"ה נה דסובר דמסליכין נבלה בשוק מ"מ מחירי חיתו ינחם דהא נבלה. וזה אין לומר דא"ס חיתא דהא כשרה לא היה משליכה בשוק או דלח היה ממחה באשפה שבבית. דא"כ העיקר חזק מן הספר דה"ל לומר דטעמא דר"ה משום דאין אדם עשוי להטיל כשרה באשפה שבבית או בשוק ור"ה סבר דאדם עשוי להטיל כשרה באשפה שבבית וזה לא למרינן בנתי"א. ולכן פ"כ מוסרה דשפיר חיישין למיטעטל המקריים ומ"מ ר"ה מחיר משום דהכחה דהא כשרה והגיחה לפי שעה דא"ס חיתא דהא נבלה לא היה משליכה באשפה שבבית שלא יסריח ביתו וכן לא היה משליכה בשוק שלא יבא ליד חזקה ומכשול רבים כנ"ל בפירוש הסוגיא בג"ל לפי עכ"ל ודח"ק. ולכן דברי הרשב"א ז"ל מה שהכריח סוגיא זו דהיכא דהרוב מסלק לחזקה לא למרינן דמחיר

ר' יצחי ואמר דלית חייב משום חז"ב רק בשחט לעגלה ערופה
אבל בעריפה מודה ר"מ דלית מטבד מידי גבלה:

והיוצא לו מ' הירושלמי ה"ל דלפילו ל' ינאי חין העריפה
מפנה מיד נבלה רק לר"מ ולר"ל גם לר"מ חינו מטהר
מיד נבלה רק בשחטה . ועפ"י עולה לו הסוגיא דסופ' חסאח העוף
כמן חומר בעו"ה בזה דאמר אביי שם מחלל דעגלה ערופה טהורה
היא אמר ליה חין אמרי דבי ר' ינאי כפרה כחייב בה קדשים
ולאורה מאי ראייה מאמרי דבי ר' ינאי לפעמן טהרה מיד נבלה
הא אמרי דבי ר' ינאי לא מיירי רק לענין איסור הנאה כיון דכחייב
בה כפרה כמו בקדשים משתמחא אסורה בהנאה בקדשים וכן מפורש
בקיודשין (דף ג"ט) דר' ינאי מיירי לענין איסור הגאה . ואכן פשוט
דש"ס דלין סמך על דברי ר' ינאי בירושלמי ה"ל דס"ל אליבא דר"ג
דעריפה ג"כ מטהר מיד נבלה משום כיון דכחייב ביה כפרה ללמד
לאסורה בהנאה בקדשים ה"ג מטהר מיד נבלה בקדשים :

וע"פ זה לרדך למד דהא דמקשה הש"ס בחולין פ"ב ועגלה ערופה
לאו שחיטה רלויה היא והתנן נמלא האורג עד שלא נערפה
העגלה חלא ותרעה בשדר ואמר רשב"ל משום ר' ינאי דעגלה ערופה
חינה משניה והקשו החוס' שם דר"ה עגלה בשם ה"ר משה מצוניניס
אמאי לא קאמר דשוחט דמתני' הייט עורף ומ"מ לרבין חייב משום
דערופה וז' שחיטה כדאמרין בר"פ שני שעירי גבי שעיר המשתלח
דדחייתו לזוק הייט שחיטתו וזכ' חטאת העוף אמרין דערופה
מטהר מידי נבלה. ז"ל דקושייתו איט רק לפי ה"ה"ר דר"ל קאמר
לה משום ר' ינאי ושפיר הקשה לזוקמי דשוחט הייט עורף משום
דר' ינאי בירושלמי הג"ל סיבר דנס בעריפה חייב משום או"ב
אבל לפי המסקנא שם דרשב"ל קאמר ליה משמיה דרפשיה דזו
חינה משנה חין מקום לקושיית ה"ר משה כלל דהא לרשב"ל בירושלמי
שם הא דחנן השוחט עגלה ערופה השוחט דווקא הוא דבעורף
גם לר"מ פטור ושפיר אמר דזו חינה משנה דהא הכ' משנה ס"ל
דנאכרה מחיים מעצת ירידה לנחל חיתן דאל"כ היכא נאכרה
בהנאה חס שחטה :

וכן מפרש להדיא בזכריה (דף כ"ה) לתנ"ד דעריפה אספרה
 אם שחטה שחיטה רחיה היא ומוחרת באכלה ומייב משום
 או"ב אף לר"ש אם לא דימחא לר"ש דעגלה ערופה גם בשחיטה
 כשרה אבל לא בשחטת לשום חנא דנשמעינן דעגלה ערופה בשחיטה
 כשרה ודימחא ר"ש היא ע"ש :

ואין להקשות דמ"ש משור הגססל לרעה ר"ח דלית נאסר מחייב רק לאחר סקילה ואעפ"י תניא בברייתא ב"ק (דף מ"ח) דמ"ל לא יאכל חת בשור אלא אפילו אם שחטו לאחר שעמר דיו אסור באכילה ובהגלה ואמרינן שם עוד דאפילו אם שחטו בסכין דלא עבד כעין סקילה מ"מ אסור בהגלה הרי דהשמיטה נמשכת כסקילה דשמי' ההם דקרא דלא יאכל חת בשור מיותר הוא לגמרי וכדאמרינן שם ולא אחי רק לדרשא דאפי' אם שחטו בסכין יעבדיה כעין בשר מ"מ אסור באכילה ובהגלה משא"כ בעגלה ערופה ליכא קרא מיותר לזה :

ואין להקשות בדבוע ונרבע דב"כ ליכא קרא מיותר לזה ב"כ יהא מותר בזכילה ובהגלה אם שחמו לרעה ר"ח ז"ל ובזמנת מוסחימא דברי המטהה דחולין (דף פ"א) דהשוחט פרת חטאת ושור האסקל ר"ט פסר מאז"ב משמע דכלל האסקלן הדין כן. דזה חיו קשית מאחר דבתורה לא נמאז מפרש כלל דברובע ונרבע אסור בהגלה וע"כ דיש חיזה לימודים מן הכרזוב דילפינן רובע ונרבע משור שהמית את האדם. וממילא גם אם שחמו אסור בהגלה כמו בשור שהמית. וכן כתבו החס' ב"קדושין (דף נ"א ע"ב) ד"ה הרי ולר"ה דס"ל בשור האסקל [ואיית בשור שהמית את האדם] חיו מאסר מחיים רק לאחר סקילה וכן נמי קלאמר רובע ונרבע וכו' אלא הרי פירושו לא מליט בע"ה דלמדי וכו' הרי רובע ונרבע ולא הוהיר הכרזוב אלא לשוחטן כדי לאכל הבשר אבל להטח מהם כל זמן שהם חיים כוודאי מותר עכ"ל. ומשמע בהדיא מדבריהם דעכ"פ לאחר שחיפה אסור בזכילה ובהגלה כמו בשור שהמית וע"כ דילפינן רובע ונרבע משור שהמית משום דסלם בני סקילה מינה וכן נראה להדיא מפרש"י שם עכ"ל רובע ונרבע בעדים בני סקילה מינה וכו' דילפינן לעיל משעמד דין מאסר ואפילו שחמו עכ"ל ואף דהא דילפינן לעיל דאסור אפילו שחמו מיירי בשור שהמית משום דהאם חזינא קרא יתירה ולא יאכל את בשרו וע"כ ל"ל דילפינן משור שהמית

משום דכולהו בני סקילה נינהו. ואפשר שמשום זה הקדים רש"י
לכתוב דרובע ונרבע בני סקילה מינהו כלומר כיון דרמי לשור שהמית
לעין סקילה ממילא דמו נמי לעין אש שחטן שאסור באכילה
בהנאה. ומיהו לדעת רבינו אפרים ז"ל שאובא בחום' בכריתות (ד'
כ"ד) דרובע ונרבע אינו נאסר בהנאה לאחר סקילה. וטעמו כחבו
החום' שם דס"ל דלא גמרינן משור שהמית ודלית דהא בסנהדרין
מנריך קרא דרובע ונרבע בעינן ב"ד של כ"ג ולא גמרינן משור
הנסקל וכונתם מהא דהוצרך המשנה בריש סנהדרין להביא ראיה
ברובע ונרבע דבעי ב"ד של כ"ג משום דכתיב והרגת את האשה
ואת הבהמה ולחיתך בהמה לאשה והוא קרא בפ' קדושים והלא
כבר ידעינן זה מקרא דפ' משפטים דכתיב גבי שור שהמית השור
יסקל וגם בעליו יומת הרי לחיתך מיתת השור למיתת בעלים אלא
ע"כ דלא גמרינן משור הנסקל. כ"ל דלדידה אש שחטו נותר אפילו
באכילה כיון דלדידה לא גמרינן משור הנסקל מניין לו לומר דלית
ביה אסור אכילה לאחר שחיטה. והא דלמרינן הכא בקדושין והרי
רובע ונרבע דבעי מינהו ואסורין היינו כיון דהוהביו הב"ד [בזה"ב]
לקיים מצות סקילה ואסור לשחטן ממילא נאסרו באכילה לעולם
דלאחר סקילה בלא"ה אסורי מלך נבלה. וכן צריך לפרש לדעתו הא
דלמרינן בסנהדרין (ד' כ"ה) ישראל גופא ליחסרי משום דהיי
ארבעה היינו דישאל גופא ליחסרי הבהמה לשחטה אלא דיצטרך
סקילה [בזה"ב] כמו ברביעה ע"ש ודו"ק :

ולפי דעתו הא' דהק' בחילין (ד' פ"ה) בשוחט לשור הנסקל פטור משום חו"צ לרש"י וכן שם (ד' פ"ד) לענין כיסוי הדם דחיה עוף הנסקלים פטור מלכנסות לחכמים דס"ל כר"ם מיירי הכל בהמיתו חת האדם וכן בלחם סתם שור הנסקל הנזכר במשנה ובגמ' מיירי הכל בשור שהמית משום דלא מליט מפרש סקילה בשור רק בשור שהמית. ולפלא בעיני דברי רש"י ז"ל במשנה (ד' פ"ה) הג"ל דפירש בחיה ועוף הנסקלין דנרבעו וננמד דינן להדינה. דמאי דחקו לפרש דמיירי דווקא בנרבעו דנהי דסבר רש"י ז"ל דגם ברובע ונרבע חסור באכילה ובהנאה ודלא כרבינו אפרים חבל מ"מ אין ההכרח לפרש כן דדווקא בנרבעו מיירי. ואולי משום עוף נקט כן דלא שכיח דעוף ימית חת האדם ואף דהק' בעדיות דהעיד ר"י בן צבא על חרעול שנסקל ביירושלים על שהרג חת הגשם מ"מ הוא מילתא דלא שכיח כל כך ולכן נקט רש"י ז"ל דמיירי דנרבעו ועדיין ד' רש"י ז"ל לל"ט :

ולבאורה איבא למידק לפי מה דלמרינן ביומא (ד' פ"ד) נבי שפיר המשחלה דרחייתו לנזק הא שחיטתו ואם שחטו לאמו של שפיר המשחלה ביומ"כ אסור להליט לנזק משום לאו דלוי"ז או"כ אחי לא הוזכר במשנה דהשוחט אמו של שפיר המשחלה ביו"כ כגון שהיה לו חולה ביו"כ אחרי דחייתו של שפיר המשחלה לנזק דלר"ש פטור משום דרחייתו לנזק אף דנשחב כשחיטה לעינן או"כ מ"מ הא ודלוי אסור באכילה אף למ"ד ביומא (ד' כ"ה) דלדברי של שפיר המשחלה מותר בהגהה מ"מ באכילה בודלוי אסור דהא מ"מ לא נשחט כדין שחיטה דלעינן אכילה בודלוי בעינן שחיטה מעליא ולחכמים דמחניחין חייב משום או"כ דאף משום איסור שחיטה ביו"כ איבא משום דהיה לריך לשחוט משום חולה שיש בו סכנה מ"מ מלד או"כ חייב דהא יכול לשחוט בהמה אחרת בשביל החולה וכן קשה דלא הוזכר במשנה דהמוליד שפיר המשחלה לנזק אחר שנשחטה אמו ביו"כ חייב משום או"כ דלעת חכמים דאף דשפיר המשחלה נפסל משום מחוסר זמן ולריך להביא שני שעירים אחרים ולהגדיל עליהם מ"מ משום או"כ חייב דהרי עיקר איסור או"כ כחיב נבי קדשים והרי נקדשים אם שחט או"כ פסול משום מחוסר זמן מ"מ נזה"ל דחייב משום או"כ :

אבל אחר הפיון בזה לק"מ דנ"ל פשוט דהא דלמרינן דדחיות
לעק ה"א שמיטתו הי"ט חס מה השפיר פ"י הדחיה דפיסק
מטת שילוח של השפיר לעזאזל הי"ט שיתחזק לאזרים וכמו דלמרינן
ביומא (דף פ"ו) דלזין גזירה חלל המתגזר יורד ופירש"י השפיר
מתגזר זה אברים אברים. וכן למרינן שם (דף ס"ז) דחט ולא מה
לזין לירד אחריו ומתנו והוצא להלכה ברמב"ם ז"ל בפה"מ מהלכות
עבודת יוה"כ וכן יצא בירושלמי ביומא פ"ו הלכה ג' דלזין לירד
אחריו ומתנו. ונראה דנפק"ל לח"ל הא מדתכ"ב אל ארץ גזירה
וכמו שכתבתי לפני והלכך לפולס דאי התירא ספק דמי ימר
דישג אחריו להמיתו דהא למרינן בירושלמי שם דמשמת שמתון אצ"ק
ה"ה

לכתחילה. ותמה על זה השער המלך ז"ל צדק ס"ו מה' מאלות
אסורות הלכה כ"ה דהא כל ענינו של דבר זה דאסור לבטל אסור
לכתחילה אינו אלא מדרבנן וכמו ש"י דר"ן בשם רש"י ויהא אסור
דהתורה משנה לזה. ואמנם בט"ז מהד"ח בחלק יו"ד סימן מ"ה
וכן בהגהות הגאון מו"ה לבי חיות ז"ל כתב ליישב זה דביבש צ"ב
מורו רש"י דהא דאורייתא ע"ש :

ואין להקשות נמי דאמאי לא חשיב במחני' דחולין שם והשומע
לשעיר המשתלח שכבר נשחט אמו של השעיר צ"י"כ דחייב
משום אור"ב לחכמים דהא אינו קושיא כלל דהא מילתא פשיטתא היא
דהוי ככל השומע קדשים צ"מ בחזן קורס שנפדו דפשוט דלרבנן
חייב משום אור"ב ולר"ש פסור :

ונחזור לדברינו שכתבנו בריש הסימן להעיר על דברי רש"י
דסנהדרין פ"ח ועל דברי רש"י ז"ל במנחות (ד' ק"ח)
והתוס' שם דכתבו תרי לישנא בעריפה אי מטער מידי נבלה הנה
ע"פ מה שכתבנו מד' הירושלמי דפוסה דפליגי ביה ר' ינאי ור"ל
אי עריפה מטער מידי נבלה או לא יתיישב הכל בעו"ה דמה שר'
רש"י במנחות ד' ק"ח דהביריתא מיירי בשחט לעגלה ערופה משום
דבעריפה איכא פלוגתא בירושלמי ולפיכך עדיף טפי לפרש דמיירי
בשחיטה כי היכי דלא תקשה דמהך ברייתא על מ"ד דעריפה אינו
מטער מידי נבלה. וגם ניחא מה דכ' בתוס' תרי לישני אי עריפה
מטער מידי נבלה משום דבירושלמי נמי איכא פלוגתא בזה. וגם
ח"ש ד' רש"י בסנהדרין דהורד' למלא' ג"מ לענין אם קידש צו אה
האשה ולא פירש לענין אם נכנס למקדש אח"כ משום דבאמת לר"ל
גם העגלה שנעפרה כדינה ג"כ מטמאה בנבלה :

והיוצא לו להלכה מכל מה שכתבנו לענין עגלה ערופה אם
נשחטה מטעם מידי נבלה לר"ה אבל אסורה באכילה
למ"ד דנאסרה מחיים מעת ירדתה לנחל חיות ולמ"ד דאינה נאסרה
מחיים גם באכילה מותרת. אבל בנעפרה כדינה הוא מלוקח ר'
ינאי ורשב"ל בירושלמי דפוסה הג"ל אליבא דר"מ אבל לרבנן נראה
לר"ה אינה מטעם מידי נבלה. ולענין שור האסקל פשוט אם נסקל
כדיט הוא נבלה גמורה ומטמא עומאח נבלות דלא מליט בשום
דוכחא דהסקילה יהיה נחשב כשחיטה דמטער מידי נבלה וכן משמע
להדיא בתוס' חולין (דף פ"ב) ד"ה עגלה ערופה. שהקשו שם דלילמא
הא דתנא במשנה השומע עגלה בעורף מיירי דעריפה נמי כשחיטה
דמי והא דתנא השומע הייט בשביל פרת חטאת ושור הנסקל דהחם
דווקא בשחיטה חייב משום אור"ב. הרי דפשיטא ליה דסקילה לא הוי
כשחיטה לענין אור"ב אפילו לר"מ משום דאינו מטער מידי נבלה
והטעם בזה דלא דמי לעריפה דעגלה ערופה ודמיה לזק דשעיר
המשתלח משום דשעיר המשתלח קדשים הוא ועגלה ערופה נמי כפרה
כחייב בה קדשים והדמיה לזק והעריפה מכפרין. והלכך כיון שמועיל
הדמיה והעריפה לענין כפרה מועיל נמי לענין טהרה מידי נבלה
וכן אמרין בנזכים (ד' ס"ט) דהטעם דמליקה מטעם מידי נבלה
הואיל שמותרת אה האיסור ופירש"י שהיא מותרת אה האיסור שבחייה
לא היחה ראויה לקרב לגבוה והותרה במליקה ע"ש והכל נמי ע"י
הדמיה והעריפה נעמרה הכפרה. אבל בשור האסקל הסקילה אינו צא
לא לכפר ולא להחיר שום דבר רק דגוה"כ הוא דשור שהמית אה
האדם לר"ד לסקולו כדי לסקל דבר המזיק מן העולם. וכן ברובע
וגרבע אמרין בסנהדרין (דף נ"ה) דמשו"ה הלרביה התורה סקילה
משום דצא לאדם תקלה על ידה או משום קלון. וכיון דהסקילה נבייה
לא צא לתקן שום דבר לא דמי לשחיטה כלל ואינו מטער מידי נבלה
וראיתי להגאון מוהרש"ש ז"ל בהגהותיו לפסחים (ד' כ"ב) שנתקשה
בזה דלמה לא אמרין בשור הנסקל נמי דסקילה הוי כשחיטה ושאר
בקושיא אבל לענ"ד החילוק ברור כמו שכתבתי בעו"ה :

והשושנה לשור הנסקל בוודאי אין בו משום נבלה דהא בהדיא
שניט בחולין (ד' פ"ח) דהשומע שור הנסקל חייב משום
אור"ב דאם נימא דאינו מטער מידי נבלה הוי כעור ומעקר דפטור
מאור"ב (וכמו דומה דבחידושי הגר"א על מס' ב"ק נסחפך בזה וכבר
תמא עליו המפרשים האחרונים ממנה הג"ל) אבל מ"מ אסור
באכילה ובהגהה מזד גוה"כ ואפילו לר"ח דסובר דאינו נאסר מחיים
מ"מ אם שחטו נאסר והא ברייתא עריבה צ"ק (ד' מ"א) וכבר
כתבנו לעיל דרובע וגרבע ע"פ עדים דמי שזה כמו שור שהמית
בכל דבריו וכמו שגראה להדיא מד' רש"י ותוס' בקידושין (ד' נ"ז
ע"ב) צ"ל רבינו אמרין ז"ל חולק וס"ל דברובע וגרבע ליכא אסור
הגהה

היה צורח השעיר למדבר והלכך לא משכח"ל חיוב אור"ב לא על
המשלח אה השעיר לזק אחר שנשחט אמו ולא על השומע אמו
של השעיר אחר דחייתו לזק דעל המשלח בוודאי לא שייך חיוב
דהא צ"ע התראה היה ספק דשחט לא יוכל להמית אותו וגם על
השומע לאמו של השעיר ליכא חיוב דמי ימיר דהמית אותו
המשלח ואפי' אם יבוא ויעיד דהמית אותו מ"מ הא אינו אלא עד
אחד ואינו נאמן לחייב אותו משום אור"ב :

ובשםפירתי דברים אלו לכבוד ידידו הרב הגאון המפורסם
מו"ה חיים מאיר נח הלי ג"ה המ"מ ומו"ך דקהילתו
ינ"ץ דאם לא מה השעיר לא נתקיים מצות דמיה לזק אמר לי שני
ראיות ברורות לזה א'—אם איכא דעיקר המטרה אינו אלא
לדחוף לזק ואין ג"מ כלל אם ימות ע"י זה או לא. לא שייך כלל
מה דאמרו חז"ל דחייתו לזק צו היא שמיטתו וחייב על זה משום
אור"ב דהיחל יהא נחשב כשחיטה דהא ענין שחיטה הוא דהבעל
חי מה על ידו וכן בעריפה ומליקה דג"כ הבעל חי מה ע"י זה
שייך שפיר מה דאמרו חז"ל דנחשב כשחיטה דאף דגבי אור"ב לא
תשחטו כחייב מ"מ כיון דגבי עגלה ערופה גוה"כ הוא שמיטת
הבע"ח ע"י עריפה עומד העריפה במקום שחיטה דחולין. אבל דמיה
לזק בשעיר המשתלח דלא מה ע"י זה היחל יהא נחשב כשחיטה
אלא וודאי דהנתיחה מעכב. והא דאמרין דחייתו לזק צו היא שמיטתו
ר"ל כל מטעה הדמיה אם נהגור לאזכרים או שירד אחריו והנתיחה
ועוד ראייה דאם איכא דליון המיתה של שעיר המשתלח מעכב
היחל מותר לירד אחריו ולהמיתו ולחלל יוה"כ במלחמה
דאורייתא כל זה שמתחי מפי הרב הגאון הגדול הג"ל וס"י משיב
דברים נכוחים :

ומיהו איכא למידק לפי מה שכתבנו דאם נשאר חי עדיין לא
נעשה מטעם ואסור באכילה ובהגהה ח"כ היחל אמרה
חורה שלח לתקלה דהא מהך טעמא אמר רבא שם ביומא (דף
ס"ז) דמסתברא כמ"ד דאורייתא שיעיר המשתלח מותר בהגלה משום
דלא אמרה חורה שלח לתקלה [ואף דאסור באכילה משום אסור
נבלה ועדיין איכא תקלה דאכילה זה לא קשיא כלל דמשנה ערוכה
שניט בשקלים פ"ז מלא בשוק חתיכות צמר מותרות אכרים נבלות
וא"כ בלא"ה לא יאכלו משום דסתם אכרים בשוק הם מנבלה] וא"כ
אם ישאר חי ולא יחגור לאכרים בוודאי יהיה תקלה. ואכן גם זה לא
קשיא דהתורה סמכה דישאל יהיו בגדר עושין רטע של מקום כמו
בימי שמעון הגדיק ולא יהא השעיר מתנגד לאכרים מיד וכמו דתנן
במתמחין ביומא (ד' ס"ז) דלא היה מניע למחית ההר עד שנעשה
אכרים אכרים ולא יבוא לידי תקלה כלל. וכבוד בן מר אחי הגאון
ז"ל. ה"ה הרב וכו' מו"ה חיים אורי הכהן כ"י ראה לתקן ע"פ מה
דאמרין ביומא שם דהיה חולק לשון של זהורית לשנים חזיו קשור
בסלע וחזיו קשור בין קרניו וא"כ לא שייך חשש תקלה דהא יהא
ניכר שהוא שעיר המשתלח ע"י הלשון של זהורית הקשור בין קרניו
אבל אין זה חירון כלל דהא כל עיקר קשירת לשון של זהורית בראש
שעיר המשתלח אינו חיוב מה"ח כלל רק דכן היה מקובל בידם
דמטא לקשור לשון של זהורית וסמכו עלמן על הכחוש אם יהיו
מסורכים כשנים כשלג ילבינו וכמו דתקן בשבת (ד' פ"ו) וא"כ אינו
שייך כלל דהתורה סמכה על זה :

ואכן כבוד חגי הרב המאה"ג מו"ה אהרן הכהן ג"י חירץ יפה
דלא שייך בזה שלח לתקלה לפי מה שהוכחתי לעיל מזה
כמה ראיות דעיקר המטרה הוא שימות השעיר ע"י דחייתו לזק ואם
לא מה לר"ד לירד אחריו להמיתו ח"כ אין חשש תקלה כלל
ולמש שחט יארע אונס להמשלח ולא ימיתו ויבחר למדבר על זה
לא חששה התורה דאונס לא שכיח. ושור דביעבד חף אם ימלא
אדם להשעיר יהא מותר לו לאכול ע"פ דין דהא חולין בחר רוב
והא דאם אמרין דלא אמרה חורה שלח לתקלה היינו לחקן לכתחילה
דבר שיגיש לידי תקלה ואף שיהיה מותר לאכול מ"מ הוי כמו שזכרנו
התורה לבטל איסור לכתחילה. אבל בשעיר המשתלח דהמטרה הוא
להמיתו הא ליכא תקלה וחי משום יארע אונס זה לא מקרי מבטל
איסור והא דאמר רבא גבי אכרי שעיר המשתלח לא אמרה חורה
שלח לתקלה היינו משום דבאכרים בוודאי ישאלו בתחית ההר ויבוא
לידי תקלה :

ועיין במ"מ צ"ו מה' מעילה שכ' דעיקר הדבר דאמרין דלא
אמרה חורה שלח לתקלה הוא מטעם דאסור לבטל אסור

זה קושיא כלל דכבר ידוע שאין דרום של רבינו לכתוב בספרו דבר שאינו מפורש בהדיא בחלומד ואף דהדין דין אמת והלכך גם כהן העתיק לשון המשנה דחולין הג'ל וכמו שהוא הפירוש בדברי המשנה כן יש לפרש ד' הרמב"ם. ובפרט דכמו לר' ינאי לר' לר' לר' לר' דהא דתנא ב' המשנה השומע הוא בשביל איך דחשיב שם במשנה בפרט חסלת ואר האסקל דבא דווקא בשומע חייב בלוי"ה ה"ל דבריו הרמב"ם דאלכך למכתב שומע משום איך דחשיב החסם ופשוט הוא:

וחזות קשה דלחיי ב' חס' י'נים ביומא (ד' ס"ד) דכתבו ליישן קשיית ה"ל משה משנתיא שהקשה על הא דלמרינ' בחולין פ"א דעגלה ערופה אינה משנה דלמאי לא נוקים לה דמיירי בעורף [וכבר הוצא הקדוש גס בחולין שם משמו וכמו שכתבתי לעיל] ותי' בחרי אגפי או דלי מיירי בעורף פשיטא דפסור בה ר"ש דהא וודאי שחיטה שאינה ראויה היא דלחלאר פריפה טודאי חסורה בהגלה ח"ג מאן דפטר שחיטה שאינה ראויה לא ס"ל כי היכי דחייבו לטק ו' היא שחיטתו גם בעריפה ו' היא שחיטתו עכ"ל. והנה מה ש' בחירולא קמא דלי בעורף מיירי פשיטא דפסור ר"ל דכיון דכבר חנא דר"ש פטר בעריפה מלוא"ב משום דהי שחיטה שאינה ראויה ממילא ידפינן לכל שחיטה שאינה ראויה פסור לר"ש. והא דתנא שומע פרת חסלת ועגלה ערופה קמ"ל דפרת חסלת מקרי שחיטה שאינה ראויה דלא נימא דמהני פריה בפרת חסלת לאחר שחיטה ולפי המסקנא דר"ש ס"ל דפרת נפדת ע"ג מערכה ור"ש ס"ל נמי דכל העומר לפדות כפדיו דמי למרינ' בלחמא דפרת חסלת אינה משנה. וכן השומע לעגלה ערופה קמ"ל דעגלה ערופה נאסרת מחיים משנה ירידתה לנחל חיתן אבל בעריפה פשיטא דפסור. אבל מש"כ בחירולא בתרא ח"ג כי היכי ו' הוא משולל הבנה דמ"ש דחייבו לטק ס"ל דנחשב כשחיטה ופריפת עגלה אינו נחשב כשחיטה הא שריס חסרות בלחילה ובהגלה. ועוד דמאי שייך זה לשחיטה שאינה ראויה דפרת חסלת דהיא ג"כ שחיטה שאינה ראויה ומ"מ צטברת מידי נבלה ובדודאי דיש בדבריהם חיזה ס"ס ולר' תיקון:

וייען שביארנו בע"ה לאורך ולרוחב כמה חילוקי דייס בעגלה ערופה ושפיר המשחלה ומליקה לפנין לאו דנבלה רחמי לסמוך לזה מה שכתבתי על גליון הירושלמי שלי בספ"ד דנזיר דשם ביארה כמה חדושי דייס בחולין שנשחטו בעורה וביאור מחלוקת בבלי וירושלמי הי טהג חיסור חולין בעצרה במליקת העוף למ"ד דלחן שחיטה לעוף מה"ח. וזה לשוני שם על מש"כ שם בירושלמי דהא האב הדיר חס בנו במיר למ"ד דליט חלח כדי למכור במטות מליקה העוף של מה שתאכל ושוב אמר עד דלח מקשה לה למליקת העוף קשייה לשחיטת העוף תמן ספק אחד והכא שני ספקות ח"ר מדי ואפילו הכא ספק אחד הוא כהדא דתני הגומר והמעקר אין זו משום שחיטת חולין בעורה רבנן דקיסרין בשם ריב"ח אפילו ספק אחד אינו כמ"ד דלחן שחיטת העוף מחוורת מדבר חורה עכ"ל הירושלמי שם ופי' הפ"מ והלכך אין כאן לא נבלה ולא חולין בעורה דהא לאו ציורה היא עכ"ל. וכחצתי על הגליון לכאורה חסורה מולד דלדבריה כיון דבעוף אין שחיטתו מחוורת מד"ת אלא דמה"ת נחיתו היא שחיטתו חסרה הוה לן לאסור מחמת חולין בעורה והי' לפנין לא"ב דכתיב ביה נמי שחיטה מ"מ למרינ' ביומא (ד' ס"ד) נבי שפיר המשחלה דחייבו לטק היינו שחיטתו וחייב משום או"ב:

אבן כוונת הירושלמי ג"ל פשוט דלמ"ד דלחן שחיטה לעוף מה"ח ולא נאמר וזבחת רק בבקר ולאן הלכך עיקר חיסור חולין שנשחטו בעצרה אינו טהג רק בבקר ולאן. דהא עיקר הלימוד דנפק"ל מיניה דחולין שנשחטו בעצרה חסור בהגלה הוא משום דדרשינן בריחוק מקום חסרה וזבח וזי' חסרה צבא בקירוב מקום והלכך כמו דהא דכתיב בריחוק מקום חסרה וזבח אינו טהג רק בבקר ולאן ה"ל מה דמחמטין דבקירוב מקום הי' חסרה וזבח ג"כ אינו טהג רק בבקר וצבאל. ואמנם כן הוא דעת הירושלמי כאל דלמ"ד דלחן שחיטה לעוף מה"ח גם חיסור חולין בעורה אין זו אבל בלחמא בש"ס דילן בנזיר (ד' כ"ט) דלמרינ' שם דקסבר ר"י ב"ד חסרת דלחן שחיטה לעוף מה"ח וחולין שנשחטו בעצרה לאו דלורייחא משמע להדיא דלמ"ד דהוי דלורייחא אף במליקה טהג חיסור חולין בעצרה כיון דמלוחו בנחירה נחשב כשחיטה ומכח להדיא דש"ס דילן מחולק עם הירושלמי:

וסעם

הגלה ומחילה חס שחטו לאחר שנגמר דיט מותר אפילו בלחילה:

ולענין שפיר המשחלה חס מדה לטק כריט ומח ע"י הדחיה או לחן זו שומחלה נבלות דהדחיה נחשב כשחיטה וחייב משום או"ב אבל בלחילה בודאי חסור משום לאו דנבלה ואפי' למ"ד דלחבי שפיר המשחלה מותרים בהגלה משום דכבר נעשה מלוחו או מסעם דלא חסרה חסרה שלח לחקלה מ"מ בלחילה בודאי חסורים לר"ה דהא לא נעשה והאכל חסרה היה לוקה כמו נבלה גמורה. ולקמן לכתוב טעם נכון מה שחלקו חכמים בין שומחלה נבלה לבין חסור לחילה דנבלה נבי מליקה ודחיה לטק:

אבל חס לא מח ע"י הדחיה ונשאר חי בודאי נשאר עליו קדושת שפיר המשחלה כמו קודם הדחיה ואם שחטו לח"כ הוי כמו דשומע קדשים פסולין ואסור בלחילה ובהגלה מלך חיסור קדשים ור"ש חס נשחט קודם הדחיה ומ"מ השחיטה מטרתה חסור מידי נבלה וגם אין זו חיסור לחילה דנבלה:

ולענין מליקה מבוחר בזבחים (ד' ס"ח) במשנה דמליקה מטרתה מידי נבלה ואפילו נמלקה מליקה פסולה אך שהיה פסולו בקודש אינו מטמא בבית הבליטה. אבל לפנין הללו דלחילה נבלה יש חילוק דבחסלת העוף עיקר מלוחו שיהא נאכל לכהנים אחר המליקה והואה וכמו דכתיב בפרשה קרח וזה יהיה לך מן האש וגו' לכל סחלחם ולמרינ' בזבחים (ד' מ"ד) דכל לרבות חסלת העוף דסד"ח נבלה היא קמ"ל. אבל ביר האוכל חסלת העוף לוקה נמי משום לאו דנבלה וכמו דמבואר ביצמות (ד' ל"ב) לדעת ר' חייא וכן פסר הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מעשה הקרבנות הלכה ס'. ואמנם ג"ל פשוט דבשחלה העוף גם כהן לוקה משום לאו דנבלה דכחן לגבי עולה וז' כאל [ולוקה שחיס חסר משום נבלה וחלח משום לאו דלחילה עולה וכמו דמבואר במסכת (ד' י"א) ונפק"ל לאו זה מקרא דלא חוכל לאכל בשערך וגו' נדרוך ו' עולה ולא בל הכתוב אלא לאוכל מן העולה לאחר זריקה אפילו בפנים שהוא לוקה] ור"ה לזה ג"ל מהא דלורכה החורה לכתוב קרא דלכל סחלחם לרבות חסלת העוף דנחל לכהנים וחי לאו קרא ח"א דנבלה היא. ואף דכבר ילפינן מקרא בזבחים (ד' ס"ט) דמליקה מטרתה מידי נבלה חלחל דלחן למדין היחר לחילה מהא דמסור מידי שומחלה משום דלענין לחילה כתבה החורה וזבחת ואכלת דווקא שחיטה מולח מידי חיסור נבלה והלכך ממילא בשחלה העוף לית לן קרא להחיר בלחילה קיימא בלחיסור נבלה לכהן כמו חסלת העוף לזר:

ודגאון מוהרש"ש ז"ל בהבאחיו לפסחים (ד' כ"ב) חסרה דמג"ל לחול לחלק בין חיסור לחילה דנבלה לבין שומחלה נבלה נבי שפיר המשחלה ומליקה ונשאר בחימה ואכן לפנין יש ראייה גדולה לזה מהא דלורכה החורה למיכתב דחסלת העוף נאכל לכהנים וכמו שכתבתי בע"ה:

ודיע דיש מקום פיון כהן דבריו רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' שחיטה הלכה ו' שכתב שם וז"ל שחיטה שאינה ראויה בלחילה שמה שחיטה לפיכך וכו' וכן חס דלחשן שחט חס האחד וזל האחרון ושחט חס השני והרי הוא חולין בעצרה או שור האסקל או עגלה ערופה ופרה חסומה הרי זה לוקה עכ"ל. ולכאורה קשה דלמה לא כתב דבעגלה ערופה אפילו לא שחטה רק דנעפרה כדריה ג"כ חייב משום או"ב דהא הוא ז"ל בפלגו פסק בפ"ב מה' חסות הסומחלה הלכה י"ג דעגלה ערופה שנעפרה בהלכה סהורה כפרה כתיב בה כקדשים עכ"ל שם [ופשוט דכיון דכיון רבינו שם להעתיק הסוגיא דבזבחים בסו"פ חסלת העוף דמפרש שם דפריפת עגלה מטרתה מידי נבלה. ואף דבירושלמי הג"ל פליגי ביה ר' ינאי ורשב"ל כמש"כ לעיל מ"מ פסק רבינו דר' ינאי משום דסחמא דסוגיא דבזבחים הג"ל טווחה. ועוד משום דר' ינאי הוא רביה דר' יוחנן וכיון שאכלה כמותו עזר ר"י ר"ש לגבי רשב"ל דהא רשב"ל ור"י ג"כ הלכה כר"י וענין דך סברא חסרה כחז הא"ש בפ' אלו טרפות סימן מ"ז פ"ט ואף דר' ינאי גופיה לא חסרה רק חליצה דר"מ מ"מ נראה לרמב"ם ז"ל דהלכה כר"מ בהא דהא רבינו הקדוש שנה לנו דבר ר"מ בלשון חכמים דהשומע עגלה ערופה חייב משום או"ב וכן שחיטה פירשה ר' ינאי בירושלמי הג"ל דר"ל עורף ממילא קי"ל כוונתה וכדלמרינ' בחולין פ"ה דלחיה רבי לדברי ר"מ נבי לא"ב ושאלו בלשון חכמים אלא דהלכתא כותיה]. וא"כ ה"ל למכתב רבותא יותר דלחן חס עורף לעגלה ערופה כדריה חייב משום או"ב. ומיהו לפי החלחל אין

במש"כ דדילמא סתם ואח"כ מחלוקת הא ואלא בודלי. סתם ואח"כ מחלוקת הא דסתמא הוא בחולין בסו"פ השוחט וכן בכריתות בר"פ המביא חסם (ד' כ"ג) סתם ג"כ כר"ל ואח"כ (בדף כ"ה) הובא שם במשנה מחלוקת ר"ל וזכמים ובהדא מסכת בודלי יש סדר למשנה ודברי החב"ש בזה אינם דברים מוכרחים ושם ראונו להגר"מ ז"ל צביאוריו שם כה"צ דטעמם משום דמפשה רב דהא צבא בן בוטא עשה מעשה כר"ל שהיה מתנדב חסם חלוי בכל יום ואכן ח"כ חין למסור רק בכל השנה כולה אבל במוצאי יוה"כ הרי לא עשה מעשה כר"ל ואדרבה דלמך המעון הזה חלוי היה מניחין לי הייתי מביא חלל לזמרים לי המהן עד שחכנו לבית הספק ומשמע דהסכים לדבריהם ולא הביא והלך חפילו יימא דמן הסתם משנה דחולין הג"ל משמע דס"ל כח"ק אליבא דר"ל מ"מ לענין הלכה חין להחמיר בשוחט במוצאי יוה"כ דהא לא מצינו דעבד עובדא כר"ל במוצאי יוה"כ ואדרבה דלא הניחו לו להביא :

וישוב ראויה להגאון בעל כרחי ופליגי ז"ל שנסתפק בזה וכחב ויש להבין שאחרי יוה"כ שאין מביאין חסם חלוי כדחן המהן עד שחכנו לבית הספק ח"כ חס שהם במוצאי יוה"כ כשר ושם כחב דזה חינו דאף דחין מקריבין חסם חלוי במוצאי יוה"כ מ"מ יכול לגדל ולהקריבו ביום מחר והלאה עכ"ל. ודבריו תמוהים לכאורה דהא היכי פשיט ליה כ"כ דהלכה כחנא דלמרו לו דילמא הלכה כח"ק אליבא דר"ל וזמו שהביא שם בעלמו אח"כ דמדברי הטור באו"ח שבי ש"ל אחרי חמירה פרשה חסם חלוי יוה"כ כאלו הקריבתי חסם חלוי ולא חילק כלל בין מוצאי יוה"כ לכל ימות השנה דע"כ דס"ל כח"ק אליבא דר"ל. והיחזק המנהג במש"כ דמ"מ יכול להפרישו במוצאי יוה"כ ולהקריבו למחר דהא מוצאי בש"ס דזבחי (ד' ו') דנבי מטאת בודלי לא מכפר על חטא דלאחר הפרשה ופזוט דנבי חסם חלוי נמי כן הוא. וראיה גדולה לזה דהנה לכאורה קשה דהא וודלי דצבא בן בוטא ר"ל להקריב חסם חלוי למחרת יוה"כ ביום דהא קדשים אינם קרבים רק ביום וא"כ למה מנעו אותו להקריב דהא כבר נכנס לבית הספק דשמא חלל בליל מוצאי יוה"כ דבר שחיבין עליו חסם חלוי. ולכן נ"ל דצבא בן בוטא ר"ל להפריש בהמה לחסם חלוי במוצאי יוה"כ כלילה ולהקריבו למחר ביום ואמרו לו חכמים דימחין להפריש עד למחר משום דחטאים שקודם הפרשה כבר כיפר עליהן יוה"כ ומה דיש לחוש דשמא יחטא כלילה בדבר שחיבין עליו חסם חלוי על זה לא יוציא הפרשה דעל חטא שלאחר הפרשה חסם חלוי מכפר והלכך אמרו לו דימחין מלהפריש עד למחר וא"כ הרי מוכח להדיא דעל חטא שלאחר הפרשה חסם חלוי מכפר והלכך ליכא מראית העין כלל דידעו הכל דלא אמר זה רק דרך שחוק בעלמא. וביחזק יש לחמוה על הגאון הג"ל דלו יהי כדבריו דיכול להפריש היום במוצאי יוה"כ ולהקריבו למחר משום דגם על חטא שלאחר הפרשה ג"כ מכפר מ"מ ליכא הכא שום מראית העין מלמחר דלמחר זה בשעת שחיטה ושוחטו מיד ושוחטו כלילה במוצאי יוה"כ בודלי חינו יכול דהרי עדיין לא חטא והיך יאמרו דעכשיו הוא מפריש ולמחר ישחטט והרי שוחטו ג"כ מיד וע"כ יביט הכל דלא אמר זה רק לשם שחוק בעלמא ולכן נראה מלמחר דכל עיקר דבר זה חינו חלל איסור דרבנן חסם חלוי שחט במוצאי יוה"כ כלילה לשם חסם חלוי יש להכשיר. והללע"ד כתבתי בעז"ה :

סימן ז

בעז"ה יום ה' ד' שבט שנת תרנ"ד לפ"ק.

לכבוד אהובי וחגי ה"ה הרב הגאון החו"ב וכו' מו"ה נחום גרינרדניץ נ"י הגאב"ד דק"ק פראג יצ"ו - יה' ה' עמו ובכל דרכיו ישכיל ויצליח.

הנה באתי להשיב פ"ד אשר הפיר על מה שכתבתי דהא דחגי צברייתא בחולין (ד' כ"ח) ר' יאודה אומר בעוף עד שיחטט את האשט ולא האורידין הייט דר"ל אף דכבר יא' יד שחיטה בשחיטת הקנה מ"מ לר"ך לשחוט גם את האשט משום דס דכמו דס"ל לר"י דבעוף לר"ך לשחוט את האורידין או לנקבן בשעת שחיטה כדי שיא' כל הדם הבטע באזורים דרך האורידין ה"נ לר"ך לשחוט ב' האזורים גם בעוף משום דמן הסתם חסם חלוי דס ארבה זה סייעתא לרעה דכיון משולס והאז"ר דלר"ך שחיטה שני האזורים והאורידין בעוף והאז"ר דבריהם בחיזוקי האשכ"ל צ"י ביד האשה (נ"י) ובחז"ה

באלמוד. ובמשנה חינו מפורש דחייב באו"כ רק בשוחט לעגלה ערופה ובה יחא נמי במה שהפיר עוד שם על הרמב"ם ז"ל על מה דבהלכות עבודה יוה"כ פסק דבשעיר המשתלח ששחטו לחמו ביוה"כ פסול משום מחוסר זמן ואלו בהלכות שחיטה בדיני או"כ לא הזכיר דאם נדחה לטק אחר ששחטו לחמו ביוה"כ חייב משום או"כ. אבל לפי הג"ל יחא דהא בש"ס לא נאמר רק כיון דחייבו לטק זו היא שחיטתו ממילא נפשה מחוסר זמן מלד איסור או"כ ופסול מלד מחוסר זמן אבל חס חייב מלקות מלד איסור או"כ זה לא נזכר בגמ' כלל וגם בעיקר הדבר אי טבא פסול מחוסר זמן בעגלה ערופה או לא הגה המעייין שם בדבריו יראה דסותר דברי ענמו בזה דבפ' אמור בדיני מחוסר זמן ובדיני או"כ כחב דחיט טבא בעגלה ערופה פסול מחוסר זמן ואלו בפי' שופטים בדיני עגלה ערופה כחב בפשיטות דטובא צו מחוסר זמן והביא כמה ראיות לזה והרבה יש לפלפל בדבר הזה. אך אח"כ יו"ב ויבאר במק"ל בעז"ה - והללע"ד כתבתי בעז"ה :

סימן ו

ביו"ד סימן ה' כחב המחבר ח"ל שחט לשם חטאת לשם חסם ודלי לשם חסם חלוי וכו' שחיטתו כשרה. ואם טרע שטבר עבירה שחיב עליה חטאת או חסם ואומר זו לחטאתי ולאשמי פסולה. וכחב על זה הרמ"א ז"ל בהגה"ה ויש פוסלין חסם חלוי בכל ענין משום דס"ל דבר ידיר וינדב הוא וידי להחמיר עכ"ל ונראה לי דאף דפשיטות דברי הרמ"א ז"ל במש"כ ויש פוסלין בחסם חלוי בכל ענין כוונתו לפי שהמחבר מחלק בחסם חלוי ג"כ בין טרע ללא טרע דכלא טרע שטבר עבירה שחיבין עליה חסם חלוי שחיטתו כשרה כחב על זה הרמ"א ז"ל דיש פוסלין בחסם חלוי בכל ענין אפילו אם לא טרע שטבר עבירה שחיבין עליה חסם חלוי ג"כ פסולה מ"מ יש לומר עוד טובה אחרת בדי' הרמ"א במש"כ בכל ענין דהנה במשנה דכריתות (ד' כ"ה) נחלקו חנאי אליבא דר"ל דח"ק אליבא דר"ל סבר דחסם חלוי בא צנדבה ואפילו אם ידוע לו שלא חלל שום דבר שיש עליו ספק איסור כגון במוצאי יוה"כ דביוה"כ בודלי לא חלל ואם חלל מקודם יוה"כ כבר כיפר עליו יוה"כ דכל חייבי אשמות חלוק שטבר עליהן יוה"כ יוה"כ מכפר מ"מ יכול להביא חסם חלוי משום דיכול להביאו צנדב ובנדבה. אבל חנא דלמרו לו אליבא דר"ל ס"ל דטעמו דר"ל דלמך דלדס מתנדב חסם חלוי בכל יום משום דכל יום ויום האדם בספק דשמא חלל דבר שהוא ספק חלב ועל ספק כזה ג"כ יכול להביא חסם חלוי ולפיכך יכול להחזקד חסם חלוי בכל יום. אבל במוצאי יוה"כ בודלי לא חלל עדיין דבר שהוא ספק חלב חינו יכול להביא חסם חלוי ולכן אמרו לו לבן בוטא כשראה להביא חסם חלוי גם למחרת יוה"כ דהמהן עד שחכנו לבית הספק :

והנה הר"ש ז"ל פסק כסתם מחי' דהשוחט לשם חסם חלוי פסול ואף דלוקמין שם בחולין דמחגי' ר"ל הוא מ"מ משום

דסתם משנה זו היא כר"ל משהמא הילכתא כוונתו חלל חינו בחר דס"ל לסתם משנה כה"ק אליבא דר"ל דהא י"ל דמחגי' מיירי בכל השנה כולה אבל במוצאי יוה"כ קי"ל כחנא דלמרו לו. וראיה לזה דהרי סתם משנה בכריתות בר"פ המביא חסם (ד' כ"ג) כחנא דלמרו לו וכמו דלמריקן שם (ד' כ"ד ע"ב). וא"כ י"ל דגם מחגי' דחולין ס"ל כן וא"כ בשוחט במוצאי יוה"כ לשם חסם חלוי כשר ונ"ל דלפטר דלזה כיון הרמ"א ז"ל במש"כ בכל ענין לכלל דלשון זה דגם בשוחט לשם חסם חלוי במוצאי יוה"כ ג"כ פסול דלשון בכל ענין כולל ג"כ אפי' אם ידוע שלא חטא כלל בדבר שחיבין עליו חסם חלוי כגון במוצאי יוה"כ ג"כ פסול. והאליא כן מדהעתיקו. והא"ש והאשכ"ל להמשיך דחולין כלמרחא והמשנה מסיים דזה הכלל כל דבר איסור וידב השוחט לשמו פסול הרי דס"ל להמשיך כח"ק אליבא דר"ל דחסם חלוי צר ידיר וינדב הוא כמו עולה ושלמים. וכן הטור ז"ל בסימן ה' כלל לחסם חלוי בזה עולה ושלמים ומשמע דחין שום חילוק בין עולה ושלמים לחסם חלוי. ומיחא לר"ך להבין דלמה סתמו בלמחא הרי"ף והרא"ש והאשכ"ל כסתם משנה זו והלא יחידאיה כיא דהא חכמים חולקים על ר"ל בכריתות שם והרי סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם. וכבר הפיר בזה הב"י וכחב בלמחא דהו סתמו על הרמב"ם ז"ל דפסק דהשוחט לשם חסם חלוי כשר דדילמא סתם ואח"כ מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם [אך חין לשום מחזיקד

נמי סגי ליה אלמא בחגי סימן חן כל דם הסימן יולא כ"ש שאין
 דם כל האברים יולא בסימן אחד] ע"כ ז"ל דמפרש כמו שכתבתי
 דר"י ר"ל דמלבד הקנה לריך לשחוט גם את הוושט משום דם. וכן
 מלאחי להדיא בביאורי הגר"א ז"ל בס"י ע"י דהביא בלחמא מר'
 הברייתא דאמר ר"י עד שישחוט את הוושט לר"י לר' רביט משולם
 דאל"ה למה הזכיר לוושט כלל כיון דמשום דם אינו לריך רק משום
 שחיטה ח"כ זה פשיטא דמי לא ידע דסימן אחד לריך לשחוט או
 וושט או קנה מה בכך דהוא סמוך לוורידין מ"מ בזה גם ח"ק מודה.
 דבשלמא למ"ד דוושט דווקא ז"ל דבא לשמעיין דבעיין דווקא וושט
 אבל לר"י דאז וושט או קנה לענין מאי הזכיר וושט דהא בשחיטה
 העוף ליכא פלוגתא. אלא ע"י דהוא בא לשמעיין לריך לשחוט
 את הוושט משום דם וג"כ דאם לא שחט את הוושט אסור ללחו
 שלם. הרי בהדיא דגם הגר"א ז"ל מפרש להברייתא דעד שישחוט
 את הוושט דמשום דם הוא ולא משום שחיטה והביא מזה סייעתא
 בלחמא לדעת רביט משולם והראב"ד ז"ל. ות"ל שכוונתי לדעת
 הגר"א ז"ל:

ואכן אני תמה על הגר"א ז"ל דהיאך הביא ראיה מזה לדעת רביט
 משולם והא דהרבה הרשב"א ז"ל בחידושו לחולין (ד' ז"ג)
 השיג מברייתא זו על רביט משולם דהא חזין בביריתא דלא מריך
 רק שחיטה סימן אחד דאמר עד שישחוט את הוושט ומשמע דסגי
 בסימן אחד. והא דנקט וושט דווקא משום דסמוך לוורידין וה"ה
 דיכול לשחוט את הקנה ואת הוורידין אבל עכ"פ סגי בסימן אחד
 כ"כ שם הרשב"א בחידושו. הרי להדיא דהרשב"א מפרש להיפך
 מדברי הגר"א ז"ל. והנה ליישב דברי הגר"א ז"ל אכתוב בסמוך ח'
 נכון מאוד בעז"ה:

אך לכאורה לריך להבין דמה יענה הרשב"א לקושיית הגר"א ז"ל
 דח"כ למה הולך להזכיר הוושט כלל דהא בזה גם ח"ק מודה
 לריך לשחוט בעוף או הוושט או הקנה ובהא ליכא פלוגתא כלל.
 ולכן ליישב ד' הרשב"א ז"ל הדבר מוכרח לומר דהרשב"א מפרש
 בדברי כח"כ כ"י דהא דאמר ר"י עד שישחוט את הוושט אינו אלא
 ענה טובה לפי שיטתו. דלפי דעת הח"ק דאין לריך שחיטה וורידין
 חן נ"מ כלל אם ישחוט הוושט או הקנה. אבל ר"י כיון שצא למדש
 לריך שחיטה וורידין נתן ענה דטפי עדיף שישחוט את הוושט כדי
 שישחוט גם את הוורידין בבת אחת. וגם לכתחילה הוא מחויב לעשות
 כן לריך לכוון דישחוט הוורידין בבת אחת עם הוושט. דיש לחוש דאם
 ישחוט ח"כ שחט וישחוט כל כך עד שהבהמה תלטן. וכן
 מוכח מלשון רביט משולם ז"ל שהוצא ברשב"א ז"ל. ועפ"י הפירוש שלי
 והפירוש של כח"כ נ"י שיהם מוכרחים. אך דהפירוש שלי הוא עפ"י
 דעת רביט משולם ז"ל. והפירוש של כח"כ נ"י הוא עפ"י דעת
 הרשב"א ז"ל ושני הפירושים שלנו תלוי בפלוגתא דרבוותא. ואכן
 עפ"י שיטת האלכא כפי שנספק בשו"ע הדבר מוכרח כפי שלי.
 ועוד דהרשב"א ז"ל בעלמא לא דחה ד' רביט משולם רק ד' דקשה לי
 מביריתא זו וידוע דכל קשיא יש לה תירוק:

וליישב דברי הגר"א ז"ל כל דהנה רביט הרשב"א ז"ל בזה"ה
 הארוך שלו סותר את עלמא למש"כ בחידושו. דבחידושו
 עיקר השגתו על רביט משולם הוא מהברייתא דעד שישחוט את
 הוושט ומשמע דסגי בסימן אחד. אבל מהא דלא הזכיר במשנה
 לריך לשחוט גם הסימן שם בעוף לא קשה דיש לפרש דגם לרבין
 בעיין שני סימנים וחתיכה וורידין אלא דרבין סברי דלא בעיין דווקא
 סמוך לשחיטה ממש אלא אפי' ח"כ רק שיה' חס מעט דין אמרו
 בגמ' דרבין אמרו לר"י מאחר שלא הזכירו וורידין אלא להביא מהן
 דם מה לי בשחיטה ומה לי שלא בשחיטה ומסקינן בגמ' דהכי קאמרי
 ל' מה לי לנקבן בשעת שחיטה ומה לי לנקבן שלא בשעת שחיטה
 וא"כ משמע דבעיקר הדין לא פליגי עלי' דר"י דהוורידין לריך נקיבה
 רק דפליגי עלי' בזה דמלריך לנקבן בשעת שחיטה ממש דבעת שחיטה
 את הסימנים ישחוט גם את הוורידין כ"כ הרשב"א שם. ורק דמקשה
 מהברייתא דלא הזכיר ר"י רק הוושט ומשמע דסגי בסימן אחד [ואגב
 שמעיין מדברי הרשב"א ז"ל אלו דהא דאמרינן דבית השחיטה רוחא
 הוא בשעת שחיטה ממש. אבל חיוב ח"כ נפסק בהחלטות. ואף דחזק
 דעדיין הוא חס מ"מ חן ל' דין חס בית השחיטה ונ"מ מוכח לדעת
 לענין אם חתך הוורידין בסכין של אי' לר"ה מדיח דהא למ"ד דאמר
 קולף אמרינן בגמ' דסבר דבית השחיטה רוחא. אבל לאחר השחיטה
 דאינו רוחא ודאי דסגי בהדחה. ואפי' למסקנא דגם הס"ד דס"ל
 דקולף

ובתו"ה האריך בבית ג' שער ג' [ובדפי הספר ד' ברלין הוא
 בדף ס"ז ע"א] דאל"כ מ"ש וושט דנקט דהא קי"ל או וושט או קנה
 אלא ע"כ דקמ"ל דאף דמשום מטת שחיטה סגי בשחיטה הקנה
 לבד מ"מ לריך לשחוט גם את הוושט משום דם. והך שחיטה לאו
 דווקא אלא ר"ל נקיבה והא דאמר עד שישחוט היינו לריך לנקבן
 בשעת שחיטה וכו' דאמרינן בגמ' דהא דאמר ר"י במג"ה עד
 שישחוט את הוורידין ר"ל נקיבה. והא דנקט בלשון שחיטה היינו לריך
 לנקבן בשעת שחיטה [ונ"ל דהא דלא הזכיר במשנה לריך לשחוט
 ג"כ את הוושט משום דם היינו משום דבמשנה מיירי ר"י נמי אבהמה
 דתנא ברישא דמתני' דודאי דגם בבהמה חס בדעתו ללחוה כולה
 כאחד בעי חתיכה וורידין כמו בעוף והא דאמר ר"ה לא אמר ר"י
 אלא בעוף הוולד וולדו כולו כאחד היינו מדאמר ר"י בסחימות
 עד שישחוט את הוורידין משמע דלעולם לריך חתיכה וורידין ואפי'
 חן בדעתו ללחוה כאחד זה אינו אלא בעוף משום שדרכו ללחוה
 כולו כאחד והלכך חף דאינו חושב עתה ללחוה כאחד מ"מ חיישינן
 דשחט ימלך ויללוהו כאחד וכן מצוה פוסקים דבבהמה נמי חס דעתו
 ללחוה כולה כאחד לריך חתיכה וורידין והלכך לא הזכיר
 במשנה שחיטה וושט דבבהמה בל"ה לריך שחיטה שני סימנים
 בשביל מטת שחיטה אבל בביריתא דמיירי להדיא בעוף דסגי בסימן
 אחד לריך להזכיר דמ"מ לריך לשחוט גם הוושט משום דם]:

והעיר ע"י כח"כ נ"י דהיאך אפשר לפרש דהא דאמר עד שישחוט
 הוא משום דם והך שחיטה היינו נקיבה הלא לפי דעת
 רש"י דבשהיה במיעוט בחרה הוא אבטיח ולא חיפשתא בוודאי ה"ה
 כל חמשה הלכות שחיטה פוסל במיעוט בחרה וגם עיקור בכלל
 ופשוט דה"ה בסימן שני דעוף נמי פוסל כל הלכות שחיטה כמו
 במיעוט בחרה והיאך אפשר לנקבו דהא יהיה עיקור בסימן שני
 דעוף. ולכן ראה מעכ"ת נ"י לפרש דר"ל שחיטה ממש וענה טובה
 קמ"ל דכיון דבעיף לריך נמי חתיכה וורידין טפי עדיף שישחוט את
 הוושט דאידי שוושט סמוך לוורידין בעת שישחוט את הוושט יהא
 נשחט גם הוורידין עמו משא"כ אם ישחוט את הקנה יה' לריך
 לחזר ח"כ על שחיטת הוורידין ואולי ישכח ולא ישחוט את הוורידין
 כלל ולכן עדיף טפי שישחוט את הוושט:

ורגה הנס דעיקר קושייתו אינו קושיא כלל דאנו מפרש בביריתא
 בהדיא נקיבה בושט ה' שחיטה קתני אך אנכי כתבתי כן
 לפי דעת ר"ה ושאר פוסקים דשהיה במיעוט בחרה כשר לפי דינא
 דגמ' וממילא דה"ה שהיה בסימן שני של עוף ע"כ דשחיטה דוושט
 אינו לחיובא והך שחיטה היינו נקיבה. אבל לשיטת רש"י וודאי דהך שחיטה
 הוא דווקא ואף דגבי וורידין סגי בנקיבה מ"מ חן לשון שחיטה משום הוושט
 [ומיהו בלחמא גם לר"ה ז"ל וסייעתו נהי דאינו פוסל דיעבד חמשה הלכות
 שחיטה בסימן שני בעוף לפי דינא דגמ' מ"מ לכתחילה לריך שחיטה
 כדינה גם בסימן שני דעוף דהא אמרינן בר"פ השוחט דהא דתנא
 השוחט דיעבד חן לכתחילה לא אלא בעוף קאי דלכתחילה בעי שנים
 גם בעוף. ועי' בפמ"ג ובתו"ה ש' דיש כמה דעות מהמפרשים דמה"ס
 לריך לשחוט שנים בעוף לכתחילה והלכך בוודאי הך עד שישחוט את
 הוושט היינו שחיטה ממש לר"ה] אבל מה שר"ה כח"כ נ"י לפרש
 דהא דנקט וושט הוא משום ענה טובה או דטפי עדיף שישחוט
 את הוושט כדי שישחוט בשעת מעשה גם את הוורידין בבת אחת
 עם הוושט אבל אם ישחוט את הקנה יש לחוש דישכח לגמרי לנקב
 את הוורידין בשעת שחיטה זה הפירוש ג"כ ניתן להאמר ולפי דעת
 הרשב"א ז"ל שאכתוב לקמן ע"כ לריך לפרש כן [אך פירוש זה לא
 יתכן רק להאיבעיא אימא הוינא דהא דתני האוחז דיעבד קאי
 ארובו של אחד כמוהו לכתחילה בעינן כולו אבל סימן שני בעוף
 גם לכתחילה אינו לריך אבל לפי האיבעיא אימא הראשון לכתחילה
 בעי שנים גם בעוף ע"כ מוכרח לפרש כמו שפרשתי. דר"ל דאף
 דשחט את הקנה מ"מ לריך לשחוט את הוושט בשביל דם ואף
 דבלא"ה לריך לשחוט את הוושט משום מטת שחיטה לכתחילה בעי
 שנים מ"מ נ"מ מאי דאשנועיין לריך לשחוט משום דם לענין דיעבד
 אם לא שחט לסימן השני אסור ללחוה כולו כאחד וריך לחזק
 אבר אבר]:

ורגה וודאי לפי דעת רביט משולם דבסימנים נמי לריך חתיכה
 משום דם [וכמו שהביא ראיה מהא דאמרינן בחולין (ד' ז')
 כ"ט] ואריכא דא לשמעיין קדשים התם הוא דבעיין רובא משום
 לדם הוא לריך אבל בחולין ולאו לדם הוא לריך אימא אפי' בפלגא

שייך להזכיר דלרין לשחוט לב' סימנים דהא לכתחילה בלא"ה לרין ב' סימנים משום שחיטה חף אם בדעתו לחתוך אבר אבר וזה פשוט. וגם בדעיבד אם לא חתך האורידין בעת שהוא חס יש ב' שיטות ח' שיטת החוס' בדעיבד מותר אפי' אם ללאו כלאחד [ומיהו לכתחילה נראה דמודו החוס' דלרין לחתוך אבר אבר דכיון דיכול לעשות ק' הוי לכתחילה ב' שיטת הרא"ש דחף בדעיבד אסור אם ללאו כלאחד אבל לחתוך אבר אבר מותר אפי' לכתחילה:

ונחזור לענינו הנה כבר כתבנו דהרשב"א ז"ל בחוה"א לא מקשה על רבינו משולם ז"ל רק מהמנהג דר"פ השוחט אבל לא מהברייתא. וא"כ מהברייתא יפה כיון הגר"א ז"ל שהביא רא"י לדברי רבינו משולם. דהא כבר כתב הפמ"ג בהקדמה דהרשב"א חיצר ספרו חו"ה בלחונה אחר החידושים. והלכך במקום שנמצא שיש סחירה בדבריו הולכין אחר דבריו שכתב"ה דהא חזין דחזר בו מדבריו ש' בחידושים. וא"כ בנר"ד נמי כיון דכתב"ה שלו לא הביא הקושא מברייתא ש"מ דחזר בו והרגיש דלדבריה מהברייתא יש להביא סייטתא לדברי רבינו משולם. דאל"כ למה לו להזכיר הוושט כלל וכמו ש' הגר"א ז"ל. ונמצא דדברי הגר"א ז"ל הם ברורין ומאירין כשמש בלחיים. ובלי ספק שגם הרשב"א ז"ל הרגיש בזה:

ומאחר שביארנו שיטת רבינו משולם לפי מה שהעתיק הרשב"א ז"ל. מנחה נשוב לבאר דברי רבינו משולם לפי מה שהעתיק הר"ן. אך בתחילה ראיתי לבאר ד' הרשב"א בחו"ה בהלכות שחיטה (דף ס"ח ע"ה) דבלא חתך האורידין בשעת שחיטה אסור לאכול באומלל אפי' בחתיכת אבר אבר. והא דלמרינן דהשוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומלל מיירי אם חתך האורידין. לכאורה תמוה. דמנ"ל הא. דלדבריה כיון דחזין דע"י חתיכת אבר אבר הדם יואל מן החוטין ואח"כ מהני מליחה או ללי' אלמא כיון דחזין דאבר אבר ונחתכו גם החוטין יואל כל הדם הכנס ולא נשאר רק דם האזורים הבלוע בחוך הבשר ולמה יהא אסור לאכול באומלל. ולא דמי כלל לשובר מפרקתה של בהמה דאסור לאכול באומלל משום דבשובר מפרקתה חין זה כח לזקק ונשאר כל הדם בחוך האזורים. וכיון דכבר נחשור הדם ללחא ועדיין לא יאל הרי פירש ממקום למקום ולפיכך אסור לאכול באומלל. ולהיפך בשובר מפרקתה ע"י מליחה או ע"י ללי' יואל ומותר אפי' לללוהו כולו כלאחד מהם דהם שבוטין כבר יאל בשעת שחיטה דכיון דנשברה מפרקתה כבר נחתכו האורידין. משא"כ בלא נחתך האורידין הוי איפכא דלללוהו כולו כלאחד אסור משום דהם הכנס בחוטין עדיין לא יאל וברם הכנס אפי' לא פירש אסור. דדוקא דם הבלוע באזורים כל זמן שלא פירש מותר. אבל בחתוך אבר אבר דנחתך כל החוטין ויואל כל הדם שבוטין. וחדע דהא ע"י מליחה או ללי' מותר וא"כ למה יהא אסור לאכול באומלל. והן אמר דלפי דמסיק ח"כ דמ"מ בחגיגה חוסי הדם מועיל לאכול באומלל וכן דמותר אפי' לללוהו כולו כלאחד יחא. ד"ל דס"ל דחף דע"י חתיכת אבר אבר יואל הדם מן החוטין מ"מ חיישין שמא נשאר בהם מעט דם שלא יאל. וכשאוכל את הבשר באומלל יאל הבשר עם הדם הכנס בחוטין אבל ע"י מליחה או ללי' שפיר יואל כל הדם כיון שאף אם נשאר מעט דם כיון שלא נשאר רק דם מועט בודאי יאל כולו ע"י מליחה או ללי'. ולפיכך ס"ל להרשב"א דאם מנקר כל החוטין שבהן אז מותר לאכול באומלל. וכן מותר לללוהו כלאחד כיון דחין התפשט רק מחמת דם שבוטין כיון שנקר אותן חין כאן שום חשש. ובזה עמדתי על כוננו רבינו הרשב"א בחו"ה שם ש' על זה אבל רבינו משולם כתב בחיבור משהו דאסור לאכול אפי' ללי' בלא חתיכת אבר אבר אלא ח"כ שחט האורידין ושני סימנים אפי' בצוף וכו' ומדקאמר בלשון אבל משמע דמד' רבינו משולם מוכח דלא מהני חטיטת החוטין. וכן כתב הסור להדיא בס' ע"י בשם הרשב"א בחו"ה הקצר. ויש מגדולי המורים שהחמירו שלא לאוכלו כולו שלם אע"פ שנקצו אלא אחר חתיכת האורידין ושחיטת שני הסימנים. ואף שכתב"ה הקצר על זה יש מגדולי המורים שהחמירו משמע דקאי אריש דבריו דגדולי המורים החמירו דלא מהני חטיטת החוטין וא"כ הדבר דומה בלחמה דמנ"ל להרשב"א דלגדולי המורים לא מהני חטיטת החוטין דהא הם לא חדשו רק דלרין שחיטה ב' הסימנים אבל מכח חטיטת החוטין לא מיירי כלל:

ואכן ע"פ כ"ל ראיתי דשפיר מוכח להדיא מדבריהם דלא מהני חטיטת החוטין שרבינו משולם כתב שם בלשונו דאפי' רבן דפליגי

דקולקס"ל דבית השחיטה טון ואידי דחוקא דסכינא בלע. מ"מ היינו דחוס בית השחיטה מנסרך לחתקה אבל לאחר השחיטה ליתכא חוס בית השחיטה כלי הוי בודאי לא בלע:

ועוד נ"ל דין חדש דהחוק האורידין בסכין של עבודת סוככים בודאי אסור בהגלה דהא לאחר השחיטה בודאי מתקן הוא דע"י חתיכת האורידין יסל אח"כ לללוהו כולו כלאחד ואפי' הוי חיקון וזה נ"ל פשוט. ואכן בספרו תורת הבית לא הזכיר כלל הקושא מהברייתא דלרין שישחוט את הוושט רק דמקשה ממנה דר"י חומר עד שישחוט את האורידין ואדרבך דאמרי השוחט אחד בצוף קאי אלמא בסימן אחד בצוף משמע דסגי לה ולא צרי חתיכת אבר אבר וכו' וכוננו להקשות בזה על רבינו משולם בשר דברים. ח' במה דס"ל דגם רבן דפליגי על"י דר"י בורידין מ"מ בסימנים מזה שדם האזורים מסימנים יואל. וע"י הסיני הרשב"א דבמנהג אמרי רבן דהשוחט אחד בצוף כשר ומשמע דכשר לגמרי ואיט לרין לחתוך אבר אבר. והב' מה דס"ל דלר"י צרי שני סימנים וגם וורידין. והרי במנהג לא הזכיר ר"י סימנים כלל ומשמע דמודה לח"ק דסגי בסימן אחד. ואף דבחיטתו י"ש קשיא זו הייט אם נאמר דרבן נמי מלרבי חתיכת שני סימנים וחתיכת וורידין ורק דלא מלרבי בשעת שחיטה ממש. ור"י פליג עלייהו ולומר עד שישחוט את האורידין והייט שישחוט אוחס בשעת שחיטה. וזה דאמר עד שישחוט דכיון דהחיתוך לרין להיות בשעת שחיטה ממילא הם נחתכין כדרך שחיטה כמו הסימנים. ואכן בחו"ה הקשה לפי דעת רבינו משולם בעלמא דרבן לא מלרבי חתיכת וורידין כלל רק דסימנים לרין לחתוך שניהם משום דם. ולפי זה מקשה שפיר דהא דלרבה הת"ק לא מלרין רק חתיכת סימן אחד:

ולפי זה יאכל ב' פירוסים בד' הת"ק. דעת כל המפרשים ז"ל דלח"ק לא מלרין חתיכת וורידין כלל וגם בסימנים שני בסימן אחד בצוף גם מחמת דם. ורק לכתחילה צרי' ב' סימנים משום הכשר שחיטה וכדלמרינן בריש השוחט. השוחט דיעבד חין לכתחילה לא עד כמה לישחוט וליל. איבעית חימא אלאחד בצוף וס'. ב' שיטת רבינו משולם דשחיטה ב' הסימנים מעכב גם בדעיבד משום דם. דל"ה אסור לללוהו כולו כלאחד חף לח"ק ולא פליג אר"י רק לענין וורידין. ב' דעת הרשב"א בחידושו ד"ל דגם הת"ק מלרין שחיטה וורידין ולא פליג עם ר"י רק דלח"ק צרי' גם אחר השחיטה אך שיהא חס קלח. ולר"י צעין בשעת שחיטה ממש שזו הוא חס ביותר:

ורענין הלכה כל המפרשים שזו צוה דחין הלכה כח"ק. ואכן הרמב"ם ז"ל לא הזכיר דין האורידין כלל ומשמע שפוסק כח"ק. ובפירוש ד' הת"ק ס"ל כדעת כל המפרשים ז"ל. וכדעת ר"י איכא ג"כ ד' שיטות. ח' שיטת רוב המפרשים דלא צעין רק שחיטה האורידין וגם לא צעין דווקא בשעת שחיטה רק סמוך לשחיטה. והב' דעת רבינו משולם דצעין נמי ב' הסימנים אך דצי ברובן. ג' דעת הר"ן דעת רבינו משולם וכן נראה מד' הסור בסימן ע"ו דצעין נמי טון משום דם [ומתקנת חליא בטעם דלמרינן בחולין כ"ט ומאחר דאם לא מירק כשר למ"ל למרק. ומשני מטה למרק. ופירש"י דהמטה הוא כדי שילא הדם ועל פי פירושו בזה מוכח דברוב הסימנים עדיין איט יואל כל דם הגפש והלכך ר"י דמלרין חתיכת האורידין כדי שילא הדם בודאי ס"ל נמי דלרין לגמור כל השנים משום דם. ואכן לפי גירסת הרשב"א בדברי רבינו משולם דלא מלרין כולן י"ל דס"ל דהא דמטה למרק הוא משום ברוב עם הדחת מלך וכפ' הגי' שברש"י שם. ולפי פירוש זה איט נשכח כלל דברוב איט יואל עדיין כל הדם ד' דעת הרשב"א בחידושו דלר"י צעין בשעת שחיטה ממש ולא יסמוך על מה שיחאוך האורידין אח"כ דשמא ישכח ולא יקבצם עד אחר שיתקרב. אבל בדעיבד אם לא נקבץ בשעת שחיטה ממש יסל לנקבצם אח"כ רק שיהי' חס קלח:

ואין להקשות לפי דעת רבינו משולם בד' ר"י דמלרין גם שחיטה ב' הסימנים ח"כ ריב"ל דאמר בברכות ח' דהאצו בורידין כר"י ואל לומר האצו בשחיטה שני הסימנים והאורידין. אבל הא לא קשיא מחרי סעמי. דחידא דהא רבינו משולם ס"ל דבשחיטת ב' הסימנים גם ח"ק מודה ור"י איט מסיק לח"ק רק חתיכת וורידין. שד אפילו אם נאמר דלח"ק לא צרי כלל מ"מ לא קשיא ולא מידי דהא כבר כתב כ"ה ז"ל בפ"ו מה' מלכות אסורות הלכה י' דמלחמה ר"י צן לוי לבני האצו בורידין כר"י ולא אחר דהלכה כר"י שם דלא חייש לדברי ר"י רק להיזהר ומטב חסידות בעלמא ולמנן לכתחילה. וכין דלא מו' לדברי ר"י רק לענין לכתחילה לא

מלך דכין דלחן בזה שום שייכות מטה כלל מלי שייך בזה הדרת מלך. ואולי דס"ל כמו ש' החים' שם דבאמת גם המקשן ידע דליכא קלח מטה בזה למרק דלא גרע מחולין ורק משום דיש דומק בדבר היה ראוי שלא למרק וע"ז משני דמ"מ מטה למרק משום כרוב עם הדרת מלך ולא חיישין להדומק. ואכן דברי החס' אלו במש"כ דליכא קלח מטה דלא גרע מחולין לע"ק דהרי דבסוגיא דמולין ק"ג הל' מצואר דבדקשים לא שייך גזירה משום דהגיס זריזין הם ויש ליישב הגלפ"ד כהבחי בפנ"ה:

סימן ח

ראוי לברר הלכה למעשה בנמצא הסבין פגום לאחר שחיטה אם יש להתיר במקום דאיכא ס"ס כגון דיש חתך במפרקת וגם הפנימה אינה רק פנימה כ"ש שאין בה ברי חנירת ציפורן שיש בזה מחלוקת הפוסקים אי הוי פנימה הפוסלת. או דילמא כיון דבהמה בחייה בחוקת איסור עומדת לא מהני בה ס"ס כמו כל חוקת איסור דלא מהני ס"ס. ואם נאמר דבנידון זה יש לסמוך על ס"ס [משום דהספיקות אינה בבהמה רק בסבין והסבין אדרבה יש לו חוקת היתר וכדאמרין בנמ' במעמא דר"ח דמתיר בשיבר בה עצם משום דסבין איתרעאי בהמה לא איתרעאי. ועוד דבבה"ג אינו ס"ס בגוף המעשה רק ספיקא דדינא דשמא הלכה כדעת הפוסקים דלא הוי פנימה ושמא הלכה כדעת המרדכי ועוד פוסקים הסוברים דביש חתך במפרקת כשר דעצם המפרקת פוגם כמו שאר עצמות וידוע דספיקא דדינא לא שייך להעמידו על חוקת איסור דהלא בשביל החזקה לא ישתנה הדין] יש להסתפק דשמא בספק פנימה יש להכשיר אף בלא נגע במפרקת כלל משום דיל' דלעולם הוי ס"ס דשמא נפגם במיעוט בתרא או דנפגם בבשר שתחת הסימנים או דהסימנים לא נשחטו במקום הפנימה ואגב אבאר דעות הפוסקים בענין זה.

תשובה הנה בשו"ת שבות יעקב ח"ב סימן כ"ג אמר שהביא דעות הרגשונים בנמצא הסבין פגום לאחר שחיטה ונגע במפרקת כגון שיש חתך במפרקת אס מחולין במפרקת או לא. כתב דוודאי בפנימה גמורה אין לסמוך על הפוסקים המחזיקין ביש חתך במפרקת אבל בספק פנימה כגון בפנימה שאין בה כניצית ליפורן לדעת הרא"ש כשר יש להתיר מכה ס"ס דשמא לא הוי פנימה ושמא נפגם בפגם המפרקת. אבל לא ביאר הטעם דמתיר בכלן ע"י ס"ס דלכאורה א"ל להתיר כלן ע"י ס"ס מחמת דיש לו חזקה ליסור. וז"ל דסמך על המוכן משום דהוי ספיקא דפלטנאח ולא שייך בה חזקה או מחמת דלא נמצא הרישוחא רק בסבין והסבין אדרבה יש לו חזקה היתר ויש להעמידו על החזקה דלא נפגם רק אחר שחיטה ע"י המפרקת:

ואמנם א"כ קשה דלמה חזק מחיר רק בנמצא חתך במפרקת והלא לעולם יש ס"ס דשמא נפגם במיעוט בהרא או בבשר שחתת הסימנים דהרי הרמב"ם כתב בפ"א מה' שחיטה הלכה כ"ד דבנמצא הסבין פגום לאחר שחיטה הוי ספק נבלה וכ"כ הסמ"ג והסמ"ק והגלבו דחזק אלא ספק דשמא בצור נפגמה אבל חזק וודאי נבלה דכמו דיל' דנפגם בצור כמו כן י"ל דנפגם במיעוט בתרא או בבשר שחתת הסימנים וכ"כ הס"ך בריש סימן י"ח דמש"כ השו"ע שם דבנמצא פגום הוי נבלה ר"ל ספק נבלה [ולפי דברי הס"ך לר"ך לומר דהא דלא דקדק המחבר לכאוב בפירוש דהוי ספק נבלה כמו ש' הרמב"ם משום דהאידנא אין כ"מ כ"כ בין וודאי נבלה לספק נבלה אבל זה חזק דהרי גם האידנא איכא ג"מ לענין או"ב דבדודאי נבלה שחור לשחוט בט אחריז אבל בספק נבלה בודאי אסור לשחוט בט אחריז והדבר ל"ע] וז"ל דהגאון בעל שבות יעקב ס"ל דלא הוי ספק נבלה רק בצעם במפרקת או דיש ספק דשמא נגע במפרקת דהוי דאחז קי"ל דלא תלין במפרקת אפי' נגע בודאי משום דסבירא לן דפגם המפרקת חזק פגם יסור מצור וכמו שפירש רש"י ד' י' פ"ב ד"ה לימור בפגם המפרקת נפגמה. אבל מ"מ מדי ספיקא לא נפקא דמ"מ אין הסור פגם יסור מן המפרקת וכו"ל ספק השקל. ואף דיש לו חזקה ליסור מ"מ כיון דלא נמצא הרישוחא רק בסבין והסבין אדרבה יש לו חזקה היתר וא"כ הוי חזקה כנגד חזקה והוי כמחזק דליכא חזקה כלל לא לחיבור ולא להיחר. והלכך הוי ל"ה

דפליגי אדר"י מודו דסימנן בעי מחירה משום דס' האברים מן הסימנים יולא. ונראה מזה שהוא ז"ל סובר דוודאי כל החוטין שיש בהם דם אין להם התקשרות עם הסימנן אלא עם האורידין והשחיתות האורידין כל דם שבחוטין יולא דרך האורידין. אבל דם האברים הוא להיפך שהם אין להם התקשרות עם האורידין רק עם הסימנים דכיון דהסימנים מחוברין לריאה ולכרם ולבני מעיים כל הדם שבגוף יולא ע"י הסימנן. והלכך מלריכי מחיכת ב' הסימנן נס צעף כדי שיהא כל דם הכנס באברים. וממילא אם לא נחתכו ב' הסימנים ואפי' אם נחתכו האורידין וגם חטמו החוטין אפי' מ"מ נס דלחן לחוש לדם שבחוטין מ"מ נשאר דם באברים שנתשוררו ללאה ועדיין לא יולא והלכך אסור לאכול באומלל ואפי' בחיכת אבר אבר דשמא נשאר בו מעט דם שפירש ממקום למקום אבל ע"י מליחה או ל"י שפיר יולא כל הדם הנשאר:

ואכן כל זה כשחתך אבר אבר אבל צעף שלם ואף שנקרו אחרו מהחוטין מ"מ כיון דמונה באברים דם כעס שפירין לא יולא חזק יולא ע"י מליחה או ל"י. ונמצא אם מהגי חטיטת החוטין או לא. תליא בדין אם צעין שחיטה ב' הסימנים או לא. לדעת הסוברים דמהגי חטיטת החוטין דבעין ב' הסימנים לא מהגי חטיטת החוטין. ואכן זה נ"ל לדעתה זו דלר"ך ב' הסימנן והטעם דדם שבאברים יולא דרך הסימנים א"כ כשחתך כל הסימנן דרך שחיטה או בחיכתה תו ליכא למיחש משום דם שבאברים ואין לחוש רק לדם שבחוטין שלא יולא שפיר מהגי חטיטת החוטין ולא מותר לאכול באומלל אפי' כשהיא שלמה וכן מותר ללחוט שלם וכל זה פשוט. וכן לאכול הבשר במקום שאין בו חוסי דם י"ה מותר לאכול אפי' באומלל אפי' בלא חטיטת חוטין דהא דם שבאברים כבר יולא ע"י הסימנים ומותר לאכול אפי' כשהיא שלמה. וכן כשללו שלם חזק נאסר הבשר כלל רק דלר"ך נפילה אלא מקום החוטין דל"י חזק אסור רק כדי נפילה. ואפי' לדין דפסקין דל"י בם' הייט מטעם דאין חזק בקיאים בין כחש לשמן. אבל דם בודאי הוי דבר הכחש והלכך גם לדין חזק אסור רק כדי נפילה. משא"כ אם לא נחתכו ב' הסימנים נשאר כל הדם באברים והלכך אם ללאו שלם כולו אסור דהא נשאר דם באברים ואחרו הדם פירש ממקום למקום שמא חזק יולא כל דם שבחוטין ע"י הא"י. משא"כ לדעת הסוברים דסימנן לא לריכי מחיכה אלא דלא חיישי לדם שבאברים כלל ורק לדם שבחוטין והלכך חזק אסור רק כדי נפילה. וכן במקום שאין בו חוסי דם מותר לאכול באומלל אפי' בלא נחתכו האורידין כלל:

ואכן כל זה לפי דעת הרשב"א בד' רביט משולם. אבל הר"ן ז"ל העתיק דבריו בסגנון אחר דרביט משולם מלר"ך שחיטה כל הסימנן והביא ראיה מזה דלמרינן בחולין שם אבל בקדשים דלדס הוא לר"ך לימא לא חסגי ליה ברובא עד דליכא טליה אלמא ברוב סימנן אין הדם יולא טלו. וכחצ פלוגי הר"ן דאין ראיתו מוכרעה. ונראה לי כוונתו דהא זה אמרנו בזה חזק יולא כיון דלדס הוא לר"ך דא"ל דלא סגי ליה ברובא אבל כיון דחתך דגם בקדשים סגי ברובא כמו בחולין י"ל בלמח דברוב נמי יולא כל הדם והא דלכתחילה לר"ך לשחוט כל השנים הייט מדרבנן משום גזירה שמא לא ישחוט רובא וכמו בחולין דע"כ חזק אלא משום גזירה [ולפי הא"ק דר"פ השחט דלשון דיתבד דקחני קאי אלא דצוף אכל לענין רובא גם לכתחילה סגי ברובא וכמש"כ הפמ"ג בס' כ"ג ממילא גם בקדשים סגי ברובא אפי' לכתחילה. ואדרבה בקדשים דהגיס זריזין הם ולא שייך למיגר בה דילמא לא אחי למטבד רובא בודאי גם לכתחילה סגי ברובא וכמו דלמרינן בהדיא בחולין ד' קכ"ג דעולת השוף לראש"ש דלמח ברוב שנים ולא גזרינן דילמא לא אחי למטבד רובא משום דהגיס זריזין הם וע"ש בתוס' ד"ה עולת השוף]:

ואכן חזי חמה דהא מ"מ מליט רחיה ברורה לדעת רביט משולם מזה דלמרינן שם בחולין וכן ביזמא ד' ל"ג פל הא דחתך דקדש ומירק אחר שחיטה על ידו ומאחר דלפניו דפסולא דרבנן ליכא למ"ל למרק ומשחק דמטה למרק ופרש"י בל"ק דמטה למרק כדי שיהא כל הדם כרי בהדיא דברוב פריין חזק יולא כל הדם. ודומק לומר דהר"ן מפרש כפי' שני שפרש"י שם דמטה למרק משום ברוב עם הדרת מלך. ודומק דהא כבר דחה רש"י ז"ל לפי' זה בשני ידים דא"כ כל טבוחות נמי. ועוד חזי חמה על פירוש זה דמאחר דאין שום דם מטה למרק הכחש סימנן מה שייך בזה ברוב עם הדרת

רישוחא בסכין משום דלא שכיח שיפס צעור או במפרקה וכיון דס"ל דלא שכיח שיפס צעור והלכך אפי' בנמלא הסכין פגומה לפנינו אינו ללא ספק נבלה אף דידוע שלא נגע במפרקה. ומיהו יש לדחות דשאי' ההם דנאכד הסכין ולא מחזיקין רישוחא. אבל אם נמלא פגום צוודאי נפסם צעור:

והנה מש"כ הגאון הג"ל לחלק בין וודאי לא נגע לספק נגע צוודאי לא נגע הוא וודאי נבלה כן יש לפרש בד' המחבר דכ' מחמילה דהוא נבלה ואח"כ כתב אפילו נגע בעלם המפרקה איכא למימר דמה ש' דהוא נבלה ר"ל נבלה וודאי ומיירי היכא דידוע דלא נגע במפרקה או בספק נגע אבל הרמב"ם דסחם וכחצ דאינו אלא ספק נבלה ולא חילק כלל בין נגע או לא נגע משמע דס"ל לעולם הו"ל ספק דשמא נפסם במיעוט בחרא ודיואל:

ועפ"ז יש ג' שיטות בזה לדעת הרמב"ם והרא"ש לעולם הוא ספק נבלה ואפי' וודאי לא נגע במפרקה ולדעת המרדכי והג"א הוא להיפך ממש דאפי' בספק נגע הוא וודאי נבלה והרשב"א מחלק בין ספק נגע לבין וודאי לא נגע:

ועפ"ז הרבה יש לחמוה על הגאון בעל שבות יעקב דלא מחיר מטעם ס"ם בספק פגימה רק ביש חתך במפרקה ומשמע דווקא ביש חתך אבל בנגע וכ"ש בספק נגע אין להחיר מחמת ס"ם ואמאי לא דהרי להרמב"ם והרא"ש לעולם הוא ספק נבלה וגם לדעת הרשב"א מ"מ בספק נגע הוא ס"ם:

ונ"ל לומר דהשבות יעקב סובר דלא אי ספק נגע במפרקה רק בצא כלב וגטל למפרקה ואינו ידוע אם נגע או לא אבל אם המפרקה לפנינו לא שייך ספק כלל. דמ"כ אם ניכר צו רשע כעין חתך הרי חזין דנגע במפרקה צוודאי ואם לא ניכר צו רשע כלל הרי חזין דלא נגע ואף דחזין דנחתך כל הבשר עד המפרקה מ"מ כיון דלא נעשה שום רשע במפרקה ע"י הסכין מה צדק דנגע דבנעימה כו' לא יוכל לעשות שום פגימה בסכין ולא מקרי נגע כלל וזהו דכתב השבות יעקב דאם נגע ויש חתך במפרקה. ולכאורה חמוה דהתחיל בנגע ומסיים בחתך אלא פשוט דטוונא דלא מקרי נגע רק אם יש חתך קצת במפרקה כעין רשע. וכן משמע במרדכי והבא ג"כ בהגהות אשרי ש' דפליגתא דרב הונא ורב חסדא כגון שנגע צוודאי בעלם המפרקה אבל לא נכנס הסכין בעלם וכו' ומשמע קצת מלשון זה דמ"מ פסם כל שהוא יש במפרקה דאל"כ מנא ידעינן דצוודאי נגע. רק שאין צו פגם כל כך שיכנס צו הסכין דהיינו שיוכל לחנוך צו את הסכין. ועל זה מסיים בהג"א דאם לא נגע צוודאי במפרקה וצעור צוודאי נגע חמירין דאין ספק מוליא מידי וודאי ומשמע מדבריו אלו דבספק נגע הוא וודאי נבלה:

ונ"ל דהיינו נמי טעמא של הגאון בעל שבות יעקב דאינו מחיר מטעם ס"ם רק צוודאי נגע שיש חתך במפרקה והפגימה הוא ספק פגימה שאינה חוגרת את האפרן והיינו טעם דבספק נגע אינו חושב לספק נבלה דשמא נגע במפרקה משום דאית ביה חרי ספיקא לאיסור דשמא לא נגע במפרקה וודאי צעור נפגמה והי"ל וודאי נבלה ואפי' אם ח"ל דנגע במפרקה מ"מ י"ל דהפגימה נעשה ע"י העור דנעימה מפרקה אינו פגם יוחר מעור וכמו שפירש"י בחולין (דף י' ע"ב) דמשו"ה לא קי"ל כרב חסדא משום דסבירא לן דנעימה פגם המפרקה אינו פגם יוחר מעור ולכן אינו מחיר רק צוודאי נגע דאז אי ספק נגמור דשמא נפסם ע"י המפרקה ושמא פגימה שאינה כנעימה ליפרין לא מקרי פגימה והי"ל ס"ם נגמור. והא ש' בשבות יעקב ויש חתך במפרקה לאו דווקא חתך נגמור אלא ר"ל דיש לו פגם כ"ש דמזה ידעינן דנגע במפרקה דאל"כ מנא ידעינן דנגע דאף שנחתך כל הבשר שתחת הסימנים מ"מ אינו ראיה שנגע במפרקה וע"י הנעימה נפסם הסכין. ועוד דאפי' נגע צוודאי מ"מ כל זמן דלא פלג הנעימה לעשות רשע במפרקה לא יוכל להולך מזה פגימה בסכין. וכן הסוסיס המחזירין בנגע לחוד כגון הר"ן בשם איכא מ"ד והרא"ה בבבא מציעא [ובדפי הספר ד' צרלן] הוא דאף דא"ל אין מחזירין רק בנמלא רשע במפרקה דאז יודעינן דצוודאי נגע במפרקה וכמו שכתבנו להדיא בבבא מציעא שם וז"ל אלא וודאי כל היד דנגע במפרקה דיש כשיצד פגומה. ומיהו מסתברא דדוקא שטעה רשע בעלם אבל נגע בלא רשע לא בחר מילתא פכ"ל:

ודא דאין מחזירין לספק דשמא לא שחם כנגד הפגימה וא"כ גם בפגימה נגמור ונגע במפרקה הי"ל להבדיל מטעם ס"ם דשמא

ליה ספק נבלה. אבל אם ידוע דלא נגע במפרקה אחרת צוודאי צעור נפגמה דצעור צוודאי מטי לפגום יוחר מצער וק"י"ל דהולין במטי בין להקל בין להחמיר. וכ"כ הגאון החסיד אדמו"ר מו"ה שניאור אמן א"ל בשו"ע שלו בסיומן י"ח דמה ש' הש"ך דהוי ספק נבלה מיירי דווקא בנגע במפרקה או אפילו בספק אם נגע במפרקה ואע"ג דצעור נגע צוודאי ובמפרקה הוי ספק אם נגע או לא והוא לן לומר דאין ספק מוליא מידי וודאי והי"ל נבלה נגמור. מ"מ כיון דאפשר לחלוק במפרקה איכא למימר העמד סכין על חזקה והשתא הוא דנפגמה במפרקה ולא קודם לכן ואיכא למימר דהעמד בהמה על חזקה ובהמה בחייה בחזקה איסור עומדת עד שידוע לך במה נשחטה הלכך הוה ליה ספק נבלה. אבל אם ידוע שלא נגע במפרקה הרי זה נבלה וודאית דבמה נפגמה אם לא צעור ואין חולין שנפגמה במיעוט בחרא לפי שהעור מטי לפגום ולא בשר עכ"ל. ומסיים דכ"ה דעת הרשב"א בחידושי וכו"ה במרדכי ובהג"א וכן דעת הר"ן:

והנה מה ש' דכ"ה במרדכי והג"א היינו דכ' המרדכי דפליגתא דרב הונא ורב חסדא כגון שנגע הסכין צוודאי בעלם המפרקה אבל לא נכנס הסכין בעלם דאם לא נגע צוודאי מ"מ דר"ה הא וודאי נגע הסכין צעור וספק אם נגע בעלם ואין ספק מוליא מידי וודאי. ובהג"א העתיק לשון המרדכי הרי דס"ל נמי כוותיה וא"כ מ"ד המרדכי והג"א מוכח דאפילו בספק נגע הו"ל וודאי נבלה משום דצעור צוודאי נגע ובעלם הוי ספק ואין ספק מוליא מידי וודאי וכ"ש צוודאי לא נגע. ואכן מה ש' דכ"ה הרשב"א בחידושי הגה לא מלחא מפורש בדבריו כן רק דק יש להאיר ממה שהקשה שם דלפי מה שפירש בתחילה דר"ה מחיר אפילו בספק נגע במפרקה נימא דאין ספק מוליא מידי וודאי ואיך דכבר כתב למעלה דהא דחמירין שם דעלם וודאי פגם ועור ספק פגם ואין ספק מוליא מידי וודאי אין הספק וודאי שנלחמו כהן על דרך רוב ספק וודאי שנלחמו בתלמוד שהודאי מכחיש את הספק והספק מכחיש את הודאי אבל כהן אין הספק מכחיש את הודאי דאפשר לעור שפגם ואפשר לעלם שפגם ואפשר ששניהם פגמו את הסכין. והכא הכי מפרשין ליה אין מניחין את המטי לפגום וחולין במי שאינו מטי לפגום ועלם מטי לפגום כן כתב למעלה והלכך כיון דשיקר טעמא דר"ה דמחיר משום דעלם מטי טפי שיפגום והלכך אפי' בספק נגע חולין במטי דהא זה מטי נמי שיגע במפרקה והלכך חולין שנגע במפרקה ונפגם ע"י המפרקה כן נראה כוונת הרשב"א ז"ל שם. ועכ"פ דידוע שלא נגע בעלם המפרקה משמע להדיא מ"ד הרשב"א דהוי וודאי נבלה צוודאי צעור נפגמה ולא שייך להטיל אפילו ספק דשמא נפגם במיעוט בחרא דאין דרך הסכין לפגום ע"י בשר כלל. ועוד דאפילו אם נימא דאפשר לפגום גם ע"י הבשר מ"מ אינו מטי לפגום כמי העור וכיון שקי"ל דחולין במטי בין להקל ובין להחמיר הוי וודאי נבלה דבשר כנגד העור הוי ספק לבין וודאי ואין ספק מוליא מידי וודאי:

ומש"כ דכ"כ גם הר"ן נראה דכוונתו מהא ש' הר"ן דהילכתא כוותיה דרב הונא בשלא שייך בה פגומה דכיון דבהמה בחייה בחזקה איסור היא עומדת ואח"כ ידועה בסכין הוי בחזקה איסור דכמתן דאח"כ ידועה דמי פגום דהי"ל וודאי נבלה כיון דאח"כ ידועה ליה לחזקה איסור כמו בשלא בדק בסיומן לאחד שחיסה דקי"ל דהוי נבלה ומשמא במשא [ומיהו קצת קשה לי בזה שהקשה הגאון החסיד הג"ל דעת המרדכי והג"א לדעת הרשב"א והרי ברשב"א מפורש להדיא דבספק נגע ג"כ אינו אלא ספק השקול משום כיון דחולין במטי ויכרי מטי הוא שיגע במפרקה ולרב חסדא כשר לגמרי משום דס"ל דמפרקה פגם יוחר מעור אבל אן ס"ל דמפרקה אינו פגם יוחר מעור ויכרי ליה ספק. וכן יש לומר גם דעת הר"ן כן דהא בר"ן לא מיירי בדק ספק נגע כלל. אבל המרדכי והג"א הא כתבו בהדיא דאם לא נגע צוודאי בעלם המפרקה מ"מ דרב חסדא הא וודאי נגע צעור וספק אם נגע בעלם ואין ספק מוליא מידי וודאי. ומכתבו דאין ספק מוליא מידי וודאי אלא וודאי נבלה תפי"ז ליה]:

ומש"כ הגאון הג"ל עוד דלחמם דעת הרא"ש והאגור דגם עוד לא שכיח דשחם והלכך כלל נזיר הוי ספק נבלה מראה דאילו כן מ"ד הרא"ש מכתב דהכא דנאכד בסכין והסכין הוי ידוק מחמילה כשר ואפילו בשחם הכנה בנפגם ז' אחד ז' טול בנפגם ולא חיישין שחם נפגם ע"י העור או ע"י המפרקה כל זמן דלא חזק

המפרקת פנים יותר מעור ואי ספק האקל. אבל לומר דהא ודאי נבלה זה ודאי לא אמרינן. ולכן מחזירינן דקדק כהנין דודאי ימנין חיבה דאיט לא ספק ואפי' צוודאי דלא נגע בעלם המפרקת כגון דחיבה למימר דלא שחט במקום הפנימה רק לגרס' לא מלרפינן: **והראיה** לי רחיה למש"כ דביו"ד בסימן כ"ח סעיף כ' למיין כיסוי הדם כתב המחבר והא דהין לכל פיסול מחמת ספק עון ההיא דחיישין שחא צעור נפגמה מכסה בלא ברכה. משמע להדיא דחוקא כנגד בעלם המפרקת אי פסול מחמת ספק ומכסה בלא ברכה. אבל אם צוודאי צעור נפגמה איט פסול מחמת ספק אלא אי ודאי נבלה ופסול מלכסות כלל והאי בהדיא כמו שכתבתי. ומאוד תמיהי על הש"ך בר"ס י"ח ש"כ דמה ש"כ המחבר נבלה ר"ל ספק נבלה והביא רחיה מהך דסימן כ"ח דכתב דמכסה בלא ברכה ותמיהי דהיאך מביא רחיה לסתור דהיי' החס כתב המחבר כגון האז' דחיישין שחא בעיר נפגמה חלמא דמיי' כנגד בעלם המפרקת אבל בידוע דלא נגע משמע דלא נחשב לספק כלל. ואולי דגם הש"ך לא כתב כן רק כנגד בעלם המפרקת וכן משמע מלשון בסימן כ"ח ס"ק כ"ז דמיי' כנגד ש"כ דהיי' יסלה על הדעת שיפורז מכיסוי דהא אפשר דבעלם המפרקת נפגם וחיבה מ"ד דמכסיר. אבל משנינת לשון בסימן י"ח משמע דס"ל דלפולס אי ספק דהא מביא רחיה מד' הרמב"ם והסמ"ג והם לא חילקו בדבר וכחצו דהיי' זה ספק נבלה ומשמע דלפולס אי ספק אפילו בידוע שלא נגע במפרקת והדבר ל"ע:

ומיידו בחמת נרד להבין טעמו של המחבר דכיון דבאמת במקום דחיבה למימר דלא שחט במקום הפנימה צוודאי נרד לכסות מספק. ואולי דמה שהזכיר שחא צעור נפגמה חלמא נזכר מהספקות נקט וה"ה לאיך. והא דנקט דחוקא ספק זה משום דספק זה נזכר בגמ' בהדיא אבל ספק שחא לא שחט במקום הפנימה לא נזכר בגמ'. אבל צוודאי באמת גם ככה"ג מכסה בלא ברכה ואיט נחשב לצוודאי רק לענין דלא מלרפינן ליה לס"ס כן נלע"ד:

והיוצא לו להלכה למעשה דאין להכשיר בנמאל פגום לאחר שחיטה ואפי' בהפסד מרובה כי אם שהפנימה היא פנימה כ"ש שאין בה חנינה ליפורז וגם שידוע שנגע במפרקת והייט שניכר רשע כעין חתך במפרקת באופן שניכר שנגע במפרקת אבל צולת זה אין להחיר כלל:

ובעיקר הדין בשחט ונמאל הסכין פגום יש בזה ד' שיטות א' שיטת המדכדי דביש חתך במפרקת גם לדין כשר ופלוגתא דרב האגל ור"ח הא דליכא חתך גמור רק ענינה בעלמא [וכבר כתבנו לעיל דמ"מ דחוקא שיש רשע במפרקת דאי לאו הכי לא מקרי ענינה כלל]. וכן נראה מד' הר"ן בשם הרמב"ם דס"ל ג"כ כהמדכדי דבחתך בעלם המפרקת יש להכשיר — ב' שיטת בעל העיטור דחתך לא תלין אף בשיכר עלם המפרקת דרך שצירה והכאה צוודאי תלין דכן דייק הב"י מלשון ש"כ כיון דדרך שחיטה הוא לא דמי לשיכר עלמות ומשמע להדיא דבשיכר והכה בעלם המפרקת צוודאי כשר ואיט מחלק בין עלם המפרקת לשאר עלמות — ג' שיטת הר"ן בשם אחרים דאפילו שיכר עלם המפרקת לא תלין ביה משום דרך הוא וכתב שכן הוא דעת הרשב"א וכו' באמת בה"ה ד' י"ב ע"ב [ומשמע שם בה"ה דבעלמות דעלמא נופא יש ב' שיטות דיש סוברים דבעלמות דעלמא אפילו בחתך תלין ויש מי שאומר דאפי' בעלמות דעלמא בעינן שיכר דחוקא כלומר שמה על עלמות ומשכרין]. שיטת הד' דעת הר"ן בעלמות מחילה דאפי' נגע בעלם המפרקת תלין ולפי שיטה זו ל"ל דר"ח מכשיר אף דלא נגע צוודאי. ואכן במדכדי הקשה על זה דא"כ מ"ס דר"ח דמחיר הא אין ספק מולא מיד וודאי. אכן לפי מש"כ לעיל בשם הרשב"א ז"ל בחידושו לק"מ דעיקר טוהת הגמ' באין ספק מולא מיד וודאי הייט משום דמלוי יותר לפגום ע"י המפרקת מלפגום ע"י העור. והלכך אפי' בספק נגע מ"מ מלי יותר שניגם במפרקת ויפגום והלכך אף דבעור צוודאי נגע ובמפרקת אי ספק חס נגע מ"מ מלי יותר שהפנימה נעשה ע"י המפרקת:

ואגב דלייריין דין שיעור פנימה אי אפי' בפנימה כ"ש פסולה או דחוקא בחנינה לפרק רחיה לכתוב כהנן מש"כ על גליין הנה"ה (ד' י"ד ע"א) דהנה הרא"ה ז"ל בדדק הבית שם כתב דהך דיי שחטור זה לפרק איט מלשון מורה כמו שפיר הכחם אלא מלשון חנינה כמו ומצור ממצורחיהם כלומר שחנינה זה לפרק שחט

דשחא במפרקת נפגמה ואח"ל צעור שחא לא שחט כנגד הפנימה וכבר הרגיש בזה הט"ז בס"י ח' ס"ק ו' אבל לא כתב שום חידוש ע"י. אבל הש"ך בנקודות הכסף חידן דשחא לא שחט במקום הפנימה לאו ספק מפניא הוא דמסתמא דרך הסכין להליך בבלו פכ"ל. ובאמת שגם החוס' בד' י' ד"ה סכין הרגישו מה וכחצו דהייט פסמא דר"ח באמת דמכשיר בשיכר צו עלם ואף במקוה שנמדד ונמאל חסר קי"ל דכל סהדות שנעשו על נציו טמאות דשחא הכא דחיבה ספיקא טובא דשחא בעלם נפגמה ואח"ל צעור נפגמה שחא לא שחט כנגד הפנימה והיי' כעין ס"ס. ואמנם זה כתבו החוס' לר"ב חסדא דמכשיר אפילו בענינה דעלם המפרקת. אבל לדין דקיי"ל דבעינן דחוקא בשיכר עלמות אחרים תקשה באמת כמו שהקשה הט"ז וחידושו של הש"ך בנה"כ איט מוכן כלל דמ"ל חס נמאל הפנימה בראש הסכין ושחט בהולכה יש ספק דשחא כשהגיע לסימנין כבר י"ל מקום הפנימה חוץ לטור. ואם הפנימה בסופה שחא כבר נשחט כל הסימנין קודם שהגיע לפנימה ומה צד שדרך להולך כל הסכין ואפי' אם ידוע צוודאי שהולך כל הסכין על האור מ"מ שחא כבר נשחט הרוב או כולם קודם מקום הפנימה אם הסכין הוא גדול כמו שני לוארין עד מקום הפנימה ויחלין לומר דהפנימה נעשה אח"כ ע"י העור שהוא למטה מהסימנים הטובה ללד העורף:

ולכן נ"ל דחז"ל לא חשבו זה לספק מאחר דספק זה איט רק אם הפנימה היא למעלה והסכין הוא גדול באופן שיוכל לשחט רוב הסימנין בהולכה לבד והלכך אם הביא הסכין ג"כ מ"מ יכר נשחט הרוב בלא פנימה או שהפנימה היא למטה והסכין הוא גדול כשיעור שני לוארין עד הפנימה שיוכל לומר דכבר נשחט הרוב עד מקום הפנימה. אבל אם הפנימה היא באמצע הסכין באופן שאין מראש הסכין עד מקום הפנימה כשיעור שני לוארין וגם אין ממקום הפנימה עד סוף הסכין כשיעור שני לוארין וצוודאי נשחטו הסימנין במקום הפנימה דהא א"ל לומר כלל דככל אמצע הסכין עדיין לא נשחט רק העור והבשר ולא החליל לשחט הסימנין עד שכבר י"ל מקום הפנימה חוץ לטור דהא איט סברא כלל. וכ"ש בסכין קטן דאפילו אם הפנימה בראש הסכין או בסוף הסכין מ"מ כיון דבסכין קטן א"ל לשחט חס לא בהולכה והכאה וא"כ בעת הכאה צוודאי עבר מקום הפנימה על הסימנים וצוודאי הוי נבלה גמורה והלכך לא ר"י חכמים לחלק בדבר דבסכין גדול והפנימה בראשו או בסופו הוי ספק נבלה ובסכין קטן או אם הפנימה באמצע אי וודאי נבלה דלא נחט חכמים דבריהם לשיעורין. ולכן גם בשיכר בה עלמות לא אמרו הטעם דמוחר לר"ח מטעם ס"ס רק משום דעלם וודאי פגום ואין ספק מולא מיד וודאי וגם החוס' לא כתבו דהיי' ס"ס גמור רק כתבו דהיי' כעין ס"ס. והעיקר השעם הוא משום דאין ספק מולא מיד וודאי ולא כתבו זה רק לסניף בעלמא כי הכי דלא תקשה מהמשנה ממקוה שנמדד ונמאל חסר דלמרינן דהסהדות טמאות ולכן הארס לומר דהכא שחא דיש עוד ספק אבל לא נחשב לספק כלל להטריף לס"ס:

ונ"ל דמשו"ה שניה המחבר מלשון הרמב"ם וכחצו דהיי' זו נבלה ובאמת ברמב"ם חיתא דהיי' ספק נבלה ובפמ"ג דחק בזה ואמנם לפי הג"ל י"ל דאף דבאמת חס הסכין הוא גדול באופן ד"ל דלא שחט עד הפנימה איט אלא ספק ונ"מ דחסור לשחט צו אחריו והלכך לענין חו"צ חזינן למחירא דלעולם הוי ספק ואסור לשחט צו אחריו משום לא פלוג. אבל המחבר כתב כהנן סתמא דהיי' זו נבלה דנ"מ דלא מלרפינן ליה לס"ס ואפילו בסכין גדול ונמאל בראש הסכין או דנמאל בסוף הסכין ושחט בהכאה. ובסעיף י"א דמיי' בשחט הרבה בהמות שפיר כתב דהיי' הכל ספק נבלות דהא הראשונות צוודאי איט אלא ספק דהא י"ל דנפגם באחרונה והאחרונה הוי נבלה צוודאי. והא דכתב הריי' הכל ספק נבלות הריי' הכל לאו דחוקא ור"ל לבר מהאחרונה ור"ל הפמ"ג בר"ס י"ח באמת. אף מש"כ דדחוקא בס"ס הוי ספק נבלה משום דהיי' ס"ס במקום חתך ואסור מדרכן או מה"ה אבל בשחט בהמה אחת דליכא רק ספק אחד הוי וודאי נבלה משום דיש לו חתך חסור לא נהירא כלל דהא אחרונה אמרינן בגמ' דסכין אחרונה בהמה לא אחרונה וליכא כאן חתך חסור. ואולי דשכר דהא לא אמרינן רק לר"ח אבל אף דלא קיי"ל כד' חסדא לא ס"ל הך סברא. אבל באמת הא ליתא דשחטא דלא סברין כר"ח הוא משום דלא ס"ל דענינה דעלם

שום איסור דמאס פרוש אין צו דהא נפרש לאחר שחיטה ואיסור נבלה אין צו דהא קי"ל דמיתה עושה נפול ואם הדין דין אמת באבר המדולדל כ"ש לאבר שנחתך לגמרי לאחר שחיטת רוב דודאי אין חל עליו איסור נבלה. ובאמת שהדבר מוכרח ק' דהל"ל בבל אמה"ל שנחתך מן הבהמה והעוף אבר קודם שחיטה ותיכף נשחטה ונאכלה בשחיטה יהיה יחול על האבר איסור נבלה ג"כ וזה לא מצינו כלל דיהיה מונח על האבר שני איסורים איסור אמה"ל ואיסור נבלה אלא ודאי דאין זה סברא כלל:

ואמנם מלאכי בשר"ל משיב דבר להגאון האדוק המטח אב"ד דוואלזאין ז"ל בחלק ב' סימן י"ד שרעטו טוטה להיפך שהאבר אסור באכילה ולא עוד אלא שהפריז על הגויה דאפילו בנשחטה שחיטה כשרה שלא שיהיה כלל דהעוף בעלמו הוא כשר מ"מ האבר אסור באכילה משום שנחתך קודם גמר שחיטה דק משמע מלשון שם ש"י ולא עוד אלא אפילו נחתך הרגל שלא היה שיעור שיהיה ג"כ הרגל טרפה [וג"ל דט"ס נפל בדבריו וז"ל אפי' נשחט המיניש בעוד שלא היה שיעור שיהיה כל"ל הכל מש"כ אפי' נחתך הרגל בעוד שלא היה שיעור שיהיה אלו מוכן כלל דמאי נ"מ אם נחתך קודם ששהיה או שנשחט אחר ששהיה שיעור שיהיה דהא כל זמן דלא נשחט המיניש עדיין העוף הוא כשר אלא ודאי דט"ס וז"ל כמו שהגהתי] שהרי דומה שנחתך הרגל לפני גמר שחיטה עכ"ל ומשמע בזה"ל דאף דהעוף כשר הוא שנשחט המיניש בחוץ שיעור שיהיה מ"מ הרגל טרפה משום שדומה שנחתך הרגל לפני גמר שחיטה. ועוד דמסיים אך נחתך הרגל ומעורה בכל שהוא בגוף האוחז בזה יש סברא לומר דאין שחיטה עושה נפול ואי' כמו שנשחטה גם היא יחד עם כל העוף עכ"ל. וע"כ דמיידי דהעוף נשחט בהכשר דאם נשחטה בשהיה אדרבה הו"ל כמותה ומיתה עושה נפול ועוד מאי מעלייתא מאי דהוי כמו שנשחטה יחד ואדרבה כיון דהוי כמו שנשחטה יחד הרי נטרפה האבר המדולדל ביחד עם העוף וגרע יותר מנחתך לגמרי. ולכן הדבר ברור דדעתו להטריף האבר ואף דכל העוף כשר:

ואני חמה על הגאון הג"ל דהיאך קרי ליה שנחתך לפני גמר שחיטה והרי בדיעבד סני ברוב אחד בעוף ורוב שנים בבמה וא"כ לפני האבר שנחתך לאחר שחיטת רוב כבר נגמר השחיטה דהא בהאבר שנחתך חו"ל לקיים צו מות שחיטה ולכתחילה ולבניה הו"ל בדיעבד ובידעבד סני ליה ברוב:

וקצת ראיה לזה מהא דלא חיביעא לן בחולין (ד' ס"ט) רק בהוליא העובר את ידו בין סימן לסימן מהו אם מלטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרו מידי נבלה ופי' דעת הגאון הג"ל דנס נחתך לאחר רוב אסור באכילה הוי ליה למבטיח בעי' זו גם בהוליא העובר את ידו לאחר שחיטת רוב שני הסימנים אם מלטרף הרוב עם המיניש לטהרו מידי נבלה אלא ודאי דבכה"ל מותר אפי' באכילה: **וב"ל** דאין כוונת הגאון ז"ל דמונח על האבר איסור אמה"ל או איסור נבלה דמיתה דמהיכא תיתי יהי' על האבר איסור אמה"ל ואיסור נבלה מלאחר דנחתך אחר שחיטת רוב כבר יאל העוף מאיסור נבלה ומאיסור אמה"ל אלא ר"ל דיש על האבר איסור שאינה זבוחה. אבל באמת נראה פשוט דנס איסור זה ליתא אחר שכבר נשחט הרוב דהוא שיעור שחיטה בדיעבד ומה שהעוף נשחט גם המיניש מה זה חסרון להאבר. ובפרט לפי מה שכתבנו לעיל בסימן ב' בשם הפמ"ג דבעוף אפשר ליכא עשה שאינה זבוחה כלל בלא"ה אין כאן עשה שאינה זבוחה כלל. ולכן דברי הגאון הג"ל תמוהין בזה. ואכן גם בנשחט המיניש בחרה לאחר ששהיה משהו בלופן שהעוף אסור באכילה מ"מ האבר שנחתך מקודם ששחט המיניש בחרה נראה כשר מטעם הג"ל. ואמנם איני כותב זה רק לפי שג"ל להלכה. אבל למעשה לר"ך להתיישב עוד בזה משום דיל' דמ"מ איסור אמה"ל מדרבנן יש בו — הנלע"ד כחבתי בעו"ה:

סימן י

בע"ה יום ב' כ"ז פרחשן שנת תרנ"ז ויילא

החיים והשלום ישמח ה' לכבוד הרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יחזקאל נ"י ארלאואראו הגאב"ד ר"ק חארקאוו יצ"י.

דגה בחתי להשיב ע"ד אשר שאל לו ולדעתת אס יש לסמוך על בדיקת

דבריו היה לו לומר שחמור האופן שהפגימה היא המונח פכ"ל יכתב עליו הרש"ל במשמרת הבית גם כמה שבה לדקדק בין חמור זה לפיך לחמור אס האשון אין זה דקדוק אלא למי שלא דקדק בלשון חכמים שהם ז"ל לא ימנעו בדבר שזה פועל בזה וזה נפסל מה מלהכיר האפסל מלשון השפסל. שכן אמרו החולץ ליבמות אפי"פ שהוא נחלץ והיא חוללת וכו'. וכחבתי על הגליון מה שהביא רבים הרש"ל ז"ל ראיה דח"ל לא נמנעו מלהכיר האפסל בלשון השפסל מהא דתקן החולץ ליבמות אפי"פ שהוא נחלץ והיא חוללת וכו'. שאין ראיה כלל דהתם שאני משום שר"ך הדבס לזמן להחירה לשוק בזה שחוללת נפסל ואם לאו אין החליטה כלום משום קרי ליה החולץ וראיה לדבר זה דהרי במש"ש שאין לו דעת להחיר חק בנשחטה דיבמות (ד' ק"ד פ"ב) הדרש שמלך ולא חקן הדרש שמלך והיינו משום שאין לו דעת להחיר ולפיכך לא נקרא החליטה על שם:

ונחזור לענין הגאולה שהתחלט לחקור דהיאך הדין בנמלא הסרין פטוס לאחר שחיטה יש מחק במפרקה או דעב במפרקה ונמלא צו רושם. כבר כתבנו דבפגימה גמורה אין להחיר כלל אך בספק פגימה יש להחיר במקום הפסד מרובה. אך לענין אפי"פ בפגימה גמורה ופי' ידוע דלא עב במפרקה מ"מ אסור לשחוט את בט אחריו וכן לענין כיסוי הדם חייב לכסות בכל גוויי אך לענין הברכה בנמלא פגימה גמורה צוונה דאסור לחבול מכסה בלא ברכה. אבל בספק פגימה וגם עב במפרקה כיון דמותר לחבול במקום הפסד מרובה מכסה גם בברכה. — ולענין מה ש"ל לעיל בשם הר"ן ובשם אחרים דאפילו שיצר בעלם המפרקה לא תליין משום דרך הוא וכן דעת הרש"ל כחבתי ק' על פי דברי הרב צ"י בשו"ע לדעתם וכן הסכים הפרי"ח והתב"ש דכ"ה כוונת הר"ן דאפילו שיצר ממש בעלם המפרקה לא תליין ודלא כדעת הט"ז והש"ך לדעת הר"ן פ"ט. וחממתי עובא על הבאר היסוד שם בס"ק כ"ב ש"י דהט"ז והש"ך תולקין על זה וס"ל דשפיר תולין אם שיצר בעלם המפרקה דהיין מלא בדבריהם שחולקין על זה שהרי הט"ז לא כתב רק שדברי השו"ע תמוהים בזה. וכן הש"ך הניח דברי השו"ע בל"פ אבל לא מלאו לבס לחלוק על השו"ע — הנלע"ד כחבתי בעו"ה:

סימן ט

ראוי לברר בעוף שלאחר שנשחט רוב סימן אחד מחכו מן העוף אבר אחד הגף או הרגל ולאחר ששהיה כשישור שיהיה [או לדין דקי"ל דאפי' בשהיה משהו אי נבלה] גמר ושחט גם כן המיניש בחרה או ששחט גם לסימן השני בלופן דהעוף אסור באכילה היאך הדין על אומר אבר הנחתך בנחיס. אי יומא כיון דבעת שנחתך האבר היה העוף כשר או ומותר באכילה אם לא היה גומר אחר"כ לשחוט המיניש בחרה אין סברא לומר דלאחר שנפסל העוף ממחמת שיהיה במיניש בחרה יחול הפסול גם על האבר שנחתך ממנו מקודם דהרי כבר האכר האבר באכילה. ואף דכל העוף ג"כ כבר האכר בואכילה לאחר שנשחט הרוב מ"מ לאחר ששחט המיניש בחרה חור נפסל. דנבי העוף שאני דנעשה הפסול צו בעלמו [ומי' בנבחים כ"ס דאחר ר"ע שם דמציט דדבר שהאכר יחור ונפסל פ"ט] אבל שיחול הפסול על הדבר שכבר נפרד ממנו ואין לו שום התחברות עמו זה לא מציט. ומ"מ גם להיפך לא מציט שכל הבהמה או העוף יהיה נבלה או טרפה ואבר אחד ממנה יהי' כשר ומותר באכילה והלכך מצי הסברא אין לו מקום להחיר יש פירס לכאן ולכאן:

אבר מ"מ יש לו ראיה להחיר מהא דקי"ל באבר או צער המדולדל ואחר"כ ממה הבהמה או שנשחטה שלא בהכשר שחיטה בלופן דהבהמה בעלמה אסורה משום נבלה מ"מ האוכל מהאבר או צער שנחלול ממנה לא היה לוקה משום נבלה רק משום אמה"ל אלא דאין חל איסור על האבר שנחלול ממנה קודם שנאכלה. וא"כ למארה הדבר פשוט דאם נאכל אחר"כ מדרבנן כמו בנ"ד דהיה משהו איט פסל רק מדרבנן בודאי איט חל האיסור נבלה דאסור מדרבנן על האבר המדולדל דודאי כל דחקן רבין כעין דלורייחא חקן ושאר האבר כמו שיהיה בעת שנחלול מן הבהמה או בעוף והלכך נהי דאם נחלול האבר קודם שחיטה אין כ"מ אם אסור משום נבלה מדרבנן או לא דהא בלא"ה אסור משום מלח פרוש מדרבנן ואפילו בשחיטה כשרה. אבל בנחלול לאחר שחיטה חז' שנים בבמה או רוב אחד בעוף בודאי אין צו

דל"ל לבדוק רחמי לכתוב מה שקשה לי מוצא מה ש"י הג"צ בדגול מרובה ב"ד סימן כ"ה וזה לשון דהא דמסיק הש"ך בדעיבד אס נאכד בלא בדיקה כשרה משום דבהמה בחייה לאו בחזקה שנתקדו סימנים קיימא דדווקא שאין שום ריעותא לפנינו אבל אס יש ריעותא לפנינו אין חילין להקל וכו' אלא מחמירין בספיקא ומקרי ספק בשחיטה וכו' עכ"ל. ולכאורה דלמאי נאכד להטעם משום דמקרי ספק בשחיטה והלא בכל ה"ח טרפת דאס ליכא ריעותא לא נריך בדיקה כלל אפי' לכתחילה משום דרוב בהמות כשרות ומ"מ אס נמלא חיזה ריעותא דיש להסחפק דשחא טרפה כגון שנמלא מחס בקורקבן נריך בדיקה מדינא דשחא ניקב מעל"ע ואס נאכד בלא בדיקה טרפה וכן כל כיוצא בזה:

והדיוור תימה לי במה ש"י הח"ד בכתבים ופסקים בסי' ר"ה שהציב שם להשאל דטבח המומחה לרבים בודלי מהימן להעיד שלא היה שמוטה [משום דליחא במרדכי ב"ק דחולין בשם הרא"ש דהא דאמרינן דאין ע"א נאמן באיסורין במקום דליחא חסורא היינו בגוונא דלא מהימן כ"י תרי כגון שהוא מן הרקס והפוחים אבל אס חס מן הרקס והפוחים נאמן אף במקום דליחא חסורא וכו' שוחט וטבח המומחה לרבים] וכו' לפיר"ם דכל דבר שהיה בידו אע"פ דאין עכשיו בידו מהימן ע"א אע"פ דליחא חסורא וכו' מסקנת חס' בריש גיטין [ור"ל דחוס'] שם כתבו דמא"ה ע"א נאמן על השחיטה ואף דעתה דכבר נשחטה אין בידו להכשירה מ"מ מעיקרא היה בידו לשוחטה שפיר] ושם כתב הח"ד שם ואין לחלק דווקא במחס שחיטה מהימן ע"א דליכא ריעותא אבל בנדון זה דליכא ריעותא לא. הא ליחא דהא טבל ועלה ונמלא בזה דבר חס' וכו' ואפי"ה כי אמר ברי לי נאמן. ושם כתב ואין לחלק דבג"ד מקרי לא היה בידו מעולם דאס היה שמוטה קודם שחיטה לא היה בידו לחקן בשום ענין מ"מ האי חזקה חסור לא היא ליה אדרבה היא ליה חזקה היתר דרוב בהמות חסין שמוטות רק חזקה חסור אמה"ח והך חסורא הרי בידו לחקט עכ"ל. והדבר תמוה דמאמר דבנידון ידיה היה ריעותא בסמינים המורה על שמוטה והיה נריך בדיקה מדינא ח"כ מה חזקה היתר יש בכאן דחינה שמוטה ואדרבה כיון דלחילוד ריעותא הרי היא שומדת בחזקה חסור דהיא שמוטה עד שיחזרר שחינה שמוטה והי"י נאמן ע"א דהא לטרפת דשמוטה חס בידו להכשירה. ובאמת שמדברי החס' דריש גיטין ש"י דמא"ה נאמן ע"א על שחיטה משום דהיה בידו לשחוט וכו' רש"י שם טכח לכאורה דלא ס"ל כבה"ג דנריך לבדוק על שמוטה ואס נאכד בלא בדיקה טרפה דאלו לדעת בה"ג היכא נאמן בלחמ ע"א על שחיטה הרי נריך לבדוק גם על שמוטה ואיסור שמוטה אין בידו להכשירה [ולדעת בה"ג אפשר דבלחמ להעיד שלא היו הסימנים עקורים בפניו תרי רק על פיקר השחיטה נאמן ע"א] ובה"ל ל"ל לישב דברי רש"י בגיטין שם ד"ה ע"א נאמן באיסורין שפירש שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תחומה ועל השחיטה ותמיה החס' שם עליו שהרי רש"י בפלגו פירש בסמוך על הא דאמרינן דהרי דליחא חסורא אין ע"א מהימן דמטבל ושחיטה לא נאמין לה דהתם בידו לחקן וא"כ אף במקום דלא ליחא חסורא ליכא למגמר מטבל ושחיטה דשאי התם דהא בידו. אבל להי"ל יחא. דבלא ליחא חסורא שפיר ליכא למגמר משחיטה מאס דנאמן להעיד גם על שמוטה אף דאין בידו דשמוטה אף דלא ליחא חסורא מ"מ לא ליחא חסורא מ"מ להיתר דס"ל לרש"י דפסח ס' החסין דבפסח השחיטה שכיח שיתקדו הסימנים. ואמנם ח"כ שפיר יש לומר דגם לבה"ג נאמן ע"א דמ"מ לא ליחא חסורא דשמוטה דהא אי ספק השקול ושפיר מהימן ע"א וגם איש מוכרם דהתם' חלקים על הכב"ג וכו' ק:

שוב רחמי דיש לישב דברי הח"ד דאף דלחילוד ריעותא בסמינים המורה על שמוטה ונריך בדיקה מדינא מ"מ נהי דלא מירי חזקה היתר מ"מ לא מקרי ליחא חסורא דהא חס' וודלי חסור רק אי ספק השקל. דליחא חסורא דאמרינן ביה דאין נאמן ע"א היינו בלא ליחא חסורא בודלי כמו ליחא חסורא דא"ל לא טבל ושחיטה אבל בספק חסור בודלי ע"א נאמן ודע דהא כל ח"ה יכול לנאחא אפי' מורה אחד. ועוד יש לפלג בזה אף אין הפנאי מסיים לזה:

ב"ד חר"ש שלמה הכהן סי' וי' ל"ג.

להפקר בשמח שחיטה ח"כ הנה כמו שכבר טלד הספק ולמה לא יתוש גם דיעבד. וגם מש"כ דמהך טעמא לא בדקין אחר מקבים בושט הרי כבר הפיר ארשב"ל במדושו על זה [וכן הראב"ד בם' האשכול וכמו שהבאנו דבריהם לפיל בסימן ד'] וחי' משום דלא מליט בדיקה לתאין הרי דהרשב"ל ז"ל לא ס"ל הך סברא שכח הפמ"ג בספרו גינת וורדים. ולכן ע"כ ז"ל דהם ז"ל ג"כ עומדים בשמח הרשב"ל ובעל האשכול הג"ל. וגם מה שסיים הרמ"א בהג"ה ומיהו ח"ל לבדוק אחר שמוטה נמשך בזה אחר דברי הרא"ש והר"ן ז"ל. ומה ש"י מתחילה שנהגו שחוקף אגודל וכו' וגם אי עבדי שמוטה וכו' אין טוונחו שהוא חיוב לבדוק אחר שמוטה אלא כוונתו כיון דאס חוקף אגודל טבל להבין ע"י בדיקה זו גם אס נשחט או לא בודלי רחי' לפיין גם על שמוטה דחילי לא יכנסו הסימנים לפנים אחר שיסיר אלבשו ואז יבין דהוא שמוטה בודלי. וכעין זה כתב הרמ"א ביו"ד בסימן ס"ז סעיף ח' דא"ל לבדוק הבינים אס יש בהם דם דסומכין על רוב בינים שאין בהם דם ומכל מקום נהגו להחמיר כשששין מאלל עם בינים ביום שחולין בהם אס יש בהם דם עכ"ל שם. והיינו כיון שא"ל מירחא לזה לרלוח ולפיין אס יש בהם דם מחייב לרלוח. וה"ל לפיין שמוטה כן האז כיון שבלא"ה נריך לחקף אגודל כדי לידע אס נשחטו רוב הסימנים הנה מדינת טוב וגו' רחי' לפיין גם על שמוטה אבל להטיל מירחא מיוחדת בשביל שמוטה חס' מחוייב:

ואכן מה ש"י הרמ"א הסתם על זה משום דסומכין ארובא כמו בשאר טרפה ז"ל לכאורה דאין דומה לשאר טרפה כלל דהתם ליכא חזקה דמסייע למיעוט אבל בשמוטה דאין מועיל בהם שחיטה הרי ליכא חזקה לאיסור ולמה לא אמרינן דסמוך מיעוטא לחזקה ואיחזק לה רובא. והיחזק תימה במש"כ הר"ן דמא"ה לא הוה לבה"ג משום דבהמה בחייה לאו בחזקה שנתקדו סימנים קיימא עכ"ל. וכ"כ גם הש"ך ז"ל. וזה תמוה דמה בכך דליכא חזקה שנתקדו הסימנים מ"מ כיון דליכא מיעוט שהם עקורים בודלי ז"ל דסמוך מיעוטא לחזקה. וזה אין לומר דס"ל דהי מיעוט דלא שכיח כלל דהרי אדרבה אמרינן בגמ' דגרגרת עבדלח לאשחמוטי ועוד דהא הר"ן נושא לא כתב רק שאין בחזקה שנתקדו אבל זה לא כתב שכן בחזקה שלא נתקדו ומשמע להדיח מלשון דמיעוטא וודלי ליכא שהם עקורים. ושם רחי' דבספר פ"ל לטובה עמוד בזה על הש"ך ז"ל [אך לא ראה דגם הר"ן ז"ל כתב כן] וכל מה ש"י שם לתרץ חס' רק ליישב לפני פיקר הדין דעל שמוטה ח"ל לבדוק מחמת דיש חיזה נודים וסמינים אחרים לזה. אבל הסתם ש"י הש"ך פדיון נשאר ב"ל"ס:

ואכן המעורר בזה דפסח הפוסקים שלא הוה לבה"ג דס"ל דלרבנן דקיי"ל סוהייה דלא חיישין למיעוטא לא מלרפיק כלל לחזקה ולדידה מיעוטא כמאן דליחא דמי וכן משמע בלחמ שסא דסוגיא דבבבא בר"פ האשה בתרא וכמס"כ לפיל בסימן ד' וכו' ג"כ דעת הרשב"ל ז"ל במשמרת הבית וכמס"כ לפיל בסימן כ"ל בלריטה. והא דאמרינן דאס לא בדיק בסמינים אי נבלה [או מרפה ואסורה בלחילה] היינו משום דהתם אין הרוב [דשחטין רוב בפסח לחמ] רוב גמור משום דהי רובא דחילא במעשה וכמס"כ ארשב"ל ז"ל במדושו שם. וכן בזה דקיי"ל דהתם בספק בדוק ונמלא פסח לאחר שחיטה דאס לא ש"ב בזה פסח פסולה התם שאי דליכא ריעותא לפנינו דנמלא פסח. אך דהי' מקום להחיר ולחלח דנפסח ע"י המפרקה משום דיש להעמיד הסכין על חזקה שלא נפסח בצור רק אחר שחיטה הסימנים ע"י המפרקה. אך כיון שיש טעם חזקה חסור שאינה זכרה הי חזקה כעד חזקה ולכן לא חליק. והלכך שפיר כתבו הר"ן והש"ך כיון דבחי' בהמה לא היה בחזקה שנתקדו סימנים אין לו לחוש למיעוט להנריך בדיקה ואף דליכא חזקה לאיסור משום דרובא וחזקה רובא עדיף. אך לפנינו לכתחילה מש"י הש"ך לדעת הכב"ג ורביט יונה ואפי' הצרי' להנריך בדיקה על שמוטה משום דהי מיעוט דשכיח ודמי לטרפה בריחה אבל לפני דיעבד שפיר כתב דיש לסמוך על הפוסקים החולקים על בה"ג ומסתם ש"י הר"ן:

ואכן שבלחמ בפ"ה לפיל סתמו על הבה"ג וסייעתו בזה דס"ל דנריך לבדוק אחר פיקר סימנים וססת מחלקתו דס"ל

פתיחה להלכות טרפות

סימן יא

על היט משום דנבי שומאח ברה"י נמי לא התירו רק אם נכנס למבוי שיש שם חצר שנמצא בו שומאח רק דאח ספק אם נכנס לחצר או לא חבל בספק אם נכנס כלל למבוי גם לח"ק טהור. ואפשר דנבי דרוסה נמי אם נכנס בחצר צוודי רק דחל הספק אם נכנס בדיר שבחצר ששומאח שם הבהמה אפשר דחוששין משום דרוסה] וא"כ עדיין דברי הרמב"ם ז"ל במש"כ שם ולפיכך כל ספק בדרוסה אסורה משום שמשפחה בתורה חסרה דלא תליא בהכי כלל רק משום שנאמרה הלכה על הספק וכ"כ אם נפרש דמיירי בספק אחד וודאי חסרה וכמו דחומה הב"י דלא מליט לשום ספק טרפה דיהי' מותר אפילו בשאר טרפות אלא טרפה של דרוסה:

ועוד את לריס' לישב מה שחמה בדגול מרצבה צו"ד סימן כ"ט ולמה האריך בדרוסה: למד האמ"מ האל הוא מפורש בתורה ובשר בשדה טרפה לא תאכלו וכבר הביאנו דה"מ בסימן כ"ט ונדחק ליישב. ועוד הקשה הב"י דגם בשאר טרפות למה נקד' להלמ"מ הא כתיב זאת החיה אשר תאכלו ודרשין מה חיה אכול שאיט חיה לא תאכל. והטעם שאינה יכולה הבהמה לחיות על ידה היה יכול משה רבינו לידע שבחמת הטבע ולמה נקד' להלמ"מ כן הקשה האלון בעל ע"ב ז"ל בהגהותיו ליו"ד הגקרה דגול מרצבה. ולכאורה קשיות עלומות הם. ומה שיישב בדגמ"ר שם דהאריך האמ"מ דמקרא דזאת החיה הא"ל דאם חיה י"ב חודש כשרה דאף אם תאמר שהוא דרך נס מ"מ הרי היא חיה וע"ז האריך האמ"מ. ח"י זה לא נהגס לי כלל דהא ע"כ קרא דזאת החיה בא למעט מה שאינה יכולה לחיות ע"פ הטבע דליכא למימר כלל דבא למעט מה שאינה יכולה לחיות חיה' בדרך נס דזה אינו במציאות כלל. וכיון דטרפה אינה יכולה לחיות ע"פ דרך הטבע ממילא איה ידעין דאפי' אם אירע שחייתה י"ב חודש אסורה דמ"מ לא מקרי חיה דהא ע"פ דרך הטבע אינה יכולה לחיות:

והן חמת דשמעתי מפי כבוד מחני הרב הגדול הח"צ מו"ה אהרן הכהן ז"ל ח"י נסן על קשיית האלון בעל ט"ב הא"ל דחיתקיד האמ"מ היכא דאירע טרפות לאחר שחיטת מיעוט הוושט קודם גמר שחיטת רוב דמלך זאת החיה לא הוה ידעין רק אם אירע טרפות ע"י שחיטת מיעוט הוושט דהטעם שאירע לה אח"כ לא הוסיף חסרון חיות בגופה ממנה שהייתה קודם לכן דכבר לא הייתה יכולה לחיות מקודם שאירע לה הטרפות הא"ל דכשרה קמ"ל האמ"מ ד"ח טרפות הם פסול מלך עצמה ולא מלך חסרון חיות בצעל חי והלכך כל זמן דלא נשחט רובא פסול בה טרפות. ואיט ענין לאיבעיא ליה אם אירע טרפות לחי חיות או לא דהתם ענין אחר הוא. דמבעיא ליה אם כבר שחט כל הקנה דכל האברים החלויים בקנה אי כמותם ואין להם שום חיות עוד אפי' אם אירע טרפות באברים השני אפשר דאיט פסול עוד אפי' אם אירע טרפות באברים החלויים צושט. דאפשר דלא גמרי הילכתא רק בשכל הבהמה חיה ולא כשחיתיה מתה לגמרי או בשחט כל הוושט ואירע טרפות באברים החלויים בקנה. אבל בשחט מיעוט הוושט דעדיין לא נעשה בה רק מעשה טרפה בלבד לא מבעיא ליה כלל דפשיטא דאסור מלך האמ"מ אבל מקרא דזאת החיה לא אי ידעין וחי' נסן הוא לכאורה ודפח"ח:

ואכן לאחר העיון איט ח"י כלל דהא קרא דזאת החיה לא בא ללמד עיקר הדין דאסור לאכול טרפה שאינה יכולה לחיות על ידה דעיקר האלון נלמד מקרא דבשר בשדה טרפה לא תאכלו רק דלא אי ידעין דזאת חסרון מקרי טרפה ואסורה. ועל זה בא קרא דזאת החיה ללמד דטרפה מקרי דאירע חסרון בגופה שאינה יכולה לחיות על ידה ואיט אלא פירוש לקרא דבשר בשדה ושפיר הקשה הב"י דהלמ"מ למלך דהא האמ"מ ג"כ איט אלא פירוש על קרא דבשר בשדה טרפה דמיירי ב"ח טרפות דאין הבהמה יכולה לחיות על ידה וזה ידעין מכבר מקרא דזאת החיה ואף דאיט מפורש בקרא דזאת חסרון טרפות יכולה לחיות ואיט חיה יכולה מ"מ זה היה יכול משה רבינו לידע מלך חכמת הטבע. ואכן לדרכט כיישב הכל בחדא מחתא בעו"ה:

ודוא בהקדס מה שיש לחשוב על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל במש"כ בדרוסה מפורש בתורה לכן האמירו זה והאל הוא

כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' שחיטה הלכה ג' חט"פ שכל הטרפות האמ"מ הן האיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה האמירו זה וכל ספק שיסחפק בדרוסה אסור ושאר שבעה מיני טרפות יש בהן ספקין מותרים כמו שיתבאר עכ"ל הרמב"ם ז"ל שם והביאו המור בסי' כ"ט ותמה על זה הב"י שם וכתב שלא מלא שם ספק שיהיה מותר אלא גלורה לדעת הרמב"ם בפ"ט מה' שחיטה ובסי' כ"ט אכתוב בס"ד דלא מכשיר לה אלא משום ס"ם וכיון שכן ל"ע היכן מלינו ספק טרפה מותרת עכ"ל. וראיתי להט"ז בסי' הג"ל שכן' נאמר דיש לומר דהרמב"ם לפניו ס"ם מיירי דבשאר טרפות יש היתר בס"ם ואילו בדרוסה מליט ליסור אפילו בס"ם דהיינו שהוא שותק וכן מקרקרין וכו' אע"ג שיש שם ס"ם ספק שמא לא נגע בהם אלא שמחמת מורא הם טעקים ואח"ל נגע בהם שמא לא הסיל בהם ארס וכו' עכ"ל הט"ז. והנה פירוש האזה בד' הרמב"ם לא נהגס לי כלל. דמלבד דלא שייך האשון דמסיים הרמב"ם דבשאר טרפות יש בהן ספקיות שמוחרין. ואם מיירי בס"ם האל בכל ס"ם שטרפות קי"ל דמותר והיכי כתב יש בהן ספקיות שמוחר ומשמע דלא בכל ס"ם אט מחרין:

ואמנם מלבד זה חסרה מאוד דאם מיירי בס"ם למה באמת בדרוסה אסור ומה בכך דהא מה"ת והאל פשוט בש"ס בכמה דוכתי דס"ם מותר אפי' בדבר המפורש בתורה. ואב לכוין הסוגיא דכאבות (ד' ט') דמקשינן על ר"א דאמר דהאומר פ"פ מלאחי נאמן לאסרה עליו ואמאי ס"ם הוא וכו' ואף דאשה שזינתה תחת בעלה ברטון מפורש בתורה דנאסרה לבעלה דכתיב ונסתרה והיא נעמאה וילפינן מיניה דאסורה לבעל ולבעל ואעפ"כ בס"ם שרי: **ובאמת** הטעם דאסורין בדרוסה אפילו בס"ם ג"ל מאמר דהאמר האמ"מ דכל בהמה ועוף שמדרסה מחיה הדורסת דדרסה עליה בידה אסורה וכמו ש"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ה הלכה ד' דהדרוסה הוא שיטרוף הארי וכיוצא בו הבהמה וידרוס עליה בידו ע"כ ואף דבקרא כתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ולשון טרפה משמע שנחלש ממנה בשר ואברים עד שאינה יכולה לחיות עוד. וכמו ש"ל הרמב"ם בפ"ד מה' מאכלות אסורות הלכה ז' ח"ל הא למדת שהטריפה האסורה בתורה היא שטרפה אותה חיה היער ושברה אותה ונטחה למות ועדיין לא מתה אע"פ שקדם ושחטה קודם שחיות הרי זו אסורה משום טרפה האיל ואי אפשר שהחיה ממכה זו הבאה עליה עכ"ל. מ"מ נאמרה האמ"מ דאפי' לא שברה ולא חלשה ממנה כלום רק שהכה אותה בצפריו שבידו ג"כ היא בכלל טרפה האסורה בתורה ואף דאיט ברור לנו שהטילה בה ארס בעת ההכאה. והדע דהא מהי שהיה י"ב חודש אפי' לוודאי דרוסה. ויש כמה דעות הפוסקים דמהי בדיקה אף לוודאי דרוסה וכמו שיבאר לקמן בעו"ה אלא דאיט רק ספק טרפה אף דכן נאמרה הלכה דאסורה מספק והוא ספק ועשאה התורה כוודאי ודמיה לספק פוסק דעשאה התורה כוודאי. והרי משנה ערוכה שרינו [בטהרות פ"ז משנה ד'] כל מה שאחזה יכול לרבות ספקיות וספק ספקיות ברה"י טמא כיצד נכנס למבוי והטומאה בחצר ספק נכנס ספק לא נכנס ואפילו נכנס ספק היחה שם ספק לא היחה שם וכו' ספקין טמא ר"ל אומר ספק ביחה טהור ספק מנע טומאה טמא. וכתבו החס"ם בב"ב (ד' נ"ה ע"ב) ד"ה ר"ל בשם ר"ת ז"ל דטעמא דחכמים דמטמאי אפילו בכמה ספקיות הוא משום דמן הדין אפילו בחדא ספקיה הו"ל למימר דטהור דאוקמא אחזקה ובכ"ז ילפינן ממוסרה דטמא. וא"כ מה לי חדא ספקיה ומה לי תרי ספקי דהא אפילו בחדא ספקיה הו"ל למימר דטהור. ור"ל אב אין לך בו אלא חידוש ודווקא חדא ספקיה טמא וכו' והלכך בספק ביחה דהיי ס"ם טהור כ"כ החס"ם שם:

והלכך נבי דרוסה נמי כיון דנאמרה האמ"מ דכל בהמה שמדרסה ע"י חיה הדורסת טרפה ואף דאיט אלא ספק אם הטילה ארס או לא והלכך אטו אסורין אפי' בספק דרוסה ענון באיזה שתיק ואינהו קמקרקרין דמה לי חדא ספקיה ומה לי תרי ספקי דהא אף קי"ל כח"ק דר"א בטהרות שם דכל שאחזה יכול לרבות ספקיות וספק ספקיות ברה"י טמא [והא דאט מחירין בספק על ספק לא

בזהמות יער וכו' אשר אם עבר ודמם וטרף ואין מלל וכן בתהלים ק"ד הכפירים שואלים לטרף ועוד נמלא כמה פסוקים כאלה:

ועפ"ז יהי' עולה לנו דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל כמין שומר בעו"ה ומתחילה כתב ב"פ ה' מה' שמיטה כבר ביא"ט בהלכות מאכלות אסורות שטרפה האמורה בחורה היא הטובה למח ולח נאמר טרפה אלא שדבר הכתוב בזהו כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה ועדיין לא מתה עכ"ל בהלכה א'. והנה מה שדקדק רבינו וכתב וטרפה ארי ושברה בא לשמיעין דפשוטות הכתוב משמע דלא דרסה בלפרנים רק שטרפה אותה ממש שחלש ממנה אבר ובשר בלופן עד שהבהמה חיה יכולה לחיות על ידה:

ישוב כתב בהלכה ב' דיש שם תלמידים אחרים אם יאמרו לה תחשב טרפה והן הלכה למ"מ דרוסה נקובה וכו' ואח"כ מימרא דגולן (ד' מ"ג) דגם דרוסה הוא מהלכה למ"מ. והייט דהלמ"מ בא לפרש דאף דריסה בלפרנים הוא בכלל טרפה דקרא אף דנאמרה הלכה דמהי דיקה דהייט שיבדוק אם שלט הארס גם בפנים בצבצור שכנגד בני מעיים ובסימנים עד שיאדירו סימנים בעלמא או היא טרפה והאכולה לוקה משום לאו דטרפה — ומהי אם נשחטה וכו' למבדקה מ"מ אסורה מספק מלד הלמ"מ דכן נאמרה הלכה דגם נדרסה בלפרנים טרפה מספק דמן הסתם אמרין דודאי הצייל ארס ושלט הארס גם מצפנים:

ואמנם לבאר דברי רבינו במש"כ בהלכה ג' דהאילו ואין לך בפירוש בחורה אלא דרוסה האמירו בה וכל ספק שיספק בדרוסה אסור ושאר שבעה מיני טרפות יש בהן ספק מותרין דכתבו לעיל בראש דבריו בשם הב"י בס' כ"ט שהעיר על דברי רבינו שלא מלא שום ספק טרפה שהקילו בשאר מיני טרפות יותר מדרוסה. הנה זה מקורב יאל לאור הדפוס בווירשא. ובפ"ק חמדה נטוה אשר הייתה מוגהת בעקדי הספרים בכ"ז זה יותר מחמש מאות שנה ביאר הרמ"מ על הרמב"ם ז"ל מפ"י מה' מאכלות אסורות ואילך עד סוף הלכות שמיטה שהיה חסר בדפוס עד הנה. ומלאהי שכ' לפרש ד' הרמב"ם ז"ל וחוק דבריו הוא בהקדם מה שיש לעמוד על לשון הרמב"ם ז"ל שכ' ושאר מיני טרפות יש בהן ספק מותרים ומשמע יצריב ספקות שוין שאר טרפות לדרוסה ורק שנמלא קלח ספקות דדרוסה אסור ובשאר טרפות מותר. ולכן פירש הרמ"מ שם דיש ד' מיני סוגי ספקות בשנים מהם כגון בספיקא דדינא או בספיקא דגוף הטרפות כגון שיש ספק אם הנקב הוא מעל"פ וכיוצא בזה הנה בשני סוגי ספקות אלו גם בשאר טרפות הולכין להחמיר. ובספק אם היה המעריך צמחית או לא גם בדרוסה מותר דהא בספק שוגגא וספק כלבא או קניא חלין לקולא:

והספק שכ' רבינו דגבי דרוסה האמירו ובשאר טרפות הקילו היינו בספק אם נעשה מחיים או לאחר שמיטה בזה ודאי לא האמירו בשאר טרפות ולזה חלין בלינקבא ריאה היכי דמשמשא ידא דטבחא או בא זאב ונטל בני מעיים והחזיקו כשהן נקובין וכל דמי ליה דחלין שנעשה לאחר מיתה. אבל בספק דרוסה האמירו בכה"ג כגון שנכנס הטורף בין השוורים ומלא רחש הדריסה בצב השור דחלין בטורף ולא אמרין בטול נהמך ובשאר טרפות לא מחמירין כולי האי עכ"ל הרמ"מ שם:

והנה דבריו לריבין חלין דלכאורה לפי מה שכ' בעלמא דהטעם דחלין בידא דטבחא או בזאב משום דחלין שנעשה לאחר שמיטה ומשמע דעיקר הטעם הוא משום שלא יאכל מחזקה מחיים דהנקב נמלא בזה לאחר שמיטה. ולפיכך מעמידין אותה על חזקה היתר. וא"כ תימה דלמה הולך רבינו לטעם זה כי דרוסה האמירו משום דהיא מפרשה בחורה והלא טרפות דדרוסה יאכל מחזקה מחיים ואולי גם בשאר טרפות אם יאכל מחזקה מחיים הוא אסור אף שהי' מקום להלות בזהוירא. וגם היכא מלא בש"ס דגם ע"י חינוך דטוחל יוכל לעשות רשע אחרים בבהמה כמו ע"י דריסה של חיה הדורסת:

ונראה דהא ז"ל סובר דהא מדחלין בזאב או במשמשא ידא דטבחא אינו הטעם משום דיש להלות דנעשה הנקב לאחר שמיטה ומשום לא יאכל מחזקה היתר. אלא עיקר הטעם משום דנקב ע"י מולי לא שכיח דרוב בהמות אינן נקובות ונקב ע"י משמשא ידא דטבחא או ע"י זאב זה דבר הנשכיח. ולכן חלין בזה משום דקיי"ל דחלין במיני בן לבקל ובין להחמיר. והלכך אפי' אם נמלא כעין זה מחיים ג"כ אי חלין במיני לבקל: והנה

ז"ל בעלמא כתב בפ"ד מה' מאכלות אסורות הלכה ו' דטרפה האמורה בחורה זו שטרפה אותה חיה היער כגון ארי ונמיר וכיוצא בהן וכו' ואין אלה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה לוהה שלם מתה הרי היא נבלה וכו' וע"כ שהכתוב מדבר שטרפה ולא מתה וכו' הא למדת שהטרפה האמורה בחורה היא שטרפה אותו חיה היער ושברה אותה ונטלה עכ"ל בקו"ר. וא"כ הרי מפורש יולא מד' רבינו ז"ל אלו דהכתוב לא מיירי בדרוסה בלפרנים רק שטרף ממנה בשר ואברים שהנשמה תלויה בהם וכו' לחיות עוד. וכן לשון טרפה מורה על זה והואך כתב כאן בהלכות שמיטה שמיטה דדרוסה מפורשת בחורה. אבל אחר העיון בזה ראיתי דדברי רבינו ברורין ומאירין כשמש בלפרנים. והיינו דודאי עיקר קרא דבשר בשדה טרפה מיירי בצבצור ממנה אבר שחינה יכולה לחיות עוד ואינה ראויה אלא לכלב [ואפשר דזה נופא דמיירי קרא דנטרף ממנה אבר שאינו יכולה לחיות נאמר הלמ"מ דמיירי בזהי אלא דהרמב"ם מסמך לה על הכתוב דלכלב תשליכין אותו. דבאמת עיקר הכתוב לא בא רק להיתר הנאה או להשמיעין דחולין שנשחטו בעצרה אסור בהנאה ובלי ספק דרבינו מלא כל זה באיזה מניחא או תוספתא דכל מעיין ובקי ורניל בלשון המכילתא והתוספתות יראה להדיא דלשון רבינו בכלל הס' לשון התנאים בעלי הברייתות והתוספתות והמכילתא וכמה דברים נמלא בד' רבינו שהעתיק מד' הספרי והמכילתא ואללית לא נמלא זה] אף דנאמר ע"י הרמ"מ דלא דווקא דנחלש ממנה אבר שאינו יכולה לחיות עוד אלא אפילו אם דרסה חיה הדורסת בלפרניה כדרך חיות הדורסים ג"כ היא בכלל טרפה דקרא דע"י דריסה נמי נעשית טרפה ותו אינה ראויה רק לכלב. ועוד נאמר הרמ"מ דלא דווקא שגדרסה ע"י חיה היער ואינה יכולה לחיות אלא אפילו אם חרע חולי בצופה וע"י זה אינה ראויה אלא לכלב ג"כ אסור באכילה. ומש"כ ובשר בשדה טרפה לא דיבר הכתוב אלא בזהו דבר המלי' ביותר וכמו שכתוב ובשר בשדה טרפה ואף דאם נטרפה ביות ג"כ אסורה לאכול אלא שדיבר הכתוב בזהו וכו' במכילתא פ' משפטים ובשר בשדה טרפה אין לי אלא בשדה ביות מנין ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל וגו' הא מה ת"ל ובשר בשדה טרפה דבר הכתוב בזהו — והא דליטריך הלכה לזה ולא נפקא לן מקרא דהא חיה דדרשין חיה אכול שאינה חיה לא תאכל [וכמו שהקשה בדגמ"ר] היינו דמהם לא נפקא לן רק איסור עשה דלאו הבא מכלל עשה עשה ואילטריך הלכה למ"מ ללמד על הקרא דבשר בשדה טרפה דמיירי בכל הטרפות שאינה יכולה לחיות וידעין דאיכא לאו נמי בכל הטרפות. ובלא"ה לא קשיא דהא ר"ל לא חמר רק דרמו לטרפה אינו חיה מהך קרא דחיה חיה אלא דאינו חיה אלא רמו בעלמא מדשני קרא ואמר זאת חיה ולא כתב זאת הבהמה אבל עיקר קרא דחיה חיה לא חיי להכי דפשטא דקרא לא משמע כלל דבא למעט אינה חיה רק דלגופיה מיירי דחיה חיה אשר האכלו כל מפרסת פרסה וגו'. אבל אינה מפרסת פרסה אסור לאכול ואף דמסיים אח"כ הכתוב אף את זה לא תאכלו וגו' יש לומר דבא ללמד דעובר בלאו ועשה:

ורפי האטה זו גם דרוסה בלפרנים הוא מהלמ"מ. אף דמ"מ יש חילוק גדול בין דרוסה בלפרנים לשאר טרפות דדרוסה עיקרו מה"מ ופירושו מד"ס וכמו בשמיטה. דהא כתיב בפירוש ובשר בשדה טרפה היינו שטרפה ע"י חיה היער. אף דלא הוה ידעין אף דווקא שטרפה שחלשה ממנה אבר שאינו יכולה לחיות על ידה או אפילו בדרסה בלפרנים ג"כ מקרי טרפה. ועל זה בא הפירוש בהלמ"מ דגם זה בכלל טרפה [ועפ"י בלא"ה לא קשה כלל לקשיית הדגמ"ר דשפיר אילטריך הלמ"מ לדרוסה בלפרנים או לנפלה דאינו אלא ספק טרפה וכמו שכתוב לקמן דאפילו אם ניכר בפנים רחש הדריסה אי ספק ולא הוה ידעין כלל מאלה חיה אשר תאכלו. דהא ליכא למימר דהכתוב בא למעט דודאי חיה אכול הא ספק חיה אל תאכל דהא בשאר טרפות זאת דרוסה ונפלה היכי דהא ספק טרפה ליכא לא לאו ולא עשה ולדעת הרמב"ם ז"ל אינו אסור אלא מדרבנן כמו כל ספקות של איסורי תורה וע"כ דהכתוב לא בא למעט רק ודאי אינו חיה וא"כ לא הוה ידעין דרוסה. אבל שאר טרפות זאת דרוסה עיקר מהלמ"מ דהא בקרא לא הוזכר רק טרפה ולשון טרפה בכתוב לא הוה רק על טריפה אף ואזכר ודומה וכמו דכתיב בפ' ימי צימין ואז יערך ובנחש ב' כתיב אריה טורף בדי גורחיו וגו' וכן במיתה ה' והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים מלאה

הלכה דאסורה מספק והוא ספק ועשאה החורה כוודאי. אל יחשדני שומע דנעלם ממני מש"כ רבינו הרמב"ם בעלזנו שם בהלכה ח' דעיקר דרוסה שאסרה החורה הוא אם בדקו בהמה אחר שחיטה ואם נמלא בה רישם הדריסה במקום שעושה אותה טרפה כגון שהאדים הבשר כנגד הסימנים או שהאדים הסימנים אז היא טרפה ואסורה מה"ח. וא"כ מבואר דהחורה לא אסרה רק בלא חזקן שהטיל בה ארס והאדים הבשר מצפנים כנגד בני מעיים. אבל דברי הרמב"ם ז"ל אלו אינו סבורה כלל על דברי דנחזי אן מש"כ בטוש"ע בס' נ"ז דמהי שהיה י"ב חודש ומשמע דמהי שהיה י"ב חודש אף לדעת הסבורים דמהי בדיקה אף לוודאי דרוסה. ולכאורה לריק להבין מה תועלת בשהיית י"ב חודש דמ"ז אם ימלאו שהאדים הבשר כנגד בני מעיים א"כ הוא וודאי טרפה לוודאי טרפה הא לא מהי שהיה י"ב חודש ואם לא ימלאו שהאדים הבשר בלא"ה כשרה וזה אין לומר דתועלת הוא דלא יטעך בדיקה דזה אין סברא כיון דיוכל להתברר ע"י בדיקה בוודאי לא סמכין על שהיית י"ב חודש ואף דרוב טרפות אינן מיות י"ב חודש מ"מ הא קי"ל דאין סומכין על רוב במקום דיכול לבררו וגם זה דוחק לומר דלא מהי י"ב חודש רק האידנה דאין אט בקיאות בבדיקה ואפי' אם לא נמלא רישם כלל הוה ספק טרפה ועל זה תועלת בשהיית י"ב חודש דפסחא דלישנא דהטוש"ע לא משמע כן:

ולכן נראה לי דאם שהה י"ב חודש אז אפי' נמלא שנחלסם הבשר כנגד בני מעיים היא כשרה דחליק דכיון דשהיית י"ב חודש אמרינן דלא הטיל בה ארס כלל והא דנמלא בה אודם אמרינן דלא בא מחמת דריסה רק דלקה ע"י קניא ע"י זה יש אודם בבשר:

ובן מלינו בנפלה לאור וגמחרו בני מעיה דמבואר בשו"ע סי' כ"ב סעיף ו' בהג"ה דאפילו אם נמלא דנחמרו בני מעיה מ"מ כל זמן דלא ידעינן שנפלה לאור כשרה דחליק השינוי ע"י דבר אחר ואפי' להרמב"ם והרשב"א שם דסבורים דלא חליק השינוי בדבר אחר וטרפה מ"מ י"ל דאינו טרפה רק מחמת ספק ואם שהה י"ב חודש או הטילה בימים אחרי כן אפילו אם נמלא אח"כ דנחמרו בני מעיה אפשר דכשרה וז"ע בזה:

ומיהו אף דהתם אם ידוע שנפלה לאור בוודאי לא מהי י"ב חודש אם מלאו שנחמרה בני מעיה היינו משום שהיה ידוע לחז"ל דכל עוף שנופלת לאור דרך האזניים להשתנות והיו וודאי טרפה. אבל גבי דרוסה אף דראו שגפלו עליה כדרך הדורסין מ"מ אינו וודאי שהטיל בה ארס וכמו שבי"ד סי' ק"א. וא"כ אף וודאי דרוסה היא ספק ואף אם נמלא אח"כ שנחלסם הבשר הוא ספק ואפ"כ אסורה מן החורה והוא נכלל בלאו דבשר בשרה טרפה לא חלכלו ואם נאבדה בלא בדיקה אסורה מה"ח. שוב ראיתי ד"ל דאם בדקו ומלאו שהאדים הבשר כנגד בני מעיים בוודאי לא מהי י"ב חודש כמו בנפלה לאור ותועלת ד"כ חודש הוא בנאבדה בלא בדיקה דאסורה מה"ח. אבל בשהיית י"ב חודש כשרה והאלע"ד כחצתי בעו"ה:

סימן יב

כתב המחבר בשו"ע יו"ד סי' ל"ג סעיף ט' וז"ל נמלא קון בוושט לארס או לרחבו ואינו תחוב בו כשרה אבל אם הוא תחוב אסורה אפילו אין שם קורט דם דחיישין שמה ניקב האושט והבריא וכו' וכו' ע"ז הרב בהגה"ה ויש מבשרין אם אין שם קורט דם מבחוץ. ותמה ע"ז הש"ך בס"ק מ"א דהלא הרמ"א בעלזנו כתב לעיל בסעיף ד' דאם יש לחוש שניקב עור הפנימי ע"י קץ טרפה דחיישין שמה ניקב גם החיטון וושט אין לו בדיקה מבחוץ. וכנהג לחיץ שאני הכא שנמלא קון תחוב בוושט לא חיישין דשמה ניקב גם החיטון דאם חיתא דניקב גם החיטון היה ניכר. אבל בשנמלא נקב ואין שם קון אלא דיש לחוש שניקב ע"י קון גרע ספי דחיישין אלו היה הקון לפנינו היה ניקב לחיץ כ"כ הש"ך שם. והנה מלאד יש לתמוה על הש"ך דכ' חירון זה מדעיהו דנפשיה והלא כבר קדמו בזה הר"ח"ש ז"ל (בפ' א"ט סי' ד') שכתב בפשיטתו דאפילו מלאד דלא חייש בקון היינו לפי שמחליטין אותו תחוב בעור הפנימי לבד אבל כשמחליטין נקב בפנימי יש לחוש שמה גם החיטון ניקב שכל האלע"ד

והנה בש"ס בחליץ (ד' כ"ג) אמרינן דארי שנכנס בין השורים וגמלא לפורן בגבו של אחד מהם אין חוששין שמה ארי דרסו מ"ט רוב אריות דורסין ומיעוטן אין דורסין וכל הדורס אין לפרט נשמט וזו הוולף ולפרין יושבת לו בגבו אומר בכותל נחמדך וכו' ולכאורה קשה דהא אף למ"ד דחוששין לספק דרוסה אינו אסור מחמת ספק דרוסה רק אם בדקו וגמלא דלודם הדריסה ניכר בבשר שכנגד בני מעיים או שהאדים הסימנים עומן למ"ד דחוששין לספק דרוסה טרפה ולמ"ד דאין חוששין כשרה משום דאמרינן דבכותל נחמדך. וקשה לכאורה דהא אף יש לחלוק דע"י חיכוך דכותל נעשה האודם בבשר. וע"כ ז"ל דגם ע"י חיכוך דכותל יוכל להעשות רושם בבשר מצפנים כמו ארס של דריסה מחמת הדורסין. וא"כ קשה דלמה אנו מחמירין בדרוסה היכא דלא ראינו שדרס כגון דהיה שחק ואינהו קא מקרקרין לדין דקיי"ל דחוששין לספק דרוסה והרי רוב בהמות כשרות הן ובחוקתן שאין נדרסים הם ואמאי לא חליק דבא האודם ע"י דנחמדכו בכותל דהוא דבר המלי. אלא וודאי ז"ל כיון דדרוסה מפורש בחורה לכן ההמירו בו גם בספק כזה. והרמב"ם לשיטתו אולי דס"ל דהא דאמרינן בש"ס שם גבי הארס בר אווזא דעל לבי קניא נפק אהא כי מממש קועא דמא דהליק בקניא היינו בלא ראינו שנכנסה שם שוגרא דהיי ספק על ספק לא על אבל אם היה מלי שם שוגרא גם כן לא היה חליק בקניא ואף דקניא מלי ביותר מדרוסה וע"כ הטעם משום דדרוסה מפורש בחורה ולכן ההמירו בו כן כ"ל ביאור ד' המ"מ בזה ועפ"ז פולין דברי הרמב"ם ז"ל כמן חומר בעו"ה:

ואין להקשות לפי דעת הרמב"ם ז"ל דבספק שוגרא ספק בקניא דחליק בקניא מיייר בוספק על א"כ מלי חיייר שנכנס לבין הקנים האל בוספק על אלו מחירין בכל גוונא ואפילו אם לא נכנס לבין הקנים והא דנמלא אודם חליק דנעשה ע"י חיכוך בכותל. דהא אינו קושא דוודאי בלא נמלא בהמה רק אודם בבשר בעלמא שפיר יש לחלוק בכותל או בדבר אחר אבל אם מממש קועא דמא אין יסולן לחלוק בכותל או בדבר אחר ובפרט בעופות דאין דרכן להתחבך בכותל ובוודאי אם לא נכנסה לבין הקנים בוודאי היה אמרינן דוודאי נעשה ע"י שוגרא אף בוספק על. אבל אם נכנסה לבין הקנים שפיר חליק בקנים משום דהיי ס"ס כמו שבי"ד המ"מ שם דבוספק קניא יש שני סקנות שמה לא היה הטורף במחיצתו ואף אפ"ל דהיה במחיצתו שמה בקנים נטרפה והיו להו חרי ספקי בשל חורה וחלוקין לקולא עכ"ל המ"מ שם:

ואכן דעת הרשב"א בתו"ה (ד' מ"ד ע"ב) דבוספק שוגרא וספק כלבא או ספק קניא דחליק בכלבא או בקניא היינו אפילו אם מלי שם שוגרא מ"מ חליק בכלבא או בקניא משום דרובא דאורייתא רובא בהנחה כשרות הן:

ואין להקשות דמלי שיד כנאן רוב בהמות כשרות כיון דשוגרא מה הדורסות היא א"כ אדרבה הרי חזרינן בלרי שנכנס לבין השורים דרוב אריות דורסין. ופשוט דה"ה לכל חיות הדורסות אם נכנסו לריר של שורים או לכלב ולחדר של עופות ואינהו שחק ואינהו קמקרקרין דוודאי חיישין לדרוסה ומג"ל לחלק בין אריות לשאר חיות הדורסין. אבל כבר נשמר הרשב"א ז"ל מזה וכתב בדחושיו בפ"ק בחליץ (ד' ס') דשאי התם משום דלא שכיח דדריס שוגרא דהא מפשים בכל יום דשכיח שוגרא בין התרנגולים ואיט דורס וחדע דהא קיי"ל שם דחוששין לספק דרוסה אלא מהי חרי דחליק לקולא כגון בוספק כלבא ספק שוגרא טעמא דמילתא משום דמסתבר טפי למחלי להחירא עכ"ל. ואכן מש"כ בתו"ה משום דרוב בהמות כשרות אינו מוכן כלל. וגם לפי טעם זה גם בחיות דדריסו אי הי ספק חיה הדורסות ספק כלבא ג"כ חליק בכלבא. אבל לפי טעם שבי"ד חידושין דחוקא בשוגרא חליק בכלבא או בקניא אבל בבאר חורסין לא חליק בכלבא ובקניא ואסורה. ולדעת הרמב"ם ז"ל אפי' בשוגרא וקניא אם שריס לפנינו אסורה ואף דמלי ביותר דנעשה ע"י קניא וקיי"ל דחליק במלי מ"מ גבי דרוסה דמפרש בחורה לא חליק בהחירה אף דהחירה שכיח טפי:

ועוד שכתבתי לפני בריש התשובה דטעמא דהרמב"ם דמחמירין אף בוספק דרוסה דאף וודאי דרוסה הי ספק דשמה לא הטיל בה ארס ורואה דהא מהי שהיה י"ב חודש ויש כמה סוסקים דס"ל דמהי בדיקה אף לוודאי דרוסה [והרמב"ם ז"ל בעלזנו ג"כ ס"ל ק סו שטעמא דבדריסו בפי' האלה ח'] רק דק מלמדה

אבל מאחר דליכא ג"כ חזקה חיסור אין נח בהך רובא נפלא ב' החזקות אבל במקום דחזקה דמשיקרא היא מחננת לחיסור או לא חמריק כלל דסמך מיטוטא לחזקה חיסור דחזקה דמשיקרא שלה מבטלת לחזקה חיסור. והלכך בנ"ד בישב לו קון בושט וספק לנו אם הבריא גם עור השני או לא דיותר מסתבר שלא יקב עור החיטון מדלל נמלא תחוב רק בעור הפנימי ואי כעין רובא להיתרם אך דכיון דיש לושט חזקה חיסור יש מקום לומר דחמריק סמך מיטוטא לחזקה וליהרע לן רובא. ועל זה בא שולח לאשמעיין דלון מושעין שמה הבריא משום דיש כאן חזקה דמשיקרא דבשעה שטלדה בוודאי לא היה יושב קון בושט ובפנים אם רחיו שבלשה קון בפניו ואח"כ לאחר שחיטה מלאט אותו הקון מונח בעור הפנימי דיש לה חזקה דמשיקרא דקודם שבלשה הקון בוודאי לא היה נקב בעור החיטון ונמלא שיש להושט חזקה ורובא להיתרם ובכ"ג בוודאי לא חמריק דסמך מיטוטא לחזקה חיסור דהרי לחזקה חיסור זה יש חזקה דמשיקרא להחירא ובטל לחזקה חיסור ושפיר לא חיישין למישוטא. **והשתא** יהיה עולה לו כל הסוגיא שם על נכון דמשיקרא מקשה עליה מספק דרוסה דליכא נמי רובא דלון דרוסה וגם חזקה דמשיקרא דבשעה שטלדה בוודאי לא מרסה ומתקן דפילא לא חייש בלחמ לספק דרוסה:

והדר מקשה דמ"ש משני מחיטת לחת של חלב ולחת של שומן דהלכך לחת משני מחיטת חייב חסם חלוי ואף דהוי ספק השקול אם לכל מחיטת החיסור או לא. וא"כ גבי וושט נמי כיון דליכא חזקה כגד חזקה ממילא הוי ספק השקול. ומתוך הכס לחיטוק חיסורא והיינו דמ"מ כיון דליחחוק חיסורא בחיטות הוי ספיקא דאורייתא [וקנה ל"ע דמ"ש דמקשה דווקא משני מחיטות דחייב חסם חלוי דלכאורה גם מחיטת לחת ספק חלב ספק שומן ה"מ להקשות דהוי ד"ל דעולה סבר דלפניו חסם חלוי בפניו דליחחוק חיסורא. אבל מ"מ הדבר פשוט דגם בחיטת לחת שהיא ספק חסור לכול דהא הוי ספיקא דאורייתא ואף להרמב"ם דס"ל דכל ספיקא דאורייתא איט חסור אלא מדרבנן מ"מ קשה על שולח ימחיר בלחילה לכתחילה הא מ"מ חסור מדרבנן. והרי דהחוס' מתרלים דמחחיכה לחת נמי לא קשה דשאר החס' דהוי דלחחוק חיסורא מ"מ לא ליחחוק נמי היחרא. אבל הכא משיקרא הייתה בחזקה כשרה. אבל המקשן דלא נחית להך סברה א"ל להקשות גם מחחיכה לחת וכעת לל"ע:

ובמאי דמקשה לח"כ מהשומם בסבין ונמלאה פנימה לכאורה ש' להבין דהא בהשומם בסבין ונמלאה פנימה פליגי ביה רב רבא ורב חסדא ור"מ כשרה דלענין בעלם המפרקת חפנים. וא"כ י"ל דעולה סובר כר"מ כמו דמשי דעולה סובר כרב דלון מושעין לספק דרוסה. אבל איט קושא דכבר כתבנו נפיל בסימן ח' לדעת המדרי' איט מחיר ר"ח רק בוודאי נפיל בעלם המפרקת משום דס"ל דעלם המפרקת סוגס יותר מזור וכן נראה מפירש"י. וגם לדעת הר"ן שם וכן כתב הרשב"א שם מהחילה דלפניו בספק נפיל מכשיר מ"מ כבר כתב הרשב"א שם הטעם משום דדבר המלוי הוי שיפוט במפרקת. אבל אם ידוע שלא נפיל במפרקת לר"ה חסורה ואף דאיט חלל ספק השקול אם נפיל קודם שחטת הסימנים או אח"כ ואף דיש כאן חזקה דמשיקרא להיתר דהא בדיק הסבין קודם שחטת. ומתוך דהאס לחיילד רישותא בסבין והיינו דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמשיקרא וכן ס"ל לרבה בב"ב (ד' קנ"ג) דחלוקין בחר חזקה דהשתא פ"ש [והא דליחחוק בחוספתא דטהרות ואכא בחוס' בריש מדה דבעב בלחמ בלילה ורואהו שהיה חי מבשרב ולמחר השכים ומלא מה שגם חמרים מטהרין משום דחוקמין ליה לחזקה ח' ואף דעבדיו נמלא מה. שארי האם דמייירי בר"ה וספק טומאה בר"ה הילכתא גמירי לה דסבור. וא"כ י"ל דגמירי הילכתא אפי' ליכא חזקה דהשתא לטומאה מ"מ טהיר] משא"כ הא לא ליחילד רישותא כלל דנקבה שור אחד לא הוי רישותא כלל. ובמקרא יבואר יותר בע"ה:

ושוב מלאה בנ"ב מהד"ק בסימנים השיכים לז"ד סימן ח' ש"ב ג"כ דבישב לה קון בושט ג"כ ה"ל ספק בשחיטה דהא מקצה בושט הוי נבלה ומ"מ ס"ל לעולה דלא חיישין שמה הבריא משום דליכא נמי חזקה מחמת רוב להיתרם. והכן מקשה מסבין דהאם נמי ליכא חזקה דמשיקרא להחירא דהא הסבין היה בחזקה בחוק משיקרא ומשני האם שארי דלחילד רישותא בסבין והיינו

אח"כ ז"ל שם. והדבר פשוט דר"ל כשנמלאין נקב בפנימי ולא יודעין שהנקב היה פ"י קון אך דלון הקון נפמי ולין חט יודעין אם יקב ב' הפוחת אם לא או לרש"י טרפה לגמרי ולא מהני ליה בדיקה דהא רש"י ז"ל סבירא ליה דחושט אין לו בדיקה מבטלת גם לאל נקב ולדעת הרמ"ש דלאל נקב יש לו בדיקה מ"מ בדיקה מיהא בפי'. אבל אם הקון נפמי חפלו בדיקה לא בפי' כיון דהקון לא נמלא תחוב רק בעור הפנימי הוא הוכחה דעדיין לא יקב השני כן מתבאר בדברי הרמ"ש שם. וא"כ דברי הר"ן הן דברי הרמ"ש:

ומיהו לבארה תמוה לי דברי הרמ"ש והש"ך ז"ל לא דפי דבריהם דטעמא דעולה דלמחר דלון מושעין שמה הבריא משום דיש הוכחה שלא הבריא מדלל נמלא הקון מונח רק בעור הפנימי. ח"כ מלי מקשה הש"ס על עולה מ"ש מספק דרוסה ומהשומם בסבין ונמלא פנים ומשני מחיטות ומספק טומאה ברה"י והלא בישב קון בושט ליכא הוכחה דלא יקב עור החיטון משא"כ בכל הגר דמייירי דחלוקין בכו לחומרא מספק משום דהוי ספק השקול. וצד דתקשה על הספקים דפסקא דלא כעולה משום דקיי"ל דמושעין לספק דרוסה והרי לא דמיא כלל לספק דרוסה [וגם הרמב"ן] וסייעתו דפסקו כעולה משום דדרוסה שכיח והש"ס לא תש להחריך זה יש לומר בהך קשיא מדרוסה אבל מ"מ הילך מקשה עליה בלידך קשיות. ודוחק גדול לומר דכל הקושיות נמי נאמר כן דהגמ' ידע דיש לחלק בתי' אחד אך דלא תש להחריך. וצד דבחיטוק זה לא עיך לומר דלא תש להחריך דהא משיקרא לק"מ והרמב"ן דכ' ק היינו לפי חילוק דמהלך דדרוסה שכיח י"ל דהמקשן לא ידע מסברה ז']:

ועוד יש להחשור בכאן בפיקר מיתרם דעולה דסבר דלון מושעין שמה הבריא ולמחי' הלא הספק חל על האושט אם יקב מעל"ם או לא והושט הא לא יש לו חזקה חיסור אמה"ח או עשה שחיטה וצוהה ואפי' לפי מש"כ הרמ"ש ז"ל דכאן ליכא הוכחה שלא יקב עור החיטון לפי שלא נמלא הקון תחוב רק בעור הפנימי לבד מ"מ מסתייך דלא הוי ספק השקול דקדוב יותר להיתר מלחיסור אבל מ"מ בוודאי ליכא מושטא דהקון כבר הלך לחון וחר אח"כ לפנים וא"כ למה לא ימא דסמך מושטא לחזקה וליהרע לה רובא דהא מבואר בש"ס ביבמות בר"פ האשה רבה לפי גי' הרשב"א בחידושו דר' רבא שם דגם רבנן דפליגי עליה דר"מ ס"ל דחמריק סמך מושטא לחזקה ולין ג"מ בין ר"מ לרבנן רק דלר"מ דס"ל דמיטוטא כמאן דליחא דמי ואסור מדרבנן הלכך כי ליכא נמי חזקה לחיסור משב לפלגא ופלגא ופי' ספיקא דאורייתא. אבל לרבנן דלא חיישי למישוטא כלל והלכך אפי' כי ליכא חזקה בדהיה איט חסור רק מדרבנן וכן דעת הרמ"ה והרמב"ם שם ובטוש"ט ח"פ סי' קצ"ו סעיף י"ג. וכן כל הראשונים ז"ל הקשו הילך סמכין ארוב מליין אל שחיטה שחמין הן ולמה לא ימא דסמך מישוטא לחזקה וליהרע לה רובא וכל החימנים שכתבו שם לא עיך הא. וכן השומם שלא בדיק הסימנים לאחר שחיטה קיי"ל דחסור בלחילה ודעת הרמב"ם ז"ל דחסור בלחילה מדאורייתא ואף לדעת ההוס' שם בחולין (ד' ט') ד"ה ולסורה דליט חסור רק מדרבנן משום דרוב פעמים שחט שפיר מ"מ מדרבנן מיהא חסור דחששו חז"ל למיעוט דלפעמים איט שחט שפיר. ופי' משום דחמריק דסמך מישוטא לחזקה וליהרע לה רובא [ומיהו לפיל בסיון ד' כתבו בשם הרשב"א בחידושו דמשי"ה חששו חז"ל למישוטא דלון שחמין רוב משום דהוי רובא דחלל במשטה] וא"כ כדיון דישב לו קון בושט דסבר שולח דלון מושעין שמה הבריא תקשה טובא לדעת הסוברים דנקובה האושט הוי נבלה וגם ס"ל דגם לרבנן חמריק דסמך מישוטא לחזקה למה לא חייש שולח דשמה י"א הקון לחון ונקבו ב' הצורות וחר הקון לפנים דהא בוודאי נמלא לפעמים דיואל לחון וחר אח"כ ולמה לא ימא דסמך מישוטא לחזקה:

ואמנם שוב רואי דלא קשה מידי דנראה דהא דחמריק דבחוקים חזקה חיסור חמריק סמך מישוטא לחזקה וליהרע לה רובא היינו במקום דליכא חזקה דמשיקרא המחננת לחזקה חיסור וכ"כ במקום דחזקה דמשיקרא מסייע לחזקה חיסור כמו בשחט ולא בדיק בסמכין לאחר שחיטה דלא נעמיד אותה על חזקה דמשיקרא אדרבה הוא רחוק דלא נשחט כרוב עדיין דהא משיקרא היתה שלמה לגמרי וספק לנו אם שחט כל הרוב או לא עדין לפסוד על חזקה הראשונה. ואף אם לא היה חזקה חיסור להבטחה היינו סומכין לחובת רוב פעמים שחט שפיר דכך רובא נמלא לחזקה דמשיקרא

נקב אלא כל שרשית שנקב המזח מבוזז עד הגב ותחובה שחל בלב חליטן דלא יקב רק עזו. וכן דעת המדרש דלא אס לא רשית התחובה כלל רק לאחר השחיטה מלאו שקן תחוב מקלה בזמן ומקלה בלב יש היכר בזמן שבה מבוזז ג"כ כשר והשנים לזה המהרש"ל והב"ח והש"ח כתב על זה וכן פיקר:

והיוצא לו להלכה מכל מה שכתבנו דבהמה שבה לפיט שטורה מלוכלך בדם חפילו דאלתלך חוט רק במקום אחד או דהחליל לשחוט וחדל כל העור אף שלא יאל דם או שחך מקלה העור ואל דם טרפה וזו לא מהני ליה בדיקה כלל אף להמחבר אבל בעוף חפילו בזה לפיט שכל נחלה מלוכלך בדם או שחט חפילו כל העור ואל דם בודק הקנה מבוזז ושוחטו וחלי"כ בודק להושט מבפנים משום דלדעת המהמבר חפילו אס האפק מל על כל ארץ אושט ג"כ נחש במקום ידוע. אבל לפי מה דק"ל להלכה ד' הרמ"א בהג"ה בסי' כ"ג ובסימן ל"ג חפילו לא נמלא מלוכלך רק במקום אחד או דנמלא נקב במקום אחד בושט וידיעין בודלי שיקב פ"י קח או שחלש הטות ואל דם טרפה ולא מהני בדיקה כלל דאף דמקום הלכלך או מקום הנקב הוא במקום אחד חיישין שחל בעת שנתחב הקן יקב גם במקום אחד וזל האפק על כל אושט. ולדעת הרמ"א נחש זה כמקום שאס ידוע:

ומידו דווקא אס ידיעין בבירור שיקב פ"י קח אבל בספק אס יקב פ"י קח או שחשק בזה ממנה חולי כתב הפמ"ג שם בסי' כ"ג פ"י שיש להכשיר מטעם ס"ס שחל חולי וחלי"כ פ"י מחט שחל לא יקב הפנימי וכ"ל דעת ס' אורח מועד גבי קורקבן ואבא להלכה בשו"ע בסי' מ"ט סעיף ד'. ומה שחמה הס"ק שם על דברי השו"ע מד' הרמ"א בסי' ל"ג ש' דלא יקב עור הפנימי חפילו אס הוא ספק פ"י חולי וספק פ"י קח טרפה ולא מהני ליה בדיקה כבר חידן הש"ך בזה"ל שם דשחל האס דשחל הוא דפ"י מחט טקב גם החיטן. וזילר הפמ"ג בסימן ל"ג דבריו משום דלכלין ומשקין שבתוך אושט דומקין את המזח לחד לכן שחל שיקב גם החיטן משח"כ אס המזח בזה מזל החיטן לזר פנים דליכא שם חליטן ומשקין שפיר סמכין אס"ס כ"כ הפמ"ג: **ונראה** לי דמ"מ בסימן בדיקה בעור הפנימי דהא דעת כמה מפרשים דלא סמכין אס"ס במקום דוכלין לברור [וסי' ד"מ בסי' כ"ג] ונחלה מז כתב הרמ"א בסי' כ"ג דחפילו בשחט מקלה עור בבהמה וגם לא יאל דם דכשר מזל היק מ"מ לר"ד לטעם למעלה או למטה ולבדוק במקום החתך ונראה שק"ל במזל דין חודלי בפי בדיקה:

ומידו פיקר דים של הפמ"ג ש' דבספק פ"י קח וספק פ"י חולי יש להכשיר מטעם ס"ס ומביא רח"ה מקורקבן תמוה אללי דשחל קורקבן דלין לו חוקת חיסור דשחל זכחה אבל גבי וושט דק"ל דנקובה אושט אי נבלה ולא מהני ליה שחיטה ויש לו חוקת שאס זכחה זה ידוע דבחוקת חיסור לא מהני ס"ס. וגם מש"כ שם הפמ"ג דבסי' ל"ד גבי נגרסה ש' הרמ"א דבנקב פ"י קח חיישין לנקבה אושט וטרפה דווקא אס בודלי יקב פ"י קח אבל בספק פ"י קח וספק פ"י חולי כשר ג"כ ליתא. ואלך דברי הפמ"ג אלו ל"פ. [ומיה למש"כ לפיל דביקב פ"י קח יס ג"כ חוקה דמשקיל להיתר וזו חוקה כגד חוקה וזו כמלך חליטן חוקה כלל ח"ש דברי הפמ"ג]:

וכל זה שאין הקן לפיט. אבל בנמלא הקן תחוב לפיט בעור החיטן ולא נעב בפנימי בזה כשר גם להרמ"א פ"י בדיקה וכמו ש' הש"ך ולא נמלא פליו שוס חולק ואף שזכחה חולק על דברי הש"ך בסי' ל"ג ס"ק ז' הייט משום שחל ז' ליה מפרס ב"ך דלא מיירי בנמלא הקן תחוב לפיט. אבל בנמלא הקן תחוב לפיט י"ל דגם הפלתי ס"ל דכשר. ומיה בנמלא הקן בעור הפנימי ולא יאל לשור החיטן בזה המהמבר מחמיר דחושקין שחל הבח"א וושט אין לו בדיקה מבוזז וטרפה [והש"ס י"ל כמש"כ הפמ"ג משום דכפנים יס חליטן ומשקין וסח"ס ספ שחליטן ומשקין דחוקה למח]:

ומה ש' הרמ"א דים מכשירין כבר כתב הש"ך שם בסי' כ"א דבמחט סובר ג"כ להמחבר ולא הביא דעת הס' מכשירין אלא להורות דעליהם סח"ס הטובין להלפיט האוחז. אבל מה שח' שם בחירון הש"ך דים מיירי בנמלא הקן תחוב לפיט ואלך לא חיישין שחל הבח"א תחוב דח"כ חיה חולק יס בין שחל נקב פ"י

דכין דהשחל נמלא פגום הארע חוקת היתר. אבל כאן לא הארע כמו ד"ל דלאחר שחיטה יקב פ"י. ואמנם לר"ד להסיף על דבריו דלכאורה קשה דאף דרוב בהמות לאו נקובות אושט מינה מ"מ כין דמיטוס חיה דקן נקובות. ח"כ ה"ל למימר דסמך מיטוסא לחוקה ואיתרס לה רובא. וז"ל דס"ל לעולא דלדין דק"ל כרבנן דלא חיישין למיטוסא אי מיטוסא כמלך דליחא ולא חמדין כלל דסמך מיטוסא לחוקה וכן משמע פשוטא הסוגיא ביבמות בריש האשה בחרא. ודעת הפוסקים דסברי דחמדין דסמך מיטוסא לחוקה הייט לפי מה דגרסי ד' רבא דלעולם רבנן היא וכמו ש' לפיל בסימן ד' דים בזה חילוף גרסאות. אבל עולא י"ל דלא סבר כרבא וז"ל:

ואנב דחיישין דין זה רח"ה לכתוב דין ש' הש"ך בסי' ל"ג בסי' ז' ובסי' ק"י דביקב עור החיטן מבוזז שפיר סמכין פ"י בדיקה עור הפנימי אף לדעת הרמ"א דבנקב במקום ידוע גם הרמ"א מודה דמהני בדיקה [ולא פליג על המהמבר רק בעוף הבא לפיט וזלח מלוכלך דהמחבר מושבו ליקב במקום ידוע דהא אס לר"ד לבדוק רק נגד מקום המלוכלך ולא דמי למחט שנמלא בחלל הגוף דהאס לא ידיעין כלל ליהיך נקבו אבל הרמ"א מושב זה למקום שאס ידוע]. וז"ל בחור דהש"ך מיירי בנמלא הקן תחוב לפיט בעור החיטן ולא נעב בעור הפנימי דזה חודלי מקרי מקום ידוע אף להרמ"א דח"כ חקקה מהא ד' הרמ"א בסי' כ"ג דחפילו חתך מקלה העור ואל דם בבהמה או בעוף אס חלש הטות ואל דם טרפה ולא מהני שישחוט למעלה או למטה ממקום החתך ולבדוק אושט מבפנים ואף בחתך העור בודלי אי מקום ידוע ומ"מ חיישין דשחל נעב בסכין בושט במקום אחד ולר"ד בדיקה כל אושט. וח"כ ה"ה בקח אס חוט לפיט לר"ד בדיקה כל אושט ואי מקום שאס ידוע. וזכר נסחלק מה שהקשה בכרתי ופליתי בסי' ל"ג ס"ק י"א על הש"ך מד' הרמ"א בסעיף ח' דמוכה משם דאף במקום ידוע ס"ל להרמ"א דלין אס בקליין בבדיקה. אבל לפי מש"כ דהש"ך מיירי בנמלא הקן לפיט במקום אחד לק"מ: **וגם** מש"כ הפלתי שם בסי' ה' דהאחרונים השיגו על הש"ך מהא דסימן ל"ט ד' הרמ"א דבסירכא כסדרן למטה מחליין ד' הגלויים דמ"מ לריכה בדיקה לדין טרפה משום דלין אס בקליין בבדיקה ואף דלין לך מקום ידוע כמו זה דח"ל בדיקה רק נגד מקום הסירכא ואי כנמלא הקן תחוב לפיט ואשכ"ח אין אס בקליין הנה לדעתו איט קשיא כלל דלא דמי כלל לבדיקה דושט דעור הפנימי הוא לכן ואס חיה דמקב היה נמלא במקום הנקב סיפה דם או שהיה יכר רושם בעור הפנימי במקום הנקב. אבל בסירכא דליט יכר כלל במקום הסירכא נקב בפעל בריחה או סיפה דם או רושם במקום הנקב דזה לא נמלא כלל בריחה משום דהקבצים שברחה שזלחין מהם סירסות הם קטנים מאוד כמו נקבי הפלתי"ש ואיט יכר לעין כלל ורק כל פיקר הבדיקה איט רק ע"י פשרין ועל בדיקה פשרין אין אס בקליין דאפשר דמבדק משם ואיט יכר או דנחשם הנקב פ"י מוגלל או חיה דבר אחר:

ותרע דהרי בנגל פרחא דכחב בשו"ע דלר"ד בדיקה פשרין והוא מד' בזה"ל וכתב הש"ך על זה בסי' ז' בבדיקה זו גם אס בקליין דאס חיה שיש נקב בעור החתך היה מבדקן הרבה והיה יכר הבדקן לעין כל. והש"ך ז"ל לשיטתו חיל לפי מה דס"ל דבמקום ידוע גם האירנה בקליין רק בסירכא אין אס בקליין משום דשחל מבדקן ואיט יכר. אבל בנגל דאס יס נקב הוא מבדקן הרבה גם אס בקליין:

וגם מה שהקשה ההג"ה בסי' ל"ג ס"ק ח' מהא ד' הרמ"א בסי' ל"ד סעיף ט' דאס נעשה נקב או חמדין בגרורה פ"י קח או מהם לדין דלין אס בקליין בבדיקה אושט טרפה דרי דמחזיק רישותא מקלה לושט לא נחזק רישותא בושט פלמו שנמלא החיטן נקב דשחל קודם לזה או לח"כ פס במק"א בושט כבר כתב בעלנו דהש"ך נשמר מקשיא זו וכתב ח"ל אבל אס תחוב קח או מחט בושט מבוזז וכו' וכוננו דכפנים נחמב המהם בפ"ל לא חושט ורשית שחל פס בשום מקום כי אס בזה וכו' פ"י חלק מה שמלך החב"ש דבעת שחמך רשית שחמך הקן אל אושט במקום הנה שנמלא פכשו לאחר שחיטה. לפיכך אין לר"ד לזה דהא דין בנמלא הקן תחוב מבוזז לחך אלך כתב הש"ך בסי' ל"א ס"ק ג' בשם הר"מ דחפילו אס לא רשית מחחלה להיך

נופל סמכו ארובת דהן כשרות הרי דהבדיקה חייב אלא חומרא בעלמא וזהירות יחירה. דאם איחא דחז"ל חייבי למיעוטא גבי ריאה משום דהוי מיעוט דשריט או"ל לאסור גם בדיעבד אס נאבדה בלא בדיקה. וע"כ הארכו לאסור אף בדיעבד דל"ה לא יתקיים גזרת חכמים כלל:

וכן בזה דגורו שלח לרמח"ק בשבת אף בחמין שהוחמו מע"ש משום שראו שהחמילי הבלגין להסם בשבת ואומרים מע"ש הוחמו ג"כ משום האי טעמא הוא דכיון דראו דעלם הרחילה מותר גם בשבת אס החמין הוחמו מע"ש ע"כ הפריזו על המדה והתחילו להסם גם בשבת. ואין הכוונה דחממו המים בשבת משום דוודאי לא חשידי ישראל על כך וכמו שכבר תמה שם הרשב"א ז"ל בחידושו וז"ל תמיה לי והלא לא נהשדו ישראלי על השבתות וכדאן וכו'. [וביותר או"ל להקשות דאם חשידי לחלל שבת במזיד באיסור סקילה מה תועלת יהיה אם יאסרו רחילה שהוחמו גם מע"ש אם חשידי לאיסור דאורייתא כ"ש דחשידי לאיסור דרבנן] ויתר ע"פ הירושלמי שם דלא חממו ממש ח"ו רק שלא היו פוקקין הנקבים מצערב וממלאים עלים מצערב והלכך אף שעיקר הדבר אין בו משום איסור חילול שבת כיון שהיהו העלים מע"ש וכמו דתניא בשבת י"ה דפוחקין מים לגינה ע"ש עם חשיבה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה מ"מ כיון שנקביו פתוחין ואח"כ דולק והלך בעורו רוחן בו בוודאי אהו לחייו ולפיכך אסור בדולק והתירו בפוקק עכ"ל הרשב"א ז"ל שם. ולפי דבריו ז"ל דומה ממש לגזרה דאסור להשהות קדרה ע"ג כירה דג"כ הגזרה הוא שמה יתהה בגחלים והיה קיל לה לבלנים דבר זה דסברי דהם יזהרו שלא לחכות ולפיכך הולכו לאסור עליהם הרחילה מכל וכל:

ומיהו עדיין צריך ביאור הא דמסיים שם בגמ' ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מיעטין אהנו. ולכאורה תימא דהא"ך היו רוחצין בחמין הא חז"ל אסרו להם הרחילה ואם דהיו באמת עובדי עבירה והיו חשודים לעבור על איסור דרבנן וכן משמע באמת בהדיא בגמ' דקרי להו עובדי עברה. ורובא האיך מזה דמאן דעבר אדרבנן שרי למקריה ליה עבריינא. מה תועלת מה דאסרו להם גם היזעיה מ"מ הם יעברו גם על איסור זה. אבל חייב קושא דהתם הוי שפיר תועלת גדול דכיון דאסרו גם להזיע הרי היו יכולין צ"ד להעמיד שומרים (בימים הקדמונים) שלא יכנס שום אדם למרחץ ואם יכנס הרי יכולין לקונסו כמו כל מי שעובר על תקנת חכמים אבל בעת שהיזעה היה מותר היה יכול להאכלל דנכנס להזיע ולא היו יכולין צ"ד לעכב בידו. וכל זה בצד:

ודגה ע"ד שכתבתי לפרש ד' הש"ך הג"ל כוונתו דכיון דיראה בדיעבד מותר הרי דלזליק בחר רוצא לא יחוש כלל לבדוק הריאה אף לכתחילה דלאו פ"ע ידעו החילוק בין לכתחילה לדיעבד ולכתחילה אין סומכין על הרוב במקום דיכולין לברר דרוב העולם אין יודעין זה. — אבל א"ל לפרש דחשידין לרשיעי דישלך במזיד ויאמר שוגג הייתי דזה א"ל לפרש כלל דמ"ל אם יחוש דהוא חשוד לעבור על דברי חכמים ולהטעות להקורס לומר דנאבדה בשוגג א"כ מה תועלת דאסרינן אף בשוגג דאם הוא חשוד לאבד במזיד ולא לבדוק ולמכרה בחזקת כשרה. בנאבדה בשוגג בוודאי חשוד לומר להקורס דהייתה כשרה ובדק הריאה דאסור הקורס ידעי דנאבדה בלא בדיקה הא הדבר מסור בידו ורק דאם תפשיק דכל ישראל בחזקת כשרות הן עומדין וימסאמא בדק הריאה. אבל אם יתמא דתשרדין ליה לבטח שיאבדה במזיד ולא יבדוק מה תועלת יש בזה דאסרינן אף בנאבדה בשוגג ולכן ע"כ צריך לפרש כמו שכתבתי:

ואכן העיר ע"ז שו"ב אחד מומחה לרבים דפ"ק דהיאך נפרנס להסוגיא דחולין י"ד דגלה הש"ס שם לומר דמשו"ה בשוחט בשבת בשוגג אסורה באכילה ליומא משום דדמי למשקין שיטלו מחליהן מזחים וענבים דאסורין משום גזירה דשחא יסחוט בידים כיון דלהבי קיימא. והלכך בשמיטה נמי כיון דכל בהמה לשמיטה קיימא אם נימא אס שמיטה בשוגג מותרת באכילה אחי למשחט לכתחילה במזיד וכן פירש שם רש"י ז"ל להדיא דהגזירה הוא דילמא אחי למשחט בשבת במזיד והרי החס לא שייך כלל הגזירה שכתבתי לענין נאבדה הריאה דמאי ענין היתר אכילה לאיסור מלאכה דשמיטה דאף אם יאמר מותר לאכול אף אם שחט במזיד מ"ג משום זה לא יטעה לומר דמותר לשחט בשבת וע"כ ז"ל משום שהוא להפס אחר

האך בעור הפנימי ובין שהוא נקוב בעור החיצון דאם תחוב לפניו גם במקב עור פנימי כשר ואם לא נמלא תחוב בפניו גם בעור החיצון טרפה. וא"כ באיזה אופן מחלק הש"ך בס"ק ז' בין עור הפנימי לעור החיצון והדבר ז"ע. ולכן מחוורתא כתי' הראשון של הש"ך ודו"ק היטיב והגלע"ד כתבתי בעז"ה:

סימן יג

במושעי סימן ל"ט סעיף ב' מי שקרב בטן הבהמה וקודם שחבדק הריאה בא כלב ונעלה והלך לו ה"ז מותרת ואין אומרים שמה נקובה או סרוכה היתה וכ' ע"ז הרמ"א בהג"ה ויש מחמירין אס נאבדה הריאה. וכ' הש"ך בס"ק ח' דבספרו הארוך הוכיח בדבדיקה הריאה חייב אלא מדרבנן וטעמא דהאוסרים בנאבדה הריאה משום דכיון דהארכו חז"ל בדבקה אסרו אפי' בדיעבד בלא בדיקה דל"כ מה הועילו חכמים בחקנתן דכל אחד ישלך הריאה בלא בדיקה עכ"ל. וכ"כ הב"ח ג"כ:

ותמה ע"ז הפר"ח ז"ל דמאי שייך לחוש דישלך הריאה בלא בדיקה הרי לא נהשדו ישראל על כך לפרוץ גדרן של ראשונים דלאו ברשיעי עסקין. ועוד דלפי מה שהעליתי בספרי פר"ח באו"ח סי' תל"ח שאם השליך או איבד הריאה במזיד דתו כמו דמבטל במזיד איסור מדבריהם מעתה ליכא למחש למידי עכ"ל הפר"ח שם. ואריך להסיף על דבריו דליכא לפרש נמי דכוונת הש"ך דחיישין לרשיעי דישלך במזיד ויאמר שוגג הייתי וכמו שפי' הפמ"ג באמת לדברי הש"ך דהא ליכא כלל דאם יחוש דלא חיישי לתקנת חכמים א"כ מה תועלת בזה דאסרו חז"ל ג"כ בדיעבד אס נאבדה הריאה בשוגג דאם יחוש לרשיעי הא יש לחוש שלא יבדוק הריאה כלל ויאמר בדק ונמלא כשר. ולכאורה תמיהה טעמה היא על הש"ך:

ואכן באמת אחרי העיון בזה מולאתי דונמא לדברי הש"ך גמ' מפורשת בשבת פ' כירה (דף ל"ח) דמסקין שם דבשבת והשהה קדרה ע"ג כירה בע"ש אסור התבשיל לאכול בשבת ולא דמי להתבשיל או מעשר פירותיו בשבת דבשוגג יאכל. וכן המטביל כליו בשוגג ישחטם בהן ולא גזרי שוגג אסו מזיד משום דהגא שחי דלאו שהיו משהין במזיד ואמרו דשוכחין אהנו ולכן אסרו גם בשוכח וכן מצינו שם בשבת (ד' מ') דאסרו לרחוץ בשבת גם בחמין שהוחמו מע"ש משום דלאו דהיו רוחצין בחמין שהוחמו מע"ש ואמרו דמע"ש הוחמו וכן אסרו גם להזיע משום דלאו דהיו רוחצין בחמין ואמרו דמוזעין אהנו וכן קי"ל להלכה. ולכאורה אומה תמיהה שמהה הפר"ח על הש"ך יש לחמוה גם על הש"ס דבשבת הג"ל דכיון דבמזיד אסור להשהות קדרה ע"ג כירה בע"ש היאך חשו חכמים שמה ישהו במזיד. ואם דלאו לחיזה אנשים שהשהו במזיד ועברו על חקנת חז"ל א"כ מה תועלת מה שאסרו גם בשוכח הא אומה אנשים בוודאי לא ייחוו לדברי חכמים דכיון דחזקין דחשידי לעבור על תקנת חז"ל ולהשהות במזיד לכ"ש דחשידי לאכול התבשיל ששכחו על הכירה: **ועי** ז"ל דכוונת הגמ' הוא דוודאי כל ישראל בחזקת כשרות ולא יאכלו מחלל שאסרו חכמים לאכול. וכן לא יעברו על דבר שאסרו חכמים לעשות ולכן במעשר פירותיו בשבת או מטביל כליו לא חיישין דשחא יטביל או יעשר במזיד ויאמר דשוגג אחי כיון שהוא יודע שחז"ל אסרו לעשות מעשה זו בשבת בוודאי לא יטעה דכל ישראל בחזקת כשרות הם ואם נמלא איש שעבר על תקנת חכמים ועישר פירותיו בשבת אז קניסין ליה שאסור לאכול הפירות בשבת אף לחארים כדי שלא יתהו ממלאכת שבת ויהיה בזה גדר שמכאן ולהבא לא יעשר פירותיו בשבת וכ"ש במבטל בשבת דהוא איסור סקילה בוודאי לא חשידי ישראל לעבור במזיד לחלל שבת באיסור סקילה.

אבל בענין דאסרו חז"ל להשהות קדרה ע"ג כירה בשבת דהינה אלא גזרה בעלמא דשחא יתהה בגחלים וגם איש שישא מעשה כלל וחז"ל הטילו פלוג פירחא לסלק הקדרה מעל גבי כירה מע"ש בזה שייך שפיר לעזר דאף בדיעבד אס השהה בשוגג אסור לאכול התבשיל דל"כ לא יתקיים הגזרה כלל דכיון דרואה דעלם התבשיל איש אסור בדיעבד אס שחא והשהה רק לכתחילה ליסור להשהות שמה יתהה יחשוב אחי אשהה ולא אהתה ולפיכך הארכו לאסור התבשיל גם בשבת וממילא לא ישהה דהא יאסר התבשיל ולא חשידי לאכול מחלל שאסרו חכמים:

ואמרו הטעם בעלמא שייך גם בריאה דאם יתמא דאס נאבדה בשוגג מותר לא יראה לבדוק כלל מאחר דרואה דחז"ל

האכילה או במשקין להטעם אחר שחית המסקה חיישין שמה הוא תמיד לחלל שבת כדי שיחלל ויטהר ויחמיר דשונג הייתי. וא"כ מה חשבתם דאמר דאף אם ילכו מעמלן אסורין או לענין שחיתת אף אם שחט בשונג אסורה באכילה ליומא דאם הוא תמיד לחלל שבת במזיד פשיטא דתמיד לחלל אם נשחטה בשונג. וא"כ מה הפעול תחמירם בתקנתם והוא תמימה עלומה לכאורה:

ולולא פירש"י היה נ"ל לפרש דר"ל אם יומא דשונג מותר באכילה כל הרוצה שחילין הבשר או שחית המסקה והוא יודע שלא נשחט ושחט מפ"ש ויחמיר הרוצה דבדולח נשחט בשבת ויחמיר דמותר לשחט בשבת וזה לא יעלה הרוצה על הדעת שנשחט בשונג אבל מה אפשר שרש"י לא פירש כן. וגם משלשון הגמ' נופח דאמרה כיון דלשחיתת קיימא יחייב דפחיה לא משמע ק' כמו שפירשתי:

ולכן נ"ל דכונת הגמ' הוא כמו שחמירין בשבת (ר' ק"ח) גבי דליקה דאסור להחיל יותר מנ' סעודות מתוך שחטם בחול על ממוטוי שרית ליה אחי לכבויי. ולכאורה אדרבה הדעת מחייב להיפך דאי לא שרית ליה לחלוטית אחי לכבויי וכמו דאמרינן בדף מ"ג לענין הלל המה מפני הדליקה. וע"כ דהא אין חשדו לשום אדם דיערצ לבו לחלל שבת במזיד בשביל הפסד ממוטוי או מפני שהוא להטעם לחלל ולשחט. ולכן אם אסורין אותו להחיל יותר מנ' סעודות מסה דפחיה מממוטוי ומיחש מהם ולא יבוא לחלוט שבת. משא"כ אם אט מחירין אותו להחיל חיישין שבעת שהוא טרוד בהללה מחוק גודל הסודרה יסכה שהוא שבת ויבוא לכבות בידים בשונג או מחוק שהוא מתעסק בהללה יחוש על שחר חפציו היקרים ששלטה בן האש ואינו יכול להחיל בלא כביה יתגבר עליו ילכו ביותר ויבוא לכבות במזיד ואף שידוע שהוא שבת דלכו יהא חקק לחלל השבת ולא יוכל להעמיד עצמו עד ילכו:

וא"כ לענין משקין שילכו מעמלן נמי אם הייט מחירין אותו לשחטו בשבת [וכן גבי שחיתת אם הייט מחירין אותו לחלל אם נשחטה בשבת בשונג] כיון דדעתו עליו חיישין שמה ממחמה גודל החשקה יסכה שהוא שבת ויבוא לסחוט בידים [או לשחט בהמה בשונג] או אפשר ממחמה גודל החשקה לחלוט או לשחט יחגבר עליו ילכו ויבוא לשחטו במזיד ולא יוכל להעמיד עצמו עד ילכו משא"כ שמה שחמירין חמירין הבשר באכילה ליומא דאם מיחש ממנו כיון שידוע הדין דאפילו אם ישחוט אותו ג"כ יהיה אסורה באכילה ליומא דמיחש עצמו ממנה לגמרי ביום שבת לחלל דבר שאסור ח"ל לחלל חמירה ליה יותר מחסור שחיתת דאורייתא דשחיתתו אינו עובר רק פסס אחת ורגע אחד משא"כ באכילה עובר על כל כוזה וכזה מדרבנן. וכענין זה כתב הר"ן בסוף יומא לענין חולה שיש בו סכנה ולריך לשחוט לו חרעולה ויש כחן בשך נבלה מ"מ עדיף שפי לשחוט חרעולה דאף שהוא חסור סקילה מלהחילו נבלה שאינו חלל בחסור לאו לפי שהחללה עובר בלאו על כל כוזה וכזה ע"ש וברא"ש שם. וכל זה לענין שחיתת ולענין משקין שחט מעמלן אבל לענין נאכדה הריאה בשונג ע"כ רייד לפרש כמו שכתבתי לפני ודו"ק הייט דהלפ"ד כתבתי ביום ועש"ק י"ב שבת שנה תנ"ל לפ"ק:

סימן יד

בפ"ה ביום ד' ח' אלול שנת תרנ"ב ל"ק

לכבוד הרה"ג החו"ב וכו'.

הנה מכתבו הגיעני אודות בהמה אחת שנמלא שניקב טרפס הכבד שלא מזל הכבד שכת"ר המריץ הבהמה וחכם אחד ראה להחיר ולסעוד על דברי המהר"ם ז"ל בתשובה בחלק ב' בחלק ז"ד שלפי ח' הכ' שכתב שם בשם הכ"י בסי' מ"א משמע דאם ניקב שלא מזל הכבד כשרה [ולכן באמת בסי' שם עצמו לא נמלא שחלק בה וכתו שיבאר לקמן בעו"ה]:

ודנה ראיתי להשיב אנה הגם אשר מלאחי בסי' פרי חולד על הדין בסי' מ"א שכתב דעמו טסה להחיר אם ניקב שלא מזל הכבד מ"מ ח"ו לסעוד על דבריו דהא דעת הס"ך וכל האחרונים ז"ל לאסור אף שניקב שלא מזל הכבד. וק' המהר"ם בסי' מ"א ס"ק י"ד לאחר שהביא דברי המהר"ם והס"ך כתב ולפיכך יס להחמיר בדבר וכן מדברי המהר"ם במשנתו דב"ס ס"ק ח' ובשפתי דעת ס"ק י"ג

ש"י שם להסכים להלכה כד' המ"ז דכל מה שפרוס על הדופן אם ניקב שם כשרה. משמע להחיר דאם ניקב יתר הטרפס מה שאינו פרוס על הדופן טרפה אף שאינו מזל הכבד וכדעת המהר"ם והס"ך: **וכן** הבאה"ס כתב בסי' ק"ב דכחש כל הפוסקים כותבים דהאי מזל הכבד הוא ס"ס וז"ל חלל הכבד וכו' עכ"ל. ובאמת שדבר ד' בפייה אחת בזה דהרי פיקר דין וא' טבע מר' ברי"א ובבב"א עצמו שממנו מקור דין זה לא הוזכר כלל חיצות מזל הכבד רק כתב סתם בהלכות טרפות דאם אינניכא טרפשא דכבדא מיקבה המרה טרפה. וכן הסוד בסי' מ"א כתב דכ' ברי"א דאי אינניכא טרפשא דכבדא טרפה ולא הוזכר כלל דחוקא מזל הכבד וכן במדריי עצמו שכתב דחוקא מזל הכבד הנה כעם במדריי שגדפס ביוטאמיר ובחילולא בחלפסי המדשים הונה הוא חלל הכבד והוא מהגות המהר"ם ז"ל שנמלא כתוב על הגליון של המדריי שז:

וגם מר' הכ"י שהקשה על דברי הסוד בשם ברי"א אלו שסותר למש"כ בסי' ל"ט דאם נסדך למקום שאין האקב פיסל בו כגון דמיקב לטרפס הכבד וכו' וחי' על זה ב' חירושים שונים ולא חירין בפשיטות דהתם מיירי שניקב שלא מזל הכבד [ובאמת כוננת הגדולה בסי' מ"א כתב דלדעת הסודרים דחוקא בייקב מזל הכבד טרפה לק"מ קושיה הכ"י דיש לחתך בפשיטות דשם מיירי דנכרך לחלל הכבד שלא מזל הכבד פ"ש והבא דברי הכנה"א בקולר בסי' פרי חולד שם] אלמא דלא ס"ל לחלק בזה:

ובאמת שפי חירולי הכ"י שם תמוה דעל חירון הראשון שז' לחתך דשם בסי' ל"ט מיירי בטרפשא דליכא כבר תמה על זה הפרישה בשם המהרש"ל דהרי ברי"א חיתא להחיר תרחי שנסדך לטרפשא דליכא או לטרפשא דכבדא [ומיהא זה לא קשיא כ"כ וכבר ישב הפרי חולד לדברי הכ"י דר"ל דהסוד לא מיירי רק בטרפשא דליכא. והר"ן דהזכיר שיהיה אפשר דלא ס"ל כלל לדעת ברי"א באיניקב טרפס הכבד טרפה וחדע דהרי לא הביאו כלל ועי"ש] ועל חירון השני שחירין דהבא מיירי ביותרת הכבד שחירין איכידש סמוה דלחה סברא יס לומר דאם מיקב אלבע הכבד יהיה טרפה מזל דיעלל הכבד סלו ומאי גרע אלבע הכבד מהכבד עצמו דכשלמא בחלל הכבד דהא נעשה להפסיק בין אכרי הרוח לאכרי המזון י"ל דקים לה להגאונים ז"ל דכל שניקב או חט יכול לעשות פשוטו למה שצרכא. אבל לענין אלבע הכבד אין כחן סברא להחמיר בנקב יומא משאר הכבד:

והיותר תמוה דמשמע מדבריו דיותרת הכבד היינו אלבע הכבד והוא נקרא איכידש והרי ברי"א בסי' כחומס ב' ויקרא על הכחש ולא יותרת על הכבד פירש רש"י ז"ל [וכן הח"טס חונקלס] דהיינו חלל הכבד והוא נקרא איכידש. ואם מלאך דהב"י משך אחר דברי הרשב"ם והרמב"ם בסי' המשימות שיותרת הכבד הוא אלבע הכבד. וכן הביא הרא"ש ז"ל בסי' ירמיה בפסוק חסור מאכלות בשם יס מפרשים. מ"מ אחרי קשה דהאך כתב דאלבע הכבד היא נקרא איכידש והוא רש"י ז"ל שם בסי' החומס והרא"ש ז"ל בסי' ירמיה שם כתבו דמזל הכבד מיקרא איכידש ולא אלבע הכבד:

ועוד חלל דע"ז דלדעת הסודרים דיותרת הכבד הוא אלבע הכבד גם השם נשתנה והוא מיקרא איכידש אי"כ תמוה דהאך מתוך דהתם בסי' ל"ט מיירי בחלל הכבד ושם אין הנקב פוסל וא"י בבעל העיסור בהלכות טרפות כתב להחיר שאם הריאה נסדך ליותרת הכבד שחירין אותו איכידש. ולפי דברי הכ"י פ"ה דהבעל העיסור ג"כ מיירי באלבע הכבד והוא הנקרא איכידש ולפ"כ אין הנקב פוסל בו. אם לא שאלמר דהבע"ס ג"כ חולק על הברי"א בזה ולא ס"ל כלל דמיקב טרפס הכבד טרפה:

וגם דברי מהר"ם ה"ל שכתב בשם הכ"י לחלק בין אם מיקב מזל הכבד או לא תמוה לכאורה דהיכא מלא זה ברי"א וחלי דהיה קשה לו דברי הכ"י דהא עד פירוש רש"י בחומס דיותרת הכבד הוא חלל הכבד והוא נקרא איכידש ולכן פירש לדברי הכ"י דהכל במזל הכבד מיירי רק דמחלק בין מיקב מזל הכבד או לא ואחרי חלק שמזל הכבד נקרא איכידש. אבל דחוק גדול לומר כן. וגם לא נמלא לשום מפרש שיפרש כן. וגם מר' המהר"ם שכתב ברי"א בחומס דהא דכתב על הכבד היינו דכא ללמד שישול קצת מן הכבד עצמו ע"כ דאזכר כד' המהר"ם דלמהר"ם ח"ס בפשיטות הא דכתב על הכבד ללמד דאין לריך להחיר רק אותו חלק דמזל הכבד:

ולכן דברי המהר"ם תמימים ובלא"ה אין לסעוד על המהר"ם כלל

ח"כ צודאי לרד"י לר"ך צדיקה ככל הי"ח טרפות מה"ח קן הקשה כח"ר נ"י. אבל איני יודע דמאי הקשה זה דווקא אם ר"ע חייש למיעוטא מה"ח והלא אם נאמר דלא חייש אלא מדרבנן ג"כ חיקשה דהיכי מחיר ר"ע לאכול מבית טביחתה קודם שצדקו אחר הי"ח טרפות דהא מדרבנן לר"ך לבדוק. אבל באמת אין התחלה לקושיא דהא כבר נחצו החוס' שם בדבר שא"ל פ"כ מורה ר"מ דאלוין בחר רובא ואף דס"ד דהחוס' בחלין (ד' פ"ז) דר"מ חייש למיעוטא מה"ח הרי דהאריה גופא לא חששה למיעוט רק במקום דאפשר: **ובן** מוכח להדיא מהש"ס שם דרב כהנא דמה הראיה שהביא רב חשי משמיטת דאלוין בחר רובא ודמי רב כהנא דלפולס אימא

לך דבמקום דאפשר לא חלין בחר רובא כלל ושאי שמיטת דא"ל ומביא הש"ס: ר"ח מר"מ דהיכא חלין בשרא [ומזה גופא ר"ח דר"מ חייש למיעוטא מה"ח דאי לא חייש רק מדרבנן מאי ר"ח מר"מ דילמא דווקא במידי דרבנן יש חילוק בין אפשר לא אפשר אבל בדאורייתא לא. [ומיהו לעיל בתש"צ ד' כחצתי דלף דלוי חייש רק מדרבנן מ"מ שפיר מייחי ר"ח דגם מה"ח יש חילוק בין אפשר ללא אפשר משום דבמקום חזקת איסור וודאי אי דאורייתא לר"מ משום דאמרינן דסמוך מיעוטא לחזקה וזה נדחה גם הראיה מנש"א]. וכן ר"ח מהש"ס ריש גמין דאמרינן שם ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא סתם ספרי דדיינא מנמר גמירי. ואם ימא דר"מ לא חייש רק מדרבנן ח"כ מאי עדיפא מדרבנן הא לרבנן נמי לר"ך לחוש דשמיטת לא עביד לשמה וכמו דמסיק ורבנן הוא דאמרינן ור"מ מה האריך להוסיף לר"מ עוד סברא דסתם ספרי דדיינא מנמר גמירי. אלא וודאי דלר"מ מה"ח חיישין למיעוט ואין בידם של חכמים להקל משום עבונא ולסמוך על השליח. ולכן הולך לומר דגם לר"מ אינו אלא דרבנן משום דאיכא חרי רובא רוב בקיאות הן וסתם ספרי דדיינא מנמר גמירי ומששא משום דאיכא ואשכח אינו אלא מיעוטא דמיעוטא והלכך גם לר"מ אינו אלא מדרבנן [וא"ל דלף בעלמא לא חיישין למיעוטא דמיעוטא כלל ואפי' לר"מ מ"מ הכא משום חומר ח"ל לא סמכין אפי' אחרי רובי ואריך חרי סהדי ורק משום עיגונא כגון בנט ג"י שליח סני בחד:]

ומיהו לר"ך לעיין דא"ל הקשה לרבא דאמר הסעם משום דאין עדים מליון לקיימו ואמרינן ג"כ דמשו"ה הימניה לשליח ואף דליתחזק איסורא דא"ל משום דמה"ח עדים החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן צ"ד דמי ורבנן הוא דאריך וכו' ולכאורה עדיין חקשה לר"מ דחייש למיעוטא לבני תרי מה"ח. ואריך לומר דהך סברא דר"ל דעדים החתומין על השטר כמו שנחקרה עדותן צ"ד הוא סברא נמורה ועדיפא מרובא ומששא דילמא יזיפי מתיף עדים אינו אלא מיעוטא דמיעוטא וגם לר"מ לא חיישין להך מיעוטא מה"ח. והא דחיישין מדרבנן היינו ג"כ מאד חומר ח"ל וגבי שאר שטרות משום דאין האלכין במזמן אחר הרוב והלכך לר"ך קיום מדרבנן מיהא. ואכן לפי זה שובר שחתמו עליו עדים לא נלמד לקיום הא הלוה מוחק במעוט. והדבר ל"ע:]

ובמה שהקשו החוס' בחלין (ד' י"א) דלמה אינו מביא ר"ח מבשר תלוה דהאריה החירה. [כבר חיקר הרשב"א צמדיושי והבאחז לעיל בסיומן ד' דמבשר תלוה אינו ר"ח ד"ל דילמא לא החירה האריה אלא דווקא אם מהאריה לאכול בשר וכמו דהאריה האריה יפת תואר דמוסב ש"אכלו בשר תמותות שחטות וכו']. וא"כ פשוט דגם לר"ע כן וכן נחצו החוס' להדיא שם דבמקום שא"ל גם ר"ע מורה אף דס"ל דגבי אורג את האפש תשיב אפשר ולפי זה אין מקום לקשיא כח"ר נ"י:]

ואגב דאירינן בסוגיא דבילה (ד' כ"ה) אכתוב כנאן מה שכתבתי על גליון הש"ס שלי בגמ' דבילה שם על הא דאמרינן שם דנשיבא מקטע רגליהון דקצבי"א ופירש רש"י ז"ל דמקטע רגלי האקב"ס הממהרים לאכול קודם הפשט ויתח ופשמיה שנמלאת טרפה. והבחי בליד דהאריה לי פשוט דאין סנה רש"י ז"ל דהפשט ויתח הוא משום צדיקת הראיה דא"ל אינו שייך השאן ופשמיה שנמלאת טרפה דחיפוק ליה דהא מחייב לבדוק הראיה וכמו שהקשה הרשב"א ז"ל בחלין שם:]

ולבן מראה לי דרש"י ז"ל מייירי חשאר טרפות והגם דא"ל לבדוק לכחמלה אחר י"ח טרפות מ"מ לר"ך לפתוח הכרם דלוי ימאל ממילא טריפה שלא פ"י צדיקה וכמס"ר החוס' צ"ה אורח ארעא דאם מנחם הכרם ואינו רואה טריפה אז אפילו אם

כל צה דגם הוא לא כתב כן להלכה רק לתרץ הקושיא לפי דברי הב"י ואין ראיה דס"ל להלכה כן. וכלל"ה דברי הפרי תואר שכתב להקל בזה שלא מלך הכבד משום דעיקר הדין גופא אין לו יסוד וסמך מד' הש"ס והפוסקים ראשונים חמזה דהלא דברי בה"ג הם וידוע שכל דבריו הם דברי קבלה מחכמי הש"ס ואין לנו מדבריו ימין ושמאל וגם כמה ראשונים הביאו דין זה בשם בה"ג להלכה ולכן אין לסמוך על דברי הפרי תואר בזה כלל וכלל – והאלע"ד כתבתי בזה:]

שלמה הבהן

סימן טז

העתק

ממה שהשכחתי להגאב"ד דק"ק לוצאקי נ"י ביום ד' י"ג כסליו שנה תרנ"ז מה שהעיר כח"ר נ"י על החוס' דחלין (דף י"א פ"ב) ד"ה ליחוש דר"ע ור"ע דאמרו דלוי חייט בסנהדרין לא היה אדם נהרג משום ואמרינן בגמ' דאמרו לא טרפה הרג שלם הרג ואח"ל שלם הרג [הייט שאלמו שצדקו לחוה אחר מיתתו מל י"ח טרפות] מ"מ דלמא במקום סייף נקב אי. וכתבו החוס' דר"ע למעמי' חז"ל דחייש למיעוטא בבטחות (ד' כ') דקסבר דחלז אינו פוסק וכו' ואפ"כ דאפילו ר"מ דחייש למיעוטא מורה איכא דלא אפשר ר"ע תשיב ליה אפשר דהא משכחת לה שהיה קרום של מוחו מגולה ונקב [ואף שכתבו החוס' דדווקא גדול להעמיד הכתוב בכך מ"מ ל"ל דר"מ מקרי אפשר וכל איכא דאפשר לא חלין בחר רובא ואמנם מה מוכרח לומר דהא דר"ע חייש למיעוטא אינו אלא מדרבנן דהא כיון דדווקא להעמיד הכתוב בכך ח"כ מוכח דאלוין בחר רובא מה"ח מהארג את הגפס וגם ר"מ דחייש למיעוטא אינו אלא מדרבנן. ואין לומר דס"ל לר"ע ור"מ דיש לומר דשקבא לקרא דהא דחיק ונשקבא אנפשיה דהא אינו שייך רק אם יש לזה ראיה מקרא אחרינא דלא חלין בחר רובא. אבל אי לא"ה לא שייך לומר דשקבא לקרא מאחר דטבל לפרש קרא ברווחא ואלוין בחר רובא באמת אבל החוס' בשם ר"ח במכות (דף ז') תשיב ליה לדבר שא"ל וכו' שאי אפשר צודאי חלין בחר רובא אף מדרבנן. והא דאמר דשאל לפדים דילמא במקום סייף נקב אי ר"ל דפ"י שהיו מרבים בצדיקה אי אפשר שלא יחשש אחד מהם את חבירו וממילא בטל העדות ומה שאמר דלא נהרג אדם משום כתב ר"ח שם דלא דווקא אלא רוב פשמים לא היה נהרג וכו'. ולפי דברי ר"ח יש לומר דבמקום שאפשר גם מה"ח לא חלין בחר רובא לר"מ ור"ע:]

וקצת ראיה לדברי החוס' דחלין דתשיב אפשר מהא דאמר רב חשי אמריהא לשמעתיה קמיה דרב כהנא ואמר לי דילמא איכא דאפשר איכא דא"ל לא אפשר. ולכאורה חמזה דחקשה אינו לנפשיה דהא רב כהנא בעלמא הביא ראיה מהארג את הגפס. ופ"כ דבהארג הגפס אפשר דו"ק [ומשמע ליה לכח"ר נ"י דלפי דברי החוס' ז"ל דר"ע חייש למיעוטא מה"ח דא"ל לא היה פוסק לחוה מיתתו צ"ד כיון דמה"ח חייב [אבל באמת אינו הכרח כלל דאף אם הוא מדרבנן מ"מ העמידו חכמים דבריהם דגדולה מו מליט שהעמידו חכמים דבריהם באיסור כרח וכמו דאמרינן בפסחים דערל והאריה ואימל העמידו חכמים דבריהם במקום כרח וא"כ כ"ש דהעמידו חכמים דבריהם לענין מיתת צ"ד [בזמן הבית] דאינו אלא מ"ע בעלמא משום דתשע שמה הוא טרפה ויטמאו צ"ד באיסור שפיטח דמים דחמירא מוצא. והאין להקשות דיתבטל כל דין מיתת צ"ד דהורג את הגפס דהא כתבו החוס' דיוכל להחזיקים כגון שהיה קרום של מוח מגולה ורואה הפדים שהיה שלם וכל זה ונקב ושאר הי"ח טרפות צדקו לוחו אחר ההרג. וא"כ י"ל דר"ע אינו חייש למיעוטא רק מדרבנן. ולפי מש"ל לפי מוכרח לומר דחייט חייש רק מדרבנן דהא בחרה נפש שפיר אפשר ביה קרום של מוח מגולה דכנה"ג לא שייך לחוש למיעוטא דאין כחו מיעוטא ואפ"כ חייבה האריה בכל מוח אף דהרג בסייף וכמו ש"ה החוס' משום דדווקא גדול לאוקמי קרא דמייירי דווקא ביה קרום של מוח מגולה. וא"כ ממילא מוכח דמה"ח לא חיישין למיעוטא כלל] ולכן העיר כח"ר נ"י מהמשה דבילה כ"ה דר"ע אמר דכוח חי מבית טביחתה ובגמרא הביא הש"ס טביחתה דהרי ר' חילא מבית טביחתה ממש ושכח הש"ס מה דא"ל הפשט ויתח לבדוק אחר י"ח טרפות. והא דאמר רבי חייא צ"ד אלא דהפשט ויתח בטולה וכו' לקבצים אורח ארעא קמ"ל אבל לא מיתח. וחמזה פ"י כח"ר נ"י כיון דר"ע סבר דחיישין למיעוטא מה"ח

יכולה להלך הילוך יפה וא"כ תהיה טובה למה מושל הילוך יפה נהי' חודל' אין זה כל ה"ח מרפת דא"כ לא הייתה יכולה לילך מ"מ שמה' ארע' זה אחד מ"ח מרפות והלך יכולה לילך וח' תמיהה עלמה לכאורה :

ועי' נרד' לומר דכיון דדרך נפילה לקלקל כל האברים והאלי' מרפת בכל האברים ובנפילה זו חזין דלא מתקלקל כל האברים וזו לא חיישין אף לקלקול דאבר אחד דהא חזין דהאבס לא פעל בזהמה' ו לקלקל' אותה כמו שאר נפילות מהרי' חתי' ממש אף לקלקל אבר אחד :

וביון שכן הדבר פשוט דכל זה שאינה טלפת אחר' אבל כל טלפתה הא' איכה רחיה ומפנה למרפות דחוט פסל זה האבס דהא חזין דהיא טלפתה והא' דהלכה הילוך יפה ד' אמות א"ש רחיה דלא נפסק החוט דהא כבר באמנו דאף דנפסק החוט מ"מ יכולה לילך הילוך יפה . ואמנם כיון שאל"כ שוב אינה יכולה לילך הילוך יפה היא הוכחה גדולה שפסל זה האבס למרפות דחוט אף דלא חיהגלי בהחיתה רק לאחר זמן :

ואין לומר דכיון דשנחנה שכיח וזה לא שכיח דע"י הנפילה יתקלקל החוט ושאר האברים לא יתקלקלו והלך תלין יוצר בשנחנה דהא ליחא דמניין לו דלא שכיח דליחא הכי נמי דשכיח גם זה רק דאם אינה טלפת לא היא אלא מיטש דלא שכיח ולמיטש לא חיישין אבל בטלפת דליכא רישותא בודל' לרד' למיטש' כמו בכל ס' מרפות א"ס איכה רישותא לרד' בדיקה ואף דרוב בהמות כשרות והא' דתלין בשנחנה ואף דרוב בהמות לא נמלא בהם שנחנה מ"מ אי מיטש דשכיח וחוט השדרה אי מיטש דלא שכיח ולכן תלין בשנחנה . אבל הכי דנפלה דחוט השדרה נמי אי מיטש דשכיח בודל' לרד' לחוט דחוט השדרה כל זה מדברי חז"ל דא"כ נ"י . ובזה ראה ליישב ד' הרשב"א שכתב בשו"ע בס"ס ל"ב דכל שטרע שנפלה חוששין לחוט השדרה אף בשדן כרעא בתרייתא ולא תלין בשנחנה ותמיה כל האחרונים וז' דבטרע שנפלה בלחיה מרפה ובפיין שחל' הילוך יפה ד' אמות וכיון דשדן כרעא בתרייתא הא לא היא הליכה ודחקו החב"ס והא"כ בדגול מרובה ליישב דמיי' דנפלה בפחות מ' בלופן שאין סוג זה דין נפילה . אבל לפי שהפלה מאי הא"ל יש ליישב בפשיטות דמיי' שהלכה אחר' הילוך יפה ד' אמות ואחר' חזרה להיות טלפת דנפילה לא חיישין . אבל לחוט השדרה שפיר חיישין וזה כ"ל ד' נכון מאוד ליישב דברי הרשב"א והשו"ע :

ושו"ב הביא חז"ל הא"ל רחיה גדולה לדבריו מד' החב"ס והדגמ"ד הא"ל דה" דמיי' דנפלה בפחות מ' מ"מ לחוט השדרה חיישין . ולכאורה תמיה דהא משמע בגמ' דנפלה בפחות מ' לא מקרי נפילה כלל והלך אף דלינה יכולה לילך כלל כשרה ואין דעה רק כמסוכנת דעלמא . וא"כ מה בכך דמשדן כרעא בתרייתא ולמה גרע יוצר מאס לא הייתה יכולה לילך כלל דלא חיישין לחוט השדרה . וע"כ ז"ל דבא"ס אינה יכולה לילך כלל ספי' יש לחלוצ למסוכנת דא' ממחמה פסיקה החוט למה אינה יכולה לילך כלל . וע"כ ז"ל דהיא מסוכנת ומש"ה אינה יכולה לילך . וכיון שכן למה נחש לפסיקה החוט דהא אין כאן שום הוכחה על החוט דהא פ"כ ז"ל דהיא מסוכנת ומנין לו לומר דנפסק החוט ג"כ דמחמה נפילה לא היא' לרד' להחוט לפסוק דהא נפלה בפחות מ' ומא"ל דלינה יכולה לילך איש' רחיה דהא מוכרח דהיא מסוכנת ומש"ה אינה יכולה לילך . אבל ביטלה לילך דהא רחיה דלינה מסוכנת דא"ס הייתה מסוכנת לא היתה יכולה לילך . וא"כ למה משדן גבה כרעא בתרייתא . וע"כ ז"ל דנפסק החוט שלה וזה רחיה גדולה לדברי חז"ל נ"י . והנה אף שסברת חז"ל הוא סברא נכונה ואמיתית מ"מ קשה טובה דכיון דהלכה הילוך יפה ד' אמות פ"כ יש הוכחה גדולה דלא נפסק החוט שלה דהא כל גמיה דנפסק החוט שלה ח"ל כלל שחל' הילוך יפה והיא הלכה הילוך יפה פ"כ שלא נפסק החוט וזה נחוש אחר' שמשדן כרעא בתרייתא דמ"מ נפסק החוט ואחר' ספי' הא"ל לחלוצ בשנחנה ולפסיקה דמשקרא לא אפשר ולפסיקה דהשחא הא לא שכיח דהא בדיחא אמרי' בגמ' דשנחנה שכיח וחוט השדרה לא שכיח ואיט' דומה למי' אפסיקה וליק' אף דחזק דהלכה הילוך יפה מ"מ חיישין דשאי' החוט דלירע זה מעשה דש' לחש' זה לפסיקה החוט דחיישין למיטש' דלירע לפעמים אף דנפסק החוט מ"מ לפעמים היא הלכה יפה כשאר בהמות . אבל בגמ'

אחר' ימלאו המרפות אחר האלינה דיע' כאונס דהא חז"ל לא חייבו אותו לבדוק ומאי הא"ל למעבר . אבל א"ס לא פתח הכרם כלל נחשב כשונג וארד' כשרה דשמה' א"ס היה פתח הכרם היה המרפות בלא בדיקה פ"כ לשני על הגליון . ומד' רש"י והא"ס ז"ל אלו הוא רחיה בחרה לדעת האגון מ"ה וז"ל א"ל פ"כ מק"כ ברדח והב"א פירש' ביהודה במהד"ה ב"ד ס' ז"ו דהא דלמרי' דלשה מה' שהבדוק לחי' בעלה חסלה דעמדו עליה רבים דע"כ מיי' שלא בשעת חסלה דא' נפסק וחסלה למה לא הבדוק ומה' איכפת ל' דהא ל' סקא' ופירש' דלדבריה יפרש' ויפרש' . וע"כ מיי' שלא בשעת חסלה וא"ל א"ס הוא ופירש' מחסלה . וחז"ל האגון הא"ל דאף שלא בשעת חסלה ח"ל בדיקה כלל מ"מ א"ס לא בדק ואחר' מלא דס' שדן שישור ווסה נחשב כשונג וחיי' חסלה ומה' דלמרי' בשבועות (דף י"ח) דשלא בשעת חסלה א"ס הוא ואיט' חיי' קרבן מיי' כשדן . ומד' רש"י וחז"ל הא"ל הוא רחיה גדולה לדבריו דהא הא"ל נמי א"ס מחייב לבדוק ומ"מ לרד' לרלוח מקודם אולי נמלא מרפות בלא בדיקה וא"ס לא עשה ק' נחשב כשונג וארד' כשרה והאל"כ' נחבחי בפ"ה :

סימן מז

הנה כבוד חז"ל דה"ל וכו' מ"ה אהרן הכהן נ"י דן לפני בלכה ופלה דעשו לומר דהא שכי' הרמ"ל ז"ל ב"ה"ה ב"ד' בס' נ"ח סעיף ו' דכל נפילה שהלכה ד"ל הילוך יפה ואפי' דא"כ שוב לא יכלה להלך כבר יראה מחרת נפילה והא' כשרה . ורק כיון דעכשיו אינה יכולה להלך דינה כמסוכנת ואריה פירש' והא' מד' מהרי"ק ז"ל בשו"ע קמ"ל דהיי' דחוקא שאינה יכולה לילך כלל דהיי' שמעמידין אותה ואינה שומרת אבל א"ס היא יכולה לילך רק שהיא טלפת ומשדן כרעא בתרייתא א"ל היא מרפה ואריה בדיקה בחוט השדרה . ולדין שאין א"ס בקליון בדיקה מרפה לעמדי' דכל דמשדן כרעא בתרייתא ח"ל לחלוצ דהיא מסוכנת וטלד' זה חלי' בדי' שמי' דכל מסוכנת אינה יכולה לעמוד על רגליה וזו יכולה לעמוד אלא כל דמשדן כרעא בתרייתא ח"ל לחלוצ רק בשנחנה או דנפסק החוט שלה דא' דברים אלו הם הגורמים דמשדן כרעא בתרייתא . רק א"ס לא נפלה כלל תלין יוצר בשנחנה ובשרה דשנחנה שכיח וחוט השדרה לא שכיח ולכן תלין יוצר בדבר הבדיח' . אבל כל שנפלה דשכיח חוט השדרה כמו שנחנה בודל' לרד' לחוט דחוט השדרה דהא אי ספק האקול . ואף דהלכה הילוך יפה מ"מ יש לחש' דחוט השדרה אפסיק . והביא רחיה מה' דלמרי' בחולין (ד' נ"ח) דא"ס הבה לבהמה במקל ושליש מוטרא חלגה דבנה לו דליח זה קימדי' או דמחיה אפסיק' בכל אלו חיישין לפסיקה החוט ומפרש' בכל הפסיקים דאף דהיא הלכה הילוך יפה כש' דהלכה קודם ההגלה . מ"מ חיישין לפסיקה החוט אלא דכל איכה שיש לחש' לחוט השדרה לא מחיי' מה' דהלכה הילוך יפה דכל איכה שיש לחש' שדן שפסק החוט אין ההלך מלי' מידי' ספק . וא"כ מלי' פשוט דהיא א"ס טלפת דז' ג"כ הוכחה על פסיקה החוט או על שנחנה רק דכלא נפלה תלין יוצר בשנחנה אבל איכה דנפלה דשכיח ג"כ פסיקה החוט בודל' לרד' לחש' לפסיקה החוט : **ודא** דלא חיישין בכל נפילה שהלכה הילוך יפה ד' אמות דשמה' נפסק החוט ולמה לחזק דהלכה אינה לרד' בדיקה ומשמע דא"כ בדיקה כלל ואפי' בחוט ולמה לא לחזק בדיקה כמו במחיה אפסיקה וא"כ . דשאי' נפילה דטפל האששא על כל האברים וכמו ש' הר"ן דכל ששהיה מפל"ס או דעמדה ילדה מכלל השש' ריסוק אברים אבל מ"מ יש לחש' דשמה' ארע' זה אחת מ"ח מרפות ואריה בדיקה בכל ה"ח מרפות אבל כל שהלכה הילוך יפה קים' למה לחז' דלינה גם מהש' מרפות . והלך לא שיד' לחש' ג"כ לפסיקה החוט ולמה יהוש' לפסיקה החוט יוצר משאר מרפות כיון דע"י הנפילה פלגה למרחק בכל ה"ח מרפות וע"י ההילוך ילדה מכלל מרפות למה ריחש למרפות דחוט יוצר משאר מרפות דהא לא חזק' בה רישותא במרפות זו יוצר משאר מרפות :

ועי' נרד' ק' דא"כ קשה טובה דהיי' מהרי' הילוך יפה דהא בחלוצ לרד' לחוש לכל ה"ח מרפות אלא שהי' קבלה ביד מ"ל דאף דמפרש' יכולה לילך כשאר בהמות הנדירות היי' במרפות דאבר אחד . אבל בנפילה דטפל האששא על כל ה"ח מרפות אינה

ולענין מש"כ הסמ"ג דמדבר' רש"י ז"ל שכתב דמשו"ה בספרה כסדרן כשרה משום שמתוך שזכבות ז' על ז' אינן מתפרקות והקרום הולך ומחזק מוכח דחרדו בעינן דיהי' סירכא בין חזנה לאונא כסדרן אז כשר חבל האונא גופא בלא סירכא איט סוחס. איך לחמוה על זה מהא דכ' רש"י (ר' מ"ג) ד"ה איט קרום דהטעם דקרום שעלה מחמת מכה בריאה איט קרום משום דכל נקבי דטרפות לא מהגי להו סתימא דסלקא לאחר זמן ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סוחמתה ולסתימת כבד במכה ולסתימה דירכיס בתלמולת דלקמן דהיא סתימה דמטיקרא היא עכ"ל. וא"כ אדרבה משמע מרש"י דהטיקרא תליא אס הוי סתימה דמטיקרא או דהוי סתימה דלאחר זמן דאס נעשה הסתימה לאחר זמן חו לא חוכל לחזור להבשרה. וא"כ קשה דלמה בסירכא כסדרן כשרה האל כל סירכא סתימה דלאחר זמן הוא ומה בכך דהאונא מגין על הסירכא שלא תסתר הא מ"מ כבר נטרפה קידם שעלה הסירכא וע"כ ז"ל דהטעם דסירכא כסדרן כשרה משום דהאונא הסמוכה לה סוחס האקב וסתימת האונא היא סתימה דמטיקרא. וא"כ תקשה דגם אס נמלא נקב בלאונא בלא סירכא יתא האונא הסמוכה לה סוחמתה דהא סתימת הסירכא אינו לא מעלה ולא מוריד דהא היא סתימה דסלקא לאחר זמן:

ואמנם אחר העיון איט קשיא כלל דודלוי עיקר הטעם דסירכא כסדרן כשרה הוא משום דהאונא שצ"דה סוחמתה והוי כמו ריאה שניקבה ודופן סוחמתה דכשרה. ואמנם גם בריאה שניקבה ודופן סוחמתה בעינן דווקא שיהא סביב בבשרה ובגרמא. אבל אס אינו סביב אינו מגין. והטעם בזה דאס אינו מאדק היטיב להדופן לא עדיף יוחר מחבל סמא דק"ל דאינו סוחס ואף שהחבל מונח על הקרב ממש מ"מ כיון דאיט מאדק להקרב איט סוחס והלכך ריאה הסמוכה לדופן נמי איך הדופן סוחמתה רק אס סביב בבשרה ומאדק היטיב לדופן. ולכן ג"כ ביש נקב בלאונא בחיתוך שבינה לחצירתה איך האונא סוחמתה אס לא דחיכה סירכא המחברת אותן שלא יתפרקו [ואף דגבי ריאה הסמוכה לדופן בעינן שיהא סביב בבשרה ובגרמא אבל אס אינו סביב רק דסריך לדופן לא מהגי וגבי סירכא כסדרן לא בעינן שיהא סביב בלאונא חצירתה ואף דבר"ן הביא דיש מי שכתב דלא התיחו רק בסמוכות לגמר אבל אס אינו סמוכות רק סריך לכד אפי' בכסדרן טרפה מ"מ אן לא ק"ל הכי צריך לומר דהאונא סמוכות להדדי יוחר ממה שיהא סמוכה לדופן במייר החלל והלכך אף בסמוכות לא מפרקי אהדדי]:

ומש"כ רש"י הטעם דמשו"ה בסירכא כסדרן כשרה דמתוך שזכבות ז' על ז' אינן מתפרקות והקרום הולך ומחזק סונחו דטיקרא הסתימה הוא ע"י הסירכא ואף דק"ל דקרום שעלה מחמת מכה בריאה איט קרום החס הטעם דסיוט לשהור אבל הכא אדרבה הקרום הולך ומחזק דזה ח"א לפרש בר' רש"י דא"כ יהי' דברי רש"י אט סוחס למש"כ בעלמו לעיל (ר' מ"ג) דטיקרא הטעם דקרום שעלה מחמת מכה בריאה דאיט קרום משום דהיא סתימה דסלקא לאחר זמן וסירכא נמי סתימה דלאחר זמן היא ולמה סירכא כסדרן כשר. ולכן ע"כ ז"ל דודלוי עיקר הסתימה הוא מה שאונא חצירתה סוחמתה ומ"מ בעינן נמי שיהא סירכא יולא מהאונא לאונא דבלא סירכא מתפרקין לפעמים האונות ז' מזו אבל הסירכא מחברתן שלא יתפרקו. ומה שהוצרך רש"י ז"ל לומר מתוך שזכבות ז' על ז' אינן מתפרקות והקרום הולך ומחזק הוא בא ליישב דלמה סירכא שלא כסדרן טרפה דמה בכך שהסירכא נסרך לאונא השלישית מ"מ כיון שהאקב הוא בין החתוכים הלא האונא שצ"דה סוחס האקב וגם לא יתפרקו ז' מזו מחמת שהסירכא שזכבת מחמת האמלעית או למעלה מהאמלעית לאונא השלישית היא מחברת לאונא הראשונה לאונא האמלעית שלא יתפרקו ז' מזו. וע"ז בא רש"י וכתב הטעם למק בזה דאס הוא סריך לאונא שצ"דה מעולם לא תנתק הסירכא דמתוך שזכבות ז' על ז' הקרום והייט הסירכא הולך ומחזק ולא ינתק הסירכא כלל. משא"כ בסמוכה לאונא השלישית סוף של הסירכא להתנתק ואס תנתק סוף לא יוכל האונא לסחוס האקב משום דבעינן שיהא סירכא מחברתן:

ולפי"ן יהיה מוכח דסירכא רגב לגב מקרי שלא כסדרן לדעת רש"י דהרי הבא ליכא סתימה דלאונא רק סתימה דסירכא למוד והרי סתימה

דאז ע"ה סוחס לסתיקת החס יוחר משאר טרפות וכן דלא חיישינן לשאר טרפות אף לטרפות שאר אחד לא חיישינן דלמה נחשם לטרפות דחוט יוחר משאר טרפות דאזר אחד דהא אף בנטרפה אבר אחד ג"כ יכולה להלך הילך יפה ומלית לא חיישינן כ"ש לטרפות דחוט דע"פ הרוב אינה יכולה להלך הילך יפה כ"ש דלא חיישינן ולא שיד בכה"ג לא חצלי טהימה כלל. ולכן עדין אי נבדק בסברת חזאי הרב הא"ל נ"י:

ואגב דחייק בדיי נפלה עלה בדעתו לכאורה לומר דהא דאמרין בחולין דף (כ"א) בבהמה דשדרא כרעא בתרייתא דחלין בשגרונו ולא חיישינן לסתיקת החס משום דשגרונו שכיח חוט השדרה לא שכיח אפשר דיש חיה זמן דנמשך חולי השגרונו דהא לא שכיח כ"כ דיטל חולי ר"ל על האדם וימשך החולי כל ימיו דכל חולאה סופה להתרפאות ואס יעבור הזמן שאין דרך כ"כ למשך חולי השגרונו חו לא חלין בשגרונו וחיישינן לפסיקת החוט דטרפות הוא דבר שנשאר בבטל חו לעולם דלא מליט טרפות שדור להבשר רק דחינה יכולה לחיות י"כ חודש למ"ד דטרפה חיה חיה ואס אמת כן הוא היה מקום בזה ליישב קושיית הגרמ"א ז"ל בתשובתו בסי' פ"ג ובגליון הוי"ד בסמן נ"ח דלמה לא מוקים הא"ס בנזחים (ד' פ"ד) דלעצב נפלה שגורת רגליה בבהמות הרבה שהם ג"כ גורדין רגליה. אך דהם כשרים דחלין בשגרונו ונשאר בקשיא. ואמנם לפי הא"ל יחא דככה"ג איט נכרך לחקנה דתק במשנה דירשו עד שיסתאבו דהרי יש חקנה אחת שימחט עד הזמן שדרך השגרונו להפסק ותו לא יגררו רגליהם ויוכר מי היא הבהמה הטרפה ואס עדנה יגררו רגליהם כמו בתחילה אז יחברר דטול טרפות הם:

אבל בלמה הך סברא ליחא ואין לה קיום כלל דמ"ג אס יש לזה זמן מונבל עד דחימה יוכל לשהות בבטל חו חולי השגרונו וי"ל להא"ס לבאר הזמן דנדע דאס הגיע לחו הזמן ולא נפסק או סא רחיש דנפסק החוט. וסוד דלמה התיחו חו"ל בלמה וסמט על סכל דחלין במימי ואלא אף בחד חמירין דלא סמיק חרובא במוקס דחלין לבדו וה"ל אפשר לבדו כשיגיע הזמן ואס אין לזה זמן מונבל אי"כ נפל סחא בבירא לעולם יכולין לחלות בשגרונו דמחא עדין לא הגיע הזמן וגם עיקר הדבר ליחא דמליט כמה פעמים במימי חלואס ר"ל דשומד בבטל חו עד יום מחו ויוכל לחיות בחולי זה כמה שנים:

סימן ז

דנה רחמי להפמ"ג בפתיחה לסימן ל"ט שכתב דדבריו רש"י ז"ל בחולין (ר' מ"ז פ"ג) שכ' הטעם דסירכא כסדרן כשרה ואף דאין סירכא בלא נקב מ"מ כיון דהא כסדרן ז' מגינה על ז' והדרא בריא שמתוך שזכבות ז' על ז' אינן מתפרקות והקרום הולך ומחזק וס' עכ"ל יש בו ד' פירושים ולכל הפירושים אס יש נקב צטעל בלא סירכא טרפה ולא מהגי מה שאונא חצירתה סוחס האקב והב"י שהביא בשם העיטור ממהבירא אף דמפקא זיקא כשרה. והב"ן הב"י שסובר כרש"י ז"ל פירוש חמישי [גרמא דל"ל שסובר ברש"י] דכסדרן הייט רביחיה שוכבין זה על זה ולא ליכפת לן בנקב ומיהו ז' דעה בפ"י טלמה ולי אפשר להעמיס זה ברש"י דכתב דהקרום הולך ומחזק עכ"ל הפמ"ג שס. ואכן לפי"ס ב"י ליחא כלל דהבעל העיטור כתב כן בדעת רש"י רק שהביא דברי בעה"ט לדעה בפ"י טלמה שסובר דבסירכא כסדרן אפי' דמפקא זיקא כשרה:

ומיהו המעיין בבעה"ט טלמו בלוח לאונא יראה דאין מוכרח כלל לומר דס"ל דאף דמפקא זיקא צטעל שהסירכא בזה כשרה ד"ל דמש"כ אפי' דמפקא זיקא כי מתפרקא ונפחא לה כשרה. ר"ל אפי' דאס יתפרק זה מה וינתק הסירכא אז יהא מפקא זיקא כשרה משום דמ"מ השתא הסירכא סוחס האקב ולא מפקא זיקא. וכן מפרש שם הגאון מו"ה מאיר יונה ז"ל צביאורו שער החדש על בעה"ט וכן המהרש"ל ב"ש"פ בפי' אלו טרפות סימן כ"ה אף שלא היה לפניו ספר בעל העיטור טלמו לעיין בו ולא ראה רק לדברי המפרשים שהביאו לד' בעה"ט שהשמיטו חיות אלו כי מתפרקא מ"מ היה חס עדיף מנביא וכתב דלא לוכל לפרש אלא דחייי שמתק הסירכא בסגין סמוד לבשר דאז אפי' מפקא זיקא כשרה דלי לא הוי מתק הוי ס' היתה מעליותא עכ"ל ויפה כוון בד' בעה"ט ז"ל:

מועיל מיוחד בסירכא דשאר אברים לרעה השוללים סירכא בשאר אברים :

ויש לעיין במה שניקבה וכבר סתממה דמטאור בש"ס דחולין (ד' מ"ג) ובפוסקים דכשרה ומשמע דאפילו אם חתה דבוקה לכבד ע"י סירכא ג"כ כשרה. ולכאורה תמוה דמ"ש מריאה שנקבה ודופן סתממה דבעינן דווקא שיהא סביב בדשרא ובגרמא. ושם ראינו דרש"י ז"ל נשמר מזה וכתב ח"ל וכבר סתממה שנקבה במקום דבוקה בכבד ומיבאר הכבד פוחס את הקב עכ"ל ומשמע בהדיא דווקא שניקבה במקום דהיא יולאה מהכבד דשם היא דבוקה בכבד דיבוק אמתו חלל אם ניקבה למטה במקום דחליה על הכבד ח"ל הכבד פוחס ואף שמונחת על הכבד. ושם עיינתי בפמ"צ בס' מ"ב בש"ד סק"ב וראינו שכתב ג"כ בפשיטתא דאשם פוחס רק דסביב וחדיק ביה כמו בריאה הסמוכה לדופן ואף דהאם לא מטריפין משום דאין לה בקיאות ה' מקרי סביב כלן אש משפירין [והטעם פשוט דכלן ח"ל בקיאות כ"כ] וסיים וכתב דמ"ר רש"י הא"ל נראה דס"ל דאיהו כשרה כי אם במקום דיבוק הכיס בכבד מתחלת ברייתה. חלל במקום שאין מחובר אף שסמוכה לכבד מרפה לדין דבריאה ודופן סתממה דאין לה בקיאות ה' מקרי סביב ה"ה כלן עכ"ל. והנה מה שמדייק מ"ר רש"י דבמקום שאינה מחובר לכבד מתחלת ברייתה לא מהני סתממה הכבד ואף דסרוכה לכבד כן משמע בחמח מלשון רש"י ז"ל שהרי דייק וכתב שנקבה במקום דיבוקה בכבד ומשמע דווקא במקום שדרכה להיות דבוק תמיד מתחלת ברייתה ולא שדרכה פחה ע"י סירכא. חלל מש"כ הטעם משום דח"ל בקיאות ה' מקרי סביב זה לא נהירא כלל דהא דמבאר בשו"ע בס' ל"ט סעיף י"ח בהגה"ה דאין להבשיר שום סירכא בריאה אם לא בב' אונות הסרוכות בכסדרן למטה מחלץ זה חסומות הגולמים שנהגו להחמיר בהשכח ולרפה אחר זמנא של רש"י ובזמן רש"י בוודאי נהגו להבשיר בריאה שנקבה ודופן סתממה כפי דינא דגמ' וח"ל ח"ל כלל דרש"י ז"ל ואשר במה הסרוכה לכבד מטעם דח"ל בקיאות חלל פיקר הטעם של רש"י ז"ל דס"ל כמו שכתבנו למעלה דסירכות דשאר אברים רחם מינה ואין מועילים לסתמה :

ויותר י"ל לומר שרש"י ז"ל שר' פוחס רק במקום דיבוקה בכבד אין סוגיא לומר דווקא במקום שיוצאת מן הכבד מתחלת ברייתה דבאמת ע"פ רוב כל המרה דבוקה בכבד ואינה מחפירה ממנה כלל ולא בא חלל לאפוקי אם נקבה למטה בסוף המרה חלל עוקה דשם מחפירה מן הכבד ואינה דבוקה שם ומראה דלזה דין גם הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' שמיטה הלכה ו' שר' דמרה שניקבה וכבר סתממה כשרה ואם לא נסתם הקב אפ"פ שהוא סמוך לכבד מרפה עכ"ל כוונתו לומר דווקא אם חזק נסתם הקב ע"י הכבד והיינו במקום דיבוקה בכבד חלל אם לא נסתם הקב ע"י הכבד דהיינו דמראה הקב לשון ואף שהוא סמוך לכבד איש פוחס ומה שלא כתב הרמב"ם סתם דאם ניקב שלא במקום דבוקה מרפה משום דבאמת אין גידולי המרות שוות ולפעמים נמלא דבוקה כל המרה בכבד ולפעמים נמלא שפירה מן הכבד ולפיכך כתב דחליץ לפי ראות עיני המורה אם רואה דהיא דבוקה שם במקום הקב ואין הקב נראה כשר ואם לאו מרפה :

ונראה דדייקו הרמב"ם ורש"י כן מלישנא דגמ' דאמרינן וכבר סתממה ומשמע דכיר שהכבד פוחס הקב והיינו שאין הקב נראה :

ובזה שכן בש"ס בחולין (ד' מ"ח) דכל הא דאמרינן דריאה שניקבה ודופן סתממה כשרה אמר רבינא עלה ואח"כ דסביב בדשרא ופירש"י דסביב בדשרא שנסבבה ונאחזה בריאה בבשר שבי' הנלפת דהיינו סתמה שריחל דלא משרקי חלל בללפתה שכן ח"ל סירכא קיימה עכ"ל רש"י שם ומשמע קלה מלשון רש"י דרינא בא לבוסף דבעינן שיהא סביב בדשרא דווקא חלל אם סביב בגרמא לא. חלל בעיקר הדבר דבעינן שיהא סביב לא האריך להשפיק והיינו משום דה' ידעינן מלשון הבגל הכימחל גופא גדלמוד ודופן סתממה ולא אמר שנקבה כגד הדופן משמע דבעינן שדבוקה לדופן ואין ניכר שם נקב משום דהא סביב בדופן ולא בא רבינא רק לפרש

סתמה דסירכא לאו כלום הוא דהוא סתמה דסלקא לאחר זמן. וכ"כ הר"ן בחמח דלפי שיטת רש"י ז"ל ראוי לאסור אפי' כסדרן כל שהסירכא הולכת מנג לבב או מחיתוך לבב וכו' לפי שאפשר שבלוחו מקום מגולה היה הנקב וכו' עכ"ל. ומיהו מש"כ דאף מחיתוך לבב מרפה דמחל בלוחו מקום מגולה היה הנקב לעכ"ל אין הכרח לזה דהא בזמן הגמ' הו' בקיאות בדריקה ומש"כ דגמר אם בדקו ע"י בדריקה פושרין ורלו דבגב ליכא נקב ומוכח דהסירכא ילאה מחיתוך לבב :

והנה כל זה כתבנו לרעה רש"י דאין סירכא בלא נקב חלל כבר הסכימו כמעט כל הראשונים ז"ל לרעה החס' דאם יש נקב תחת הסירכא אף אם הסירכא כסדרן מרפה משום דסתמה האו"ה והסירכא שעל הקב איש פלוס והא דאמרינן כסדרן כשרה בדליכא נקב :

ולכאורה יש לדקדק נפי הלשון שר' הרשב"א בחידושו וכתב"ה דרעה החס' דיש סירכא בלא נקב משמע דיש ג"כ סירכא שבה ע"י נקב. וח"כ קשה טובא מש"כ הרמ"ג בפעין. והבא כלל בס' בסי' ל"ט דמתלוקת הגולמים בסירכא כסדרן אי לריך דריקה ה"ה בלי יש סירכא בלא נקב דלפי דעת רש"י דאין סירכא בלא נקב בעי דריקה ולדברי האומרים דיש סירכא בלא נקב לא בעי דריקה ע"ס. ולכאורה אדרבה לרעה החס' יותר מסתבר לריך לבדוק דמחל סירכא זו בזה ע"י נקב ומרפה. חלל לרעה רש"י שאין בדריקה רק שחל חבצצן אף כשהסירכא עליה וזה דבר שלא שכיח כ"כ שחבצצן דמן הסתם הסירכא פוחס כל הנקב. ואכן בחמח בחס' גופא לא האזכר כלל הלשון דיש סירכא בלא נקב רק כתבו דריגילה הסירכא לבוא בכל מקום בריאה בלא נקב מחוץ שהיא שואבת כל מיני משקין עכ"ל ומשמע בהדיא מלשונם דסתם סירכות הוא שלא מחמח נקב דבריאה הדבר רגיל לבוא סירכות שלא מחמח נקב. וכן הדבר מוכרח לומר כן שהרי החס' בעצמו כתבו שם דמחוד הלכות מרפות של רבינו גרשום והשוכל הגולמים משמע נמי כרש"י שהסירכא מחמח נקב היא בזה שמלכין נפחה כשהלכות סרכות זו לזו כסדרן וכו' והשתא אם הסרכות בלוח בלא נקב ח"כ כסדרן לזה לריך נפחה וכו' הרי דס"ל דסירכא ח"ל למח כלל שחל יש נקב משום דסתם סרכות אין מחמח נקב :

וקצת קשה לי לפי דעת רש"י ז"ל דהטעם דסירכא כסדרן כשרה משום דהאזנא מחוץ להסירכא שלא תחנהק והיינו סתמה יפה ח"כ ביש סירכא מהדקין לחלב טמא שעליהם יהיה כשר דהיינו דסתמה דהחלב לבד לא הוי סתמה יפה משום דאיש חדוק. חלל אם יש סירכא המצורה פוחס למה לא יהא נחשב סתמה יפה דהא כל חתה להצריחה ג"כ אינם חדוקים זה לזה ולא עדיפא מחלב טמא ומ"מ אם יש סירכא כסדרן הוי סתמה :

ולכאורה ראינו ליישב דסירכא דריאה שאי משום דהיא יולאה משיקר הנקב ונפשה סירכא מחמח דהריאה שואבת כל מיני משקין והסירכא חדוק יפה בריאה ומש"ה שלא כסדרן מרפה דוודאי ה' נקב בריאה ומש"ה ילאה הסירכא [לא לרעה החס' מרפה משום דכיון דהיא חדוקה יפה בריאה ולפיכך יאסרה לנקב בריאה כפח שחנהק הסירכא] והלכך הוי סתמה מעלייתה מש"כ בשאר אברים דאין דרך להעלות סירכא כלל ואם נמלא בזה סירכא איש חלל ריר בעלמא ואיש מחובר כלל להאבר ומש"ה קי"ל להלכה דאין סירכא פסלה בשאר אברים וכמש"כ בשו"ע פס"ס ל"ז ובס' מ"ב סעיף ח' בהג"ה ובס"ס מ"ז ומש"ה אינו מועיל הסירכא לפסול כלל :

ואמנם עדיין תקשה לרעה המהרש"ל ביש"ס פמ"ט סימן נ"ז שכתב בש"ך בס' מ"ב ס"ק ג' וכן הוא ג"כ דעת החס"ד ומה אמרונים דגם בשאר אברים פסל סירכא למה איש מועיל הסירכא גם להבשיר. ומראה דמזה ראינו לרעה ש"ח הר' הרמל שכתב בפ"ח בס' ל"ט ס"ק ג' שכתב דבגדים ופולאים או בעגלים הרכים דסירכות שלהם הוא רק מאד ולכן אין מועיל מיעון בהם והלכך אין מועיל הסירכות שלהם לסתמה אף לרעה רש"י משום דכיון דהסירכא שלהם הוא רק מרפה לאסור פ"ס. וח"כ מרטה דשאר אברים ג"כ יש לומר כן וחדש דהא לא מיטע דהא

לפרט דבטיק שיחא סבד צבדא חבל אס סבד בעלמא חט מופיל כלל דוריק :

ולענין

מש"כ הרמ"א ז"ל בס"י ל"ט דהאידנא מחירין למשמש בסרטות ולמטק בהם וכל סירכא שיחמטק חולין להקל ומקורו מד' הרמ"א בחשוכה ובכל צד ומהר"י והמהרש"ל והאחרונים ורבים תמכו דאס חיתא דהמישך הוא רחיה דחט סירכא חלל ריר בעלמא למה לא הוזכר תקנה זו בש"ס ולא חישתמיט בשום דוכחא למחיר דסירכא שצוברה ע"י מישך חטו סירכא. וכבר ההעורר על זה גם הרשב"א ז"ל בחשוכה בס"י ש"ד והבא בקלר בב"י ובביתאורי הגר"א ז"ל בס"י ל"ט ס"ק כ"ז והבא שזה הענין לא מלאטור בשום מקום בתלמוד ולא ידענו לו עיקר וכו' :

ולכן

באחי למחן דעת המחירין במישך ולבאר כי בזמן הא"ס לא היה שייך כלל תקנה למטק הסירכות ולכן לא הוזכר זה בתלמוד. אבל האידנא שפיר יש לנו לסמוך על המישך וגם יש לסבא ו מקור בתלמוד דכל סירכא גמורה חיה עוברת ע"י מישך וכמו שאבאר בצו"ה :

ונקדים

בחמלה כמה שיש להעיר על דברי הט"ז בס"י ל"ט ס"ק ו' על מש"כ הרמ"א ז"ל דלפי' בסירכא כסדרן כיון דח"ל דלירך בדיקה ממילא לירין דלא בקילין בבדיקה טריפה וכחב"ט"ז על זה ח"ל ולפי זה ל"ל דמה שאנו צודקין בנפיקה ופמין חוק על הסירכא וסומכין על זה להבשיר היינו לפי שכבר עברה הסירכא ע"י משמש וכמו שכ' בסעיף י"ג ממילא לא הייתה כאן סירכא כלל בזה אטו מלירין בדיקה למחמא וכו' ודלא כהרבה צדקים סומכין להחיר גם בספק חסור כיון שאנו מצלכין והם מאללים טריפת דח"ל למה לו המישך והמשמש בסירכא ימחור אורו בספק ויראה אחר הבטחון עכ"ל. והנה דברי הט"ז אטו חין לו שום ביאור והבנה דחידא מה שכתב דהבדקים סומכין להחיר גם בספק חסור דבאחז ספק חסור חייב דה חין טמר כלל דראה לאחז צדקים דקן מקילין גם בסירכא שלא כסדרן להחיר ע"י בדיקה למח בלא מישך דה וודאי ח"ל כלל דהא צהדיח אחרין בגמ' דלית להו בדיקתא כלל וטריפה. וגם מה שאנו מהירים ע"י מישך הוא ג"כ קלא גדולה והיחז יעברו הבדקים בשאש נפש בדבר המשרש בגמ' ובפסקים דהא טריפה ויסמם על הבדיקה שלום. וגם לא שייך מה דמקשה עליהם דח"ל למה לו המישך הא הם סוברים בלחמ דלא צפי מישך רק בדיקה. וגם חין לומר דר"ל דהם מקילין בספק חסור דמדינא דגמ' סני בבדיקה כגון בסרנא כסדרן למטה מחלן דלירך בדיקה וכמו שכ' הרמ"א כאן ד"ל דלירך בדיקה או בריאה הסמוכה לדופן דמדינא דגמ' מהני בדיקה פשרין אך האידנא חין אטו בקילין בבדיקה. דנ"ל קשה דהיחז מקילין הבדקים ע"י בדיקה הלא צהדיח מבוחר בדברי הרמ"א כאן ולהלן בריאה הסמוכה לדופן דהאידנא חין אטו בקילין בבדיקה ור"ל להקשות בפשיטות עליהם דהיחז סומכין ע"י בדיקה הא מבוחר כאן בשו"ע דלא מהני בדיקה. וגם חט מוכן מה דמקשה עליהם דח"ל למה לו המישך חודאי בסירכא שלא כסדרן דלא מהני בדיקה לפי' מדינא דגמ' ולכן ע"כ חין להחיר רק ע"י מישך אבל הם חין מחירין בבדיקה רק במקום דמהני בדיקה מדינא דגמ' כגון בסרנא כסדרן או בריאה הסמוכה לדופן. וכבר ההעורר בגלון בעל בית אפרים ז"ל על הט"ז בזה בספרו פרי תבואה בצד אב ופרט דבריו דר"ל ולא כהבדקים שסמכו להחיר בסרנא כסדרן ע"י בדיקה פשרין דסביר דמש"כ הרמ"א דחין אטו בקילין בבדיקה וטריפה היינו דחוקא בבדיקה נפיקה בעלמא דחיה בדיקה מעליא אבל בבדיקה פשרין סביר דמורה הרמ"א דסומכין גם האידנא ולמח זה מהא דאטו צודקין בפשרין בסירכא שלא כסדרן אחר המישך וכל זה הקשה עליהם דמש"כ חין רחיה כלל דהבדיקה דהאס חטו אלא להחמיר משא"כ כאן הוא להקל ולפי דעתם דמהני בדיקה פשרין גם להקל למה לו המישך כן ביאר בבית אפרים לדברי הט"ז. אבל פירין לא מה דענין ביאור הזה דגם אטו טונה הט"ז לומר ולפי דעתה תקשה למה לו המישך דנ"ל חט קשיא כלל דהא אחרין בגמ' צהדיח דלית להו בדיקתא ומשמש דחט מופיל שום בדיקה כלל לפי' בדיקה פשרין. וע"כ ח"ל להחיר רק על ידי מישך משא"כ בסירכא כסדרן הא מהני בדיקה מדינא דגמ' שפיר י"ל דמהני בדיקה פשרין גם האידנא :

ועוד דמהלשון שמש"ס הט"ז חלל חודאי דלא מהני להקל משמש קלח דהאידנא לא מהני להקל משום דחין אטו בקילין לפי' בבדיקה פשרין אבל בזמן הגמ' היו בקילין וא חט דהא צהדיח אחרין בגמ' בסרנא שלא כסדרן דלית להו בדיקתא ומשמש דחט מופיל שום בדיקה כלל :

ואמנם

ל"ל דטונה הט"ז לומר דודאי בזמן הגמ' כמו דהיו בקילין בבדיקה ה"ל היו בקילין להביר גם בלא מישך אטו סירכא גמורה או דחט חלל ריר בעלמא ולכן אמר רבא דהי' חור דסירכין להדרי' [והיינו דאטו מצירין דהוא סירכא גמורה] לית להו בדיקתא ור"ל דלא מהני לא בדיקה מישך ולא בדיקה פשרין כיון דהוא סירכא גמורה בודאי היה נקב [או דסופה לנקוב] ואף דעברה ע"י מישך וגם חטו מצלכין אחר הבדיקה אחרין דהסירכא הייתה רכה ולכן עברה ע"י מישך ומה שאנו מצלכין אפשר דלא בדק יפה יפה או דפליה עליה חיה קדום מחמא מכה ובשביל זה חטו מצלכין [וכמו דקיי"ל דלא מהני מישך בגדיים ומלחם ובפגלים הרכים משום דסרכות כשרות שמחמא ריר חטו מצי' בהם ובודאי סירכא גמורה היא והא דעברה ע"י מישך הוא משום דהסירכא רכה וצוברה ע"י מישך] דמישך חטו מופיל רק אטו ספק לו אטו סירכא או דחא ריר בעלמא וחו מופיל המישך לביר דחא ריר אבל אטו ידוע צבירור דחא סירכא חין סומכין על המישך ולכן לא הוזכר בגמ' בדיקה דמישך. אבל האידנא דחין אטו בקילים כלל להבין בין סירכא לריר שפיר מופיל מישך לביר שהוא ריר. ועפ"י שפיר כתב הט"ז דלפי דעתו דאטו בקילין בבדיקה פשרין ח"ל למה לו המישך נסמך על בדיקה פשרין כיון דחט מצלכין ע"י דחט סרנא גמורה שבה ע"י נקב רק ריר בעלמא דאלו היה סירכא גמורה הי' נמלא נקב [ור"ל לדעת רש"י דחין סירכא בלא נקב היה מופיל בדיקה פשרין לביר שאנו סירכא] וכמו שאנו סומכין על בדיקה המישך לביר שאנו חלל ריר הי' היה לן לסמוך על בדיקה פשרין חלל חודאי דחין אטו סומכין על בדיקה פשרין חלל האידנא שהדבר ספק אטו סירכא או ריר מ"מ חין יסמך לסמוך על בדיקה פשרין מלד שאנו אטו בקילין בבדיקה כנ"ל פירש הט"ז. ועפ"י עולה לו ד' הט"ז כמין חומר וגם נסתלק תמיהה הרשב"א במאי דלא הוזכר בדיקה מישך בש"ס משום דבזמן הא"ס שהיו בקילין לידע שהוא סירכא לא היה מופיל מישך בלחמ וכמו שכ' בצו"ה :

ובעיקר

הדבר שסירכא שמחפרקת כשמכנים הבדוק ידו או ע"י מישך חיה סירכא רק ריר בעלמא כבר כתב הגר"א ז"ל בביתאורי' בס"י ל"ט ס"ק כ"ה דיש לזה סמך בש"ס בסוף מס' ביאה דמקשה שם הא"ס דלמ"ל משקין ושחטין וכו' ומשני מילתא אבז אורחא קמ"ל דלשקי חייגש בהמחו והדר לשחט משום סירכא דמשבא ועי' בפירש"י. ואכן רב אלפס ז"ל גרים משום סירכא ופירש על זה דחא חיה סירכא משחמטא ופשוט דשוגגא דהתנא עליה טובה קמ"ל דיומין דנמלא על הריאה רירין דנדבקין הרבה צדקווי הריאה ונרלחן כעין סירכא גמורה ובכל וכל הסבה שאנו בקי לעשות דהן סירכא גמורה וטריף בחינם. ולכן נחן התנא עליה דישקא אה הבחמה מתחילה קודם שחטה וחו אטו ח"ל ריר בעלמא חשבור ע"י הכנסה ידו או מישך [דסירכא גמורה לא חשבור ע"י מישך ולפי' אטו ימטק לחתה כל היום כולו והגם שהשקה לחיה מתחילה] וכן כתב נ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' המשניות שם וחמרו משקין להודיען חופלה כי ההשקלה קודם שחטה יחיד רשעה ואטו יש שם סירכא חלשה נשמטת ונכרתת עכ"ל ופשוט דנמשך בזה אחר גירסת הר"י ז"ל ופירשו דהשקלה היא חופלה לסירכות חלשות והיינו לסירכות כשרות שאנו חלל רירין בעלמא דע"י ההשקלה יעברו ממילא בעצו שיכנים ידו או ע"י מישך ומה שהחיר התנא זה כאן בגמ' הלא דמיירי לענין ז"ס היינו משום דבזו"ט לירך להחיר להשקלה שלא יטריפה בחינם ויבא לאחמטי' משחמא ז"ס חלל ידו' לו מה לאכל בזו"ס ועוד דאטו יטריף לחיה נמלא שחלל ז"ס ששעה מלאכה שלא לטכך נפש ולכן החיר התנא בזו"ס בזה להשקת הבחמה :

ועכ"פ יש לנו סמך גדול מד' הר"י והרמב"ם ז"ל דחיד רירין לעבר ע"י הכנסה ידו או מישך אטו משקין הבחמה מתחלה. ומ"מ לא הוזכר בש"ס מישך משום דדוכ טכחם היו בקילין להבין בין סירכא לריר :

שספים ראשונים ס"ל דלא מהני מיעוד דאף דעוברת ע"י מיעוד מ"מ י"ש לומר דסירכא גמורה היא ואסורה מדינא דנמ' אלא דאנן סמכין על הפוסקים המחזיקין וס"ל דלא שכיח כ"כ שסירכא גמורה חטבור ע"י מיעוד וא"כ יארע לפעמים שצוברת הוא מיעוט שאינו מני וכן סמכין ארצו בהמות כשרות ולא חיישין למיעוט שאינו מני, וא"כ זה אינו רק צבחה דלית בה רישותא אחרת אבל בעלד דילא הבהמה מרוב ואחרת לה חוצה או י"ש לחוש גם למיעוט שאינו מני וא"כ אינו רחיה כלל מד' העיסור דוודאי לדעת העיסור דאלו היה הדבר ברור דכל שצוברת במשמש היד הוא רחיה גמורה שלא נקבו ב' העורות רק עוד אחד צוודאי לדידה אשלי אס הייתה על עגל וודאי כשר דהא לדידי' כל סירכא דעוברת במשמש היד הוא רחיה על עגל והכל חד רישותא הוא וגם אפילו אס היה על רישותא אחרת כגון על מראה כשרה או על גומא ג"כ כשרה דעגל שרחת על מראה כשרה ג"כ צוודאי כשר, אך אס היה על צפח אפשר דטרפה דהא עגל על הצפח קי"ל בפשיטות דטרפה וז"ע בזה :

אבל במיעוד דהדבר ספק לן אס הוא ציור או לא רק דאט סמכין על הפוסקים האצורים דהוא ציור משום דמסייע לן חוצה דרוב בהמות כשרות. אבל בעגל דילא הבהמה מהרוב אין יכולין לסמוך על אותן הפוסקים המחזיקין :

ואך כל זה צריכא עגל מתחילה דילא הבהמה מן הרוב. אבל בנעשה עגל ע"י מיעוד הסירכא דלא ילחא הבהמה מהרוב למה לא נסמוך על המחזיקין אפי' בסירכא מלוגא לזנא ומה בכך דנקרע ע"י מיעוד הסירכא. ומיהו כיון שהרבה אחרים כחצו להחמיר אף בנקרע עור העליון ע"י מיעוד מי יבוא להקל בכך ובפרט האצומא דאין ממעדין רק קולפין או קרעין צוודאי י"ש להחמיר אס נקרע עור העליון ע"י הקליפה וגם בסירכא לשומן הלז או לדופן וכדומה אינו ברור להלכה דיש להקל בזה אס לא שיש עוד לדידי' להחמיר וגם הוא הפסד מרובה והלפ"ד כחצתי בעו"ה :

סימן יח

בשר צסימן ל"ס ס"ק ט' כתב דאף לפי פי' הרב בד"מ ובה"ה סעיף ג' צסימן הנזכר דהטעם דאינו מועיל מיעוד צבדים וטלאים ועגלים הרבים משום דהסירכא עדיין רכה ומתנתקת מ"מ י"ל דעיקר טעמא הוא משום דסירכא לא שכיח צבא [ור"ל דסירכא כשרות שאין צלוח ממנה נקב לא שכיח צבא] ואס נמלא צבא סירכא וודאי סירכא גמורה היא והא דנתקת ע"י מיעוד מפני שהיא רכה ק' כתב הפ"ד שם :

וכתבתי צבאו דלכאורה י"ש הכרח לדבריו דאינו אלא נחית טעם דלמה עוברת על מיעוד דא"ל לומר דהוא נחית טעם על מה דאינו מועיל מיעוד תקשה מוצא דהא כתב טעם זה גם על גדיים וטלאים דלא מהני בהם מיעוד ואפי' צבדים וטלאים כתב הכל צבדיו שאין סירכות מציאות בהם ולמה לרין לטעם דסירכא עדיין רכה אלא וודאי דאינו אלא נחית טעם דלמה עברה על מיעוד רין דסירכא גמורה היא ופ"י נתן טעם משום דהסירכא עדיין רכה ולכן עברה על די מיעוד. אבל צלוח סירכא גמורה היא : **ומיהו** שוב ראיתי דאינו הכרח מכאן כלל דכאן מיידי לפנן נאבדה הריאה פ"כ הטענה דאין סירכות גמורות מציאות בהם והלכך אס נאבדה הריאה כשרה בהם דלמיעוט שאינו מני לא חיישין [והא דלכתחילה לרין בדקה גם צבדים וטלאים ואף דבשאר י"ח פרשה ח"ל בדקה אף לכתחילה לרין לומר דמ"מ הוא מני יותר משאר פרשות רק שאין מני כ"כ כמו צבחה נסוח] אבל צלוחן מיעוט שנמלא בהם סירכות שפיר י"ל דכח שנמלא בהם סירכות גמורות ה"נ נמלא בהם סירכות כשרות שאין אלא ריר בעלמא. וא"כ קשה דלמה אין מועיל בהם מיעוד דהא הי' ספק השקול. ולכן הולך לטעם משום דהסירכות הם רכות ואינו ציור כלל אס היא סירכא גמורה או דאינו אלא ריר :

ואכן לפי ד' הר"ן ש"י צבא הרב דלהכי אינו מועיל מיעוד משום דסירכא לא שכיח צבא לרין לומר דקס' לא להפוסקים ו"ל דסירכות כשרות אינו מני בהם כלל והלכך אס נמלא בהם סירכא וודאי סירכא גמורה היא. ואמנם הסירכות גמורות דמצי בהם ג"כ אינו אלא מיעוט שאינו מני והלכך אס נאבדה הריאה כשרה : **וקל**

דאין אחת דהגאונים שלא התירו רק סירכא שצוברת ע"י נעוט בעלמא או שצוברת ע"י שהטבח מכים ידו יפרשו דהשקלה מופיל שחטבור הסירכא [אס הוא ריר] ע"י נעוט או על ידי הכנסת יד. ואכן מה שחמה הרשב"א וסייעתו דלמה לא הזכיר בגמ' תקנה דמיעוד לפי מש"כ לק"מ דבזמן הגמ' דהיו צקילין מה סירכא ומה ריר לא היה שייך כלל בדיקה מיעוד כלל וכלל דאס נראה צבירור דהא ריר ח"י מיעוד כלל ואס נראה שהוא סירכא גמורה אז אינו מועיל מיעוד ולא שום דבר כנ"ל והלפ"ד כחצתי בעו"ה :

סימן יח

הנה בא שאלה לפני מבית המטבחים דפה צריחה שהייתה סרוכה לאחר הכבד ובעת אשר מיעוד השו"ב להסירכא נקרע עור העליון של הריאה וא"כ בדק בפשרין כד"ח ולא צלצלה כלל אס י"ש להכשירה או לא. והנה כבר מובאר בהרבה אחרונים והאוצר דבריהם צבירור דרכי חשובה על יו"ד צסימן ל"ו ס"ק ל"ד דאס הי' סירכא מלוגא לזנא שלא כסדרן ממש צלוחן שמלחא ד שצבא הסירכא הוא טרפה או אין חילוק בין שהי' סירכא על עגל או שפ"י מיעוד הסירכא נעשה קרע ועגל עור העליון הכל הוא טרפה דכיון דחזק דהסירכא הוא דבוק הרבה להריאה עד שח"ל לקולפה מעור העליון וודאי סירכא גמורה היא והיה נקב גמור צריחה ומשם ילחא הסירכא ואף דאינו מצלצבן אפשר דממנין דנטחם הנקב ואינו מצלצבן דהא אמרינן דלית לה בדיקותא ולא מהני לה בדיקה פשרין וכו"ש לשיטת התוס' דיש סירכא צלח נקב ומה דסירכא שלא כסדרן טרפה משום דסופו להחפרק ויעשה נקב ח"כ פשיטא דלא מהני בדיקה פשרין. אבל צבאס היה סרוד לדופן או לשומן הלז או לאחר הכבד וכדומה דאס הסירכא הוא מהתם היא כשרה תלינן דהיא מהתם ומש"ה אינו מצלצבן וכשרה ואף דרוב סירכות הוא מריאה מ"מ תלינן דהא משאר אברים :

וניל טעמם ונימוקם דאף דרוב סירכות הוא מריאה וסירכות צבאר אברים אינו מני כלל מ"מ גם בסירכא גמורה שחטבור ע"י מיעוד וגם בדקה ח"כ בפשרין ולא צלצלה ג"כ הוא דבר שאינו מני הלכך כיון דרוב בהמות כשרות הן תלינן לקולא דהא משאר אברים מלוגא דהאסור (וההתר) שקלים הם דשניהם אינם מציים סמכין ארצו דרוב בהמות כשרים הם. אבל צריחה עגל שסירכא דילא מרוב צבחה דרוב בהמות אין להם רישותא דעגל ובהמה זו י"ש לה רישותא דעגל וכיון דליכא למסמך כאן ארצו דהא אחרת לה רובא חליין לחמיר ומיישינן שמה נקבה הריאה ואף דאינו מצלצבן מ"מ חיישין למיעוט שאינו מני כלל דלסמוך דהסירכא הוא מדופן וכדומה הוא ג"כ דבר שאינו מני כן כ"ל הפוסק של האחרונים המחלקים בזה :

וראיתי בס' אחד ועוד צלחה ספרי אחרים שכתבו דע"פ דברי העיסור שכתב דאף סירכא שצוברת ע"י משמוש היד מ"מ וודאי ניקב עור העליון מיהא ומש"ה עוברת ע"י משמוש היד דאס היו נקבו ב' העורות לא הייתה עוברת ע"י משמוש היד נראה לדריין נמי דמכשירין כל סירכא ע"י מיעוד ג"כ צוודאי ניקב העור העליון. וא"כ לא שייך להחמיר בסירכא פ"ג עגל דלא תהי' מיעוד דהא אין כאן רק רישותא אחת דכל סירכא העוברת ע"י מיעוד ג"כ הוא רחיה דעגל. וא"כ מה קפידא דליכא אחת הסירכא עוד עגל כ"כ שם בפסד ה"ל. ואכן דבריהם תמוהים דהא אחרת אס נאבד דלא כהעיסור רק אס עוברת ע"י משמוש היד או לדיין ע"י מיעוד גם עוד העליון הוא שלם ואין הסירכא רק ריר בעלמא של הריאה צוודאי י"ש לו להבשיר אס היה הסירכא פ"ג עגל דהא אין כאן רק רישותא אחת דעגל. אבל הסירכא כיון דעברה ע"י מיעוד אינו רק ריר ולא סירכא החזר צבא ואינו מחשב לרישותא כלל. ולמה כתבו הפוסקים דסירכא פ"ג עגל הוי תרתי לרישותא ולא מהני מיעוד דכיון דעוברת ע"י מיעוד הוצרך הדבר למפרע דלא הייתה סירכא כלל :

אבל צלוחת זה טעם דאס היה יחוס לו דכל שצוברת ע"י מיעוד אינה סירכא כלל ולא נקבו ב' העורות צוודאי היינו מחזיקין אפילו על עגל או שאר רישותא. אבל צלוחת ה' כמה

ימין חסר אחת ובצל שמאל יחיד אחת חבל ג' בימין וד' בשמאל י"ל דכשר. [ומיהו יש לדחוק דחיר בשמאל ג' כפסול מזד חסר דכל יתר כמסול דמי]. ומיהו ב"ש סדק בלד ימין להשנות החילוף בודלי כשרה לדעת הט"ו אך ב"ב בימין וסדק וי' בשמאל אין להכשיר נגד דעת הט"ו אם לא בהפסד מרובה כל זה כתב הפמ"ג שם.

והנה לא ביאר דה"ה אם היה בלד ימין ב' לוטות ושיי סדקים ובצל שמאל ג' לוטות פרודות דג"כ טרפה אפי' להט"ו דהא מ"מ לריכים הסדקים לעשות ב' פעולות. ואמנם הגלח בעל ט"ב ז"ל בהנהיגותיו ליו"ד הנקרא דגמ"ר כתב דטוהת הט"ו הוא כמס"כ דהוי תרתי לריעותה היינו פסול חסר ופסול שוב בשוה דשוה בשוה ריעותה מקרי דהא לפי הגירסא הראשונה בדברי מהר"ז שמביא דגמ"ר ס"ק ח' אם הוא שוה בשוה טרפה ואף דלא קיי"ל כן מ"מ ריעותה מקרי. ולפי זה אם יש ב' סדקים בלד ימין דאם נלטרף הסדקים להשלים החסרון יהי' בלד ימין יותר משמאל גם להט"ו כשרה וה"ה אם יש בימין ג' לוטות וסדק ובצל שמאל ד' דודלי כשרה דאין כאן רק חדל ריעותה דשוה בשוה ומיהו אפשר דס"ל דפסול חליף נמי מלטרף לריעותה דאף דלא מקרי חליף גמור לפסול מטעם זה לחד מאחר דליכא סדק ולא כדעת המהרש"ל דס"ל דהוי חליף גמור מ"מ ריעותה מיהו הי' ומ"מ ליכא תרתי לריעותה. ולפי זה מחולק הט"ב עם הפמ"ג מהיפוך להיפוך ממש דאם יש בלד ימין ב' לוטות וב' סדקים ובצל שמאל ג' לוטות פרודות לדעת הפמ"ג לדעת הט"ו טרפה ולדעת הט"ב כשרה. ולהיפוך בגמאל ג' לוטות בלד ימין עם סדק ובצל שמאל ד' לוטות לדעת הפמ"ג כשרה ולדעת הט"ב טרפה מזד תרתי לריעותה. ואמנם הדבר תמוה דהא מבואר בכל ספרי האחרונים ובפמ"ג בסי' ל"ז דאחד מן התנאים בתרתי לריעותה שאינו טרפה רק אם עומדין הריעותות זו על גב זו ולא ברחוק זה מזה וכאן הא ריעותה דחסר הוא בלוטות דמזד ימין וריעותה דשוה בשוה הוא מזד לוטות דבשמאל והדבר ל"ע לכאורה ומיהו לקמן בסמוך. אכתוב לתרץ זה:

ואמנם המעיין בל"ז שם יראה דעיקר הטעם של רב האוסר הוא משום מאחר דחזיק שיעי בלוטות של שמאל דבכל הבהמות הם שחים וכאן שלש חיישין נמי ללוטות שבימין שנשחנה לשחים ולא חשבינן המיתוך למיהוד גמור שיטרף להשלים החסרון ודומה זה להא דליחא בבהמות בסו"פ על אלו מומין דכיון אישתי אישתי ופל זה תמה ר"י דאין ענין להחם דהחם הוי שיעי גמור והשינוי הוא בלוטות דבר עלמנו משא"כ הכא דהשינוי שיש בלד שמאל ג' אין בו שום קלקול דהא יתרה בדרי דאורי לאו ריעותה היא דכל חזיא ברייתא הכי אית ליה לא שייך למזד האולי ואשתי אשתי. [ומשמע שם דאפי' הי' מחשב לשנוי גמור מ"מ אין השינוי האכזה להלוטות שבלד ימין שיש בהם שינוי מאחר שאינו במקום אחד וכ"ש שאין כאן שינוי גמור. ולפי זה לדעת רב אחאי אפילו יש ב' סדקים טרפה דמאחר שיש שינוי בלד שמאל חיישין דהמיתוך אינו מיתוך גמור שיהי' כדאי להשלים החסרון וזה טעם חדש שלא הזכירו זה האחרונים ז"ל וגרס להם שלא ראו דברי הגה' אשרי במקורם בספר האור זרוע בעלמנו דעדיין לא נדפס ספר האור זרוע בימיהם אבל עתה שזכינו לאורו מפירש י"א לו מדברי רב אחאי דבכל גווי טרפה אם לא נמאל בימין רק ב' וסדק:

ולכאורה היה נראה למזד דלפי דעתו לאו דווקא שנמאל בלד שמאל ג' אלא דכל שינוי שנמאל בלד שמאל יהי' איזה שינוי שיהי' ג"כ טרפה דחיישין דגם בלד ימין יש שינוי ואין המתך מיתוך גמור להבשירו מפסול חסר. ומיהו אין זה מוכרח דיל' דדווקא שינוי דג' דהא האכזה דבלד ימין אין אלא שחים מאחר דבכל ריאות חיק אלא חמש או תלין דאונה השלישית שלריכה להיות בלד ימין נחשבה להיות בלד שמאל ופסולה מזד חליף והוא כעין טעמו של המהרש"ל ויפה כיון המהרש"ל בטעמו של רב אחאי הפוסל. ולפי זה ישל תמיהת הר"י עליו דאין פסול מזד סברא האולי ואשתי אשתי רק דהא האכזה גדולה שנחשבה האונה של ד' ימין ונשרפה בלד שמאל והכרח המיתוך לא בלא מזד אונה ולכן המיתוך אינו משנה ומשירר בכה"ז ואפי' אם יהי' כמה סדקים לא יושל בכה"ז כן נראה לעג"ד בחר:

ורענין עיקר הדין דקיי"ל דמושל סדק להכשיר. איה מליט בזה ב' דעות אם בעיקר שיהא הסדק שיהא כטרפה דאשתי או דמי' בכל שהוא דדעת הרמב"ם דבעיקר הסדק כשישור טרפה דאשתי וכן

וקצת לריך ביאור לדעת החוס' דיש סירכא בלא נקב ומ"מ טרפה משום דסופה להחפרק וכל העומד לנקוב כנקוב דמי. וא"כ למה אינו מושל מיעוד בגדיים וטלחים דמה בך שסירכא גמורה היא והא דעוברת ע"י מיעוד משום שהיא רכה ומתנתקת מ"מ כמו דעוברת ע"י מיעוד משום שהיא רכה כמו כן לא תחפרק הריאה כשהחך הסירכא מעל הריאה דהא הסירכא היא רכה ובשלמא בעגלים הרבים חיישין שמה תחפרק הריאה לאחר שתגדל העגל והסירכא תתחזק ואף דהשתא שמה בשעה שהסירכא עדיין רכה מ"מ הא קיי"ל כל העומד לנקוב כנקוב דמי אבל בגדיים וטלחים דלעולם הסירכות רכות בהם א"כ לעולם יהא סירכות כשריה בהם אם עוברין ע"י מיעוד דהא אינה עומדת לנקב:

וצריך לומר דס"ל להפסקים ז"ל דאף דע"י מיעוד עוברת הסירכא וגשאר הריאה קיימת מ"מ אם תמשוך הסירכא בחזקה בחיי הבהמה ע"י פירוד האונות זה מזה מ"מ תחפרק הריאה ותפשה נקב דאין דומה מיעוד לפירוק מעל הריאה והחילוק קל להבין. [ועוד דהמיעוד אינו אלא פעם אחת משא"כ ניהוק שבא בחיי הבהמה בסירכא שלא כסדרן הוא בכל יום ויום ובכל שעה ושעה ולא ימלט שלא תחפרק הריאה עלמה ודו"ק]:

ועוד יש לתרץ דברי הר"ן הנ"ל להכי מחמירין בגדיים וטלחים דאין מושל בהם מיעוד משום דבאמת איכא מיעוד סרפות דעוברין ע"י מיעוד ואף שהן סירכות גמורות אך בבהמות גסות דמטי הבה סירכות כשריה דאין אלא ריר בעגמא תלין טפי דהוא סירכא כשרה מדעברה ע"י מיעוד דקיי"ל מלי וליט מלי חולין במלי בין להקל ובין להחמיר. אבל בגדיים וטלחים אף דנמנלו לפסקים גם בהם סירכות כשריה מ"מ הוא מיעוד דמיעודא וא"כ מאל לימא לן דהוא סירכא כשרה ולכן עברה ע"י מיעוד דילמא היא סירכא גמורה אך היא מסרכות דעוברין ע"י מיעוד אף שהיא סירכא גמורה ואף שאינו מלי כ"כ מ"מ גם סירכא כשרה אינו מלי בגדיים וטלחים והוי ספק השקול על כן אין להכריח מן המיעוד דאינו סירכא גמורה הלכ"ל כדבתי בכו"ה:

סימן ב

במ"ז בסי' ל"ה ס"ק י' העתיק לדברי הג"ה אשרי במעשה שהיה בימין הריאה ב' לוטות גדולות והג' ניכר בה מיתוך כדי להכשיר על ידו והיה שם שינוי מאז שבלד שמאל היו ג' לוטות ואשר רב אחאי והשיב ר"י לא ידעתי למה חסר אם לא קבל מרבותיו בקבלה כי ל"ל היתר גמור עכ"ל הג"ה אשרי בפ' אלו טרפות בשם האור זרוע (וכ"ה באור זרוע באמת בפ' אלו טרפות סימן תי"א אך שם הגירסא ואשר רב אחד וכן נראה דכן ז"ל דלפי הגירסא בהג"ה אשרי ואשר רב אחאי ומשמע דהוא רב אחאי גלוח שחבר השלילות תמוה דהיה מלאו לבו של ר"י לחלוק על דברי גלוח בלי שום טעם ורצויה מן הש"ס ועוד דמלי אסתפק ליה לר"י אם קבל כך מרבותיו או לא הלא ידוע דכל דברי הגלונים הוא קבלה מחכמי הש"ס וגם משנת הלשון של הג"ה אשרי ש' ואשר רב אחאי ולא הזכיר בפירוש רב אחאי גלוח. וגם מה ש' והשיב ר"י משמע דהמעשה חירע בזמן הר"י והשיב ע"י דמוחר ואלו סוג על רב אחאי גלוח הלא הוא היה בכמה דורות מלפני ר"י בעל החוס' ולא שייך ע"י לומר והשיב ר"י ולכן נראה לי דט"ס נפל בהג"ה אשרי וז"ל ואשר רב אחד וכמו דליחא בל"ז) ומסיים הט"ו ש' המהרש"ל וגראה להחמיר כרבותיו של רב אחאי. וגראה שם הרמ"א מחמיר בזה דליכא תרתי לריעותה עכ"ל הט"ו.

ופי' בפמ"ג במשפלות זהב ס"ק י' דמש"כ הט"ו דהי' תרתי לריעותה כוונתו דהסדק אינו יכול לעשות ב' פעולות להשלים החסרון ולהשנות החילוף שבשמאל הוא יותר מימין דבחסר אחת מלוטות הימין יש בה ב' ריעותות חסר וחליף ואין הסדק יכול לתקן ב' ריעותות. ואמנם מד' המהרש"ל נראה דאוסר מטעם חליף דנהי דסדקים מושל להכשיר ולא מקרי חסר. אבל מ"מ חליף הוא דבלד ימין ליכא רק שחים וסדק ובצל שמאל איכא ג' לוטות פרודות וי"מ דאם יש בלד ימין ג' לוטות וסדק ובצל שמאל ד' לוטות פרודות לרש"ל טרפה מטעם חליף ולהט"ו כשרה דלא נלד הסדק רק להשנות החילוף וכ"ש לפי הגרסה מרש"ב בפ' אלו טרפות (ד' מ"ו) דחליף מכלל חסר הוא ומשמע דאין טרפה בחליף רק אם בלד

משמע דהבדיקה פושטין איט מעכצ דיעבד דהא ב"ח איט מחמיר רק במלא נקב דאיכא למהלי במשמוש ידא דטבחא דהיינו במקום שהטבח העביר ידו אלל אין הדבר ברור שיקב ע"י הטבח והלכך חף דאס ליכא ריעותא אחרת תלין דנעשה ע"י הטבח משום דנקב מחיים איט מלוי כ"כ דרוב בהמות כשרות וגם בסירכות גופא אינו אלא מיעוט המלוי אלל נקבים בלא סריות הוא מיעוט גמור וע"י משמוש ידא דטבחא הוא מלוי ביותר שנעשה נקב וק"ל דתולין במלוי בין להקל ובין להחמיר ולפיכך תלין דנעשה הנקב ע"י משמוש דטבח. אלל ב"ס סירכא שלא כסדרן דמדינא דגמ' הוא טרפה ולשיטת רש"י טרפה מטעם נקב רק דאט סומכין על דיקת המיעוט דאינו סירכא גמורה אלל אט נמלא נקב תחת הסירכא שפיר כתב הב"ח דאין תולין במשמוש ידא דטבחא דבמקום דיש סירכא יותר קרוב שהנקב נעשה מחיים דהסירכא מעיד על הנקב שנעשה מחיים ולכ"פ הו ספק השקול והף שערב ע"י מיעוט מ"מ הא לפעמים גם סירכא גמורה עוברת ע"י מיעוט ולכמה פוסקים ס"ל דלא מהיר מיעוט חף בלא נקב והף דשאר ריעותה כגון בבוטא או בנבשושית כתב הר"ן דתלין במשמוש ידא דטבחא שאני התם שאין ריעותה שבאות מחמת נקב אלל בסירכא שלא כסדרן שבאה מחמת נקב לשיטת רש"י בוודאי לא תלין במשמוש ידא דטבחא. אלל אט ידוע שהנקב שחתה הסירכא נעשה מחמת הטבח אדרבה משמע מד' הב"ח דכשרה והף דבמקום הנקב ח"ה למדק בפושטין וע"כ ל"ל אט נאכד בלא דיקת פושטין כשרה ולכן מה שהוליא החב"ש מד' הב"ח ה"ל דבדיקת פושטין מעכצ גם דיעבד לא נהירא כלל ושוב מלחא להפח"ג בסי' ל"ו במשגלות וזב ס"ק ז' שחמה נ"כ על השמלה חדשה דמהב"ח אין ראיה כלל ע"ש. [אך ביותר ה"ל לתמוה עליו דאדרבה מד' הב"ח משמע דאט נאכד בלא דיקת פושטין כשר:]

אבר בעיקר הדבר מה שהחמיר החב"ש בנאכד בלא דיקת הדעת מחייב לזה מחירי טעמי דתא מחמת דעיקר הדבר אט יש לסמוך על המיעוט הוא ממלוקת הראשונים בזה דהרשב"א וסייעתו הוא מהחמירין בזה רק שכבר נהגו כל בני מדינות אלו לסמוך על המיעוט וכמו שב' הרמ"א ז"ל בסעיף י"ג דאף שהיא קולא גדולה מ"מ כבר נהגו כל בני מדינות אלו ואין למחות בידם וכיון שבני מדינות אלו שנהגו להקל ע"י מיעוט נהגו לבדוק גם בפושטין מנ"ל שהעיקר סמכו על המיעוט והמנהג שנהגו לבדוק בפושטין הוא לזמנא בעלמא דילמא שיהיה עקרים הם ואין אחד מעיל בלא חבירו דבאמנא לסמוך על המיעוט לחוד הו כס"ס להחמיר דשמא הלכה כהפוסקים דמיעוט לא מהני כלל והף להפוסקים דס"ל דמהני מיעוט מ"מ כמו דאין אנו בקיין בבדיקת פושטין במקום דלריך בדיקה מדינא דגמ' ה"ל ל"ל לענין מיעוט דכיון דלריך בדיקה מיעוט מדינא אפשר דאין לסמוך על מיעוט שלנו דשמא מיעבו יותר מדאי או דלא היה מיעוט רק קליפה [ובפרט האידנא דידוע דאין ממעכין כלל רק קולפין] והלכך גם בדיקת פושטין היא חיונית והף דאין אנו בקיין בבדיקת פושטין מ"מ כיון דעבדין תרתי כולי האי לא חיישין ועוד ד"ל דהפוסקים שכתבי דמיעוט הוא ראיה דאינה סירכא כלל היינו דווקא אט חזין דלאחר המיעוט נשאר הריאה שלימה בלא שום נקב כלל או הוא ראיה דאינה סירכא רק הוא ריר בעלמא דסירכא גמורה מחמת שהיא נשדשה יפה כשמעכין אותה אינה נחקה מן הריאה עד ששעשה אינה נקב בריאה ע"י המיעוט. ואל"ל לא נשלים בדיקת המיעוט רק ע"י בדיקת פושטין שאח"כ דחזין שאינו מבצבץ או נגמר בדיקת המיעוט ולפיכך הארינו גם בדיקת פושטין והכל בדיקה אחת היא:

ייש ליהן תבלין לזה דהנה לריך לבאר דברי הרא"ש בפי' אלו טרפות ואכא גם בפור בסי' ל"ט על מה שהביא בתחילה שמו יעקב גאון אורה לאחת בקנה ולנענע הריאה נ' וד' פעמים יפה יפה וכל סירכא שנחתק ע"י נענע זה כשרה וכתב הרא"ש על זה דקן טהנין בלרץ אשכנו [ובפור איחא במקלח מקומות] להכשיר כל סירכא שנחתק כשהשכח מכניס ידו בנחת לבדוק שאומרים שאיט סירכא אלא אינו ריר בעלמא שנחפשו מלימות הריאה שהסירכא אפילו אט יפירק אדם אותה כל היום בין אלבשותיו היא אולסת ומתחזקת עכ"ל.

ודנה לכאורה תמוה דלא רישא סופה דהתחיל למד שטובין להכשיר כל סירכא שנחתק כשהטבח מכניס ידו בנחת למשמש להדיא דאין מהירין אלא סירכא שעוברת ע"י הכנסת יד ודאי כפי

וכן הוא דעת המחבר בסי' ל"ה סעיף ח'. ואכן הרמ"א בהנ"ה פסק דנעשה רש"י דסני בהכר או בסדק כ"ש. ואכן אט סני בסדק כמראה הפרש חף שאיט מופרש כלל רק דע"י הסדק שאלמנעלה נראה שיש ביניהם הפרש או דלריך שירי' ביניהם הפרש גמור הנה בשו"ע בדברי המחבר כתוב ואט סדק כמראה הפרש ביניהם ונרשם בבאה"ג דכ"ה לשון הרשב"א ז"ל בתו"ה הקלר וכפי' רש"י שם וק' פי' הב"י דברי הרמב"ם שם. והנה בלמנעלה הרב ב"י לשיטתו חזיל דפי' דברי הרמב"ם בפי' השני דמש"כ אט היה ביניהם כמו עלה של הדם הייט לומר שהיה ביניהם היכר כמן הפרש וסדק וסיפא דלשניה מוכח ק' וכו'. ולכן כתב בשו"ע דסני בסדק כמראה הפרש חף לדעת הרמב"ם דבעינן שיהא ההפרש כטרפה דלמס':

ואכן מש"כ הבאה"ג דכ"ה בד' הרשב"א בתו"ה הקלר הנה המעיין בתו"ה הקלר יראה דמשמע חיפכא דלדעת הרמב"ם בעינן הפרש ממש כשיעור טרפה דלמס' ולא סני בסדק ולא ס"ל כרש"י בזה. דמתחילה הביא שם דעת רש"י וכתב בלשונו אט יש סדק כמראה הפרש ביניהם וכו' ובדעת י"א השני שהוא דעת הרמב"ם לא העתיק סדק כמראה הפרש וכו' ומשמע דבעינן הפרש גמור והף שמריש ד' הרמב"ם משמע דאט נראה כשחיס כשר מ"מ י"ל דלהרמב"ם לכה"פ חד מינייהו ייחבו צני או שיה' מראה הפרש בכולו ובדעת רש"י או שיהא ביניהם פירוד גמור כעלה של הדם. וכן פירש הב"י דר' הרמב"ם בלמנעלה בפי' הראשון שכ' שם. אלל מה שכ' בשו"ע בדעה הרמב"ם דסני כמראה הפרש כשיעור טרפה דלמס' ל"ע:

ולענין מה שמתהתי לעיל על הדגמ"ר דהא בתרתי לריעותא בעינן שיהא עומדין זה ע"ג זה כעה דליתיה דאין כוונתו כלל שטרפה נעטעס דהוי תרתי לריעותא דהא בלמנעלה אט לא נלטרק הסדק לאונא אין כאן אלא ריעותא דחסר לחוד ואט נלרף אין כאן רק ריעותא דשוי בשוי לחוד וא"כ מ"מ אין כאן רק ריעותא אחת וע"כ ל"ל דכוונתו דלא חשבינן הסדק להלטרק לאונא רק אט לאחר הצירוף הו אין כאן ריעותא כלל. אלל הכא דאף לאחר הצירוף אחת איכא ריעותא דשוי בשוי והלכך לא מלרפינן דהא דלריך ללרף הסדק לאונא הוי ריעותא ואחר הצירוף איכא עוד ריעותא דשוי בשוי ח"כ לאחר הצירוף הוי תרתי לריעותא במקום אחד ריעותא דלירוף וריעותא דשוי בשוי ידוק:

סימן בא

בש"ך בסימן ל"ט ס"ק ל"ד כל מקום שיהמנע תולין להקל וכו' ואחר שנחמנע נוהגין לבדוק ברק או בפושטין לראות אט אינו מבצבץ וכ"כ כל האחרונים עכ"ל וכתב ע"ז הפמ"ג בשפתי דעת ומשמע דלא הוי רק מנהג ולא חיובא והלכך אט נאכדה בלא דיקת פושטין בהפ"מ יש להקל והחב"ש החמיר עכ"ל והנה שיינתי בתב"ש בסי' ל"ט בלוח ל"ו בשמלה חדשה ורליתי שכתב וז"ל ואש"ג דמשמע דבדיקת נפיתה זו אינה עיקר מ"מ נראה לי דשאלוה מוכה ומעכבת שאט לא בדק קן טרפה האיל ועיקר היחר מיעוט סירכות קולא גדולה היא אלא שנהגו עכ"ל בשמלה חדשה וכ"כ בס' תב"ש וז"ל ומ"מ לומר אי כי קבילו עלייהו במדינת אלו עד קולא דמיעוט ומשמוש שאין להכשיר עכ"פ בלא בדיקה ואפי' דיעבד עכ"ל ובסי' ל"ו ס"ק כ"ב הביא דר' הב"ח ז"ל בר"ס ל"ז שכ' שם דבסירכא שלא כסדרן דטרפה מדין התלמוד אלא דאין נהגין להקל ע"י מיעוט אט נמלא נקב במקום הסירכא או בסמוך לסירכא לא תלין לה במשמוש ידא דטבחא דבסירכא שלא כסדרן אין להוליה מחמת טרפה אלא בידוע שלא היה שם נקב עכ"ל הב"ח שם:

וכתב ע"ז החב"ש ש' שם דטעמו דלא הנהיגו חז"ל להוליה מחמתה כ"א בב' דברים שחשבו הסירכא ע"י משמוש והבדק ע"י נפיתה שאין שם נקב והשפס דלא סמכו על העברת הסירכא לחוד הוא משום דאין אט בקיאים בשוה בדיקה דלמלא המשמוש לא היה כראוי רק במצוק יותר מהאריך ומאדאי היה שלא לסמוך על משמוש שלט עם הבדיקות פושטין דבתחיתיה אין אט בקיאים רק מחמת דמקו האורך גדול שיש בזה במדינות אלו הסדינו קדמויט ז"ל להקל ע"י שניהם והבו דלא להסיף עלה להקל עוד יותר ע"פ משמוש לחדיה בלא בדיקה עכ"ל החב"ש שם:

ודנה מש"כ זה טעם דר' הב"ח תמוה מאד דאדרבה מד' הב"ח

מיעור אין להחיר כלל משום שא"ל לשמור עלנו שלא יחנק קלח הסירכא אללו:

וג"ל דלזה סוג הטור במש"כ והרשב"א כתב דלא נעשה מד' אביו הרא"ש דגס ע"י מיעור יש להחיר ולכן כתב דהרשב"א כתב דהמנועין ביד מאכלין טרפות לישראל ולכן אין להחיר רק סירכא העוברת ע"י הגנסת יד או ע"י נעטע [וכל זה דלא כההרשב"ל ביש"ש בפ' אלו טרפות דין כ"ה ש"כ שם דהרא"ש מחיר גם במיעור וחולק על הרשב"א וכתב על המחירין ברוך שכתב בהם ודבריהם כי מושג בשכל ובחוש שהוא כן והרבה יש לדקדק עליו והגלג"ד כתבתי]. וזה פשוט שבמנהג שנהגו באשכנז להחיר ע"י נעטע או ע"י הגנסת יד לחירו בלא בדיקה פושרין כלל כיון דוודאי ריר הוא:

אבן בדורות האחרונים שראו שנמלאו ברוך בהמות הרבה סירכות אשר חיון עוברות ע"י נעטע או ע"י הגנסת יד ומ"מ בוודאי ע"פ רוב חיון סירכות גמורות שא"ל שיהיו רוב בהמות טרפות והלא חז"ל אמרו דרוב בהמות כשרות וסרכות חיון אלא מיעוט המצוי והלכך בוודאי אם היו ממעטין אותם אפי' ע"י מיעור קל בלא שום המעכה ויחזיק כלל ג"כ היו עוברות והשגו מאוד להפסד ממון של ישראל ולפיכך המציאו ענה להחיר ג"כ ע"י מיעור אך בחגלי שיעור ג"כ בדיקה פושרין והייט דפשיטא להו דהרשב"א דאמר דע"י מיעור חזק גם סירכא גמורה עוברת ואינו עושה שום נקב בריאה בעת היתחוק לשיטתו חזיל דהעלה בחושיו ובחז"ל דיש סירכא בלא נקב ואינה מושרשת רק בקרום העליון לבד והלכך אם היא מתחנתקת ע"י מיעור לא תעשה שום נקב בריאה והלכך אין חוטאת בבדיקה פושרין כלל אבל לדעת רש"י דאין סירכא בלא נקב בוודאי אף אם מתחנתקת מעל הריאה ע"י מיעור חזק מ"מ ע"כ עושה עכשיו נקב בריאה ע"י היתחוק דהא הסירכא נשרש לפניו משני הקרומים והלכך אם בוודקין חז"ל בפושרין ואינו מצמצם ע"כ מוכח דלא היה רק ריר בעלמא מלמעלה על הריאה דאם היתה סירכא היה מצמצם [וזה חיון לחוש דשמא הייתה סירכא גמורה אך דלא יתחוק רק הסירכא שיוכל לחזק אצל ראש הסירכא שהיא מושרשת בקרומין נשאר במקומה ולכן אינו מצמצם דלזה חיון לחוש דזה בדוק ומעט דסירכא גמורה לא תחנק באמצע ולא אמר הרשב"א רק דע"י מיעור חוכל להנחק כל הסירכא גם המקלח שהיא מושרשת בחוץ הקרומין ומ"מ תשאר הריאה שלמה וגם לנו רואין בהשג שלאחר המיעור הריאה שלם ויפה במקום הסירכא ויכיר שלא נשאר אפילו מקלח מן הסירכא בחוץ הריאה רק שיש לחוש דשמא נעשה נקב בריאה ע"י המיעור וחז"ל יש לומר דסירכא גמורה היתה ולזה מעיל בדיקה פושרין וחזין דאינו מצמצם וע"כ דלא היה רק ריר בעלמא ואף דזה אינו מועיל רק לשיטת רש"י מ"מ משום הפסד ממון של ישראל סמכו בזה על שיטת רש"י ובפרט דהיינו כעין ס"ס דשמא הא מיעור קל בסירכא גמורה אינה יכול לעבור ואז אפי' בדיקה פושרין אינו נרדף ואפי' אם היה מיעור חזק באופן שגם סירכא גמורה יכולה להנחק מ"מ שמא הלכה כרש"י ומועיל בדיקה פושרין והוא מדינה ולא לחמרא בעלמא כן נראה לפענ"ד:

שוב רחמי צו"ח נבעת שאלו סימן שמחילה ל"ד להחמיר בגאבד בלא בדיקה פושרין אף בהכנס מרובה דלא דמי בגאבדה הריאה דמחירין במקום הפ"מ דשמי החס דלא חזין רישותא וסמכין ארוב בהמות כשרות אצל בגמלא סירכא שלא כסדרן דאיכא רישותא לפיט אפשר דאם גאבדה בלא בדיקה אסור גם במקום הפ"מ ושוב חזר מה וכתב דיש לדמות זה להמסס ובה"כ שנקבו מלך אחד דלרד בדיקה אחר קרע דם מבחון מ"מ אם הדיחו ומלחו דא"ל לבדוק כשר בהמ"מ והיינו נמי הבדיקה פושרין אינו אלא לחמרא לכתחילה ע"ש ואכן לפי מש"כ בעז"ה אינו מלך חמרא רק מדינה:

והלכך לענין הלכה ר"ל דאף שכבר הסכים צו"ח נבעת שאלו להחיר במקום הפ"מ בגאבד לאחר המיעור קודם בדיקה פושרין וכן הסכים הגאון בעל לבושי שרד בסי' ל"ט ס"ק ק"ח וכן דעת הפמ"ג במשכנא זהב בסי' ל"ז ס"ק ו' ובסי' ל"ט ס"ק ו' וכן בש"ד ס"ק ל"ד להחיר בגאבד בלא בדיקה פושרין ומי יבוא אחריהם להחמיר בדבר שהקלעו הס' אך אם הסירכא

סירכא שעוברת ע"י נעטע שהחיר מר יעקב גאון ומש"ה כתב על דברי הגאון וע"ז טהגין וכו' משום דס"ל דסירכא שעוברת ע"י הכנסת יד דומה לסירכא שעוברת ע"י נעטע. אבל ע"י מיעור לא נהגו להחיר. וא"כ תמוה מה דמסיים שהסירכא אפילו אם יפרוק אותה כל היום בין אלבעותיו היא הולכת ומתחזקת והא מטעם זה גם ע"י מיעור יש להשגיר:

ועוד תמוה הפלא ופלא מה דמסיים הטור על זה דהרשב"א כתב דכל סירכא שאמרנו אין הפרש בין אם תהיה עבה ומחזקת בין שתהיה דקה שבדקות ולא כהללו שממעטין ביד ואם נתמעכה חולין להקל וכל הנוהגין כן כאלו מאכלין טרפות לישראל שזה לא שמענו מחכמים בשום מקום עכ"ל הרשב"א שהוציא בטור ובתשובת הרשב"א עלנו בחלק ראשון סימן ש"ד מבוחר הדבר יותר וכתב שזה הענין להחיר ע"י משמוש הסירכא בין אלבעותיו ואם כימוחה נכשיר זה לא מלאתו בשום מקום בתלמוד ולא ידענו לו עיקר וכי אין סירכא אלא כעבותות העגלה שומטה ואינה יכולה להנחק או אינה שיעור נקבע בדבר יש משמוש אלבעות שאפי' הריאה והקטקטות ימחו בכך סוף דבר אל תשמעו להקל בדבר הזה כלל עכ"ל שם:

והנה כל הרואה ישומם חייב לישל הכחשה גדולה כה שהרא"ש כתב שהסירכא אם ימנע אותה בין אלבעותיו כל היום היא הולכת ומתחזקת והרשב"א כתב להיפך שאין הסירכא כעבותות העגלה שלא תוכל להנחק וגם יש משמוש האלבעות שאפילו הריאה והקטקטות ימחו בכך והלא זה הדבר נוכל לברר בחוש ומראה הדיון עם מי:

ועוד יש לדקדק על הטור דהנה לכאורה נראה דהביא לר' הרשב"א שחולק על מה שהביא מדברי מר יעקב גאון לדברי הרא"ש שהרי כתב והרשב"א כתב וכן כתב הב"י שם שהטור כיון שהרשב"א חולק על מש"כ בתחילה. וא"כ הו"ל להטור לכתוב אצל הרשב"א כתב:

ולכן לולא דמסתפינא הייתי אומר דלאו ואלו דברי אלקים חיים הם. ואין כאן שום מחלוקת לא בעלם הדבר ולא בדינה רק באיזה פרט יש חילוק בדיון ביניהם משום דכל אחד לשיטתו חזיל וכמו שאבאר בעז"ה:

הנה זה וודאי מודה הרשב"א דאם היה הטבח נזהר למנעו באלבעותיו בנחת ולא למנע הסירכא מן הריאה לא הייתה מתחנתקת מעל הריאה כלל ואדרבה היתה הולכת ומתחזקת אם הייתה סירכא גמורה וכמו ש"כ הרא"ש ואם מתחנתקת מן הריאה אף ע"י מיעור בנחת בוודאי אינה סירכא רק ריר בעלמא שמונח על הריאה מבחוץ ולא באה מצפנים כלל. אבל מ"מ לא רע לסמוך על המיעור דמי יוכל ליתן ערבות בדבר שהטבח ימנע בנחת וגם לא ימנע הסירכא מהריאה אפי' משהו וגם הטבח בעלמא אינו בטוח בעלמא שלא ימנע הסירכא מעל הריאה אללו ואף אם יאמר ברי לי שלא משך אללו חיון מאמניים לו שזהו דבר שכמעט א"ל לזהר בזה ואם מושך קלח הסירכא בעת המיעור אז אפי' אם הסירכא עבה ביותר תחנק מעל הריאה:

וזה ג"כ נראה בחוש שפ"י המיעור והיתחוק הסירכא מוכרח להנחק מעל הריאה ואף אם היא סירכא גמורה ועבה מאוד ועל זה כתב הרשב"א שאין הסירכא כעבותות העגלה שלא תוכל להנחק ור"ל אם ממנע וגם הוא מושך הסירכא מן הריאה אללו ע"כ תחנתק הסירכא מעל הריאה ומה שמסיים ע"י וגם יש משמוש האלבעות שאפילו הריאה והקטקטות ימחו ר"ל שאם אדם ימשמש הרבה בריאה עלמה ג"כ יוכל למעכה אותה ולא הקטקטות שבה' ולעשות אותה פירחין. ולכן כתב שכל הממעטין ביד כאלו מאכלין טרפות לישראל. וגם באשכנז לא נהגו להקל רק בסירכא שנחקה כשהטבח מכניס ידו דדמי כעין נעטע שהחיר מר יעקב גאון:

ודא דמסיים הרא"ש והטור דהסירכא שאם ממנע אותה בידו כל היום היא הולכת ומתחזקת לא בלו לאורות היתר וההשגיר ע"י מיעור רק בלו להביא ראיה דסירכא שעוברת ע"י הכנסת יד לאו סירכא היא דהא אפי' ממעטין בנחת בלא שום יתחוק ג"כ אינה עוברת ופשיטא דלויט עוברת ע"י הכנסת יד והלכך אם הסירכא עוברת ע"י הכנסת יד בוודאי ללו סירכא היא וכשרה. אבל ע"י

העלאתה למחוס ובושות המועדין על נקב הוא היכחה להסירא ג"כ
בזה מן הריאה והלכך טרפה וכמו שכתבנו בס' תמים דעים
להראב"ד ז"ל בס' י"ב. משא"כ בידון הט"ז לדעת רש"י דהוי
סחימה מעלייתא אין כאן ריעותא כלל ורק לדעת רש"י דהוי
לריעותא. וא"כ הוי ספק תרתי לריעותא ובספק תרתי לריעותא ס"ל
להט"ז דלא מחמירין דהבו דלא לוסף עלה ודברי הט"ז בידון זה:
ואגב אורחא רחמי לכתוב בזה מה ששמעתי מפי הרב הגאון
המנוח מו"ה ישרא'ל איסר ז"ל שיהי מו"ק צ"ק
שעלה בדעתו להחיר גם בסירכא היולא מחוך הבועה והסירכא
היא מלאכה לאומא בלא חלון דלדעת הט"ז הוי תרתי לריעותא
וטרפה מ"מ כבוד הגאון הג"ל סמך על מש"כ באור זרוע בהלכות טרפות
בסימן ת"א בשם אבי העזרי שמתיר להדיא בסירכא שבין חונא לאומא
ואפילו העלאתה הריאה למחין וגם הוסיף הרב"ג הג"ל סברא מדעתו
כיון דקיי"ל כרש"י דגם בין חונא לאומא כשר לא מקרי ריעותא כלל:
בן שמעתי מכבוד הגאון הג"ל חזק לענ"ד אין לסמוך על דבריו
להחיר בזה כי כל דבריו לא נהירא כלל הן בעיקר סברתו והן
בהראיה שהביא מאור זרוע דסירכא תלויה היולא בין הבועה תוכיה
דסירכא תלויה לבד לא נמלא בשום פוסק להטריף ואעפ"כ סובר
הראב"ד דביואלא מן הבועה טרפה וכו"ל בסירכא שבין חונא
לאומא שיש פוסקים דס"ל דמקרי שלא כסדרן דוודאי יש להחמיר
ומה שמכשיר באור זרוע בשם הראב"ה בכה"ג חיו רחיה כלל
דאפשר דהראב"ה סובר בפשיטות כרש"י דכשרה ולא הוי ריעותא
כלל או דלא ס"ל כהראב"ד דבתרתי לריעותא טרפה. אבל האידנא
דאין בידינו להכריע בין הראשונים ז"ל אי מקרי כסדרן או לא.
וגם כבר הוסכם להלכה כדעת הראב"ד ז"ל דבסירכא תלויה היולא
מן הבועה טרפה. א"כ בסירכא בין חונא לאומא היולא מן הבועה
יש להטריף במכ"ס. וכן פסק בפשיטות בשמלה חדשה בס' ל"ט
בסעיף מ"ד ואפילו מיעוד לא מהני. וגם בסירכא שבין חונא לאומא
בלא חלון היולא מן הבועה דעת השמלה חדשה להטריף דבליכא
הפ"מ. ואכן הלבושי שרד בס' ל"ט בס"ק כ"ח ובס"ק ק"ס ובס"ק
קס"ב מתיר בכה"ג גם בלא הפ"מ ע"ש:

ואמנם כל זה הולכתי לכתוב רק לפי דעת הגאון המנוח ז"ל
דבריו האור זרוע. אבל המעיין בגוף הספר הג"ל שם
יראה להדיא להיפך דהרי כתב שם בשם אבי העזרי שיש נסרבו
האומות זו לזו בכסדרן או בין חונא לאומא לדעת המכשירין חונא
באומא וכו' ומדכח לבדרי המכשירין משמע אדרבה דעתו נוטה
לדעת המטריפין סירכא בין חונא לאומא חף בלא העלאתה למחוס.
וכן כתב שם האור זרוע מתחילה דדעת כל הגאונים כדעת ר"ה
לאסור סירכא בין חונא לאומא דמקרי שלא כסדרן ממש וכן מובנים
לאסור בכל מקום וכן מובנים בכל נרפת ובגרמיישא לאסור וכן רבינו
חלעזר הגדול ומר רב יוסף גאון ז"ל ורבינו יצ"ח ז"ל כולם אוסרים
וכן מורים צבי מדרשא וכו"ה בתשובות הגאונים והלכות גדולות
ותשובות ה"ר משה לאסור ע"ש. ובלי ספק אלני חס היה ס' אור
זרוע לפי הרב צ"י ויראה דברי האו"ז אלו בשם הגאונים ז"ל בוודאי היה
פוסק בשו"ע לאסור בסירכא שבין חונא לאומא ודלא כרש"י:
ואף שהר"ן ז"ל כתב דהנשיא חלברגלוי ז"ל כתב דהגאונים התירו
דבר זה בטעמא. י"ל דהם גאונים אחרים ומואן יכול להכריע
בין הגאונים ז"ל והי דכבר נפסק הדבר בשו"ע להחיר בסירכא
בין חונא לאומא. מ"מ חס היא יולא מן הבועה בוודאי טרפה וכדעת
הט"ז וכל האחרונים והגלע"ד כתבתי בטו"ה:

סימן כג

בש"ס בחולין (ד' מ"ז ע"ב) אמר רבא בני תרתי חוני דסריק להדי
לית להו בדיקה ולא אמרין אלא שלא כסדרן אבל כסדרן
היינו רביתיהו ע"כ. והנה אין נדקדק לפי שיטת רש"י ז"ל דאין
סירכא בלא נקב מאי הולך לומר דלית להו בדיקה פשיטא דלא מהני
לית בדיקה דהא וודאי חס יבדוק ימלא נקב דהא לדעת רש"י ח"א
לסירכא בלא נקב. אבל חיו דקדוק ד"ל דה גופא קמ"ל דאין
סירכא בלא נקב והלכך לא שייך בזה בדיקה. ועוד דזמנין דנסתם
הנקב ע"י ריר או ליחה והו"א דחס דק לריאה ואינו מצנץ כשרה
קמ"ל רבא דאין סירכא בלא נקב והלכך חפ"י חס דק ואינו מצנץ
מ"מ טרפה מזה דוודאי יש נקב אך דנסתם ע"י ריר או ליחה:

הסירכא הייתה שלא כסדרן מלאכה לאומא שהיא טרפה מדוע
דגמ' וגם לא עברה ע"י מיעוד קל רק ע"י טירחא מרובה בוודאי
המחמיר בזה בנאכד אחר המיעוד כדעת התב"ש הרי זה משונה.
וכן הסכים אחריו הגאון בעל בית אפרים בספרו פרי תבואה
וצפרט האידנא שאין מונעין הסירכא רק מוסרין הסירכא ע"י
קליפה כבר כתוב בס' דרכי תשובה בס' ל"ט ס"ק תכ"ה בשם כמה
תשובות האחרונים לאין מספר שצריך להחמיר בנאכד בלא בדיקה
פושטין חף במקום הפ"מ חס הסירכא היא טרפה מדין הש"ס ע"ש
וכן ראו לנהוג לפענ"ד:

סימן כב

הנה רחמי בלבושי שרד בסימן ל"ט ס"ק כ"ח שהביא שם
מתחילה מש"כ הט"ז בס' ל"ו ס"ק ג' דבועה היולא מחסירכא
בין חונא לאומא למטה מחליין ויש חלון או בייגאונא לאומא אפילו
בלא חלון כיון דיש מטריפין הוי תרתי לריעותא. אבל בסירכא בין
חונא לאומא בלא חלון לא הוי תרתי לריעותא. והפ"מ תמה על זה
דהא לשיטת רש"י חפ"י למטה מחליין הוי ריעותא המעידה על נקב
וגם דה"ל בדיקה משום דמסתמא נסתם הנקב בטוב מ"מ כיון דיש
ג"כ בועה וכה"ג המעיד ג"כ על נקב הו"ל תר"ל [וכבר תמה עליו שם
הלצ"ש דמה בכך שהבועה ג"כ מעידה על נקב מ"מ הא למטה
מחליין אין הנקב פוסל ויפה תמה עליו. דהא לשיטת רש"י
בלא הבועה ג"כ ידעינן שהיה שם נקב ואין צורך לעדות של
הבועה ומ"מ כשר משום דהוא סחימה יפה וא"ל בדיקה כלל דלמטה
מחליין לא חיישינן כלל שמה לא עלה הסירכא על כל הנקב וא"כ
מה הסדרן ח"כ חס יש ג"כ בועה ואדרבה לשיטת חס' הוי תר"ל
דהא חס ס"ל דחיו מועיל שום סחימה לנקב ובסירכא כסדרן דכשר
משום דס"ל דסירכא לא בזה מוחמת נקב כלל. אבל כשיש בועה
הבועה מעיד שהיה נקב ודמי ממש לסירכא תלויה היולא מן הבועה
דכ' הראב"ד דטרפה והובא להלכה בשו"ע בר"ס ל"ו. וכן רחמי
להפ"מ בס' ל"ט ס"ק כ"ח שהביא לד' הריק"ש שדעתו לאסור חפ"י
בסירכא היולא מחוך הבועה והוא בין חונא לאומא וליכא חלון. אך
משמע אחרונה משום דהבועה אינה מנחה להסירכא שתחתון ותסתום
[והיינו דלא כהט"ז דמכשיר בליכא חלון] ומשמע דמסכים ג"כ כוונתה
וכמש"כ התב"ש שם בס"ק ס"ד [אך ל"ע דבאורו דיבור עגמו
העתיק הפ"מ לד' הט"ז ומשמע דבליכא חלון מודה להט"ז דכשר]
אבל מש"כ הפ"מ דלרש"י הו"ל תרתי לריעותא חיו מוצן
כלל ול"ע וסיים הלבושי שרד הן חמת דמה"ט היה נראה
עיקר לדינא כדעת החולקים על הראב"ד בזה ומכשירין בלחמת
תלויה מבוטא וטעמא רבה ליכא בזה כיון דהוי ספק תרתי לריעותא
מולד פלוגתא רש"י וחוס' אלא דכל הפוסקים התנווין כהראב"ד והי
נהיגי בכל העדיות זאת במקומות מועטין דנהיגי דלא כהראב"ד ויש
להס על מה שיסמכו וכדאמרו עכ"ל:

ורנה לא זכיתי להבין דבריו בזה דמאי שייך לומר דמה"ט היה
נראה עיקר לדינא דלא כהראב"ד והלא כל עיקר דין תר"ל
אנו למדין מד' הראב"ד ומד' הראב"ד ז"ל אלו הוא מקור לדין
תר"ל וכמש"כ הלבושי שרד בעגמו בס' ל"ו ס"ק ו' וכל הפוסקים
הסכימו לדבריו ולא נמלא עליו שום חולק בטוב"ע ואדרבה מד'
הראב"ד וכל הפוסקים שהסכימו לדבריו הוא סחירה גדולה על דברי
הט"ז והפ"מ לפי דעת הלבושי שרד. ונראה עיקר לדינא דלא
כהט"ז דהא חזינן דאף בספק תרתי לריעותא פסק הראב"ד לאסור
והיאך עולה בדעתו לרמות דברי הראב"ד ז"ל שהוא מגדולי הראשונים
וכל הראשונים ז"ל הרמב"ם והרשב"א והר"ן והריטב"א חרדו לדבריו
מפני דברי הט"ז שהוא אחרון שבהרונים. ובפרט שבחמת נראה
אין שום סחירה מד' הראב"ד ז"ל לדברי הט"ז דבסירכא תלויה
דאין כאן סחימה כלל ורק דהטעם דסירכא תלויה כשר הוא משום
דאף רש"י ז"ל דס"ל דאין סירכא בלא נקב מ"מ בסירכא תלויה
דרכה לבוא שלא מחמת נקב דס"ל סירכא שבאה מחמת נקב דרכה
לסדר למקום אחר וכמש"כ הראב"ש. אבל מ"מ ריעותא מיהו הוי
והלכך חס יולא מן הבועה הוי תרתי לריעותא דבועה ג"כ מעיד
על נקב וא"כ שניהם מועדים על נקב. והיולא הראב"ד קן מדין
ריאה הסמוכה לזרפן דאין מוכשין לה משום דחליין דהסירכא בזה
מן הדופן. מ"מ חס העלאתה למחוס חוששין לה והיינו כיון שהריאה

קרום בעלמא שדרך להעלות מחמת מכה גם בשאר אברים וקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום :

ויי להסביר הדברים יותר לכהאורה מ"ס דבריהא עולה סרכות על הנקבים ובשאר אברים אינו עולה ובריהא גופא נמלא כמה נקבים שאינו עולה עליהן סירכא כלל. אבל הענין הוא ברור דוודאי הנקבים הבאים ע"י חולי או ע"י קוץ או מחט אינן דרכן להעלות עליהן סרכות כלל רק לפעמים עולה עליהן קרום כדרך כל מכה להעלות עליה קרום וקרום שעולה מחמת מכה אינו קרום משום שסופה לסחור אבל בריהא נמלא בה נקבים חדשים מה דלא שייך שיהא נמלא בשאר אברים והיינו משום דבריהא שואבת כל מיני משקין והמשקה נחלטה בחוכה וכשנחמלה מהמשקין דרכה וטבעה להפליט המשקה לחוץ ומחמת שהטבע דוחקת המשקה הנקבש בחוכה לחוץ ע"כ המשקה עושה דרך בריהא ונעשה בה נקבים כדי שחולל ללאת המשקה לחוץ וחוזר ונסתם ע"י המשקה היוצאת ממנה ונמלא דהנקבים באים ע"י הסירכא והסירכא באה מהנקבים ולפיכך סירכא בכסדרין נכשרה. אבל אם נסרכה שלא כסדרין סופה של הסירכא לסחור ויהי' נקב בלא סירכה ולפיכך היא טרפה. אבל נקבים שבאים ע"י חולי או קוץ או מחט בוודאי היא טרפה וודאית כמו בשאר אברים דעל אוחן נקבים לא תעלה עליהן סירכא מעולם :

ובזה יוחא נמי מה דחשיב במשנה בר"פ אלו טרפות ניקבה הריאה בחשבון י"ח טרפות ומשמע דהוא טרפה וודאי כמו נקובת הוושט ונקובת הדקין. ולכאורה הלא להרא"ה ז"ל כל נקב בריהא אינו אלא ספק טרפה אלא וודאי דנקב שע"י חולי או ע"י קוץ או מחט הוא טרפה וודאית אף לדעת הרא"ה ז"ל. ובנקבים אלו מייירי מחט' ובאמת שוודאי יכולין להכיר אם הנקב בא ע"י קוץ או מחט או ע"י חולי או אם בא ע"פ טבע מחמת שהמשקה שבפנים היו דוחקין לקרומי הריאה וע"י זה נולד בה נקבים דוודאי נקבים אלו משונים במרחית מהנקבים שבאין ע"י חולי או מחט. ומה ש' הרא"ה והר"ן ז"ל דכל זמן שאינה עולה עליהן סירכא אינו ידוע אם הוא מהנקבים הכשרות שחלטה להם רפואה או לא והדבר מסור למי שאמר והיה העולם ר"ל בנקבים שניכרים שלא באו מחמת חולי או מחט. ויש באמת סימן מובהק בין נקבים שע"י חולי ומחט לבין נקבים שבאים ע"י סירכא. שנקב שע"י חולי ומחט נראה לעין שיש נקב אבל הנקב שע"י סירכא אינו נראה כלל רק מזה שחלצהו כשצודקין אותה בפושין מזה ידעין שיש נקב משום שהנקב הוא קטן מאוד כמעט כמו נקבי הפלרעס :

ובלרא"ה לא קשיא ממחט' דניקבה הריאה דהא חשיב נמי התם נפלה מן הגג ודרוסת הואב בכלל י"ח טרפות ואף דהם נמי אינן אלא ספק טרפה דהא קי"ל דמהני בדיקה או שהי"י י"ב חודש אפי' לוודאי דרוסה או גפולה ואעפ"כ הן נחשבות ב"ח טרפות שאסורין מהלמ"מ. וע"כ ז"ל לומר דכן נאמרה הלכה דדרוסה וגפולה אסורה מספק ואין דומין לשאר ספק טרפה דהאכלא אותם לא היה לוקה מספק ולדעת הרמב"ם ז"ל אינו אסור רק מדרבנן אבל בדרוסה ובגפולה אפשר ללוקה ואף דלינן אסורות רק מספק וא"כ גבי נקובת הריאה נמי ואף דהוי ספקא דשמא הוא מן הנקבים הכשרות שעולה עליהן סירכא מ"מ כל ריאה שנמאלת נקובה ואין עליה סירכא נאמרה הלכה דהיא טרפה מספק והאכלא מן הבהמה שניקבה הריאה שלה לוקה משום טרפה כמו בטרפה וודאית :

וער פי זה נראה מה ש' לעיל דמשו"ה תלינן במשמוש ידא דטבחא משום דהוי ס"ס דאף אם נקבה מחיים אינו אלא ספק טרפה. דכיון דהוא הלמ"מ ללוקה משום טרפה ואף דאינו אלא ספק וע"כ דהוא ספק ועשאה התורה כוודאי ולפיכך א"א להאכרף לס"ס וע"כ אינו לריכס לדברי האחרונים שחירטו דנקבים שהן ע"י חולי או ע"י מחט אינו מצי כ"כ והוי מיעוט גמור ולכן תולין ספי במשמוש ידא דטבחא דהוא דבר המצי וקי"ל דתולין במצוי בין להקל ובין להחמיר :

ודע דכל מה שכתבנו לעיל אינו אלא ליישב שיטת רש"י דלא תקשה עלוהי מה דיש לכאורה להתעורר על שיטתו וכמו ש' לעיל. אבל לענין הלכה למעשה כבר הסכימו כמה ראשונים נדעת החוס' דאם יש נקב טרפה ואין מועיל שום סחימה שבטעולם וכן דעת הטוש"ע. וכל האחרונים דאם נמלא נקוב טרפה ואף בסירכא כסדרין. וכבר כתבנו בסימן הקודם דמשו"ה בסירכא למטה מחזיין ח"כ בדיקה כלל ולא חיישין שמא יש נקב תחת הסירכא משום

וראיתי להעיר במש"כ השמלה חדשה בסי' ל"ט סעיף ט' בדסרכא כסדרין למטה מחזיין דחינה לריכה בדיקה מ"מ אם חירע בדק בפושין צעוד שהסירכא בה ונמלא נקוב טרפה אף לדעת רש"י דס"ל דמועיל סחימה בכסדרין הלא חזינן דלא סתמה וליכא למימר עולה היא ליסחם דיש נקבים שאינם עשויים להסחם לעולם ואין לא בקיין ודילמא זה מהגך נקבים עכ"ל :

ורכאורה קשה לפי מש"כ הר"ן בדעת רש"י ז"ל [וכ"כ הרא"ה ז"ל בדק הבית (ד' ל"ד ע"ה) דפוס ברלין] דיש נקבים שדרך להעלות עליהן סירכא כסדרין ואוחן נקבים אינן פוסלין להבהמה כלל אף אם ישחטו לבהמה צעוד שעדיין לא עלה עליהם סירכא כלל רק דאין לא ידעין אם היא מהנקבים שדרך להעלות עליהן סירכא כסדרין וכשרה או שחול מהנקבים שדרך להעלות עליהן סירכא שלא כסדרין או שלא תעלה עליהן סירכא כלל והיא טרפה. וא"כ בנקב שעלה עליהן סירכא כסדרין רק שהיא מצבצב כשצודקין אותה מחמת שהסירכא לא עברה עדיין על כל הנקב ונמלא מקלת הנקב בלא סירכא למה תהא טרפה לדעת רש"י דהא חזינן דהיא מהנקבים הכשרות שעולות עליהן סירכא כסדרין ומה שנשאר קלת נקב בלא סירכא אפשר שעדיין לא היה שהיה שהעלה הסירכא על כל הנקב ושחט צעוד חיה ימים אם לא שחטוה היה עולה הסירכא על כל הנקב :

ואולי נדעת הגאון בעל תבוא"ש ז"ל דכמו שיש נקבים שאין עולה עליהן סירכא כלל והן טריפות כמו כן יש נקבים דאין עולה הסירכא על כל הנקב רק על חזיו או על שלישיה והם ג"כ מהנקבים הכשרות ולכן כל זמן דאינו מכסה הסירכא על כל הנקב חיישין דשמא הוא מהנקבים דמעולם אין עולה עליהן הסירכא על כל הנקב ואין נסתמין לגמרי והלכך היא טרפה מספק ואפי' לדעת רש"י :

ועל פי זה יתבאר דיש ד' מיני נקבים בריהא שנים מהם הם טרפה מספק והג' היא טרפה וודאית והד' הוא נקב כשר בוודאי ולא הם. א' אם נמלא נקב בריהא ואין עליו סירכא כלל או שנמלא סירכא על חצי הנקב הרי הם טרפה מספק דשמא הם מהנקבים דלא יסחמו לעולם. ג' אם נמלא עליו סירכא שלא כסדרין הרי היא טרפה וודאית [ואפי' אם לא נמלא נקב כלל תחת הסירכא טרפה דוודאי היה נקב רק דנסחם מחמת ליחה]. ד' אם נמלא עליו סירכא כסדרין אז הוא כשר בוודאי :

ובזה יוחא לי כמה דאמרין בש"ס דלינקבא ריאה היכא דמשמא ידא דטבחא כשרה דהא תלינן בזה. ולכאורה תמוה טובא דהא דתלינן בזה איחמור בגמ' גבי בני מעים דלא צבי בהו בדיקה דסמכין ארובא. אבל גבי ריאה דצבי בדיקה ולא סמכין ארובא משום דגבי ריאה איכא מיעוט דשכיח טרפות ח"כ היכי תלינן בזה ובמשמוש ידא דטבחא הא לא עדיף מאלו לא בדקו כלל במקום הזה שנמלא בו הנקב דטרפה לדעת הסוברין דנאכדו בלא בדיקה טרפה :

ודנה כבר חירטו האחרונים דהא דהוי מיעוט דשכיח בריהא היינו סרכות דווקא. אבל נקבים לא שכיח כלום והלכך לענין נקבים תלינן גם בריאה במשמוש ידא דטבחא או בזהב כמו בצני מעים : **ואמנם** לדעת רש"י ז"ל הג"ל יש לומר עוד טעם דמשו"ה תלינן בזהב ובמשמוש ידא דטבחא גם בריאה משום דהוי ס"ס דשמא לאחר שחיטה ע"י משמוש ידא דטבחא ושחט הוא מהנקבים הכשרים שדרך להעלות עליהן סירכות :

ואין להקשות ממחט שנמלא בחיתוכא דריאה דטרפה מחמת דא"א בבדיקה ולמה לא נכשיר מטעם ס"ס דשמא לא נקבה הריאה דסימפונא נקט ואחתי ואח"ל דנקובי נקוב ואחתי מ"מ שמא יעלה על הנקב סירכא והוא מהנקבים הכשרים. אבל לא קשיא מידי דהא הך קשיא אינה רק לפי דעת רש"י הג"ל ורש"י ז"ל לשיטתו אינו דפירש בגמ' דהא דחיישין דשמא נקובי נקוב ואחתי היינו דחיישין שמא ניקב הוושט משום דרוב הנבלעין נבלעין דרך הוושט ולגבי וושט ליכא ס"ס ופשוט הוא :

ובר מן דין נ"ל לומר דהא ש' הרא"ה והר"ן לדעת רש"י דנקבים שעולין עליהן סירכא אינם פוסלין לבהמה היינו נקב שבה מחמת סירכא כמו שכתבנו אבל נקב שבה ע"י חולי או קוץ ומחט מעולם אינו חוזר להכשרו כלל ומעולם לא תעלה עליו סירכא כלל ואפי' אם ימלא עליו קרום או סירכא בוודאי אינו מהסירכות שעולה בריאה רק הוא

וכתבתי בלדיו דעוד יש נ"מ בין הטעמים לעצין יתרה מקמח
 בלחא עליונה דהגנרת מענה עליה דמטעם דכל יתר
 כנסול דמי כשר הכא דהא מקמח לורחא דבחי דהא מהך טעמא
 אנו מכשירין יתרה מקמח משום דלורחא דבחי. אבל לטעם דתחתך
 בללפת גס כלן יש לחוש דתחתך בגנרת והתבט"ש ס"ק י"ט פסק
 בלחא דטרפה מפני שמתחך בגנרת ותחפרק. ולמנחם הב"ח
 והלבושי שרד מכשירים דבפ"מ וגראה דגס זה מחמת ספק הג"ל
 לדעת הסוברים דיתרה מצבה טרפה משום דכל יתר כנסול לא
 מיישין ביתרה שתחפרק כלל :

ורפי זה אינו לדון אם נמלא פיטל מקמח בלחא העליונה דהגנרת

גמר ושחט את נבלה ל"ל דמה דחשיב הרמב"ם לנקבת תורבן הושת בהדי טרפות ר"ל דמחיים לא אי רק טרפה. אבל לאחר שחטה אי נבלה ותחישב בה מש"כ המחבר בסי' ל"ג סעיף ו' דתורבן הושת שיקב כל שהוא אי נבלה. ותמה עליו הש"ך שם דהא ברמב"ם מפורש דאין חל טרפה. ואין לפי מש"כ יש ליישב דמש"כ הרמב"ם דהי טרפה היינו מחיים. אבל לאחר שחטה אי נבלה והמחבר מייירי לאחר שחטה. ואמנם ח"כ יח' מוכרח לומר דהרמב"ם סובר דנקבת הושת גם מחיים אי נבלה רק דאין מטמא מחיים ולקמן יתבאר עוד מזה. [והגר"ש ז"ל בגליון הו"ד בסי' ל"ג הקשה על הרמב"ם מהאוספתא דמפרש שם דנקבת הושת אינו חל טרפה. ואין כבר כתבתי למעלה דלק"מ דהרמב"ם היה גורס פסולה וכמו שגרס הרא"ש ז"ל]:

ועכשיו נבוא לבאר מחלוקת האחרונים ז"ל בדעת הרמב"ם אי ס"ל דניקב הושת גם מחיים אי נבלה או דחוקא לאחר שחטה. והנה דעת הש"ך ז"ל בסי' ל"ג דמחיים מודה הרמב"ם דאין בו לא חיבור נבלות ולא טומאת נבלות רק חיבור טרפה בלבד ונ"מ אם חל טומאת נבלה [היה לוקה בזה] שחט משום חמה"ח ומשום טרפה אם החזו בו גם משום טרפה. אבל אם החזו בו משום נבלה אינו לוקה כלל רק מחמת חיבור חמה"ח. ומה שבי' הרמב"ם דהי נבלה היינו דאין שחטה מועלת בו ולאחר שחטה חל עליה לאו דנבלה ואף בעודה מפרנסת אבל אינה מטמאה רק אחר שחלה נפשה [אך לפי דברי הש"ך חל דעת הרמב"ם דגבי נקבת הושת גופא אינו נבלה רק לאחר שחטה. ח"כ מוכח דמש"כ הרמב"ם דבתורבן הושת אי טריפה ע"כ דגם לאחר שחטה אי טריפה ודלא כמש"כ לעיל. וע"כ ל"ל כיון דבמקום שחטה הוא שלם לגמרי אי שחטה מעלייה ודלא כמש"כ לעיל] וגמלא דבנקבת הושת יש בו ג' צמנים שחלוקין בדיניהם דמחיים אי טרפה ולאחר שחטה אי נבלה ולאחר שחלה נפשה אז הוא מטמאה טומאת נבלה ג"כ. אבל ההבדל"ש כתב בדעת הרמב"ם דאף מחיים קודם שחטה יש בו חיבור נבלות [ולפי דעתו בדעת הרמב"ם ז"ל דמה שבי' דתורבן הושת אינו חל טרפה ז"ל דר"ל דחוקא מחיים אינו חל טרפה. אבל לאחר שחטה ז"ל דמודה הרמב"ם דנעשה נבלה]:

אך נריך להבין הטעם דמ"ש נקבת הושת מנקבת דקין דבשלמה לאחר שחטה שייך שפיר לומר דנעשה נבלה משום דלא נפקא חיותא דבהמה דהכשר שחטה דהא ח"כ כי שחט ח"י הושת כבר נפקא חיותא דבהמה דהנקב משלים לרוב ושוב אין חיותא מה דגמר ח"כ בשחטה מאחר דמקום הנקב אי כשחוט ועומד והלכך במקום הנקב אין השחטה מועיל בו ח"י"י אם שחט רחוק מן הנקב לזר מעלה של הושת או לזר מטה משום דכנגד מקום הנקב אי כשחוט ועומד כל אורך הושת שכנגד מקום הנקב וגמלא דהנקב משלים להרוב לעולם והלכך אי נבלה לאחר שחטה. אבל מחיים היינו אי נבלה:

ולבאורה היה מקום לומר דמש"כ הוי נבלה מחיים משום דהו לית ליה תקנתא בשחטה ולא דמי לטרפה שהשחטה שלה מו"ח מיד חיבור נבלה ומטומאת נבלה. אבל בנקבת הושת כיון דהשחטה לא יסרה לה מיד נבלה והלכך נחשבה כנבלה מחיים. אבל יש סתירה על סברא זו מד' בה"ג והאבא ברשב"ל צו"ה דס"ל דשיקור סימנין אף דהי נבלה לאחר שחטה מ"מ מחיים היא כשרה לגמרי וחלבו וצ"ע שלה מותרים באכילה. ולכן דברי החז"ש בדעת הרמב"ם ז"ל ע:

ונ"ל דגם בפסוקת הגרנות דמפורש בגמ' דהי נבלה כמו שכתבאר בחולין (ד' ל"ב) כ"ל דג"כ לא הוי נבלה חל ח"י שחט ח"י הושת דבבהמה הוי נבלה משום דלא נשחט רק סימן אחד ובצוק משום דכבר נפק חיותא דשוק בזה שנפסק הגרנות ולא שייך בה שחטה. אבל מחיים נראה דלא הוי חל טרפה דחיה חיבור נבלה יח' בה מחיים דהא בלחמא ח"י"י שחט בה שנים או רוב שנים הוי היא כחיה לכל דבריה. וח"כ הדבר לבאורה פשוט דלדעת הש"ך בדעת הרמב"ם דנקבת הושת אינו חל טרפה מחיים ה"ל בפסוקת הגרנות:

ואמנם ח"כ קשה לי במאי דמקשה הש"ם בחולין שם על המשנה דפסק את הגרנות דהי נבלה מהמשנה דר"פ חל טריפות דחשיב פסוקת הגרנות בהדי שאל טריפות ולפי ה"ל הוה מצי לשנוי ח"י

בפ"ב סימן ו' דגרס בתוספתא שחט מיטמו של ושת ושהה כדי שחטה ואח"כ שחט ח"י שחטה או שיקב הושת ואח"כ שחט ח"י שחטה פסולה פ"כ. אלמא דאפי' ניקב הושת קודם השחטה ואח"כ שחטה ג"כ הוי פסול בשחטה. ובלחמא שני' זו מוכרחת לפי גירסא דירן בתוספתא דגרסינן טרפה ושחטה מטהרתה תמיה טובא דהא בשחטה מיטמו של ושת ושהה כדי שחטה ואח"כ גמרו צוודא פסול בשחטה הוא דשהה הוא אחד מפסולי שחטה ופשוט דהי נבלה וע"כ דגרסינן פסולה וא"כ מדכלל בתוספתא בהדי גס ניקב הושת ושחט לשחטה אלמא דניקב הושת גם שלא בשחט שחטה ג"כ הוי נבלה:

ודרא"ש ז"ל שם תמה בלחמא על פרי"ח בהאציעו דשהה במיטמו סימנים מהו דהייט בשהה אחר שחטה מיטמו קמא דושת והספק הוא דדילמא לא גמירה שיהי רק במדי דמנבלא ביה [משום דס"ל לר"ח דנקבת הושת אינו חל טרפה וכמש"כ בהגהתי ליי"ד ולעיל בסימן ד'] ותמה עליו מהאוספתא הג"ל דחנה בהדיא דהי זו פסולה ומשמע מד' הרא"ש דאפי' דל יחא כדעת ר"ח דנקבת הושת אינו חל טרפה מ"מ אם שחט מיטמו הושת ושהה בו וגמרו מ"מ ה"ל נבלה כיון דאירע קן בשחט שחטה. וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל לענין תורבן הושת דאף דחשב תורבן הושת בהדי י"א טרפות הפסולין מלך נקבה בריש פרק ו' מה' שחטה וכן בפ"י שם משב תורבן הושת בהדי ע' טרפות מ"מ כתב בפ"א הלכה ו' דאם שחט במקום תורבן הושת שחט פסולה והי נבלה וכמש"כ הכ"מ שם. והטעם כיון דנשחט שלא במקום שחטה הוי פסול בשחטה דהיינו פסול דהגרמה וכמש"כ הש"ך בסי' כ' ס"ק ה' ובסי' ל"ג ס"ק ה':

ונראה דלא דחוקא דכל השחטה היה בתורבן הושת חל אפי' בשחט מיטמו תורבן הושת וגמר כל השחטה צושט עלמו ג"כ הוי נבלה דכמו דפוסל שיהי במיטמו קמא דושת ה"ל פוסל הגרמה במיטמו קמא דושת והא שבי' הרמב"ם בפ"ג דהגרס שלש בתחילה ושחט אח"כ שני שלישים הרי זו כשרה היינו בהגרמה דקנה דמיטמו אינו פוסל בו משום טרפה אבל בתורבן הושת דהי טרפה במשהו והלכך אם שחט אח"כ שני שלישים במקום שחטה או אפילו כולו הרי זו נבלה כמו בשחט מיטמו בתוך הושת עלמו ושהה בו וגמר לשחטה:

והטעם דהי נבלה פשוט דכיון שלאחר שחט ח"י הושת מאסרף מיטמו הושת או תורבן הושת הושת שחט בתחילה [או שיקב] להאצי שחט עכשיו דהכשר ונפק חיותא ח"י"י לאחר שחט הממלא וגמלא שנשחט שלא כדרך שחטה ואפי' אם ישחט אח"כ כל הושת במקום שחטה חו לא מהי ליה דכבר נפקא חיותא דבהמה בשחטה הממלא:

והרבה יש לחמיה הפלא ופלא על הפ"ח והגרתי ופלאי והשמלה חדשה בסימן כ' אות ו' שכתבו דאם נשחטה שלא במקום שחטה ושחט אח"כ במקום שחטה בעודה חיה אינו חל טרפה ואלמא כיון דנפסק רוב הושת למעלה או רוב הקנה כבר נפקא ח"י החיות ומאז מועיל אח"כ השחטה. והיותר תימה לי דברי הגרתי ופלאי דמחלק בין תורבן הושת לבין אם שחט הגרנות למעלה ממקום שחטה דשם שפיר הוי נבלה ואף דשחט אח"כ במקום שחטה משום דכבר נפקא חיותא וכמו שהוכיח מה"ש דחולין (ד' י"ט) והדברים מחמירים דנראה פשוט דכמו דנפק חיותא דגרנות אם נפסק רוב למעלה ה"ל נפק חיותא דושת אם נשחט רובו של תורבן הושת. וח"כ צוודא לא מהי ליה שחטה אח"כ וכבר הוצי' עליו בזה הפת"י שם בסי' כ' ס"ק ה' בש"ד. אך מד' הפת"י שם נראה שהבין שהכרחי ופלאי מחלק בין נפסק הקנה למעלה ממקום שחטה לבין אם נשחט למעלה ממקום שחטה. וע"ז תמה עליו דמאי נ"מ בין שחט לנפסק דלמעלה ממקום שחטה אף אם נשחט לא הוי שחטה כלל והי כנפסק. ואמנם המעיין היטב בפלאי שם משמע דמחלק בין תורבן הושת לבין פסוקת הגרנות למעלה ממקום שחטה. ואמנם גם חילוק זה תמה וצ"ע:

ולפי מש"כ דאף בניקב לא שחט מיטמו תורבן הושת ואח"כ

ותמנה דמאי רחיה היא ו דמלכד דלפי מש"כ הרשב"א דכדחיה לא מהני ס"ס משום שיש לו חקיה צדיקה הגה מלכד זה תמנה דהלא צ"כ ש"ס חט מפורש דכל השורים אסורים רק דבטור הביא זה בשם הרשב"א בחו"ה . וא"כ לאחיה ענין יביא מד' הרשב"א דלשם ואלא הרשב"א כתב זה דין זה גופא ולמה יביא ממרתק לחמו מלכד דכדרי הרשב"א מפורש דבר זה במקומו ולכן ד' הפמ"ג תמנה וז"ע : **ובעיקר** דברי הרשב"א שם בחו"ה גבי נמלא לפרק בגבו של אחד מהם ש"כ דחששין לבולס שמה דרם וחזר דרם פשוט דהוא מטעם דחזל לשיטתו לפי מש"כ שם בחו"ה מקודם דבליהו שחיק ולינהו קמקרקק חוששים לבלס . או מטעם שכתב בחידושו משום דכיון דיש לה תקנה צדיקה לכן לא מהני ס"ס : **ודע** דמה שהוצרך הרשב"א לזה לומר דשמה לכולן דרם ואף דבלא"ה אסורים כולם משום דצ"כ חשיבי ולא בטלי וליכא ס"ס כלל ואפי' אם פירש אחד מהם אסור דשמה יקח מן הקבוצה מ"מ כ"מ אם נתפזרו כולם דליכא חזרה דיקח מן הקבוצה וכן מסיק שם בחו"ה בעלמו וכיון שכן אפי' נתפזרו אסורות דהא לין מותרת בודלי שנתלה בו עכ"ל . מיהו כל זה בליהו שחק ולינהו קמקרקק . אבל בדשחק חיה ולינהו . ונמלא לשון בגבו של אחד מהם קשה עובד דלמה ניוש לטלהו . והן אחת דרבינו ירוחם כתב בלמה דבשחק חיה ולינהו . לא חשיבין לשאר השורים ואבא דב"י . אבל דברי הס"ו בסי' נ"ז ס"ק כ"ב ש"כ דאפילו בשמהם שותקין חשיבין לטלה והביא קן מד' הכ"י נ"ס . ובמק"א יבואר בעו"ה :

ואין להקשות דאף על דמהה אחת יש להחיר מטעם ס"ס שמה לא דרם כלל ואפי' דרם שמה דרם במקום שאינה נטרפת דזה לינו קשיא משום דס"ס ו' לינו מזההך ודוק — והגלע"ד כתבתי בעו"ה . [והס"ו בסי' כ"ט דאמר שם דאף בזהמה אחת חיה כמה ספקא במח"כ לא ראה דברי הרשב"א הג"ל :

סימן כו

בשוע יו"ד סימן נ"ח סעיף ד' כתב לענין נפלה אם עמדה מעל"ע די לה צדיקה . וכתב הרמ"א בזהמה על זה דווקא שעמדה מעלמה אבל העמידה לאו כלום . ונרשם ר"ן בפי' אלו טרפות . וכתב שם הפ"ח בשם ס' חמודי דהלא כתיבת יד דגבי נפלה לא מהני העמדה ע"י נערה או מקל ע"ש . ור"ל דאף במסוכנת מבואר לעיל בסי' י"ז דאפילו אם מעמידין אותה ע"י נערה ומקל ועומדת ג"כ יאלה מחזקת מסוכנת . אבל הכא לענין נפלה בעינין דווקא שעמדה מעלמה ממע . ובאמח שכן מוכח מד' הרמ"א גופא דברי דכיון לקוח מד' הר"ן שם . ובכ"ן מבואר דמחלק בין מסוכנת לבין נפלה דגבי נפלה בעינין דווקא שעמדה מעלמה וכיון דהרמ"א גבי מסוכנת גופא פסק דלא מהני העמדה אחרים אם לא שהעמידה ע"י נערה או מקל . ח"כ ממלא מוכח דהכא בעינין דעמדה מעלמה ממע דלא לא לין כחן חילוק בין מסוכנת לנפלה . וכן משמע עוד בבילורי הגר"א ז"ל כחן בס"ק י"ד ש"כ טעם על מש"כ הרמ"א דהעמידה לאו כלום הוא משום דעמדה אחרת וזה שהצריכו לומר אלל מסוכנת כל שמעמידין וס' ולא קאמר כל שאינה עומדת עכ"ל . וא"כ משמע בזהה דהבא גבי נפלה לא מהני העמדה ע"י אחרים אפי' העמידה ע"י נערה או מקל . אבל בלמה לולא דבריהם ז"ל היינו אומר דהר"ן לא ס"ל כדעת הכלבו בשם הראב"ד שהביא הרמ"א בזהה בסי' י"ז סעיף ח' דגם גבי מסוכנת לא מהני העמדה ע"י אחרים אם לא שהעמידה בנערה או במקל דפשטות לישא דנמ' כל שמעמידין אותה ואינה עומדת משמע דווקא דאיש יכולה לעמוד אף לאחר שהעמידה אלא שחוצה וטפלה לאחר העמדה שאין לה כח לעמוד כלל . אבל כלל בליהו אופן היה העמדה אם ע"י נערה או מקל או בידים דהא סתמא אמר כל שמעמידין אותה משמע דאין שם חילוק בזה בליהו אופן היה ההעמדה אלא העיך תליא אם נשאר לעמוד או שחוצה וטפלה . אבל גבי נפלה דאמרין עמדה משמע דווקא עמדה מעלמה . אבל לעולם י"ל דאם מעמידין אותה ע"י נערה או מקל הוי כעמדה מעלמה . וכן מלאה להב"ח כחן ש"כ דאף אם העמידה ע"י נערה או במקל ועמדה ג"כ הוי כמו עמדה מעלמה רק מה דמסי' הפ"ח כמו במסוכנת הוא תמנה דהא הר"ן כתב בזהה דנפלה לא דמיא למסוכנת . וכבר הציג הפ"ח תוצר מד' הר"ן

לידי ואידי לאחר חזרה והא דתנן ברפ"ג דפסוקה הנרגרת הוי טרפה מיירי מחיים ומתני' דפ"ב הרי מיירי להדיא בלאחר שחיטה דהא תנא בזהה שחט הוושט ופסק את הנרגרת או שפסק את הנרגרת ושחט את הוושט וע"ז אומר ר' ישבב דהוי נבלה . ושם בליהו דכבר עמדו ע"ז האוס' במלין ל"ב ד"ה ורמיהו וע"ש מה שחיללו . ואכן לענ"ד יש לתקן עוד דהנמי מקשה שפיר מדתני לה במתני' שם בזהה ניקבה הריאה וניקבי הדקין והני טרפות לא ניכר מחיים כלל רק לאחר שחיטה . וא"כ מושבט דגם פסוקה הנרגרת הוי טרפה גם לאחר שחיטה דל"ה לא דתנא להך . וע"י בזהה בסי' ל"ג ס"ג מש"כ בזה לדעת הרמב"ם : **ולענין** מש"כ לעיל סימן ט' דבנחתך אבר אחד מן הבהמה לאחר שחיטת רוב שנים ואח"כ גמרו לשחוט גם מיעוט הסימנים לאחר ששהה שיפור שהיה באופן דכל הבהמה הוה ספק נבלה או ששחט למיעוט הסימנים לאחר ששהה שהיה משוה באופן דכל הבהמה הוי נבלה מדרבנן הכי הוי דינו של אוחז אבר שנחתך קודם שנשחט מיעוט הסימנים וכן יש להסתפק בעיף שנחתך ממנו אבר לאחר ששהה סימן אחד ושם שחט לסימן השני בשני האופנים הנ"ל ושם כתבתי בתחילה דיש להחיר האבר הנחתך והבאחי חיה ראיות לזה . ואמנם לבסוף כתבתי דלענין מעשה יש לעיין בזה . והיינו משום דלאחר העיון ראיתי דיש פנים להחמיר בזה ממחמת דכיון דכל הבהמה הוי ספק נבלה או נבלה מדרבנן . וא"כ הוי כמחה ובמיתה קיי"ל דמיה עשה ניטל והוי אמה"ח באבר המדולדל . וא"כ בנ"ד נמי הו"ל להאבר כאמה"ח מדרבנן או אם שהה שה' גמורה הוי ספק אמה"ח דאפי' אם נחלדל ממנה אבר לאחר שחיטת רוב שנים הוי אמה"ח מדרבנן דכל דתקון רבן כעין דלוריתא תקון וכ"ש בנחתך לגמרי . ומיהו יש לפקפק בזה דשאי הכא דלאחר שחיטת רוב שנים בבהמה או לאחר שחיטת סימן אחד בשוף כבר נחתך הבהמה והשוף ואלא מידי איסור אמה"ח אפי' מדרבנן . והגם דלכתחילה לריך לשחוט ב' סימנים גם בשוף וכן לריך לשחוט כולם מ"מ האידנא כיון דפסלין אפילו בשהיה משוה חו ח"ל לגמור השחיטה והוי דיעבד ודיעבד סגי ברוב שנים בבהמה ורוב אחד בשוף אפי' מדרבנן והלכך נהי דבהמה והשוף עלמו חוזרין ונאסרין ע"י גמר השחיטה מ"מ האבר שנחתך בעת זמן היחור נשאר בהתירו לעולם . ולכן עדיין הדבר בספק חלי והגלע"ד כתבתי בעו"ה :

סימן כו

בתו"ה [ד' מ"ד ע"ב בדפוס ברלין] כתב דהא דאמרין דקטע רשיה דחד מינייהו אימור נח רוגזיה דווקא קטע קאמר אבל דרם חדא מינייהו לא דאדרבה כל שדרם וברחה מידו רגזי ספי ומללח עלמה כמללח מאחרים דמיא עכ"ל ואבא להלכה בש"ך בסי' נ"ז ס"ק כ"ז :

ולכאורה יש להביא ראיה לזה מהא דאמרין בש"ס בליהו שחק ולינהו קמקרקק דחוששין להם משום דרוסה . והקשה הרשב"א בחו"ה שם דלמה לי חוששין להם דהא כל חדא וחדא בסי' עומדת שמה לא דרם לא ואח"ל ד' היא שדרם שמה במקום שאינה נטרפת בכך דרוסה וכל מקום שאינה מולא ס"ס אפי' בדלוריתא מותר ושם חזר וחי' בעלנו שכותב בספק אחד הן שמה טקן דרם עכ"ל . וא"כ מזה רחיה גמורה דכדדרם לא אמרין דנח רוגזיה דה"ל הדרא הקושא לדוכה :

ואמנם זה רחיה למש"כ הרשב"א בחו"ה הג"ל . ואמנם בחידושו לחילין [ד' כ"ג] כתב דאין סברא כלל לומר דניחש לכולן דרם דלא די לו אם נחש לספק דריסחו ונעשה הספק סודאי משום דשחיק ולינהו קמקרקק אלא שנאמר שכולן הוא דורס והא דאין אנו מחזירין לכולם מטעם ס"ס משום דדרוסה שאי דיש לה חקיה צדיקה והלכך לא מהני ס"ס [ולכאורה רחיה מה דס' ת"ה חיבר מקודם ובחידושו חזר בו ממש"כ בחו"ה מיהו אינו מוכרח כ"כ ועי' מש"כ הפמ"ג בהקדמה] ובד"מ ביו"ד בסי' נ"ג ובסי' נ"ז הביא בשם מהר"א ז"ל בפסקיו דבמקום דליכא ס"ס אנו מחזירין לגמרי ולא לריך צדיקה ואף במקום דאפשר לבדוק ותמנה דהלא מד' הרשב"א ז"ל אלו מבואר להיפך וז"ע . ועפ"י נראה הרחיה שכתבו ושם בליהו להפמ"ג בש"ד בסי' נ"ז ס"ק כ"ז שחמה על הש"ך דלמה הביא ממרתק לחמו ולא הביא מסעיף י"ד בנמלא לפרק בגבו של אחד מהם דחוששין לכל השורים שבדיר ע"ש בפמ"ג .

עמידה חבל לרעת הפר"ת לא הוי עמידה וכן מוכח להדיח מד' הרמ"א ז"ל בהג"ה הג"ל והגר"א ז"ל דהבא בעינן דעמדה מעלמה ממע. ומיהו לדידן אין נ"מ כלל בזה דכיון דאפי' עמדה מ"מ לריכה בדקה ואין לא בקיומן בדקה וספרה אס לא דהלכה הילך יפה וכמו שמבאר בשו"ע:

ולענין

מה שהקשה הגר"א ז"ל בחסודותיו סי' פ"ג על מה שכתב בשו"ע בשם האו"ה דבעינן שתהא האלכה הילוך יפה כמו שהיחה האלכה קודם האפילה ואם היחה האלכה במהירות יותר משאר בהמות בעינן שתהא האלכה אחר האפילה ג"כ כמו מקודם. והקשה בשם בנו דא"כ הוי מלי הש"ס בזבחים (ד' ע"ד) לאוקמי מתני' דנחשבה בטרפה דמיירי בכה"ג והייט דליערב בהם נפלה דיכולה להלך כשאר בהמות ולפיכך אינו ניכר ומ"מ היא טרפה כיון שאינה יכולה להלך כמקדם. וכן הקשה על מש"כ בס' ל"ב דבהמה שגוררת רגליה אס טרע שגפלה חוששין לפסיקת החוט דבזה שגוררת רגליה לא נחשב כהילוך. וא"כ ה"מ לאוקמא החס בכה"ג דנחשבה כשאר בהמות שג"כ גוררות רגליהם והם כשרות משום דחלין בשגורא. חבל היא טרפה כיון שטרע שגפלה ונשאר בקשיא:

ואבן

יש ליישב שתי הקושיות שלו בפשיטות דהנה בש"ס דחולין (ד' י"א ע"ב) פליגי אמוראי אליבא דרב אי בעינן הלכה ממש או דסגי בעקרה רגלה להלך אפי' שלא הלכה דרב יאודה אמר רב דאמר הלכה ח"ל בדקה משמע דבעינן הלכה ממש וכן פסקו הר"ף והרמב"ם. ואין ר' ירמיה בר אבא משמיה דרב אמר דעקרה רגלה להלך אפי' שלא הלכה. וכן פסקו הב"י והב"ב והב"ע והב"ט ומחלקותם בד' הרא"ש והר"ן. ופשוט דלמ"ד דעקרה רגלה להלך מועיל כ"ש אס האלכה ולולעת דאינה לריכה בדקה ופשיטא דפשיטא דאס האלכה כשאר הבהמות רק דאינה יכולה להלך כמו שהלכה מקדם דוודאי נחשב כהליכה. דאס האלכה ולולעת או שאינה יכולה להלך כמקדם לא גרע מעקרה רגלה להלך [ועי' ברא"ש בפא"ט סימן ל"ו דהנירסא שם דר' ירמיה אמר משמיה דרב דעקרה רגלה להלך אפי' שלא הלכה ולא כג' דילן בגמ' רב ירמיה בר אבא] ופ"ז יתורן שפיר לקושיית הגר"א ז"ל דאס החס בזבחים מתוך שם אליבא דרב ירמיה ור' ינאי דלא חשקי כר"ל דמיירי דליערב בנפילה משום דס"ל דהלכה ח"ל בדקה ולרב ירמיה לשיטתו אף בעקרה רגלה להלך מהני וכ"ש דלולעת או דאינה יכולה לילך כמו שהלכה מקדם דוודאי אין קפידא ואפשר דר' ינאי ג"כ ס"ל כר' ירמיה בזה ונשתלק ב' קושיות של הגר"א ז"ל לגמרי דרב ירמיה לשיטתו חזיל והרשב"א דס"ל דלולעת לא מהני וכן האו"ה דס"ל דבעינן דתהא האלכה כמו שהלכה מקדם היינו משום דהם ז"ל ס"ל דבעינן הלכה ממש וכן פסק בשו"ע:

ושב

ראיתי במהר"ק בשורש ס"א דפירש שם לדברי הסמ"ק דכתב דעקרה רגליה להלך מהני ושוב כתב דבעינן דתהא ד"ל דלכאורה הם חתרי דסתרי ופירש המהר"ק דס"ל להסמ"ק דעקרה רגלה מהני דווקא אס עקרה רגלה להלך ותיקף שחטה דאמרינן דאס לא שחטה דוודאי היחה האלכה ד"ל חבל אס עקרה רגלה ושוב לא היחה יכולה לילך או אינו נחשב כהליכה כלל ע"ש. וז"ל דאף לפי פירוש המהר"ק דמיירי דשחטה מיד מ"מ מוכח מזה דלולעת או דאינה יכולה לילך כמו שהלכה מקדם ג"כ מקרי הליכה דא"כ אינו מעיל עקרה רגליה להלך דהני דאמרינן דאס לא שחטה היחה האלכה ד"ל חבל מ"מ אינו ראיה דלא היחה לולעת וגם שיטלה לילך כמו שהלכה מקדם דעל זה ליכא ביור. ולפי זה מוכח דהסמ"ק פסק ג"כ כדעת הב"י והעיטור דעקרה רגליה מהני ולא בעינן דתלך כמו שהלכה מקדם ודוק. והגלס"ד כהבתי בעו"ה:

סימן כח

בשוע סימן כ"ט סעיף ב' העוף שניטלה טלחו כשר. וכתב על זה הרמ"א בהג"ה ויש אוסרים וטוב להחמיר אס נפלו סלס עכ"ל. וראיתי להסמ"ק דהילך הדין אס יטל שור העוף דלכאורה יש מקום לומר דאף לרעה המחבר דניטלה טלחו כשר מ"מ ציטט שורו גם המחבר מודה דטרפה כמו גלודא צבאמה דטרפה דע"כ לא פליגי רק בטלה אי מגין או לא משום דאפשר גם בלי טלה. אבל השור דוודאי מגין דהא גם בשוף השור אש כבשר ואיזבל בהן צבחה חייב וכמו דהא בר"פ שמינה שריס. או דלמא

הדין הג"ל. אך מש"כ הפ"ת בכונת דברי הר"ן דר"ל דנבי נפלה לא מהני אפילו בעמדה ע"י גערה או במקל זה אינו מוכרח כל כך וכמש"כ לעיל:

והנה

כבוד הרב"ג מוה' שלמה ג"י חב"ד דק"ק ווארנאן ינ"ו רנה להביא ראיה לדעת הכלבו בשם הראב"ד הג"ל דהרי אין לך מסוכנת כמו צבאמה לאחר שחיטה ודוודאי אינה עומדת ע"י גערה או מקל ודוודאי לריך להעמידה בידים ואעפ"כ אמרינן בחולין ד' ל' דאס שחט צב שנים או רוב שנים הויא צב העמדה והערכה אלמא דצבאמה מסוכנת ויכלה לעמוד ע"י העמדת אחרים וכ"כ האס' בעירובין ד' ד' ד"ה אולי' אס הגוסס דאף גוסס דאס אמרינן שם דאס צב העמדה והערכה מ"מ אמרינן דצבאמה שחטה מקריא צב העמדה והערכה משום דצבאמה אית צב חיותא טפי ויכולה לעמוד:

אבל

כבוד חתני הרב"ג החו"ב מוה' אהרן הכהן ג"י דהא ראיה זו דאין לדמות צבאמה שחטה למסוכנת כלל דשאני צבאמה שחטה דמטיקרא היחה צריחה ולא היה צב שום חולי דוודאי יש לה כח לעמוד אפי' אחר שהיטה והיו כמו צבאמה כרפה דעלמא שיכולה לעמוד ולהלך. חבל מסוכנת דיש לה חולי צבאמה והיא עומדת לנחש מיד דוודאי אין לה כח לעמוד ואפי' ע"י העמדה בידים. וכבר אנו רואים בחוש בכל החולים ר"ל ואף דאין מסוכנים כלל דהם מוטלים על המיטה ואין יכולים לעמוד כלל ואפי' ע"י העמדת אחרים בידים. ולפי זה י"ל דאס מעמידין אותה ועומדת אפי' היחה העמידה ע"י אדם שהעמידה בידים ג"כ יאלה מחזקת מסוכנת ואין שום ראיה מזה לדברי הכל בו הג"ל כל זה מד' חתני הרב"ג ג"י הג"ל ויפה כיון. וראיה ברורה לדבריו מהא דאמרינן ביבמות (ד' ק"ב) שחט צב שנים וכו' וברח וע"ש בפירוש:

ואין

להקשות לפי סברת חתני הג"ל דאין לדמות מסוכנת לצבאמה שחטה. דא"כ מהני מקשו האס' בעירובין הג"ל מצבאמה שחטה לגוסס דילמא שאני גוסס דהיה חולה מחמילה. ודוודאי אין לו כח לעמוד. חבל אינו קושיא דשפיר מקשים האס' דהא הברייתא סתמא קמי גוסס אינו נערך משום דאינו צבאמה ובערכה ואינו מחלק בין גוסס בירי שמים לגוסס בירי אדם ומשמע דאפילו בחדש צריא שפשה גוסס ע"י אדם כגון שהכהו במקל או שזרק בו חץ וכיוצא ונעשה גוסס ג"כ לאו צב העמדה והערכה ושפיר מקשים האס' דמ"ש מצבאמה שחטה דמקריא צב העמדה והערכה והולכנו לחלק בין צבאמה לאדם:

ואנב

דאמרינן בסוגיא דחולין (ד' ל') ראיתי להעטור במאי דמביא הש"ס ראיה דצבאמה שחטה הוי צב העמדה והערכה מהא דתניא דשחט צב שנים או רוב שנים הרי היא כחיה לכל דבריה. ולכאורה חמיה דהא גבי גוסס נמי תנין במס' שמתא פ"א דהרי היא כחי לכל דבריו ואעפ"כ תניא צברייתא בעירובין ג"ל דאס צב העמדה והערכה הרי דלא תליא בחיות כלל דאף דהוא כחי לכל הדברים דמשיב שם מ"מ כיון שאינו יכול לעמוד לא קרינא ביה והעמיד אותו הכהן [ולא קשיא מחולה דג"כ אינו יכול לעמוד ומ"מ הוא נערך כחדש צריא דשאני חולה כיון דרוב חולין לחיים הרי יאה יכול לעמוד לאחר זמן כשיצריא ומה דעכשו אינו יכול לעמוד לא חיכת לן דמיירי דהא אישן משא"כ גוסס דהו אינו יטל לעמוד כלל ע"פ רוב]:

אבל

לאחר העין אינה קשיא דצברייתא דשחט צב שנים או רוב שנים הרי היא כחיה לכל דבריה שפיר מייחי ראיה מדתא סתמא דהרי היא כחיה לכל דבריה ולא פירש לענין מאי משמע להדיא דלכל הדברים היא נחשבת כחיה ואף לענין העמדה והערכה דהא לא תליא זה מן הכלל. משא"כ גבי גוסס התנא מפרש והלך זוקק ליבוס ושומר מן היבוס וכו' ומשמע דאין בכלל חלה מה שצפרא דאלי"כ ליחסי סתמא דהרי היא כחי לכל דבריו והיה הכל בכלל חלה ודוודאי דלכך דברים דמשיב שם נחשב כחי חבל לשאר דברים לא ולא שייך כלל לומר כאן דתנא ושייר דא"כ לתני סתמא דהרי היא כחי ודוק:

דיוצא

לט להלכה מכל מה שכתבנו לפני הגר"ה לי מד' הר"ן דנבי מסוכנת אפי' אס מעמידין אותה בידים מהי. חבל לענין הלכה כבר כתב הרמ"א בס' י"י דהעמדה בידים לאו כלום הוא ואין על זה שום חולק:

ולענין

נפילה אס מעמידין אותה בעצמה או במקל ועומדת היא מחלוקת ספר"ח עם הסרי תואר לדעת הפר"ח מקרי

הגנה כלל להגן מן הקור כמו צהמות כיון דהקציה ברא כל הצריח
שיקדמו עליהן שור וגם בשופת הלך וודל כמו דבהמות נבראו
בעורות כדי להגן מן הקור ואם יטול העור הוי מרפה גם בשופת
ק הוא. רק דח"ק ור"י פליגי במלה דח"ק מ"ל דהנה דשור
לחוד סני כמו צהמה דח"ק עליהן רק שור בלבד. ולפיכך
אם יטול העורה כשרה. אבל ר"י סבר מדברא הקציה השופת עם
טעם אלמלא דהשור שלהן איט יטול להגן מפני שהוא רך. ולפיכך
אם יטול העורה ואף שהשור קיים מרפה דהשור לבד איט יטול להגן
מפני שהוא רך. וגם מן השלל שאמרו חז"ל בחולין (ד' נ"ד) דכל
טרפת שמת מבנים צהמה כנגדן בשוף מוכח ג"כ דטרפת דגולה
טובא גם בשוף. ועוד דאם חיתא דכשר למה לא חשיב ליה כהדי
אלו כשרות השוף. ואף דלפי מה שפסק הרמ"א ז"ל דגם בטיט
העורה יש להחמיר. מ"מ כ"ע לפיכך כסוי הדם דביטול שור השוף
פסור מכסוי הדם. ומ"מ ע"יין ל"ג בזה ולא בחתי רק לעורר —
והנלע"ד כחבתי בצויה:

כיון דשור השוף הוא רך ומזי לאחילה דהא גבי נבלת שוף טהור
מלמדך העור לכזה וכן לפיכך הגנה צפונה העלם גבי שוף העור
מלמדך לבשר משום שהוא רך וכמו דמבאר לעיל בס' י"ה שפי' **ואין**
ז'. א"כ אפשר דאיט מגין כלל ילא חיכת לן מה דמיטל הגור כיון
דבין כך וכך איט מגין. וצמו דמיטל בש"ס בחולין (ד' נ"ב ע"ב)
לפיכך שור ביה הפרסות דאיט מגין משום דמחשב כבשר:

ואין להביא ראיה מהא דר"י רש"י ז"ל בחולין (ד' נ"ח) ד"ה ר"י
הא דאמר דחשיב ליה כגולה שניטל עורה עכ"ל. וכן החוס'
כחבו שם בד"ה הגולה והשחח מייחתי ראיה מדחשיב ליה כשומר
לבשר אלמלא הוי כמו שור וכשיטלה כאלו יטול העור דהוי גולה וטרפה
עכ"ל. ומשמע לכאורה דביטול עורה של השוף דוודאי טרפה לד"ה.
אבל יש לדמות דר"ל דר"י ס"ל דמיטל הגולה של השוף הוי כמיטל
שור הבהמה דכמו דבהמה העור מגין ה"ג מגין הגולה בשוף.
אבל לדעת הח"ק דקיי"ל כוחתיה דטלה איט מגין ולא הוי כגולה
כ"ש דהשור וודאי איט מגין ואיט טהור כלל גולה בשוף. וימיה הדעת
טפה דטהור גולה גם בשוף דח"ק סברא כלל דעופות חין לריבין

הלכות חלב

סימן כח

סתמא לא חיקרתי ולדברי הר"א ממין ליהסר מ"מ מטעם שקרב
ע"ג המזבח כמו בשומן דיוותרת הכבד. וכן הקשה ג"כ הר"ש ז"ל
שם על רבינו ר"א ממין ז"ל מה. וסתמי טובא דהלל כבר הרגיש
הר"א ממין ז"ל בטעמו בקושיא זו מדברי רב מרי דלא ס"ל ג"כ
להך סברא דדבר השוא בשלשון ותי' שפיר דרב מרי ג"כ ס"ל הך
סברא אך דסבר דלאו מיעוטא הוא ונ"מ דכל שנקרא חלב מפורש
לא צעיק דיהא שוא בשלשון. וא"כ י"ל דגם רב אשי ס"ל כן דדבר
שלא נקרא מפורש חלב בקרא צעיק שיהא דבר השוא בשלשון
והלכך חלב האליה מותר. אבל שומן של יותרת הכבד כיון שהוא
דבר השוא בשלשון חסור אף שלא נקרא חלב מפורש. ולכן לבי אומר
לי דכל מה שכתוב שם בס' יראים מחיבות ואין לדקדק בו עד
שלכך אפי"ג דחיקרי חלב שריא. איט מד' בעל הס' יראים בטעמו
רק הג"ה מליזה תלמוד ולפני רבותינו בעלי האוס' והר"ש לא היה כחוב
זה [וכבר ידוע כי ספר היראים אשר לפנינו אינו כמו שילאו הדברים
מפי מחבריו רבינו אליעזר ממין ז"ל רק מאת מלקט אחד שקיבל
ושינה דבריו וכמו שהאריך בזה הר"ג בעל המהבר תועפות ראש
על הספר יראים בהקדמתו שם שהולילו מחדש כעת לאור הדפוס
בווינא תרנ"ב. ואמנם מה אעשה שכעת ילא לאור הדפוס ס' היראים
השלים ומלאתי שגם שם חתא לשון זה בזה חלב סימן מ"ז בקלח
חוס' ביאור ע"ש [והדבר ל"ע] ומיהו עדיין ל"ע מה דמסקו
החוס' והר"ש דלובן כיליא וחלב האליה לא דמי כלל לשאר
חלב האסור ואין הלשון מדויק דהא לפי דעת הס' יראים
כל דבר שמן והוא קרב ע"ג המזבח הוא בכלל חלב דקרא. וא"כ
לא שייך כלל לומר דלא דמי לשאר חלב האסור דהלא לדעתו כל שומן
בכלל האסור. וז"ל דעיקר כוונתם לומר דלא דמי לחלב שמנסה
אח הקרב שהן קרביין על המזבח או חלב שעל הדקין דמרבין מקרא
דאח כל החלב אשר על הקרב דהם הוחב קרום ונקלף ור"ע דמרבי
אף חלב שעל הקבה מ"מ הוא קרום ונקלף לאשקי' הני דליין אפי"ג
קרום ונקלף והלכך מסתבר לומר דמלי דקרבי לובן כיליא ושומן
האליה על המזבח איט מתורח חלב רק אגב הכיליא ואליה קרביין
גם השומן שעליהם. וא"כ גם ביוותרת הכבד י"ל כן דלא קרב השומן
מתורח חלב רק אגב דהיוותרת הכבד בעלמא קריבה לגבי מזבח
קרב גם השומן שעליה עמה והא דלריך ברא"כ למשט חלב הדפנות
שאיט בכלל חסור חלב דקרא משום דכחבז אשר יקריבו ממנה
קרבן וחלב הדפנות איט קרב. הייט משום דחלב הדפנות דומה
לחלב ואפשר דהוחב קרום ונקלף הוא כמ"ש האוס' מקודם והלכך
חי לאו דאיט קרב היה בכלל חלב דקרא:

ומידו כל זה הולכו לדחוק וליישב אלא לפי הני' שהעתיקו
הרא"ש בס' יראים והאוס' והר"ש וסמ"ג בלחון קל"ח
לד' הו"כ וכן הוא הני' באמת ברא"ש אשר לפנינו דממשט חלב
הדפנות מקרא דאשר יקריבו ממנה אשה לד' חלב שכמותו כשר לקרב
אחרתי לך. אבל בס' התרומה לביט צדוק ז"ל בהלכות או"ה סי'
מ"ג העתיק לד' הו"כ בלשון אחר ולפי גירסתו ברא"כ הוא אדרבה

סי' ס"ד ספי' י"ב בדברי הרב צה"ה יותרת הכבד יש שמלריבין
לנקר הקרום העליון שללד הכבד משום חלב הקרב שמונה
עליו ויש מחמירין עוד לנקר השומן שחתח הקרום האוס' עכ"ל.
ונרשם רא"מ ור"ח. והנה באמת כן הוא דעת רבינו אליעזר ממין
ז"ל בספר יראים שלו במלה קמ"ד וטעמו ונימוקו עמו כיון דקרב
על המזבח כחלב שעל הקרב הרי הוא בכלל כל חלב שור וכשכ ועו
לא חלכלו ואף שלא מליט נקרא חלב בכתוב מ"מ כיון שבאמת הוא
שומן ולא בשר וגם הוא קרב על המזבח שפיר הוי בכלל חלב דקרא
דכל דבר שמן שבצהמה נקרא חלב דלשנא דחלב זהו דבר מובחר
כמו ואכלו אח חלב הארץ. והביא ראיה ברורה לזה מהא דהולך
התו"כ בפ' לו למשט חלב שעל הדפנות דמותר באחילה מדכחבז כל
חלב אשר יקריבו ממנו אשה לד' חלב שכמותו כשר לקרב אחרתי
לך ילא חלב דפנות שאיט כשר לקרב. סי' שומן שעל גבי הללעות והדפנות
מבחוץ שאיט לא נאמר אשר יקריבו הייתי אומר דכל דבר שמן
צבהמה הרי הוא בכלל חלב דקרא ואסור לאכול והלכך בשומן דיוותרת
הכבד שכשר לקרב ע"ג המזבח שפיר הוי בכלל חלב דקרא:

וישוב כתב דחין להקשות ע"ז מהא דמקשה רב מרי בחולין סו"פ
כל הבשר (ד' קי"ז) לרב זבד חי אליה חיקרתי חלב היחסר
באחילה אמר ליה עליך אמר קרא כל חלב שור וכשכ ועו דבר
השוא בשור וכשכ ועו ומשמע דרב מרי היה סבר דלא צעיק דבר
השוא בשלשון אלא דאפי"ג שאיט קרב רק באחד ג"כ חסור ואפי"ג
הכי לא מקשה רק משום דהאליה נקרא חלב בפירוש בכתוב דכחבז
חלב האליה תמימה. אבל אם לא היה נקרא חלב בכתוב אינו בכלל
כל חלב דקרא ואף שהוא דבר השמן. אבל זה חין לדקדק דבאמת
גם רב מרי היה סובר דצעיק דבר השוא בשלשון אך דהיה סובר
דכל שנקרא חלב בפירוש בכתוב הרי הוא בכלל חלב דקרא ולא
צעיק דבר השוא בשלשון רק בדבר שלא נקרא חלב דהך שור
וכשכ ועו איט מיעוטא והשיב לו רב זבד דשור וכשכ ועו מיעוטא
הוא דהך בדבר שנקרא חלב מפורש בכתוב מ"מ צעיק ננוי דבר
השוא בשלשון. אבל דבר השוא בשלשון כמו שומן דיוותרת הכבד
אף דלא נקרא חלב מפורש בכתוב הוא בכלל חלב דקרא דכל דבר
שמן נקרא חלב כל זה כתוב בס' יראים שם. ולריך להוסיף על
דבריו דרב אשי דמשני שם דחלב האליה חיקרתי חלב סתמא לא
חיקרתי ג"כ ס"ל דשור וכשכ ועו איט מיעוטא. ולכן הולך לתרץ
דהאליה לא מקרי חלב בכלל ולית ביה אפי' חדא לגריעותא דלא
מקרי חלב וגם איט שוא בשלשון אבל שומן דיוותרת הכבד אף
דלא מליט שנקרא חלב מ"מ כיון שהוא דבר השוא בשלשון הרי
הוא בכלל חלב דקרא. וכן אפי' תמה הפלא ופלא על רבותינו בעלי
התוס' בחולין ל"ג ד"ה אמר אביי ובדברי הרא"ש דלשם דדחו דברי
ר"א ממין בס' יראים הא"ל מהא דאמר רב אשי דמסויה אליה
מותר באחילה משום דלא נקרא חלב דחלב האליה חיקרתי חלב

ההוצאה לנו מדברינו שיש ב' שיטות בדבר א' שיטת הר"א מנחם זצ"ל בם' ירחים דכל שומן של דבהמה מקרי חלב דשם חלב בלה"ק הנוח על כל דבר השמן וכמו דכתיב ואכלו את חלב הארץ והלכך השומן שעל הדפנות וכן השומן שעל יוחרת הכבד ג"כ נקראו חלב ומ"מ חלב הדפנות מזהר לחלוט נוסח דממעט מקרא דאשר יקריבו לאלה חסרה החורה רק חלב הקרב למזבח והלב הדפנות הרי אינו קרב לגבי מזבח חלב שומן יוחרת דקרב לגבי מזבח שפיר הוי בכלל חלב דקרא ומייבין עליו כרה . [ומה שהקשה הגרע"א ז"ל בצליון הש"ס בסאדריין (ד' ר' ע"ב) על דברי החוס' שם ד"ה דרך ביטול במה שכ' שם בשם יש מופשים דרך ביטול חסרה חורה דכלא ביטול שרי וע"י ביטול חסור לחכוי חלב דכלא"ה חסור . ותמה על זה הגרע"א ז"ל וז"ל קשה לי הא משבחת דכלא ביטול שרי במשכל בחלב טהור דהא כל שומן דבהמה נקרא חלב חלא דעל הקרב חסרה חורה . וה"כ דילמא מייירי קרא בחלב טהור עכ"ל . והנה פשוט , שרבינו הגאון מהגרע"א ז"ל נמשך בזה אחרי שיטת רבינו אליעזר ממין ז"ל שהבאתי לעיל דכל שומן מקרי חלב בכתוב . ומיהו מה שהקשה זה על פירוש ה"מ בחוס' לקי"מ דיל דה"מ עומד בשיטת החוס' והר"א ז"ל והרמב"ן בפי' החומש בפי' ויקרא שאביו נקמן בסמוך הסובבים לשון חלב בחורה אינו חלא על שומן הפרוש כשמלה על הקרב והיינו שהוא תיחב קרום ונקלף . חלב כל שומן שעל הבהמה שהוא דבוק לבשר לא נקרא חלב כלל] . ובספר קטן הנקרא עץ יהודה חלק ג' שחיבר זה מקהרב כבוד הרב הגדול החכם ושלם מו"ה יהודה צעהלק (נ"י) [ז"ל] מילידי ווילנא וקראו בשם גמרא והרעום . הביא ראיה שם דעת התרגום לאונקלוס הוא כן שהרי שעל חלב הקרב למזבח הנזכר בפי' ויקרא וכן לענין חיבור חלילה הנזכר בפי' ויקרא ובפי' לו וגם בשאר מקומות תרגום בלשון תרבה חלב על לשון חלב הנזכר בכבוד של לגבי הקרבה וגבי חיבור חלילה פי' לשון שומן כמו בפי' בראשית והכל הביא מבכורות לאט ומחלציהן תרגם ומשנטיהון [ובקרא ואכלו את חלב הארץ בפי' ויגש תרגם ואכלו ית טובא דלרעה ובסוף פי' קרה בהיימכם את חלבכם ממנו תרגם בחפרוהבון ית שופריה מיייה ועל שני מקומות לאו בתרגום לא עמד כבוד המחבר ל"י עליהן ולא הביאן כלל והדבר נרץ ביאור במה דפי' ויגש פירש ית טובא ובפי' קרה תרגם שופריה . ומראה דמסוס דאמר זה כהוב דאמר פרעה אל יוסף במיטב הארץ הושב את אחיך הוא רחיה דמה שלמד בתחילה ואכלו את חלב הארץ היינו במיטב הארץ והיינו דיושיב לאחסן בעדית שבארץ מל"ט ולפיכך תרגם ית טובא וזה שייך גבי קרקע . חלב בפירוש חלשין לא שייך מידת וביטול

סחירה לר' הר"ח ממין ז"ל וזה לשון שם תלמי צח"כ כי כל חובל
חלב ונכרתה יבול אפי' חלב הדפסות והוא הדיון לכל שומן בהמה
יהא קרוי חלב ואסור לחסול ח"ל חלב המכסה את הקרב אשר על
הסלים וחלב הכליות פי' אותו דבר הקרוי חלב במקום אחר נבי
הקדשה אותו אסור בחלין לחסול ואפי' חלב האליה תומר שלהי כל
הבשר דמואר לחסול ואע"ג דקרב למזבח בכבש מותר משום דחלב
אליה מקרי חלב סתמא לא חקרי עכ"ל ס' התרומה שם. וה"ל לפי
גרסתו צח"כ אדרבה מבואר להדיא דלא כהר"ס דילפינן חלב
האמור לחסור חכילה מחלב האמור לענין הקדשה דאינו אסור רק
החלב המכסה את הקרב וחלב הכליות דהם נקראים שם חלב. אבל
שאר דברים צלח זה אינו בכלל חלב ולכן מסיים שם ס' התרומה
דכ"ט אותו שמענית שבתוך יוסרת הכבד שמוחר לחסול ח"ל ע"פ
שקרב למזבח דהא לא חקרי כלל בכתוב חלב. וגם הרב צ"ח צבי'
ס"ד כסב דמדברי ס' התרומה בשם הח"כ הג"ל מבואר להדיא
דלא ס"ל כהר"ס. ואכן אינו מובן מה שתמה שם על המדרכי
שנראה מדבריו דס' התרומה סובר כהר"ס דאשר שומן המעורב
בבשר היותרת שחת הקדוש ובאמת אינו כן כו' והדברים מתנ"הים
דאיזה משמשת מלא במדרכי דספר התרומה ס"ל כהר"ס דהרי
לא מיידי כלל נידון השומן שחת הקדוש שהלא העתיק שם לשון
ס"ה צבי' מ"ה שצריך לק"ף היותרת מבחוץ משום שהחלב הגדול
המכסה את הקרב שוכב שם. אבל היותרת מבפנים לגד הריאה אינו
צריך להסיר הקדוש שמאוחזו עד אין שם חלב ואם חתך היותרת מן
הבהמה ואין ידוע איזה עד היה מבפנים וי"א עד היה מבחוץ צריך
להסיר הקדוש משני דדיו אבל מענין השומן שחת הקדוש לא
דבר שם כלל ולפי דעת הב"י יהיה דברי ס' התרומה בעלמו סותרין
זא"ל למה שר' צבי' מ"ג. ולכן דברי הב"י לל"ע :

עוד תמוה במש"כ שם הב"י בשם רבינו ירוחם שכ' וכן עמך דבר להחיר השומן זה לא נמלא ברבינו ירוחם כלל וגם מה שמסיים הב"י דמ"מ טהבות נשים שלנו כהר"מ ג"כ ליחא שם ברבינו ירוחם. ואולי הוא מד' הב"י בעלמו. וגם מש"כ בד"מ שם דבאגור משמע דיש להחמיר כד' הר"מ המוה דהמעין באגור יראה דהביא ב' הדעות ולא הכריע ואדרבה הביא דעת ר"י החולק על הר"מ לבסוף. ואולי דכוונתו מכלל כתב רק דהר"י דחה ראיייתו ומשמע דמכל מקום הדין דין אחת כהר"מ. וגם מש"כ שם עוד דבאז"ה הארוך כלל כ' כתב להחיר השומן שחתה הקרום תמהני ללא הביא דבהנהות או"ה שם כתב בשם מהר"ש שהמהר"ם לא ראה לאכול אותו מחיבה שקורין בל"א ולימן פ"ש. וגם באז"ה באלכות גיד האשה סי' תמ"ח כתב שרבינו יהודה בר' ינחש כתב בשם מורו שיש אוסרין השומן שחתה הקרום ופשוט שכיון על הר"מ"ת אבל מ"מ משמע שגם דעתו נוטה לחיסור כהר"מ וא"כ בוודאי ראוי להחמיר כדעת ר"ת והר"מ ובפרט שגם ההוא' והר"ש לא חלקו עליו בפירוש בעיקר הדין רק שכתבו דראיייתו יש לדמות: **ואגב** ראיתי לבאר דבעיני חלב שעל הדפנות הם הוא תוחב קרום ונקלף או לא נראה דיש בו ג' שיטות דמד' ההוא' והר"ש ז"ל שכתבו דשאי חלב דפנות דדומה לשאר חלב ושמה חף תוחב קרום ונקלף הוא הרי דמסתפקא להו אי הו תוחב קרום ונקלף או לא. והאמנם מלשון הסמ"ג בלחין קל"ח שכתב מה שהולך למטט חלב שש"ג דפנתו זהו לפי שהוא דומה לשאר חלב גמור שהוא כשמה פרושה וקרום דק יש עליו ונקלף החלב מעל הבשר בקל עכ"ל הרי דפשיטא ליה שהוא תוחב קרום ונקלף:

ואכן מל' ספר התרוומה שהבאנו לפניך דנראה שהיה לו גירסה אחרת בחו"כ וכמו שכתבתי למעלה וכחצ ביאור על החו"כ במס"כ ה"ל חלב המכסה אשר על הבסלים והלב הבניות דרשט לומר דלוחו דבר הקרוי חלב במקום אחר גבי הקרבה אותו חלב אסור לאכול עכ"ל. משמע בהדיא דמפרש לדברי החו"כ דלא יליף מחלב הנזכר גבי הקרבה דלית אסור לאכול רק חלב דליהא בהקרבה דהיינו חלב המכסה את הקרב וכל חלב אשר על הקרב דאס ליחא דמפרש כן לר' החו"כ לא כוה צריך לומר אותו חלב הקרוי חלב גבי הקרבה אלא היה צריך לומר אותו חלב שצריך להקריב לאשקי חלב הדפנות דה"ל להקריב מותר לאכול ואף שנקרא חלב ומדכח אותו חלב הקרוי חלב גבי הקרבה משמע דכוונתו דילפינן סחוס מן המפרש דכאן גבי איסור אכילה כתוב חלב סחוס ולא ידפינן כלל מהו נקרא חלב וליסור לאכול ומה לא נקרא חלב

דקרא דבי כל אוכל חלב מן הבהמה מיירי בקדשים בודלי משום דכתיב אשר יקריב ממנה חסה לר' ומה ילפין דגם הלאו מיירי בקדשים ואל"כ חין לנו שום רחיה מהך קרה דליתו אסור משום חלב רק בחלב שבכיוולא בו בקדשים קרב לגבי מזבח דהרי קרא דאשר יקריב מצעיה ליה לגופיה דהכחוש מיירי בקדשים ונ"מ מזה דבאוכל חלב מוקדשין חייב שהיה משום חלב לבד הלאו דאזרח ואל"כ ליה לן ילפותא למיגף דשומן שעל הדפעה דישאר רק מקרא האמור ב' ויקרא חלב הקרבה דלא אוכזר שם רק חלב המכסה וחלב שעל הקרב :

אבל ג' דין בחו"ל [וכ"ה ג"כ ג' החוס' והרמ"ש והסמ"ג והספר יראים] הוא אליבא דרבנן דקיי"ל כוותיהו [והרמב"ם ז"ל ב'פ"ו מה' מנחות] אסורות הלכה ב' השמיט לגמרי לדין האוכל חלב מוקדשין ולא הוסיף רק לדין של האוכל חלב נבלה דלוקה שחיס ולא ידעתי למה השמיטו ואדרבה כיון דליכא בזה פלוגתא בש"ס אי לוקה שחיס או דלוקה שלש לא הוי ליה להשמיטו והדבר נ"ע] דקרא דפ' ט' מיירי בחולין ואל"כ קשה היאך מהי"ס הכתוב אחר זה כי כל אוכל מן הבהמה אשר יקריב ממנה חסה לר' ונ"מ דלא חייב רק לדרשא דליתו חייב משום חלב רק בחולין חלב שבכיוולא בקדשים היה קרב לגבי מזבח ולאסוף חלב דפעה שזית קרב לגבי מזבח מחמת באכילה ולכן הוציא מזה הספר יראים דשומן שעל היוהרה שקרב לגבי מזבח אסור באכילה משום חלב דהרי הכתיב חלי הכל בחלב הקרב חלב מזבח. וכיון דודאי דהלכה כח"ק דר"י מניחא ראייתו של הספר יראים מהח"ק היא ברורה :

ומעתה חין לנו שיש סתירה על דברי הספר יראים רק מה שהקשו עליו החוס' והרמ"ש והסמ"ג מד' רב אשי דלמור דחלבו האליה מקרי חלב סתמא לא חייב וכו' שהקדשו לעיל. הנה מלבד שכתבו למעלה דבחורין של הס' יראים שהקשה על עצמו מדברי רב מרי יתורין גם מה שהקשו החוס' עליו מדברי רב אשי. הנה מלבד זה חידן בזה יפה כבוד דהני רבנן הגדול הח"ס מו"ה אהרן הכהן נ"י דו"ל בפשיטות דכוותה רב אשי לומר דכיון דדייק הכתוב לכתוב חלבו האליה ח"כ אדרבה משמע דהכתוב מיעטו מסתם חלב שזכר בכתוב ואף דכל דבר שמן נקרא חלב מ"מ חלב האליה גרע משאר שומן דהרי הכתוב קוראו חלבו האליה ולא חלב סתמא :

ובזה ניחא נמי מה דמקשה הש"ס על רב אשי חלב מועתה דחלב האליה לא מקרי חלב סתמא לא ימעלו בה משום דאש ככלל קרא דכל חלב לר' דאחרני מיני' אימורי קדשים קלים למעילה. ולכאורה לפי דעת הספר יראים היינו גדולה דמאי קשיא דהרי דלענין אכילה מותר משום דלא כתיב ביה חלב מותר ודבר דלא כתיב ביה חלב מותר בעין שיהא דבר האסור בשלשון וכו' שפירש ב' יראים לדעת רב מרי מ"מ לענין מעילה דלא כתיב ביה דבעין שיהא דבר האסור בשלשון ח"כ מה דבן דלא כתיב ביה חלב מותר מ"מ הרי הוא נכלל בקרא דכל חלב לר' כמו כל שומן דקרא דקרי חלב. ובאמת יש להוסיף על החוס' והרמ"ש שהקשו על הרמ"ס מד' רב אשי וצווחר ה"ל להקשות מהא דמוקשה הש"ס חלב מועתה לא ימעלו בה. אבל לדברי חאגי ניחא הכל דכיון דרב אשי סובר דהכתוב סילקו משאר חלב דקרא ולא קראו רק בכיטי חלבו האליה ח"כ אינו ככלל קרא דכל חלב לר' ג"כ וספיר מקשה חלב מועתה לא ימעלו בה :

ואפשר דזהו דלא רגיש הס' יראים להקשות אפשיה מד' רב אשי וכו' שהקשו עליו החוס' והרמ"ש וה"ס דמדברי רב אשי לק"מ דהרי הכתוב הוציא מכלל סתם חלב דקרא :

שוב ראיתי להמסדני ז"ט שם על הרמ"ש שהעיר עליו דהרי דברי רב אשי בלא"ה כבר אידחא לה בגמ' מכה קשיא אחרת ומיהא זה לא קשיא וכו' ש' בעלמ' דמ"מ מקשה הרמ"ש שפיר דהא לא דחי הש"ס לדברי רב אשי רק מתמת קשיא אחרת ומשמע דבלא"ה ניחא :

ואמנם מה שהקשה המסדני עוד דמאי קשיא הא חידן רב ציד דבעין דבר האסור בשלשון ע"ש במסדני ולא הבנתי קושייתו דהא מדיאורן רב אשי לחן מקרא דחלבו האליה ע"כ דלא ס"ל לחי' של רב ציד דבעין דבר האסור בשלשון ומה

וביטחית דמסלגין כל מילי מיטב הוא ואפי' סובין. ואל"כ לפרש בהרימכס את חלבו ממנו דלריך להפריש מן המיטב דהרי אפי' פירות רשות נמי מקרי מיטב. וע"כ דהכוונה דלריך להפריש מן המיטב ולפיכך חרגס יח שופריה. ומה שפירש ב' ויקרא בקרא דכל חלב לר' כל חלב לר' חיל דעת החו"כ שם דקרא ב' ללמד דמה חיסור מעילה גם בחלב וכן פירש"י שם וע"כ דמפרש החו"כ דמיירי בחלב ממנו] ויפה כיון אך מה שחמה שם על הרמ"ש ז"ל בגליון הש"ס בסנהדרין רמ"ל דהיכן מצינו בקרא שנקרא שומן הבהמה בשם חלב במח"כ לא דק ונעלם ממנו דברי הרמ"ס ז"ל בספר יראים דעל כל דבר שמן קרא האזרח בשם חלב רק למזבח לא חייבה האזרח להקריב רק החלב המכסה והלב שעל הקרב וכן באכילה לא אסרה האזרח רק חלב הקרב על המזבח. אבל לשון חלב בלח"ק הונח על כל דבר שמן וטוב :

ושיטה הב' היא שיטת החוס' והרמ"ש והסמ"ג דשם חלב בלשון החורה האזרח חלב שומן של בהמה לא האזרח רק על שומן שצמוד למעלה על הבשר וחלבו מותר לבשר רק פרוש כשחלה ע"ג הבשר כמו חלב שעל הקרב וכיוולא בזה והלכך שומן שעל הדפנות שג"כ פרוש כשחלה לפי דעתו וחלבו מותר לבשר ג"כ היה בכלל חלב דאסרה החורה אי לאו דמיעטת קרא דמסיים כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה ודרשין חלב שבכיוולא בו בקדשים היא קריבה לגבי מזבח אבל חלב הדפנות שאינו קרב לגבי מזבח לא אסרה חורה — וכן חלב שעל היוהרה אף שהיא קריבה לגבי מזבח מ"מ מותרת באכילה דהא לא נקראת חלב כלל ואל"כ קרא למעטת דהא לא אסרה חורה רק חלב והיינו שיהא חותב קדוש ונקלף חלב שומן היוהרה הוא דבוק ליוהרה וחלבו חותב : **ושיטה** הג' היא שיטת ס' התדומה לפי הג' שה' לו בחו"כ דכיון דגבי הקרבה פרוש הכתוב חלב המכסה והחלב אשר על הקרב ילפין מיניה לכל חלב שבחורה דלא מיירי רק בשני מיני חלבים וזאת אלו לא מקורו חלב כלל וחלבו בכלל לכו וברת דחלב. והלכך שומן שעל הדפנות ושומן שעל יוהרה הכבד ואף דבלח"ק נקרא כל שומן חלב וכו' דכתיב ואכלו את חלב הארץ מ"מ גז"כ הוא דהלאו וכת' האמור לענין חיסור אכילה דחלב אינו טהור רק בשני מיני חלבים אלו. ולדעת ר"ע גם חלב שעל הקריבה בכלל וקיי"ל כותיה :

וניל להביא ראיה ברורה לדעת הרמ"ס ז"ל ב' יראים הג"ל דהנה לכאורה לריך להבין טעם שינוי הגרסאות בחו"כ הג"ל דהחוס' והרמ"ש והסמ"ג גרסי בחו"כ דהלימוד ששומן שע"ג הדפנות מותר באכילה הוא מקרא דבי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לר' הנכבה ב' לו וכו"ה גם לפיטו בחו"כ ואלו ב' החתומה גרס דהלימוד הוא מקראי דפ' ויקרא הנאמר חלב קרבות דכתיב שם חלב המכסה חת הקרב וזה כל החלב אשר על הקרב וזה לגלות על חלב דכתיב גבי חיסור אכילה דב"כ לא מיירי רק בשני מיני חלבים אלו :

וניל דשינוי הגרסאות חלילי בפלוגתא דר"י והגמ"ס בכריתות ד' ע"ב לענין אם חלב מוקדשין דח"ק סבר דלוקה שחיס ור"י סבר דלוקה שלש ואמרין שם בגמ' דטעם פלוגתא דר"י סבר דקרא דחוקת עולם לדורותיהם כל חלב ודס לא תאכלו הכתוב צוהר (ג' פסוק י"ז) וכן קרא דכל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו הכתוב ב' לו (ויקרא ז' פסוק כ"ג) תרומה בקדשים מיירי דגם קרא דפ' לו מיירי בקדשים משום דאחר זה כתיב כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה חסה לר' ונכרתה אמרין דדבר למד מענינו כמו קרא דכתריה דבי כל אוכל חלב הכתוב לענין דרת מיירי בקדשים דהא כתיב בהדיא אשר יקריב ממנה חסה לר' גם הלאו מיירי בקדשים וחלב חולין דאסור נפק"ל מריבויא דבי כל אוכל חלב דחף דמחן דלא דריש כל מ"מ כי כל דרשי וכו' דאמרין בפסחים מ"ג. אבל ח"ק סבר דלאו מכרת לא ילפי ולא אמרין דדבר למד מענינו רק אם שניהם בלאו או שניהם בכתב והלכך הלאו דכתיב גבי חלב ב' לו מיירי בחולין ולריכי דחד מחבירה לא ילפין והלכך גם גבי מוקדשים ליכא חלל חד לאו כמו בחולין והלכך אינו לוקה חלב שחיס משום חלב ומשום ארזות קן מבוחר בסוגיא דכריתות רמ"ל :

ועפ"י יש לקיים שתי הגרסאות דגירסת ספר התדומה בח"כ הוא לפי דעת ר' יהודה דסתם ספרא הוא אליבא

הנה מלאו י' לתמוה עליו דנהי דע"פ דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל יתיישב זה מ"מ היאך לא הרגיש דדברי הרמב"ם ז"ל הם נגד ד' הגמ' דהרי בגמ' נדחה דברי רב אשי ומסקין כרב זבד דוודאי נקרא חלב ומ"מ מותר באכילה משום דבעינן דבר האוהב בשלשון והרמב"ם לא הזכיר זה כלל וכהו טעם אחד מדנפשיה [וע"פ בה"ה ז"ל ובלח"מ שם שהאר"י הרבה צביאור ד' הרמב"ם ז"ל ובישוב ד' ה"ה ז"ל] וכן קשה דהיך מלא בכתוב דכליות ויותרת הכבד נקראו חלבים לענין קרבן ומזה המליא דחלב הנכנס גבי קרבנות הוא משום דכל דבר הקרב ומופרש לד' נקרא חלב ולפי דבריו לשון חלב כלשון התורה הונח על שני דברים או על דבר שזמן וטוב ומוצח כמו חלב הארץ וחלב כליות מיטה או דבר שנקרב לד' ואף שבטעמו אינו שזמן וטוב לאכילה רק דהוא קרב לד' ג"כ נקרא חלב ומנין לו להרמב"ם ז"ל כל זה. וגם בריש דבריו יש לעיין במש"כ דלשון מיני חלבים יש שחייבים עליהם כרת וחשיב חלב שעל הכסלים מכלל השלשה. ולחלוקה תמוה מלאו דנהי דבש"ס דחולין ל"ג אמר ר' אבהו אמר רב יהודה אמר שמואל האי הרבא דקליבוסתא חסור ועגוש כרת וזהו חלב שעל הכסלים מ"מ נקרא משמע דחלב הכליות וחלב שעל הכסלים הכל אחד שחלב שעל הכליות מונח על הכסלים דהרי מלשון התורה דכתיב ד' פעמים בפ' ויקרא וחת שחי הכליות וחת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים וכן כתיב בפ' לו גבי אשם ומדלא כתיב ואשר על הכסלים משמע שהוא פירוש למה שקדם דהחלב שעל הכליות הוא המונח על הכסלים וכן משמע מפרש"י בהומש שם שכתב שהחלב שעל הכליות כשהבמה היה הוא בגובה הכסלים וזהו החלב שחתה המתנים שקורין לונבילוש לובן הגראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו עכ"ל ומשמע שאין שם חלב אחר רק חלב המונח על הכסלים הנראים בגובה הכסלים ומה שהוזכר אשר על הכסלים כדי למעט החלב אשר בתחתית הכסלים ששם הבשר חופהו ואינו על הכסלים רק בחוץ הכסלים. ועוד קשה דאמאי לא חשיב הרמב"ם עיקר החלב שאסרה תורה דהיינו חלב המכסה את הקרב. וא"כ יש ד' מיני חלב. ומיהו זה יש לומר דלא חשיב רבינו במנין רק מיני חלבים שמונחים על אברים נפרדים כגון חלב המונחים על הקרב והמונחים על הכליות והמונחים על הכסלים דכל אחד מונח על אבר אחר. אבל חלב המכסה והחלב המונח על הקרב כגון חלב המונח על המסס ובית הכסות צעמון חשיב אותן כאלה כיון דשניהם הם על הקרב לא שייך למנות אותם בשנים מחלף דשניהם מונחים על הקרב רק דחלב המכסה מונח מלמעלה ופירוש כשחלה עליהן [שקורין טיילא] וחלב שעל המסס ובית הכסות מונח על המסס ובית הכסות גופא תחת חלב המכסה. ולפיכך חשיב אותן כאלה. ובה נחא נמי מה דלא חשיב לחלב שעל הדקין וחלב שע"ג הקיבה דמרבין אותן מדכתיב וחת כל החלב והרב המגיע במשנה למלך ז"ל בפ"ג מה' שגגות הלכה ה' האליא מד' רבינו ז"ל אלו דם"ל דבחלב הדקין וחלב הקיבה ליכא לאו וכרת רק אכסורא בעלמא וע"ש טעמו ונימוקו. וכן נראה מד' ה"ה ז"ל כאן. אבל לפי מש"כ בעו"ה אינו ראיה כלל דהא הדקין והקיבה ג"כ נקראו קרב ונחשב הכל כמין אחד [ובאמת בש"ס דהוריות (ד' ג' ע"ה) מבוואר דחלב שעל הדקין וחלב שעל הקיבה חייבין כרת ומצינן עליהם פר בהוראה ובלשון הביא. הרב המגיע בעצמו להסוגיא דלשם וכח דבחלב שעל הדקין בודאי יש להאליא משם דהייבין עליהן כרת ולא ידעתי לפי מה דמסיק אח"כ דליכא בהו לאו וכרת היאך יפרנס להסוגיא דלשם והדבר נ"ע] אבל במאי דחשיב חלב הכליות וחלב שעל הכסלים בתרתי תמוה לנאורה. אבל אחר העיון בזה ראיתי דדברי רבינו ברורים ומאירים כשמש צללים דרבינו הרמב"ם ז"ל הביט בעינה פקחא על דברי האלמוד בחולין (ד' ל"ג) הג"ל דאמרו דהרבא דקליבוסתא זהו החלב שעל הכסלים וכן אמרין שם דחלב שהבשר חופהו מותר שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים ומשמע להדיא דחלב שעל הכליות לאו היינו חלב שעל הכסלים דאל"כ הו"ל לומר חוץ חלב שעל הכליות. וכן מראה מפרש"י ד"ה הרבא דקליבוסתא וד"ה חלב שהבשר חופהו שפירש דהרבא דקליבוסתא הוא החלב שעל העלם קטן ומנח על פלס שקורין הקא וכן פירש בד"ה חלב שהבשר חופה חלב שעל הכסלים שחתה הכליות ונראה בגובה הכסלים. הרי דמשמע דמלבד חלב שעל הכליות יש חלב גם על הכסלים צעמון תחת הכליות ומלמעלה בגובה הכסלים הוא מלאה ולקן חסור ולקן אח"כ נכלל תחת הבשר אדום ודק ושם מוצא

ומה שהקשה עוד המעי"ט דמנ"ל להאליא משור וכשב ועו דבעינן דבר האוהב בשלשון הא מיעביא ליה למעטוי חיה ח"נ בהמה טמאה וכמו דס"ד דש"ס בכריתות ד' ד' אליבא דהכמים שם וחזר וזיך בעצמו דלמעט חיה דחלב שלה מותר לא אילטרין מיעטא משום דקרא בעניינא דקדשים כתיב כ"כ המעדי יו"ט שם. ותיירו תמוה דהו אמרין לר' ישמעאל שם. דסבר דילפינן לאו מנחת חלב לרבנן שם דס"ל דלא ילפינן לאו מנחת שפיר אילטרין שור וכשב ועו למעט חיה דהחלב שלה מותר :

אבל באמת אין קושייהו כלום דהא בל"ק שם סובר דרבנן דסברי דבעינן למעט חיה ס"ל כרב אשי באמת דלא בעינן דבר האוהב בשלשון ואינו מיעטא כלל והא דחלב האליא מותר משום דחלבו האליא מקרי וכו' ובל"ז מסיק דהיינו טעמא דרבנן דמיעביא ליה שור וכשב ועו לכדכר מרי דבעינן דבר האוהב בשלשון ושוב לא מייחר להו קרא לחלק. ולפי זה ז"ל באמת דגם רבנן דר' ישמעאל סברי דילפינן לאו מנחת דאל"כ מנח ידעינן למעטוי חיה. והדבר תמוה דא"כ ת"ק דר' יהודה דלא למד לאו מנחת הוא דלא כמאן דהא ר' ישמעאל ורבנן ידיה שניהם סברי כר' יהודה דהא חלב מוקדשין לוקה שלש ואפשר דהו טעמו של רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל שהשמיט לב' הדינים דהא חלב שור וכשב ועו אי לוקה שלש כר' ישמעאל או דאין לוקה רק אחת כרבנן וכן באוכל חלב מוקדשין אי לוקה שתיים כרבנן או דלוקה שלש כר' יהודה והיינו דאין בידו להכריע אם הלכה כל"ז דרבנן מלרי קרא לכדכר מרי וממלא מוכרח דהלכה באוכל חלב של מוקדשין דלוקה שלש כר' יהודה גם לרבנן ע"כ דס"ל דילפינן לאו מנחת והרמב"ם דרכו תמיד לפסוק כל"ז דגמ' או אפשר להיפך דכיון דרבנן דר"י ס"ל דלא ילפינן לאו מנחת ובוודאי הילכתא כוותיהו [ומיהו קשה לי דמנ"ל דחלב האליא מותר באכילה דאין לומר דנפק"ל מטעמא דרב אשי הא דברי רב אשי כבר אידמא לה וז"ע] ומיהו מה שלא הביא לדין האוכל שור וכשב ועו דאין לוקה אלא אחת לריך ליתן טעם. ומיהו י"ל כיון דלא כתב דלוקה שלש ממילא מוכח דאין חייב אלא אחת ולא הולך לפרש כלל :

ומה שהקשה עוד וא"ת והשתא למאי קאחי [ונ"ל דט"ם נפל בכאן בד' המעי"ט וז"ל והשתא עו למאי קאחי] דהו סגי דיכתוב שור וכשב לחוד אבל עו למ"ל ובאמת בש"ס דכריתות אמרין בל"ז דלעולם גם ר"י ס"ל כרב מרי אך דמ"מ עו למ"ל וע"כ לחלק קאחי. ואמנם קושיית התוס' יו"ט חסובב על רבנן דר' ישמעאל דלית להו הך סברא דאחי לחלק. ח"כ עו למ"ל. ותי' על זה דרבנן סברי דאי לא הו כתיב רק שור וכשב לא הו ילפינן עו מיהו משום דאחיא למפרך דמה לשור וכשב משום דיש בקן לך ריבוי אלא מוצא. וכמו דאמרין בכריתות שם דשור נחרבה אלא בסבים וכשב נחרבה באליה. אבל מה שהקשה עוד המעי"ט כיון דכולא אילטרין לגופייהו דחד מחבריה לא מני למילף ח"כ מנ"ל כלל להאליא מהך קרא דבעינן דבר האוהב בשלשון הא שור וכשב ועו נלמד לגופיה. הנה לא הבנתי דבריו בזה דהרי אח"כ מסקינן בסוגיא דכריתות שם במקומו דאי לגופייהו הו סגי דיכתוב כל חלב לא חאלנו סחם וממילא הו ידעינן דכלל בהמה חסור החלב באכילה ואי דהו טעינ דאפי' חלב חיה חסור באכילה דהא ליכא דהא קרא בעניינא דקדשים כתיב וקדשים אינו טהור רק צבהמה טהורה בלבד. וע"כ דלא כתבה התורה שור וכשב ועו אלא לדרשא דבעינן דבר האוהב בשלשון. והלכך אין מקום כלל לקושייתו ז :

ומש"כ עוד דמאחר דחלב האליא מותר באכילה ח"כ למה קראו הכתוב חלבו האליא. וכח דכבר י"ש זה הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' מאכלות אסורות הלכה ב' במחקר לשוט וז"ל הרמב"ם שם שלשה חלבים הם שחייבים עליהם כרת חלב שעל הקרב וחלב שעל שתי הכליות ושעל הכסלים. אבל האליא מותרת באכילה ולא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלבים כליות ויותרת הכבד לענין קרבן כמו שכתב חומר חלב הארץ וחלב כליות מיטה שהוא טהור ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשריפה לשם נקראו חלב שאין שם דבר טהור אלא המורס לשם. ולקד נאמר בתירו מה מעשר בהרימכם את חלבו ממש עכ"ל הרמב"ם ז"ל שם.

ולדעת רבינו ז"ל דדבר המורס ומופרש לשם מקרי דבר טוב. ולכן נקרא חלב דלשון חלב הוא דבר הטוב ומוזכר פלה שפיר לשון הכתוב אמרו לדריק כי טוב כי פרי מעליהם יאכלו והייט דכל דריק דהוא קדוש ומפריש טהותיו להשם נקרא טוב וכמו שאמר הרמב"ם דלדון דבר טוב אלא המורס לשם ומסיים הכתוב דבדריק שנאמר בו כי טוב והייט דריק נמור כי פרי מעליהם יאכלו דלדריק נמור דריק וטוב לו גם כן כע"ז כי לכול פירות המעות כע"ז וכן כל ישראל בכלל נקראו טובים וכמו דכתיב הטיבה ד' לטובים משום דהם קדושים ומופרשים להשם. וכן משה רבינו נקרא טוב והתורה נקראת טוב הכל ממדת טעם זה. הגמ"ד כחצוי כע"ז:

בעיה אור ליום ב' ער"ח אלול שנת תרנ"ה לפ"ק.

לכבוד הרב המאה"ג וכו' מו"ה יעקב מאיר ג"י סו"ץ בק"ק סיניס ק יצ"ו.

אחריות הרמה בחתי להשיבו ע"ד הקונטרס אשר הוליד כח"ר י"י לאור הדפוס בשנת תרנ"ד וקראו בשם מי ששון והוא בטי על כמה חידושי דינים באלמות טרפח וכעת קבלתי את הקונטרס הזה ע"י איש אחד וכו' ואמר לי הגל בשם כח"ר כי הוא מבקש ממני לסייע בו מש"כ לחדש דין חלב שגל הדקין שמבואר בגמ' וברמב"ם ובש"ע שגל שעליהן באורך אמה אסור ולריך גרירה [ולדעת הרמב"ם בעלמנו וכו"ה דעת רש"י בחולין ד' י"ג דלריך לגרור במקום שיואלץ מן הקיבה ולזה קרי הש"ס ריש משיח אך כמה לריך לגרור לא פירש הרמב"ם שיעורו אבל רש"י כתב בהדיא דלריך לגרור באורך אמה אבל בשם הגאונים כתב הרמב"ם שריש משיח הוא המעי שילא בו הרעי שם לריך לגרור וכתב הכלב שירא שמים וילא ידי שניהם וכו"ה ה"ה ז"ל דמשו"ה הביא הרמב"ם לדברי הגאונים כדי לחוש לשיניהם והביא בש"ע להלכה בס' ס"ד סעיף ט"ו וכתב הרמ"א ז"ל בהג"ה בשם הכלב שא"ל להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שגל אורך אמות חלו אבל לא השומן הדבוק בטבחי שחתחו וכן נוהגין רק שמשירין מן הטבחי' גם כן חוט ארוך שמנח פליו עם השומן שאלו עכ"ל הרמ"א ז"ל שם וכן מפרש בהדיא בכלבו אך דחש שם איזה חיצות [וזה ידוע דספר הכלב נדפס בטעות משננת הדפוסים הראשונים ונלקה בחסר יותר כידוע] אך בב"י הושתק על נטן לדי' הכלב ח"ל שם דהמנהג לגרור שניהם מיהו של לדי' הקיבה לריך לגרור לגמרי אבל של לדי' הכרשחא חין גוררין אותם לגמרי לפי שיש שם חלב טהור:

ודנה פשוט שכונתו דאף לדעת הגאונים דריש משיח באמתא דבטי גרירה הייט במקום הכרשחא מ"מ שם ח"ל לגרור לגמרי בעומק עד הבשר ששם יש על הטבחי' חלב טהור וחיט חלב טמא רק החלב שגל הקרום והקרום בעלמנו משום שהחלב מונח עליו. אבל שומן שחתח הקרום הדבוק לטבחי' צודל' חלב טהור הוא כ"ה טונת הכלב בלי ספק ולא מלאחי לשם מפרש שפרש פי' אחר בכלבו. והב"י וכן הש"ס בפ' ג"ה לא העתיקו רק לשון הכלב אלא חות בלות ולא פירשו דבר. ופשוט שכונתו בו כמו שכ' הרמ"א ז"ל רק דהייט העתיק דברי הכלב בטעות כמו שנדפס לפנינו בכלבו [וכן העתיק גם כח"ר י"י לדי' הכלב ולא הרגיש שחסר לזה חיצות בדפוס] מיהו של לדי' הקיבה ושל לדי' הכרשחא חין גוררין אותו לגמרי עכ"ל. אבל הדבר פשוט שחסר בכלבו וז"ל מיהו של לדי' הקיבה גוררין אותו לגמרי וכמו שהעתיק בב"י והייט משום דהאמה של לדי' הקיבה ליכא שום שומן טהור תחת הקרום. לפיכך גוררין אותו אמה לגמרי עד הבשר. אבל באמה שגל הכרשחא יש תחת הקרום חלב טהור וחין גוררין כי אם הקרום והחלב שגליו:

וכן מפרש להדיא בגמ' דחולין (דף מ"ט ע"ב) אר"י חלב העשוי ככובע איט שחתח היכא אמרי לה מיטו דכרשחא ואמרי לה טרפחא לדיכא. וא"כ מוכח להדיא דחלב שגל הכרשחא שחתח הקרום חלב טהור הוא ומוזכר באילה דאל"כ פשיטא דליט שחתח הלא כל חלב טמא איט שחתח ומלאי הארך לעטם משום דעשוי ככובע וארי הרמב"ם ז"ל דכ' שם דחלב חלב שחתח באילה כתב ה"ה ז"ל דהוא משיח הזה מזהבך לאשמיטין דטרפחא וליכא חית שחתח

לדי' חסרה תורה רק מה שגל הכסלים ונראה לכל עכ"ל [ועוד ראה מהא דאמרינו בש"ס שם אלתא דעל הכסלים אחר רחמנא ולא שבתוך הכסלים ה"כ חלב שגל הכליות ולא שבתוך הכליות ע"ש דו"ק]:
ונראה שילא לח"ל זה דחלב שגל הכסלים בעלמנו ג"כ אסור וקרב לבזה הייט משום דאשר על הכסלים מיוחד הוא לגמרי דאסור יש חלב על הכליות מה שלא הוגה על הכסלים. ומהו נאך לסימן שאשר על הכסלים וע"כ דר"ל דגם חלב שגל הכסלים לריך להקריב והוא דמוחל החלב מושך עלמנו ואחר עינו והי' כמו דכתיב וחת החלב אשר עליהן וחת אשר על הכסלים וזו מידה הנזכר בבביתא דל"ב מידות דר"א בו של ר"י האילוי וכן נמלא בכמה מקומות במקרא כן וגם פירש"י בחומש יש לפרש כן דלא בא לפרש ולדין מקום החלב שגל הכליות היכן הוא מונח על הכסלים רק בא לפרש שהחלב שגל הכליות הוא מחובר לחלב שגל הכסלים בראש המהן וכבר האריך בזה הגאון מלבי"ם ז"ל בביאור התורה והמנהג שלו על החומש בפ' ויקרא אות קט"א והאילוי מד' רש"י בפ' החומש ובפירוש הש"ס שהחלב שגל הכליות מחובר עם תרבה דקליבוסחא שהוא בראש המהן והוא החלב המונח על עטם קטן המונח על עטם שקורין הקא' ומחובר ללולית האילה [כ"כ ברש"י]. ואמנם בר"ן הגירסא ומחובר לכליות מלמטה וכן נראה שיקר דהרי כתיב אשר על הכסלים ומשמע דחלב הכליות מחובר לחלב הכסלים וכמו שכ' שם בהתורה והמנהג ע"ש] ועוד מבוזר בר"ג שם ובתורה"מ דעיקר חלב שגל הכסלים הוא תרבה דחיתו מתני' והוא חלב שגל הכסלים תחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום ודק וקודם שנבלע תחת הבשר אסור משום חלב שגל הכסלים וחידין פלגי כרת ור' אבא אר"י א"ש הוכיח דאף תרבה דקליבוסחא אסור ועונש כרת דגם זה הוא בכלל חלב שגל הכסלים:

ולענין מה שעמדנו לעיל על הרמב"ם ז"ל דהיכן מלא ככתוב דיוותר הכבד וכליות נקראו חלב לענין קרבן [ומזה המילא דלריך לומר דלכן נקרא חלב משום דלשון חלב הוגה בל"ק על דבר טוב ושמן כמו דכתיב חלב הארץ וחלב כליות חטת והלכך גם דברים המורס- לשם ג"כ נקראו חלב ואף שאין שמים וטובים משבטם רק מחמת זה גופא שמיימין אותם לדי' ראוי לקרום חלב שאין שם דבר טוב אלא המורס לדי' הגה באמת יש לומר דהואיל רבינו ז"ל כן מנ' מקראות בזהוה בויקרא (ד' פסוק כ"ו ל"א ל"ה) דכתיב שם וחת כל חלבו יקטיר המזבח כחלב וזה השלמים והייט גם היוותר הכבד והכליות בכלל וכל חלבו הרי דלכל הדברים הקרב לגבי מזבח קרא הכתוב אותם בשם חלבו וגם לכליות ויותר הכבד בעלמנו ואף שאינם שמים וטובים לאחילה מ"מ קרא אותן חלב. וע"כ דכל דבר המורס לשם נקרא בשם חלב. [ואם ללא מקשה הגמ' וכליות ויותר הכבד דההבד באחילה דהי' הכליות והיותר הכבד הוא דבר השוה בשלשן וגם כלל הכהנים ה"ל נקראו בשם חלב כחם היינו משום דזה היה פשוט להש"ס דדבר שיש לה שם בפני עצמו רק שהכתוב קורא אותם בדרך כלל מתחילה בשם חלב או בשם חלבו לא היו חלב לענין אחילה דלא נקרא חלב רק לענין קרבן משום דהוא מורס לדי'. אבל חיתו שם העטם והתורה לא חסרה חלב להחילה רק בדבר ששם עטם שלה הוא נקרא חלב וחין לה שם אחר כמו חלב שגל הקרב וחין. אבל באילה דקרי לה הכתוב חלב האילה ומשמע דשם העטם שלה הוא חלב האילה שפיר מרשה אלא מעהה היהסר באחילה והאריך לתרץ משום דאיהו שוה בשלשן ולא חסרה ההורה חלב באחילה רק בחלב הקרב בשור ובשן ועין] והיה קשה. לרבינו דא"כ לענין מה קורא אותה בשם חלב וכן פירש דלא נקרא חלב רק לענין קרבן וי"מ לענין משיח דטהב גם כזה משיח דהם ג"כ נכללים בקרא דכל חלב לדי' דמרבין מיהו לרבות אמורי קדשי קלים למעלה וכן ביוותר הכבד ושהי' כליות דג"כ נקראו חלב לענין קרבן הם ג"כ בכלל הכתוב דכל חלב לדי'. אבל לרב אשי דאומר דכין דכתיב חלבו האילה חלב שהחמא לא חיקרי ומשמע דהכתוב מולאו מכלל חלב שחתח אפי' לענין קרבן דגם לענין קרבן לא נקרא חלב שחתח ולכן שפיר מקשה הגמ' אלא מעהה לא ימלאו זה דכין דהכתוב הולאו אפי' מכלל חלב הנאמר גבי קרבן ולכן אמרין מהוותרא דלאמריין משיקרא. ובהו עולין דברי הרמב"ם ז"ל כמין חומר בעור השם:

ומידו הי' חזי' להביא מר' הכה"ג מרגימחא וחומר חספא
 ולקמן שם צטה"ג אלא הדין דמלב העש"י כטובת
 חיו סוחס מסיס הכה"ג ומן הכה מרפיס צהריבא לויבא. ובהז שם
 סגאצ"ד דק"ק קידלן א"ל סגאחיוו לכאורה סחמט דס"ל לרבינו

שהוא קשה ואין קשה מגין לפני הרך וכן כתב הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ו מה' שחיטה דחלב חלב וקרום שעל חלב כולו וכן טרפס הכבד והמקום הלבן שבאמצעה וכן חלב המעי האחרון אף שמוחלים באכילה מ"מ אינם מגינים בפני הקצב לפי שהן קשין עכ"ל הרמב"ם ז"ל שם בהלכה י"ד וכן הביא הש"ך ז"ל בס' מנ' מ' ס"ק א' וז' דעת הא"ה והרמב"ם דאפילו שומן חלב עלמו אינו כוחס ודלא כדעת המחבר שם. אך ברמב"ם ז"ל הג"ל מפרש דגם טרפס הכבד אינו כוחס משום שהוא ז"ל מפרש דטרפסא היינו טרפס הכבד ודליבא היינו שומן חלב והקרום שעליו דהיינו כים חלב ושומן חלב עלמו הדיוק בו הכל נקרא שומן חלב :

ועב"פ מובחר בד' הרמב"ם ז"ל והא"ה דיש חלב אף דטאור הוא וגם מהדק מ"מ אינו כוחס משום דקשה. ואין לתמוה מד' הש"ס הלכו דחולין על הגאון בעל שער אפרים בתשובה והובא בהגהת המ"ל ז"ל בפ"ג מה' שגנוח דנסחשק לענין מעי הסמוך לקיבה אע"ג דלדידן אסור באורח חמה מ"מ לענין נקב סמיכין אפירוש הגאונים שפירשו שהוא סוף המעיין ולדידן לכה"פ מסתם קח סתים כמו בחימאל ובר חימאל והסכים עמו הפ"ח בס' מ"מ והסכים גם לזה בהגהת המ"ל שם ואף דגבי חלב שעל הכרס שנחלקו בו רבינו יואל ורבינו אפרים דעת המהרש"ל דאינו כוחס וכן דעת הפ"ח שאני התם לדעת האוסרים הוא חייב כרת חלב בחלב הדקין הסמוך לראש הקיבה אינו חלב גמור וליכא חיוב כרת : **והנה** אין לתמוה על כל הגאונים ז"ל דמה בכך דיש דעת המחזיקים מ"מ לא גרע מחיטי דכרכשתא דג"כ יש מחלוקת אי טאור או טמא מ"מ אינו כוחס משום דלא מהדק דהא אינו קושיא דשאינו חיטי דכרכשתא דקיס להו לח"ל דלא מהדק [ועיין בכ"מ דלפי טעמו של הרמב"ם ז"ל דעיקר הטעם משום דקשה ואינו מגין ל"ל דהא דאמר בגמ' חלב העשוי ככובע אינו כוחס אינו חלב סימן דמיירי בחלותו חלב העשוי ככובע אבל עיקר הטעם משום דקשה הוא] אבל בחלב שסמוך לקיבה לדעת המחזיקין היינו דמ"ל דמהדק וגם קרום אינו מפסיק ואינו נכלל בכלל הכחוש דאח כל החלב שעל הקצב דהא דמרכינן מלח כל החלב לרבות חלב הדקין היינו החלב של סוף המעיין שפיר י"ל דסוחס [והר"ב בעל זר זהב בסיומן כ' הרכיב ד' הכרו"פ עם הגאות המ"ל ז"ל דס"ל דחלב שעל ראש מעי"א כוחס האקב וצמח"ל לא עיין שפיר בזה דבאמת דברי הכרו"פ אינו ענין לד' המ"ל ז"ל דהמ"ל מיירי בריש מעי"א הסמוך לקיבה ושם שפיר י"ל דסוחס דמשום דמהדק. אבל באלו שבסוף מעי"א דלא מהדק וודאי אינו כוחס] :

וכן כתבנו בחלב שעל הטבחית שחתה הקרום. אבל בחלב שבראש המעי הסמוך לקיבה דבטי גרירה משמע מדברי הרמ"א דס' לריך לגרור לגמרי וגוררו עד כשר המעי עלמו וכ"כ בגליון היו"ד להגרע"א ז"ל שם דמשמע מד' הרמ"א דבאמת היולא מן הקיבה לריך לגרור הכל וכ"כ הר"ב הלבוש ז"ל וכ"כ הגאון הרד"א ז"ל הגדפס בס' שו"ר כנה"ג וכ"כ הגאון יעקב בנאן ג' ס' ס"ב כ"כ הגרע"א ז"ל בגליון היו"ד שם. [וכת"ר נ"י כתב דהא דבחיודשי רע"א ז"ל לא חשש לאסור הכל רק בראש המעי הסמוך לקיבה היינו משום שהוא ז"ל חפס לעיקר כדעת הפוסקים דריש מעי"א באתחיל דבטי גרירה היינו ללד הקיבה. ובצמח"ל זה אינו חלב דוודאי הקרום והחלב שעליו אין שום חילוק בין ללד הקיבה ובין ללד הטבחית דב' הנדדים לריך לנקר שהרי לא הוצרך כלל בדבריו דמסכים לדעת רש"י והא"ח יכריע בדבר שלא הכרישו הראשונים הרשב"א וס' התרומה והטור ש' ש"לריך לגרור בשניהם מספיקא רק כתב דלענין חלב שחתה הקרום ש' הרמ"א שמוחר שזה אינו רק ללד הטבחית. אבל ללד הקיבה כולו אסור] :

ואגב ראיתי לכתוב דמה ש' הכלבו ובדברי הרמ"א ז"ל דבדלד הקיבה אסור לגמרי. הנה מד' רש"י דחולין (דף מ"ט ע"ב)

ש' טעם דמשו"ה מרכינן לחלב שכל הדקין לאסור מקרא ולא כל החלב אשר על הקצב והיינו באתחיל שסמוך לקיבה משום דחלב שעל הקצב מוחבר בו והכחוש מרובה בכלל ולא כל החלב משמע להדיא דחולין שהחלב שלמטה שדיוק לחלב שעל הקצב. אבל מה שחתה לקרום דוודאי מותר דהא הקרום מפסיק בינו לבין חלב שעל הקצב וכ"כ הגר"ח ופליגי לדעת רש"י ז"ל וז' שם בס' יעקב מודה דמדברי רש"י ז"ל אלו היה נראה ק. וכן ש' אין דבצמח"ל הא"ה חתה דהא חתה קרום ונקלף ואח כל החלב אשר על הקצב ודמי ממש לחלב המכסה את הקצב ואינו מטעם שחלב הקצב מדויק בו ממילא כולו אסור. ואפשר דמה שפ' רש"י בתחילה משום דחלב שעל הקצב מוחבר בו אינו נתינת טעם דמשו"ה אסור אלא עיקר הטעם לאסור משום דהוא נמי חתה קרום ומקלף כמו חלב המכסה רק דרש"י כתב זה לסיומן דבא"ה מקום הוא חתה קרום ומקלף היינו במקום שהחלב שעל הקצב מוחבר בו. אבל הפלתי כתב עליו דדבריו אין לו שחר וגם נעלם ממנו ד' המדרי' בפ' גה"נ ש' ט"א דהיינו דטעמו של רש"י דמרכיב מקרא דאח כל החלב לרבות את חלב שעל הדקין היינו משום דחלב המכסה הוא מתפשט על הדקין ומקום ההתפשטות בטי הדקין גרירה. הרי מובחר דמלד עלמו הוא אשר רק משום דהחלב מתפשט עליו ויונק ממנו וא"כ למטה מקרום דוודאי מותר : **ועוד** ראיה בדירה לזה מהא ש' המדרי' עוד דכשמועד הדקין מהבהמה צעודן חזין ישראל החלב שעליוסם עם הדורח דכנתא וזה פשוט דהחלב שלמטה מקרום חס ימנך לחון כל היום לא יזינו ממקומו. אי"כ הא"ח כתב המדרי' והרמ"א דאח מועד צעודן חזין ח"ל גרירה משום דשאר החלב ללד הכנתא וא"י החלב שלמטה דוודאי נשארו במקומו על הדקין כמו שהיו. ופ"כ דחלב הזה בל"ה לא בטי גרירה כלל ופשוט דסוחס ג"כ דהא חס החלב מהדק ואינו עשוי ככובע. ובאמת י"ל דגם החלב שלמטה ג"כ כוחס דהא באתחיל החלב מהדק לדקין והא דאסור לאכול היינו מטעמא דאחרינא משום שדיוק לחלב המכסה. אבל החלב בפלגו חלב מותר הוא : **ואגב** דאיידין בדרי חלב ראיתי להביא בנאן מש"כ מחבר על גליון הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' מאכלות אסורות הלכה פ"ו

ש' שם דבכל דבר שהוא אסור באכילה אע"פ שהוא מותר בהלכה אסור לעשות בו סחורה חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה. והנה כבר תמה עליו הגאון בט"ב במהד"ח חלק י"ד בס' ס"ב ובספרו דגמ"ר ביו"ד בסיומן קי"ז דמל' ראיה מהא קרא דהא י"ל דמיירי במדמט ועיקר קרא מבטיח ליה להחיר למלאכה גבוה או להחיר להדיוט בהלכה לר"ע ולרי"ג לכל מר כדאית ליה בפסחים (ד' כ"ג) ופ"ש מה שח' על זה. ואמנם לפי"ד נראה לישב דלי להחיר גבוה לר"ע או להחיר האלה להדיוט היו פני דכחוש ואלו נכלה יעשה לכל מלאכה אבל חלב טרפה מיוחד לגמרי דמחלב נכלה ידעין דחלב מותר בהלכה וגם דא"ה מטמאה וכ"ש לר"ע דוודאי מיוחד דהא טרפה אינה מטמאה כלל אלא פ"כ להחיר סחורה חלופין : **וגם** אין להקשות על הרמב"ם דהא בחולין (ד' ל"ו) אמרינן דאך קרא מבטיח ליה דיבוא אסור נכלה ויחול על אסור חלב ויבוא אסור טרפה ויחול על אסור חלב דלהרמב"ם לשיטתו בפ"ד מה' מאכל'א הלכה י"ל לק"מ דכ' שם דנכלה וטרפה מאסרין לכדת ואף דהם משני לחוין משום דטרפה תחלת נכלה היא [ונת"ל לא כתבו מקור לדבריו אבל באתחיל מקורו הוא בירושלמי דמיר פ"ה הלכה א' דר"י סבר החס דחל נכלה על טרפה פ"ש ופ"ל להרמב"ם דטעמו משום דהכל חד אסור הוא דטרפה הוא התחלת נכלה] וא"כ חלב טרפה מ"מ מיוחד הוא דכיון שנכלה חל על אסור חלב ה"ה טרפה ופ"כ דלא אחי רק לסחורה והא דאמרינן בחולין דחול אסור טרפה על חלב אהיה כר"ל בירושלמי שם דח"ק והגלפ"ד כתבתי בפ"ה :

כ"ד ידירו תור"ש שלמה דבהן סו"ץ רפ"ק ווילנא.

הלכות ביצים

בתרגומה אחת שטלה ביצה רגל והיה היתר מראש טעם האמון ולמטה וגם היתה לה תולד רגל בלופן שהיתה טרפה ותולדת וכו' שמבואר בפ"ב בס' נ"ה ספ"ד ד'. אך התרגומה אלו היתה מוטעם בל"ס חמיר כשאר תרגומה הכשרים. והנה פסק מר אה"ז דהתרגומה

סימן לא

ראיתי לכתוב בנאן מה שדנתי בהלכה לפני כבוד מר אחי הגאון הנדון מו"ה צ"ל ל"ה ה"ה ז"ל בדיון השאלה שבה לפניו

קושיא כלל דברים כל זמן שאין גמורות הוי בגוף התרנגולת ולא שייך בה זה וזה גורם ופשוט הוא דהרי אסורין אפילו לאוכלן בחלב דאיש אלא איסור דרבנן וכ"ש לענין טרפה דאי איסור חורה:

ועוד נראה דאף בציצים גמורות כיון שנמלא במשי חמץ צודאי אסורין מדרבנן מיהא אף דנמלאו בתרנגולת טרפה דאף דע"פ סיקר הדין מותרים מלד זה וזה גורם. מ"מ לא גרעי מבצים שנמלאו בנבלה דוודאי נגמרו מחיים מ"מ אסורות מדרבנן כמו דתנן בעריות בפ"ה משנה ה' דביצת הנבלה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק מותרת ואי לא אסורה כדברי ב"ש וב"ה אסורין אף אם כיוצא בה נמכרת בשוק ואיבא להלכה בטוש"ע יו"ד סי' פ"א סעיף ג'.

וה"כ בנמלא בתוך התרנגולת לאחר שחיטה אף בבצים גמורות אסורות ואף שנמלאו בתוך תרנגולת טרפה מן הבטן ואף דאי זה וזה גורם. והלכך לא הולכנו הפוסקים ז"ל להביא דין דמשיחא בחרת כלל וכלל:

ורע דהא דאמרינן בגמ' דמשיחא בחרת מותרות היינו אפילו לא ידעין אם נחצברה מזכר או דמארעא ספגא משום דרוב בצים הן משל זכרים וכמו ש' הרא"ש בפ"ק דביצת סימן ט' ולא חיישין למיעוטא דספגא מארעא אבל בידעין בציור דמארעא ספגא מבורר בגמ' שם דאסורה משום דבספגא מארעא חד גורם הוא והפשוט:

ואמנם זה נראה ברור דבספק טרפה דאם חזרה ועטפה מותרת גם התרנגולת משום דחיגלא מילתא דלאו טרפה היא

היינו אפילו אם טענה ע"י דהיתה ספגא מארעא דכמו דטרפה אינה יכולה לטעון בצים ע"י זכר ה"ל אינה יכולה לטעון ע"י חיות דקרקע. וכן מוכח להדיא מד' הש"ס דהולין שם דעל לישנא קמא דאמימר דאמר דמשיחא בחרת מיתה. דמקשין עליה מהא דתנן ושין ביצת טרפה שאסורה מפני שגדלה באיסור ותרליין התם בדספגא מארעא. ואילו על לישנא בחרת דאמימר דאמר הני בעי דספק טרפה משהיין להו אי הדרא וטענה דמקשין עליה ג"כ מהא דושין ביצת טרפה שאסורה מפני שגדלה באיסור ופירש"י דקושיא היא דהיינו אחר דהבטיחה היא רחיה דאינה טרפה משום דטרפה אינה יכולה לטעון והיינו במשנה זו מבורר דיוכלה לטעון. וה"ל קשה דלמה לא משייב גם כן דהאם מיירי בדספגא מארעא דבספגא מארעא יכולה לטעון אלא וודאי דפשיטא ליה להגמ' דטרפה אינה יכולה לטעון גם ע"י חיות דקרקע וזו רחיה ברורה. וכן מלאה להמהרש"ל בהגהותיו על השערי דורא בסימן ע"ג ש' אל תטעה באיזה הגה דדווקא מזכר אינה יכולה לטעון ולא בספגא מארעא כי אין חילוק ביניהם ודווקא למ"ד דטרפה יולדת ומכשיר שיחלה בחרת משום דזה זה גורם אז לא מכשירין אלא מזכר ולא בספגא מארעא דהד גורם הוא. אבל לפי המסקנא דקיי"ל דטרפה אינה יולדת אין חילוק כלל. וכן דעה כל המחברים. שלמה לוריא עכ"ל וז"ל שכוונתי לדעתו. אבל דברי רבינו בעל שערי דורא ש' בלשוננו. אבל חוקן שכלו מחמת שזקק לה זכר אחר שאירע בה ספק כשרות. וגם התרנגולת כשרה עכ"ל לר"ד להבין דמה הולך לדקדק דמקל לה זכר כיון דבאמת דגם אם טענה ע"י דספגא מארעא ג"כ מותרות:

אמנם כבוד חתני הרב הגאון המפורסם מו"ה נחום ב"י אב"ד דק"ק טראק יו"ל חידן לדברי הש"ד יפה דו"ל לרבותא כחב כן דהא באמת דעת המהרש"ל דגם טרפה יכולה להתעבר רק דאינה יכולה לגדל העובר בדרך בטנה עד שיוגמר בשלימות והטעם פשוט דהעובר בא ע"י הזכר והלכך הו"ל דדווקא אם טענה בצים ע"י דספגא מארעא דגם העובר נעשה על ידה אז הוא רחיה דהא כשרה. אבל אם טענה ע"י זכר הו"ל דחינו רחיה דהא כשרה קמ"ל. כן שמעתי מפי חתני הרה"ג הג"ל ודפח"ח. ואמנם נראה דאם טענה בצים ועדיין לא נגמרו חיות מוליד מידי טרפות אף דטענה ע"י דספגא מארעא דאף בדספגא מארעא התחלת העיבור ג"כ נעשה על ידה. מ"מ י"ל דגם טרפה יש לה כח להתעבר ע"י דספגא מארעא רק דאינה יכולה להתעבר עיבור גמור שיגמר בשלימות וכמו שכתבתי לעיל:

ואגב דאיריין בענין ביצת טרפה רחיתי לברר דיש ששה חלוקי דיינים בביצת טרפה ואלו הן. א' אם נטענו הבצים קודם שנטרפה ונגמרו הבצים במעיה לאחר שנטרפה הבצים אסורות מן התורה מפני שנגמרו באיסור והיינו המענה דעדות פ"ה שהצאנו בחולין (ד' נ"ח) ומודים בביצת טרפה מפני שגדלה באיסור וכדלוקמין שם בחולין דחגי גמרה. ב' אם נטענו ונגמרו קודם שנטרפה וילדה חתך אחר שנטרפה בלופן שידוע דנגמרו קודם שנטרפה צודאי מה"ח

דהתרנגולת היא טרפה ואף שטענה בצים וכמו שמבאר בדברי הרמ"א בהג"ה בסי' נ"ו סעיף י"ח דבטרפה וודאית חפ"ס שנשחטה י"ב חדש לא מהי ופשוט דלא מהי ג"כ מה שטענה בצים. וכן מבאר פ"ד בש"ך סימן פ"א ס"ק ה' דבטרפות מן הבטן לא מהי שהיית י"ב חדש [ולדעת הרשב"א בתשובה שהוצא בש"ך בסי' נ"ו ס"ק מ"ח משמע דס"ל דביצתה אפילו בספק יצרת לא מהי י"ב חדש וכמו ש' הש"ך שם לדעתו שם. אך לבסוף מסיק דגם הרשב"א לא קאמר רק צודאי שלא להכחיש דברי מו"ל אבל לא בספק יצרת ע"ש] אך דנחי לפניו בהלכה דנראה לי דאף דהתרנגולת היא טרפה מ"מ הבצים הם כשרות. מאחר דהתרנגולת היא טרפה מן הבטן וכל הבצים שהיו טענה היא טענה לאחר שנטרפה והרי יש לנו מיתרם מפורש בחולין (ד' נ"ח) דהבצים מותרות דהא אחר דאמימר שם ה"י ציטי דטרפה שיחלה קמא אסורה מכאן וחילך הוי ליה זה וזה גורם ומותר. ופירש"י דשיחלה קמא אסור שהיו בשעה שנטרפה כולן אסורות דעובר ירך אמו הוא ועמה נסרפ מכאן וחילך היא והזכר גורמין להם שיצאו ודבר שאיסור והיה גרמו לו שיגדל מותר עכ"ל רש"י שם והחוס' כתבו שם דלע"ג דבסוף כחיצות פסקין כר"י בפרדות דמסקנא ליה בפי' א"כ אי מוששין לזרע האב או לא היינו במילתא דשרי כל חד בחי' נפשיה ולא שייך זה וזה גורם אבל הכא דחד אסור וחד שרי הוי ליה זה וזה גורם עכ"ל החוס' שם. וה"כ בידון דין נמי דשיחלה בחרת מינה ופשוט דהבצים מותרות. והא דהשמיטו הפוסקים ז"ל לדין זה ולא הביאו כלל דברים דמשיחא בחרת מותרות היינו משום דהך לישנא קמא דאמימר היה סובר דטרפה יולדת ומשכח"ל שיחלה בחרת. אבל אגן קיי"ל בלישנא בחרת דאמימר דטרפה אינה יולדת ולא משכח"ל לה דמשיחא בחרת כלל ורק אחר בלישנא בחרת דהני ציטי דספק טרפה דשיחלה קמא משהיין לה אי הדרא וטענה שדיין ואי לא אסורין. ולכן לא הביאו הפוסקים ז"ל רק לישנא בחרת בלבד. כן אמרתי לפני מר אחי ז"ל והסכים לדברי:

ובשםפירתי דברים אלו לפני מו"ר הרב הגאון חכם הסלל

מו"ה יעקב צאריט ז"ל [והיה נקרא צפי כל הרב ר' יעקב צאריט ז"ל] הסכים ג"כ לדברי אף אחר לי דמ"מ מה שיצאתי על מה דהשמיטו הפוסקים ז"ל ללישנא קמא דאמימר משום דכיון דקיי"ל דטרפה אינה יולדת חו לא משכח"ל שיחלה בחרת כלל [ואף דאירע לפעמים דטרפה ג"כ יולדת וכמס"כ המהרש"ל ביש"ש והוצא בש"ך בסי' נ"ו ס"ק מ"ח מ"מ כיון דאין אלא מיטוטא דמיעוטא לא חשו להביא דין דשיחלה בחרת משום דהוא מילתא דלא שכיח] עדיין לא הלכתי דברי הפוסקים בזה דהא כתב במהרש"ל ביש"ש פ"א ו' והוצא בש"ך בסימן נ"ו ס"ק מ"ה דהא דאמימר דטרפה אינה יולדת דווקא חלוי בלידה אבל לא בעיבור דאפשר דהתעבר עיבור שלא תבוא לידי לידה אלא תמות בו עכ"ל וה"כ משכח"ל שפיר דין שיחלה בחרת דאם שחט תרנגולת שהיתה טרפה מן הבטן ומלא בה בצים גמורות שמוצאות משום דהי זה וזה גורם וזהו דבר השכיח דהלא גם טרפה יכולה להתעבר עיבור שלא תבוא לידי לידה לפי דעת המהרש"ל הנ"ל. כן העיר כבוד מו"ר הגאון הג"ל. ואכן אנו דנחי לפניו דלכאורה נראה ברור דאין כוונת המהרש"ל ז"ל למד דיוכלה להתעבר וולד גמור שהיא נגמור בשלימות או לטעון בציצים גמורות רק שאינה יכולה לילד דזה דבר שאינו עולה על הדעת כלל דהא כחב שם המהרש"ל בעלמו דאם נחצברה קודם שנטרפה אז הלידה אינו סימן כלל. וגם השכל מחייב לזה דמה חיות נלכך ללידה כיון שכבר נגמר האולד הטבע דחמה אסור למצו ומה בך דהיא טרפה מ"מ הטבע עושה פעולתה אלא הדבר פשוט דהמהרש"ל ר"ל דאין כח לטרפה שהתעבר עיבור גמור שהיא האולד גמור בשלימות וכשיהיה האולד עומד להגמר היא חמות צודאי מקודם והלכך אם נמלא בצים גמורות לאחר שחיטה בתרנגולת שהיא ספק טרפה גם התרנגולת כשרה דאם איחא דהיתה טרפה לא היתה יכולה לטעון בצים גמורות. והלכך לא משכח"ל כלל דהיא נמלא בצים גמורות בתרנגולת שהיא טרפה וודאית ושפיר השמיטו הפוסקים ז"ל ללישנא קמא דאמימר דציטי דמשיחא בחרת מותרות כן דנחי לפניו והודה לדברי:

ואין להקשות דלכתי הו"ל להפוסקים ז"ל להביא דין דמשיחא בחרת לענין אם נמלא בה בצים שאין גמורות דזה שכיח גם בטרפה וודאית דהטעם בצים שאין גמורות דזה וודאי איש

פרס ופצי' דלחן לק צטוהרים דורס] ולפי זה ישמח למה דרים משורים לשיטת החום' וסייעתם ז"ל כילד עוף הבא צב' סימנים בגופו צידוע שהוא טהור כעו לשיטת הר"מ צב' יוסף ז"ל דלחן לק צטמחים שיש לו ג' סימנים בגופו:

בא בשני סימנים בגופו ואינו דורס לרד לחש שמה מכ' עופות טמאין הוא משא"כ לשיטת רש"י והר"מ צב' יוסף טהור דכל שאינו דורס טהור אלא שלפיל כחצו דזה ח"א לידע צבירור. בא צב' סימנים ואינו ידוע אם הוא דורס אם לא להחום' טמא דלחן דודלי אינו דורס מ"מ שמה מכ' עופות הוא ולרש"י והר"מ צב' יוסף טמא שמה דורס הוא וטורח הוא. בא צב' סימנים ודריס דודלי זה להחום' אינו צמליחות כלל דכיון דדורס ע"כ עוף טמא הוא וצטפוט טמאין לא נמלא כלל שיה' לו צ' סימנים וידרוס. ולרש"י והר"מ צב' יוסף טמא דודלי טורח הוא:

בא צא' ואינו דורס דודלי להחום' טמא שמה טורח הוא והלכך לרד שיכיר טורח ומיט ואם מכיר יודע שאינו מהם טהור. ולרש"י והר"מ צב' יוסף ח"א להכיר כלל דכיון דלחן דורס טהור הוא ואינו ידוע שהוא דורס או לא להחום' טמא שמה אינו דורס וטורח הוא או שמה דורס ופרס או עזני' הוא והלכך לרד שיכיר שיהיה דווקא טורח ופרס ועזני'. אבל לרש"י ח"א שיכיר אלא פרס ועזני' דשמה הוא דורס וח"כ י"ל דפרס או עזני' הוא ובישוב ח"א להכיר כלל. ולהר"מ צב' יוסף לרד להכיר כל הכ"א עופות:

בא צסימן שאינו דורס לחד לרד לחוש שמה פרס ועזני' הוא ולרד להכיר. וצא חין נ"מ כלל בין השטות. ורמזי להגר"א ז"ל צביאוריו ליד' ס' פ"ב ס"ק ג' צצופ. שכ' דלחן נ"מ בין שיטת החום' לשיטת הר"מ צב' ח"א צבא צסי' אחד בגופו ומכיר טורח ומיניו להחום' כשר צאיה סימן שיהיה [ר"ל משום דפרס ועזני' לא שכיני צישוב לא חיישין להו] ולהר"מ צב' דווקא צאיה דורס עכ"ל ור"ל צבסימן אחד חיישין שמה הוא דורס ומכ' עופות הוא ודבריו לל"ע דהא איכא כמה נפקותא היכא דידוע שאינו דורס והיינו שיש לו בגופו סימן ח'. ואינו דורס או דיש לו צ' סימנים ואינו דורס להחום' טמא ולהר"מ טהור. ואולי דזה לא ידעין צבירור דומינן דדרסה ומש"ה לא חשיב לה וצאיה ידוע חין נ"מ צאיה ח"א צזה. ונמלא לפי זה לרש"י ואם חין נ"מ כלל וכלל לדינא ודוק:

ומיהו עדיין חיימה לי דמ"מ איכא נפקותא צאיה ידוע צבא צב' סימנים ולהר"מ צב' ח"א להכיר ח"א עורב. וכן לרש"י ולהחום' לרד להכיר כל הכ' וטורח ח"א וכן צבא צאיה ואינו ידוע אם דורס ולהר"מ לרד להכיר כל הכ"א. אבל טורח ח"א להכיר ולהחום' ח"א להכיר ח"א עורב ומיהו י"ל לישב ודוק:

ודנה פ' השטות לפי שיטת חזו צמיימא דרב נחמן ואמימר הוא כך. צמיימא דרב נחמן הי' בקי צהן וצטמחיהן עוף הבא צסימן אחד טהור לא היה בקי צהן וצטמחיהן צב' אחד טמא בשני סימנים טהור והוא שיכיר טורח. לשיטת רש"י הכ' סימן אחד וב' סימנים הכל בגופו מיירי ור"ל הי' בקי צהן וצטמחיהן שג פרס ועזני' צסימן אחד טהור לדיכא למיחש ח"א לפרס ועזני' והוא מכיר שאינו מהן. אבל אם אינו מכיר טמא שמה פרס ועזני' הוא דסבר דלחן צישוב לרד למיחש להו ופליג עלי' דאמימר או דר"ל צאיה צמדיניות ולא פליג. אבל בשני סימנים טהור וצלבד שיכיר טורח ומיירי דאינו ידוע אם דורס הוא אם לאו דלם ידוע שאינו דורס ח"א להכיר כלל ואפי' צסימן אחד טהור. אך אם הוא הסימן אחד או לרד להכיר צהן וצטמחיהן של פרס ועזני'. והוא דרב נחמן לא הזכיר כלל והוא דלא דרים דע"כ אינו דורס דכיון דיש לו סימן אחד טהור בגופו וידוע שאינו פרס ועזני' ע"כ טהור הוא ואינו דורס הוא. חמס דמוק קלח לשיטת רש"י דח"כ מאי איכא בין כ' אחד לב' סימנים הלא צציהם ח"א להכיר ח"א עוף אחד או פרס ועזני' או טורח ומאי קאמר צרישא לשון רבים צהן וצטמחיהן. וכבר עמד ע"ז הר"ן ז"ל:

ואמימר אמר דהילכתא עוף הבא צסימן אחד טהור ואם דלא דרים ח"א סימן אחד בגופו טהור ואם דלא ידוע אם דרים או לא דלם ידוע דדריס ע"כ פרס ועזני' הוא ואם ידוע דלא דרים פשיטא דטהור דע"כ טהור הוא. והלכך ע"כ ל"ל דר"ל ואם דלא דרים דהיינו דלחן ידוע מ"מ טהור וקמ"ל דלא חיישין לפרס ועזני' משום דלא שכיני צישוב כ"ה לפרס"י וה"ה אם הסימן דלא דרים ג"כ טהור:

ולשיטה

לחזקו ור"ש להדיס. אבל צזה זה לרד מסורה דווקא. וכל העופות דלחזקו צזה"ו כעין חרעולים ואחזים וכדומה הכל משום שיש עליהם מסורה. ודע דעוף שיש לו מסורה ח"א דיש לו ג' סימני טומאה. אך דלא דרים טהור דהא יש לו מסורה. אבל ח' חזקו דדריס ח"א דיש לו ג' סימני טהרה או לא שצטיק למסורה דהא חזקו דטמא הוא והמסורה טעם הוא ולא סמכין עליה והלכך גם צזה"ו נ"מ צסימנים לענין אם יש לשמוע למסורה או לא:

ודע עוד דיש נ"מ בין דודלי דרים לספק דרים לענין מלקוח [ונ"מ צמה"ו לענין פסולי עדות] דודלי דרים טמא ולקוח ח"א צלא חזקתא ח' דרים או לא ואף דיש לו ג' סימני טומאה ספיקא הוא ולחן לקוח עליו וצמה"ו לא נעשה פסול לעדות ע"י זה [אם לא פ"י הצרה ע"י ה"מ ס' ל"ד]:

ובל זה לשיטת רש"י. אבל שיטת רביט משה צב' יוסף ז"ל הוא כך דעוף הבא צב' סימנים טהורין בגופו אינו לרד למסורה כלל דודלי טהור דלחן לק עוף טמא שיש לו ג' סימני טהרה ואף אם לא ידעין ח' דרים ח' לא טהור הוא דודלי לא דרים דח"א כלל שידרוס:

בא צב' סימני טהרה וידוע שאינו דורס טהור הוא. אבל כבר כתבנו דזה לא אפשר לידע צבירור ח' דרים או לא והלכך יש לחוש שמה דרים וטורח הוא והלכך לרד שיכיר טורח או מינו כמו לרש"י:

בא צא' לרד לחוש שמה דורס הוא ומכל הכ"א עופות טמאין הוא דכל הכ' עופות וכן פרס או עזני' חות להו חד סימן וחד מכל הכ' חלתא הדרי צטלהו. למשל. הראה יש לה זפק ח"א קורקבנה נקלף. חנפה יש לה ח"א צצב יחירה או ח"א וכן פרס או עזני' יש לה אחד מהג' סימנים ח"א. אבל צצרתה יש לה סימן חדש דהיינו דלחן דורס ויש לה הג' סימני טומאה הלכך לרד שיכיר כל הכ"א:

בא צסימן דלחן דורס וצצופו חין לו סימן טהרה כלל לרד שיכיר פרס ועזני' והלכך לפולס לרד מסורה לבד מהצבא צב' סימני טהרה דלא טהור דודלי והא דלחמיהן דלחן נחל ח"א צמסורה היינו דמחיים חכתי לא ידעין אם קורקבט נקלף ולא ידעין כלל אם יש לו ג' סימנים או צ'. והלכך לרד מסורה. מיהו אפשר לשחטו על חגלי וילחא ח"א והצרכה יכר על עוף אחד טהור. וח"כ משכחה לה דילכל צלא מסורה אם ימלא אחד השחמיה דקורקבט נקלף. ולרד לומר דקחי צאיה ח' יש לו צ' ח"א צב' חין לרד צאיה מסורה:

וראיתי להצ"ד צסי' פ"ב צס"ק ט' שהביא דעת הא"ה דלחן צמסורה לרד ג' סימני טהרה וחמה עליו:

אבל המציין צא"ה טמא צכלל נ"ו סימן י"ח יראה דלח"מ דכ' החס שני דינים. דלם יש צו מסורה שהוא ח' דורס או לרד שיהיה צו ג' סימני טהרה בגופו [דלם חין צו רק צ' סימני טהרה בגופו מאי מופיל המסורה שאינו דורס דהא לדעת החום' וסה"ח והסמ"ג שאציא לקמן צסמוך כל הכ' עופות טמאין יש צהם צ' סימני טהרה צגופן וח"ס דורסים ואם חין צו רק סימן אחד בגופו יש לחוש דשמה טורח הוא דעורב נמי אינו דורס ואם חין צו סימן טהרה בגופו כלל. יש לחוש דשמה פרס או עזני' הוא] ושוב כתב ואפי' צלא צדיקה ג' סימנים כלל יול לאכול כל עוף שטהנין העולם צו היחר דהיינו צמסורה עכ"ל דלח"א ח"א חין צו מהג' סימנים צצגופן כלל רק דלחן דורס הוא טהור ומותר צאיה ח' יש לו מסורה דהא טהור וח"כ דברי הא"ה צבורין צזה ודוק:

ושיטה שלישית יש צזה לרבותיט צעלי החום' ז"ל וכ"ה ג"כ שיטת צפל ספר התרומה והסמ"ג וסייעתם דכ' עופות הטמאין יש להם ג' סימנים טהורים כשיטת רש"י ז"ל ח"א דרש"י סובר דהג' סימנים הכל בגופו והם ז"ל סוברים דצ' בגופו והג' הוא שאינו דורס. וכן טורח יש לו סימן אחד בגופו והסימן הכ' שאינו דורס ופרס ועזני' ח"א ח' סימן אחד טהור מה שלא נמלא צכל הכ' ח"א דורסת וחדא סימן שלה שאינה דורסת ח"א חין לה סימן טהרה צגופה כלל ונמלא דהוא להיפק ממס מדעת רש"י והר"מ צב' יוסף ז"ל לדעת רש"י והר"מ צב' יוסף ז"ל כל העופות הטמאין חרסין צלה פרס או עזני' ולהחום' ח"א ח"א כל עופות הטמאין חין דורסין צלה נשר. ופרס או עזני' [אבל צזה הכל מודים דלחן לק צטוהרים טהורם וכל עוף שחרס טמא לר"ה דע"כ מן טהור הוא או מין

אלא בלחוד דהייט צעטורב למוד ח"כ בסימן אחד טמא צ"ב סימנים טהור הוא דמסיים ובלבד שיכיר שורב ר"ל דהא ע"כ לריך שידע וי"ש שיכיר בשמים דהבא בשמים טהור והא דמסיים לא ה' בקי בהם לשון רבים ואף דהבא בודלי לריך למחני לשון יחיד אלא דשיגרא ללישנא דרישא נקיט [ועוד] י"ל דחני לשון רבים משום דלריך שיכיר פרס ועציה וצ"ה נסתלק ג"כ קושית הר"ן על רש"י ש"כ [לעיל]:

ודע דיש לי מקום עיון בש"ס הגזכר במימרא דאמימר דלמור לי רב חשי הא דרב נחמן מאי ח"ל לא שמיט לי כלומר לא ס"ל ותימה לי דמאי דוחקיה למימר דלא סבירא ליה הא דרב נחמן דילמא הך דרב נחמן במדבר חיירי דשכיח פרס ועצ"ה הלכך לריך להיות בקי בהן דווקא והוא הא מיירי בישוב וכדמפרש ומאי ח"כ וכו' ומלאתי בעו"ה גירסא נפלאה ברב אלפס והר"ש ואיבעית ח"מא מאי ח"כ וכו' ולפי ג' זו הוא שני תירולים. ולח"י הראשון בלחמא חף במדבר מותר לאמימר בסימן אחד דלא חיישין כלל לפרס ועצ"ה וא"ש הא דקאמר לא ס"ל הא דרב נחמן והטעם נראה דלא חייש שמה ידרום כיון דעכשיו רואין דליט דורס. ח"כ יש לו ב' סימנים סימן אחד בגופו וגם חינו דורס וע"כ טהור הוא אלא דרב נחמן חייש שמה ידרום בפעם אחרת דלין חנו בקליין בסימן דליט דורס וכמו דאמרין לקמן חזיה דדרסה ואכלה [ד' ס"ב ב'] והלכך סבר דלריך להיות בקי בפרס ועציה ואמימר לא חייש והא דלמור והוא דלא דריס ר"ל בידוע דלא דריס ודלא כפירש"י [ואף דלקמן בגירסתא אחר מרימר הכי דחזיה דדרסה ואכלה ח"כ למימר דמרימר למוד ואמימר למוד]:

שוב ראייתו שהמעדני יו"ט ז"ל עמד על ג' זו ח"כ הוא מילתא בלא טעמא דלמא לא ס"ל הא דרב נחמן ולכן מחוק קוש"א זו ראה להגיה ברב אלפס והר"ש ואיבעית ח"מא דמשום דפרס ועצ"ה וכו' בדלי"ת. אכל חינו יודע מה חיקן בהג"ה זו. אכל בלחמא לא קשה מידי וכמש"כ בעו"ה: **ורפ"י** זה הא דדרס מרימר דרענולתא דלגמא חסירה חזיה דדרסה ואכלה ופי' החוס' דמחילה חלולה דסברי דלא דרס ומשום פרס ועצ"ה לא חשו דלא שכיח בישוב ולהג"ל לא לריך לזה אלא ד"ל דאכלו בכל מקום אלא דסברי כאמימר דלא חיישין שמה ידרום וכו' לו עוד סימן בגופו. וא"כ טהור הוא ואח"כ חזו דדרסה ואכלה וע"כ טמא הוא. ולפי' החוס' דלא ה' אלא הך סימן דלא דרס ואח"כ חזו דדרס ע"כ מין נשר הוא. וזה נראה דוחק קצת לומר דתרענולתא דלגמא מין נשר הוא. אכל לפי מש"כ בעו"ה ח"ש טפ. [ולפי זה י"ל דמרימר נמי ס"ל כאמימר דלא חיישין שמה ידרום וגירסתא שאני דחזו דדרסה ואכלה]:

ודע דמלשון בעל הפייטן ביורר לשבא הרביעי אחר הפסח נראה צבירור דס"ל כדעת הר"מ בר' יוסף דלא צ"ב סימנין בגופו טהור לגמרי. הגלע"ד כתבתי בעו"ה: יום ד' טוב אייר תשרי ל"א ק.

ולשימור הר"מ בר' יוסף ז"ל הפי' הוא בר' ר"נ דלריך להכיר כל הכי שופט טמאין. אכל צ"ב סימנים ח"ל להכיר אלא שורב ולשימור אחי הסוגיא שפיר ובלחמא ח"ל דהוא מפרש והוא דלא דריס כלומר והוא דמרימר בסימן אחד דווקא דהסימן הוא דלא דריס בודלי אז טהור דלא ליכא למיחש אלא לפרס ועצ"ה והם לא שכיח. אכל בסימן אחר בגופו לא דהא ח"כא למיחש לכל הכי והייט וודלי שכיח. וכן מצאנו בר"ן:

אבר תמיהה לי על שיטתו ז"ל דמאי מקשה הא דרב נחמן מאי הא ר"נ מיירי בחשש דכל הכי שופט. והלכך אחר דבסימן אחד טמא. אכל הוא מיירי בחשש דפרס ועצ"ה דלא שכיח בישוב והא והוא דלא דריס דהסימן הוא היינו שאינו דורס והלכך אחר דטהור. ומאי קוש"א והדבר ל"ע:

ולשיטת החוס' הפי' הוא כך ה' בקי בהן ר"ל בפרס ועצ"ה עוף הבא בסי' אחד או סימן בגופו או סימן טמא או דורס טהור ח"ש בקי בפרס ועצ"ה. עוף הבא בסי' אחד טמא או סימן בגופו או סימן שאני דורס הכל טמא בשני סימנים ר"ל ב' סימנים מהסימנים של עופות טמאין דהייט סימן אחד בגופו וסימן אחד שאני דורס או טהור ובלבד שיכיר שורב. אכל חס יש לו ב' סימנים בגופו אז ממ"כ חס ח"ש ידוע לריך להכיר הכי דאף דוודלי חינו דורס ממ"כ טמא מכ' שופט הוא. ובמימרא דאמימר הפי' הוא כפי' הר"מ בר' יוסף ז"ל דהוא לא דריס ר"ל דהסימן הוא שאני דורס. אכל בסימן אחד בגופו ממ"כ לא מהגי דלא דורס בודלי טמא ופרס או עצ"ה הוא וא"ש ח"ש ידוע חיישין שמה ח"ש דורס ועורב הוא. וכן בידוע שאני דורס ג"כ חיישין שמה שורב הוא הלכך ע"כ אין הישר אלא בסימן אחד שאני דורס שאז ע"כ חס טמא הוא ע"כ פרס ועצ"ה הוא והם לא שכיח בישוב והלכך אמרין דטהורים הם והלכך מקשה שפיר הא דרב נחמן מאי דהא רב נחמן לריך להכיר פרס ועצ"ה:

שוב ראייתו דמה שכתבתי לעיל דלשיטת החוס' הך מימרא בסימן אחד ר"ל או סימן אחד בגופו או סימן שאני דורס. לכאורה ליחא דבסימן אחד בגופו לא מהגי בקי בהן בפרס ועצ"ה דהא לריך למיחש נמי לעורב דהא ע"כ מיירי דליט ידוע חס דריס דבידוע בודלי טמא וא"כ שמה ח"ש דורס ועורב הוא וא"ש מיירי דבידוע שאני דורס ג"כ ח"כא למיחש להך ספיקא דעורב ול"ע לכאורה. שוב ראייתו דיש לפרש בלחמא דהא דלמור רב נחמן ה' בקי בהן ובשמוחיהן ר"ל בעורב ובפרס ובעצ"ה ותסתלק בזה תמיהה הר"ן לשיטת רש"י וחוס' מאי קאמר בהם לשון רבים יעויין עליו אכל לפי זה ניחא [ואפשר דמשום זה לא הזכיר הר"ן אלא רש"י ולא הזכיר שיטת החוס' בתמיהה זו משום דבלחמא לשיטת החוס' ניחא שפיר לשון רבים דרב נחמן] וכך פירוש ה' בקי בהם ר"ל בשמים אז חף הבא בסימן אחד טהור דכיון דבקי בחרתי גם לפרס ועצ"ה ליכא למיחש אכל חס ח"ש בקי בהם ר"ל בשמים

הלכות מליחה

סימן לג

ואבן הדבר מתמיה דאם כוונה הרא"ש ז"ל במש"כ ולא נאסר העץ היינו דליטו בולע כלל משום שעץ הוא דבר קשה וליטו בולע ע"י חוס המליחה ח"כ היכי מדמי לה לטהור מליח וטמא הפל דהתם הטמא הוא אסור מעיקרו ואעפ"כ חינו יכול לאסור להטהור דלין כח בפל להפליט ולהבליט במליח וליט ראייה מאה דכלי חינו בולע ע"י מליחה. ועוד הדבר יותר חומה במש"כ רבינו הגר"א ז"ל דלדעת הרא"ש חס נמלח בכלי של חיסור שנאסר ע"י חוס האש אז נאסר המאכל שנמלח בו והדבר חומה דלמא חמיר כלי יותר ממאכל טמא שהוא חפל דלין כח בטהור המליח להפליט מן הטמא החפל והאך יח' כח בטהור המליח להפליט מן הכלי הטפלה דהא כלי עץ קשה יותר להפליט מדבר מאכל:

ודע חין לומר דלא דמי להתם דהתם הטמא לא נמלח כלל דהא הם מוגחים זה ח"ל זה משא"כ כלי דמולחים בהור הכלי וכמו ש"כ שם בהגהות יד אברהם ד"ה גביטת דהא ליחא כלל דמה בכך דגם הכלי נעשה מליח מ"מ הא כתב הרא"ש בעצמו דלין מליחה מהכי בכלי דלין מליחה מוטלת לעץ אפילו להבליט

בסי' ק"ה סעיף י"ב גביטות שנעשו בדפוס עובדי כוכבים ח"ש"פ שנמלחו בהוכן מותרים וכתב על זה הרמ"א בהג"ה וה"ה חס נמלח הישר בשאר כלי חיסור ואפי' חינו מנוקב וכתב ע"ז צביאורי הגר"א ז"ל ס"ק ע"ח דלא חומא טעם ההיתר דלין הכלי בולע במליחה וכמש"כ הרא"ש שם ולא נאסר העץ ע"י מליח כרוחא וא"כ לפ"ז כלי חיסור אלא הטעם שאין פולט דבר שבלע וכמש"כ חוס' שם דלין שייך מליחה בעץ ולא נעשה העץ רוחא ע"י מליחה ור"ל דטמא מליח אסור דנעשה רוחא משא"כ בעץ דלין נעשה רוחא והוי כטפל דליט פולט וכו' עכ"ל הגר"א ז"ל שם והנה משמע מדבריו ז"ל להדיא דהרא"ש מחולק עם החוס' דלדעת הרא"ש מה שמותר הנביטות שנעשו בדפוס ע"כ הוא משום דמטיקרא לא נאסרו הדפוסים ע"י שנעשו בהם גביטות ע"כ משום דליט בולע הפך ע"י מליחה ולדעת החוס' הטעם דהעץ חינו מפליט מה שבלע בו ע"י המליחה משום שאין פועל בעץ המליחה ונאסר לפולט חפל וא"כ הוי טהור מלוח וטמא חפל וטהור מלוח וטמא

במטקבה ליכא זי"ה. וא"כ כ"ש שפילט ע"י מליחה. וא"כ תקשה שפיר דהאך מליחין בני פגומים וע"כ דליתו בולע כלל:

ורא דנזכרים משום דדם משרץ שריק חוץ כוונתו לומר דבשמונית שפיר בולע ע"י מליחה וכיון שבולע כ"ש שמפליט דהא ודלית ליהא דהא כהדיא מותר הרה"ש למנוח גביטו בדפוס העובדי כוכבים ואף דהא הוא משום שמנונית חלל עיקר כוונתו לומר דגבי דם בודלית ליכא רחיה דליתו בולע ע"י מליחה מהא דמולחין שני פעמים וכיון דגבי קערה מיירי מאיסור דם ע"כ דמיירי בליחה מטקבה דבמטקבה י"ש רחיה דליתו בולע. וכן בשפירי דורא בשער ט' מייתי רחיה דלית מליחה לכלים להפליט מהא דמולחין בכלי אחד כמה פעמים חלל דהוא סבר דחף שאינו מפליט מ"מ י"ל דבולע. חלל הרא"ש ז"ל סובר דכיון שאינו מפליט כ"ש שאינו בולע ע"י מליחה. וע"כ דמיירי בליחה מנוקבת. חלל לדניא מודה גם בשמונית חית בולע ולפיכך כתב שאינו נאסר הבלי ע"י מליחה ואפילו בשמונית. חלל זה בודלית מודה הרא"ש דחף צנוגל שכלל בנזכר חיסור בכלי מ"מ חית יולא ממנה ע"י מליחה כנ"ל ברור לדעת הרא"ש:

ומעם מחלקותן של הרא"ש עם ש"ס דס"ל דלית שפיר בולע ע"י מליחה נראה דחליל לשיטתיה דהרא"ש חליל לשיטתו דס"ל כשיטת רש"י בחולין (ד' ח') דהשומט בסכין של עובד כוכבים מיירי במקנה ומ"מ קי"ל דקולף דבשר רך לבטע. חלל בסכין ששחט בה טרפה סגי בהדחה בלוק והיינו דס"ל דחוס בית השחיטה ודוחקא דסכינא ח"פ דמפליט מן הסכין מ"מ אין לו כח להבליע בסכין. ח"כ גבי מליחה נמי כיון דליתו מופיל להפליט מן הבלי כ"ש שאין לו כח להבליע בכלי. חלל שאר פוסקים י"ל דס"ל להיפך וכדעת הרשב"א בחורח הבית הארוך [ובדפי הספר ד' ברלין הוא בד' ט"ז ע"א] דחוס בית השחיטה ודוחקא דסכינא בולע חפילו סכין שהוא קשה שמנונית ודם שהן בעין חלל אין יכול להפליט מה שצולע בחורח הסכין הרי חזין דחוס בית השחיטה חף שאין יכול להפליט מן הבלי מ"מ יכול להבליע בכלי. וא"כ ה"ה מליחה נמי חף שאינו יכול להפליט מן הבלי מ"מ יכול להבליע בכלי דיותר קל להבליע מלהפליט ונ"מ מוצא להלכה לענין להשחטם דבר רוחא דפוסים העובד כוכבים לדעת התוס' חסור גם בדעיבד ולדעת הרא"ש מותר בדעיבד הגלג"ד כהבחי בעו"ה:

בשו"ע ר"ס ס"ט לריך להדיח הבשר קודם מליחה וכתב הרב בהג"ה ואם הדיחו הטבח ח"ל להדיחו בבית עד כאן והמחבר השמיטו ולריך טעם למה דהא ש"ס ערוך הוא. וגרסה דהנה לכאורה חין בזה חידוש דח"ל דכיון דכבר הודח מה לי חס הדיח בעלמא או הודח ע"י הטבח והש"ס לא הזכיר זה אלא לחיורן דשמואל דלא הזכיר הדחה ראשונה משום דמיירי דהדיחו הטבח חלל לא חשמיטין זה לחידוש דין וא"כ לא הו"ל להפוסקים ז"ל להזכיר זה דממילא חט ידעינן דהוא כן. ובשלמא להפוסקים דטעם הדחה ראשונה הוא משום ריכוך הבשר י"ל דמוצא קמ"ל דלא חימא דלא מהני הדחת הטבח דהא לריכוך לריך שריה במים דוחקא והטבח חית רק מדיח ולא שורה קמ"ל דמ"מ דעיבד מהני דנהי לכהמילא לריך שרי' חתי שעה כנובולר בדברי הרב בהג"ה ע"מ דעיבד בהדיחו היטיב חף דלא שררו סגי ליה וכנובולר בהג"ה שם וזה הוי דעיבד כנובולר בש"ך ס"ק ז' וס"ק ה' שם וסחם הדחת הטבח הוא הדחה יפה וכמש"כ הש"ך בס"ק ז' חס לא דידעינן דלא הדיחו רק בהעברה בעלמא כמש"כ בש"ך בשם האו"ה שם. חלל לדעת הפוסקים משום דם בעין או משום דהמלה נהמלא מנוט ואינו מולית דם או משום שאר טעמי לא הולך לשמעינן כיון דכבר הודח יח' חיוה שיהי' כבר ליכא דם שעל פניו וליכא גמיהא שום משק מכל הקד משקות שהזכירו הפוסקים ז"ל. והשתא ח"ש דהטור והרב בהג"ה לשיטתם חליל דחליל בשיטה הרא"ש חזיו דס"ל לעיקר בטעם ההדחה משום ריכוך הבשר כמו שמשמע מדבריו בזה שהביא בשם י"ל דלא מלא ולא הודח דנאסר הבשר משום דע"י מליחה הראשונה פירש מקלה דם ולא הי' כח במלה להפליט כל הדם וט' משמע דס"ל דהטעם הוא משום ריכוך הבשר דכיון דלא נחרך חין כח במלה להפליט כל הדם שצרכו והדם עצמו שלא חזר ונבלע דלא שריק כיון דלא נמלא כהנין ואף דהרא"ש חולק עליהם היינו מטעמא אחרינא דס"ל דחף דהאמת הוא כן דנבלע דם שילאו מ"מ חזר ופולט ע"י מליחה אחרה וזכ"ה ראי' מספר התרומה דחף דם אחר פולט ע"י מליחה חס

להפליט ור"ש שאינו חסיל להפליט ולהפליט מהבלי קשה יותר מלהפליט. ומיהא זה י"ל לחזק ולומר דהרא"ש ז"ל סובר דעשה רש"י בחולין ד' ח' פ"ב דמשום הכי בשומט בסכין של עובד כוכבים קי"ל דקולף דלית בשומט בסכין ששחט בו טרפה קי"ל דגבי שידית הסכין חלל או שידית חס"כ בית השחיטה ופירש רש"י דסכין שהוא קשה חס בולע ע"י חוס בית השחיטה חלל בסכין של עובד כוכבים שכבר הוא בולע מאיסור ופחה לריך להפליט ע"י חוס בית השחיטה לענין זה נחשב לחס ושפיר מפליט להבליע קשה יותר מלהפליט והכי נמי י"ל ע"י חוס דמליחה דלהבליע בכלי חס יכול להפליט יכול. חלל קשיא הראשונה בודלית קשיא דהיינו מדמי לה לטמא חפל דהא חס חס מפליט משום שהוא חפל. חלל הבא שפיר מפליט משום דבאמת גם הבלי מלוח רק שאין כח במליחה להבליע בכלי וחין זה ענין כלל לטהור מלוח וטמא חפל:

ולכן ללא דמסחפינה הייתי אומר דט"ס קטן נפל בד' הרא"ש ז"ל ח"ג לא נאסר העין ע"י מליחה כל"ל וכונתו לומר ד' טעמים על מה דמותר למלוח דרפסי עובדי כוכבים ומטיקרא העתיק ל' התוס' דהיינו כסאור מלוח וטמא ספל דכלי לא שייך דין רוחא ע"י המליחה בלוקן שפליט ממנו לחור המאכל ע"י מליחה דהיא ממשנה לשלם כספלה ופ"י זה להשחטם בה רוחא אחר שנבלע בה דבר חסור ע"י מליחה חסור דע"י ליכא רחיה ממעשים בכל יום שמדיחם מלח בקערה של בשר ואח"כ טוחין מן המלח לחור המלח וכן מותר בליחה בגמ' בחולין (ד' קי"ח) אומר רב יהודה אחר שמואל דקערה שמלח בה בשר חסור לאטל בה רוחא הרי שנבלע בכלי ע"י מליחה ולדעת כמה פוסקים מיירי חסם חפילו במטקבה וכמו שהבאנו בשו"ע בס' סעיף י"ז דק הוא דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ורס"ן וכמו שז' בבא"ג שם. ואפילו לדעת הפוסקים דמיירי דוחקא בליחה מטקבה היינו גבי דם דמשריק שריק וכמו שז' הרא"ש שם. חלל לענין שמנונית של חסור משמע שם ברה"ש להדיח דשפיר בולע חפילו במטקבה ואיסור לאכול בה רוחא ובפרט דפוס העובדי כוכבים דמן הסחם חסם מנוקבים בודלית חסור להשחטם בהם רוחא לר"ה ורק למלוח בהם גביטו שרי משום דחין פולטים ע"י מליחה והדר כתב הרא"ש דח"כ דליתו נאסר הבלי כלל ע"י מליחה ולשיטתו חליל דכ' בפ"ק דחולין גבי סכין של עובד כוכבים דלבלע קשה טפי מלהפליט דחוס בית השחיטה ודוחקא דסכינא מפליטין מן הסכין חלל חין יכולים להבליע בו ומש"ה בשומט בסכין של עובד כוכבים קולף ובסכין ששחט בה טרפה סגי בהדחה. וא"כ חין סברא כלל דגבי מליחה הוא להיפך ולכן ס"ל להרא"ש דיש לומר באמת דגבי מליחה כיון דליתו פולט מהבלי ע"י מליחה וכמו שמוכח ממעשים בכל יום דמשחמשים במלה שמונה בכלי של בשר כ"ש דליתו בולע ע"י מליחה והא דלחמין דקערה שמלח בה בשר חסור לאטל בה רוחא שאר חסם דמיירי בקערה שאינה מטקבה וכמו שז' הרא"ש שם. וא"כ נכבש הבשר עם הדם והליר היוולא בעת המליחה בכלי וע"י כבישה וליר בודלית בולע גם כלי ומ"מ חסר חסר רק לאכול בה רוחא. חלל למלוח בה בשר ע"י נקיבה או למלוח בה בשר שכבר נמלא משמע להדיח דמותר מולח חסריין רק לאטל בה רוחא:

ומזה נראה למש"כ לפיל דרביע הרא"ש שפיר מודה להחוס' דחף בכלי שכבר נבלע בה חסור ע"י רחיה מ"מ חסר חסר מפליט ע"י מליחה דהיינו כסמא חפל וטהור מלוח. ודברי הגר"א ז"ל נטיל דכ' ולדעת הרא"ש שפיר מפליט גם מכלי ל"ש דהא מסוגית הגמ' לא משמע כן. וגם מד' הרא"ש גופי' גבי קערה שמלח בה בשר משמע ג"כ דס"ל דלית חסר מפליט ע"י מליחה:

ובזה יחל עוד כמה שאכח הרא"ש עוד דע"כ מיירי בקערה שאינה מטקבה דלית גם במטקבה תקשה האין מולחין בכלי אחד ז' פעמים. ולכאורה תמוה דמאי ז' האכחה דחף דמיירי במטקבה מ"מ לא תקשה ממליחה דחמא דהבלי שפיר בולע ע"י מליחה ולפיכך שפיר חסור לאטל בה רוחא. חלל למלוח בה פעם אחת מותר משום דחף דכלל ע"י מליחה מ"מ חסר חסר מפליט כסאור מלוח וטמא חפל וכמו שז' הרא"ש בעלמא בבאן מהמלה: **ואמנם** לפי מש"כ יחל דחליל לשיטתו דמסיים דח"כ דליתו בולע נמי ע"י מליחה משום דלא ימא דליתו פולט כ"ש דלית בולע וכמו שמוכח מחוס בית השחיטה דבליעה קשה טפי מלהפליט וכיון שאינה דמיירי גם במטקבה ע"כ דבולע ג"כ ע"י מליחה דהא

אחת לליתוי אס חל פ"פ בע"ש ו' הנה"ד בסי' קס"ח דמזה פסד
למנהג העולם שנהגו להשקות במליחה כשישור שעה והוא בשי"ע
בהג"ה סעיף ו'. וכבר תמה פ"ו הפרי מגדים בסי' פ"ז בשפתי
דעת חות י"ד בה"ה קשיא לי דהא וודאי דהיו לולין לפסח לליה
גמורה דנהי ללגח מידי אכילה נא אפשר דיואל בחלי ללי' דחזי
לליה אפשר דנמי לאו נא הוא מ"מ וודאי דלא הי' אובלין אותו אלא
לאו כל דבר דהא בחלי ליה מאלל בן דרומא הוא ואין דרך בנ"א
לאכול כן ובפרט בקדשים דבעינן למשקה לגדולה וכוון דלא נחט
חכמים אלא שישור שעה לליה גמורה. ח"כ ארצה ש"מ דשישור
ללי' להאליא דס הייט חזי שעה דהא שישור לליה להאליא כל דס
אני בחלי לליה וזה תמי' רבתי באתת על הנה"ד ונשאר בל"ע:
והעיר קשה עוד על הנה"ד דהא בפסחים פ"ד כתב החס"מ
דלמ"ד דכדא פילוי' בשרא חפי' דעבד אסור ל"ל דהי' מולחין
להבני מעיים של הפסח מליחה גמורה לקדשה קודם לליתוי כדי שלא
יאסור הכבד את הפסח שמינה בחד הפסח לרי' הגלילי כ"כ החס"מ
שם [ועיין בללי' מש"כ פ"ד חס"מ חלן] וא"כ לא מצינן לשישור ללי'
נופא להאליא דס אלא שליש שעה דהייט שליש שעה למליחה המעיים
שליש לחזי ללי' שליש לחזי ללי' השקית ולק' ללי' דמזה האליא הגלילי
ז"ל באתת דשישור מליחה או ללי' הייט כדי מיל דהא קרוב לשליש
שעה ואפשר דהס"ל דשישור מיל הוא כ"ד מיטטין וכדעת הרמב"ם
והרע"ב בפי' המשניות לפסחים פרק ג' או כ"ב מיטטין ומחלה וכדעת
הגר"א ז"ל בביאוריו לז"ח סי' תנ"ט והלכך חף דגמי בפסחים
מיטטין מ"מ לחומר לא דקו בזה ונקטו שישור מיל שזא שישור
הזתר מונבל. ואף אס כימא דס"ל כדעת השו"ע א"ח סי' תנ"ט
דשישור מיל הוא י"ח מיטטין נמי לא קשה כ"כ כיון דס ששלו
מדרבנן הוא לא דקדקו בזה כ"כ ונקטו מיל חף דהא פחות מעט
משליש שעה. ועכ"פ ד' הגלילי יס לו סמך מה"ס הג"ל וד'
הנה"ד חזי אלא אסמכתא בעלמא מה"ס הג"ל. שוב רחמי גס
להכריז ופליגי ז"ל שכי' דבגלויס ז"ל האליא מש"ס זה אלא דהא
כתב בלופן אחר דס"ל דשישור מאלל בן דרומא הוא שליש בשול
וכדעת רש"י בשבט כ'. וא"כ ג"כ חזי מצינן לשישור ללי' להאליא
דס אלא שליש ללי' דהייט שליש שעה. ואפי' מש"כ על פי דברי
החוס' בפסחים חין טרך לא הנה"ד כתבתי בעז"ה:

הקשה הפרי מגדים בסי' ס"ט בש"ד ס"ק פ"ח ובמשבט
ס"ק ט"ז ובפתיחה להלכות מליחה על המחבר דפסק
בסעיף י"ט דרחי' לחוש לדעת הרמב"ם ז"ל וליקן הבשר במים
רוחחין אחר המליחה ח"כ כשתתן הבשר לאחר ששעה שישור
מליחה ודורא חמאי לא כתב דלריך מליחה שניה להאליא דס
שעל שעה הבשר של מקום החתך קודם שיתטב במים רוחחין. ומה
שכתב ליישור דאפשר דח"ל להרמב"ם מליחה שניה ומותר אפי'
לחזק לחיובות דקודם ולחטט זה דוחק מוכח דא"כ לא הוה מלריך
הרמב"ם מליחה כלל כיון דחלטו ברוחחין ופ"כ ז"ל כמש"כ הר"ן
אליבא דהרמב"ם דתרווייהו בעינן מליחה ומליטה ואין אחד מושל
בלא חבירו וכמו שהאר"ך הר"ן בטעם הדבר. ח"כ כשחזר וכתב
חלומך מליחה שניה משום דס שעל שעה הבשר וכמו שכי' הר"ן
שזה הטעם שמלריך הרמב"ם מליחה וכבר דחה הפמ"ג
עליו ישוב זה בפתיחה ונשאר בל"ע:

אמנם לענ"ד נראה דמשו"ה לא חז המחבר לדעת הרמב"ם
בזה משום דודאי איכא ס' בחתיכה לשולט עד דס
ששטח העליון של מקום החתך דהא כתבו הפוסקים והשו"ע בסי'
ס"ט בסעיף ט' בהג"ה דכל חתיכה יס"ל עד דס שעל שטח של כל
החתיכה וא"כ עד דס ששטח אחד בודאי איכא ס' בלי ספק
וגיה דאין מצטין אסור לכתחלה מ"מ כיון דכל"ה הוא ביטול אסור
דרבנן דס שמלחו מדרבנן וגם חזי אלא חזש בעלמא שמה לא
ימיטו במים רוחחין לגמרי וכמש"כ הר"ן לדעת הרמב"ם וא"כ
לדעת הרמב"ם נופא חזי אלא חזש חתוקה ואלך בחששא
רחוקה בזה בחיבור קל בזה כביטול אסור דרבנן לכתחלה לא
חזש כלל לדעת הרמב"ם וסמך על כל הפוסקים ז"ל החולקים על
הרמב"ם ז"ל ולא חזש לדבריו כלל וכלל בלופן בזה זה צדד:
בסעיף כ' בשר שנמלח ובה די מליחה ונחמיה אח"כ בכלי
בלא הדמה ונחמלה מזיר מותר ואפי' זה וס' וס' פ"ו
הרב בהג"ה יס ואסרין אפילו בדיעבד כדי קליפה וזה סוד.

בנה פיקר טעם מחלוקת ז' האליא בזה דפסק המחבר דהא דעת
רש"י

אס יס לו דס של פלגו כ"ש דס של טלמו. אבל בפיקר הסברה
מודה להס דהמלח חזי מפליט כל דס וארצה דס שילח חוזר
ונבלע ואס הי ס"ל דטעם משום דס בעינן ולדס בעינן שנבלע לא
מזה מליחה. ח"כ מזה חזי' מייתי חס' התרומה דהא ס' התרומה
בדס מליטה מיירי. ואס ס"ל כסדרת המרדכי דהמלח נחמלה ממנו
לא הי' להביר כלל ס' התרומה דלדעת המרדכי הוה כלל נמלח
כלל. אבל לא דחזר דנבלע דס בנשך. וא"כ פ"כ דס"ל דהטעם
הוא משום ריחך וחדש דהא לא הזכיר נמי דאס חתך כל נחמ
לשום דלריך לחזר ולהדיח כמש"כ המרדכי אלא דלא ס"ל הכי.
וכן כ' הפמ"ג בפתיחה להלכות מליחה דטעם הרא"ש הוא טעם
שכי' ואס קרוב לטעם ריחך שכי' הפוסקים אלא דפליגי בטעם
ריחך נופא כמו שמוכר שס בפמ"ג דג' שיעור יס בטעם ריחך.
וא"כ מסתמא גס הסוד מוכר ק' והלכך האריך להביא דין הדחה
השנה. וכן הרב בהג"ה האריך שרי' לכתחילה. אבל המחבר
דנראה דפסק כטעם המרדכי דהמלח נחמלה מדס לא האריך להזכיר
זה צדד:

בסעיף ח' בהג"ה הדחה הבשר לכתחילה יזהר לשורו עד חזי
שעה וס'. אבל לא שרף רק הדיח הייטב אפי' ללי' פ"כ
ללי' טעם הדבר משום דכל פיקר השרי' הוא כדי ללחט טעם של
ריחך הבשר. וכבר כ' הפרי מגדים בפתיחה דבטעם לריך נופא
יס ב' דשוח הר"ן מוכר לריך דס שנקרש על פניו ולא התחילה
נופא ודעת המרדכי לריך התחילה נופא וס' דנ"מ לטעם הר"ן
ח"כ שרי' רק הדמה הייטב להביר דס שנקרש על פניו ולטעם
המרדכי לריך ממש. וא"כ לכתחילה לריך שרי' כדי ללחט דעת
המרדכי לחמס בדיעבד אפי' ללי' בהדחה הייטב דסמכין
לסדרת הר"ן דכל"ה איכא כמה פוסקים דס"ל משום דס בעינן
ולדחה אפי' נחמלה בעלמא חף לא הדיחו הייטב ומש"ה אפי'
בהדיחו הייטב בודאי דבזה לכל הטעמים אפי' זולת טעם לריך הבשר
נופא. זה צדד:

במור בסימן זה שישור מליחה כתב הרמב"ם שזה כדי הילוך
מיל וא"ח הרא"ש ז"ל כתב דשישור מליחה הוא כדי שישור
לליה. ולכאורה חתמה דמ"ל להסוד ז"ל דפליגי הא כתבו הגלילי
ז"ל דשישור לליה הוא כדי מיל ואכא בנ"י ובה"ה ח"כ הכל
אחד לדעת הרא"ש ג"כ הוא כדי מיל. ונ"ל דהסוד מוכר דבזה
פליגי דדעת הרמב"ם דהא דכתבו הגלילי כדי מיל הייט דעשו
שישור לריך דלשול חזי פחות ממיל דשישור מיל שישור בחתיכה
נחלה שגדולות לשול חזי יותר ממיל ומש"ה תקט גס בחתיכה
קטנה שנקטעה לריך שישור מיל משום לא פלוג והייט דהארכו
הגלילי לכתוב זה דח"כ מלי' קמ"ל הא חזין דהכי הא. ועוד
ולא שייך כלל לחת שישור לליה נחזי אן אס כבר נללה או לא אלא
פ"כ דהגלילי נחט גבול וגדר דלשול חזי פחות ממיל ולא יותר
פמ"ל והלכך כ' הרמב"ם דגבי מליחה נמי הוא כדי מיל דכמו שז"ל
דס פ"י לליה הי"פ פ"י מליחה דמליח הכי הוא כרוחח דלי' ושישור
מליחה כשישור לליה. משא"כ הרא"ש ז"ל ס"ל דהגלילי לא שישור
אלא בחתיכה ביטוח. אבל לשול גדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו
ואלך כתב דשישור מליחה כדי לליה הייט כדי ללי' דלוחה חתיכה
ופעמים הוא פחות ממיל ופעמים הוא יותר ממיל ופסיר פשה הסוד
מחלוקת ביניהם. וכן מוכח בהדיא בנ"י להמקדק הייטב בדברי
דבסברא ז' פליגי. כל זה כתבתי לפי מה שכתוב לפיט בדברי
הגלילי ז"ל. אבל באתת חתמה לי דמאי שייך ליתן שישור ללי' הא
כל דס יוכל להביר זה ועוד דמאי איכפת לן אס לא נללה הא דס
באברים שלא פירש מותר אס לא שנאמר דמיירו לעינן לבטל לקדשה
אח"כ [וגם קשיא הראשונה יס ליישב כיון דבחי' לליה כבר יולא
כל דס כמש"כ הסוד בשס רבים יונה בש"ס ס"ס וזה חין דס
בקי כ"כ אס הוא חזי לליה או לא] אבל באתת לולא דמספיקא
הייט חזר דס"ס נפל בכל הספרים וז"ל דכ' הגלילי ז"ל דשישור
מליחה הוא כדי מיל ובה טפל כל הקושיא וז"ל שגס לפי הרמב"ם
ז"ל הי' כן דח"כ הא דרכו של הרמב"ם ז"ל להביא לפעמים דברי
הגלילי ז"ל וכלן נמי בודאי כיון לדי' הגלילי והי' להביא זה חללי'
ולא למליחה דחזי נלמד אלא מלד הסברה אלא וודאי דלפני הי'
בני' למליחה. אבל מסתמא נמך כן דכיון דלא מלאהי כן בשום גירסא:

וענין פיקר ד' בגלילי ללי' מקור לדבריהם מן הש"ס דכסחים
ר"ס חמיר נחמס דלמרינן שס דנחט חמרים לפסח שעה

המלח ולא מטעם דרש"י ומשום מהמחבר דלא הוה צילי ריקן בלא מים נאסר בחמת הבשר ולשיטת דרש"י אדרבה הוה ליה מים ולא ציר אדרבה דערף ט"י ופשיטא דליכא חש כלל דער כח לא הולך דרש"י לסבול דפסק כח המלח או דנתיבש אלא מחמת דמחמה המלח והדס בחור האיר כחש"כ בחום' שם אבל אי לא נמחה פשיטא דמותר. וא"כ מכל הלין מוכח דלא ס"ל כדש"י בזה. וא"כ ט"כ דהא שפסק המחבר בסעיף כ' דרש"י לא ס"ל כדש"י דרש"י אלא בזה דס"ל דציר לאו דס' הוא אלא מוהל. אבל משום איסורא דמלח ודס שגמחה בחורו לא ס"ל כדברא דרש"י אלא מטעם דבשל ציר וכמו ש"כ בסעיף ח' לפיין חס' הוה בלא רישן ופשיטא דה"ל הכח במעשה דרש"י כמו דהחם החים מבטלין. כח המלח ה"ל הציר מבטל כח המלח ובשל ציר דהציר מוהל הוא ולא דס' כ' ז"ל טעם המחבר וכן ראינו להש"ך בס"ק פ"ט דכ"כ שזה טעמו של המחבר דל' וז"ל ואף שהמלח ששל הבשר חסור שהדס מעורב בו והמלח נחמחה ציר מ"מ בטל הוא ציר כ"כ הפוסקים פ"ל הש"ך ה"י שלא הציר טעמו של דרש"י ז"ל ולא הביאו על לשון כלל אלא כ' טעם דבשל ציר ויפה כוון בזה לדעת המחבר עלמנו. ומלח שזה כיון ג"כ הצ"ח ז"ל שיישך ד' העור אהדדי דכחן משו"ה פסק העור כדש"י משום דהמלח בטל ציר ושם לא כ' אלא דה"ל ליכא כלל לא מים ולא ציר חסור כוון ג"כ כנ"ל דהיינו דהעור סובר קן ופסק כדש"י ולא מטעמא' אבל לרש"י עלמנו פ"כ הטעם לאו משו"ה הוא ודק כמו שמבואר בחום'. ולפי זה בחינם השיג עליו הס"ו בס"ק מ"ז דהוא ז"ל חשב דהצ"ח כוון לרש"י ז"ל עלמנו אבל הא ליכא דלא כוון אלא להסיר וזה פשוט. שוב ראינו דגם הפ"ח הרגיש בקצוים זו על המחבר פ"ט מה שח' ותי' שם דתק מלוד. אמנם לפי מש"כ בטונות דברי המחבר ח"ש ספי ודוק:

ועכשיו נבוא לדברי הרב בהג"ה והנה הרב כחך דיש להסיר נראה פשוט דטעמו דס"ל בפסוק דש' חסרין דהציר היולא חסר שיעור מליחה דס' הוא ולא מוהל כשרואין שיואל ציר הרבה והא דהציר הרמ"ח למיל בסעיף ח' בהדמו בכלי בלא הדסה ייטו דשם מיידי דלא נראה ציר בכלי כלל. רק עיקר החשש הוא משום המלח והדס ומשו"ה הציר דיעבד משום דבשל הוא צמים ונס חס' יאל ציר מטעם ג"כ אין חשש משום דבשל הוא צמים גם הציר אבל ציר מרובה לא שכיח ללחש בשעה מעטת כו' דשפסק בהדחה הבשר וכן הציר הרמ"ח בהג"ה חפ"י לא היו מים כלל בגלי מחמת דבשעה מעטת כו' אין לחוש דבשל המלח והדס אבל א' חזוין בחמת דנראה ציר ממש בכלי נאסר מיד והיינו דה"ל דהצ"ח וכ"כ הש"ך שם ס"ק ל"ב לדעת הרב. אבל לדעת המחבר דס"ל דציר היולא חסר שיעור מליחה מוהל הוא ולא דס' כחב הא"ך בס"ק ל"א דאדרבה דמעלי טפי דאס' נראה ציר בכלי או חפ"י ליכא מים בכלי מותר דבשל המלח והדס ציר ופשוט הוא. וכן כתב הרמ"ל מרובה שם וז"ל מש"כ הש"ך בס"ק ל"א ולא דווקא מים אלא ה"ה ציר. היינו לדעת המחבר בסעיף כ'. ומש"כ הא"ך בס"ק ל"ג דאס' נראה ציר ממש בכלי נאסר מיד. היינו לדעת הרמ"ל בהג"ה בסעיף כ' עכ"ל הדגמ"ר. ודבריו חמת ולדק:

ובזה העמוד על דקדוק לשון המחבר והרב בהג"ה דהמחבר כחך דאס' לא ניפך ולא שטט וכו' כי המים וס' מבטלין כח המלח והרב בהג"ה שינה מלשון המחבר וכתב חפ"י המים מעטתים מ"מ מבטלין כח הציר דקדק וכתב הציר אלא המלח כחש"כ המחבר ולכאורה צריך ביאור למה שינה מלשון המחבר. אבל לבדל ח"ש ויפה דקדק כל אחד לפי שיטתו דהמחבר ס"ל דציר היולא חס' חסור כלל ואדרבה מלסוף עם המים לבשל משו"ה לא כחב אלא דמבטלין כח המלח דעיקר האיסור אין כאן רק המלח ופירוש דחמשי' טוח ומבטלין מליחתו ואין בו כח ליבול בבשר אבל הרב טב"ז: לפי שיטתו בסעיף כ' דהציר דס' הוא משו"ה כ' דהציר האס' מש"כ דהמים מבטלין כח הציר דציר נמי איסור הוא ואין ציול יחא דאסר בסעיף כ' היינו דשם מיידי דליכא מים בכלי:

ודע דדברי הפ"ח בסעיף כ' אין מדקדק כלל וצריך היסיון דהריב"ב ב' שטחים אהדדי כאלו הן אחד ובחמת לא ראי' זה כדאי זה ורשומים זה מה כרשק מורה ממערי ש"י וז"ל והמלח מליח מותר. כחב הש"ך משום דהציר היולא חס' חסור לאחר ששאל שיעור מליחה חס' אלא מוהל בעלמא והדס שבמלח מדבק הוא במלח ומחייבש בחום ואין לו כח ליבול בבשר ומה שכתבתי בסל סוף ציר

רש"י בחשבה שהביאנו החום' והר"ש כ"ה ס"ל דלאחר ששהה שיעור מליחה אין כחן עוד דס' בבשר כלל והלכך חפ"י חס' חסור שיואל ציר הרבה מן הבשר בכלי פ"כ מוהל הוא ולא דס' והלכך בסל הציר בוודאי אין לחסור ח' מ"מ עדיין ה' רחוי לחסור בשל המלח ששל הבשר שנמחה בחור הציר ונבול בבשר ופ"י כ' רש"י ב' סברות להחיר מלח דהדס נתיבש בחורו ואין לו כח ליבול בבשר והביא חפ"י לזה מכל בשר שבעולם כשמניחין אותו בחור כלי להדית ולמה לא חיישינן שיבול המלח בחור הבשר אלא פ"כ דהדס נתיבש בחור המלח ואין לו כח ללחש ולטעם זה יל' דגם רש"י ס"ל דהציר רוחה הוא ואשכ"כ אין לחסור ולומר דהציר יבליש המלח והדס משום דנתיבש ועוד כ' רש"י סברא דאפשר דפסק כח המלח מחמת שהפליט הדס מן הבשר ולא חפ"י כרוחא חפ"י נבול בבשר. ולפי טעם זה יל' דגם הציר חס' נחשב כרוחא לחסר ששהה שיעור מליחה דל"ל מלי מלי דפסק כח המלח והמלח טון הוא מ"מ הציר רוחה הוא ושיניהם הבשר והמלח מונחים בו אחי לא נאמר דהציר יבליש למלח אלא פ"כ ז"ל דלפי טעם זה ס"ל לרש"י דגם הציר לא נחשב עוד כרוחא. ועוד יל' כ"מ בין הסעמים ללכאורה דלטעם הראשון קשה דנתיבש בדם שבחור המלח נתיבש מ"מ הדס ששל שטה הבשר לא נתיבש ויחזור מחמת אוחו דס' דוחק לומר דכנגד אוחו דס' בוודאי יש ס' בבשר כנגדו. אמנם האמת יל' דס"ל דליכא דס' בפני עלמנו דכל דס' שיואל הכל המלח מושכו אליו וליכא דס' בפני עלמנו כלל וכן הביא לקמן חפ"י עוד שפסקים דס"ל הכי אבל לפי טעם השיג ח"ל לזה דכמו שהמלח טון ה"כ הדס שפסקי עלמנו נמי טון הוא ופשוט הוא:

ומעם החולקים על רש"י הוא. לפי הגרלה מתרוממת הדשן ס' קנ"ט הוא דוודאי מווד דבכל מליחה דעלמא בוודאי יולא כל הדס דהא מותר לבשל אשכ"כ בקדירה אלא דס"ל דהכי דחוקין דיואל ציר הרבה כמו מעשה דרש"י לא אמרינן דמוהל בעלמא הוא אלא דאמרינן דמליחת בשר זה לא עשה פעולתו כרואי ולא הוילא כל הדס דאף דפ"ס הרוב בוודאי יולא כל הדס. ולכן לא חיישינן בעלמא שמה לא יאל. אבל לפעמים משכחה דהמלח חס' מפליט לגמרי מהבשר אף ששהה שיעור מליחה לחיה סיבה או דהמלח אין כוח חזק כ"כ או דהבשר ה' מרובה בדמים ולא הספיק לו שיעור מליחה דעלמא או שאר איזה סיבה. והלכך הכי דחוק רעותא דנמלא ציר הרבה בכלי חיישינן להג"ל ואמרינן דדס' הוא ונס ס"ל דלאחר שיעור מליחה הוה הציר והבשר רוחא. והלכך ס"ל דנאסר הבשר קן מבואר טעם החולקים בה"ה להמדקק היטיב בדבריו ז"ל שם:

ובעת נבוא לביאור ד' המחבר. והנה לכאורה נראה דהמחבר פסק כדש"י ומטעמו ג"כ. אבל זה ח"ל לומר כלל דהרי המחבר כ' בסעיף י"ז דקודם שיתן הבשר בכלי להדית הדחה אחרונה צריך לנפך המלח מעליו או לשטוף והוא מן הש"ס דרב דימי מנהרדשא מלח במילחא בלגיתא ומנפך ל' ופי' הראב"ד ז"ל והוצא במ"מ פ"ו מהמ"א דהבואה דכיון דמלח במלח גסה ומשו"ה סגי ליה ציפון בעלמא או שטיפה ומשו"ה מלח ל' בגסה כדי דלסגי ציפון. אבל במלח דקה נדבק בבשר וכשנתון בכלי להדית המים שוצרין פליטת הבשר דבאוחו שטה נסתם נקבי הפליטה ונמלא הדס שט"פ פ"י הבשר ושטם המלח חסור ונבול בו ונאסר הבשר וכן דעת הראב"ד ג"כ ועוד כמה ראשונים והוצא בקולר לשון הראב"ד והרשב"א בש"ך ס"ק כ"ז וה"ה בגסה שלא נפלו ג"כ דינא דהי' וכמש"כ בש"ך שם [ואף ששד חכ"ה ב' פירושים ברב דימי הא' הוא פירוש רש"י דבמלח גסה צריך ציפון ובדקה ח"ל כלל דניחכת מעלמה. ופי' ג' יש בהנהוח חיימתי בשם סמ"ג דהשואה דבגסה ח"ל הדחה כלל דהא דאמרינן מלח ומוחר ומדיח היינו במלח דקה. אבל במלח גסה ח"ל הדחה רק ציפון בעלמא וזהו דרב דימי מלח וכו' ומנפך כלומר דלא ה' מנפך אלא ניפך ולא הדיחו כלל מ"מ רוב השפסקים הסכימו לפי' הראב"ד דבגסה סגי ציפון או בשטיפה ובדקה צריך שפשוף ויפה מקודם דל"ל חסור להדית בכלי שאיט מעקב] וא"כ מוכח דלא ס"ל כסברת רש"י דהדס נתיבש בחורו או דפסק כח המלח דלא נאסר חס' סברות למלי צריך ניפון או שיפשוף בדקה הא חפ"י ייחס כמות שהוא נמי חס' נאסר מטעם דרש"י אלא וודאי דלא ס"ל סברות אלו. ואף דהמחבר פסק דדיעבד אס' לא נפלו והיינו כד דמותר היינו מטעם דמס' בסעיף ח' דהמים שבעלי מבטלין כח

[ומה שכתב המחבר בסי' ק"ה סעיף ב' דלס הוא כבוש בלד אס שהה כדי שיתאט על האור וירחיק אסור טלו ל"ל דמיירי דוקא בלד שילא בחוק שיפור מליחה וד"ק]:

בסעיף ס' בשר שנמלח ונחבשל בלא הדחה אחרונה לריח שיהא בו ששים כדי המלח שבו עד כאן והא דלא הזכיר גם נגד הדם הייט דזה פשיטא. אלא קמ"ל דלפי' ס' עד המלח בעינן ואף דהמלח עצמו אינו אסור דהא לא ס"ל מ"ג בשאר חיבורים קמ"ל דמ"מ בעינן ס' עד המלח משום דלא ידעינן כמה נפיק מי"ו והא דלא חיי בטחן טעם דהא דעת המחבר דסמכין אקפילא הייט משום דכאן לא משכחת לה קפילא דייטעטם טעם המלח דהא מלא טחן טעמא חפי' ביותר מס' וממלא דמילתא דלעבידא לטעמא הא והכא חין לאסור ביותר מס' דאף דמלח טחן טעם ביותר מס' מ"מ דס' חין טחן טעם ביותר מס' ואין האסור יוכל לאסור וס' משום הכי ליכא למיקם הכי אקפילא כלל ופ"כ אגו לריבין לשער בם' ואי חקשה לך דמ"מ דייטעטם הקפילא אי י"ש בו טעם דס' ואי ליכא בו טעם בודאי שרי דמאי איכפת לן מידי חו בזה דאף דעצם מלח י"ש בו ואף אי ליכא ס' עד המלח דהא ס"ל להמחבר דהמלח אינו נעשה נבלה. וכל עצמו לא בעינן ס' עד המלח אלא משום דלא ידעינן כמה נפיק אבל כשמועם ואין בו טעם דס' הרי מותר בודאי אומנם כבר עמד פ"ו הכרחי ופלתו ותיירן דכדס ליכא למיקם אטעמא כלל פ"פ ד' ה"ן בפכ"ה דחין המליחה בזה אלא להאליא דס' שכל שטח העגלון ופ"כ מין בטיט הא דדס היחר נמי י"ש בו וא"ל להרניש טעם האיסור. יעויין פלוג' בסי' הזה אוח ס'.

אי נמי ל"ל לומר דמשו"ה לא הזכיר נמי עד הדם שבעין משום דס"ל דודאי ליכא דס' כ"כ בסי' ה' יוחר משיפור המלח והלכך כיון שאט משערים בם' כעד כל המלח די בכך דקיס לה להסוד ומחבר דיותר מזה ליכא דס' בודאי וזה דלא כש"ך בסי' ל"ד:

ונסתפקתי הא דבעינן ס' דוקא אס לא נפלי ולא שטפו. אבל במלח גסה שנפלו או שטפו. אף דלא אדח כלל מ"מ די בכך דדיעבד ואין לאסור דהא ליכא מלח דהא סמכין בזה ליתא בכלי שאיט מטקב ולהדיו חפי' לנחמילה או דלמא לענין בישול חמיר ספי וקלט משמע כן לשון הרב בה"ה דכ' ודוקא אי לא אדח באחרונה כלל. אבל אס אדח רק פעם אחת ונחבשל סגי בהכי דדיעבד משמע דהדחה גמורה מיהא בעינן. אבל נישן וסטיפה לא מהגי ועדיין ל"ע בזה. אומנם זה פשיטא לי דס' עד הדם בודאי בפי אף אס ניפן או שטפו דהדס הוא דטקב בשר ואיט עובר בשטיפה בעלמא רק בהדחה ושפשוף היטיב. וזה שדקדקו חז"ל ומדירו יפה יפה. וכן מורה דקדק לשון הסוד שז' וקודם שיחגט וכו' יפן וכו' כדי שלא ישאר עליו מהמלח פ"כ דקדק וכו' מהמלח ולא כתב המלח והדס אלא לא מהגי נישן והייט דמלכ"ד ב' הדחה אף לאחר ששטפו ואיט נחשב הגיפן או השטיפה להדחה אחת והייט משום דלהדס לא מהגי לי' מידי וזה ברור והאלפ"ד כתבתי בפני:

בלד פל' הגריח בשם הא"ך וזה חין מדקדק דהר"ה דגם המחבר חת ליה דס' סברא דדס שנמלח נדבק במלח כרש"י וגם לטק סברא פדין לריך לסברא דביטול מחמת הדס והמלח דמחמתה. והא ליחא כלל דמבואר בחוס' וברא"ש דלרש"י א"ל כלל לסברא דביטול. ואף דמחמתה בלד מ"מ חין לו כח ליבול מחמת דמחמתה או משום טעם דפסק כח המלח. ועוד דהמחבר פ"כ לא ס"ל דס' סברא דנהייב וכמו שאכתתי לעיל ונראה דטעמא מוטעה נזדמנה להפ"ח ז"ל בדברי הא"ך דבמלח דבדברי הא"ך שלפנינו ליחא לשון זה כלל ולא הזכיר סברא דמחמתה כלל וכלל:

ומתוך שרציתי לומר דברים בדברי הא"ך כהן הגריחים ביאור והבנה ראיתי לבארו ולפרשו יפה יפה. הגה הא"ך בסי' מ"ו הסכים לדעת הא"ך דבמקום הפסד מרובה סמכין אדעתה שפסקים דס"ל דלאחר שיפור מליחה אינו נחשב כדוחה דפסק כח המלח אך לא כהתה"ד לגמרי רק מטעם מחלוקת רש"י וחוס' בלד לאחר שיפור מליחה אי נחשב כדוחה דדעת רש"י וכן הרא"ש והסמ"ג דלדעת רוחא מדקדקה הרא"ש מהך דכמכא והלכך במקום הפסד מרובה סמכין אדעתה הסמ"ג והרא"ש. ודבריו תמוהין דהיי דודאי דרש"י סובר דגם הא"ך אינו דוחה מ"מ מהרא"ש והסמ"ג אינו ראי' כלל דאף אס ימא דס"ל דהא"ך אי דוחה מ"מ שפיר הקדו מהך דכמכא דשם ליכא ליר כלל וכן מפורש בהד"ה בהג"ה בסי' ל"א דאף במקום דהבשר אינו דוחה מ"מ ליר היולא ממנו אי דוחה. ואולי במעשה דהת"ד לא הי' ליר כלל דנמלחו בכלי מטקב דמשקין שריק וליכא אלא חוס דמליחה דנפלי אהדדי אומנם א"כ איכא י"ש לתמוה על הא"ך דלמה אינו מחיר אלא בהפסד מרובה ולפי דעתו בליכא ליר חין כהן מחלוקת כלל והכל מורים דאמרינן דפסק כח המלח ופ"ע:

אמנם בחמת ד' הא"ך תמוהין בלח"ה במש"כ דבזה דפסק כח המלח גופא חין מחלוקת כלל. והא ליחא כלל דהמטיין בד' הפסקים שהבאתי לעיל בדן אס נפל לכלי שאיט מטקב בלא הדחה אחרת ויראה להדיא דלא ס"ל כלל להך סברא דפסק כח המלח דהא אסרין הבשר מחמת המלח והדס אס לא דליכא מיס בכלי ויש פסקים דלפי' אי ליכא מיס חסיר וכמס"כ לעיל וא"כ ד' התה"ד ברורין: **וקצ"ע** על הרמ"א בה"ה כהן בסעיף כ' דכ' דלס הגיח בשר לאחר ששהא שיפור מליחה קודם הדחה בכלי מולבש מלוכך ונחמלא חמיר בהפסד מרובה מותר דסמכין אדעתה דלאחר שיפור מליחה לא נחשב לירו כדוחה והאליא כן מהתה"ד ולמאורא דלמא לא כתב התה"ד כן אלא בליכא ליר דקיל ספי אבל בלד בלד דלא זינו דעוה הפוסקים דס"ל דלא נחשב כדוחה לבד מרש"י ואפשר דלא סמכין אדך דעה למוד. אומנם י"ש ליישב דכיון דבמקום הפסד מרובה פסקין למעשה כרש"י. פ"כ דס"ל דלא נחשב כדוחה אי ס"ל כטעמא בהר"ה דרש"י מטעם דפסק כח המלח.

הלכות בשר בחלב

סימן לד

דאורייתא חשב לדעת הרשב"א ושיטתו דבעינן דוקא חלבון ומלחין ואף דדס שנשלו הוא דרבנן מ"מ פיקר איסורו של דס הוא דאורייתא משא"כ בשר שוף בחלב פיקרו דרבנן וכן מלאק הש"ס בחולין ד' קי"א בין כהל לכד דכדא פילי' בשאר אסור וכתל פילי' בישרא שרי מ"מ דס דאורייתא וכתל דרבנן:

ולפי' דעתו ז"ל דהא דחק בעדות דבילה נבלה כל שנמשה נמכרת בשוק ב"ה אוסרין וכן קי"ל להלכה בטוש"ע בסימן פ"ז לאו מטעמא משום דנבלה דאורייתא וכמו שז' החוס' בעידינן ד' ס"ב בתחילה וכן בבילה ד' ו' דל"כ גם בבליחה דהא ג"כ דאורייתא אי"ל להאריך מליחה אפילו אס עמדה לגמרי פס קליפה הקשה [וזה דוחק לומר דגבי מליחה דלאחר הבישול אינו אלא דרבנן לא התמיר כל כך כמו בנבלה ונ' חלוקים בדבר דמנין לט למאן בזה] אלא דס"ל דגבי נבלה שאר משום דנאצין אסו בילה מרפה דאסירה אפילו בילה גמורה משום שנעמרה בליסור וכמו שז' החוס' שם במסקנא בשם ר"ת ז"ל:

ואז

בב"י בסי' פ"ו ד"ה ובימים הביא בשם הר"ן דהא דאמרינן בש"ס דהשוחט את התרעולת ומלא בזה ביצים גמורות ומחמה לחלבן בחלב הייט אס נמרו בחלבון ובחלבון וזה"ל דביצים גמורות כה"ג לא בעי מליחה וכ"כ רבינו ירוחם בנ"ד [וטע"ה וז"ל בגי' ס"ו] שאם שאין לה חלבון פדין בשר הוא וטעמה מליחה פ"כ וכחבתי בלד דמה שהשוה הב"י דעת רבינו ירוחם לדעת הר"ן הייט לענין מליחה שכל זמן שלא עמדה בחלבון וחלבון לא מקרי גמורות לענין מליחה אבל לענין לחלבן בחלבן אדרבה הביא ב' דעות בגי' הב"י דלח"ה כ"ד דדעת רש"י והרא"ש דלפילו בחלבון בלבד לבד מקרא גמורות ומחמה לחלבן בחלבן אלא י"מ דדוקא שנמרו בחלבון וחלבון ורשון מלאה פיקר ואבא ג"כ בב"י בדבור הב"י הרי דמסכים לדעת רש"י והרא"ש לענין בשר וחלב דלפילו בחלבון לבד מותר ודלא כה"ן דמשווי להדדי וטעמו של דביס ירוחם ל"ל ולענין מליחה דהא משום איסור דס דהא

קריעה לאורך ורוחב ושיטה בכותל אפילו בקדרה צפני עלמו וללוי קריעה כל דהא ורחאי לחוש לדבריהם. וכחצ הסור ע"ז וזה כדעת רש"י וכחצו בלדו המעין בזה"ה הארוך יראה להדיא דלא לחוש לדעת רש"י כתב בן רק לחוש לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דללוי צפי מיהא קריעה קצת ולא כהר"ף ז"ל דמשמע מדבריו דס"ל דללוי לא צפי קריעה כלל וזה שכתב רש"י ז"ל שהרשב"א הסכים למעשה כשיטת הרמב"ם והובא בב"י כאן וטון ה"ה לדברי הרשב"א ז"ל חלו. אך דרבינו הסור ז"ל משום דלא היה לפניו ס' וא"ה הארוך חשב דכוון לדברי רש"י אבל בלחמ חיש בן. ובחמח לפי מה שחשב הסור דהרשב"א חשב לדעת רש"י קשה דהא לרש"י ללוי לא סגי בקריעה כל דהא רק בעינן שיקרע לאורך ולרוחב וגם בדיעבד חס עבר ובישל בלא קריעה גם בלא בשר חסור גם בדיעבד ולק' ד' העור זל"ע :

וראיתי להעתיק כאן מה שכתב מר אחי הגאון הרדיק מוה' צלאל יהודא ז"ל בגליון השערי דורא של קיטרי דינים בדרי כח הנכרך להלכה ולמעשה וז"ל הסבור אוח בלוח. רחמי לליין דיני הכחל בשמנה עשר הלכות וזה פרטן [א] ע"י קריעה שרי לבד או ערב לבד או אפילו ע"י שניהם אך דלא טמו בכותל חסור לכתחילה אפי' ללוחו בשפור בלא שום בשר [כ"כ הרמ"א דין ט' וכחצ שם בשם הב"י דכוון מומחה זו לדעת רש"י וכ"כ הש"ך בס"ק י' בשם המהרש"ל ועי' במנחת יעקב שם אוח כ"ב]. ואין לו היחר רק ע"י ג' הגשרים אלו או קריעה כמה פעמים ע"פ כולו דהוי כטמו בכותל וליטו מותר ללוחו רק ע"ג גהלים או בשפור בלא שום בשר אבל עם בשר חסור ללוחו לכתחילה אפי' ע"י ג' הגשרים הג"ל [כמש"כ בהג"ה שם אבל לכתחילה אין ללוחו עם בשר כלל ומשמע אפי' ע"י ג' הגשרים אלו והש"ך לא פירש על זה כלום אך על מש"כ אחר זה בהג"ה דלקדירה וכו' טהגין צו חסור וכו' כתב הש"ך בס"ק י"ד להדיא דאפי' ע"י ג' הגשרים הג"ל ג"כ מוגין צו חסור] ודין ביטולו אחר לליטו יחבאר להלן ח"ה :

ולקדרה אפי' במים לבד ואפי' חס יס במים ס' נגדו ואפי' קרעו צו' הגשרים הג"ל חסור לבטלו לכתחילה [וכמש"כ בהג"ה שם] לעיל ובש"ך ס"ק י"ד וצוה יס פוסקים שאוסרין מדיא ויש מונענה ויש מתקנה הגאונים ז"ל וכמו שכתב בש"ד ועתה נבאר בצו"ה איך יהיה הכשרו בדיעבד עכ"פ :

הנה בגולה בשפור או על הגהלים לבדו בלא בשר מותר בדיעבד אפי' לא קרעו כלל אפי' קריעה מועטה [והיינו כל"ף דרב דהא דתנן לא קרעו חיש עובר עליו היינו דהיינו עובר עליו וזהו ומתנהג לא קרעו משמע דלא קרעו כלל ודלא כה"ה שם] בשער י"ח אוח א' דלרש"י חף צללי חף בדיעבד בעינן קריעה מועטה והיינו במה שקרעין אותו לשנים כשמחלקים הרבעיות האחרונות לשנים ועי' בתו"ח דין ט' שהשיג עליו וכ"כ בשו"ע צד' הרמ"א בהג"ה סעיף ב' בדיעבד חס עבר וללוחו אפי' בלא קריעה שרי ומיהא חס לא קרעו כלל אלא חסורו שלם מהבהמה אפי' דיעבד חסור כ"כ המהרש"ל בהגהותיו ל"ש סימן כ"ט. ומוכה מן הסוגיא שם דאפי' לאחר שנללה ח"ל לקורעו כלל חס לא קרעו מתחילה וכדלמדינן שם לב הא דצפי קריעה לאחר ביטולו אבל כחל לא. וע"ש בחוס' בד"ה הא כחל דכל הק סוגיא איירי ללוי בלא בשר עמו לפרש"י וכמש"כ — ואם עבר ובטלו בקדרה במים בלא בשר מותר בדיעבד חס נקרע לאורך ולרוחב וטמו בכותל אפילו אין במים שבקדרה ס' עד הכחל ובכחל עלמו וגם הדין והירקות שנתבטלו עמו מותר ואפי' שלא במקום הפ"מ קן מבוחר בש"ך בס"ק ח' וכ"כ צד' הרמ"א בהג"ה בסעיף ב' ודלא כמש"כ המהרש"ל ז"ל ביש"ש שכותב בט"ז בס"ק ח' שאסור אפילו בדיעבד ואף שאינו מן הדין כלל מכל מקום מאחר שכתב הגאונים דהגו כל ישראל דלא מבטלין כחל כלל הוי כדבר שנאמר במתן. והש"ך בס"ק ח' כתב בשם המהרש"ל ביש"ש ובא"ש דמחיר בדיעבד אפילו חס ביטול עס בשר והנה הוא מותר למש"כ הט"ז בשמו בס"ק ח'. ובאמח שהמהרש"ל בחסור והיחר שלו נופח מותר דברי עלמו דבד' ל"ג כתב דאפי' מותר לפסק הלכה דשרי בדיעבד אפילו עם בשר היכא דקרעו וכו' ובדף ל"ד כתב לחסור

ורא דלענין חס הכה חרעלה על אצה והפילה ביטחה דק"ל ביו"ד ס' ס"ו דאין מותרות רק חס חין מעורות בגידין אבל במעורות בגידין חסורות ואף שעתה בחלמון וחלבון ז"ל דהעצם כמו שכתב הש"ך בס"י פ"ז ס"ק ט' משום דהלב וביצים אפי' נמרחו לגמרי ה"ל לחסור מלך חמה"ח חלא דגלי לן קרח להחל ח"כ היכא למימר דלא התורה ההורה חלא חס חין מחסור לשום דבר אבל במעורות בגידין חף דנמחו בחלבון וחלמון פדיין בחסוריהו קח קיימ ע"ש. ולפי זה ד' חלקי דינים יש בזה ח' לענין לחולין בחלב ס"ל לרבינו ירוחם דגם בלא נגמר רק החלמון מותר לחולין בחלב או משום דבשר עוף בחלב הוא דרבנן או אפילו לדעת הסבורים דבשר עוף בחלב דלורייחא מ"מ הקול בזה משום דכל חד בחלפיה נפשיה שרי וכמו שכתב החס"ם שם בפירושו בשם ר"ח והובא בש"ך ס' פ"ז ס"ק ט' הג"ל. ו' אבל לענין מליחה דהא דלורייחא בעינן דווקא דנמחו חלמון וחלבון אבל לא חיכמה לן חס הם מעורות בגידין. ו' לענין חמה"ח בעינן דווקא שאין מעורות בגידין. ד' אבל לענין נבלה דלויכא גזירה משום ביטח טרפה לשלם חסורה אפילו חס עגמר עם קליפה הקשה אפי' שכתבה ממכת בשוק :

שוב רחמי ד"ל דלעולם חיש מתקן רבינו ירוחם בין מליחה לבשר בחלב רק משום דלענין מליחה לא הוכח כלל לא ברש"י ולא ברא"ש שדברו בזה ולכן העתיק דברי הרשב"א בזה בתו"ח צד"ה ג' [דף ט"ז ד' ברלין] שהביא בזה צו' דעוה דכתחילה כתב דצ"י בחלמון וחלבון אפי' לא עגמר בקליפה הקשה ושוב כתב ד"ה דלריך שחגמר גם קליפה הקשה אבל הראשון כ"ל עיקר פכ"ל הרשב"א שם ורבינו ירוחם העתיק דבריו אבל מ"מ י"ל דלענין הלכה ס"ך על מש"כ אחר בלוח כ"ה לענין בשר בחלב דהראשון מראה עיקר דצ"י שחגמר החלמון לבד מותר לחלול בחלב וה"ה לענין מליחה והף דס"ל לא הביא רק דעת הרשב"א חין מונחו לפסוק הלכה בן כ"ל וצוה ח"ש דברי הב"י מה שמסרה דברי רבינו ירוחם לד' הר"ן והו"ך :

שם בסור וכתב ח"ה הרא"ש ז"ל דנסיובי דחלבא חיסם בכלל מי חלב וחסור מן החורה חלא מי חלב היינו אחר שהו"ה מן החלב כל החולב וכו' וזה הנקרא מי חלב ע"כ ובר"ש עלמו לחלל בזה הלשון ואפי' אומר דנסיובי דחלבא חסיר נדלורייחא וכו' והנה דברי הרא"ש ז"ל כמו שהוא לפנינו קשה עובד דהא מיהא הלשון ואפי' אומר דהא לא הוכח מקודם בדבריו דפוסק אחד לא כתב בן וכו' למר וכו'. וגם בלחמ קשה דלויחא הכרה ורחיה יש לו לזה דנסיובא דחלבא חסור מן החורה וכל כעון דא ה"ל להביא רחיה לא. והיחר הינוה על מה דכתב בן משמיה דנפשיה וחלא דבר זה הם דברי ר"ח ממין בספר ירחים שלו בצמוד מחללות בס' קמ"ח [ובספר ירחים השלם שלא כעת מחדש לאור הדפוס ע"י הרה"ג ר' אבא שיק כ"י ממניסן הוא בסימן ש"צ] והוא ז"ל הביא בלחמ רחיה לזה מהא דפת שאפלו עם הלוי דחסור לחולו בכותח ואם נסיובא דחלבא חיש חסור חלא מדרבנן לא הוי גזרין כולי האי לחסור הפת עם כותח דנחפסס מריח הלוי מחסור דנסיובא דחלבא שמעורב בכותח חיש חסור חלא מדרבנן [ונראה מדבריו ז"ל חלו דבבב"ה דרבנן כעון כפת שאפלו עם הלוי של בשר עוף מותר לחלול בכותח או כפת שאפלו עם הלוי של בשר בהמה מותר לחלול עם חלב שחטה או בחלב של חיה] : **ועוד** קשה דהא אחר זה כתב הרא"ש והרמב"ם היה חסור אותו בחלילה וכו' ופשוט דטס"ה וז"ל והרא"ש ז"ל חסור אותו בחלילה וכן כתב בהגהות מהר"ה על הסור בס' פ"ח דל"ל והרא"ש ז"ל דלא נמלח ברמב"ם מזה מידי [וכל מה שכתב ברא"ש רחיה לזה מפיק דבכורות הכל הוא לשון הרא"ש ז"ל בספר ירחים. וכן בסור בס' פ"ח הביא זה בשם הר"י חליטור ובני ספק שחון בזה על ר"ח ממין ז"ל] וא"כ מדוע לא העתיק גם מה שכתב מקודם דנסיובי דחלבא עלמו דחסור מה"ח בשם הר"א ממין. ולק' לולא דמספיקא הייתי אומר דט"ס נפל ברא"ש וקודם ואפי' אומר וז"ל והרב ר"ח כתב ואומר ח"י וס' [וכ"ה הלשון בס' ירחים] ואח"כ ז"ל וגם חסור אותו בחלילה וכו' בן נ"ל להגיה ברא"ש :

סימן לה

בסור בס' ז' וכתב עוד הרשב"א ויש מחמירים להזכירו לכתחילה

דלמור דיעבד אפילו אם ציטל בלא בשר. עד כאן מדברי מר
אחי וזל מש"כ על הש"ד שלו:

ורבה למין מה שהציר שהמאדש"ל מותר דברי פלגו בזה
הגניס בזה הפמ"ג ונשאר ג"כ בל"ס. והמנס כבד כתב
המנחה יעקב בכלל כ"ט ס"ק ט' דא"ט מחירה כלל דמתחילה כתב
לפי הגרלה משיקר הדין. והמנס לבסוף כתב דמלך המונג י"ט
לאסור חף דיעבד וכן כתב הגרע"ל ז"ל בגליון ביו"ד בסי' י'.
וגם מש"כ מר אחי בשם המהרש"ל דמיוא חס לא קרעו כלל אלא
מחוס שלם מהבהמה אפי' דיעבד אסור חף בללי הנה ד' המהרש"ל
הוא בהנחה ש"ד. אבל דבריו תמוהים דהא הוא ז"ל כתב בפלגו
דמש"כ בהגהה הסמ"ק דדיעבד פני בקריעה שקרעין הכתל לשנים
חוט אלא בבישול. אבל בללי אפי' לא קרעו אלא ללח שלם ג"כ
מותר דיעבד וא"כ הוא מותר ח"ט חוכ"ד. והמנס צ"ש צ"כ כל
הבשר סימן מ"א לחת על נסן דסך כתב הדין דאם חתכו שלם
אסור על דברי הסמ"ק דמן הסמ"ק משמע כן ממש"כ דדיעבד
פני בקריעה שקרעין הכתל לשנים כשחלקין רביעייתו לשנים משמע
דאם חתכו שלם מהבהמה אפי' דיעבד אסור. וע"ז כתב המהרש"ל
דהסמ"ק לא כתב זה רק בבישול. אבל בללי מותר דיעבד אפי'
לא קרעו כלל. ולפיכך הדבר פשוט שגפ"ל ס"ס ד' המהרש"ל
בהנחתו לשי"ר ונרץ חוקן. ומה שיש לי להאריך עוד בדיוי כתב
ד' הפוסקים ז"ל יבואר במק"ל ח"ה והגלפ"ד כתבתי בפומ"ה:

סימן לו

כתב המור יו"ד סימן ל"ט ח"ל כתב ב"ם המלח שרץ האדם
לחקר אם נהנו מים בקדרה אחר שנחטו בזה האסור
שאותן המים שנחטו אח"כ חין מלפנין לבטל האסור. ומראה לי
שח"ל שאפילו אם הוסיף מים אח"כ שם לא כון כדי לבטל האסור
ומלפנין דקיי"ל כל האיסורין שריבה עליהן שונג מותרין במיד אסורין
פכ"ל. וכתב פ"ו הב"י דטענה המור טענה גדולה היא. אבל י"ל
דטענה של הסמ"ג והסמ"ק שנחטו שרץ לחקר חין הטעם משום
ביטול איסור למתחילה דבשבל זה צוודלי חין חשש כלל שהרי לא
כון לבטל אלא פיקר הטעם דחילי לשיטתיה דלמריק ח"ג גס
בשאר איסורים והלכך אפילו אם יתוסף היתר ממילא שלא פ"י
אדם ג"כ אסור. אבל לדעת הסוברים דלא למריק ח"ג בשאר
האיסורים גם בניתוסף פ"י אדם מלפנין ויפה כתב המור דשפיר
מלפנין דהא קיי"ל כל האיסורין שריבה עליהן שונג מותרין:

ורבה תמה על זה דר"מ דל"כ ב"ם דוודלי למריק ח"ג אחי
לא מלפנין המור לחקר אם יתוסף אח"כ דא"ט מלפנין
לבטל האסור אפילו יתוסף ממילא שלא בכונה הנה ודלי קושיא
טעמה היא לכאורה על המור ז"ל. ומה שחירן הר"מ בחירון הראשון
דריבט המור סובר דאף ב"ם דלמריק ח"ג לדי"ם הי"ט דווקא
בריבה במיד או למריק ח"ג ובעיקר ס' כנגד כל התעוררות ואם לאו
ל"ס"ש אסור חף למריק דלא נחיון לבטל בצי"יה. אבל בריבה
בשונג לא למריק ח"ג וכו'. הנה דבריו תמוהים דמה שייך ל"מ
בה בין אם ריבה בשונג או דריבה במיד חין דנפל מתחילה
לפחות מ"ם ונעשה הכל נבלה צוודלי בעיקר אח"כ ס' כנגד כל
התעוררות אפי' ריבה בשונג ואין ל"מ בין שונג למיד רק דאם ריבה
במיד אפי' ריבה ס' כנגד כל התעוררות אסור להמבטל או למי
שנחבטל בשבילו משום קנסא. וכבר דמה הש"ך בספרו האחד בסי'
ל"ט כל החירותים שחירן בד"מ. וכתב הוא ז"ל שם לתר ד' המור
דהמור ש"כ דנ"ל שא"ל לחקר אם יתוסף מים הי"ט לפי שמסתימת
לשון ספר המלח משמע דלאו מדין ח"ג חין המים שהסיפ פליהם
אח"כ מלפנין אלא משום דכל האיסורים שריבה עליהם היתר
אף בשונג לא מהי משום דקנסין שונג אסו מיד והא דלאלעריק
בבלי תלמודא למטה ח"ג הי"ט היכא דאפילו שונג ליכא כון שנפלה
מעלמה וכו' ועל זה השיג המור דהא קיי"ל דבריבה בשונג מותר
משום דלא קנסין שונג אסו מיד זה חסן חירותי של הש"ך ליישב
ד' המור:

ואבן גם חירן זה לא נהלם לי כל פיקר דהא חין דרש של המור
ז"ל לכתוב קושיית על הפוסקים הראשונים שהביאו בספרו
המור בצוונת דאין ל"מ לריחא דהא המור הוא פסקן ולא פסקן וכיון
שם לדעת המור לרץ לחקר בבשר ותלב אם יתוסף מלך ח"ג

ח"כ מה ש"כ ונ"ל שא"ל חוט רק להקשות על סה"מ במאי דנ"ל
דאפי' בריבה בשונג אסור זה חוט מדרך המור ז"ל ותפסות
לשון המור ש"כ ונ"ל שא"ל משמע שכתב כן לבלתי דל"ל לחקר
והדרה הקושיא לדוכתיה דהא ב"ם לרץ לחקר גם להמור מלך
ח"ג. וגם היכא פשיט ליה להמור דהסמ"ג והסמ"ק האריס לחקר
משמע דנ"ל דקנסין שונג אסו מיד דלמלא בלמח האריס לחקר
משום דנ"ל דס"ג בכל האיסורים וכו' ש"כ הב"י. ומש"כ הש"ך
דמסתימת לשון הסמ"ג משמע דלאו משום ח"ג אחי פלה. הנה
המעין שם ד' הסמ"ג יראה לריכא שם משמעות מדבריו מלח
משום האריך לחקר:

אבל לפיכך י"ט ליישב ד' המור בפשיטות דהא כבר כתב הש"ך
בסי' ל"ד ועוד בכ"ד דהא דלמריק ב"ם ח"ג הי"ט במתכח
בשר שנבלה בה חלב נעשה סלו איסור כמו מחיצה נבלה ובעיקר
ס' כנגד כל המתכח או בשר שנפל לחלב ואין חלב ס' נעשה כל
החלב נבלה ואם נחפצו החלב במים צמין ס' כנגד כל החלב
ואם ליכא ס' או המים צמין אסורין. אבל לפיכך חס נעשים נבלה
דלמריק ח"ג ס' כנגד כל המים תלוי במחלוקת הפוסקים אם
למריק ח"ג בשאר איסורים או לא דכל מחיצה ב"ם לאחר שנחפצו
חס נבלה אח"כ לקדרה או כשאר איסורים שנפל לקדרה. ולדעת
הסוברים דבשאר איסורים לא למריק ח"ג גס ב"ם ק. וא"כ יפה
כתב המור דל"ל דהא בסמ"ג שם מיי"ר בקף שחפצו בקדרה שם
בה ירקח ומים. ופ"כ שמיי"ר בקף שבלע מליסור ובכ"ג לדעת
המור דבשאר איסורים לא למריק ח"ג גס אם הכף היה בלע
מב"ם ג"כ ח"ל לחקר אם יתוסף אח"כ דאף אם יתוסף
ח"כ שרי דלפנין התעוררות חין ל"מ כלל בין אם נחפצו
שאר איסורים או שנחפצו ב"ם. ולא שייך לחקר אם יתוסף
אח"כ רק בנפל בשר לחין יורה של חלב שיש בו ס' כנגד הבשר
או שייך לחקר דשמה דבפת שנפל הבשר לחין החלב לא היה ס'
בחלב עד הבשר. וכבר נעשה החלב נבלה וחו לא מהי מה שיתוסף
אח"כ. אבל אפשר דבה חף הסמ"ג מודה דל"ל לחקר אחר זה
משום דהא לא שכיח כ"כ שיוסיף אח"כ חלב דהא מתחילה האדם
משער כמה חלב לרץ ליתן בקדרה ולמה יוסיף אח"כ. אבל מים
שכיח חמיר דמתחילה ממלאן כל הקדרה מים לבטל ואח"כ שחמט
המים פ"י הרחיבה מוסיפין עוד מים. ובה כתב הסמ"ג דלרץ
לחקר שמה יתוסף אח"כ משום דנ"ל דלמריק ח"ג גס בשאר
איסורין. אבל המור ג"כ לשיטתו חיל דבשאר איסורים לא למריק
ח"ג והלכך אפילו חס בקף בלע מב"ם ג"כ לא למריק ח"ג והלכך
אפי' יתוסף אח"כ מותר חס ריבה בשונג כנ"ל ליישב ד' המור ז"ל:

ושבו רחמי להא"ה הארוך שיש לו שיטה אחרת בדברי הסמ"ג
והמור ז"ל לפי מש"כ הש"ך בסי' ל"ט ס"ק ט"ו בשם ש"כ
דאף במקום דלא למריק ח"ג חס נודע התעוררות קודם שיתוסף
היתר אסור והא דחולק המור על הסמ"ג הי"ט בלא טעם. אבל
בטעם גס המור מודה ומשמע דאפילו בניתוסף ממילא אסור דהא
להמור חין ל"מ בין אם נחפצו ממילא או שניתוסף פ"י אדם בשונג
מלח דהמור סובר דאפי' בניתוסף פ"י אדם חס היה בשונג מותר
וא"כ למה בטעם אסור. ופ"כ דנ"ל להא"ה דבטעם התעוררות
נעשה הכל נבלה. וא"כ אפי' חס נחפצו ממילא אסור ומה הא"ה
הרמ"א ז"ל בהגה"ה וכתב דנ"ל דאפילו במקום דלא למריק ח"ג
לא מהי היתר לבטל אלא חס יתוסף קודם שטעם התעוררות.
אבל חס טעם התעוררות קודם לא מהי מה שיתוסף אח"כ:

ורבה למורה תמוה טובא דל"כ מאי ל"מ בין מקום דלמריק
ח"ג למקום דלא למריק ח"ג דהא כתב בל"ה בכלל כ"א
דאף במקום דלמריק ח"ג דווקא בטעם התעוררות. אבל בלא טעם
לא למריק ח"ג. וא"כ בטעם לשולס למריק ח"ג ובלא טעם לפולס
לא למריק ח"ג ואין שום ל"מ צריח:

ושבו מלחתי להחית דעת שם בסי' ל"ט ס"ק י' שהחפצו ג"כ
בה על הא"ה. ואכן מה שחירן שם דל"ה לא כתב
דבטעם אסור רק אם נחפצו פ"י אדם בשונג משום דנ"ל כר'
יהודה דקנסו שונג אסו מיד משא"כ בקודם שטעם לא שייך למקנסיה
דהא קודם שטעם לא שייך מיד כמבואר בסי' ק"י דבהפ"ל ל"ס
קודם שטעם דמותר. משא"כ במקום דלמריק ח"ג אפי' בנפל מעלמו
אח"כ לא מהי לבטל חס לא שגפ"ל כל כך בלפנין שיש ס' כנגד כל
התעוררות כ"כ החות דעת שם:

אין חזר ונישאר. אבל במחוסף איסור איסור שיתוסף מעורר את האיסור שנתבטל להאמר עמו [וכן נמלא סברא כעין ז' בצדדים ד' ל"א לעין פיגול ובבטוחה ד' כ"ג לעין סומאה פ"ט] וא"כ בלא מחוסף איסור ג"כ אין שייך לחלק בין מין בשאינו מיט לבין מין במיט כיון דנהפך האיסור להיות היסור וכבר נתבטל היסור שייך דיהא חזר ונישאר מחליו כשנתערב בלא ומה בכך דנגש הטעם הלא החתיכה איסור והטעם שבו כבר נעשה היסור :

ואמנם אחר העיון יפה בדברי ס' התחומה יראה דאין מקום לקשייתם על רבינו הטור ז"ל דקשייתם אינו רק לפי שנמשך אחר ד' הפרישה והש"ך ומפרשים דס' התחומה דמאריך ס' גבי צעור יבש איט רק מדרבנן משום גזירה שמה יבשלים. אבל בלחמה ל"ל ברור דס' התחומה ס"ל כדעת התוס' בפסחים (ד' מ"ג) דמין בשא"מ לר"ד ס' מה"ט נס ביבש. ומה שז' הסור בשמו הטעם שאם יבשלים יתן טעם אין סוגתו למר דגורין שמה יבשלים רק הוא נתינת טעם דלמה לר"ד ביבש ס' מה"ט דשכלמה בלא משום דטע"כ דלורייחא אבל ביבש דליכא טעם למה לר"ד ס'. וע"ז כתב הטעם משום דמאריך דאין איסור בטל ברוב רק אם איט מיכר האיסור. אבל במיכר האיסור לא שייך ביטול. והלכך במין בשא"מ נמי אף דהשתא איט מיכר אבל אם יבשלים ביחד ית' נרגש הטעם ממילא לא שייך ביטול כלל אף צעור יבש כיון דלבושף אחר הביטול יוכר האיסור. וראה לזה דקן הוא כוונתו מהא שז' בספר התחומה צייטמן ל' ד"ה הלכך דאם נתערב איסור בהיסור מין במיט בטל ברוב אפי' מדרבנן דמן התורה כל מין במיט בטל ברוב בין דבר יבש ובין דבר לח וכו' והייט טעמא משום שטעם של איסור איט יכול להיות מיכר אפילו כשכללם יחד עכ"ל הרי דטתן טעם זה על פיקד דין תורה דלמה מין במיט בטל ברוב משום שאיט יכול להיות ניכר :

ולבאורה למה האריך לכת סעם על מין במיט הא במיט ליכא טעמא ובמין בשא"מ דלר"ד ס' מה"ט לח בלא הוא משום דטע"כ דלורייחא. אבל מין במיט פשיטא דסבי ברוב מה"ט ולא היה נלמד לכת טעם רק על מין במיט יבש ביבש דסבי ברוב נס מדרבנן ולא גזרו שמה יבשלים משום דאף אם יבשלים לא יתן טעם וזה לא הזכיר כלל והייט משום דגזירה דשמה יבשלים לא ס"ל כלל אף מין בשא"מ דכיון דכבר נתבטל ביבש לא איכפת לן מה שיבשלים יחד רק נתן טעם על התורה דלמה במין בשא"מ יבש ביבש לר"ד מה"ט ס' ואלו מין במיט לא צבי ס' והלא יבש ביבש נס מין בשא"מ ליכא טעמא ולמה לר"ד ס' מן התורה וע"ז נתן טעם דמין במיט דלעולם לא יוכר האיסור אף אם יבשלים שפיר הוי ביטול גמור וסבי ברוב וגם מדרבנן סבי ברוב משא"כ מין בשא"מ מיט דאם יבשלים יוכר האיסור. ולפיכך איט בטל ברוב מה"ט רק צייטן ס' דאם יב' ס' חו לא יוכר האיסור דהא יתבטל הטעם בס' :

ובן מסיים ס' התחומה בלחמה אח"כ. אבל מין בשא"מ מיט לר"ד ס' בהיסור אפילו בדבר יבש דאם יבשלים יחד יהא הטעם של איסור ניכר בהיסור עכ"ל הרי דכ' סתמא דלר"ד ס' בהיסור ומשמע דלר"ד ס' מה"ט מטעם דכל זמן דליכא ס' בהתערובת עדי האיסור איט מהג צו דין ביטול משום שיוכר האיסור כנ"ל ברור כוונת ס' התחומה ובלי ספק שכן פירש בדבריו רבינו בעל הטור ז"ל. וזוה נסתלק לגמרי קשייתו השמ"ג והאורח מישור על הסור ז"ל :

ושו"ב מלחתי בס' ח"ה הארוך בכלל כ"ג אית ח' שז' וכתב הרמב"ם ור' ברוך והא דביבש חד בתרי בטיל הייט במיט אבל בשא"מ מיט בין בלא ובין ביבש בס' וכתב הא"ח טעם על זה משום דמין בשא"מ נקרא דבר שיש לו תפקיד קלח להביר האיסור ולהסיר ופוד דהתורה לא התירה כ"א מין במיט [והייט כד' התוס' בפסחים הג"ל דמה"ט צייטן ס' במין בשא"מ אף בנתערב יבש ביבש] ושוב כתב אבל הטעם שפי' הרמב"ם ור' ברוך דמשו"ה במין בשא"מ מיט לר"ד ס' אף ביבש משום דמין במיט אינו צי"ט זה בזה כשיתבטלו דאיט ניכר טעם האיסור במיט לבד בליט מיט חו הטעם של איסור מיכר צפוי טעמו כשיתבטל וקיי"ל כד"ה דטע"כ דלורייחא ור"ד ס' לבטל הטעם עכ"ל לא הייט לאיסורין אותו ממ"ז דאם מכיר בהתערובתו קודם הביטול היה מותר אף לבטל יחד וכו' ואם לא ידע צו עדי שנתבטל אי"כ לר"ד ס' מטעם דהוי איסור לח עכ"ל הא"ח והנה מדרבנן ז"ל

ואכן המסיין שם בל"ה בכלל כ"ד דין י' יראה דאף דמתחילה כתב חילוק זה על דברי הסור דהא שז' הסור דקיי"ל דאם ריבה בשוגג מותר הייט בלא מדע התערובת דבהא אפילו ר"י ללא קנסיק שוגג אסור מוד. והמסם מסוף דבריו ממה שהביא בשם הרא"ש דהביא ראה מהמסנה דתחומות דמאה של תחומה שנפלה לתוך מלח של חלין ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת לר"ס אם לא טרע לו בנחיים חסור דמלא מין את מיט ונישאר אבל טרע לו מותר משום דכל העומד להרים כמורס דמי ואף רבין לא פליגי עליה אלא בתחומה דצני הרמה אבל בשאר איסורין מודים דהדיעה גורמת ההייה או האיסור פ"ט בל"ה מה מוכח להדיא דאף דאם נפל משלמה אחר הדיעה ס"ל להא"ח דאיסור משום דדיעה גורמת היסור או איסור בכל דבר [וכן אמת דמה שהביא כן בשם הרא"ש לא מלחתי זה ברא"ש שם דברא"ש לא הביא ממשנה ז' דתחומות ראה רק לעין מין במיט שנתערב יבש ביבש ברוב כיון שטרע התערובת ונתבטל האיסור ברוב נהפך האיסור להיות היסור והלכך אפי' נתבטל אח"כ התחומה ביחד מ"מ מותר ואף דליכא ס' וכן אם מחוסף אח"כ איסור בין מין במיט ובין מין בשא"מ אמרינן דחזר ונישאר ואף דגבי תחומה סבר ר"ס דלפי' קודם תחומה כיון שטרע התערובת מותר הייט משום דגבי תחומה שאני כיון דלר"ד להרים הוי כמו שטפל משם האיסור :

[אחר כהן וחמא בהשמות בסוף הספר].

סימן לו

הנה יתן אחר רחמי דברין תערובת מין בשא"מ מיט יבש ביבש יב' כמה שימות אי לר"ד ס' מה"ט או דא"ל רק מדרבנן משום גזירה שמה יבשלים ויתן טעם ואיט מבואר יפה דכ' האחרונים ז"ל. ולכן רחמי לברור יפה יפה צע"ה. והנה הטור בר"ס ק"ט כתב בשם ס' התחומה דשכלא במיט יבש ביבש לר"ד ס' כיון דאם יבשלים יתן טעם. והנה הפרישה שם והש"ך ושאר אחרונים סוברים בדעת ס' התחומה והסור דא"ל ס' רק מדרבנן והא שז' הטור כיון דאף יבשלים ר"ל דגורין מדרבנן שניר' ס' משום שמה יבשלים אפי' ביחד ויתן טעם ויבוא ליד איסור דלורייחא וכ"כ הר"ן ז"ל להדיא והבא צבי דאיט לר"ד ס' רק מדרבנן משום גזירה דשמה יבשלים ביחד. ולכן הש"ך צבי הג"ל ס"ק ס' הכריז ד' ס' התחומה ודברי הר"ן ביחד משום דסובר דעומדים בשטה אחת ומשכו אחריו הפמ"ג ובס' אורח מישור ובס' מנחת כהן :

ועל כן תמצא טעם על הטור דהיחך הביא לדברי ס' התחומה להלכה הלא זה פשוט דהך גזירה לא שייך רק לדעת הרשב"א שהביא הסור שם בסוף הסימן דס"ל דאיסור שנתערב בהיסור ברוב יבש ביבש מין במיט איט נהפך האיסור להיות היסור רק שנתאר לנאכל כל אחד ואחד צפוי טעמו משום דחלין על כל תחיכה ותחיכה שאוכל לכול מן הרוב ונ"מ דאם נתבטל אח"כ ביחד ואף שכבר טרע התערובת חזר ונישאר ואסור עד ס' מדרבנן כמו דהיה נתערב להתחילה לח בלא. וממילא בשא"מ מיט אם נתבטל אח"כ חזר ואסור עד ס' מה"ט מאחר דהאיסור לא נהפך להיות היסור. אבל לדעת הרא"ש שהביא הטור שם דבעדע התערובת אינו לר"ד ס' אף נתבטל ביחד משום דנהפך האיסור להיות היסור דגם בשא"מ מיט הוא כן דא"ל ס' כלל מה"ט משום דנהפך האיסור להיות היסור. וא"כ הטור דפסק שם בסוף הסימן דעת אביו הרא"ש ז"ל היחך הביא לדברי ס' התחומה להלכה וס' התחומה טעמו י"ל דס"ל דעת הרשב"א. אבל הסור הוי כמחזי שמדח לבי תרי. והנה בלחמה תמיכה טעמה היא על הסור ז"ל :

ומה שז' הפמ"ג בפתיחה להלכות תערובות [בפ"ב בד"ה ומה שרחי להחזיר] להך ד"ל דהרא"ש לא כתב כן דנהפך האיסור להיות היסור ושוב איט חזר ונישאר רק במין במיט דאיט נרגש בטעם. אבל מין בשא"מ דמרגש הטעם מודה הרא"ש דלמרינן דחזר ונישאר. הנה חידוש זה לא נהירא לי כלל דהרי דעת הרא"ש ז"ל צפ' ג"ה דאף בנתערב מין במיט והיה ס' ואח"כ מחוסף איסור אמרינן דחזר ונישאר וכ"ה בשו"ע צייטמן ל"ט דאין חילוק בזה בין מין במיט למין בשא"מ מיט ואף דהרא"ש בנ"מ ס"ל דאם נתערב יבש ביבש מין במיט חד בתרי ואח"כ נתבטל ביחד לא אמרינן דחזר ונישאר. וע"כ ל"ל דהרא"ש מ חלק בין אם מחוסף איסור ללא מחוסף דבלא מחוסף כיון דנהפך ה איסור להיות היסור שז'

גלגלמה ונתעברה עס תחיות אחרות לו כלי חולבה שנתערב בכלים אחרים של בשר כיון דבהי גוזי איכא למיקס אטעמא אי כליסור איכר שאין לו ביטול. ועוד כשיחלל אחרת תחיה של איסור ירגיש החלב בפיו ומסיים הפר"ח שדברים אלו הם קלורים לפני וסדרים ובחורים. וז"ל ק"ו בעלם איסור שנתערב בשליט מיט דודלי איכא למיקס אטעמא דודלי איט ביטול אפילו בסי :

אבל איט קשיא דהא בסי התרומה והבא בשר מיירי שנתך לתחיות דקות באופן שליט ניכר כלל איזה תחיה הא איסור ואיזה הא היסור והלכך אף כשיחלל ירגיש טעם של איסור בפיו מ"מ כיון שמתערב עם תחיות אחרת וכשהוא טעם בפיו הא לטעם גם התחיות של היסור האה איט ידוע מלפני תחיה הא מרגיש טעם של האיסור משא"כ בנתערב בתבשיל ואיכא סי' ונגיש טעם האיסור בתבשיל גם בתחיות של היסור שפיר מקרי אכר האיסור ואין לו ביטול :

ואמנם לפני עיקר דברי הפר"ח הא"ל שנתך שמתקין העולם מהא דחן בעו"ג (ד' ע"ד) ואלו אסורין ולאסורין ב"ש וס' ובשר בחלב ומקשיק שם בגמ' דמאי קהציב לי דבר שבמנין קהציב ליחי נמי תחיה נבלה ולי איסורי הגאל קהציב לחי נמי חמץ בפסח ומתירין דהא חמץ תרתי לית ליה דבר שבמנין ואיסורי הגאל ופירש"י דהא חמץ ס"ל דדוקא תחיה ב"ח דהא דבר שאסור בהגאל וגם היסור תחיה הא"ל. אבל לי לא"ה בטל חד בתרי. ולדעת הפר"ח למה הא בטילה האל יוכר האיסור כשיחלל אחרת שירגש טעם חלב בפיו :

אבל לפני י"ש לישב דברי הפר"ח דהנה לכלורה אדמקשי פליה מהמשנה הא"ל סי' הא"ל להקשות על הפר"ח דהא פותר דברי פלגו למש"כ בסי' ל"ב סי' י"א שהפחית ל' הא"ל שם דבתחיה בשר שגל פליה חלב ואח"כ נתעברה בתחיות אחרת ולא היסור תחיה ב"ח רלוות להחכד בפליה ברוב חקקה דהרי בפליה ברוב הא ס"ל דהרי דאיכא למיקס אטעמא איזה בטלה. ועוד דהא הא"ל מדריך קן מד' הא"ל שם שר' דדוקא חס הא ר"ל אינה בטלה וא"ל חקקה על הפר"ח מד' הא"ל שם :

אבל בלחמ אחר העין שם לק"מ דהא שם מיירי שאר שארס התחיה פ"י הסיפה חלב שגל פליה חמץ ומיטח חס הקדירה והיה ברוב סי' נד התחיה דאכוס מותר ואסתחיתו אסורות חס היסור רלוות להחכד ובכ"כ יוכל להיות דילא כל הטעם חלב בקדירה ומתבטל בסי'. וא"כ י"ל דמיירי ששטמו קפילא ולא טעם זה טעם חלב מתחת שגבר יאל הטעם בקדירה ורק דהתחיה נשאר בהיסוריה מטעם חמץ [ואף לפי דעת התכ"ד שאבא בש"ך י"ד בסי' ק"ה שהחזירה לא תסרה ב"ח רק כל זמן שחלב זה. אבל חס יבא אליה ויאמר שגבר יאל ממנה כל טעם חלב גם הבשר מותר הייט דדוקא חס יתבצר פ"י אלי' שאין זה חלב ואפי' סיפה אחת משא"כ פ"י קפילא לא נתבצר שאין זה חלב כלל ד"ל דעדין י"ש זה חלב רק שאין מרגש טעם חלב מתחת שיש בהבשר סי' כעד החלב] ובכ"כ לא תאז מיסרה לשלם חס יטעם אחרת וספיר כתב הא"ל והפר"ח דהא אינה ר"ל בפליה ברוב. וא"כ גם מהך מהר"י לא קשיא דהא דמלך דדוקא דבר שבמנין מיירי ג"כ בתחיות ב"ח ששטמו אחרת ולא היה זה טעם חלב :

וראוי לבאר דבמין במיט שפשוט בכל הכוסקים דבטל ברוב לא מילתא פסיקתא היא דהרמב"ם בפט"ו מה' מלכות אסורות בכלל האסור עד שיאכר דבר האסור מעולם מיעוט [והייט בסי' וננו שמיסך בכלה ה'] וכח הא"ל דעת רבי דעת האל"ף דאפי' י"ש בי"ש בפנין סי' מדרבנן והא דמלך בסי' דבטל ברובא הייט ברביה. וכן מלה מד' רש"י וז"ל הא"ל שם (וכ"ז הא"ל בפ' גה"ג בשם האל"ף ז"ל דבש"ס סי' והרשב"א ז"ל בחי' האחר (ד' ק"ו) שג"ה ג"כ דעת רש"י ז"ל בפ' האב) ומה שחלה מד' רש"י ז"ל בבילה (ד' ד') דבטל ברובא ממש כבר חידן שמתח יעקב בנח"מ בר"ס ל"ט דשאי האס דבילה שגורו ב"ח איט אסרה רק מדרבנן ואכר לי לא דהי דשילמ איה בפליה ברובא ממש. אבל באיסורא דלחיהא דודלי ס"ל לרש"י ז"ל דבש"ס סי' וכו' דמשמע מרש"י בפ' האב. ומלה לי דהרמב"ם ורש"י דל שמיחיה אלא דס"ל דספ"ר הא דרבנן וכן ס"ל לרמב"ם בפ' ג"ה בזה דלמך שם דהא דלמך דהא חס חלב חסר לא מלך לא מלך

אלו משמע ומפרש בדברי רבינו ברוך [והוא בעל המחבר סי' התרומה] כמו שפירש הש"ך לדבריו דהטעם דמין בשליט מיט משו"ה לרי"ד סי' אף בי"ש משום גזירה דשמה יבשלם וכמו שכתב הר"ן ולק חמה פ"ז דמ"ג והייט כמו שהקשה הפמ"ג הא"ל משום דס"ל ג"כ דעת הא"ל דבטל דהתערובת נהפך האיסור להיות היסור ומוחר אח"כ לבטל אף לכתחילה :

אבל האמה יורה דרכו דס"ס נפל כחן במש"כ והרמב"ם ור' ברוך דברמב"ם ליחא מזה מידי וגם חיבוח ור' ברוך דודלי סס"ה דהא סוון לדברי רבינו ברוך בעל סי' התרומה הא"ל לכתוב בפירוש ובספר התרומה כתב דכל מקום שהביא הא"ל לספר התרומה כתב סתם דבספר התרומה כתב ואין דרכו כלל להביא שם המחבר. ועוד דהא כוון על רבינו ברוך בעל ספר התרומה היה סתם רבינו ברוך דכן הא דרכו של המחברים כשמביאים דברי הראשונים ז"ל סתמים בלשון רבינו או בלשון וכתב הרב. אבל לא לכתוב סתם ור' ברוך ולא כתב עליו לא רבינו ולא הרב :

ואכן מלפני בסי' מנחה יעקב על התו"ה בכלל ל"ס סי' י"ב שחמה על מש"כ התו"ה שם בשם הרמב"ם דהא נתערב י"ש בי"ש מין במיט מותר לאדם אחד לחולק טלם ביחד וכח דהא מלה זה ברמב"ם וכח דס"ס נפל בזה במש"כ בהגאון בשם הרמב"ם ולרי"ד להיות מהר"ם והוא מהר"ם בר ברוך מרוסנובורג שפוצר דעה ז' כמפתח בשמו ג"כ בחשוכה הרשב"א סי' תש"ל פ"ס. ולקן י"ל דגם הא בל"ה נפל ס"ס וז"ל וכח מהר"ם בר ברוך והא דב"ש מד בתרי בטיל וכו' וכוון על מהר"ם מרוסנובורג ז"ל ואפשר שמהל קן כחוב בשמו וכח הטעם דמשו"ה בשל"מ לרי"ד סי' הא משום גזירה דשמה יבשלם. ולקן חמה עליו מטעם מ"י. אבל דעת סי' התרומה י"ל פשוט דאכר דהר"ה בליט מיט אף י"ש בי"ש :

ועל פי דבריו הא"ל דעת סי' התרומה הא"ל יחלק הר"ה שהביא הגאון בעל מנחה כן לדעת הרמ"א ז"ל בסי' ק"ס די"ש בי"ש מין בשל"מ ולרי"ד סי' משום גזירה דשמה יבשלם חין חילוק בין איסור דלחיהא לאיסור דרבנן מהא שר' בספר התרומה טלם בהלכות חלה בסימן פ"א לפני חלה ח"ל דבמקס דמפרישין שח חלה דחלה הא"ה נחלה לכהנים חס נתעברה עם לחמים אחרים מין במיט כוון לחס חמץ בלחמי חמין לרי"ד אחד ומלה לפני להחיר לרי"ס. אבל חס נתערב מין בשליט מיט כוון כד חמין בשל שפירם בטל בסי' קשאר איסורים דחמץ במס' פטלה ומיחיה לה בפ' ג"ה דעגלה ותרומה חס נתערב מין בשל"מ בששים קשאר איסורין כ"ז בסי' התרומה. הרי להדיא דאף בחלה ח"ל דליט חלה מדרבנן ואפ"ר מלך סי' אף י"ש בי"ש. וע"כ דגורקן שמה יבשלם ויחן טעם הרי דאף באיסור דרבנן גורקן שמה יבשלם [והבא ד' המנחה כן במנחה יעקב שם בסי' י'] והביא מזה רלוות לדעת הרמ"א ז"ל. ולקן לפי מש"כ בעו"ה דספר התרומה סובר דמין בשל"מ לרי"ד מה"ה סי' אף בי"ש בטל הר"ה לגמרי דיוון דמה"ה לרי"ד סי' חין חלוק בין דלחיהא לדרבנן. אבל לפי דכ' הא"ל בשם הר"ן ורלוות דליט חלה מדרבנן משום גזירה שפיר כתב הש"ך דבאיסור דרבנן חין להחמיר משום דהי גזירה לגזירה : **וגם** בל"ה חין שום רלוות משם ל' הרמ"א דהא לכלורה חמה דמלי רלוות מביא בסי' התרומה שם מהמשנה דעגלה פ"ז להבא ולהחמיר מין בשל"מ דהא המשנה מיירי להדיא לא בלה דברייסין שנתבטל עם פדשים חס י"ש זה בנ"ס אסור. אבל מלי דאף י"ש בי"ש לרי"ד סי' ואכר י"ל פשוט דסי' התרומה נמי בלה בלה מיירי בנתערב כד חמין חין ככרות של שערין ונתערב יחד בתבשיל ואכר אף דהי איסור דרבנן לרי"ד סי' כמו כל איסור דרבנן דלרי"ד סי' בנתערב מין בשל"מ. אבל י"ש בי"ש דליט חלה גזירה דרבנן דשמה יבשלם י"ל דבאיסור דרבנן לא גורקן וכמש"כ הש"ך : **ומידי** לרי"ד לבאר לפי מה שכתבתי בדעת סי' התרומה דס"ל דמה"ה לא בפי' חד בתרי משום דהא יבשלם יוכר האיסור פ"י שיהן טעם. ולכלורה לרי"ד להבין מה מופל דיש סי' נה דבתבשיל לא יוכר האיסור. אבל מ"מ יוכר האיסור בשעת שילל תחיה האיסור וטעם של האיסור בפיו. ועוד למה לרי"ד לומר שיוכר האיסור בעת שישלם האל חס שילל חסם בי"ש ג"כ יוכר האיסור שירגיש טעם האיסור וגולה מו כתב הפר"ח בסי' ק"ס סי' ז' דדבר דאיכא למיקס אטעמא כוון תחיה בטלה מחלב

דבשאר איסורים חד בחרי בטיל ה"ה בחמץ בפסח ע"ל הרא"ש ז"ל שם :

ורבה לכאורה לפי זה יש לתמוה טובא על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל דסחם וכתב בפ"ה מה' חמץ ומלה הלכה ה' ובפס"ו מה' מחללות אסורות הלכה ט' דחמץ בזמנו בין בזמנו ובין שלא בזמנו אסור בכ"ש ולא חילק כלל בין לח ובין יבש ומשמע דאף יבש ביבש אסור בכ"ש [ונ"ל דהרמב"ם ז"ל לשיטתו חילק לפי מה דפסק שם בהלכות מחללות אסורות הלכה ד' וה' שאף בשאר איסורים חין חילוק בזמן בזמנו בין יבש ובין בלח וגם ביבש בעינן שיאבד הדבר בטוהם מיעוטו והיינו בס' וכל מקום דבשאר איסורים בס' בהחץ חוסר במשהו. ועוד דכיון דהרמב"ם סובר דהטעם דחמץ חוסר במשהו משום דהוי דשיל"מ וא"כ חין לחלק בין לח ליבש דהא הטעם דעל דתכלתו בחיבור תכלתו בהיתר שייך גם ביבש] וא"כ תקשה דלמאי לא קחשיב לחמץ בפסח. ומה שחידש הר"ן ז"ל שם בעו"ג דהך מחני' אחיה כר' יאודה דחמץ לאחר זמנו ג"כ אסור מה"ת ולא הוי דשיל"מ כלל זה אינו היריון רק על חמץ. אבל מ"מ תקשה דלמאי לא חשיב שארי איסורין שכן דבר שיל"מ כגון הקדש וחדש ופשיטת ונדרי שכן אסורין בכ"ש וכדליתא בגמריס נ"ח :

ואין לומר משום דדבר שיל"מ חין אסור בכ"ש רק בזמנו והחנא לא חשיב רק דברים שאסורין בכ"ש גם בשלא בזמנו דהא ליהא דמידי איירין אלא להרמב"ם ז"ל והרמב"ם ז"ל בעלמו שם בפרק ט"ז הלכה ג' פסק דאף בדברים החשובים כגון דבר שבמנין וחתיכה הראויה להחבד אינו אסור רק בזמנו והדרה קושיא לדוכתיה דלמה לא חשיב לדבר שיל"מ. וזה חין לומר דמפרש כד' ה"פ דהחנא ג"כ סובר דחמץ במשהו רק בלח חשיב רק דבר שבמנין ואיסורי הגאה דפי' זה דחוק טובא דכיון דהחנא בל לחשוב כאן האיסורים דחוסר במשהו למה לא חשיב בחמץ לחמץ בפסח ולשאר דשיל"מ וזה קשה גם לדעה הרא"ש דס"ל דחמץ אינו אסור במשהו רק בלח מ"מ ה"ל לחשוב חמץ בפסח דאסור בכ"ש לענין לח בלח :

ולכן מחוק חומר הטעם נ"ל דמה רחיה בחמץ למש"כ הרמב"ן ז"ל במלחמות בפסחים בפ' כ"ש דחכמים פליגי על ר"ש בגמריס הנ"ל וס"ל דאף דבר שיל"מ בטיל בס' כשאר איסורים. וא"כ י"ל דהך מחני' ס"ל כחכמים דלית לה כלל לדין דשיל"מ. ולפיכך לא חשיב להו. ולהרמב"ם דס"ל דחמץ בפסח ג"כ הטעם משום דשיל"מ ולפיכך לא חשיב נמי חמץ בפסח. ורק דה"ש שם מקשה דאם החנא סובר דכל איסורי הגאה אסור במשהו לחשוב נמי חמץ בפסח. ומהר"ך ג"כ שפיר דחנא דמתניין סובר דחמץ בעינן איסורי הגאה ודבר שבמנין. אבל איסורי הגאה לחוד אינו אסור במשהו :

ובזה ניחא נמי מש"כ הרמב"ן במלחמות שם דר' יוחנן דסבר בפסחים ל' דחמץ בפסח בנ"ט כשאר איסורים היינו משום דסובר כחכמים דלא ס"ל לדין דבר שיל"מ כלל. ולכאורה מנ"ל לר"י דחכמים פליגי על ר"ש. ואמנם להנ"ל ניחא דר' יוחנן לשיטתו דס"ל דהלכה כסתם משנה והרי סתם נושנה דעו"ג הנ"ל כחכמים דלא סברי לדין דשיל"מ מהא דלא חשיב לדשיל"מ. וכן מהא דלא חשיב נמי לחמץ בפסח :

ומיהו לשיטת שאר פוסקים דס"ל דהטעם דחמץ בפסח במשהו הוא משום חומרא דחמץ משום דהוי איסור כרה ולא בדלי מיהא ז"ל הטעם דלא חשיב ליה במשנה משום דס"ל דחמץ אינו אסור במשהו רק בדבר המהערב אבל יבש ביבש דאינו מהערב בטיל ברוב וכדעת הרא"ש. ולפיכך לא חשיב ליה במשנה שם משום דכל הני דחשיב מיירי גם יבש ביבש ובפרט לפי דמסיק דהחנא דחמץ אינו ליה איסורי הגאה ודבר שבמנין. ודבר שבמנין לא שייך רק יבש ביבש. ובה יסודות כל הקוסיות בזה בעו"ה והגלפ"ר כחבתי בעו"ה :

אלא למש"כ דבחילוק שרי ובקדשים אסור והלכך הא דלומר רבא בצדדים ש"ס דלומר רבנן בטעמא והייט בשאינו מיט מדרבנן קאמר והייט דלומר רבנן בצדדים משום דמה"ה גם בשאינו מיט בטיל ברוב. והלכך גם מה דלומר רבא שם מין בזמנו ברובא פ"כ ברבייה מיירי דליכא למימר ברובא ממש ח"כ לא שייך לומר רבנן דהא מה"ה נמי בעינן רוב ועוד דלא יד' דומה למין בשח"מ בטעמא דהתם פ"כ מדרבנן קאמר. והתם דבצדדים שם דחמץ בחמץ לשיטת רש"י דרבא ס"ל דטע"כ רבנן ח"כ למה אמר בטעמא ולא אמר בששים או במאה. אבל בחמץ זה לא קשיא כ"כ דהא בחמץ מין בשח"מ דהחירא כגון של הרחמה דמאי טעם ליה כהן לא בעינן לא קפילא ולא ששים וכמו דלומר רבא בעלמו בחולין (ד' ל"ז) דדווקא בחיבורא וגם ליכא קפילא או בעינן ס'. אבל משיק דהין הילא בטעמא. ואדרבה מלישנא דרבא דלומר רבא רבנן הוא רחיה לשיטת הרמב"ם ורש"י דטע"כ רבנן והלכך גם הא דלומר רבנן דמין בזמנו ברובא ברבייה קאמר דזהו הוא מדרבנן דמה"ה סגי ברובא ממש :

ואין להקשות דמאי שני רבא בלישניה דבצדדים אמר ברובא ובחולין אמר דמין בזמנו בס' דהא לשיטת רש"י והרמב"ם היינו הך דברובא ג"כ ס"ל בס' דבשלמא לשיטת שאר פוסקים דברובא ממש קאמר ניחא דבצדדים מיירי ביבש אמר ברובא ובחולין מיירי בלח בטי' ס' משום גזירה דמין בשאינו מיט או מטעמא אחרונה אבל לשיטת רש"י והרמב"ם הא חין חילוק כלל בין יבש ללח :

אבל אחר העיון אינו קושיא כלל כשנעמוד על לשון הרמב"ם ז"ל בפס"ו הלכה ד' הג"ל שלא כתב כלל מחללה שלר"י ששים רק כתב שמד"ס הכל אסור עד שיאבד הדבר מעולם מיעוטו וכו' ובהלכה ה' כתב ובכמה יתערב דבר האסור ויאבד בטוהם מיעוטו בשער שגהו חכמים יש דברים ששיעורן בס' יש דברים ששיעורן בק' וכו' ומשמע מלשון ז"ל שמפרש דמה שאמר רבא בצדדים מין בזמנו ברובא מדבר בדרך כלל דמדרבנן צריך שיבטל ברבייה והייט שירצה עליו היתר עד שיאבד הדבר בטוהם מיעוטו ולא פירש שם רבא כמה הוא שיעור הרבייה שיאבד בטוהם מיעוטו ובחולין בל רבא לפרש כמה הוא השיעור שיאבד בטוהם מיעוטו דהוא בששים כנ"ל פירוש הסוגיא דבצדדים וחולין הכל ע"פ דרך הרמב"ם ז"ל. ולענין מש"כ לעיל לפרש ד' ס' התחומה משום דלפטר לבדור האיסור דווקא ע"י ביטול משום דביבש אינו ניכר מחללה חתיכה הוא טועם האיסור רחיתי כעת דאינו חירון כלל דגם כשמשלם יחד ג"כ אינו ניכר מחללה חתיכה ילא הטעם של איסור. ואמנם כעת נ"ל חילוק אחר דביבש לא יוכל להרגיש כלל טעם האיסור ממנה שחלק לחתיכות דקות מאוד ובכל כות וכות שהוא אוכל האיסור שבו הוא קטן מאוד ויכול להיות שאינו מרגיש שום טעם כלל ואף דליכא ס' משח"כ בביטול נרגש יפה הטעם ברובא ממנה שנתבטל בו כל חתיכה האיסור. ולפיכך לר"י ס' גם ביבש כד' שלא יוכר האיסור ודו"ק. הגלע"ד כחבתי בעו"ה :

סימן לח

במשנה דפ"ז (ד' ע"ד) אלו אסורין ואסורין בכ"ש וכו' ובשר בחלב ושעיר המשתלח וכו' דמקשינן שם בגמ' דחנא מלי קחשיב חי דבר שבמנין קחשיב להני נמי חתיכה נבלה חי איסורי הגאה קא חשיב לחני נמי חמץ בפסח ומתניין דהאי חנא דחמץ אינו ליה דבר שבמנין ואיסורי הגאה. ופירש"י דהאי חנא סבר דדווקא בדבר דליכא חרתי למשיבוחא דהוא דבר שבמנין וגם הוא מליאורי הגאה דחשיב איסור דידהו הוא דלא בטיל. אבל חמץ פחוסה בפסח האיל ואין דרט למטה וכו' וכתב הרא"ש על ד' רש"י חלו ואף דק"ל בפסחים ל' דחמץ בפסח במשהו היינו בדבר לח המהערב דבמקום דבשאר איסורים בכ"ס הוי חמץ במשהו. אבל דבר יבש

סימן לט

בגדל יום א' יד שבט תרנ"ה

העתק

ממה שהשכח להגאון אב"ד דק"ק טרעסטינה מו"ה
בנימין זיסקא נ"י בידון צבועל וזה קטנה ואח"כ
נעשה וזה גדולה אם גם הוא נטמא ו' ימים או דאט טמא
רק טומאה ערב [וכן יש להסתפק צבועל ביום הראשון והיא רחצה
גם ביום השני דק"ל דמטמאה משכבות ומוטבות שלה למפרע מה"ט
מה ששכבה עליה ביום השני קודם הרחצה ודלא כר"י בפסחים ד'
ס' דס"ל דאינה מטמאה למפרע רק מדרבנן אם גם הוא חור ונטמא
גם ביום הב' עד הערב או לא וכן יש להסתפק צבועל יולדת נקבה
אם טמא י"ד יום כמותה] ומלא בהדיא בביאור הראב"ד ז"ל על התו"כ
בפ' מטרע דאם נעשה וזה גדולה טמא צבועל ו' ימים אבל בכל
זה קטנה אינו טמא רק יום אחד. כן מלא בראב"ד ז"ל ותמה על
הגאון בפל מנחת חינוך דפשוט אלט דגם צבועל וזה קטנה ג"כ
טמא ו' ימים דהא אינו טמא על הדעת כלל ובראב"ד מפורש בהדיא
דלא כותיה. וזה אשר השכחתי לו דכתחילה רחיתי לעמוד על לשון
הראב"ד ז"ל שהעתיק כח"ד נ"י שג' שאם תראה הוא ג' ימים רעפים
גם הוא סופר שבעה כמותה פ"ל ולשון סופר שבעה אינו מדויק
לכאורה דמה שיד לשון ספירה צבועל דנבי הוצה בעלמה נאז
בחורה וספירה לה משום שפירה לבדוק בכל ימי הגקיים שמה רחצה
וכמש"כ בחזקת דעת בס' קל"ו דלריכה בדיקה עד מה"ט וזה
ספורין שלה:

ואמנם

אפילו לדעת החת"ס בס' קפ"ו דהבדיקה בעד אינו חל
מדרבנן מ"מ לריכה שחדע בעלמה שלא הרגישה וריכה
ליתן דעתה על זה דאל"ה חיישין דילמא הרגישה והו מקרי ספירה
ואזכא מחלקותם בקולר בפ"ת בס' קל"ו ס"ק ה'. ובמק"ל הבאתי
רחיה לדעת החיות דעת דגם הבדיקה בעד הוא מה"ט דאל"כ למ"ל
קרא וספירה לה לעלמה דהאשה נאמנה ואם הספירה אינו חל
שפירה לידע דלא הרגישה למ"ל קרא הא ע"כ אינו נריבין לסמוך
עלה דהא מי יוכל לידע זה ואם לא נאמין לה לא משכחת לה ספירה
כלל ודוחק לומר דאיתסריך קרא דאם רחיש שילא דם ממנה מ"מ
נאמנה לומר שלא הרגישה ואינו סותר הגקיים דמה"ט אינה טמאה
רק אם יאלה בהרגשה. דין זה אינו בחר להלכה דהא דעת החות
דעת שם דאפילו רחיה שלא בהרגשה סותר הגקיים משום דמקור
מקומו טמא ואף דבש"ט חס סופר שם הביא בשם האבני מילחם
דחלק עליו וס"ל דכיון דלא נטמאה רק לאחר שחל לחון וגנע דם
בצורה הרי חזק דאינה טמאה משום רחיה רק משום טומאה מגע
ואינו יסל לסותר מ"מ אין דבריו מוכרחים והרבה יש לפלל בה
ואכ"מ אבל צבועל לא שייך ספירה כלל רק דטמא ו' ימים וגם
נראה לי ברור דאף אם תראה דם בחון ימי הספירה וסותר להגקיים
מ"מ הנופל אינו טמא רק ו' ימים דהא עיקר דין צבועל וזה דנטמא
ג"כ ו' לא נחזי בחורה רק דילפיס מגדה. א"כ ח"ל להחמיר צבועל
זה יותר מדה דדיו להיות הלמד כהגלמל:

ועוד

כיון דלמרינן בתו"כ בפ' מטרע והוצא ברש"י בחומש דיכול
דעלה לרגלה ח"ל וטמא ו' ימים למד דלשול טמא ו' ואפילו
בבא עליה ביום ו' למדה. וא"כ מהך קרא איכא למילף לקולא נמי
דלשול אינו טמא רק ו' ולא יותר ואפילו אם היא טמאה יותר מו'
דכמו דילפינן מהך קרא דאינו פחות מו' איכא למילף דאינו יותר
מו' וכן יש ללמוד מזה דגם צבועל יולדת נקבה אינו טמא רק ו' דהא
חזק מהתו"כ דהך וטמא שבעה ימים הוא דווקא [וזה כארבעים שנה
למפרע שמשחי מכבוד מו"ר הגאון מהר"י באריט ז"ל שסתפק בזה].
ואמנם לענ"ד הדבר פשוט כמש"כ:

ובעת

נבוא לדברי כח"ד נ"י במה שהמה על הראב"ד ז"ל מוטויה
דפסחים דף פ"א דלמרינן שם דל"י יוסי לא משכחת לה
טומאה החת"ס דריבה ואם איתא כהראב"ד משכחת לה צבועל וזה
קטנה ואח"כ נעשה וזה גדולה זה הוכן קושייו. והנה מעכ"ל
נ"י קי"ל בקושייו וא"י אפרש דוודאי ר"ל דבשלמא לענין הוצה
בעלמה [דמחייבת נ"כ לעשות פסח לר' יוסי לשיטתו דס"ל בפסחים
ז"א דגשים אפילו בפסח שני חובה ונ"ש בראשון] לא משכחת לה
טומאה החת"ס דמ"כ דאם תראה ביום ראשון ופשהה כסח ביום השני
אחרי שפירה מקלח היום קודם שצלה צוודאי יאלו צו ידי מלוח
פסח דהא כיון שכפרה מקלח ואף דלריכה טבילה וטה"ש מ"מ הא

אין חייבין למ"ד דשומעין חורקין על טמא פ"ד ואף דסוף חרע
דחורה ורחצה צו ביום מ"מ כיון דלא מטמאה רק מטמא ולבטא לא
היה טומאה החת"ס דבאיתו שטה שהקריבו עליה הפסח לא היה
עליה רק טומאה ערב כמו דאם נעשה בצ"ח ואם שהמו חרץ עליה
ביום הראשון פשיטא דמחייבת לעשות פסח פ"ד דאף אם ימלא דל"י
ספירה דלילה נמי ספירה היא וכמו שגדלה מפרש"י שם מ"מ הא
אסורה באכילה בלילה ואף לאחר שחשפור מקלח לילה וחטובל מ"מ
הא לריכה הע"ש ואסורה בקדשים עד ליל שלישי והלכך אינו טומאה
החת"ס רק טומאה וודאי ונ"ש אם רחצה בש"ט צה"ש חוודאי לא
משכחת לה טומאה החת"ס. אבל צבועל דלא בפ"י ספירה וגם קי"ל
דצבועל נדה טבילתו ביום דלמרינן צ"י מקלח היום כטלו וכמו שמוכר
ביומא (ד' ז') שפיר משכח"ל טומאה החת"ס דריבה גביה כיון אם
רחצה בהמ"ש דטמאה כל יום המזרח מה"ט דהא יום הראשון
שלה ואם בא עליה אחך הרחיה לו ביום המזרח דמלך צועל
וזה קטנה היה דע כטמא פ"ד ואם שהמו חרץ עליו יאלו בה
דהא בידו לטבול ולעבד הע"ש אבל אם רחצה גם ביום המזרח
צה"ש דלא נעשה וזה גדולה למפרע גם לר"י ומלא דגם הצועל
טמא טומאה ו' אך דהיה טומאה החת"ס דבעה ששעה הפסח
לא טרע לשום אדם בטולס דהא טמא ו' ימים וע"ז בא האמ"מ
דטומאה החת"ס דריבה לא מרבה זה חזק קושייו:

אכן

לענ"ד לק"מ מחרי טעמא חדא דהא זה פשוט דלפי מה
דלמרינן דטומאה פ"ד ג"כ טומאה החת"ס מרלה הא דלמרינן
אלא למח בלבד בא לאפוקי רק טומאה החת"ס דריבה. פ"כ
הפסח דטומאה החת"ס דריבה חמור מטומאה החת"ס דמה ופ"ד
משום דטומאה מה ופ"ד הוא טומאה מגע משא"כ ויבה הוי טומאה
היולא מגע וכן בפסח דאין ליבד נדחין מ"מ וצ"ן ומלרעין אסורין
לעשות בטומאה משום דהא דקרבן ליבד דומה טומאה אינו רק
בטומאה מגע וא"כ הרי פשיטא ליה לכת"ד נ"י דצבועל וזה ודה
מקרי טומאה שיואל עליו מגעו כמו הגדה והוצה בעלמה ודלריבה
מלך הסבירה נראה דאינו נחשב רק בטומאה מגע:

ועוד

יש רחיה גדולה דאינו חל טומאה מגע מדלא חישתמיט
בשום דוכתא בש"ס דאם ה' רוב ליבד טמאין מטומאה
מה דבועלי ידוח ח"ן יכולין לעשות הפסח בטומאה דלא מליט
רק דצ"ן ומלרעין דלמרינן לעשות הפסח וכן בראב"ד בפ"ו מהלכות
קרבן פסח הלכה ח' נחב להדיא אבל הסומאים שהטומאה יולא
פליהן מגופן כגון צ"ס חבות דמות וילדות ומלרעין לא יאכלו
ממנו וכו' ואלו בועלי נדות לא הזכיר אלא שהם מותרים לעשות
בטומאה כמו טמאי מהים וכל טומאה מגע:

והא דתניא בפסחים דף ל"ג אלו שעושין את הפסח שני האצין
והצות וכו' ובוטלי נדות וכו' התם מ"י ששאו רוב האצין
בטהרה [דאלו פשוט בטומאה אז אין עושין האצין ומלרעין לא
הראשון ולא השני וכמו דס"ל לרב הוגא בפסחים ד' פ' וכן פסק
הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' פסח] ואלו גם טמאי מהים נדחים
לפסח שני וכמו דמסיים שם בבביתא שם והטמא ופירש"י טמא מה
והא דנקט צ"ן ומלרעין ובוטלי נדות בפרט כבר חזק רש"י
משום דכל אלו טומאתן ארובה ואל"ל לשחוט ולחזק עליהן:

איברא דרמינן להרמב"ם ז"ל שם בהלכה ד' ש"כ שם דאם
היו רוב הקהל צ"ס ומלרעין ובוטלי נדות ומיטסין
טמאי מה אין עושין בראשון וכו' וגם אין עושין בשני משום דלא
עשאו רוב הקהל בראשון וכו' הרי דס"ל להרמב"ם ז"ל דבוטלי נדות
מלרעין לצ"ן ומלרעין לרוב ולכן אין עושין כלל את הפסח והא
ההפך מדבריו אבל אינו יודע דמנ"ל להרמב"ם ז"ל זה דהרי
דבמירא דרב וכן צפונתא דרב הוגא ורב אדא בר אבהה
בפסחים ד' פ' דמשם הוא מקור דברי הרמב"ם לא הוכר צועלי
נדות רק צ"ן למד וכן הרמב"ם בפלגו שם בהלכה ה' ובהלכה ח'
לא הזכיר צועלי נדות כלל ודלוי לזה לב לזה:

איברא דיש לי רחיה ברורה מה"ש דיומא דף ו' דמקרי טומאה
היולא מגעו דמקשינן שם ועד שאלה מפרש"י מטומאה
ביתו הפרישה מטומאה המת ומחרץ רב תחליפה משמיה דרבא
דואת אומרת דטומאה המת ואסרה ציבור ופירש"י שם ברש"י ד'
ו' ד"ה כל טומאה מה ציבור רהמא שריא פירש"י פ"ו דהכיז איש
כי יח' טמא לנפש יעשה כפח שני איש נדה וכו'. אבל צ"ן
ומלרעין נדות וילדות שטומאתן יולא עליהן מגעו לא האסרה וטעל
דה

כן דמקלח היום עולה לה היטב אם לא רחצה בו ביום או האכיר הדבר למפרע דכבר נעשית טהורה חתך לאחר הכן החמה. ולכן מה שנגע בו ביום לאחר שטבלה הן טהורין. אבל אם חזרה ורחצה בו ביום או בסל הספירה למפרע] ושוב רחיתי וכל זה ליחל דכיון דרחצה בהמ"ש ולא היה לה שום הפסק טהרה בנתיים אין שום נ"מ בין ר"י לרבנן דהא כל הג' ימים היו רלופין:

אבל מחזרתא כמ"ס בחירון הראשון דבועל נדה אי כמגע שומאח ואם שומאח ההואם הותר בשומאח שרץ היה בשומאח בועל נדה נמי אחר. ולפיכך לא מוקים הש"ס שומאח ההואם דריבא לענין בועל נדה והגלפ"ד כתבתי בפ"ה. ודע דנ"מ טובא אם בועל נדה מקרי שומאח מגע או דמקרי שומאח היולא עליו מגוש לענין חלה חול' דק"ל בצבורות (ד' כ"ה) דריבא אסורה רק למי שהשומאח יולא עליו מגוש ח"כ נמי טובא כהן שבעל נדה בשוגג אם מותר לו לאכול חלה חול' ולפי מה שאכתוב דלא הו' שומאח שיואלה עליו מגוש לדעת הראב"ד מותר לו לאכול חלה חול':

שוב רחיתי חוות קשה בד' הירושלמי דפסחים פ"ו הלכה ז' דמקשה שם על זקני דרוס דס"ל דכהן טמא מת שאקריב קרבן יחיד האין מרלה בדיעבד והקרבן כשר דמחזק שמרלה בליכור מרלה נמי ביח' ד. מהא דהן בזה"ש דרפ"ב דכל הזבחים שקיבלו דמן ז' ולוקן וטבול יום ומחוסר כיפורים וטמא והאי טמא מיוחד הוא דכ"ס הוא ממחוסר כיפורים וטבול יום. וע"כ דבא ללמד על טמא מת דמחל דלי מטבול יום ומחוסר כיפורים וה"ל דוקא מחוסר כיפורים דב משום דמחוסר כיפורים דזב כזב דמי. וכן טבול יום וה"ל דוקא טבול יום דזב כגון בזב בעל שחי רחיצת בשביעי של לאחר שטבל וכו"ס זב קודם שטבל. אבל שומאח מת וה"ל דלפי' אם עבד קודם שטבל עבודתו כשרה וכסברת זקני דרוס מחזק שמרלה בליכור מרלה נמי ביחיד קמ"ל דלפילו בטמא מת אינו מרלה. אבל לאקני דרוס דבטמא מת מרלה בלחמא למאי חליטריך למחמי טמא דפ"כ האי טמא בטמא שומאח זיבה ומלרעים וה"ל ללמד בזה"ס מטבול יום ומחוסר כיפורים. ומתוך הירושלמי בשם ר' שמואל רב יוח' במגעי זבין דטמא דחן מיירי במגעי זבין וסברי זקני דרוס דמגע זב כזב וילפי' לה לאקני דרוס דמגע הזב כזב מהא דלמרינן וגש' אהרן את שון הקדשים עון הקריבין ולא שון המקריבין ושון הקריבין פ"כ היטב שגשג בזב וכה"ל דממעטין דשון המקריבין לא מרלה מיירי חפילו במגע הזב ומסיים הירושלמי דהא חמרה דהיה הליכור מגעי זבין ומגעי זבוח אין עושין בשומאח פכ"ל הירושלמי:

וא"כ שמשין מדברי הירושלמי אלו דין חדש דלף דשאר שומאח מגע הותר בליכור כגון מגע שרץ ונבלה כגון כהנים שנטמאו בשומאח שרץ ונבלה [או הבטלים בקרבן פסח למ"ד דאין שומאח וזרקין על טמא שרץ ביחיד שנטמא ובלכור שנטמאו במגע שרץ ונבלה עבדי בשומאח דכל שביחיד נדחה ליכור עבדי בשומאח. וכמו דלמרינן בזה"ס (דף כ"ב) חך הזקני דרוס סברי דשומאח וזרקין על טמא שרץ ומשילם לא הותר אלא מחכפרין והלכך מכפרין נמי לא הותר שומאח שרץ חפילו בקרבן ליכור בין בבעלים ובין בכהן חך דאין לא ס"ל הכי] דמותר להקריב בקרבן ליכור מ"מ אם היו מגעי זבין אסורים דמגע הזב כזב זה דין חדש וחף דהירושלמי לא חמר זה רק לזקני דרוס מ"מ לא מליט דפליגי אמוראי עליהו כהא דהא דין זה לא חליא כלל בפלוגתא דזקני דרוס ורבנן:

ועוד נשמע מד' הירושלמי דגם טמא שרץ ונבלה הותר בליכור גבי כהן המכפר גם לזקני דרוס ודורבנה דלפי' בקרבן יחיד מרלה בדיעבד והא דחן דטמא שקבל הדם פסול מיירי בטמא שומאח מגע הזב. אבל מגע שרץ ונבלה גם בקרבן יחיד כשר מחזק שמרלה בליכור. אבל בש"ס דילן בזה"ס (דף כ"ב) מובאר דלזקני דרוס גם בליכור לא הותר שומאח מגע שרץ ונבלה גבי קרבן פסח משום דשומאח וזרקין על שומאח שרץ והלכך גם בכהנים לא הותר שומאח שרץ חף בליכור דלא הותר רק בשומאח מת בלבד דגבי פסח ביחיד אין שומאח וזרקין עליו והלכך בליכור עבדי בשומאח דכל שביחיד נדחה ליכור עבדי בשומאח והלכך אם נטמא הכהן בשומאח מת נ"כ יכול להקריב קרבן ליכור ומחזק שמרלה בליכור מרלה נמי ביחיד ק מחכפר בש"ס דילן:

ואגב דלייריק בדין מגע שרץ ונבלה אי הותרה בליכור או לא רחיתי להעתיק בכאן מש"כ מכבר על גילון הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' בילח מקדש הלכה י"ב שם ש"כ ח"ל כיצד דוחה את השומאח

מה כנדה עכ"ל רש"י הרי להדיח דבועל נדה לא הותרה אלא שומאח ולא דמי לשומאח מחושרא שומאח מגע. וחף דמלשון רש"י אין להוכיח רק דלא הותרה אלא. אבל מ"מ י"ל דרחייה אלא אבל פ"כ לשון רש"י אינו מדויק כלל במש"כ בזבין ומלרעים לא הותרה דהא בזבים ומלרעים אסורים לעשות הפסח כלל וחף דל"ל לעשות בטהרה כגון אם היו רוב הליכור טמאין בשומאח זבין. וע"כ דהא דכ' רש"י לא הותרה לאו דוקא. וח"כ ה"ה בועל נדה:

אלא דקלח קשה על זה מהא דמתרץ שם דבועל נדה כטמא מח היטב לשומאח או לטבילתו ומשמע דשה לשומאח מח גם לענין זה דמחשכ בשומאח מגע דל"כ ה"ל נמי דשה לנדה דהי' שומאח היולא מגוש. וכן משמע להדיח מלשון החוס' שם דר"ה סיפא כהא ש"כ שם דלמאי דלא רבינו קרא יש לנו לדמותו לטמא מח מסבירא משום דהי' שומאח מגע כמותו פכ"ל [וחף דהחוס' על יומא הוא חוס' של מחס"מ ב"ר ברוך א"ל מ"מ הא גם מהר"ם ז"ל הוא גלון קדמון ונחשב כאלו מבטלי החוס'] ובחמא שמה"ס אין רחיה דבועל נדה הו' כנדה ממש דלא חמרינן רק דלא הותרה אלא אם יש טהורין בלגשי בית אב שלו דמי עבדי בטהרה. אבל לענין פסח אם היו רובן בועלי נדות שפיר י"ל דעושין בשומאח:

וליישב דברי הרמב"ם ג"ל דכיון דמן הש"ס אין מובאר בביכור דבועל נדה הו' כשומאח היולא עליו מגוש ממש דהא יש לפרש דלא הותר אלא להקריב בשומאח ואינו אלא דחוי והלכך בהלכה ה' דמיירי דהיו רובן טמאי מהים ועשו פסח בשומאח דזבין ומלרעים אסורים לאכול ואם חלנו אינן חייבין כרה לא הוזכר בועלי דות משום דלא פסיקא ליה דלפטר דהם נותרים להקריב בשומאח לאכול כמו הטמאי מהים [וקלח חמיה לי דמה הארץ להרמב"ם ולכתוב דאסורים לאכול בשומאח הא בל"ה כיון דהם אינם מקריבים נפסח ולאכל מפסח של אחרים בל"ה אסור דאין הפסח נאכל אלא למס' ובגמ' לא חייבין אלא לענין חיוב כרה ונטמא חך לענין חיבור לכתחילה לא הארץ לאשמיטין ודברי הרמב"ם ז"ל] אבל בהלכה ד' דאם היה זבין ומלרעים הרבה מסבירא ליה להרמב"ם דבועלי נדות מלרעין לרוב זבין ומלרעים משום דשומאח בל משומאח נדות חבות ותולדה מלרעיהם הם האב ולפטר שהיה גורם להדיח בדברי רב היו רובן זבין ומלרעין ובוטלי נדות:

ומה שלא הזכיר בהלכה ה' בועלי נדות חפשי דמקד על מש"כ בהלכה ד':

אבל פכ"ס מה שהקשה כת"ר כ"י על הראב"ד ז"ל מהסוגיא דהאם לק"מ דיל' דס"ל להראב"ד ז"ל בפשיטות דבועלי נדות אינן נחשבות רק כשומאח מגע והותר להם שומאח ההואם כמו טמאי מת וטמאי שרץ:

ובר מן דין בל"ה לק"מ דנראה פשוט דל"י כיון דס"ל דמיט משמא רק מכאן ולהבא לפי' ברחמיה שני בזה"ס מ"מ לא נעשית זבה גדולה רק לאחר שרחצה בזה"ס השני. וח"כ הובועל אינו טמא רק יום אחד לשולם לר"י והראב"ד לא כתב זה רק לדין דנעשית למפרע זבה גדולה:

אך מה דיש נ"מ לר"י בין אם רחצה בימים לבין אם רחצה בזה"ס היטב דאם רחצה בימים כיון דחיה ליה דמקלח היום עולה לה לספירה ומכאן ולהבא מטמא ה"ל כל יומא שומאח בלגשי נפשיה [כ"ה לשון רש"י שם ולשוט לר"י ביאר במש"כ דחיה ליה דמקלח היום עולה לה לספירה ומשמע דאין לא קי"ל כן והא גם רבן ס"ל ק דגמי דחפשי רגע אחד ביום המתרת וכדתנן במגילה (דף כ"ז) וכן שומרת יום כנגד יום לא חטובל עד שחנין החמה ומשמע להדיח דחיקף אחר הג' החמה מותרה לטבול והיא טהורה מיד לאכול במעשר. ואמנם טוונת רש"י ז"ל דלדין דק"ל כרבנן נהי דגמי בספירה דרגע אחד מ"מ עדיין היא עומדת בספק שומאח כמו דחן בסוף נדה דמגעה חליין דשמא תראה אח"כ בו ביום וזהא טמא למפרע ולכן מלרעין ג' הימים להדיח. אבל לר"י לאחר שער מקלח היום בטהרה בטל שומאח הראשונה וחפ' אם תחזיר ותראה בו ביום מ"מ בשעות שנתיים היא מקריא חשה טהורה ושפיר מקשה זבה גדולה היכי משכחת לה והארץ לחך דמשכחל דרחצה שני בזה"ס דלא היה ספירה בנתיים והא ש"כ רש"י דחיה ליה מקלח היום עולה לה לספירה ר"ל דחיה ליה מקלח היום עולה לה וחפ' אם תחזיר ותראה בו ביום. אבל לדין חף דגם אן ס"ל

ועפ"ז חזי חמה על דברי הרמ"א בהג"ה סימן קל"ז סעיף ג' דמחיר לכלות לטובל ביום ז' מטעם דליק בלוח להחנות עד הלילה והוא כסדרת ר"ת ז"ל ומסתימת לשון משמע דאפילו ביום ז' מחיר זה חמור דר"ת חזי מחיר רק ביום ח' :

והן חמה שהש"ך ז"ל מפרש בלחמ' לר' הרצ בהג"ה בסובלח ביום ח' [אך מש"כ הטעם דביום ז' איכא חשש שמה תראה ותסור ונמלח זכה למפרע זה חמור דמה בכך דתעשה זכה למפרע כיון דלחיה בזה להחנות רק בלילה לא יבוא לידי קלקל. וכבר הצינו בחשבות פנים מאירות ח"ב ס"ד ובדגול מרובה שם ובמנחת יעקב שם חק דברי הר"ך בחרים להלכה אך לא מטעמיה רק מטעם דכיון דכבר אסרו חכמים יום ז' בטבילה יהי' מאירה טעם שיהי' נאסר כל היום ואין שום נ"מ בין סמוך לחשיכה ובין קודם לכן וכמו שכתבתי לפיל וכן משמע להדיא בחו"ס שם. ותמיהי על הפנים מאירות ז"ל והמנחת יעקב והדגמ"ר דלא עייס בלשון האוס' הג"ל דמבואר להדיא דע"כ הש"ך ז"ל :

אבן מה אפשר דבהנאות שערי דורא בהלכות נדה שאבא בסדרי טהרה בסי' הגאון מבואר להדיא דביום ז' גמי מחיר. וכן משמע בלחמ' מלשון הש"ך בעלמו שם בשם ר"ת ז"ל דקאמר שם דביום ז' לא שמה יבוא עליה אחר הטבילה ביום ותראה אח"כ בו ביום וחסתור הרי דלא מיירי כלל מאיסור דחשש בזה ביום ח' ולאפ"כ הביא פ"ז מחלוקת רבינו שמואל ור"ת דרבינו שמואל היה מריד דגם הטבילה נופא יהיה בלילה דזוקא. חתום רבינו יעקב חזיו [הוא ר"ת ז"ל חזיו של הרשב"ם ז"ל] לא היה מריד רק שיהיה חשיכה כשחשבו מן הטבילה חבל הטבילה עלמה לא איכפת לן ופ"ש הרי דביום ז' נופא מחיר הר"ת לטובל קודם חשיכה ופ"ש. חתום מלשון ר"ת שהיבא בחו"ס הג"ל לא משמע כן אלא כנ"ל ופ"ש בזה [ורע שמה שהביא הסדרי טהרה כן בשם הגאון שערי דורא וכמו שכתבתי למעלה הנה חפשי בהנאות שערי דורא ולא מלאחי זה ואולי פ"ש נפל בסדרי טהרה ופ"ש ש"ך וכו' לר' הש"ך בעלמו שמו"ר הש"ך בעלמו צודדי מוכח כן דאפילו ביום ה' מחיר ר"ת וכמו שכתבתי לפיל בעו"ה] :

ורע דר"ת לא הוה רק בזה דין חבל בנדה דלורייתא דהאס ס"ך בזה טעם לחיסור דלורייתא דאס חטובל ביום ז' הטבילה בעלמה חזי כיום דבשיק טבילה לאחר ז' שם לא מהני שחטובל סמוך לערב בלופן כשחטובל לביחה יהי' לילה אפילו ביום ח' דהא מ"מ איכא ס"ך בזה דכחה חששה כן אפילו ביום ז' וביום ז' הוא חיסור דלורייתא וענש כרת בכה"ג ואגם שלא חבול לביחה עד הלילה מ"מ הטבילה בעלמה לר"ך להיות בלילה דנדה ויולדת טבילתן בלילה מה"ח דשבעה ימים אחיה בגדחה כחיו ואמרינן דהא בגדחה כל ז' ואח"כ חטובל וא"כ חף ביום ח' חסור משום ס"ך בזה דאף כשחטובל סמוך ללילה מ"מ איכא חששה דלורייתא ופשוט הוא :

ושבו רחמי להש"ך ז"ל בס"ק ו' שכתב בהדיא דר"ת מיירי ביום ח' והייט כמו שמשמע בחו"ס בשם ר"ת ודלא כד' הש"ך בשם ר"ת :

ורע דדברי הש"ך ז"ל שם ל"ע במש"כ שם דמשמע מד' השו"ע דאפילו כשחטובל סמוך לחשיכה וחבול לביחה משתמע אסור דע"כ רשב"ם וסייעתו שכי' הפוסקים שנתן להחמיר בדבריו ואח"כ הביא פ"ז מש"כ הב"ח דאפילו ללכת מביחה לביח הטבילה ביום חסור ואף דהטבילה תהיה בלילה מ"מ חסור דחיישין שמה חטובל ג"כ ביום ומשמע מדבריו דאמרו ז' לא יתקן רק לדעת הרשב"ם ז"ל דאוסר לטובל סמוך לחשיכה ולע"ד דרין זה יתכן גם לדעת ר"ת ז"ל דר"ת חזי מחיר רק ליקר סמוך לחשיכה דליכא חששה דתשמיש כלל דכיון שהלכה כ"כ סמוך ללילה בלופן כשחטובל מן הטבילה אז יהיה ודאי לילה או ליכא כחן חששה דשימוש ביום כלל וכלל ואו ליכא ס"ך בזה ואף דליכא ס"ך בזה לפנין הטבילה דבטבילה עלמה ביום ג"כ הוא חסור דהא ביום ז' חסור אפי' בכה"ג מ"מ גזירה דס"ך בזה לא גזרו רק היכא דיכול לטובל גם השימוש ביום חבל ליקר ביום בשעה דיכול לטובל וחבול לביחה ותהיה ג"כ עדיין יום ודאי חסור אפילו חזיה סובלת מיד דשמה חטובל מיד כיון דמכניה עלמה לטבילה וכמו דאסור טבילה שמה תשמיש ה"ל אסור הליכה אסור טבילה ואף דאף לא גזירה לגזירה מ"מ סלה חרד גזירה היא והכל משום חששה דתשמיש הוא : ולענין

האומלל הציג זמנו של לחיה קרבן והיה חוב הקהל עומד למחוט' חבל העמלים בסומלח אחרת עון ובין חבות מדות ויולדות וטמא שרן ונבלה וכו' ולא יתעסק [כ"ל דל"ל לא יתעסק] ולא ינעם לפורה חש"פ שגשגה בסומלח טב"ל וכתבתי על הגליון זה לשון דברי הרמב"ם ז"ל אלו שהיו טמאי שרן ונבלה לבין חבות דלג מדה סומלח חללם אפי' בקרבן ליטור ל"ע פוצח דהא בכמה דוכדי בש"ס מבואר ומהם בש"ס דפסחים ס"ט וד' פ' דלמ"ד דס"ל דאין שוחטין וזרקין על סומלח שרן בליטור עבדי בסומלח דכל שחיטת מדה ליטור עבדי בסומלח והרמב"ם בעלזו ברפ"ז מה' קרבן פסח פסק דאין שוחטין וזרקין על סומלח שרן והיחל' כתב דלא יתעסק ולא ינעם לפורה ובפרט אם כל הכהנים טמאים במגע שרן ונבלה צודדי פ"ל לריבם לטובל בסומלח דאף אם יטבולו מ"מ הרי טבול יום ג"כ סתל עבודה. וכבר העיר על ד' הרמב"ם ז"ל אלו בלח"מ ברפ"ז מה' ק"פ ונשאר בל"ע. ופי' בלח"מ בפסחים (ד' ס"ט) מה שדחק מאוד ליישב ד' הרמב"ם ז"ל הג"ל. והיחזר חמה למה שדיתה רבינו סומלח נגע שרן לסומלח וזין חבות. והרי בבין חבות אין עושין הפסח כלל דהרי חסם יכולים לחבל לח הפסח בלילה :

ואמנם לענ"ד יש ליישב בפשיטות דברי רבינו דמיירי בק"פ לענין הכפלים בנזירי דכל דרוז הקהל וכן הכהנים ה' סומלח בסומלח נגע בנזירי דיעלים לחבל הפסח בערב דאף דהכריס פ"ל לריבין לפסח הפסח בסומלח דאף אם יטבול מ"מ הרי הן טבלי יום וטבול יום ג"כ מחלל עבודה בקרבן יחיד מ"מ הכפלים אם יש להם מקוה לטבול בהם מחייבין לטבול ולשחוט ולזרוק עליהם אח"כ וכה"ג כתב הרמב"ם דאסורין לנכס לפערה מחמת דהן טבלי יום וכן אסורין להחטא [ור"ל דאסורין ליגע בבשר הפסח דטבול יום מטמא לא הקדשים] ומה שמשום חש"פ שגשגה בסומלח ר"ל דאף שהכריס עושין הפסח נגע שהם טבלי יום מ"מ הכפלים חסורים לנכס לפערה ולהחטא כתיקון בשר הפסח ור"ל דהרמב"ם הוה זה מד' היחשולמי בפסחים ברפ"י הלכה ו' דאמר שם דרז דאמר דמסמחין אחד מהן בקרבן אחיה כר"ל דאמר ר"ל הו' האיסור מגפי נבלת פושט בסומלח שאין שם מים לטבול חבל אם יש מים לטבול אין עושין בסומלח פכ"ל היחשולמי שם ופשוט דר"ל דאין עושין בסומלח אלא דשוחטין וזרקין עליהם לאחר הטבילה ולערב ולכלין לא הפסח וכלי ספק דהרמב"ם כיון לר' היחשולמי האו. ואכן מש"כ הרמב"ם שם עון אדם וצוה כ"ל דטס"ה ופ"ל עון מגע אדם חבות [וכא' לאפיקי ממה דאמרינן ביחשולמי שהבאחי לפיל דלוקי דרוס מגע הו' אי כמעט שרן ולא חוקי דרוס וברפ"ס לפי ש"ס דלין בצמים כ"ג חזי מוכרח כלל דאפי' דרוס ס"ל הרי דור"ק] ובה עולין ד' הרמב"ם ז"ל כמין חומר בעו"ה ונחישב כל הקוסות שהעירו הלח"מ והל"ח על דברי הרמב"ם ז"ל והאלפ"ד ככתבתי בעו"ה :

כ"ר הדו"ש שלמה דבהן ט"ץ דפ"ק ווילנא :

סימן מ

בפ"ח אור ליום ב' י' שבט שנת תרמ"ח לפ"ק

רע שדעת ר"ת בחו"ס נדה דף ס"ח פ"ב דהאידנא מותרת לאשה לטבול קודם הלילה אך בלופן כשחטובל לביחה יהי' צודדי לילה ובה ליכא משום ס"ך בזה דכחה יודעת דאין מותרת לטבול רק בכה"ג שאמר הטבילה יהי' לילה כשחטובל לביחה כן מבואר בר"ת שם ונראה להדיא מלשון דאין מחיר רק ביום ח' דאין חלל משום ס"ך בזה וקאמר דככה"ג ליכא משום ס"ך בזה חבל ביום ז' חף בכה"ג חסור דאף דככה"ג ליכא חששה דר"ש שמה חבול לביח הספק שמה חששה אחר הטבילה דככה"ג לא תשמש עד הלילה מ"מ ל"ל משום לא פלוג חסור דלא חלק חכמים בדבר דאף דעיקר הפסח דאסור חכמים טבילה ביום ז' דנקיים דכחה הוא משום חששה דתשמיש מ"מ שהיה דאסור חכמים יום ז' בטבילה לא חלק חכמים בדבר וטעמיה כיון ז' דנדה דלורייתא דאסור מן החורה בטבילה ביום ז' ואין חילוק בין צדוקר ובין סמוך ללילה ה"ל חקט חכמים בזה שלא ראו לחלק דכיון דאסור כל היום חסור חף בלופן דליכא חששה דר"ש כן מראה צדוקר מדברי ר"ת ז"ל שם :

ולענין עיקר מחלוקת הרשב"ם ור"ת ז"ל נראה דהלכה בפלוגתא דרבנן דפירושא דגמ' נדה ד' ס"ד דאמרין משום דר"ש דאמר חבל אחרון חכמים דאסור לעשות כן חי' אהשמש קאי או דאטבילה קאי דהגה דעת הר"ף והרמב"ם ז"ל דקאי על שימוש [וכן נראה דעת הטור בס' קפ"ג וכמש"כ הב"י שם ומה שהביא שם בסמ"ק קל"ז דגם בטבילה אסור היינו דלח"כ אסור בדורות האחרונים חבל חיט מתקנת ר"ש ולפ"ז ל"ל דחכמים דפליגי על ר"ש היינו להחמיר דאסור לשמש מן החורה וכמש"כ הח"ס' בפי' המפלה (ד' כ"ט ע"ב) ד"ה ר"ש אך לשון הגמ' קשה לפי זה דל"כ מאי זכו דאמר משום דר"ש הא אדרבה לחכמים יש לגזור טפי דהא הם ס"ל דהיי דאורייתא וע"פ הדוחק י"ל דלחכמים לא מצינו דגזרו חכמים בענין הזה מידי. חבל לר"ש מצינו דגזרו בשימוש ה"נ י"ל דגזרו בטבילה. ועיין במהרש"א שם ודו"ק] וח"כ לדבריהם אסור הטבילה אינו מתקנת ר"ש רק דלח"כ בימי האמוראים תקטרו ואפשר דאפילו האמוראים גופא לא תקנו כן בפירוש דל"כ איתא לא היה מקשה מכדי הגי נשי וכו' דהאריך אפשר דלא ידע זה אלא י"ל דהנשים החמירו בעלמא כן וכמו דאמר בגמ' בנות ישראל החמירו על עולמן וכו' וח"כ נעשה דין וה"ל לענין זה י"ל דהנשים הגדילו מעלמא כן שלא לטבול ביום וסמכו עולמן אסבחה ר"ש. וח"כ י"ל דמ"מ סמוך לחשיכה נזתר דהא החס' ליכא חששא. חבל לפי' רש"י והחוק' שם דאטבילה קאי ח"כ תקנת חכמים היה כן שלא לטבול ביום לא שייך לחלק ולהחמיר לטבול סמוך לחשיכה דכל דהיקון רבנן כעין דאורייתא תהון ולא מצינו בתורה חילוק בין צאמלע היום ובין בסוף היום. וח"כ י"ל דהרשב"ם ור"ת פליגי בפלוגתא דהח"ס' והר"ף והרמב"ם דר"ת ס"ל כהר"ף והרמב"ם ורשב"ם ס"ל כשיטת רש"י ותוס'. אכן כל זה לפי דעת השערי דורא דר"ת מחיר גם ביום ז'. חבל לפי מה שגראה בד' הח"ס' להיפך וכמו שכל' לעיל ע"כ ל"ל דגם ר"ת ס"ל כשיטת רש"י ותוס' ואינו מחיר רק ביום ח' דכיון דאסור רק משום חשש סכך בזה לא אסרו רק היכא דליכא חששא דחששא. חבל היכא דליכא חששא דחששא רק חששה דטבילה לא גזרו משום סכך בזה משום דהיי כגזירה לגזירה דטבילה ביום ז' אינו אלא דרבנן [ואף דאסור דחששא ג"כ אינו אלא דרבנן מ"מ חמיר טפי דחובל לבוא לידי אסור דאורייתא אס חזקה אחר' משא"כ בטבילה לא חוכל לבוא לידי דאורייתא] חבל רשב"ם ז"ל סובר דכיון דמדרבנן אסור גם הטבילה גם בטבילה גזרו משום סכך בזה ואין להקשות דהא הוי גזירה לגזירה דהא ליכא דטלה חדא גזירה היא והכל משום חששא דחששא הוא דאס' חטבול בודלי חששא. וח"כ אין כחן אלא חדא גזירה וכמש"כ לעיל כן נראה לי בבירור טעם המחלוקת של הרשב"ם ור"ת ז"ל:

ודע שהרב ב"י בס' קפ"ג כתב דאף זכה קטנה ביום השמייה חסורה לטבול מחמת חששא דשימוש ופשוט הוא ואפשר דהתם חמיר טפי דהשימוש הוי ספיקא דאורייתא דהא תנן דנעטן ובעלתן תלין [ובאמת שהרבה יש לחלק בין זכה ביום ז' לנקיים לשומרת יום כגד יום דביום ז' היא עומדת בחזקת טהרה טפי. וזכה היה יש לפרש דחכמים לקולא פליגי ודלא כהח"ס' ודו"ק] ויותר יש להחמיר בטבילה. ועוד כתב שם בטור דבעי הפסק טהרה כזה גדולה ועי' תוס' מדה (דף ס"ט ע"א) ד"ה שבעה דכ' שם דבזה קטנה קיל טפי דגני בספירה דפשוט וגם בלא הפסק טהרה. ולכאורה הוא כסתירה על הטור. אמנם י"ל דהח"ס' שם לא בעי לחמיר דלא בעינן שפירן בפניו והפסק טהרה בזה קטנה לענין היסר שימוש ולענין היסר שימוש בודלי אין שום חילוק בין זכה גדולה לזכה קטנה ואריה שחזע שהפסיקה בטהרה וגם בעינן שפירן בפניו רק שלענין לחומרא להגדיל טבילה למ"ד דטבילה בזמנה מזה לר"ד טבילה אף דלא ידעינן דהפסיקה בטהרה משום לחומרא חיישינן שמה לא ראהה והפסיקה בטהרה. וכן כתב המהרש"א שם ד"ה ואי ס"ד ע"ש. מהיו תחלתן בודלי לא בעינן דל"כ חזקה לריכה בדקה מיד בעלמא עומד השמר דהא ספירה דלילה אינו ספירה: עוד כתב שם הטור ז"ל דבין רחצה בחמילה הלילה ובין רחצה בסוף היום משמרת כל הלילה שח"כ. ולכאורה חמורה למה לא כתב רבנן זה גם נבי מדה דאורייתא דפוף היום עולה לה בחמילה והוא גמרא ערוכה ב"ה (דף י') אמנם המעיין ברמב"ם שמשע הענין הסור ז"ל לשוט יראה דעיקר הרבנא הוא להיפך דאף דרחצה בלילה מ"מ כל היום היא טמאה ואינה מתחלת לספור אלא ביום שאחר זה ולא מהי

שימור של סוף היום וכמו בזה גדולה שאין סוף היום עולה לה בחמילה ורבנא ז' לא שייך בגדה כלל ורק סבירא דפוף היום עולה לה בחמילה דהיינו אס' רחצה בסוף היום מ"מ יום זה עולה לה בחשבון ה' ימים וס"ל להטור דהוא מילתא דפשיטא ולכן לא ראה לטובא. ח"כ דאף לענין אס' רחצה בסוף היום נמי גבי זכה איכא רבנא דלא נימא דהיי כאלו רחצה בלילה ג"כ קמ"ל דכיון שהפסיקה בטהרה נגע אחת קודם הלילה יכולה לשמור היום שלאחריו. חבל בגדה אין זה רבנא כלל דמה צדק אס' היה נמשך גם בלילה שלאחריו או לא:

עוד שם בטור וזה משפטה משתלשה טיפת דם וכו' מונה ז' ימים עם יום ראיתה וסובלת בליל ח'. וכן הדין אפילו רחצה כל ז' וכו' וסובלת בליל ח' עכ"ל. ולכאורה הך סובלת בליל ח' השפי מיותר הוא דכבר אמר בחמילה וסובלת בליל ח' אכן הב"י כשהעתיק לשון הטור השמיט בחמילה וסובלת בליל ח' רק העתיק מונה ז' יום עם יום ראיתה אפילו רחצה כל ז' עכ"ל. וכן ל"ל בחמט בד' הטור ז"ל דהא אכתי לא חייבי דבין הטבילה ולא בא חלל לאשמועינן דיום הראייה עולה מן המנין ואפי' רחצה כל ז' מ"מ עולין מן המנין ולא שייך להפסיק דבין הטבילה בנתיים:

שם בטור בין באונס ובין ברצון וכו' הב"י דה נלמד מהגמ' שם דאמר שם דמה מחמת טמאה ולא מחמת ולד וכו' ודבריו תמוהין דהא הוי קרא בזה כתיב דהאס מחמת לידה טהור קמ"ל מחמת אונס טמא. חבל הטור הא מיירי בגדה דאפילו אס' רחצה מחמת לידה טמא וכו"ש באונס ולא הוה ליה להביא על ד' הטור מהאי קרא דזה וכו' ע:

סימן מא

בעו"ה יום ב' כ"ו שבט שנת ש"ש ושמחה ל"ק.

לכבוד הרב המאה"ג החו"ב סו"ה וכו' סו"ה צבי הירש ג"י דיין ומו"ץ בק"ק שדה לבן יצ"ו.

אחרות הרמה בחתי להשיבו מפני הכבוד ע"ד שאלתו שאלת חכם-חתי תשובה בלשה אחת במחש שניו עליה הרופאים המומחים שלא יבוא שום נזק מים באזיה וזאת יגיע חיזה לחות מים באזיה חזי תסתכנת האף תעשה בטבילה מאחר שריכה עפ"י ליווי הרופאים להיות מונע באזיה עת דחוק באופן שלא יגיע שום נזק באזיה:

והנה כת"ר גיבב כמה סכנות נסות להחיר א' דהיי מישוש שאינו מקפיד דכיון דהולכת כלל פעם באונס סתומה משום כדי לשלוב את הצהמא או מפני קר האיר ואיזה מסירה המון בשום פעם [ואף דלא מבר דהרופאים ליוו לה לעשות כן דהא הרופאים לא אמרו רק דאס' יגיע לחות לאזון או תסתכן חבל מפני קור האיר לא חשו. מ"מ כיון דהאשה בעממה חוששת גם לזה שפיר יש לקרותו מישוש שאינו מקפיד דהא אדרבה מקפדת שלא להסיר המון והביא גם רח' לזה מהמנהג דשבת (ר' ס"ד) מהא דתנן דיולא אשה במוך שבלחה ולא חיישינן שמה אחרת לה טבילה של מטה ואחיה לאחיו ד' אמות ברי"ה וע"כ ל"ל דהמון אינו חולץ בטבילה וז"ל דהשעם דכיון שהולכת תמיד בסחימת אגים אינו מישוש שאינו מקפיד:

ועוד כתב כת"ר דכיון דהרופאים אמרו דליכא סכנה לטבול באגים פתוחות יש לדחות לדון המצוא ברמ"א בסמ"ק ק"ח ספיק וא"י דאשה שיש לה קלישות שערות ללא חייז ומצוא במדרכי העשם משום דכיון דיש סכנה להסיר הקלישות אי רבייה ולא חייז ובפרט בדיון דין דאס' אלא מישוש דאף אס' ממא דמשב כמישוש המקפיד אינו אלא מדרבנן. ולדעת הרמב"ם דהא דבית הסתרים בעינן שיהא רח"י לביאת מים ג"כ אינו אלא מדרבנן [ופשוט דר"ל אף דהיה דבר חולץ על מצי הגוף או פתוח מזה וע"י הבית הסתרים איכא חז הגוף מ"מ אינו מאסרף לרוב דיה' שכל מליטה מן האורה דאס' לא היה מליטה רק בבית הסתרים לחד בלילה אינו אלא דרבנן דהא כל בית הסתרים כגד כל הגוף אינו אלא מישוש ופ"כ ל"ל כשכתבתי ודו"ק] ואי תרתי דרבנן בודלי יש לסמוך על המדרכי ובפרט מחמת דבלילה איכא חלל בתוספתא דס"ל דבית הסתרים ח"כ שיהא רח"י לביאת מים והאך אף דלא קי"ל כדבי

לחיותי זה תמזה דח"כ למה בעינין שיהא קשור והלא צמח
שהתקנה למדה אחרת בגמרא אף שאינו קשור מותר כיון דמאליס
לא אחייל לחיותי וע"כ דמח שבהא חית מלוא כ"כ ודברי
כת"ר נ"י תמוהין בזה. [ושוד יש לדחות הרחיק מהמסנה דהרי
כת"ר נ"י הביא בעלמו לר' הב"י בס' קל"ח דר"ע ור"י בר
יהודה בתוספתא דמקואות ס"ל דבית הסתרים חית לר"ך אפילו
שיהא ראוי לביאת מיס ור"כ י"ל דמתניתין דשבת אחיה כותיה
ואף דרבי הקדוש סידר המשניות והוא בעלמו ס"ל בתוספתא שם
דבעינן שיהא ראוי לביאת מיס לכה"פ מ"מ מליט כמה סתמי
משניות דסתם רבי דדברי רבתי וואף שהוא בעלמו לא ס"ל הכי
כמו בריש מגילה דגירסת הריטב"א שם בחל להיות בשבת דעירות
גדולות קורין בע"ש ואלו רבי בעלמו ס"ל בדרייתא בגמ' דף ד'
דעירות מקדימין ליום הכניסה כמו הכפרים וכן נמלא עוד בכ"מ]:

ומה שהביאו בשו"ת זרע אמת וצניח אדם רחיה מהמסנה
דלשם דשן תוחבת לא היו חליה לענין טבילה שפיר מיתי
רחיה מד' רבי בעלמו דמתיר לאלה בשבת ואף דהא בעלמו סבר
בתוספתא דבעינן שיהא ראוי לביאת מיס וע"כ דחית חוץ לענין טבילה
וגם היתיר השני שכ' כת"ר נ"י דכיון דחית סכנה להסיר המוך
דוהיה לקליעות תמזה דהס' גבי קליעות הסכנה לגלחם כלל וכלל
והיי' כדבר שאנו מקפיד לעולם להסיר חבל בגד"ד דחין הסכנה
רק בעת הטבילה. חבל בכל היום חין כחן סכנה וזכר מבורא
בשו"ע בר"ם קל"ח דדבר שלפעמים מקפיד ואף דחית מקפדת
עיה בעת הטבילה נחשב כמיטעו המקפיד וכ"ש הוה מדן השירים
והטענות דחיתא בתוספתא דמל"ץ והקשה הראב"ד דהא הי
חישט שאנו מקפיד והי' דמ"מ מקפדת בשעת לישנה. וכן בחוסי
למר ופשתן כתב הרא"ש משום דמקפדת בשעת רחיה והוא צבילורי
הגרי"א ז"ל בקולר בס"ק ב'. וכ"ש בגד"ד דלפי העצם הב' שכ'
כת"ר דמשו"ה נחשב כמיטעו שאנו מקפיד לא משום דדרכה להגית
שם תמיד חלה דלא לומר דעיקר העצם הוא משום הסכנה והרי
הסכנה חינו רק בשעת רחיה וטבילה חבל בכל היום חין כחן סכנה.
וא"כ פשיטא דנחשב למיטעו המקפיד:

וגם כל זה לפי מה שכתוב בס' מחלי' השקל שם [הגדפס כעת
ציו"ד החדשים ד' ראש] דהמרדכי דמתיר בקליעות מחמת
דחיתא סכנה להסירם כותו דנחשב כמיטעו שאנו מקפיד. ולכן
כתב דהמרדכי כתב ד' טעמים להיתר או דמחמת הסכנה נחשב
כמו גופה ממס והיי' רביתיה וכו' דלמרינן בפ' הערל [ד' ע"ח]
היי' רביתיה ולכן לא חייץ. ושוד דכיון דחיתא סכנה נחשב למיטעו
שאנו מקפיד. חבל כזכר כחצתי בעו"ה דגהווי לס' מחלי' השקל
ונדפס שם בפנים מוסגר בלורה מרובעת ד' המחלי' השקל תמזה
דבנורדכי לא הוצר כלל הסברא דחית מקפיד רק הסברא דרביתא
לכד ורק בלבוש כתב טעם זה וכו' שכ' בס"ט ובשו"ת
הגרע"א ז"ל בס' ס'. ודרכה כתב הגרע"א ז"ל שם מדכתב המרדכי
הטעם הב' דמחמת סכנה היינו רביתיה ולא כתב טעם דמקרי
חית מקפיד חלמא דלא נחשב זה כדבר שאנו מקפיד דהא בחמת
ברטנה היה להסיר הדבר רק שמוכרתם שלא להסיר מחמת הסכנה
וחזר ודחה ד"ל דהמרדכי מיירי דכז שער קלעות דלא מהי סברא
דחית מקפדת ע"ש. ואמנם זה כתב הגרע"א שם לדבר פשיטות
דסברא דהיי' רביתיה לא שייך רק בשער דהן גדילין מנופה ממס
והלקך אף דהן קלעות ולא עיילו בזה מיס מ"מ כיון דחיתא סכנה
נחשב כמו שיהי הגידול כך כמו עובר דחית נחשב לחליה להאס
מחמת דהי' כחוד מאבריה דעובר ירך חמו הוא. חבל חס הניתה
דבר אחר בחוד גופה כגון בידון השאלה שבה לפניו שגמלשה האס
שלה וזריכה לכלי עגול בבית הרחם וסכנה לה ליקר בלא הכלי
לא שייך להיתר כלל מטעמו של המרדכי דהיי' רביתיה דהא לא
שייך רק בשערות גדילין מנופה ע"ש. אך דחית מסיק דחית דמד'
המרדכי החס חית רחיה דדבר שהוא סכנה להסיר נחשב כחיה
מקפדת מ"מ הא הלוש מתיר מטעם זה והביא קל"ח רחיה לרעת
הלבוש מד' הסמ"ק שהוא בב"י בס' קל"ח צד"ה דס' יבש שכ' דמן הדין
לא היה לר"ך להסיר כל גרז וכל שחין משום דכיון דמאסרת צנעיתה
מקרי חיה מקפדת. וגם המרדכי י"ל דלא פליג שם רק משום דעול
הקפדה חסר מעט מעט עד שחסר טלה. חבל במקום סכנה
י"ל

לר"ך שיהיו ראוי לביאת מיס מ"מ בשעת הדחק כמו בגד"ד יש
לסמוך על דעת יחיד ואפילו כנגד רבים וכדחיתא בפ"ק דעדות אלו
חוק דברי כת"ר נ"י. וע"ז בנה יסוד להיתר לאשה לטבול אף שיהא
חיה סתומות צמוד דחוק:

ודנה בעיקר הדין להלכה למעשה חני מסכים ג"כ לכת"ר נ"י דיש
להקל וכו' שאבאר לקמן בעו"ה. אך מהחילה רחתי לפלפל
בר' כת"ר נ"י בכל ג' ההיתרים שכתב. וראשון לציון בחתי להעיר
מש"כ מר נ"י כיון דדרכה תמיד להיות מונח בצוניה מוד כל היום
וכל הלילה נחשב כמיטעו שאנו מקפיד. לכאורה יש להשיב על זה
כיון דבחמת חיה עשה זה עפ"י ציוו הרופאים רק דמעלמה עשה
כן דחשש שמה חזיק לה הקור לו כדי לשלוב ההחל. ח"כ הרי
מבורא בר"ם קל"ח ואפילו בדבר שאנו מקפדת לעולם כיון שדרך
רוב בני אדם להקפיד עליו חוץ אפילו כמיטעו ובמוך שבלוין
בזולתי רוב בני אדם חין דרכן להגית מוך בלונים ודרכה מקפדין
חם מונח שם חיה דבר בלון להוליו. ומה שהביא רחיה מהמסנה
דשבת דיואלה חיה במוך שבהא ולא חיישין שמה חיתרמי לה
טבילה של מטה ואחי לחיותי ד"ל בר"ה הגה לא מבטיח לפירוש
ראשון שברש"י שם י"ל דרמי בר יחזקאל דמלריך שיהא קשור בלונה
מיירי בקשר שאנו מהודק בחופן דעילו ביה מיס. והא דלמרינן
דאס מהודק המוך בלון ג": ויתר היי' בליט בליט כמו דמיירי שם גבי
ר' יוחנן דמיק בזה לבי מדרשא אף שלא היה קשור מ"מ כיון
שהיה המוך מהודק בלון. ולכן לא חיישין דילמא שקיל ליה וממתי
ליה בר"ה וגזירה דטבילה מטה לא שייך בליט החידל ואף בזמן
הגמרא לאחר שבעלו אפר פרה ולא היו יכולין לסהר עלמן מטומאת
מה וממילא בעטו מלעסוק בעהרות. וזוה מיושג ג"כ מה דיש לתמזה
לכאורה לפי פי' הראשון דסני בחד מהי חרתי לו שיהא מהודק
לו שיהיה קשור. וא"כ היי' אמר רמי בר יחזקאל על המשנה והוא
שקשור דהא במהודק מותר אפילו שאנו קשור. ואכן לפתש"כ ח"ש
דמתני' דמיירי בלשה ע"כ חית מיירי רק בקשור ואנו מהודק הקשר
חבל במהודק אסור מטעם דילמא מיתרמי לה טבילה של מטה
וזריכה להוליו המוך וכו' דאסור בחוסי למר ובחוס' פשתן. ולפי
זה דרכה יהיה רחיה להיפך דמוך שבלון חס הוא מהודק חוץ
לענין טבילה:

ומיהו לענין נד"ד דמקפדת דרכה להיפך שלא להוליו המוך
חית רחיה לחיסר מהמסנה ד"ל דרמי בר יחזקאל דחמר
דמיירי דחוקא בקשור ולא אמר דמיירי נמי במהודק ואף שאנו קשור
היי' משום דחית מחתי' סתמא דיואלה חיה במוך שבלונה ונשמע
דכלל גווי מותר ואף שאנו דרכה תמיד להגית מוך בלון ולפעמים
מקפדת דרכה שלא להגית וזכ"ה"ג במהודק אסור ולכן אמר והוא
שקשור והיי' שקשור חבל הקשר חית מהודק. וכל זה לפירוש
הראשון שברש"י חלא אפילו לפירוש השני שפי' רש"י מחלמידי רביט הלוי
[וכן פירש ג"כ ר"ח ונדפס כעת על הגליון בדכוס ראש] דרמי בר יחזקאל
מיירי שהקשר מהודק ולכן מותר ובעינן חרתי שיהא קשור והקשר
יהיה מהודק נמי חין רחיה ד"ל דגבי מוך לא שייך כלל הגזירה
דבעת דתחרמא לה טבילה של מטה אחיה לחיותי דדוקא בחוסי למר
ופשתן דהס דברים יקרים חליכא בהם הסרון כים בזולתי בעת
הטבילה דחמטך להסיר חוהם מעל ראשה אחיה לחיותי ד' חמות
ברשות הרבים חבל במוך דאס חמטך להוליו מן החון לא חתיא
לחיותי רק חמטך חותם לחרץ דחין דחיה לה לטלטל חותם דבלח"ה כזכר
הוא מלוא ובזולתי דרכה להחליף המוך כל יום ויום במוך אחר ולא
שייך גבי מוך הגזירה דטבילה של מטה והא דבעינן שיהא קשור
היי' דאס חית קשור חיישין דיטל מהחון וחתיא לחיותי ולא שייך
דיטלה ליטול מוך אחר דהא בכל מוך ומוך יש לחוש שמה יטול וכי
בכל רגע ורגע חמטך מוך אחר להגית בלונה ובזולתי חתיא לחיותי
חבל החשש דחמטך יחרמי לה טבילה של מטה דהא חית חלא ע"ד
מקרה וחית רק פסח אחת בלוחו היום גם בחול חס יחרמי לה
טבילה של מטה בזולתי לא חתום על המוך וחמטך חותם לחרץ
ולאחר הטבילה חמטך מוך אחר ולפיכך גם בשבת ליכא גזירה:
אך מש"כ כת"ר דלא חסו רק בדבר חכשט דילמא שלפא ומחוי
זה טעות דגזירה דשלפא ומחוי דאסור אף בדבר שאנו
חוץ לענין טבילה זה חית אסור רק בחכשטין כגון בחמטין וטבנות
ושריטין שאנו חסרים חבל בדבר שחין לטבילה גזר בכל דבר
וגם מה שכ' כת"ר נ"י דמוך שבלונה כיון דחית מלוא לא אחיה

ורק נאמר שכבר הארה כ"ח בשעות לא ראה נאמר שחזר לאו במקום שעת הדחק וגם משהוא בל"ה אין ראה דבשעות הקטל בכתב דברים וכמו דאמרין בב"ה (דף ז') דאשמי שומא לא מפשיק וכן בברכות (דף ס"ב) בטהרות הקטל :

וגם מה שהביא הג"פ מנחם דודי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ג"כ איט ראה דהא דעת הר"ף והרמב"ם דלא קי"ל כרשב"ל וגם בשעת הדחק לא סמיקין אר"ש ומה שהביא שם הג"פ עוד מהש"ס דבשעת דאשמי ק"ש דודי הוא ר"ש וכו' לא יל ראה כלל דמאי איכפת לן אם מחייבין אותו לקרות ק"ש דהא ליכא צד צדקה לבטלה ולא גרע מקורא בחזרה וגם מה שהביא מר' הא"י גבי אחרון הי"ב הנה לא ראה בספר אר"י עצמו שפירין לא מרס בימיו ולא ראה רק דברי אר"י שהביא בבהמות אשר"י אבל אט שזכרנו לאורו המעיין שם יראה שצ"ק סמיקתו הוא משום דגם רבן מודה בשעת הדחק שכשר אפילו בפסולין ומשמע שיכולין לבדוק עליהן ג"כ ודלא כמו שטון הגאון בעל ג"פ בדבריו וגרס לו שלא ראה דברי הא"י עצמו. וכל זה כחצתי רק להחליט במקום אחד אבל במד"ד בל"ה לא שייך כלל כל זה דכל זה לא נאמר רק היכא דלא אימתר הילכתא בהדיא כמר או כמר. אבל בידון בית הסתרים אי צעיק ראי לביאח מים אדרבה רבותיו של רבי ס"ל דא"ל שיהיה ראי לביאח מים ודוע דא"ל אלה כרבי רק מחזירו אבל לא במקום רבו ופי' כחובות (דף כ"ב) דאיכא פלוגתא אי הלה כרבי רק מחזירו או לא. וא"ל אי לא היה אמתר הילכתא כדברי מי שדודי היה הילכתא כר"ש ור"י צרי' דא"ל שיהיה ראי לביאח מים. אבל מה נעשה הרי רבא שיהיה מאמרו ביה"א אמר בהדיא במד' (דף ס"א) דלשולם יאמר אדם בחוק ביתו שחשף חשה מרחק בית קמטיה במים ומקשיק מחזי בית הקמטים ובית הסתרים אינן לריבין לביאח מים ומחללין נ"ה דביאח מים לא צעיק ראי לביאח מים מיה צעיק וכדרי' דר"א וכו' הרי בהדיא דרבא וסאמא דגמ' ס"ל כרבי וכן שכר נפסק בהדיא כד' מ"ד אחד לא מהי ביה שום שעת הדחק שבעולם ואם פסק אחד להפך אי כטובה בדבר משנה וכדליתא בסנהדרין ל"ג דעשה דידי ודידי מלי א"ל אטו אן קעלי קני בלגמא אן וצדא בעל כל דברי כח"ל ג"י :

ומה שהביא מהש"ס דבמות (דף ל"ז) דאמרין דבשלמא האם כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג גבי אשה כהן כיון דלא אפשר עבדין כרבנן שאני האם דכבר כתב הא"ש בשעת ב"ס"פ ר"ל דמילה וכן החושש בצימות ובגדה (ד' מ"ד) ובצטרות (דף כ' ע"ב) דמשיק דין קי"ל כרבנן דחולין בתר רובא דרוב וולדות הן בני קיימא רק דלחמרא עבדין כרשב"ג במקום דאפשר. וע"כ י"ל כן דא"ל ה"ב מחזירין לאשת כהן להשאיל בלא חליטה ולהכניס עצמו בספק צמח לשוק דארייתא ואדרבה מוטב שגאלת ויהיה רק בלחור ספק חליטה לכהן דחש אלא שצ"ק דרבנן וע"כ כמו שכת' הא"י שם דמשיק דין א"ל חליטה כלל ולפיכך בלשון כהן עדיף טפי שלא תחלוץ כדי שלא יאמרו דקמו רבנן במילתא שחולל לא היה בן קיימא וקאחי למשרי חליטה לכהן. וגם מה שהביא מהסוגיא דמין (ד' פ"ד) בלחור ע"מ שחשול לפלוני דאסורה להשאיל לו לכתחילה ואם נשאלה לא חלל משום גזירה דרבנן לא מפיקין כבר כתב בעלמא דאין לדמות גזירות דרבנן להדי. וע"כ י"ל כן דהא האם דאם יימא דלרין לאורא הרי יכולה אח"כ להשאיל לאחרים אלא ודאי דהאם שאני ורואה מהא דאמרין בסופ"ב דבמות דכל צדקה לא מפיקין משמע דוקא בלחין אסורות רק משום דיוצא לפו עליהם אבל שאר איסור דרבנן אפילו במקום עיגון לרין לאורא. וכן ראה מרואה דס מחמת ח' דכתב הפוסקים דאין האיסור רק מחמת וסא דנחשב כמו וסא וכל פיקר ווסאזות איט אלא דרבנן ואפ"כ אמרין דאם גם בצמל כג' מלאה דס ג"פ הרי אסורה לכל ואריכה בדיקה שפירת ואם מלאה דס בראש השפירת הרי אסורה לכל אדם ולא אמרין דלא חלל משום עיגונא :

דא מחד ועוד ראה מנחם מוקדם דפסול ואף דאיט אלא גזירה בעלמא שמה יפה חבה לחזרו וגם בכתב צ"ס ומחשם בליה איכא כמה דעות דלא סמיקין על ר"ש אף בשעת הדחק : **ובידי** לענין הלכה למעשה ל"ל להסכים ג"כ להיאר כיון דהאשה חוששת גם משום איר קר ולכן מהרה תמיד שיהא מיד דחוק בלחיה שדודי נחשב כמישום שאיט מקפיד דהא הגרע"ל ז"ל מחזיר כעין זה בשעת שמתנת בתוך הדחם ואף דהאם ג"כ איט בחר דאיכא סנה"ל אם תמיד בסעודה וכן הנהג נאמר בשעתה. וג"כ יסלן לנצח

י"ל דמקרי אינה מקפדת ע"ש היטב. וא"כ במד"ד דהמוך הוא דבר שחזר מנופה וגם הסנה איט אלא בשעת שחזר במים אין כח אחד מהסנה נאמר לא מסעם דהי רבייה ולא מסעם דאינה מקפדת דהרי כל היס ליכא סנה להסיר. וא"כ כל היס נחשב כמישום המקפיד :

וגם טעם השלישי שכתב כח"ל ג"י משום דכיון דחלל פליגי צדא אי צעיק בבית הסתרים ראי לביאח מים בשעת הדחק יש לסמוך על דעת המקל. הנה מה שהביא ראה מהמשה דעדיות האה המעיין שם יראה דלא הוזכר מה עדי רק דאין שם דשט דברי היחיד שאם יראה צ"ד חת דברי היחיד יסמוך עליו [כ"ה טוספת הראש"ד שם] ופירש דיקבע הלכה כמותו לעולם ולא כהר"ם. אבל לסמוך עליו בשעת הדחק לא הוזכר שם [והאמת דבחושתא שם הוזכר גם דבשעת הדחק סמיקין על היחיד והא"ל בראש"ד שם. אבל י"ל דצעיקין נמי שיראה להם כדברי היחיד וז"ק] ואם צעיק דין מסמימם לרעה הרבים אפשר דאף בשעת הדחק אין לסמוך על דברי היחיד אם לא במקום שאמרו בנמרא בהדיא דכדאי לסמוך על דברי היחיד בשעת הדחק כמו בצמין (דף י"ט) לענין נכתב צ"ס ונחשם בליה דר"ש מכשיר ואמרים פוסלין ואמרין שם דכדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ואדרבה משם ראה דכלל האורה כולה איט כן מדיאלר רגמ' לאשמעין הכל כן ומשמע דשם היו מסתבירא לה דברי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק אבל בעלמא לא. ואף דהאם איט ג"כ רק גזירה דרבנן משום צד לחזרו וגם שם גופא דעת הר"ף והרמב"ם והגרמ"ה ז"ל דלא קי"ל כר"ש כלל וגם בשעת הדחק ובמקום עיגון וכמו שכתב רבי' ב"ס' קב"א. ובש"ע שם הביא דעת המעשירין בשעת הדחק בשם י"ל. ועוד מבוחר שם בצ"ח דאף לרעה ה"א שכשר בשעת הדחק עגון שהלך הבטל למרחקים היינו אם כבר נתגרשה צ"ס. אבל לכתחילה אסור לגרש צ"ס זה אף שחשאר על ידי זה עגונה לעולם. וא"כ האין נחיר במד"ד בכל פעה ופעם שחשאר ומהיה אח"כ פס בעלה ולסמוך על התנאים המחזירין :

ועוד ראה מהא דתניא בגדה ד' ו' דמעשה דעשה רבי כר"ל ולאחר שחזר אמר דכדאי הוא ר"ל לסמוך עליו בשעת הדחק ואמרין דלאחר שחזר דרבים פליגי עליה אמר דכדאי הוא ר"ל לסמוך עליו בשעת הדחק. כיון דכבר הארה כן והיה קשה לחזר צו שהשולל הלך לו והיה טורח גדול לרדוף אחריו וכמו שכתב החוש'. ואי כמו שפירש"י שם דהיה שנה בלורה ומשמע להדיא דאם היה חזר מקודם לא היה מורה כר"ל ואף שהיה שעת הדחק. ועוד דהאם שאני דגם חכמים דפליגי עליה הקלו בשנת בלורה ולאביא דאמרי דטהרות אפי' לפיכך ותו להפסד טהרות וכדלמרינן שם דף ס' [ומה שהקשו החוש' על רש"י שפי' דמעשה דרבי דאמר דכדאי הוא וכו' דהייט שהיה שנה בלורה דברי בשנת בלורה גם לרבנן סבור ואמאי אמר דכדאי הוא ר"ל. אה מלבד שיש לומר דלרבנן דוקא בשנת בלורה וגם איכא הפסד מחזרה דטהרות ובמעשה דרבי לא ה' הפסד מחזרה וכן מראה מר' חשבה הרשב"א שהוצא צ"פ במאק הכללים שהזכיר כח"ל ג"י. עוד י"ל דכיון דבימי רבי לא היה קודם ולמ"ד דמעל"ס שבגדה לא גזרו רק לקודם מחזירין שם בגמ' דמ"מ טהרו יין לנסכים וטהרו חמין למחמת וכדאמרין במגינה דחברייא מדין בלילה משום מהרה יבנה צהמ"ק. וג"ל פשוט דלא היו מקדישין כיון והחמים דהא קי"ל דאין מקדישין ואין מחזירין צד"ל משום חקלה רק דהיו מכניסין ופשו אותן על סהרה הקודש כדי שאם יבנה המקדש יקדישום. וא"כ אם יטמאו אותם אין כחן רק הפסד טהרות דכיון דנעשו על טהרות הקודש ונטמאו בטומאה מעל"ס או ח"ל לטהרותם וגם אין יכולים לשמרים לשיבנה צהמ"ק וע"כ לרין לשופק ולעשות זילוף אבל אין צדא היק לשאר יטת דהא אין מחזירין לחזר וליטול יין ולשומרן בטהרה לנסכים. ולכן בשנת בלורה דאיט מלי כ"כ יין לטהר לכן ראה רבי להחיר בדיעבד מחזר דכבר הארה כר"ל. אבל חכמים לא החזירו בשנת בלורה רק צד"ב דהיה לרין להקדיש יין אחר לנסכים ולא ימלאו :

ולפלא צעיק דברי הרשב"א בהשקפה ב"ס' רג"ל והוצא בקורר צ"ס גט פשוט שם ובס"ס בחידוד הלכות שם דהוא"ל מהך מפשה דרבי דבאסור דרבנן יש לסמוך אדברי יחיד בשעת הדחק דהא מלבד שכבר דהא צ"ס שם דטומאה מעל"ס קלה משאר איסורים דרבנן ואין להביא ראה מהא לשאר איסורים דרבנן עוד אי חמיה דאלו רבי לא החזיר לכתחילה בשעת הדחק כר"ל

לנרף כל הראיות שהביא כח"ר נ"י מד' הרמ"א בזה"ע סימן י"ג
 דיש להקל במופקרת וה"ל שמה תהיה עם בעלה בלא טבילה
 כלל ואף דיש לחלק דהתם הביאה לינו איסור רק דחול' אסרו
 מפני תקנת האולד ובמופקרת לא שייך תקנת האולד כלל ומיהו
 קצת רחיק איכא:

וגם הסביר דבשעת הדחק יש לסמוך על ר"ע ור"י ברי"י במוספתא
 פ"ח דמקואות י"ט מקום לאומרו דהרי הרשב"א והאור זרוע
 בה' ט"ז כתבו בזה"ל דמשנה דעדיות מפרש דבשעת הדחק
 יש לסמוך אדברי יחיד ומה שכתבתי לדחות דשלי הכא דרבה אחר
 בפרוש כרבי ליט סתירה כ"כ דהא רבא לא אמר דהלכה כרבי
 דפסל חליה רק דלשול ילמד אדם וכו' אפשר דליט סתירה חלל
 לכתחילה בפלמח ו"ל דגם ר"ע ור"י ברי"י מודו דחול' לכתחילה
 צעיק שיהא רחוי לביחא מים אף צבית הסתרים ולא חמרי רק
 דאם יש דבר החולץ ואל"ל להסירו ליט פסל הטבילה וע"פ פליג
 רבי ואומר דחולץ גם דבפסד. אבל בשעת הדחק בודלי יש לומר
 דסומכין על דעת ר"ע ור"י ברי"י דר"ע היה רבו דרביה של רבי
 דרבי היה תלמידו של ר"ש בן יוחאי ור"ש בן יוחאי היה תלמיד ר"ע
 וכדליתא ביבמות דף ס"ב [ורק דלן הדבר ברור דר"ע ור"י ברי"י
 דס"ל בנכנסו לחדות וקסמין בסדקי רגליו שאין חולץ וכן באיספליה
 ורטיה שפ"ל צית הסתרים שאין חולץ שהוא מטעם דס"ל דצית
 הסתרים אל"ל שיהיו רחוי לביחא מים דאפשר דטעמם דצבית הסתרים
 אין דרם של אדם להקפיד אם יש שם איספליה ורטיה כיון שאיט
 נראה לעין לא חיככה ליה והי כמיטעם שאיט מקפיד וכן בלרורות
 וקסמין שבסדקי רגליו. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב דמקואות
 הלכה ג' דצית הסתרים בזה"ל נשואה חולץ היטפה הגדבקה שם
 ונריכה להדיח אבל בפטיה וכן באיש ליט חולץ ו"ל דר"ע ור"י ברי"י
 ס"ל גם כן גם ברטיה ואיספליה. ומיהו ברי"י מוציא דפליגי וס"ל
 דלא צעיק כלל דיה' רחוי לביחא מים וכ"כ גם הגר"א ז"ל:

ומ"מ דבר זה נרץ לשאל עוד אלל רופאים מומחים אחרים א"י
 הוא בלחמא סבנה לה אם תגיע לחת להאזן וגם ימחול
 כח"ר נ"י לכתוב עוד לזה"ל רב וגלן מוציאה מגלוי וממני המפורסמים
 ואם גם הוא יסכים להיחר איז אמעייב שיבה מכשורי:

ורענין למשי"כ לפיל דנבי איש לא שייך הגזירה דשמה אחרמי ליה
 טבילה של מטה דבזמן ר' יוחנן כבר בטל הסתירות
 נרץ להסוף על זה דאין לומר דשייך טבילה לעמן תרומה ותזה
 דהא ליחא דמלבד דלא נמלא דר' יוחנן היה כהן הנה מלבד זה אף
 הא בלחמא ח"ל וכן בחלה השניה של ח"י דנחלנה לכהן לאחר הטבילה
 מ"מ כיון דהחלה ליט רק מדרבנן אפשר דליט פסל חליה
 בטבילה ז. וגם אין לומר דלרד לחוש דשמה ידומן לו טבילה
 צע"ק לנרץ ק"ש ותפילה מוחמת תקנת עזרא דנראה דבטבילה
 צע"ק לא נצו על מיטעם המקפיד כיון דפיקר הטבילה הוא מדרבנן
 ובכמה דברים הקילו בטבילה בטל קרי דהא יש דעות שכשר
 אפילו בשלובין. הגלע"ד כתבתי בפז"ה:

אור ליום ד' ב"ח שבט שנת תרנ"ו לפ"ק

נאום שלמה הכהן סו"ן דפ"ק ווילנא.

סימן מב

בעודה במוש"ק פ' תז"מ ד' חייך תנ"כ בש"ס נדה ד' ס"ז
 פ"ב אחר חטור אחר אחר לכוין שלא תהא טומאה
 מפסקת צניקה ר"ש אומר אחר חטור אחר מפסק חטור אבל
 אחריו גמרים אסור לפסוק ק שמה חטור לידי ספק פ"כ בגמ'
 והנה נסתפקו בזה"ס שם חס ר"ש קאי גם אטבילה דלסור לכתחילה
 לפסוק כן אפילו לטבול דשמה תשמש ואח"כ תראה דם ונמלא
 דחטור הגקיים למפרע וחטור לידי איסור כרה. ועפ"י ריחא דלחמ
 שלא תבוא לידי ספק דהרי אפשר לה לטבול ולא תשמש עד הלילה
 ולא תבוא לידי איסור כלל ומ"מ אסור גם הטבילה דשמה השמש
 וחכמים פלמח לידי ספק דספק קיל ליה לאגזי דחטור מלמח
 שלא תראה דם וכן משמע בלחמא ממוניה בגמ' שם דמקשה
 מכדי האידנה כולה נשי ספק צות שזיטה רבנן ליסבלינה ביממח
 ד' ומשי משום דר"ש אלמח דר"ש מיירי בטבילה ואח"כ חזר בטס
 דלשול דקאי אהשמיש אבל טבילה שרייח לר"ש אלל דלח"ר נצו

גם על טבילה ובשעה ז שומד גם הראב"ד ז"ל בתשובה והנה
 דבריו בד' הראש"ש ז"ל במו"ט בטח סתים דהנה הראב"ד
 הביא שם מה רחוק דשולמח ש"ל ליט סתור רק לטהרם אבל לא
 לבעלה דאם ליחא דסותר גם לבעלה היכי אמר ר"ש דמה"ס
 מותרת לשמש גם ביום ז' הא משמחה ח"ל שלא חפלות ופולמח
 ש"ל סותר מיהא יום אחד וא"כ אין כלל רק שעה ימים והר"א ש
 דהה זה דכיון דליט סותר רק יום אחד אין קפידא דהא מ"א
 היום כטול [והא דמסיים שם דדס דסותר למפרע לא שייך
 דמקלח היום כטול ל"ל כוונתו דהא סותר אפילו מקלח היום
 שער וגם כל השעה ימים הקדמים אבל פולמח ש"ל ליט סותר
 למפרע כלל רק בלוח היום שפולמח ליט נחשב לנך משעה
 שפולמח ובלק לא שייך סתירה צה רק בלחמח הגקיים דבפיק
 שלמים. אבל ביום ה' דלחמח מקלח היום כטול מה ליכמה לן
 מה דסוף היום ליט נקי כ"ה סוגח הראש"ש ז"ל] ובאמח דבלח"ה
 יש לדחות רחיי הראב"ד ז"ל ד"ל דהא דלחמח ר"ש דמה"ס סותר
 היינו בהפירה שאיט מולח ש"ל וכה"נ משקינן בגדה (דף ט"ז) על
 הא דמקשה שם וחיפוק ליה דהוא צע"ק ומשי שלא בגמ' ביחא.
 אבל מלמד תמחי על הראב"ד והראש"ש וגם על החס' שלא פייט
 בזה"כ צפ' מפרע שם הא מקור של דברי ר"ש ושם ליחא בלחמח
 צה הלשון ר"ש אומר ואחר חטור אחר מפסק חטור כיון שטבילה
 סתירה להחפסק בטהרות. אבל אחריו חכמים שלא חפסק ק שלא
 תבוא לידי ספק פ"כ ומלשון זה מוציא דלא קאי לא אטבילה ולא
 אהשמיש רק קאי לעמן סתירות דמה"ס מותרת לעסוק בטהרות
 [והייט דמותרת לעסוק במעשר שר דטבול יום מחר צו דק"ל דטבול
 ועלה לכול במעשר]. אבל חכמים אסור לעסוק שלא חכמים הסתירה
 במפק טומאה דשמה חרלה דס ותעמח הסתירות למפרע ובסס
 שאסור לטמח מע"ש בידים ק אסור להכניס מע"ש במפק טומאה אבל
 התורה לא משעה שמה תראה והילק הגם אם יטעל דספק טומאה
 ג"כ אסור לגרום מה"ס מ"מ הכא פכחיו ה"ל סתירה לא משעה
 התורה דשמה תראה ותסותר ורק דחכמים חפשו שמה תראה. וא"כ
 אדרבה מדלא אמר ר"ש רק דמה"ס סותרת לעסוק בטהרות ולא
 אמר נמי דמה"ס מותרת נמי לבעלה אלל ודח"י דלבעלה
 אסורה בלחמח משום שא"ל שלא חפליט ופולמח ש"ל סותרת
 למפרע המקלח היום שספרה ונמלא דאין כלל אלא רק שעה ימים
 וא"כ ש"מ מד' החו"כ אלו תלת מלח דשולמח ש"ל סותר גם
 לבעלה ודלא כהראב"ד. — והב' דשולמח ש"ל סותר גם ביום
 ה' ודלא כהראש"ש. — והב' דר"ש לא קאי אטבילה רק קאי על
 סתירות ודלא כמו שכ' החס' בזה"ל אמיטע וע"מ שפיר מייד
 הא"ס רחיק מר"ש גם אטבילה והייט בזה"ל נשואה דטבול לבעלה
 ג"כ והלק ליט אלל מלח גזירה דשמה תשמש ג"כ ביום ותשמש
 ח"ל שלא חפליט וסותרת הפליטה יום אחד מה"ס ונמלא שבעל
 וזה למפרע שהוא באיסור כרה. והא דתשמש מד' ר"ש דס"כ
 ה"ל דטבילה מותר הייט צגשים פטיות דליק מובלות רק לטהרות
 ובדידה בודלי טבילה מותר דאין כלל אלא גזירה לגזירה דשמה
 חפסוק בטהרות ושמה תראה ותסותר וסלי הא לא נצו רבנן אלל
 בזה"ל נשואה גם טבילה אסור דשמה תשמש ואם תשמש חסור
 הפליטה להגקיים ואל"ל לכמש"כ לפיל דאם חסור בודלי תשמש כ"ל
 הגלע"ד כתבתי בפז"ה:

ועיד דליחא בפור צבי' ק"ה דלא יבז במטה המיוחדת לה אפילו
 שלא בפניה והא מד' רב הא גלון ז"ל וכן כתב הרמ"א בזה"ס
 בסימן ה"ל דאסור ליבז על ספסל אחר שמהמח וליט מוסבת
 כשחששו נדה יושבת עליו וכו' מדברי המדרש שמשחי מכסוד כרה
 הגלון אדריק המטה מ"ה מ"כ ז"ל ספק גדול לה מלשון הכסוד בסוף
 פ' מטרע דכתיב שם ואם על המטבא הוא דלחמח קשה מה לשון
 חס ועוד ין לרדק דנבי משכב לא אסור דהמשכב הוא משכב
 שיהא שוכב עליו וגבי כלי מפרש הכסוד אסר הוא יושבת עליו
 דהא בלחמח גם במשכב ליט מוסמח משום משכב רק אם
 שכבה היא עליו וה אין לומר דלחמח לאשמיטין דבפיק שיה' מיוחד
 לשיבה דל"כ יסל לומר דשטור ונעשה מלחמח דהא מלמד מקלח
 הקודם וכל המגע בכל כלי אשר תשכ עליו ודעיק דהייט
 שיהיה מיוחד לשיבה ולק אחר בגלון ה"ל דע"פ פשוט ין לפרש
 דקאי אבעל דהוא אסור ליבז על המשכב שלה וא"כ שסמח
 ליט שוכב עליו וכן אסור ליבז על הכלי שיהא יושבת עליו סתה
 דסמח

ועוד רחיתי לבאר כאן שמי הלשון בין החום' להג' דהחום' כחצו בלשון דלא מקרי כלל לחתוך חיסורא גבי מדה משום דדרך הדם להיות פסוק ומה שצריכה טבילה לא איכפת לן דהא בידה לטבול וכמו בשחיטה דנאמן ע"א ואף דלחיתוך חיסורא משום דבידו לשחוט שפיר ואלו הג' שהפתיק נמי לח' החום' דדרך הדם להיות פסוק מסיים ואי רגלים לדבר ומשמע מלשונו דחזקת חיסור בודאי הו' גם במדה רק מ"מ אין ללמוד משם לעילא דשאיני נדה דרגלים לדבר דכבר נטעמה וידבר שיש רגלים לדבר שפיר נאמן ע"א אף דלחיתוך חיסורא. ולכאורה תשובה דמאי נאריך לזה וכי כעורה מה שג' החום' דלא מקרי חזקת חיסור. ואמנם כ"ל דהג' שפיר נאריך לזה דהא סברה החום' אינו אלא לפי מה דקיי"ל כרצ בקידושין (ד' ע"ז) דחזקה העשויה להשמיט לא מקרי חזקה. אבל לשמואל שם שפיר מקרי חזקה. ח"כ הרי מוכרח דשמואל סבר דגם בחזקת חיסור נאמן ע"א ורחיבה מנדה דהא לשמואל הו' בנדה חזקת חיסור ממע ומדשמואל נשמע גם לדין דהא בזה לא מליט פלוגתא בין האמוראים. ולכן נאריך הג' לומר דגם לשמואל אינו רחיה מנדה דהחום' הו' רגלים לדבר דכבר נטעמה וידבר שיש רגלים לדבר אף בדבר שיש לו חזקת היתר מ"מ נאמן ע"א לחסור וכמו גבי סוטה דנאמן ע"א לחסור משום דאי רגלים לדבר שהרי קינא לה ונטעמה. וח"כ כ"ש דנאמן ע"א להחיר במקום דליכא חזקת חיסור דהא דעת הרשב"א דלהחיר נאמן ע"א אף דלחיתוך חיסורא ואף דלחיסור אינו נאמן הרי דלהחיר יש יותר נאמנות לע"א יותר מלחיסור וח"כ כיון שע"א נאמן חפי' לחסור בדבר שיש רגלים לדבר כ"ש דנאמן להחיר בדבר שיש רגלים לדבר — הגלע"ד כהבתי בעי"ה :

דסתם כלי כשזשכין עליה היא מהגדנדה וקמ"ל קרא דמ"מ אם סבר לו דהיה שנג וסכס על המשכב שלה לו ששכ על הבלי טמה ביחד מ"מ אינו טמא רק טומאה ערב ורק אם שוכב ישכב איש אשה לו טמא ז' ימים :

ועוד שהעיר עוד האלון הג"ל על לשון הכתוב שם ואם טהרה מוצבה ופירש בחי"כ כשפסקה מוצבה דלכאורה לשון ואם אינו מחזקת דהא כתב הא"מ בריש גמין דבמדה וצבה לא מקרי לחיתוך חיסורא משום דדרך הדם לפסוק וא"כ הו"ל למכתב ובשטח מוצבה ודמק לאחר. ואכן לפנ"ד נ"ל דהכתוב בזה לאשמעין דביום שפסקה מלרואה לריכה להיות צדקה כדי שתפסוק בטהרה והייט דכתיב ואם טהרה מוצבה כלומר ואם חדע שטהרה מוצבה והייט שפסקה בטהרה לו תחזיל לספור מיום הנמחרת שבעה ימים. ואגב דלייריין בד' החום' דגמין הג"ל נ"ל לבאר במה שהחום' כתבו טעם דלא מקרי לחיתוך חיסורא משום דדרך הדם לפסוק ומשום האמינה החורה להאשה ואכן הג"ל בריש האשה רצה כתב עוד טעם דמשום האמינה החורה דשאינו החום' דלא אלא ביד' נ"ל דהחום' מחולק עם הג"ל בדיון הספירה אם הבדיקה בעד ג"כ מה"ח ואף שיוענה בעלמא שלא הרגישה מ"מ לריכה בדיקה מה"ח דשמה הרגישה ולאו אדעתה או אפשר דהבדיקה אינו אלא מדרבנן ועיקר הספירה דלריכה שהדע בעלמא שלא הרגישה. דהנה הג"ל סבר דמה"ח ח"ל בדיקה וא"כ האמנות אינו אלא שלא הרגישה וזה ח"ל בלחמה. אבל החום' סברי דגם הבדיקה הוא מה"ח וזה אפשר בלחמה ואעפ"י האמינה החורה. ולכן הולרט לתר דשאינו החום' דלא מקרי לחיתוך חיסורא כלל משום דדרך הדם לפסוק :

הלכות מקואות

סימן מד

דהא דקטפרס אינו חיצור היינו דאינו חיצור המים ולמטה למים דלמטה ואסור לטבול למטה במקום דעדיין לא ירדו מ' סאה. אבל המים שלמטה אינו חיצור למים שלמטה משום דסופן לירד למטה והלכך למטה טובלין כן ח' הראב"ה. ואכן הב"י דחה חידושו זה דא' הוא דעת ר' יהודה בתוספתא אבל חכמים פליגי עליה. לפיכך ח' הוא ז"ל דנדר לא מקרי קטפרס דהא הולך במישור ואף דיש שיטת מטע דל"ה ה' המים עומד מ"מ אין זה מקרי קטפרס דלא יהא נמשך כחיצור. ועפ"י ז"ל דגם ר"ח ס"ל כן. ולפיכך מעיקרא שהיה יורד המים מקה"ק עד שהגיע לפתח ב"ד היה יורד הכל בשיטת גדול מלמטה למטה דהא הקרקע של היכל ה' גביה מקרקע עזרה פשרים אמה ומשם עד רגלי הר הבית היה הולך ג"כ בשיטת ובמורד עד שהגיע לפתח ב"ד לפיכך לא היה רשאיין לטבול שם. אבל לאחר שהגיע לפתח ב"ד שם כבר נפסק השיטת והולך בשוה כשאר הגמלים שם היה רשאיין לרמוץ בו וצין וזכות וכו' וספיר מוכיח דלמה דווקא כיון שהגיע לפתח ב"ד רוחלין בו וצין וזכות ונחת אבל מעיקרא לא. וע"כ דלאדם בעינן מ' סאה והלכך לאחר שהגיע לפתח ב"ד דשם הולך המעיין במישור שלא בשיטת שפיר מטטרף כל המעיין למ' סאה דשם לא אינו קטפרס. אבל מעיקרא דשם הוא יורד בשיטת וספיר הו' קטפרס גמור. ולכן ה' חסור לטבול שמה משום דכיון דקטפרס אינו חיצור ליכא מ' סאה בבית אחת וזה נ"ל כפתור ופרח ליישב דברי ר"ח ז"ל :

ואין להקשות דא"כ מאי מביא רב יוסף רחיה מקרא דביום ההוא נדדה לריכה לישב עד לזוהרה במים דילמא הא דמעיקרא לא משום דשם הו' קטפרס וקטפרס אינו חיצור דהא אינו קושיא דמדכתב קרא דיהא מקור נפתח וגו' משמע דלאו משום דשם ואלין חיצור. דא"כ לא תליא זה במקור נפתח דלטו קודם לאו מקור נפתח הוא. וע"כ משום דבעינן דיהא המים גבוהין עד הטאר. ואכן מסקינן דלית הילכתא כותיה דלא בעינן כלי האו והא דכתיב יהיה מקור נפתח היינו משום דמ"מ בעינן שיהא המים למטה מציבורו וזה. ומיאו אי קשיא הא קשיא דא"כ מנ"ל להוליך ר"ח מזה דבעינן מ' סאה ומשום מעיקרא לא דילמא משום דמעיקרא לא ה' המים גבוהים כ"ל עד טארה לו עד דאת למטה מהטבור. ובחמה שכבר העיר הגר"א ז"ל בביתוריו ליו"ד סימן ר"א דילמא הא

גרסינן ביומא דף ע"ז ע"ב ח"כ פתחם משום רב הונא ליפוראח מעין היואל מביא קה"ק בתחילה דומה לקרני מצבים כיון שהגיע לכל נעשה כחום של שחי וכו' מכלן וחליך היה מתגבר וטולה עד שמגיע לפתח בית דוד כיון שהגיע לפתח בית דוד נעשה כנחל שוטף שבו רוחלין וצין חצות נדות ויולדות שנאמר ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלים לחסות ולנדה לאחר רב יוסף מכלן רמו לנדה שצריכה לישב עד טארה במים ולית הילכתא כותיה ע"כ סוגיית הגמ' דלשם וכחצתי על הגליון בעי"ה ז"ל. הגה מכלן הביא ר"ח ז"ל רחיה [ואובא דבריו בחי"ה הארוך בסוף בית ה' שער הטבילה] דלאדם בעינן מ' סאה אפילו במעין מדלמך כיון שהגיע לפתח ב"ד נעשה כנחל שוטף שבו רוחלין וצין חצות נדות ויולדות מכלל דמעיקרא לא ואף דמעין הוא וע"כ דמעין נמי בעינן מ' סאה לאדם. ותמה על זה הגר"א ז"ל בביתוריו ליו"ד בריש סימן ר"א בממ"נ דהם ס"ל לר"ח דטעם דמקור חונה מטהרה בוחלין משום דוחלין אינו חיצור דכל ווחלין חשבינן ליה כקטפרס ח"כ אדרבה משם רחיה להיפך דהם ימא דלאדם בעינן מ' סאה ח"כ אף שהגיע לפתח ב"ד חסור לטבול בזה אדם דכיון שהוא זולת אינו חיצור ולא משכחת טבילה לאדם לדידיה רק במעין העומד וא"כ ע"כ ז"ל דר"ח לא ס"ל סברה זו דהא לא נמשך כקטפרס וכמו שג' הב"י [ביו"ד בסוף הסימן ד"ה כתב עוד שם המדרי] על קושיית הראב"ה שהובא במדרי דהאלך טובלין בנהרות דהא הו' קטפרס וקטפרס אינו חיצור וזו' הב"י על זה דנדר לא דמי לקטפרס דלא מקרי קטפרס רק אם משופע ביותר. וא"כ הדרא קושיית ר"ח דלכתיבה דלמה מעיקרא לא היו טובלין דהא בכל שטח המעיין ליכא מ' סאה [כ"ה] חזק סוגיה הגר"א ז"ל בתמיהתו על ר"ח רק שהוא קיטר בקושייתו אבל וודאי דכוונתו כמו שכתבתי [ולכאורה תמיהה עטמה היא על ר"ח ז"ל. ואכן לפנ"ד נ"ל להאיל לר"ח ז"ל מקושייתו העטמה האו ודברי ר"ח בזהרין ומחליין כשמש בלגרים. דהנה כבר הקשה המדרי בשם הראב"ה דהאלך טובלין בנהרות דהא קטפרס אינו חיצור [ושמע דכוונתו להקשות לפי דעת הסוברים דלאדם גם במעין בעינן מ' סאה] וליכא מ' סאה כלל. והנה הראב"ה חירן

היה נמשך המים כמו שאר נהרות ונהר לא מקרי קטפרס: ומד' ר"ח הוא סיעתא גדולה לר' הב"י. ושם ראיתי בחסד' ניסין (דף ס"ז) דמוכח שם להדיא דר"ח ז"ל ס"ל כר"מ ור"י וכדעת המרדכי. אך מ"מ נחמא דברי ר"ח דר"ח ז"ל שם אינו סובר לגמרי בהעדר ש"כ דהא דמוכח לטובל הייט דחוקא החס דבאמלצית איכא מקוה סלם. אבל כל שצריך לנרף למ' סלם גם למטה אין סובלין. וא"כ בטל לדעתו ח' המרדכי דהא אין ידוע שיש בטהר מקום שיש בו מ' סלם בלא קטפרס. וע"כ דנלך לסברה הב"י דבטהר לא מקרי קטפרס כלל ולפ"ז ח"ש דברי ר"ח. וגם מדברי ר"ח ז"ל הוא סיעתא לדברי הרב"י דהל"ה ישאר הקושיא על ר"ח ז"ל דהאך סובלין בנהרות ואף חס קי"ל כר"י ודוק:

ואי"י דהי"ר ד' המרדכי הג"ל ינחא בה מילתא דלכאורה נריך ביאור דמאי קשיא ליה להמרדכי מנהר דהא כל נהר דיו כמעיין בכל השנה כולה ומעיין מטהר בריש וז"ל דס"ל כר"ח דלאדם נריך מ' סלם וכיון דקטפרס אינו חסור ה"י ליכא מ' סלם ביחד. וז"ל לרידה דהא דתן דמעין מטהר בוצולין היט במעיין העומד אך דוחל למעלה על שפתו אבל יש מ' סלם בחד המעיין שמומדין במקומן והמילה הוא למעלה ממ' סלם וס"ל דג"כ מקרי דאפי' אם נחל למעלה ממ' סלם ג"כ פסול וכ"ה דעת הר"ש בזהמח ובכ"ה אמרינן דבמעין כשר. אבל בגמ' דטע' נחל הוא קשיא ליה להראב"ה דהאך סובל בו אדם כיון דקטפרס אינו חסור ה"י ליכא מ' סלם ביחד. וקל"ה יש לחמוה על הרב ב"י במש"כ בריש הסומן ומשמע שאלו המים משוכים עגון מעין שהוא נחל ואין בזה מקום מומד מ' סלם רק כשתלפף כל המים שמתחילה ועד סוף הם מ' סלם סובלין כלל מקום מומד שגוף הגטל מחסרה בו בין שיהא אדם ובין שיהא כלים לר"ה והביא ראיה מהאוספתא דמרדכי של מי גשמים ע"ש הי"ב. ומשמע מדבריו ז"ל דמוכח לטובל אפילו למעלה סמוך למחל המעיין בלפון ערדין לא ירדו כשישיר מ' סלם. ולכאורה קשה דהכי פשיטא ליה כ"כ דע' לדעתו דכל מעין ונהר הנמשך לא מקרי קטפרס כיון שאינו משופע כ"כ דין אמת. אבל לדעת המרדכי דבמעין המושך לא נהר ג"כ מקרי קטפרס והאך אין סובלין בו רק למטה בלפון שכבר ירדו מ' סלם עד מקום הטבילה וא"כ הי"י כחצ בפשיטות שמוכח לטובל בכל המעיין. וגם על הרב ב"י חז"ל חז"ל שבהקשה דדבריו שבהק' הסומן הם בריש המעיין בריש הסומן אינו מוכן כלל דהלא אדרבה דבריו שבהק' הם כקטפרס ולפיכך מטבילין בו ככ"מ מומד ודלא כהראב"ה דאין מחיר לטובל רק למטה במקום דכבר ירדו שם מ' סלם. והיחזר תמוה מה שמסיים דלפי מה שהביא הב"י ראיה לזה מן האוספתא מוכרח הוא דבריו ראב"ה והלא אדרבה דלפי ראיה הב"י מהאוספתא הוא דלא כהראב"ה וגם מה דמתרץ ומיהא אפשר לומר דהא דמעין דמערך היט דחוקא במקום דאין משופע אינו מוכן כלל וז"ל. ודע עוד דמש"כ הב"י בין אדם ובין כלים. ולכאורה תמוה לכלים פשיטא דהא כלים צודדי לא צניק מ' סלם במעיין. ועוד דמאי נ"מ הא טבילה כלים לא שייך האידנא. ואמנם קושיא חדא מחורלת בהצירה דר"ל טבילה כלים חדשים הרקח מן העובדי סוכים דטהר האידנא וטבילה כלים חדשים נריך מ' סלם וכמש"כ הסור בסי' ק"ב משום דליחזק לטבילה אדם דכתיב אך בני נדה יתחטא כנ"ל ברור סוגה הב"י. ולענין מש"כ לעיל בענין טבילה מלאך ראיתי לכתוב בכתב מש"כ של גליין העו"ל במס' חגיגה (דף י"ח) דהנה העו"ל שם הקשה בריש ברכה על הא דכתבו התוס' שם בחגיגה (ד' י"ח) דהא דשיעור חכמים שיעור מקוה אמה על אמה ברום שלש אמות משום דחסא קומת אדם צנוני בלא ארסא ה"י ג' אמות ומ' לברין את ראשו מן הגד. וכחז על זה בסו"א ומ"מ בחדס גדול בפרק לא צ"י ליה בזה דהא בעינן מים שכל גוש טולה בן וצניק שיהא במים כשישיר שיעלה כל גוש בן בנה אמת בלא ראשו. ושם מקשה על זה דא"כ למה לא הציב להא שיעורא גבי ויש שאלו הכל לפי מה שהא אדם צניק דכלים משנה י"א ומירין דלא דמי לנחש דהך דהציב שם אין להם שיעור לא למעלה ולא למטה אלא הכל לפי גדלו וקטע. אבל שיעורא דמקוה ה"י דאין לו שיעור למעלה מ"מ יש לו שיעור למטה דאפי' למע' נריך אמה על אמה ברום ג' אמות ק חיון בסו"א שם. וכחצו על גליין שם דלפי חידושי אמה

הא דמטיקרא לא משום שלא היה שם מים כ"כ שתוכל להתכנסות כל גופה כאלה. אבל בלמח נראה דטוונת ר"ח הוא דאי משום זה היו יכולין לטבול ולגדר כבייתא ולמאי נריך לזה נחל שוטף אלא ודאי משום דשם היה קטפרס וקטפרס אינו חסור וליכא מ' סלם וממילא מוכח דגם במעיין נריך מ' סלם. שוב אחרי כוונתי זה עיינתי בשלטי הגבורים על המרדכי בשבת כפ' במה אשה וראיתי שהעתיק שם תשובת רבינו משולם שכחז לרש"ס ולר"ה. ומה שהציב רבינו חס לרבינו משולם. שרבינו משולם כחצ שמקשה אחד הקשה דמ"ש ב"ב כתיב ורחץ בשרו במים חיים ולא כתיב כל וגבי טבילה בע"ק כתיב ורחץ כל בשרו. וחזרו ע"ז רבינו משולם וחזירו עפ"י דברי המשנה דמעין מטהר ככ"ש והמקוה במ' סלם ופי' רב יהודה גאון ז"ל דמגדר כבייתא נמי שפיר דמי והייט במעיין דמטהר ככ"ש ובכ"ש ח"א לטבול כל גופו בנה אמת וע"כ ס"ל דמוכח לטבול לחלוין. ולזה כיון הבה"ג במש"כ דמגדר כבייתא והייט שיכול לטבול אברים אברים בזה אחר זה אבל במקוה בעינן שיכול לטבול בנה אמת כל גופו ולפיכך בעינן מ' סלם שציעור זה יכול לטבול כל גופו בנה אמת וליפנין זה מדכתיב גבי טבילה בע"ק את כל בשרו משמע שצריך שיטבול כל גופו בנה אמת וזה ח"א רק במ' סלם אבל ב"ב דבעי מים חיים לא כתיב כל בשרו ומשמע דסגי שיטבול אברים אברים ולפיכך ילפינן מיניה דסגי ככ"ש לטבילה אברים סגי בכל שהוא כן הציב רבינו משולם להרש"ס ור"ח ואין ר"ח ז"ל הציב לו כי טענה גדולה טעה הוא וכל בני ישיבתו להתיר טבילה מלאים ולזה כיון הבה"ג במש"כ דמגדר כבייתא שפיר דמי ומיירי במעיין דמטהר ככ"ש. דזה טענה שאפילו חתוקות של בית רבן לא יטעו בו. ושוב הפסוקים חירץ ר"ח בדרך אחר. ומ"ש מבה"ג טעו בפשט דברי ב"ה"ג דהלא הבה"ג מיירי החס במקוה ואעפ"כ מחיר לטבול כמגדר כבייתא אלא הדבר פשוט דבה"ג מחיר לטבול ע"י פשוט ידים ורגלים דמיירי החס במקוה שיש בה מ' סלם אך שמימיה מרודדין וח"א לטבול בה כשהוא עומד יכול לטבול בפשוט ידים ורגלים ובה להוליא מד' רב יוסף דאמר דנדה לריכה ליכא עד לוארה צניס והך ישיבה ר"ל עמידה דלרין שיהא המים גבוהין כ"כ עד שיהיו עד לוארה במים שיהא יכול לטבול בעמידה ולא תלפך לשמות כ"כ. ולזה כחצ הבה"ג דלא קי"ל כר"ב יוסף וכמו דאמרין בש"ס ולית הילכתא מוחה. והיחזא לו משם דר"ח מפרש לר' רב יוסף דס"ל דטבילה בעינן דחוקא בעמידה. ולפי מה דמסיים הש"ס לית הילכתא כוותי' הייט דמוכח אפילו בפשוט ידים ורגלים. ועפ"ז חזר ראית ר"ח לדוכתיה דלפי מה דמסיק לית הילכתא סותיה קשה דלמה מעיקרא לא ולמה בעינן שיהיה כנחל שוטף דאף חס אינו כנחל שוטף יכול לטבול שיהיה כל גופו יתכסה בנה אמת והייט שיטבול בפשוט ידים ורגלים ולמה מעיקרא לא. וע"כ דלמעין בעינן מ' סלם וקטפרס אינו חסור ור' ר"ח ז"ל מחירין כשמש בלראים וגסתלק בזה מה שדמה הגר"א ז"ל לראית ר"ח ז"ל:

ורענין מה שכחצט לעיל בקוטר דר"ח לא ס"ל כדעת המרדכי בשם ראב"ה רק כדעת הב"י דנהר לא נמשך כקטפרס נ"ל כעת לבאר יותר דע"כ מוכרח לומר דלא ס"ל להמרדכי דאם ס"ל להמרדכי דגם בנהר אין סובלין רק לאחר שירד מ' סלם מים משום דמים העליונים שבראש הגדר מלפנין עם התחתונים ח"כ מלי פסקא דעד שהגיע לפתח ב"ד לא היה בכל שמה המים מ' סלם דאם היה ב"ה מ' סלם עדיין היו יכולין לטבול למטה במקום שכבר עולה שמה המים עד המקום שהוא כשישיר מ' סלם אכן הממור בזה דר"ח ס"ל דבקטפרס גם למטה אין סובלין וכן חמה הרב"י על המרדכי דהא עיקר ראית המרדכי דלמטה סובלין הוא מהבירייתא דאין דורשין דב' גוממיות כנחל דבין לר"מ ובין ר"י מודים דלמטה סובלין והרי חכמים פליגי אדר"מ ודר"י ומשמע וודאי דהלכה כחכמים ולכן כחצ הב"י לתרץ קושיא המרדכי דנהר שא"י דאף דמלא בו מקום קטפרס מ"מ כיון דיש מ' סלם קודם שהגיע לקטפרס וגם יש מ' סלם למטה מן הקטפרס שפיר מותר לטבול אף במקום הקטפרס ושם כחצ דאף חס ינחא דכל הנהר האך בשופוט מתחילתו ועד סופו מ"מ זה לא מקרי קטפרס דקטפרס לא מקרי רק חס הוא שיפוט גדול כמו ציורד מן ההר כ"כ הב"י בס"ס ר"ח ונראה דגם ר"ח ז"ל ס"ל ה"י ולהכי מעיקרא לא דשם היה קטפרס גמור דיוורד מן ההר. אבל כיון שהגיע לפתח ב"ד

שבעולס. וא"כ נהי' דלר"י דהך קרא לחדיה הוי' חמירין דכל חפי' כל דהא מ"מ לרבך חידך קרא דבא השמש מיוחד. אבל לפי מש"כ ח"ס הכל בעו"ה ויחיישכ כל הקשיות בזה בעו"ה:

סימן מה

בעו"ה בסת"ק י"ט ש"ס שנת תר"ג לפ"ק

להרב האמור"ג מו"ה בן ציון ג"י אב"ר וס"ץ דק"ק אישאמיר יצ"ו.

מי שהטלם של יענה את שלומי וכו' וע"ד שבה מעכ"ל כ"י לשאל לנו ולדעתנו בדבר המקוה שנעשה במחצ' שבעת שפירו הבטלי מלכח את המקוה במחלת התרלות האים הוכרחו לשלוח אותם דרי לפנות מלכחם ולא נזהרו לשלוח בכלים נקיים רק שאזו כלים שלמים ואח"כ קבשו רלפת נסרים מלכח ומחמת שהמים נצרו למעלה לא היו יכולים לקבוע הנסרים בקרקע לכן הוכרחו לקבוע הנסרים תחת כותלי המקוה ואח"כ הני בקרדום מלמעלה על הכתלים כדי כשישקשו הכתלים למטה ישקשו ג"כ הריגפה עד תחתית המקוה וחשש כח"ר כ"י דשמה לא ירדו הנסרים עד למטה משום דלפטר דהנסרים חלים עומדים כלל תחת הכתלים רק הם נסזכין על הדפנות מחמת דלפטר דהכתלים חלים עומדין בשוה רק בשיטע. וא"כ יש לחוש שהשלושין שגפלו מהכתלים שלמים נשאר תחת הריגפה. וא"כ חף שינף המקוה כעת עד הריגפה ולא ישאר שום מים עד הריגפה מ"מ תחת הריגפה עדין נשאר שלושין ושם חי אפשר לנקות וממלא דבעת שיפלו המים מן המעין למעלה יפלו עם המים השלושין ביחד וחף דמעין הוא מ"מ כפר הביא הרמ"א בהג"ה בס' ר"א סעיף מ' דש סוצרין דחף במעין פוסל שאיזה ובפרט שהמקוה סתורה לגמרי יש לחוש דענת המשכעת יעקב בס' מ"ג שהעלה שם להלכה דהמקוואות שמופרין בלד הנהר דין מקוה יש להם ופוסל בהם שאיזה לד"ה:

ובתב מעכ"ל כ"י עוד דחף שהשלושין הם עומדים תחת הריגפה ואינם מתערבין כלל עם מי המקוה שלמעלה מ"מ יש לחוש משום שצומדין בלמלע המקוה וכמש"כ הש"ך בסעיף ג"כ דבאמלע פוסל [וחף שמה שהביא הש"ך רחיה לזה מסעיף נ"ה ח"ט רחיה כלל וכמש"כ הדגול מרובה שם מ"מ הדין דין אמת והוא משנה ערוכה במקוואות פ"ב משנה ה' דמקוה שיש בה ג' גומות של מים שלושין של לוג לוג אם ח"ט ידוע שגפלו לחיכו מ' סאה קודם שהגיע לגומת השלישית ה"ו פסולה ור"ש מכשיר וידוע דהלכה כח"ק. וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ה מה' מקוואות הלכה ד'. [ויש לחמוה בלמלע על מה שלא הוכח משנה זו בשו"ע] ומן המשנה הללו מוכח עוד דלא חמירין בזה ספיקא דרבנן לקולא דהא לא מכשיר המשנה רק אם ידוע שגפלו מ' סאה קודם שלא בא לגומת השלישית וחף דכלל ספק מים שלושין מכשירין מ"מ שאני האב דשלושין וודאי איכא האב והוי לחחוק ליסורא חה רחיה לדעת הש"ך בס' ק"י דדבר שיש לו חוקת איסור לא חמירין ספיקא דרבנן לקולא אבל מש"כ מעכ"ל כ"י דגם בנידון שלנו אין להקל בספק נפל ג' טעין משום דהמקוה עדין אין לה חוקת כשרות לא טהירא דהרי עיקר הדין דספק מים שלושין למקוה כשר מיירי במקוה חסירה דאין לה חוקת כשרות:

ואמנם בלמלע מש"כ מעכ"ל כ"י דהשלושין עומדין בלמלע המקוה פוסל חף דאין מתערבין במח"ל לא דק בזה כל עיקר דזה הוי' שייך אם היה המים שעומדים בסדקי האסרים בעלמא ג' לוגין שיש להם התחברות עם מי המקוה שלמעלה דמיא דהמטה: דמקוואות דפ"ב משנה ה' שהבאתי לעיל דהגומות יש להם חיבור עם מי המקוה רק דהן עומדין בפני עצמן ואין מתערבין. אבל אם המים שנסדקין אינם מחזיקין ג' לוגין הדבר פשוט דחף דתחת האסרים נמצאים מי שלושין טובא אינם פוסלים להמקוה כלל כיון דהמים שמתח האסרים חזק טענין כלל למי המקוה וחף דהמים שנסדקין מחזירין אותן מ"מ כולי האי לא חמירין דמיא דמחשכ כאלו כל המים טענין בתי המקוה ורחיה גחלה לזה מהדין שאיזה בשו"ע בסעיף י"ח בשחי בריכות ו למעלה מזו וסתל ביניהן אמת מכן מלאה מים כשרים וחבירתה מלאה מים שלושין ונקב ביניהם דחוקא אם יש בהמים שכבוד האקב ג' לוגין נפסלה הבכירה הכשרה

תקפה דמי' לחשוב שיעורא דמעין דבעין נמי שיטבול כל גופו בבה אמת והאם בלמלע הכל לפי מה שהוא אדם בין למעלה ובין למטה דהא בנגם סני' גם בפחות ממ' סאה. וא"כ לדעת האסרים דבמעין סני' ככ"ג גם לאלס תקפה מהך מחזיקין. אבל בלמלע לעי"ד אין התחלה לקשיא ו דהאם במחזיקין לא חשיב רק דברים שנאמר בהם שיטור והשיטור תליא הכל לפי מה שהוא אדם כגון בעירוב דנאמר בהם שיטור ב' סצודות וכן בקמילה ומפינה ובשחיה ביו"ה"כ דנאמר בהם כמלא טעמיו. ושייך בזה למחמי הכל לפי מה שהוא אדם אבל בשיטורא דמקוה הגה לפי דעת הסו"א דכלים שהוא גדול ביחוד שבתוך מ' סאה ח"ט יוכל להתכסהו כל גופו לריך יותר ממ' סאה לא נאמר בתורה שיעורא דמ' סאה כלל רק שיטור שיהא כל גופו של אדם המוטל עולה בים. וא"כ לא האריך האבא לאשמועין דהכל לפי מה שהוא אדם. דהא בהדיא כתוב בתורה ק. אבל בלמלע אין דיו אמת דהא דשערו חכמים מ' סאה והיט אמת על אמת ברום שלם אמת היט דלמדו זה מדכתיב כל בשר ודדשו חו"ל דבעין שיטור במים כדי שיהא כל גוף האדם נכנס בו ומסתמא שיטרה התורה כפי קומת אדם ביטוי. אבל כיון שיש במקוה מים כשיטור האב הוא מקוה כשרה חף לעגו מליך הבשן וחף דאין המים מגיע עד ראשו מ"מ יוכל לשחות במקוה עד שיחכסה ראשו דהא גם בלדס ביטוי אין המים מגיעין רק עד ראשו רק כשנכנס בים לפי מים על ראשו וגם יוכל לכוף ראשו קלח וכמש"כ האב"ט ביומא ל"א ד"ה אמת. וא"כ בלדס גדול יוכל לשחות טפי פרתא או שיטבול פ"י פישוט ידים ורגלים דלא קפיד קרא רק אשיטורא ודדע דהא אם המקוה רחבה ג' אמות סני' שיהא גבוה אמת אמת וחף שחין כל גוף האדם יוכל להתכסות בו ואפי' בלדס ביטוי. וע"כ לריך למד דלא קפיד קרא רק אשיטורא דמ' סאה. וא"כ חדרבה שיעורא דמקוה לעולם הוא מ' סאה בין לנגם ובין לעגו מליך הבשן כמו שיעורא דכחבה הגסה ביו"ה"כ דשיטור לכל אדם בשיטור אמת ואין התחלה לקשיית הסו"א כלל וכלל:

וגם מה שהקשה לר"י דס"ל בבכורות ד' דס"ל דבטור כליה משמע ומדכתיב כל בשר אפילו כל דהא. וא"כ האב גבי מקוה נמי נימא כל בשר אפילו כל דהא לא הבנתי קשייתא דאם טוונתו להקשות דנימא דכל בא לאשמועין דאשיל טבילת חלחין כשר חף שאני בבה אמת זה וודאי ח"ט קושיא כלל דמהיכא חתי נימא מחיצת בשור דבעין בבה אמת דבא חיבת כל להוילא מזה דחף דס"ל לר"י דבשור היט כול מ"מ בבה אמת לא ידעין מיניה ואם טוונתו למד דכל בא לריכות דאפי' מקל בשר סני' ג"כ ח"א למד ק דהא כבר כתב הסו"א בעלמו דזה אין סברא כלל דיה' סני' רחיה במקל הגוף. ואם דעמו דחף מלד הסברא בודאי בעין סלו. מ"מ אם איכא קרא יחירא לריכות פ"כ מרביקין ואמירין דגז"כ האב דסני' טבילה במקל הגוף ח"כ מ"ש דמקשה כן לר"י הא אפילו לרבנן תקפה דחף דהם ס"ל דבטור אפילו כל דה. מ"מ האב בודאי גם רבנן שדור דבשור היט כול דח"י הגוף אין סברא. וא"כ קשה דנימא דכל לריכות אפילו ח"י חלח וודאי דס"ל רבין דאיכא למדרש מכל דחתי למעט דבעין בבה אמת טפי חמירין דחתי למעט. ח"כ גם לר"י י"ל כיון דחתי למימד דכל בא למעט דבעין בבה אמת חמירין דלמיטוטא אחא. והא דהקשה דלמ"ל קרא דובא השמש דפ' חמור לאשמועין דבעי בבה אמת דומיא דביחא שמש. יש ליישב בפשיטות דמקל דהא כל בשור לא ידעין רק בתי מקוה דהא כתיב ורחץ במים ודרשין במים בתי מקוה. אבל במעין לא ידעין שיהא הטבילה בבה אמת קמ"ל קרא דבא השמש דמיירי גם במעין דהא כתיב בריש הפרשה ח"ט לחיט או זב בקדשים לא יחל חב הא בתי מים חיים. וע"ז קאי קרא דבא השמש ודרי קדרי אלסרס דמקל ובא השמש לא ידעין רק דבעי שיהא הטבילה כלמלע. אבל לא ידעין דבעי שיטור במים שיהא בים כדי שיחכסהו כל גופו בבה אמת ובמעין הא לא בעין בלמלע מ' סאה לדעת כמה פוסקים. ולכן חלטרך קרא דהא כל בשר דכתיב גבי מקוה לאשמועין דבמקוה בעין שיהא במים שיטור שיהא כל גופו מתכסהו בים ולחון האסרים דגם במעין בעין מ' סאה לטבילה אדם אפשר דח"ט ח"א מדרבנן. אבל מה"מ י"ל דבמעין סני' כל אחד לפי מה שהוא. אבל מש"כ האב"ט בעל סו"א דמחד קרא הא"ל כל אחד לפי מה שהוא תמאי דהא מקל חרצן במים את כל בשר יליפין דבעין במים שיהא בים שיטור דכל בשר ודרי דלא ח"י בלדס ח"א. משעריק שיטור אחד לכל אדם

שהיה לו חלדה והגרמה ודרסה ואטפ"כ מעמידין על חזקת איסור ולכן ל"ט בזה:

ורענין מה שכתבנו שיש להחמיר עוד בנד"ד מחמת דהא שין שומד בלד הגהר ויש לחוש לדעת הגאון בעל משכנות יעקב שהעלה דהמעין שהעומד בלד הגהר דית כמקור וליד מ' סאה ואיט מטהר רק באשכורן כמקור של מי נשמים - הנה באמת כמדומה לי שלח נהגו להחמיר בדבריו. ובאמת שלדידי לא נהלס דברי הגאון בעל משכנות יעקב כל עיקר דהרי כל עיקר יסודו הוא מהחוספתא דמקוואות פרק ח' הלכה ז'. ובאמת המעין בעינא פקחא בד' החוספתא הגל' ובדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' מקוואות הלכה ג' יראה עין בעין שזנה אחרת בד' החוספתא והרמב"ם ז"ל שהעתיקה בלופן שאין רחיה כלל לדין מעין שבלד הגהר ובחמילה אינו אומר דמה שהביא בשם החוספתא דדיט כמקור ליתא לשון זה בחוספתא רק דלפי דפשיט לי דפירוש החוספתא כך הוא דדיט כמקור לכן העתיק לשון זה כמו שהיה כתוב בחוספתא. אבל באמת לענ"ד נראה דלין סוגה החוספתא כן. והנה זה לשון החוספתא שם החופר בלד היס ובלד הגהר במקום הבלין הרי הן כמי תמליות [ופשוט דר"ל כמי תמליות שלא פסקו וכו'] להדיא בהרמב"ם דהרי הן כמי תמליות שלא פסקו כלל. וגל' ברור דחפר בחוספתא שני חיבות אלו וז"ל כמי תמליות שלא פסקו החופר בלד המעין כל זמן שהם באים מחמת המעין אע"פ שפסקו וחזורים ומושקין הרי הן כמעין פסקו מלהיות מושקין הרי הן כמי תמליות עכ"ל החוספתא שם והובא להלכה בהרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' מקוואות הלכה ג' ממש כלשון החוספתא רק שבהרמב"ם כתב להדיא דהן כמי תמליות שלא פסקו. ונראה לי ברור דכן היה גורם בחוספתא וכמו שכתבתי לעיל:

והנה לרד להבין מה חילוק יש בין חופר בלד היס ובלד הגהר לחופר בלד המעין הא קי"ל להלכה דימים ונדרות דין כמעין. וא"כ גם בים וגם חס ידוע שבאין מהם ג"כ הו"ל להיות דיים כמעין. וכבר העיר בזה הכ"מ שם. והנה מה שחידש בחמילה דהא"כ דאם ידוע שבאין מהם דיו כמעין ותני במעין וה"ה לנהר קשה לי טובא על חירולו. דא"כ למה מחלק החוספתא דין נהר ומעין בחדרי בבי דלדבריו הו"ל לערבינה ולחנינה דהחופר בלד היס או בלד הגהר או בלד המעין אס ידוע שבאין מהם דיו כמעין ואם לאו וכו' וגם חידש השני של דנהר חיישין שמה רצו הטעמין על הזמלין כבר דמה בעלמו דהחנינה נהר אבל בים מאי חכא למימר. ומה שחידש עוד כיון דים אינו נחשב כמעין גמור לענין מי חטאת ולכן הם מוחלקים גם לענין זה. והנה מאוד יש לחמוה על רבינו בעל הכ"מ ז"ל דנה דעתיה בחרוק הזה דמאי חסרון הוא שפסול למי חטאת דהא מ"מ מעין גמור הוא לכל דבריו לענין שהוא מטהר בזמלין וכלל שהוא ומה שפסול למי חטאת טעמא אחרתא הוא משום דבעינן מיס חיים ומי היס והגהר לא מקרי מיס חיים. ועוד דלפי דברי הג"מ גם במים המוכין יהי' דית כמקור אס חופר בלדו והאיד סתמה החוספתא וכתב דחופר בלד מעין הרי הוא כמעין ולא חילקה אס הוא מיס חיים או מיס המוכין ולדבריו לפגו ולחני בדדי' ובמעין גופא הו"ל לחלק בין מעין שהוא מיס חיים ובין מיס שהוא מיס המוכין ולכן דברי הכ"מ הגל' ל"ט:

וגם מה שכתב הגאון בעל משכנות יעקב הגל' לחלק דחופר בלד המעין דנמשך המים מנומת המעין עלמו לק דית כמעין משא"כ בחופר בלד הגהר דרחוק מאוד ממקום המעין עלמו שמתא יולא הגהר והלכך אף שכל המים שגברה דית כמעין מלד שהם נמשכין מן המעין מ"מ המים הנמשכין ממנו למקום אחר דרך גידו הקרקע אין דית כמעין כ"כ המשכנות יעקב וגם זה לא נהירא כלל דמה לי קרוב ומה לי רחוק דהא מ"מ מעין הוא. ועוד דאף שבחופר בלד המעין מ"מ כשבאין המים לתוך החפירה נעשה רחוק מן המעין. וא"כ מה לי רחוק מעט ומה לי רחוק הרבה. ועוד דלפי פירושו הו"ל למחני דה"ה כמו מקור ומהו האשן דחני דה"ה כמי תמליות:

והנה רחמי להמאיריט ז"ל בהשוכה בחלק ב' בסימן י"ח שפירש לדברי החוספתא הגל' בדרך אחר והוא לפי היסוד שהביא שם בחמילה שכל המקוואות הנעשים ע"י שופרין בקרקע עד שיואל מיס מן הכתלים אינם דין כמעין רק כמקור של נשמים משום דעפ"י הרוב אוחן המים הן באים מתמליות מי נשמים הבטעין בקרקע וכשופרין בקרקע בעומק מתמלין מי הנשמים שבתוך הקרקע

הכשירה. אבל אם אין בנקב בעלמו ג' לוגין שאובין אף שמתחת הכותל הצריכה כולה ממים שאובין מ"מ אין פוסלין להמים הכשרים שלמעלה מהן כיון שמפסיק השתל ציניהם ולא חמירין שהנקב מחבר המים הפסולין למים הכשרים להיות נחשב כחילו הן מעורבין ע"ש היטב. וזהו ממש כנד"ד שהרלפה מפסקת בין השאובין להמקור שלמעלה ויפה אמר המורה השני דממשנה זו דשהי בריכות הוא רחיה להחיר בנד"ד. ואני חמה מאוד על מעכ"ל נ"י שדחה רחיה זו בקש וכתב דשליי החס דהשאובין שלמעלה הם בלד המקור ולא הבנתי שיחתו דהא בהדיא מפורש שם בט"ז דהמחני' מיירי בכל גומא בין שהשאובין הוא מלמעלה ובין שהוא למטה וא"כ בין שהם מלמעלה או למטה הרי הן עומדין באמצע המקור ואטפ"כ אינו פוסל רק אם יהיה בהמים שבתוך הנקב עלמו ג' לוגין. ומיירי זה וודאי אם יהיה בהמים שעומדים בין סדקי הנסדים ג' לוגין בס"ה ואף דבין כל נסר ונסר ליכא ג' לוגין רק בצירוף המים שכלל הסדקים יהיה ג' לוגין ג"כ יוכלו לפסול את המקור דק מוכח להדיא מהמשנה דפ"ב דמקוואות משנה ה' שהבאנו לעיל דג' גומות וכלל גומא וגומא יש מים שאובין לוג מלסרפין כל הגומות לפסול את המקור וכל זה ברור:

ואמנם כל זה אינו היחר בנד"ד כלל אלא אם לא היה החשש בכאן רק משום דהשאובין שלמטה מן הרליפה הן ממוברין להמקור שלמעלה. אבל באמת אינו חמה הפלא ופלא על מעכ"ל נ"י וגם על המורה השני שהעלה להיחר דהא בנד"ד גרע יותר ולא דמי לדין דשתי בריכות אשילו כעוכלא לדנא דהחם המים הכשרים שלמעלה הם בלא ממי נשמים שפלו בהם ואין בהם חערובת שאובין כלל וכל עיקר החסרון הוא רק משום דהשאובין שלמטה טענין במים הכשרים. אבל בנד"ד דהמים טענין מלמטה למעלה וכל עת שמנקין המקור חוזר וגובע מלמטה למעלה. וכיון שלמטה החס הרלפה עומדים מים שאובין נמלא דל פעם שעלין מי המעין למקור הם עלין מעורבין עם מי השאובין ביחד ונמלא שמעורב במקור מים שאובין ממש ואין שום ג"מ בין המים שלמעלה לבין המים שמתחת הרליפה דהא הכל מלמטה הם באין ואין להם תקנה עד שיפתחו הנסרים וינקו כל המים שמתחת וכמו שמבואר בד' הרב בהג"ה שם שגריך לסתום נקבי הגביעה ולנקות המים עד שישאר קרקעית המקור יבשה לגמרי וכש"כ מעכ"ל נ"י ואף דלין לדרוח דברי המורה השני שהחיר לגמרי דהא באמת לא החמיר הרמ"א רק לכתחילה אס אפשר בקלות לפסול כן לפקוק נקבי הגביעה אבל במקום בא"א בקלות לפקוק נקבי הגביעה או דיעבד שלא עשו כן יש לסמוך על המקלין הסוברין דלין שליבה פוסלת במעין כלל. ובנד"ד ג"כ כבר נעשה המקור והוי דיעבד וגם בוודאי א"א בקלות להסיר כל הנסרים ממקומם ולנקות המים שמתחתיהם:

גם בנד"ד קיל עפי דהא אין ידוע בבירור שנפל מן הכלים ג' לוגין והרמ"א ז"ל דייק וכתב ושאבו בכלי שלם ונפלו ג' לוגין מים שאובין ומשמע שאין לחוש רק אס ידוע שנפלו. אבל אס הדבר ספק כבר משום דהוי ספק מים שאובין למקור ומש"כ כתב"י נ"י דבנד"ד כיון דנפל הספק בעוד שהמקור חסירה אין להחיר בספק השום דיש לו חזקת איסור במח"כ לא דק דהא בכל ספק מים שאובין מיירי במקור הסד דהא במקור שלמה אינו פוסל מים שאובין יאטפ"כ מכשירין. וכן הרמ"א דאיו מהמיר רק בוודאי ג"כ הא מיירי במקור חסירה דהא בעת שמנקין אותה הרי המקור נעשה ריק מן המים שבה ואטפ"כ אינו מהמיר הרמ"א רק בוודאי נפל והף דבאיסור דרבנן שיש לו חזקת איסור לא מהבי ספק מ"מ הכא שאני דהוי כחרתי דרבנן דהרי מה שמעין לרד מ' סאה לטבילת חדם אינו אלא מדרבנן וכמש"כ הב"ח בריש סימן ר"א ומה"ה גם לאדם צני ב"ש ולא שייך צו פסול שליבה כלל וכל עלמו אינו פוסל צו שליבה רק משום דמדרבנן בעינן מ' סאה ופסול שליבה בעלמו אף במקור חסירה ג"כ אינו אלא מדרבנן. א"כ הוי כחרתי מדרבנן וגם בלא"ה לא שייך בכאן חזקת איסור דהא לפסול שליבה היה לו חזקת היסור. ומה שהמקור היסור עדיין חסירה ולא היה צו שיסור מקור לא שייך למקרי חזקת איסור דהא קי"ל דלין מחזיקין מאיסור לאיסור. ומיירי יש להסתפק בזה דהא באמת חד איסור הוא. רק דהא פסול אחר דהא בשמיטה דמתמריק בס"ס משום דיש לו חזקת איסור ואף דהחזקת איסור הוא דחינה וזוהר ועכשוו היא וזוהר לפיט ברוב שנים רק דנולד ס"ס אס היה עיקר סימנים או דהיה

דהרמב"ם בחיבורו חור בו ממה שכתב בפי' המשניות של' ובחמתי
שיש להביא ראיה לשיטתו ז"ל מהמנהג דגל שנתלש מן היס דתנן
שם בפי' משנה ו' דאם נפל על האדם ועל הכלים טהורים הר
דמטין שהפסק ג"כ דיו כמעין לטהר בזהל' [והא דמלך במשנה
שם בג' שנתלש מ' סאה כבר הביא הרשב"א ז"ל בפר"ה האריך
בבית הגנים בשער ז' דר"ח ז"ל הולך ממשנה זו ללמד לר"ך
מ' סאה גם במטין ומחיר שמסיים במשנה ונפל על האדם ומש"ה
מלך מ' סאה ע"ש והחוס' יו"ט הקשה זה משמ' דנפשה וכתב
דמזה ראיה גמורה לדעת ר"י בחוס' בחגיגה ללמד בצינ מ'
סאה גם במטין ובחמ"כ כבר הקדמנו בזה ר"ח ז"ל]:

והמהרי"ק בשורש קט"ו דחק עצמו ליישב דהיכ מטטר הגל בזהל' ו
הא נתלש מן היס וחירך משום דעדין לא נחו
בקרקע ולכן חורח מטין עליהם ולא דמי למטין שהמטין לאור
בריכה והפסיקו דהם כבר נחו בבריכה וכל זה הולך לדחוק רק
לדעת הראב"ד ז"ל דס"ל דאפילו המטין לחור בריכה ריקנית
והפסיקו דיו כמקור. אבל לדעת הפוסקים הג"ל ח"ש בלא"ה. [וחמתי
על החוספת יו"ט דהוא בעלמו שם בפי' משנה ח' הביא לר'
הב"י בשם הפוסקים דמירי בבריכה מלאה מים אבל בבריכה ריקנית
עדין דיו כמעין ובמשנה ו' הביא לר' המהרי"ק הג"ל ולא
הניש דלפי דברי הב"י לא נלך כלל לדברי מהרי"ק וד'
החוס' חדשים שם לא נהירא כלל] וא"כ בחופר בלד הנהר נמי נהי
ללא מקרי חיבור לנהר מ"מ לא גרע מאלו הפסיקו המים מהנהר
לגמרי מ"מ עדין שם מטין עליהם ללא גרע מנל שנתלש וממטין
שהמטין לחור בריכה ריקנית והפסיקו:

אבל בחמח מאור תמיהי על הרב ב"ו והמהרי"ט והמשכ"י דחמו
עלמם בחינם בפי' דברי החוספתא דלע"ד דברי החוספתא
פשוט וברור ובתחילה אלי אומר דנראה פשוט דמ"כ בחוס' במקום
הבינ' אין פירושו או במקום הבינ' דל"כ הול' לומר בלד הבינ' שם
כמו דלמד בתחילה בלד היס בלד הנהר [והן חמח דמהרי"ט שם
בהעמקת לשון החוספתא איחא בלד הבינ' אבל הדבר פשוט
דחוספתא משובשת נדמנה למהרי"ט ז"ל ב' החוספתא דכלל הדפוסים
שלפנינו הג' במקום הבינ'. וכן העתיק להדיא הרמב"ם ז"ל בפי"ט
מה' מקוואות הלכה ג']. ועוד דהאריך אפשר דבלד הבינ' יהי' לו
מעלה יחירה יותר ממי הבינ' עצמן דהן נחשפין במקוואות במעלה
ראשונה דבינ' הייט מי נבאים דתן שם דאם שזה טמא בתחילה
ואח"כ שחה טהור נטמא הטהור מהמח טיפה הטמאה שגל
מהטמא והאריך אפשר דאם חופר בלד הבינ' ונמי הבינ' יהי' בולצין
מן הקרקע לחור הגומא יהי' לו מעלה השניה דיהא נחשב כמי
חמיות שלא פסקו דאם שחה טמא ושחה טהור טהור דזה אינו
עולה על הדעת כלל:

ולכן הדבר פשוט דהוא מלמד התנאי וחור למעלה ור"ל דהחופר
בלד היס או בלד הנהר והיה מקום החפירה במקום הבינ' כמור
דחפר במקום דיש שם חמית מים או הי דיו כמו חמיות
שלא פסקו. וכן מלמחי להגר"א ז"ל בביאוריו להחוספתא הנדפס
כעת מחדש דבשם ראש שפירש קן מחמילה וכן משמע ג"כ ברמב"ם
ופירוט דברי החוספתא ק' הוא דבא לפרש דין מי חמיות שלא
פסקו בג' גווי דבתחילה מפרש דין מי חמיות שלא פסקו דהייט
כל זמן שהגשמים יורדין וההרים בולצין [ומה דמסיים בחוספתא
פסקו הגשמים וההרים בולצין הרי הן כמי חמיות לר"ך ביאור
דאם ר"ל דהן כמי חמיות שפסקו חקשה סיפא דסיפא דמסיים שם
דאם פסקו מלהיות בולצין הרי הן כמי נבאים דמשמע דמי חמיות
שפסקו יש להם יותר מעלה ממי נבאים ובהדיא מבורר במשנה
דלמד מי נבאים ואחד מי בורות שיחין ומערות ומי חמיות שפסקו
ומקוואות שאין בהם מ' סאה דין שזה ואם ר"ל דאף שפסקו
הגשמים מ"מ כל זמן שההרים בולצין מ"מ מקרי מי חמיות
שלא פסקו דאף דהגשמים בעלמם פסקו מליר מ"מ
כל זמן שההרים בולצין מים לחור לחור הבורות מבטלה
להסיפה טמאה שגלה שם חקשה ע"י ממחתי' הג"ל דתן דמקוואות שם
דפסקו הגשמים הקרובים לעיר ולדרך טמאים ומשמע דאפילו אם
ההרים בולצין טמאים משום דחששין שמה שחה אדם טמא מהן חלמח
דנחשבו כמי נבאים וכמי חמיות שפסקו. ושוב ראיתי דלק"מ דודאי
מירי מחתי' דיוע בבירור דכבר פסקו ההרים מלהיות בולצין והא
דמחלק בין שעה גשמים לפסקו הגשמים עיין אחר הוא דשם ר"ל
דבזמן

הקרקע להגומא משט משט ועל הרוב המים הן מלוחים כמי
גשמים והי ודאי אין דין כמעין ואפילו בזמן שבולצין מן הקרקע
וע"י חמית בחגיגה (דף י"ט) דלרעה חמית מחלחל ואפ"כ
בצינ מ' סאה [ואם בלד כפי' החוס' שם דפי' דמירי במטין
והיכיו מה דלמד בצינ מ' סאה גם במטין. ולפי דברי המהרי"ט
ז"ל אינו ראיה משם כלל] דאף שפירדין להתמלוח עד שישלם למ' סאה
מ"מ אין המים הנבלעים בקרקע חיבור:

והיינו דתניא בחוספתא דהחופר בלד היס ובלד הנהר ובלד הבינ' הרי
הן כמו חמיות והטעם דאף שמתמלח מן היס ומן הנהר. מ"מ
כיון שאינו נמשך להדיא מן הנהר רק מפני שהקרקע הסמוך לנהר הוא
מחלחל חמיר ממי הנהר ולפיכך מחבולצין מים מן הקרקע לגומא
ולפיכך בטיל שם מטין מייניהו כיון שכבר נבלעו בקרקע ובעינ מ'
סאה אפילו כלים וגם אין המים שבגומא חיבור למי הנהר אף שיש
בהם גידים המחבולצין מהם מי הנהר מ"מ זה לא מקרי חיבור
כיון דליכא חיבור כשפירח הוד. אבל החופר בלד המטין שגראה
להדיא שמשך מן המטין בעלמו ולא מהמים שנבלעו בכתלים
ולפיכך דיו כמעין כ"כ שם המהרי"ט:

והנה אף שדבריו נכונים בטעמן מ"מ מה שפירש כן בד'
החוספתא לא נהירא כלל ואי אפשר להעמיס זה בשלשן
החוספתא וכמו שכתב דהוא דל"כ אין חילוק בין נהר למטין רק
משום דסתם מים הגשמים מן הנהר אין דרכן להיות זוחל' דרך
הקרקע שבלד הנהר לחור הגומא משום דהנהר יש לו מהלך אחר
כמו שנקבע משמח ימי בראשית ואין דרכו כלל לעשות מהלך אחר
להיח מקומו ולהפשט בלדו וכ"ש היס דהמים עומדין במקום אחד
בזולתי אין דרכו דיהא זוחל להקרקע בלדו רק משום דהקרקע
שבלד הנהר ובלד היס מלוחלח מאור מחמת שמי היס והנהר
מחלחל' חמיר להקרקע שבלד לכן כל הקרקע שבלדן מלא מים
והלך כשחופרין גומא בלד הנהר נמשך לחלוחית הקרקע דרך
הגידין להוד הגומא והלך אין נמשךין רק בולצין. אבל במטין
הנובע דרכו לפעמים לעקור מהלכו וחור זוחל למקום אחר והלך
כשחופרין גומא סמוך למטין משכח לפעמים שהוא זוחל ממש לחור
הגומא ויש לו חיבור גמור למטין כל זה הוא עיקר החילוק בין
חופר סמוך לנהר ובין חופר סמוך למטין לדעת המהרי"ט ז"ל.
ולפי זה קשה טובא דל"כ העיקר חסר מן הספר והי' להחוספתא
לבאר זה. ועוד דהיכ כהנה החוספתא גבי מטין כל זמן שהן בלין מן
המטין ומשמע דבטיק שיהא ידוע שבלין מן המטין. ובחמח לפי
דעת המהרי"ט בסתם מטין הוא כן ועוד שאם ידוע שבל מן המטין גם
בנהר דיו כמעין אם ידוע שבל מן הנהר ואין החילוק אלא בסתם
ומדכחה החוספתא גבי מטין כל זמן שהן בלין משמע להדיא דבנהר
לא מהי אפילו ידוע:

ועוד לישנא דחוספתא כל זמן שהן בלין מחמת המטין לא נהלם כלל
לפי פירושו דהא גם בנהר ידוע שהמים הן בלין מחמת הנהר
המלחלח הקרקע ויהא המים דרך גיד הקרקע לחור הגומא רק
דעיקר החילוק הוא דבני נהר אין נמשךין להדיא רק בולצין. אבל
במטין הם נמשךין. וא"כ הול' לומר אם נמשךין מן המטין:

ועוד בר מן דין דעיקר חידושו של מהרי"ט ז"ל שחידש דבני
נהר כיון דאין נמשךין להדיא מן הנהר רק הם בולצין
דרך הגידין לא הי חיבור לנהר ולכן דיו כמקור. וע"י חמית
בש"ס דלרעה חמית מחלחל ובעינ מ' סאה לדידי הרבה יש
לפקפק בזה. ולגמורה אין זה ברור להלכה והרבה פוסקים חולקים
על זה דהא ידוע דעת כמה פוסקים ראשונים ז"ל ואבולו ב"ב [בס'
ר"א ד"ה מטין שהמטין] מי מטין הנמשך למקום אחר לחור הבריכה
והפסיקו לגמרי מן המטין אפ"כ דיו כמעין דמי מטין או מי נהר
ויס בכל מקום שהן בלין לא אבדו דין מטין מפניהם ומטטר בזהל' ו
ומטטר ב"ש כמעין גמור. והא דתן במקוואות פרק ה' משנה ח'
דמטין שהמטין לחור הבריכה והפסיקו הרי הוא כמקור הייט אם
הבריכה מלאה מים של מי גשמים או שלובין אבל אם היחה
בריכה ריקנית עדין שם מטין עליו כן הול' הב"י שם מר' הר"ש
והרא"ש דס"ל קן וכ"כ הסור להדיא מטין שהמטין לבריכה מים
שהם נקוזין ועומדין וכ"כ ג"כ הרמב"ם בפי"ט מה' מקוואות ה"ט
הי מיתו נמשךין לחור בריכה מלאה מים [ופ"ש ב"ב מה שדחק בד'
ברמב"ם ז"ל לפרש בדרך אחר דמירי אפילו בבריכה ריקנית משום
דק מפרש בפי' המשניות שלו ולבסוף נאמר ב"ע. ואכן יותר נראה

במעין היט חס לכה"פ יש במעין מים שיחכמה בהן נטפ של חיסוק קטן בן יומם בבת אחת דזה שיעור מעין מה"ח :

ובן פירש רבי שמה והבא דבריו בל"ו בהלכות מקואות בלוח של"ו דהא דתק דמעין מטבר כלל שהוא השונה בכל שהוא אדם חס אדם גדול בעין שיוכל להתכסה בו כל גופו של גדול בבת אחת. ואם הוא קטן סגי בשיעור הקטן. אבל חס אין במים כדי להתכסה כל גופו של קטן בן יומם בבת אחת אפילו חס הוא מגדל כביניחא או וודאי הוא פסל מה"ח ופוסל בו שאיבה לר"ה דכיון דהמעין אינו ראוי לטבילת שום אדם. א"כ אינו כמקוה חסירה דפוסל בה שאיבה ומה שראוי לטבילת כלים אינו מועיל לענין שאיבה דהרי מקוה נמי מה"ח לכלים לא בעינן מ' סאה רק סגי בדביעית רק דלח"כ בעלו לרביעית דמקוה חס"כ חיקט רבנן דפוסל שאיבה במקוה חסירה. א"כ ה"ה מעין דטובה דהא מה"ח שניהם דין אחד להם לכלים שניהם הוי מקוה טהרה ולחדש שיהם פסולים מה"ח : **ובזה** ישבתי סתירה דברי המרדכי דשבוש פ"ב דמחילה כתב בפשיטות דבעת נקיון המקוה לריך לפקוק נקבי הציצה ולדלות בכלים נקובים ומוכח מזה דס"ל בפשיטות דפוסל שאיבה גם במעין וכמו ש"כ שם בבה"ה ואני ההדיוט [וע"ש בבה"ה הב"ח הגה"ה מן ה"ד] ואילו לקמן הביא בפשיטות בשם רבי שמה דס"ל דלין שאובין פוסלין במעין ומביא ע"י כמה ראיות ממשינות ערוכות במקוואות ולבאירה הם דברים סותרין. אמנם לפי מש"כ נחא דבעת נקיון המקוה דשואבין כל המים ולא נשאר במעין רק כ"ס ממש. ובכה"ג שפיר פוסל בו שאיבה מן הדיוט לר"ה. וא"כ בגד"ד נמי לפי מש"כ כח"כ ר"י דהמעשה היה דבעת החלואה המים חיקף שאבו המים בכלים שלמים ובכה"ג הדבר נראה לפענ"ד דפוסל בו שאיבה לר"ה אף בדיעבד :

והב' יש לחוש בכלן מחמת חסור טבילה בכלים דלפי מש"כ מעב"ה דכותלי המקוה הולכים למטה בשיפוע והריפה היא נסמכת על הכתלים. א"כ נעשו כותלי המקוה והריפה כמין כלי ממש [אם הכותלים נעשו ג"כ עשוי מנכרים שמתמידין בחד המקוה שקורין בל"א זרוב] והוי פסול דלורייחא דהוי כמו דטובל בחד כלי ממש דלף דיש חלל בין נסד לנסד כחלי חלצט מ"מ אין חלל כזה מצטל מחורת כלי דלבעלו מחורת כלי לריך שנקוב כמולא רימון ולדעת הרמב"ם לריך לסתום הנקב אח"כ בסיד ובכרין ובגפסים לעשותו ככנין וכמו שכתב בסעיף ר"א בסעיף ז'. ולדעת הר"ם והר"ש הוא להיפך דהנקב לריך להיות נשאר פתוח ואם סתמו בסיד ובכרין ובכרורות מור ליהות כלי ואסור לטבול בו וכמו שכתב בסעיף מ' ולכן כדי ללאת ידי ב' הדיעות לריך לעשות ב' נקבים כל אחד כמולא רימון ונקב אחד יסתמו בסיד ובגפסים ובכרורות ונקב השני ינחל פתוח וזה ערמה גדולה. ולכן עדיף טפי להסיר בחתילה כל הנקבים ולנקות שם המים היטב ואח"כ יסורו ויקבצו רלפת הנקבים מחמת לכתלים באופן שינחל ריח בין הכתלים לרלפת כדי שלא יהיה כלי כלל. ובהו ילאו כל החששות בזה :

ורתיקון שפצו בחוכו חלב כדי שישחט מרחיק לא נהירא לי כלל דוודאי בעת נקיון המקוה דלז עולה מחמת המקוה מים אחרים בודאי יעברו למרחק החלב ויחזרו למרחק מים בלא ספק ולכן יעשו כמו ש"כ בפ"ה :

ולענין שאלתו השניה בבהמה שנתעמה בקטמחה ואח"כ נתעברה וילדה ב' וג' עגלים. אף ע"ז אמר שראה שלא פירש בשעת הנתיחה וא"כ בודאי ניקב הכרם או והאשה חתרה שלא רחקה פרש וידד כח"כ נ"י להחיר מחמת שכן מלא בבינת אדם בס"י כ"ז להחיר בכה"ג משום דלף חס ילא פרש מ"מ כיון דהנקב הוא בין האלעות אף דוודאי ניקב הכרם שם מ"מ בניקב הכרם שם גופא הוי ספק טרפה דהא דעת קלח פוסקים דדוקא במקום מפרעתא פוסל נקב משהו ובספיקא דפלוגתא נמי מהני שהיה י"ב חודש או לידה :

הגה לענ"ד נראה דלין לסמוך בכה"ג ע"י דמחן לימא לן דריקב הכרם דילמא ניקבו הדקין והפרש ילא משה דהא רש"י ז"ל כתב על הא דלחמין בקוק עד שבנקב לחלל פירש דבדיקה ח"ל שאין נקב דק מבר בהן ע"כ הרי דל הספק על כל אברים הפנימיים והוי ס"ס לאיסורא דחדא שמה ניקבו שאר הדקין ואפילו חס לא ניקב רק הכרם הפנימי מ"מ שמה הלכה כדעת השוסקס דכל הכרם כולו יש לו דין כרם הפנימי ליערף בנקב משהו ובס"ס להחמיר לפיכך

דכחן ירידת גשמים דהיינו בזמן רביעה ראשונה ושניה או אפילו אם ירדו דהן מי תמליות שפס"ף מ"מ כיון דאינו ידוע דשחה סכן הסמא תלין ללא שחה מהם דבזמן גשמים כיון דשכחי מים כל הארץ לא שכחי דשחו מהן. אבל לאחר זמן רביעה או חיישין אפילו מספק או אפילו אם פסקו אך כל זמן דההרים עדיין בולאים מים ג"כ מקרי מי תמליות שלא פסקו :

והדר מפרש חופן ב' בחופר במקום הבליין בלד הם או בלד הגהר ואף שלא חט זמן גשמים מ"מ כיון שהם סמוכים לגהר ודרך הקרקע הסמוך לגהר וליס להחז בלזן מים חמדי מחמת שבלועין בהם מים מהגהר והיס והלך הוי כמו שהגשמים יורדין וההרים בולאין כיון דלעולם אינו נפסק מהם לתמליות המים האלק הם מצטלים לטיפה העומתה :

והדר מפרש חופן השלישי דבחופר בלד המעין דכל זמן שידוע שבלו מחמת המעין דינן כמעין חס"כ שפוסקים וחוזרים ונמשכים אבל חס פס"ף מלהיות מושכין הרי הן כמי תמליות ודין זה דומה ממש לדין מעין שהמשיכו לחת בריכה מלאה מים שאובין או מי גשמים דכל זמן דלא הפסיקו דעו כמעין או אפילו הפסיקו וחד והמשיכו ג"כ דעו כמעין. אבל אם הפסיקו לגמרי דעו כמקוה אך דש מיידי ביש שם מ' סאה. אבל הכא מיידי דחפר בנקום הבליין לריכא שם מ' סאה הלכך אם ידוע שבלו מים מן המעין יש להם חיבור למי מעין דעו כמעין וכן אפילו אם פוסקין מ"מ : אם חוצים ומושכים והיינו שחזרו ונתחברו למי המעין. אבל אינם חוצים ומושכים דעו כמו תמליות וזה חופן הג' של מי תמליות ואף דדין דרישא לא שייך הכא דהא לא מיידי הכא מדין מעין מ"מ תני ליה אידי דסיפא משום דקבעי למחמי חופן שלישי במי תמליות הלכך פ"כ הארץ לומר דבאם לא פסקו דעו כמעין ומטהר בכל שהוא אבל לא בא להק כלל בין נהר למעין דגם בנהר אם היו מושכין להדיא מן הגהר לחוד הגומא בודאי היה דעו כמעין. הך משום דסתם נהר אין דרכו לעקור מהלכו למשך למקום אחר בחוד הקרקע ורק שלידי הגהר הן בולעין המים מימיו הנהר והוי כמעין שהפסיקו וירדו לחת בריכה מלאה מים של מי גשמים דעו כמקוה חס יש בה מ' סאה ואם אין בהם מ' סאה דעו כמו גבאים כמו דתקן במקוואות פ"א משנה ד' דלחד מי גבאים וכו' ומקוואות שאין בהם מ' סאה דדינס שיה. אבל במעין דדרך לעקור מהלכו ולמשך למקום אחר והלכך אף דחופר במקום הבליין דיש שם מי גשמים מ"מ דעו כמעין כל זמן דהן נמשכין וכל זה בחופר במקום בליין. אבל בחופר בקרקע יבשה אף דחופר בלד הגהר דעו כמעין : **והדר** לחד בריכה ריקנית דעו כמעין אף שהפסיקו מן המעין :

ושב ראיתי דלין מן הארץ לפרש ד' החוספתא דמהלקת בין נהר למעין דבנהר אין דרט לעקור מהלכו. אבל במעין נשקף לפעמים ממהלכו דכבר כתבתי לעיל דהא אינו דכל כגון דה הולל לחוספתא לפרש זה בדיא ועוד דהא זה אפשר לרלוה בחוש אם נשקף או לא ועוד דלשון החוספתא דחופר בלד המעין כל זמן שהן באים מחמת המעין וכו' אינו סובל פירוש זה כלל ולכן טפי נ"ל לפרש דברי החוספתא ע"פ דברי החוס' במגינה (דף כ"ב) דלרעהא לחולי מחלחל לא שייך רק במעין דבמקום גומה המעין יש נקבים בשמק המעין ומציעין למציטת אחרים וכל המעיות יש להם התחברות זה לזה ולכן מביא הג"ס ראייה מה דמקוה שחלקו בשל וגרנותי הסובל שם לא עלתה לו טבילה ע"ש ועפ"י ח"ש החילוק בין חופר בלד הארץ לחופר בלד המעין דחופר בלד הגהר ואף שגם ההירות מחלת ביחוד הם באים ממעין הארץ ולחמם אח"כ בהמך הארץ להלן ממקום המעין אין שם נקבים וידיים בשמק הקרקע וכמו מי שר של גשמים והלכך החופר בלד הגהר אין להמים חיבור לגהר רק דבלין מן הקרקע שמתולך ממי הגהר והלכך דינן כתמליות שלא פסקו אבל החופר בלד המעין דלרעהא שם לחולי מחלחל הם בליין מן המעין ע"מ דרך האקבים והלכך דעו כמעין ונ"מ דמטהר לכלים ככ"ס ומטהר בואלין רק דהחוספתא מחלק דכל זמן שהן בליין מחמת המעין והיינו שלא נפסקו ממי המעין דין כמעין אבל אם נפסקו דינן כמי תמליות כנ"ל בחד :

ומידו בענין דידן נ"ל ברור דמ"מ לריך להסיר הנקבים ולפקוק נקבי הציצה ולנקות המים שחתה הנקבים עד שיהא יבש לגמרי וכמש"כ כח"כ נ"י. אך לא מטעמא דידה רק מחמת שני סממים לחמם והוא ח' ע"פ שכתבתי זה מקובל על הגיון המרדכי דשפוט פ"ב למדש דלף לרעה הסוכרים דלין שאיבה פוסלת

הדברים ק"ו דיון דמטהרים טומאה דלורייחא כ"ש דמטהרים לשאובין דליט אלא מדרבנן. ומקוה חסירה דפסול בה שאיבה הייט משום דמקוה חסירה אינה מטהרת ג"כ למים הטמאים כמו דתק במשנה דמקוואות דלחמא לי מי גבאים וכו' ולחמא לי מקוה שאין בהם מ' סאה דשניהם דין אחד להם שאין מטהרים מים שנטמאו אבל בני תמליות שלא פסקו דמטהרים מים שנטמאו ועדיפי ממקוה שאין בה מ' סאה ה"ה דעדיפי נמי בזה. ור"ח לזה דלא חשיב במשנה במקוה שיש מ' סאה במעלה שלה רק שבו טובלן ומטבילין ולא הזכיר נמי דיש בהם מעלה שאין מים שאובין פסול בהם.

וע"כ דמי תמליות דלא פסקו נמי איט פסול בהם שאיבה. אבל בלחמא כי דייקא טובא בזה חלחא שאין הדבר כן דכל זה הוא שייד חס פסול שאיבה ה' דלורייחא. אבל בלחמא כיון שאיט רק פסול דרבנן י"ל דלא חלחא בהשקה אלא כל שהמקוה חסירה ולינה מטהרת לאדם גזרו בהם פסול שאיבה ואף במי תמליות שלא פסקו והייט נמי טעמא השלסין שאיבה גם במעין משום דלאדם בעינן מ' סאה ואף דלכלים כפי כ"ש ואיט פסול השאיבה לכלים מ"מ לאדם פסול ומה שחמה על זה בספר הג"ל דהאיך אפשר דתפסול לאדם והלא כבר ניסתר בהשקה לכלים והוי כחתי דסחרי. ואי אומר דליט קושיא כלל דלטעמך האיך פסול שאובין במקוה חסירה הרי מה"ח הוא מקוה טהרה לכלים וכיון שלכלים איט פסול האיך פסול לאדם ודוחק לומר כיון דמדרבנן פסולה גם לכלים משו"ה פסול בה שאובין דזה אין סבירא כלל דיעשו חכמים תקנה וגזירה על תקנה וכו"מ אמריקן צמח דתקנתא לתקנתא לא עבדינן והוי כמו גזירה לגזירה. וע"כ י"ל דלא עשו תקנה רק לפצילת אדם דמה"ח בעינן מ' סאה וא"כ ה"ה במעין. ד"ל דדעת הסוברים דגם במעין בעינן מ' סאה לאדם דהוא מה"ח דגלי רחמנא במקוה דבעינן שיטור במים שיאכל כל טופ שולה בכן צבא לחמא וה"ה במעין [ואף שלפיל בתשובה כחבתי דליט רק מדרבנן וכו"כ הב"ח בסי' ר"א יבואר בהשמוט ח"ה] וא"כ במי תמליות נמי כיון דאין בהם מ' סאה פסול בהם שאיבה דהא היא פסולה לפצילה מה"ח. והא דמטהרת למים הטמאים ואף דכל מקוה שאין בה מ' סאה אינה מטהרת למים הטמאים טעמא רבא איכא לייבא דעינן מי תמליות שלא פסקו הוא דאף דבמי תמליות בעלמא ליכא מ' סאה מ"מ כיון שמתפסק חמיר מן ההרים להגחל מלרפיס למים הגוחל מן ההרים ואי במקוה שלמה דהא בסי' ח"ה איכא מ' סאה והלכך מטהרין למים הטמאים בהשקה. ואמנם כל זה לפי מה דהייט חז"ל לענין טבילה כיון דהמים הגוחל הם זוחלין ולגבי טבילה גז"כ הוא דאין מי מקוה מטהר רק בשבירן לכן לא מלרפיס המים הזוחלין למ' סאה דאין הזוחל חיבור וכדליתא בתוספתא והוצא בדברי הגר"א ז"ל בביאוריו בסי' ר"א. ועוד דקספרס הוא וקספרס איט חיבור והלכך פסול צו שאיבה אבל לטור המים דלא מליט דחילה פוסלת שפיר הוי חיבור דהא דלמחרה התוספתא דאין החילה חיבור הייט לענין טבילה דהא התורה אמרה דלינה מטהרת בצוחלין והלכך במי תמליות שלא פסקו אף דמטהר למים מ"מ פסול בהם שאיבה כ"ל ודלא כדעת הגאון בעל פוע יו"ט והלכך יפה כחז המשכנ"י לפי שיטתו בפי' דברי התוספתא דפסול שאיבה בחופר בצד הנהר. אבל בלחמא לפי מה שכתבתי בפירוש דברי התוספתא בלח"ה אין מקום לד' המשכנ"י דהתוספתא מיירי בחופר במקום הביצין שיש מי גשמים במקומו ואמנם כבר היו מתחילה ר"ק כיון דחופר בצד הנהר הוא מעלה דרך הקרקע שצד הנהר להיות צוץ מים ולכן הוי כמי תמליות שלא פסקו אבל בחופר בקרקע יבשה ומלא שם מים פשוט דהוי מעין גמור דמה בך שצוץ מן הנהר מ"מ לא גרע ממעין שהמשיכו לחוד בריכה ריקנה והפסיקו דיש לו דין מעין לכל דבריו ומה לי חס נמשך פ"ג הקרקע לא דנמשך בחוד הקרקע דמעין בכל מקום שהוא תורת מעין עליו ואף שנפסק מעט המעין [לכד הר"א ז"ל בהשנוה דחולק ע"ז אבל לא קי"ל כוותיה] ואין להקשות לפי מש"כ דבמי תמליות שלא פסקו אף שמוטהר למים הטמאים מ"מ פסול בהם שאיבה. אי"כ הוי ליה לחנא למחשך במעלה השלישית במקוה שיש בה מ' סאה דיש לה מעלה דליט פסול בה שאיבה דהא איט קושיא דהתנא לא צו לחשוב החילוקים שיש ביניהם דלינה דכמה חילוקים יש ביניהם והתנא איט חושב רק דכל אחת יש בה מעלה יתירה מהצדקה דמטהר יתיר מהמעלה הכתובה כגון מי תמלית מטהרין למים. מקוה שיש בה מ' סאה מטהרת גם לאדם ולכלים — מעין שמימי מוטבין וריב

אפשר דלא מהני שהיה י"ב חודש או לידה דהא ס"ס מטעם חבא ואפשר דעדיף יותר מרובא וזה ידוע דהא דמהני שהיה הוא ג"כ מלך רוב דהא ודליי איכא מיעוטא דטריפות שחיות י"ב חודש וא"כ מלי חיות דנסמך אהך רובא להחיר אדרבה ימלא דלולין בחר רוב לאסור וימלא בלחמא דהא מן המיעוט דחיות אף שהן טרפות ולא שייד לומר דרוב בהמות כשרות מסייע לרובא דליין חיות והוי חרי רובא דהא ליחא כלל דיון דלייט צה ריעותא ליחא לה רובא. ועוד ששה"ח יב"ח איט מוסיף דחור לבהמה ולא הוי רק גילוי הדעת שבהמה לא טרפה:

ואפשר דבמטעם דבינה אדם היה ידוע דלא ניקבו שאר הדקין רק הכרם לבד:

ואכן צידון מעשה דמטב"ח י"י כ"ל דיון דהאשה מכתשת ואומרת דלא רחמא שילא פרש הוי כע"א בהכחשה ולאו כלום הוי ואף דיש לפקפק ולומר דהא האשה לא אמרה בפירוש שרחמא שלא ילא פרש רק דלומרת דהיא לא רחמא ואפשר דהיא לא רחמא אבל העד רחא דלא רחמא אינה רחמא מ"מ צד"ד דילגה ח"כ הגידה מסייעת לדברי האשה דחס ילא פרש נלמדך לומר דהא מן המיעוט דיוולדות אף שהן טרפות והרוב איט כן. ולכן הרוב מסייע לדברי האשה:

ועוד כיון דשניהם היו במעמד אחד צעת הגניחה והיא לא רחמא ממילא הוי הכחשה לדברי העד והוי כמו שאומרת דלא רחמא וכן משמע במשנה דטוטה (דף ל"א ע"ב) ע"ש ברש"י ד"ה ושנים אומרים דלא נטמאת וד"ק. והלכך אף דלכתחילה חס לא היה נשחטה הבהמה עדיין היה ראוי יותר למטר לעט"ס מ"מ עכשיו שכבר נשחטה וצודאי היה ג"כ הפסד מרובה יפה הורה מעט"ח י"י וד' יודע בדרך אחת ולא נכשל בדבר הלכה ולא נבזש לעולם ועד. כה דברי הכותב בלחמא הד"ש הלעיר מפרדו כהונה:

שלמה דבהן טו"ץ דפ"ק וו"ל גא.

שוב רחמי ע"ד שכתבנו לעיל בפי' דברי התוספתא דמקוואות דלא מיירי שם רק לבאר דין תמליות שלא פסקו ח"ש נמי מה דלא הביאו הפוסקים הראשונים כגון הרמב"ד והרשב"א בשער המים והטו"ש ע"ד' התוספתא הג"ל לבד הרמב"ם ז"ל הביאה והייט משום דלא נ"מ לדינא כלל צוה צוה"ל לטבילה נדה לבעלה דיון דחס המים באין מן הגהר ג"כ דיוט כמו מעין ורק דמיירי שם במי גבאין שיש שם מי גשמים במקומו וגם באין שם מים מן הגהר דרך גידי הקרקע וצוה אין שום חידוש דין לענין טבילה נדה דהא כבר הביאו לדין מעין שהמשיכו לחוד בריכה והפסיקו דהרי הוא כמקוה. וא"כ פשוט דגבי נהר נמי כיון דליכא חיבור לימי הגהר כשפותר העד לא הוי חיבור והוי כהפסיקו והעיקר צו לאשמעינן דמ"מ יש להם דין כמו מי תמליות שלא פסקו משום דהקרקע צוץ מים חמיר מחמת שצלוט צה מלחות הנהר וחמיר מטפסף מים מהכתלים. וזה איט נ"מ רק לענין טומאה וטהרה לענין שחה טמא בתחילה ואח"כ שחה טהור טהור דהמים שנפלו מן הטמא נטהרו בהשקה והלכך לא הביאו רק הרמב"ם ז"ל דהוא ז"ל כתב לכל דיני טומאה וטהרה אף שאיט טהב האידנא. ואין להקשות דהא משכחה נ"מ גם האידנא לענין טבילה ידים דבמי תמלית שלא פסקו נראה דמהני טבילה ידים כיון דלא נטמאו. דזה איט קושיא דגם במי גבאים ומי תמליות שפסקו לא נטמאו המים חס הלך בהן הטמא כל זמן דלא נחלשו מן הקרקע וה"כ מ"מ דלדעת הראשונה שהוצא בשו"ע א"ח סימן קנ"ט סעיף י"ד דגם בריביות דמקוה מותר לטבול צו הידים גם במי גבאים ומי תמליות שפסקו ג"כ מותר ולדעת השנייה דמלרין מ' סאה גם במי תמליות שלא פסקו חסור לטבול בהם דהא ליה בהם מ' סאה:

ושוב מלחתי בספר שו"ה פוע יו"ט בסי' פ"ה [להגאון האמיתי מו"ה יו"ט ליפמן ז"ל] שהשיג ג"כ על דברי המשכנ"י יעקב הג"ל מטעם אחר והוא אף דנראה מד' התוספתא דהחופר בצד הנהר איט דיוט כמעין מ"מ איט רק דליט מטהר בצוחלין וגם דבעינן מ' סאה גם לכלים. אבל מ"מ לענין שאובין צודאי איט פסול צו דהא בהדיא הגאון בתוספתא דדיט כמו תמליות שלא פסקו ובמי תמליות שלא פסקו הא מפרש בהדיא במשנה דהן מטהרים מים טמאים שנפלו בהם וממילא לא פסלו בהם שאיבה דנטהרו בהשקה דהא מטהרים מים טמאים שנפלו בהם. והנה לכאורה כגם שדבר גדול דבר צבאן הגאון הג"ל ורחוק הדברים למי שאמר מ"מ לדידי מספקא לי טובא בזה. ואף דלכאורה

והפסוק הרי הוא כמקוה מיירי דווקא שהצריכה מלאה מי גשמים אבל בצריכה ריקנית חף דנפסק מן המעין דינו כמעין ח"כ חף בפסקא להיות מושכן ה"ל להיות דיע כמעין ולמה אחר דחוספתא דהי כמי תמיות ולדעת הראב"ד וסיעתו דחף בצריכה ריקנית הי כמקוה ח"כ חף דמושכן מן המעין ה"ל להיות דיע כמקוה דכיון דליכא חיבור למעין כשפירח הטוד ה"ל כנפסק וח"כ חס יפרש דהתוספתא מיירי דליכא חיבור כשפירח הטוד למעין והי כנפסק מן המעין ח"כ לכל הפירושים חקקה דמאי נ"מ בין רישא לסיפא דמה בכך שנמשך מן המעין מ"מ כיון דליכא חיבור כשפירח הטוד הי כנפסק וע"כ ל"ל כמו שכתבתי לעיל או דמיירי דחזין דנמשך להדיא וליכא חיבור כשפירח הטוד למעין או דנבי מעין דחלולי מחלולי וכדליתא בחגיגה (ד' כ') לא צעין חיבור כשפ"ג ודיט כמעין דמטהר צוחלין ובכ"ש אך לארס דכעי מ' סאה גס כמעין צעין שיהא מ' סאה כמקומו ולדעת רוב הפוסקים דאם המשיך מי מעין לצריכה ריקנית דיע כמעין חף דנפסק מהמעין ל"ל דמיירי דחופר במקום הצלין [וכל דשי הגירסות שהביא הגר"א ו"ל דביאורו להתוספתא שם תליא במחלוקת הפוסקים הג"ל ודו"ק] וצוחר תמיה מש"כ לפרש התוספתא דחלול לשיטתה דתוספתא דפרה פ"ט ח"ח דהכרות פסול לקדש בהן מי חטאת או מטעם דחיישין שמה רבו מי גשמים או משום דכיון דפסקין כ"י יוסי צפ"ח דפרה דכל הימים מטהרין צוחלין ופסולין לזבים ומזרעים ולקדש בהן מי חטאת ופירש הגר"ש והרע"ב דחורח מעין עליהם מפני שהחלים הולכין וחללין עליהם אבל פסולין הם לחורח מים חיים שהכתוב קוראן מקוה וס"ל להתוספתא דהאי סעמא שייך גס כהכרות אבל לדין דקיי"ל דכשרין למי חטאת וכמו ג' הראב"ד בהשגות צוודי דנדר דיע כמעין והחופר צד דנדר דיע ג"כ כמעין פ"ט בספרו ולדידי שני הסתמים שפ' על התוספתא חיים נכונים לפענ"ד דחלול דהתינה נדר אבל בים לא שייך שמה רבו גשמים על מי הים ועוד חף בנדר קשה דהא חנן דהטמין שרבו על הצוחלין דיעם כמקוה לסדר באשכנזין אבל שיה למעין דמטהר בכ"ש והי' [לחמיה דתוספתא דהי כמי תמיות וצעין מ' סאה חפילו לכלים. וגם טעם דהי' דס"ל להתוספתא דנדר דיע כמ' וקדרא מקוה תמיה מאד דגס ימים דס"ל לר' דמטהר צוחלין נראה פשוט דה"ה נמי דמטהר בכל שהוא ואיטו פסול רק לזבין ומזרעים ולקדש בהם מי חטאת דצעינן בזה מים חיים אבל צוודי מטהר בכל שהוא דכיון שמטהר צוחלין כ"ש שמטהר בכל שהוא וכן משמע להדיא בד' ארמז"ט ובר"ש שם והא דלא הוכיח במשנה דמטהר בכל שהוא היינו דביום לא שייך כל שהוא. אבל לפני חופר צד הימים צוודי לא צעי מ' סאה כמי החפירה וח"כ היי' חנן דתוספתא דהי כמי תמיות ולכן טפי נ"ל כמו שכתבתי לעיל. אך כל זה כתבתי רק לדעת רוב הפוסקים דס"ל דמעין שהמשיך לתוך צריכה ריקנית דיע כמעין חף כנפסק מן המעין. אבל לדעת הראב"ד וסיעתו דאם נפסק מן המעין דיע כמקוה חף כנמשך לתוך צריכה ריקנית דברי המשכנות יעקב צוחלין להלכה דפסול בזה שאובין חס חין בהם מ' סאה הגלע"ד כתבתי בעו"ה:

שלמה הכהן מ"ץ דפ"ק ווילנא.

בעיה רחיתי לבאר בדיון חס נוהג פסול שאביה כמעין או לא. והנה זה לשון השו"ע יו"ד ס' ר"א סעיף מ' הלך האלה לשאוב מים מהמקוה לנקותו וירא שמה יחזו מהבלי שמוציא צו המים ג' לוגין למקוה אחר שחצו ממ' סאה ויפסולו יקרב הבלי בשוליו כל שהוא ואז לא יחשבו המים שבו שאובין ואם הם מים טבעים ח"ל לקי כי המעין אינו נפסל בשאיבה פכ"ל המתברר שם. וכתב על זה הרב בהג"ה ומכל מקום נהגו להחמיר גס כמעין [וגרסא מרדכי [צפ"ב דשבעות] בשם השאלות ומחרי"ק שורש ג"ה ות"ה ס' רנ"ח] כי יש חולקין חפ"י כמעין ולחמיר דשאיבה פסולת ולכן לכתחילה יש להחמיר פכ"ל:

והנה בתחילה לריק לידע דהגרשים צו"ע שמלין על דברי ארמ"א ו"ל דכ"ה במרדכי בשם השאלות נמשך בזה אחר דברי האוה"ד בסיומן רנ"ח אבל בלחמ דשאלות בשאלות ליתא זה דהמרדכי לא הביא להשאלות רק לענין דא דפסול ג' לוגין שאובין חפ"י חס נפל מ' מ' וג' כלים דמפרש השאלות דליט פסול רק חס החלל השני עד שלא פסק הראשון [ובלחמ דשאלות צפ"ב אחר לא נמלא רק הדין דהמים ושלשה כלים מותרין אבל ד' חין מותרין אבל מ"כ המרדכי בשם דליט פסול רק חס החלל

ורביה עליו מים שאובין יש לו מעלה שמטהר בכ"ש — מים המוכין מטהרין גם צוחלין — מים חיים מטהר ג"כ צו ומזרע וכשר למי חטאת. וכל זה צוחר:

ואין להקשות נמי לפי מש"כ המחרי"ק דמעין העומד חורח מעין הוא לכל דבריו רק שאינו כשר לצד ולמי חטאת משום דלא מקרי מיר חיים. וא"ל לתשוב נמי מעין העומד צדדי מעלה דמים המוכין דהא דיע"ה שיה אבל גס זה לא קדרי דכיון דהוא מעין העומד לא משכחת לה דהוא חל חס לא שארס בטמיו החלין למקום אחר ובכ"ה חס החלילה ב"ה על ידי חס הרבה יש להסתפק בזה ולחמ"ל:

והיוצא מדבריו שכתבנו לפי צפ"י דברי התוספתא הג"ל דצוחר צד הים והגבר הרי הם כמי תמיות שלא פסקו דמיירי בחופר במקום הצלין וכן גורם הגר"א ו"ל דתוספתא שם ומחלוקת התוספתא בין חס חופר טמון לנדר דליט נכנס מי הנדר להדיא דרך הכחלים למקום הצלין רק דהכחלים מחלחלין מחמת מי הגבר ופ"י כן הכחלים צוללין מים חמיר לתוך הצלין והלכך דיעם כמו מי תמיות שלא פסקו דהי כמו חס ירדו גשמים וההרים צוללין דתנן במקוואות דה נקרא מי תמיות שלא פסקו ואם שיה טמא בתמיה וחל"כ שיה טמור טמור והתוספתא בזה לפרש חפן שני דנמשך כמי תמיות שלא פסקו. ועוד ב"ה לפרש חופן ג' בחופר צד מעין דאם המים מושכין חמיר מן המעין הרי הוא כמעין או חפילו פסקו וחזרו והמשיכו חורח להיות מעין. אבל חס פסקו לעמרי רק דהכחלים צוללין אז דיע כמי תמיות שלא פסקו. אבל חס מחלק כלל בין חס בזה המים ממי המעין או דבזה מן הים והגבר רק דהחס חופר טמון לים או לנדר חס נמשך להדיא רק בזה מן הכחלים וחס חופר טמון למעין הוא נמשך חמיר מן המעין לתוך הצלין וכל עיקרה של התוספתא לא ב"ה לתשוב רק דיע ג' חופים כמי תמיות שלא פסקו:

שוב אחר זמן רב חנה ד' לדי ס' שו"ת עין יצחק ח"א להאגון האמיתי מאור הגולה הראב"ד דקאחמא מוהר"א ו"ל ומלח צב"י כ' שהשיג ג"כ על דברי המשכנות יעקב הג"ל. אך מש"כ שם לפרש דברי התוספתא בדרך אחר ותכן דבריו שם דח"א לפרש דתוספתא כמו שפ' במשכנות יעקב דמט"ה בחופר צד הגבר הרי כן כמי תמיות משום דחין למי החפירה חיבור לנדר כשפירח הטוד רק דרך לחלל הקרקע פ"י נקבים דקים חין להמים דין מעין רק שם מקוה עליהן ופסול בזה שאובין דח"כ גס בחופר צד המעין נמי למה דיעם כמעין דהא מליטת דתוספתא משמע דמיירי שידוע שאין לחפירה זו מקור משלמה רק הוא נמשך מן המעין שאלו ח"כ למה דיע כמעין דהא כמעין ג"כ מיירי שאין לו חיבור למעין כשפ"ה לכן פירש הוא ו"ל דהתוספתא חלול למעמיה דתוספתא דפרה פ"ט ח"ח דכל ההכרות פסולין לקדש מהן מי חטאת והרי דס"ל להתוספתא דנדר חין דיע כמעין משום דחיישין דשמה רבה עליו מי גשמים ותנש"כ הראב"ד בהשגות צפ"ה מה' פרה לחומה ה"ה י' או מטעם דס"ל להתוספתא דנמו דמים פסולין לקדש בהן מי חטאת משום דהכתוב קורא לחון ימים [וכמו דאמר ר"מ שם במשנה צפ"ח דפרה משנה ח' ואף ר' יוסי דס"ל שם דמטהרין צוחלין כבד כתב שם הגר"ש הטעם מפני שהחלים הולכין וחללין עליהן אבל פסולין הם למים חיים דהכתוב קוראן מקוה] פכ"ל כל ההכרות נקראו מקוה דחין לחלק בזה בין נכרות למים ולכן לחמיה התוספתא דהחופר צד הגבר ופכ"ל חס דיע כמקוה אבל לפי דין המשנה דכשרין הן לקדש מי חטאת צוודי גס בחופר צד הימים והגברות דיע כמעין ואף דהרמז"ס הביא לר' דהתוספתא להלכה היינו משום דחלול לשיטתו שם צפ"ה מה' מקוואות דחין לטבול בנכרות משום חס דרבו מי גשמים אבל לפי מה שהכריע הרמ"א צו"ד ס' ר"א סעיף ב' דחין למחיה צד המהמים להקל לטבול בנכרות דיע להם על מה לסמוך דדין הנכרות כמעין והלכך החופר צד הגבר חף הינה דיע לחס דהמים בזה מן הגבר דין מעין עליהם ודלח המשכנות יעקב חלו חוקן דבריו ו"ל:

והנה לא אצו להבין דבריו הקדושים בזה ורחשון לציון בלחי להשי' במש"כ בתחילה דמלשון התוספתא דהי כל זמן שהם בלחם מתחת המעין משמע דמיירי חף חס ידוע שאין לחפירה זו מקור משלמה רק הוא נמשך מן המעין דרך אקצבים כמו בחופר צד הגבר וחס מאד יש לחמיה על דברים אלו דמ"ל לדעת רוב הפוסקים ו"ל שהבאנו לעיל דח"ל דהא דתנן דמעין שהעבירו פ"ג צריכה

לח המקוה. ושם הביא רחיה לדבריו מהמטעה דריגשבורק שפסל לחור הרב ר' משה ב"ר חסדאי בכה"ג אלמא דס"ל בפשיטות כרבינו שמחה דכל שנשאב בכוחה אפי' דהפילה למקוה היה שלא בטוה פסל לח המקוה. אך כתב האו"ר ללא טדע רחיה שהביא ר' משה לזה דגם בנפילה שלא בטוה פסל לחיט זמר רק המטעה שפסלו ר' משה אבל טעמו ורימוקו של לא שמע כ"ה כונת האו"ר בלי ספק. ושם כתב האו"ר דמ"מ חיי חמה ולמה פסלו ר' משה ב"ר חסדאי דהא המטעה היה במעין ובמעין חייט פסל שאיבה וכן ל"ל במרדכי :

והנה עדיין חט לריכין ליישב ד' המרדכי הסותר דבריו דמתחילה כתב דפוקין נקבי הגביעה משמע דס"ל בפשיטות דבמעין נ"כ פסל שאיבה ובסוף העתיק לד' האו"ר ורבינו שמחה דס"ל להיפך :

והנה דאלו ואלו דברי חלקים חיים הם והוא דלכאורה ראוי לחקור כיון דשיעור מ' סאה לא כתיב בתורה רק דחז"ל למדוה מדכתיב גבי בע"ק ורחץ במים את כל בשרו ודרשין מים שכל בשרו עולה בהן ושיעור חכמים דשיעור שהכסה כל גופו בבית אחת בחדש ביטוי הוא מ' סאה. והלכך אפילו בחדש קטן דל"ט מ' סאה לכסות כל גופו מ"מ לרי"ט מ' סאה ולא חילקה התורה דהתורה נתנה שיעור אחד לכל האנשים וכ"כ הראש"ש בלחמה בריש הלכות מקואות :

והנה לכאורה תימה דל"כ גם במעין יומא כך ומג"ל לחלק בין מעין למקוה. והנה הראש"ש ז"ל מביא בלחמה מזה רחיה לדעת ר"י דלחדש גם במעין בעינן מ' סאה חף לחדש קטן דהא לא חילקה התורה בין חדש קטן לחדש גדול במעין דהא בתורה לא הזכיר דדוקא במקוה דינא הכי :

ואמנם לישב דעת הפוסקים דס"ל דמעין גם לחדש צ"י שחכמה גופו בבית אחת כל אחד לפי מה שהוא היינו משום דבברייתא בציניה י"ח אחת במים בימי מקוה ופירש"י למעוטי שאובין. אבל החס"י מלח בזה וכתב דר"ל במי מקוה בלשבורן ולא צמלין. וא"כ י"ל דפליגי בזה דהראש"ש והר"י ס"ל כפרש"י דלא בל למעט רק שאובין ולא מיירי דדוקא במקוה אלא מיירי גם במעין. וא"כ מוכח דגם במעין בעינן מ' סאה מה"ח. אבל דעת החלקים ס"ל כפי' החס"י דר"ל בלשבורן הרי דמיירי במקוה. וא"כ גם מחי דדרשין מסיפא דקרא דבעינן מ' סאה ג"כ חייט אלא במקוה. אבל במעין רישא דקרא י"ל דלא בעינן מ' סאה ואדרבה מדמטרה בצמלין ש"מ דלא בעי מ' סאה וכמש"כ הר"ב"ש בהשואה בסיומן רל"ב דהא דפסול צמלין במקוה הוא משום דליכא שיעורי דמים בעת שהן צמלין דלין הצמלין מתערבין :

והנה רחיה לדברי דהנה לפי רש"י קשה למה לא כתבה התורה זה בתחילה גבי זב דבעינן שיהא כל גופו עולה בהן ושלח יטבול בשאובין אלא וודאי דפסול שאיבה ידעינן מקרא דמעין וזכר וכמו דלחמא בכו"כ ולא בא קרא במים אלא לאשמעינן דבעינן דקו וקיימו וזה לא בעינן רק במקוה וכן מחי דדרשין מכל בשרו שיהא כל גופו עולה בהן ג"כ לא בעינן רק במקוה והלכך גבי זב לא היה יכול להתבטל לכתוב כן דהרי זב בעי מים חיים ובמים חיים כשר אפילו בצמלין וגם לא בעי מ' סאה ולפיכך לא כתב זה רק גבי בע"ק אבל לדעת הסוברים דלחדש גם במעין צ"י מ' סאה קשה טווח דלמה לא כתיב כל גבי זב דקדים בפרשה שם מקמי קרא דבע"ק והדבר ל"ט בזה :

ואין להקשות על דעת החלקים דס"ל דבמעין צ"י בכ"ש גם לחדש משום דגבי מעין לא כתיב כל בשרו א"כ מלגן דבעינן שיטבול כל גופו בבית אחת דהא חייט קושיא דבלחמה בכו"כ פ' אחר יליף דלרי"ד לטבול כל גופו בבית אחת מדכתיב שם וזא השמש וסאר מה ביאת שמשו כולו כלחת חף במים כולו כלחת עכ"ל האו"ר והובא ברשב"א בכו"ה בשער הטבילה ופשוט דחט חייט ענין למקוה תנאו ענין למעין וכבר הזכרתי מזה לעיל בהשואה מ"ד ע"ס :

אך דגבי מעין לא בעי שיעור במים כדי שיהא כל גופו של אחד צינני טבול בהן בבית אחת כמו שהוא עומד אלא כל שיחכמה גופו בבית אחת בלחיה ואפי' שיהיה עגון בחדש קטן או אפילו בחדש גדול אך חט ייחט טלמו על קרקע של המעין בפשוט ידים ורגלים ויהיה במים כדי שיחכמה כל הגוף בבית אחת צ"י צהרי וכן פ' בלור ארוע בשם רבינו שמחה דהא דחט דמעין

החול השני וכו' ליתא בשלילתו לפיט רק כן נמלא הטעםא בסמ"ג בהלכות מקואות בשמו והבא בהגהת שאלות שטם להגאון מהרי"ב ז"ל ופשוט שכן היה הגירסא בשלילתו גם לפני המרדכי [ונראה דלמד זה מהמטעה דסופ"ג דמקואות הגאמר לענין סהר שפסלו על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובין דלוחמי בזמן שהחול השני וכו' ע"ס] :

אבל מה דמסיים המרדכי הלכך רגילים כשמנקים את המקוה וכו' חייט מד' השלילתו רק מד' המרדכי בעלמו וכן בשו"ח מהרי"ק שם לא הביא זה רק מד' המרדכי רק בתרומת הדשן בסי' רנ"ח כתב דבמרדכי כתב מדברי השלילתו דרגילים כשמנקים המקוה וכו' וזמר וכפל דבריו וכתב ודקדק המרדכי מד' השלילתו מדקאמר פוקין נקבי הגביעה וכו' משמע להדיא דחשב דהמרדכי העתיק זה מד' השלילתו [ופשוט שהמרשים נמשך אחר דברי החס"י בזה] אבל בלחמה בשלילתו ליתא מזה מידי רק הם דברי המרדכי בעלמו [וגם מש"כ החס"י ודקדק המרדכי מדברי השלילתו וכו' מדקאמר פוקין נקבי הגביעה אלמא במעין חיי"י ג"כ חייט לחמה דהדבר ברור כשמע מש"כ במרדכי אחר זה ונראה לי שהדיוט חייט מד' המרדכי רק לחיה תלמיד טועה כתב כן בל"ו. אבל בלחמה חייט רחיה כלל מד' המרדכי דס"ל כן וכמו שכתב לקמן בסמוך בעו"ה] וגם לתה"ד בזה מחמת שלא היה לפניו השלילתו לעיין בו דעדיין לא דפס צינני ותשב דכל דברי המרדכי הם העתקה משלילתו :

ולכן לפי זה מש"כ התה"ד לח"כ ומעשה כיון דדברי השלילתו דברי קבלה הן וקדמון היה חין לזו מדבריו והכי כותבים החס"י ושאר המחברים בכמה מקומות דלין לזו מד' השלילתו עכ"ל התה"ד שם. ואמנם לפי מש"כ בעו"ה דבריו צינני מעיקרן דמעולם לא אמר זה השלילתו וגם מד' המרדכי גופא חייט רחיה וכמו שכתב לקמן בסמוך :

ועתה נבוא למש"כ במרדכי לח"כ וז"ל נראה לי חייט הדיוט מדקאמר פוקין נקבי הגביעה דלפילו במעין קאמר שפסל ג' לוגין שאובין ודלא כרבינו שמחה וזו"ו ותשובת הר"מ לקמן עכ"ל נראה לי ברור דחייט מד' המרדכי בעלמו רק הוא הג"ה מחיזו מפרש שמדייק כן מלשון המרדכי [וכ"כ שם בהגהת הב"ח דהוא הג"ה] :

והנה לפי דעת בעל הג"ה זו דברי המרדכי סותרין זל"ו חוד כדי דיבור דהא חייט בסמוך הביא דברי האו"ר ורבינו שמחה ועוד כמה ראשונים דבמעין חייט פסל שאיבה כלל ולא הביא שום מחלוקת בזה. אבל בלחמה אבאר בסמוך בעו"ה דלין כחו שום סחירה ד' המרדכי ודבריו שבכחן חין שום ענין למה שהביא בסמוך בשם האו"ר ורבינו שמחה חף בתחילה אבאר ד' המרדכי שכ' שם בסמוך. וכן מלחמא בהשואה רבינו שמחה בספר אבי"ה דבמעין לא פסל ג' לוגין. וכבר היה מעשה צנינשפורק שהיו מנקין את המקוה וכשנחסר ממ' סאה נשפך מן הכלי למקוה ופסלו ה"ר משה ב"ר חסדאי. ותמה ע"ז דלמה פסלו הלא המקוה דנינשפורק היה מעין עכ"ל המרדכי [יש שם חסרון הגיכר ד' המרדכי במש"כ ולא נודע רחיה מיין שהרי מקוה שצנינשפורק מעין הוא ואין המשך לדברים אלו שמשמע שמה שמסיים שהיה מעין ולא מקוה. ולכן לא נודע רחיה ורחיה הביא במעשה הלזו רק דכתב דפסלו ה"ר משה והל"ל ולא נודע לנו טעמו :

ואכן בלחמה כל לשון זה הועתק מאור ארוע בזה מקואות סימן ע"ז ושם בלור ארוע חייט חייט בזה הלשון ולא שמעתי רחיה שלו מיין. ואך ע"ז חייט חמה כי המקוה שצנינשפורק הי' מעין ואין מים שאובין פוסלין זו כמש"כ מורי רבינו שמחה זל"כ כ"ה הלשון בל"ו וכן ל"ל גם במרדכי. ועי"ש עוד בל"ו דמסיים דדברי רבינו שמחה נראה עיקר דבמעין לא שייך לפסול זו שאיבה דחדא כיון שהוא מקוה לכלים הרי שם מקוה עליו וחייט נפסל עוד בשאיבה. ועוד דנראה לו דחף לחדש לא לרי"ט מ' סאה כגון חייט קטן שגופו עולה בפחות ממ' סאה וכו'. ועוד הביא רחיה לזה מכמה משניות דגם לחדש ח"ט מ' סאה עי"ש. ומש"כ ולא שמעתי רחיה שלו מיין קאי על מה שכ' לעיל להביא רחיה לדעת רבינו שמחה דמים שפלין מן הכלי למקוה פסלין את המקוה ואף שהאדם חייט מסיין לקד ומביא רחיה מהחוססתא דמקואות פ"ד דהשולין בלשליא פסלין

דמקוה כשר חפ"י לעג מלך הבשן ואף דליתו יכול להתכנסות כל גופו בבת אחת יכול להדבין במוט גופו ורששו או דיהא מנגד כבניתא ואדרבה לא תליא לפי מה שהוא חכם ולעולם מועדין בחדש ביעי כשהוא עומד והלכך לא שייך למתני זה החס כלל וכלל וכל זה כ"ל ברור :

והנה לבחור יס להעיר על מש"כ הגר"א ז"ל בביאוריו בס"י ר"ח ס"ק ה' בשם הריב"ש דטעמא דמקוה אינה מטהרת בזוחלין ומעין מטהר בזוחלין משום דמים זוחלין אינן חיצונין זה לזה והלכך במקוה דבעינן שיהא מ' סאה לאדם מה"ט מש"כ אינה מטהרת בזוחלין משום דבעינן שיהא מ' סאה כחצת מש"כ : במעין דמטהר בכ"ס לא איכפת לן מה שאין חיצור זה לזה . ולעולם קשה על זה דח"כ למה לריב קרא דבמים למעט זוחלין לפי החס' בחגיגה י"א הישוק ליה מקרא דזה כל בשו' דלפינן מיניה דבעי' מ' סאה ובזוחלין ליכא מ' סאה ביהודין קשה לדעת הפוסקים דס"ל דגם מעין בעינן לאדם מ' סאה היחך מעין מטהר בזוחלין גם לאדם אבל יס ליישב דיל"ל דס"ל להריב"ש דעת הר"ש במקוואות דמקוה דכסול בזוחלין חפ"י אס' החילה למעלה ממ' סאה ויש מ' סאה במקוה שעומדין באשבורן ואין זוחלים כלל והבא דעמו בטוש"ע בשעף כ"ה בהג"ה ועל זה שפיר לריב קרא :

ובזה ינחל נמי מה דמעין מטהר בזוחלין גם לאדם היינו חס זוחלין למעלה ממ' סאה ואכן חקקה על הר"ש ז"ל דפסק דחילה אינו פסול רק חס זוחליה למטה ממ' סאה וגם סובר דעת ר"י דלאדם בעינן מ' סאה ח"כ היחך מעין מטהר בזוחלין חפ"י למטה ממ' סאה וז"ל באמת דהר"ש סובר דזוחלין שפיר הוי חיצור ולא דמי לקטפרים דנושפות ביותר ודלית ליה מיהא דעבד אבדא דשמואל מופלי ונבניה לטבול בנהר פרת ביוני חשירי ואף דכל נהר המים זוחלין גם למטה ממ' סאה וע"כ דנהר לא דמי לקטפרים וכמו שפ' הב"י והבאחיו לעיל בסימן הקודם משום דהולך במישור לא מקרי קטפרים ומיהו מיהא דאבדא דשמואל הג"ל אינו מוכרח לומר דס"ל כהב"י דאף להראב"ה דס"ל דנהר דמי לקטפרים מ"מ הא כבר חידך דאף בקטפרים דליתו חיצור היינו המים שלמטה להמים שלמעלה ואסור לטבול סמוך למולא הנהר במקום דעדיין לא יס שם מ' סאה אבל לאחר שירדו מ' סאה מים מותר לטבול משום דהמים שלמעלה שפיר הוי חיצור להמים שלמטה והא דמקשה הראב"ה דווקא מיהא דעובלין בנהרות ולא מקשה מהא דמעין מטהר בזוחלין נראה דס"ל ג"כ דעת הר"ש דמקוה פוסל זחילה גם למעלה ובה"ג הקשויה החורה במעין אבל בנהר דזוחליה הוא גם למטה ממ' סאה שפיר מקשה היחך עובלין בנהרות ולפי זה יס ג' שיטות בטבילה דנהר דעת הראב"ה דלח' טיבלין רק לאחר שירדו מ' סאה ממקום מולא הנהר ולדעת הב"י טיבלין צו בכל מקום דזוחלין לא דמי לקטפרים ולהריב"ש ג"כ עובלין צו בכל מקום משום דמעין מטהר בכ"ס גם לאדם ולא איכפת לן בזחילה . כן כ"ל לבאר בדברים אלו :

סימן מו

ראיתי לברר כל דיני פסולי המקוה והכשרה ע"פ דעת כל הפוסקים ז"ל ואלו הן :

(א) פסול הוי פ"י שומאח ומקורו מהמשנה דפרה פ"ו משנה ד' ומייתי לה בנזחים (ד' כ"ה) ונשק"ל מדכתיב ירהב סהור ודרשינן דאזיחון ע"י סהרה חאה . הרמב"ם לא ס"ל כלל פסול זה גבי מקוה וטעמו כתב הב"י בסימן ר"א ד"ה והרמב"ם כתבו וכו' כל כלי וכו' מדלא נשנה משנה זו במקוואות רק בפרה מסתמא אינו נוהג דין זה רק במידי דבעי מים חיים כגון זה ומאירע ואפר פרה עכ"ל . אכן דבריו תמוהין דח"כ אחתי הו"ל להרמב"ם להביא זה בהלכות מקוואות לענין זה דהא הרמב"ם הביא שם דין זה דבעי מים חיים והו"ל לבאר דבעינן שיהא הוי פ"י סהרה ומדלא הביא זה רק בהלכות פרה אדומה [בפ"י הלכה ח'] כ"מ דס"ל דליש טהב זה רק באפר פרה לו גבי מאירע דכתיב נמי החס אל כלי חרש על מים חיים [והא דלא הביא זה גם בהלכות שומאח מאירע י"ל דמסק על מש"כ בה' פרה אדומה] וטפי ג"ל דלא ס"ל כן חפ"י גבי מאירע רק באפר פרה [משום דהא כה"ב ונתן עליו מים חיים אל כלי ובעינן שהא חיותו בכלי] וקיון שנהרה פ"י דבר המקביל ממלאה בכל חיזוק ורליה לא מדלא נשנה זה גבי משלח ומקוואות ולדעת הב"י

דמעין מטהר בכ"ס ר"ל בכל שהוא חכם חס הוא חכם קטן סני בפחות ובאדם גדול לריב יתיר חך שיה' כ"כ מים כדי שיתכנסה גופו בבת אחת כן פירש רבינו שמואל ז"ל . וה"כ מצינו שני מיני מעין דמעין שיש בו כשיעור שיתכנסה גופו לכל הפחות חס יתיר עלמנו חכם קטן כפי שיש ידים ורגלים או צוודאי חו אינו פוסל שאיבה שהרי יס בו כשיעור שלם לחיזה חכם . אבל חס יס בו כל שהוא ממש ואינו ראוי לשום חכם לטבול בו בבת אחת או צוודאי לא מקרי מעין שיש רק מעין חסר ובה"ג צוודאי יס לפסול בו שאיבה דמה לי מקוה שהסרה מ' סאה ומה לי מעין דליתו יכול להתכנסות בו בבת אחת לשום חכם :

ומאחר שהודיענו ד' לנו אח כל אלה מצחה דברי רבינו הנודרתי מאירין כשגשם בלתיים דמתחילה ש' דלריב לטחוס נקבי הגביעה בעת שנגעין אוחו היינו משום דבעת הירקוי הרי לא נשאר בו רק כל שהא נומס ושפיר כוסל בו שאיבה לר"ה ושום חכם לא יחלוק בזה ומה שהביא לבסוף בשם מהר"ם ז"ל על המקוה ששאלו אוחו בכלי מנוקב וכו' והחיר מבח שני טעמים . חדא כיון שהכלי מנוקב בשוליו אין חורת כלי עליו . ועוד כיון שהיה מעין ומעין אינו נפסל בשאיבה אינו שום סחירה ע"ז כלל דשם הוזכר בלשון השואל דחשש דשחא בעת שגפלו מן הכלי לא היו במקוה מ' סאה ומשמע דזה פשוט ליה דהרבה מים היה בו אך שהיה חסר ממ' סאה ומשמע שם מלשון ז"ל דלא נקוב לגמרי רק נשאר בה הרבה מים . וע"ז שפיר פסק דלית נפסל בשאיבה וכן מה שהביא בשם רבינו שמואל לא מיירי בעת נקיון רק ד' דמעין לא נפסל בג' לונין וי"ל דמיירי בנוגה חס יס במעין דיתכנסה גופו בבת אחת וכן במעשה דרעניא שצורג איהא שם ביהדי הלשון וכשנחסר מ' סאה נפלו מן הכלי למקוה הרי דהרבה מים ה' בו רק דמ' סאה לא היה בו ושפיר תמה ע"ז הנודרתי דהלא היה מעין ובמעין לא בעינן מ' סאה . ובה דברי הנודרתי מאירין כשגשם בלתיים :

וראיה לדברינו דהרי הנודרתי בעלמנו הסכים לדעת הסבורים דמעין מטהר בכ"ס גם לאדם והאך אפשר דיהי סובר דיכסול בו שאיבה אלא וודאי דר"ל חס אינו צו אפילו כדי שיתכנסה גופו בבת אחת בשום אופן בעולם וגם בשום קטן שבעולם וגם אפילו הימין בן יונו ליכא צו כדי להתכנסה ובה"ג צוודאי פוסל שאיבה . ובה ניהא לי מה שדלתי במקוואות שהיו צפה בשנים קדמוניות קודם שהיו יסודו מקוואות החדשים בשנת תר"ח שבעת הניקוי היו מוקפים מאלו לנקות בכלים מניקבין דווקא וכמו שפסק הרמ"א בהג"ה ואלו בעת הפלת מים חמין לא רחיתי מעולם שידקדקו שלא להטיל בו מים חמין עד שיקוו המים לשפיר מ' סאה ומשולם המהדי ע"ז וגם בד' הרמ"ה ז"ל לא הזכיר דין זה רק בעת הנקיון ולמה לא הזכיר דמעין שעדיין לא נקוב המים למ' סאה אסור לשפיר צו מים שאובין . ואכן לפי מש"כ ינחל הג"ל בע"ה ומנהג אבוחיט חורה הוא ועפ"י דברי המנהיג במרדכי הג"ל שכתב דמוד' המרדכי שבי' דשוקרין נקבי הנביעה מוכח דחולק ע"ד מהר"ם בהשואה ורבינו שמואל ז"ל אינם נכונים כלל דשפיר עולה דבריו גם לדבריהם דבמקום שאין בו רק כ"ס ממש הכל מודים דפוסל בו שאיבה כיון שאינו ראוי לשום חכם :

ואין להקשות דלמאי לא חשיב בנותחיתין דכלים פ"ז דחשיב שם דהכל לפי מה שהוא חכם לענין קומץ ולקטרת של יו"ט ולענין עירוב ולענין יו"ט כ" . ולעולם הו"ל למחשב ג"כ דשיעור מקוה במעין ג"כ הכל לפי מה שהוא חכם דהא אינו קשיא כלל דהא נאמר בתורה ובדחז"ל שיעור בזה כגון בעירוב דנהנו חז"ל שיעור ב' סעודות וכן ביו"ט כ" מלא לונמיו ובמנהג נחנה התורה שיעור מלא קומט וביו"ט כ" מלא הפניו וש"ך ע"ז למתני דשיעור הזה שיעור באדם כל אחד לפי מה שהוא לפי גדלו וקטנו . אבל במקוה לפינן מעין לא הוזכר שיעור כלל בדברי חז"ל כמה יהא צו דיהא נאך התנא לאשמעינן דהשיעור הזה תליא לפי גודל האדם רק אמרו שיהיה כל גופו מתכנסה בבת אחת וממילא ידעינן דכל אחד כפי מה שהוא ואיזה טעם יכול ליפול בזה אבל משא"כ בקמיא ובהשואה מלא לונמיו ביו"ט וכן בחפינה ובמין שתי סעודות יס לטעם דשיעור הכל כפי מידת חכם בימי האורח התנא לאשמעינן דהכל לפי מה שהוא חכם וכבר כתבנו לעיל בהשואה הקודמת דמה שהקשה הראשון בעל טו"א ז"ל בחגיגה י"א דלמאי לא חשיב מ' סאה דמקוה של מי גשמים דהכל לפי מה שהוא חכם . במח"כ אין בקשייתו כלום דהא מ' סאה

הב"י דלוצ דבני מים חיים פסל היה ע"י סומאח אבל בשאר כל
הסמאח כשר ה"ל למחשב נמי היה ע"י סומאח כמו דחשיב שם
מים המוכין ולכן דברי הב"י דעת הרמב"ם ל"ע:
ב) רבינו אליעזר ממין ז"ל בספר יראים שלו ומייתי ליה המרדכי
בפ"ב דשבוטות דס"ל דליטו טהר זה רק במידי דבני
ממין כגון זכ או לאפר פרה ולמטרע וכמו שכתב הב"י לדעת הרמב"ם
וכתב דאף ללא נשנה זה רק בפרה אדומה מ"מ כיון דנפקל מדכתיב
יהיה טהור והך קרא גבי ממין כתיב ומשמע דכל מידי דבני ממין
בפינן הווייתו ע"י טהרה. ועוד כתב המרדכי שם בשם ספר
יראים דאף לענין שאר סמאח נמי דלא צ"י מים חיים מ"מ כ"מ
דאם נהאיה המים למקוה ע"י דבר המקבל סומאח בטל תורה
ממין מימה ונעשה דיע כמקוה של מי גשמים ולינה מטרה רק
באשכנז ואף שהיא מחוברת לממין. ופי' בספר ראשית צמדים למר
חמי האזן ז"ל (ר' ע"א ע"ב) שכ' דהספד יראים מפרש דהא דלמר
ר' יוסי [במקואות פ"ה משנה ה'] דהמעטין שהעבירו ע"ג כלים דהרי
הוא כמקוה ר"ל מה"מ משום דכתיב יהיה טהור ילפינן מימה דמעין
בפינן הווייתו ע"י טהרה אבל נהאיה ע"י דבר המקבל סומאח
בטל מתורת ממין ור"י דפליג דהס' ודמר דהרי הוא כמו שהיה
ז"ל דלא ס"ל כלל דרשה זו דיהיה טהור [אמנם ל"ע דא"כ ה"ל
לפליג נמי על המשנה דפרה הג"ל בנתן ידו או רגלו כדי שיפברו
מים לחציות דלר' יהודה כשר גם כזה דהא לא ס"ל כלל דרשה זו]
ולשיטתו אזל דס"ל שם במשנה ה' דיכול להעמיד החמילה ג"כ בדבר
המקבל סומאח ע"י שם בספר הג"ל שהאריך בזה:
ג) ר"י דכ"ש לירידה בממין שהעבירו ע"י השוקה דבדולח פסול
מתורת ממין מה"מ דהא לא גרע כלי מדבר המקבל סומאח
ואין לר"י לדחוק למש"כ הר"ש ז"ל שם דהוא משום גזירה דלדעת
הרא"מ י"ל דפסול מתורת ממין אבל עדיין הו"ל דין מקוה
ומייה לשון פסול לא משמע ק. ומייה דברי בעל ספר יראים
לר"י עיונה טובא דהרי קרא דהי' טהור כתיב גם אחר חציות ומקוה
מים ואף אפשר דלא קאי רק אהממין דכתיב לפני פניו ולא אהמקוה
דכתיב לפניו. ועוד מימה דא"כ אמאי לא חשיב לה כהדי מעלות
דמקואות דאם ה' הווייתו ע"י סומאח דיע כמקוה ול"ע. וכן מלחתי
בש"מ הרא"ש ז"ל סימן ל"א שגלה לפרש ג"כ בחמילה דעיקר הווייתו
ע"י טהרה לא נאמר רק בממין דאם היה הווייתו ע"י סומאח נאמר
שם ממין מימה ונעשה מקוה ופסול לזבים ומטרעים וכו' י"ש דעת
ר"י בטל החס' דסובר דכולו שאוב נמי דרבנן. דלכאורה חממה
דהיאך לא העלה על לבו המשנה דפרה הג"ל דהיה ע"י סומאח
פסול מה"מ וטעם שאוב נמי הו"י היה ע"י סומאח. וכן קשה על
הרמב"ם דהא הוא נמי סובר דכולו שאוב מדרבנן אלא על כרחך
דסוברים דלא נאמר פסול היה ע"י סומאח רק בממין דאם נהאיה
ע"י דבר המקבל סומאח פסול לזבין ולמטרעים ולשאר מיני דבני
ז"ס חיים אבל לשאר הסמאח כשר אך דמשמע בדברי הרא"ש שם
אבל לממין לבטל מתורת ממין שלא יהיה מטרה רק באשכנז מה"מ
לא ודלא כדעת בעל ספר יראים הג"ל ולדעתו זה בכולו שאוב נמי
בטל מתורת ממין לענין זכ ומטרע אכן גם על דעת ז' הסובר ב'
הקטיות הג"ל שכתבו דסדא דהא הפסוק על שיהיה טהור דהי'
טהור ואף אפשר להפסיק הכתוב בסמינא חריפא ולומר דלא קאי
רק על חצבת ממין שלפני פניו. ועוד קשה דה"ל למחשב במעלות
דמקואות דמעין שהעבירו ע"י השוקה או ע"ג דבר המקבל
סומאח דפסול לזבין ולמטרעין אבל מטרהין בזהמין וכמו במים
אמזין. ולדעת בעל ספר יראים דאין מטרהין רק באשכנז קשה
יותר דעד דמחלק שם בין ממין למקוה לפליג ולחייב בדידה ובמעין
נופא י"ש למטא דליט מטרה רק כמקוה כגון ממין שהעבירו ע"ג
דבר המקבל סומאח או שהעבירו דרך כלי ומייה י"ש ליישב דו"ק:
שיטה ג' דעת הרא"ש ז"ל בזה מקואות הלכה י"ב דפסול
זה טהר בין בממין ובין במקוה. אך דוחקא אם
נפסק המים מן הממין בזה שפברו ע"ג דבר המקבל סומאח אבל
אם היו מחברין לממין או למקוה כשר דהמקוה נטהרה ע"י השקה
ומה צד שפסול המים ע"י טהרה ואח"כ ע"י דבר המקבל סומאח
מ"מ הא המקוה נטהרה ומטהרה ע"י השקה [ולשון הרא"ש בסעיף
מ"ט שכתב דמחברין לזה המקוה שמשמך המים להוט כאלו הוא
מחבר לממין וס' תמוה מאוד דמשמע דאף אם ליט מחבר מ"מ
השכין כאלו הוא מחבר ובאמת זה ליט דודאי צ"י שיהא

מחבר ממך ובאמת ברא"ש חיתא הלשון בזהדי כיון שמי המקוה
מחברים לממין או למקוה אחר עכ"ל ומשמע דבפינן שיהא מחבר ממך
והנה מפשטות לשון הרא"ש ז"ל שם שכ' ועוד חיי אומר שאם
הסילון של מים מחבר מביא את המים מממין או ממקוה
אחר אע"ג דהווייתו ע"י סומאח כשר וכו' דמקוה שגילה שא"כ נטהר
בהשקה ויראה ממנה דמטהרין את המקואות משמע דס"ל דסני
דבע"ז שמהווה ע"י דבר המקבל סומאח יהי' מחבר אף שצ"ח
יפסקו מן הממין דהא מדמי ליה לדין המשנה דלהלן ושם משמע
להדיא דסני בהשקה דרנע אחר וכן כתב הב"י דס"ל ר"א ס"ק ק"ה
לדעת הרא"ש ודלא כהפרישה בשם הר"מ שכ' דליטו כשר לדעת
הרא"ש רק אם ישאיר מאובר לפולס [ומש"כ הש"ך שם ואף דיש
לחלק ולומר דסילון גרע טפי חולי דאונתו דהס"מ מייירי בפסול שאיבה
דאי דרבנן הלכך סני בהשקה דרנע אחר מש"כ הכא לענין היה
ע"י סומאח ממיר טפי דאי דלוריייתא ובאמת גם הרע"ב במשנה
שם כתב דבשאיבה דרבנן הקילו אבל חממה לי דהיאך אפשר לחלק
דהא דהס' במשנה חיתא דמביא סילון של חרס או של אבר והרי
בסילון של אבר איכא נמי פסול דהיה ע"י סומאח ואע"כ מהני
השקה ברגע אחר והן אחת דבתשובה להרמב"ן סימן רכ"ז מפרש
דאך סילון של אבר מייירי שהוא מחבר לקרקע והבא ב"י ד"ה
ומ"ש ב"ר"א דממשך אבל כבר כתב הב"י שם דהרא"ש מפרש דבסילון
תלוש חיייר ע"י [ופשוט דכוונתו דכיון דהרא"ש מדמי פסול דהיה
ע"י סומאח דמהני ביה השקה כמו בשאובין שפיר י"ל דמייירי אפילו
בסילון תלוש] יבאמת שיש הכחה לר' הרא"ש דהא סתם שאובין הוא
דנשאר ע"י כלי המקבל סומאח וא"כ יש בהן גם פסול מהוה ע"י
דבר המקבל סומאח ואע"כ מהני השקה]:
איברא דיש לחממה על הרא"ש ז"ל דהרי עיקר מקור דין זה
דהיה ע"י סומאח מוצע מהמשנה דפרה הג"ל. והרי
הס' ע"כ מייירי דבעת שהניח ידו לפסול לחצית עדיין מחובר
למעין דהא כמי חשלת צעין שיהא חיותן בכלי ולר"י שמי הממין
בעצמו יבואו לתוך הכלי [ואם נפסק פסול] ואע"כ פסול אם נתן
ידו הרי דלא מהני השקה להיה ע"י סומאח כלל וכלל:
אבר נ"ל ליישב דברי הרא"ש ז"ל ע"י דברי הב"י דפסחים (דף ל"ד)
דלמדינן שם דלמי התג לא מהני השקה דמעלה עשו בקדשים
דאין זריעה להקדש וא"כ כ"ש למי חטאת בודאי עשו מעלה דלא מהני בזה
השקה וא"כ י"ל דהרא"ש מפרש דהא דתנן דפסול היט מדרבנן
משום מעלה וזה נ"ל כפחור ופרח ליישב דברי הרא"ש ז"ל:
אמנם מ"מ זה זכינו לדין דעת הרא"ש הוא דבין בממין ובין
במקוה נוהג פסול היה ע"י סומאח מה"מ וכו' דעת
רש"י ז"ל להדיא בצמחים (ר' כ"ה ע"ב) ד"ה הווייתו והביאו המרדכי
שם והבא גם ב"י:
שיטה רביעית. יש להרשב"א בשער המים וכן בתשובותיו דלפי'
אם הוא מחובר למקוה אחרת לא מהני והא דתנן בפ"ו
דמקואות דמטהרין את המקואות דמביא סילון של לבר וכו' דהס'
מייירי דהסילון מחובר לקרקע:
ולכאורה נראה דגם דעת בעל יראים הג"ל ג"כ כהרשב"א ז"ל
בזה דהא כתב דהיה ע"י סומאח פסול נמי גבי ממין
גם לענין זוחלן דאם נהאיה ע"י דבר המקבל סומאח שוב אינו
מטהר רק באשכנז. ולכאורה ע"כ ז"ל דמייירי שלא נפסק מהמעין
דאם נפסק בלח"ה אינו מטהר רק באשכנז לאיזה שיטות הפוסקים
שיצא להלן ח"ה ואע"כ ס"ל דבטל תורת ממין מימה ודלא כהרא"ש:
אמנם אחר העיון נראה דליט ראה כלל ד"ל דאף הרא"ש מודה דאף
שהוא מחבר לממין מ"מ כיון שנהאיה ע"י דבר המקבל
סומאח שוב אינו מטהר בזהמין וכה דהבשיר הרא"ש היט לטהר
באשכנז ואפשר דאף במקוה דעלמא שהיא מחברת לממין ג"כ אינה
מטהרת בזהמין ולקמן יבואר גם מה בצ"ה [ודע דזה פשוט דהמים
שנמשש מן הממין אל מקוה אחר ולא נמשש ע"י דבר המקבל
סומאח וגם עתה צ"ח שכתבנו המים יש להם ג"כ מיטור לממין
הקודם או בודאי מטהרין בזהמין לכל הדעות דחוקא מקוה של מי
גשמים שהם מחברים לממין י"ל דאין להם דין ממין. אבל מים חלו
הא בזה מן הממין ולא מחבטל שם ממין מהם ק נראה לי ברור]:
ועוד יש לדחוק דלעולם אם הוא מחבר לממין מטהר נמי בזהמין
ואף אם נהאיה ע"י דבר המקבל סומאח והספד יראים
מייירי באמת דפסקו מן הממין ומשי"ה אין מטרהין רק באשכנז
וס"ל

בש"ע חבל חי טהג היה ע"י שומאה במעין לא נמצא פלוגתא כלל דהכל מודים דטהג [לגד הרמב"ם ז"ל ס"ל דליט טהג וכמס"ב לפי משום דס"ל דליט טהג רק במי חסאז חבל בעלמא חית טהג לא במעין ולא במקוה] והלכך דברימר אחי ז"ל תמוהין לפי הנראה ולבי אימר לי דט"ס נפל בדברימר אחי דרשם וכך ז"ל למ"ר דגם במחזור למעין כל"ל והך שכי' למעין לאו דדווקא דה"ה במחזור למקוה וכמס"ב ברא"ש רק משום דמר אחי ז"ל מיידי שם במעין נקט מעין קן נראה לי להגיה שם:

והיוצא לו מדברית שיש ה' שיטות בדין מעביר ע"ג דבר המקבל טומאה: (א) דעת הרמב"ם דליט טהג כלל רק בארץ פרה: (ב) שיטת הספר יראים דליט טהג רק במעין לבעול מחורח מעין שלא יהיה מטמא רק באשבורן: (ג) דעת הרא"ש בתשובה בתחילה שאיט טהג רק במעין לענין זב ומטמא דבעי מים חיים: (ד) דעת הרא"ש בפסקיו ורש"י בנזכרים דטהג בין במעין ובין במקוה. אך דוקא אם נפסק המים מן המעין או מן המקוה. אבל אם נשאר מחזור כשר: (ה) שיטת הרשב"א דלפילי אם נשאר מחזור פסול וטעמו מדמי למעין שהעביר ע"ג השוקת. והגלע"ד כחבתי בע"ה:

סימן מז

לכבוד ידיר ה' וידיר כל יראיו וידיר נפשי ה"ה הרב הגאון הספורים שב"ת מו"ה אלי' אליעזר ג"י מ"ץ דפ"ק.

מכתבו הספור קבלתי ומה שהעיר על מש"כ דגם בכלים הבאים במידה לריד כמזל רמון דל"ה שייך גזירת מרחלוח.

ותמה ע"ז וכחב דליט יודע מנין לי זה דהלא זה שני דימים שונים וכו':

הנה בלחמ לא בלחמי הדברים יפה דודאי זה פשוט דגזירת מרחלוח לא שייך רק בדבר המקבל טומאה וכמס"ב כח"ד

כ"י אך עיקר כוונתי היה ע"פ דברי הרא"ש והרא"ש ז"ל דהקשו במעין שהעבירו ע"ג השוקת דלמה פסול הא קי"ל דמטבילין כלי בחורף

כלי שיש צפוי כשפ"ה וחידן הרא"ש בסימן ט' דשליי החם דכלי הפנימי הוא נטבל בחורף המקוה כיון דפי היטול כשפ"ה אבל כלי המחובר למעין כשפ"ה אין להטביל בחורף דלמא אחי להטביל בכלי

שיש בו מ' סאה בלא חיבור עכ"ל. וא"כ מה לי אם פתוח הבני למעלה כשפ"ה למעין או דפתוח למטה כשפ"ה לא מן הלך אך די"ל

דלמטה הרי הוא מבטלה מחורח כלי בזה ולא גזרו רק בכלים. אך עיקר הדברים שהעלה הב"י דכיון דלחמ כשפ"ה בטל תורת כלי

מוני' הדבר ז"ל דכיון דכלי עץ שיעורו כמזל רמון וכל זמן דלא ניקב כמזל רמון הרי הוא כלי לקבל צו רמונים וידי בטל תורת

כלי מינה ובחמח שפסטיח דברי הרמב"ם שכי' ונקב נקב המטהח משמע לכל כלי כפי שיעור טהרתו ודלא כהב"י ומה שדחק להב"י

מדן העידה והחיצה שבים דמפרש במקוה ובמב"ם דמהי כשפ"ה והגם שכן כלי עץ ולכן הולך לומר דכיון דשיעורו כבדי טהרתו הוא גדול מאוד ראו חכמים דסגי ליה לבטל מחורח כלי כשפ"ה שהאז

שיעור המספיק לעירוב מקוואות ע"כ ובחמח שסברא ז' הוא סברא ז' מלושה ודמקוה מאוד וגם מד' הרא"ש ז"ל נראה דלא ס"ל סברא ז' מדקשה מדן שידה חיבה ומגדול דמהי נקבה כשפ"ה על דין

דמעין שהעבירו ע"ג השוקת [ק' הקשה בפי' למס' מקוואות דרפ"ה] ותי' דשליי החם דהים מקיפו חבל אם היו שומדים על שפת הים

ומחיצים לים כשפסרת העד אין מטבילין בהם עכ"ל הרא"ש ז"ל [והובא בב"י בד"ה ולכך נ"ל דמס"ב בתשובה וכו'] וא"כ מוכח

להדיא מד' הרא"ש ז"ל אלו דלא חזן הים מקיפו [כמו הגלים שבמקוואות דידן] לא מהי כשפסרת העד והא דמהי כשפ"ה בשדה

חיבה ומגדול משום שהים מקיפו וא"כ ז"ל דגם הרמב"ם ז"ל ס"ל סברא ז' דיש חילוק בין הים מקיפו או לא ושפיר י"ל דהרמב"ם

דמלך נקב המטהרו גם בכלי עץ מלך ק' דהיינו כמזל רמון והא דבשדה חיבה ומגדול שבים פני כשפ"ה שאי החם שהים מקיפו.

וכן מלאחי בעו"ה להנאח מוהרע"ל ז"ל בתשובה שם בסי' מ' שכי' דלפשר דהרמב"ם מודה בזה להרא"ש דלא הים מקיפו מהי ותמה על

הב"י שהקשה מהך דבשדה דהלא בפסוקי מלא דהים מחזור למעין ע"כ וא"כ אדרבה מוכח להדיא דאף כלים הבאים במידה לריד כמזל רמון

רמון דהא סתם שידה וחיבה ומגדול מחזיקין מ' סאה בלא חלש"כ אם לא היה הים מקיפו לא היה מהי כשפ"ה [ומס"ב עוד כח"ד

כ"י על מש"כ דכלי שאי מקבל טומאה לא מהי נקבה דכ"ס מקום

וס"ל להספר יראים דדע"ה הסוברים דמעין שנפסק נ"כ מטמא צומחין וכמו שייבא להלן בעו"ה. והא דתנן בפ"ה דמקואות דמעין שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו דהרי הוא כמקוה מיידי דהבריכה היחה נולאה מי גשמים משו"ה דין כמקוה חבל אם היחה הבריכה ריקנית היא מטמאה גם צומחין כמו מעין גמור ואף שנפסק וכמו שפירשו הר"ש והרא"ש ז"ל אך אם נחהוה ע"ג דבר המקבל טומאה איט מטמא רק באשבורן:

ולפי זה אחי תמה על מר אחי הגאון ז"ל בספרו ראשית בכורים שם שכתב דלדעת בעל ספר יראים שם ז"ל דר"י ור"י פליגי

בעיקר דינא חי בעין הויה ע"י טהרה וזה דומה בלחמ דל"כ סתמא דמשנה דפרה דלא כר' יהודה [וזה ג"כ דומה למר דב"י פרה מודה

ר"י משום דמטמא ע"י צורה דאין זה במשמע דמלשון המשנה משמע דמדינא פסול]. אכן לפי מש"כ י"ל דודאי הכ"מ דבעין הויה ע"י

טהרה רק דפליגי אם מחזור למעין גם עכשיו דמלך הדין צוודאי כשר מחורח השקה ובמעין שהעבירו ע"ג השוקת ג"כ מלך הדין היה

כשר אלא דרבנן פסלו משום גזירה ופליגי ר"י ור"י אי גם בדבר המקבל טומאה שייך גזירה זו או לא. ובעיקר הדין חי קי"ל כר"י

בזה או כר' יוסי אינו מבואר כ"כ דהא בספר יראים לא מיידי מדן זה מיידי והרא"ש אדרבה נראה דפסק כר' יהודה דלא מחזור

למעין כשר לגמרי ומשמע דס"ל דמטהר אפי' צומחין ואפשר משום דהתם משנה דגזיר כלים כר"י ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם

וכמו שכתב שם מר אחי ז"ל בשם המרדכי ע"ס. חמס להרא"ש לשיטתו אין זה ראיה דהא מפרש פירוש אחר במשנה דגזיר כלים ודוק:

ועוד ראיתי לתוהו על מר אחי ז"ל שם שכתב דיש לו להסתפק וכו' דאף שלענין שלא יהי' פוסלין את המקוה לגמרי יש לנו

לעשות הקנה קלה והוא שהסילון האחרון וכו' מ"מ עדיין יש לו להסתפק וכו' ולכאורה הא הך סברא דעיקר פסול הויה ע"י טומאה אינו רק

בסילון האחרון הוא מד' הרא"ש דהא שאר כל הפוסקים ז"ל לא הזכירו חילוק זה ולהרא"ש לא הוזכר שום פסול הויה ע"י טומאה אם

לא בהסילון האחרון שנתנו נופל למקוה וגם בהסילון האחרון איט פוסל רק אם לא היה מחזור למעין בעת שטפל מדבר המקבל טומאה

למקוה אבל אם היה מחזור איט פוסל כלל משום דמטהר מחורח השקה וכמס"ב לעיל וז"ל דדעת מר אחי ז"ל די"ל דהא מודה הרא"ש

דלענין לבעול מחורח מעין שפיר מצטל אף איט סמוך להמקוה וגם הוא מחזור למעין דהא לר"י במשנה הג"ל משמע להדיא דס"ל

שהעבירו ע"י אחורי כלים בטל מחורח מעין ודינו כמקוה ור"י ור"י הלכה כר' יוסי. ועוד דהא בהעביר ע"ג כלי פסול לגמרי הלכך

אף דע"ג דבר המקבל טומאה לא חמיר כ"כ מ"מ בטל שם מעין מינה: **ובר** מן דין י"ל דכוונת מר אחי ז"ל דאף דלדעת הרא"ש מטמא

גם צומחין מ"מ שמה הלכה כספר יראים דליט מטמא רק באשבורן ולכן כתב להסתפק בזה דהא אנו לריכין ללחא ידי כל הדעות

ולפיכך מלך שהסילון האחרון לא יהי' של מחורח ללחא ידי הרא"ש ז"ל ומ"מ יש להחמיר שלא יהא מטמא רק באשבורן ללחא דעת בעל

ספר יראים:

אך מה שכתב שם מר אחי ז"ל. וז"ל אף דלענין שלא יהי' פוסלין את המקוה לגמרי למ"ד דגם במעין בעין שח"י הויה ע"י

טהרה וכמס"ב בשו"ע סי' ר"א סעיף מ"ט בשם יש מי שאיט מחלק בזה עכ"ל ומשמע מלשון זה דדעה הראשונה דהא דעת הרא"ש ס"ל

דבמעין אינו פוסל הויה ע"י טומאה וזה חמוה דבהדיא מבואר ברא"ש דגם במעין פוסל הויה ע"י טומאה ועוד דהא עיקר דין הויה

ע"י טומאה אנו למדין מהמשנה דפרה והתם במעין חיידי רק דהרא"ש ס"ל דלא נשאר מחזור למעין בעת שנתמא ע"י דבר המקבל

טומאה כשר ולא פסל רק אם העביר כל המעין או שהפסיק המים מן המעין קודם שהיה לוחם ע"י דבר המקבל טומאה אבל אם נשאר מחזור

כשר ולא דווקא במעין ס"ל כך דה"ה במקוה דאם הפסיק המים מן המקוה ואח"כ נחהוה ע"י דבר המקבל טומאה פסול חבל אם נשאר

מחזור כשר וכמו שמפרש להדיא בדבריו ואעתק לשון בש"ע חבל הדבר פשוט דליכא שום חילוק בזה בין מעין למקוה ומס"ב בשו"ע שיש

מי שאיט מחלק בזה הוא דעת הרשב"א בתו"ה בשער המים ודעתו דלפילו אם נשאר מחזור פסול אך דהפסול הויה בכה"ג אי פסול דרבנן

וכמו במעין שהעבירו ע"ג השוקת דפסול מדרבנן ואף שנשאר מחזור למעין והטעם הוא משום גזירה וכמס"ב הרא"ש שם וס"ל להרשב"א

דגזירה זו שייך גם בדבר המקבל טומאה ובה מחלוקת ב' הדעות

משום דלא שייך התם בכדי טהרתו. וע"ז תמה כת"ל נ"י דזה לא שייך רק למחן דס"ל דבעינן נקב בכדי טהרה אבל לא לדעת הר"ש והר"ש דס"ל דלמטה סגי בכ"ש דלענין כ"ש לא שייך לחלק בין כלי לכלי הדין עם כת"ר נ"י דוודאי הכי הוא. אך באמת עיקר כוונתי ה' אליבא דהרמב"ם ז"ל דהנה באמת המחבר בסעיף מ' סותר דברי ענמו למש"כ בסעיף ז' ומש"כ הש"ך דהמחבר מחלק בין לכתחלה לדעת הדבר דחוק מאוד דפשוטיו לשון המחבר בסעיף ז' משמע דאף דיעבד בעינן נקב המטהרו וגם הגרע"א ז"ל בחשובה שם השיג על דברי הש"ך מטעם אחר והעיקר כונו שהעלה הגרע"א ז"ל שם שהמחבר מחלק בין פסול שאינן דליתו אלא דרבנן לכמה דעות המסקים לבין לטובל בחובו דבסעיף מ' לא סמך על דברי הר"ש והר"ש ז"ל להכשיר בנקב כ"ש למטה רק לענין שלא יפסול המים הבאין לחובו משום שאובין אבל בסעיף ז' דמייירי לענין לטובל בחובו שפיר חשב לדעת הרמב"ם דבעינן נקב המטהרו אפי' למטה כ"כ הגרע"א ז"ל שם ודבריו נ"ל עיקר להלכה. וה"כ בגד"ד דהטבילה בחוד הכלים נופא ח"א לסמוך על מה שכתב המחבר בסעיף מ' דהתם לענין פסול שאובין מייירי אבל לטובל בחובו אס הוא כלי עץ צריך שיהא הנקב כמוליא רימון דווקא דבזה נחבטל מחורח כלי וכ"כ הגרע"א ז"ל בגליון ה'ד"ד שם בסעיף ז' ופשוט דאף בכלים הבאין במידה צריך כמוליא רימון דבלא"ה לא נחבטל מחורח כלי דהא עיקר דין דלטהרה ההורה לטובל בכלי ע"כ מייירי בכלי שמהויק מ' סאה דהוא שיעור מקוה ואף דלית מקבל טומאה כלל מ"ג כיון דהיא כלי פסולה לטבילה ופשוט דבעינן שיקב אוחה באופן שמתבטל מחורח כלי :

והיוצא לו להלכה מכל הג"ל דנקב למטה או אפילו מן הגד אך דהוא סמוך כ"כ למטה באופן דלית מחויק מים כ"ש לדעת ר"ש והר"ש עושה לטובל בחובו בין שהוא כלי חרס ובין שהוא כלי עץ ואין נ"מ בין כלי לכלי ואף כלים הבאין במידה סגי בכ"ש ואין שייך מידה דשמה לא יקב כ"ש כיון דבטל חורח כלי מינה לא שייך גזירה. וז"ל הטעם דאף דכלי הוא לענין אובלין מ"מ לענין מקוה לא ליכפת לן בזה אלא כיון דלא הו' כלי לענין מים דהא איט יכול להחזיק מים אפי' כ"ש לא הו' כלי ואינו פוסלת את המקוה ונשירה אפי' לטובל בחוכה. אכן להרמב"ם בעינן נקב המטהרו דווקא והיינו בכ"ח בעינן דיעקב כמוליא זית ובכלי עץ כמוליא רימון אבל מן האד להר"ש איט מוטיל כלל דכיון דעדיין יכולה לקבל מים מן הגקב ולמטה ואפי' אס יקב כמוליא רימון איט מוטיל כלל אבל אס יקובה מן האד למעין או למקוה או להר"ש תליא אס המעין מקיפה או לא אס המעין מקיפה מוטיל נקב כשפ"ה אבל אס אינו מקיפה אף כמוליא רימון איט מוטיל דגורו חכמים דשמה לא יהיה מיבזר כשפ"ה למעין :

סימן מז

בע"ה

בש"ע יו"ד סימן ר"א סעיף מ' כלי שיקב בשוליו אפי' כל שהוא איט חשוב כלי לפסול את המקוה ומ"מ אין להקל לעשות מקוה לכתחילה ולהביא מים בכלי מנוקב כזה וס' ואס עירב סיד וזרורות וסחם זהם הקב לא חשיב סחימה להחזירו לתורת כלי וס' אבל אס עירב סיד וגפסית וסחמו חשיב סחימה ע"כ. והנה לכאורה יש לחמוה דנראה דסותר למה ש"כ בסעיף ז'. דשם כתב דבעינן שיקב נקב המטהרו והיינו בכזית בכלי חרס וכמוליא רימון בכלי עץ ואז בטל מחורח כלי וכאן כתב דסגי בנקב כ"ש אס הקב הוא למטה בשוליו וגם מן האד סגי מיהת כשפותרת הטור וכבר העיר בזה הש"ך בס"ק כ"ג ומה שח' דבאמת משום זה כתב נמי הכא דאין להקל בזה לכתחלה ע"ש וזה דחוק דכאן משמע דליתו אלא חמורא בעלמא ושם משמע דמטיק דהין בעינן נקב המטהרו דווקא. ועוד דלמה לי למפליגינהו בשני סעיפים ובסעיף ז' נופא ה"ל למכתב דזהו לכתחלה אבל מעיקר הדין סגי בנקב כל שהוא :

אבן באמת אלמלא לא הו' קושא מ' המחבר רק קושא ז' הו' מליט לתרן בפשיטות דהכא מייירי לענין לפסול את המקוה דאיט אלא ליסור דרבנן דהא המחבר ס"ל דאפי' כולו שאוב הוא מדרבנן לפיכך סגי בנקב כ"ש. אבל לענין לטובל בחובו בעינן נקב המטהרו דווקא וכן כתב הרשב"א ז"ל בהגהות בפ"י מה' מקוואות הלכה ד' לענין לטובל בחובו בעינן שיהא המים שבתו מעורבים

ואמנם נ"ל לומר דכוונה גדולה כוון בכלן רביעי הב"י בשו"ע כאן וכונתו דרואי לחוש ג"כ לד' הר"ש והר"ש ז"ל וכן שאי אפשר בכלן ללכת ב' הדעות ע"כ צריך לעשות ב' נקבים בכלי נקב אחד צריך לעשות כפי דעת הרמב"ם ז"ל ונקב שני צריך לעשות כפי דעת הר"ש והר"ש והיינו שלא יסחמו כלל ולא יהיה בטל מחורח כלי לכל הדעות להרמב"ם מחמת נקב הראשון ולהר"ש והר"ש מחמת נקב השני ולא הביא דעתם בסעיף מ' רק שרואי לחוש גם לדבריהם ולפיכך צריך לעשות ב' נקבים ולפי זה נסתלק הקושא מה שפסק בכלן דסגי בנקב כ"ש אס עושה למטה הקב דנקב השני בווודאי סגי בכ"ש דמ"י דלדעת הרמב"ם דס"ל דבעינן נקב המטהרו הא יולא בנקב הראשון ולדעת הר"ש דאיט יולא בנקב הראשון משום דלדידהו בעינן שיהא הקב פתוח מ"מ לדידהו הא סגי בכ"ש ובזה נחיישב כל הקושיות בעז"ה :

ועל פי האטה ז' יש לישב דברי הח"ס בפסחים (ד' ק"ט) ד"ה צ"ס בזה ש"כ הח"ס שם בשם הירושלמי צ"ש שם שיהי רגלי השוררים שהיה עומד עליו נקבים כמוליא רימון והו' מחזירים למעין מתמתיים שהקשה הרשב"א ע"ז בפ"ק דמטה דלמה הארט לנקב מלן הא בחדא סגי ולי קשה עוד דהא לדעת הרמב"ם צריך סחימה אח"כ דרך בנין וצ"ס של שלמה לא מליט שסחמו אח"כ דרך בנין ואכן לפי האטה הג"ל קושא חדא מתורלת בחבירה דמשו"ה פשו בה הרבה נקבים דנקב אחד הגיו שישאר פתוח לשולל ואידך הנקבים סחמו אח"כ דרך בנין ואס האמת הוא כן יהיה מוכח דלאו ואלו דברי חלקים חיים הם וחרווייהו בעינן ורביעי הב"י בשולחן הסהיר כוון בזה להלכה כפי ש"ל הדין מפי שלמה וצ"ח ד"ט :

ואבן הרשב"א ז"ל שם חירן דלחוחא דמילתא פשו כן ולכאורה איט

ובזירה ואין שום גמגום ופזפוז ולק"מ קושיית הרב הגאון הג"ל עליהם :

וגם במה דפשיט ליה להגאון הג"ל דר' יוסי פליג גם בספק מים שאובין למקוה דספיקא ממה הגה במל"מ פ"י מה' מקוואות הלכה ו' ובט"ז מהד"ק בסימנים השייכים ליו"ד סימן ס"ה כתבו להדיא דנראה דבספק מים שאובין לא פליג ר"י והמל"מ הכריח כן מהחוססתא דמקוואות פרק ב' והבאה בר"ש בפ"ב דמקוואות משנה ג' וטעמא דמילתא כהז' הגל"מ שם דבטומאה ודליה חין חילוק בין טומאה מנוורה לטומאה קלה וצוללה אינא למימר אדם זה בחזקת טומאה היה מספק לא נטבחו דלוקמיה אחזקתיה שהיה טמא וודאי וגם במקוה ליכא חזקת כשרות שהרי הסד לפינוי וכו' אבל במקוה שהיה כשרה וודאי מה"ת וספק הוא בדבר שהוא מד"ס והיינו שיש ספק אם נפל בו ג' לגון מודה ר"י דספיקא טהור שהרי כל ספק מד"ס חלוקין בזה לקולא והלכך חפ"י אם הוא טמא טומאה חמורה ספיקא טהור דכיון שהספק טורד בפסול דרבנן וגם חין כחן חזקת פסול שארציה דיש להעמידה המקוה בחזקת כשרות ולומר שלא נפל בה שאובין וכעין זה כתב ג"כ הט"ז אך קצת בהסבר אחר ודבר ד' בפיסת אמת [ואף שמה הכריח המל"מ לזה מהחוססתא דטהרות הג"ל דאמר כו' ואם טבל ועשה טהרות טהרות משום דזה היא כלל דהא י"ל בפשיטתא דהטעם דטהרות טהרות משום דזה היא כספק ליעמא ולטמא דמודה ר"י דטהור וכמס"כ הר"ש מ"מ הסברה נראה אמת בלא ראייה. ועוד יש לחלק בין אם הוא טמא בוודאי טומאה דרבנן והספק הוא במקוה בפסול דלורייא לבין אם הוא טמא בוודאי לפי' בטומאה דלורייא והספק הוא במקוה בפסול דרבנן דאם הספק הוא בפסול דלורייא דאם הי' ג"כ הטומאה דלורייא היה נרדף להחמיר משקל והלכך גם בטומאה דרבנן ס"ל לר"י דנרדף להחמיר משום דכל דחקון רבנן כעין דלורייא חקון משא"כ אם הספק בפסול דרבנן דלא משכחת כלל דיה' נרדף להחמיר בזה ועראה דזה טעמו של הרמ"א ז"ל בפירו חזרת חטאת כלל פ"ה שכתב שם דאפילו אם נפל חלב לבשר עוף שהוא מדרבנן חפ"ה אם נשפך חסור הולל וטע"כ דלורייא דלכאורה חמורה מאוד דהא דטע"כ דלורייא הוא בחיסור דלורייא אבל בשר עוף בחלב דהא דרבנן אפילו בפיקר החיסור כ"ש בטעם אבל כוונתו פשוט דאף דעיקר החיסור הוא דרבנן מ"מ כיון דנחשב מין בשאינו מיט דכוותיה בחיסור דלורייא אף דהיה רוב צודדי וספק אם יש בו ס' היה חסור מספיקא משום דכיון דטע"כ דלורייא נרדף להחמיר מספיקא והלכך גם בחיסור דרבנן נרדף להחמיר דכל דחקון רבנן כעין דלורייא חקון דנזרו בחיסור דרבנן משום ליתא דלורייא משא"כ בנחשב מין בשאינו מיט וליכא רובא וספק אם יש ס' דהספק טורד דרבנן גם בחיסור דלורייא שגפול מותר במין במיט וליכא רובא לא משכחת לשלם דיה' הספק חסור דהא לא משכחת ביה חיסור דלורייא לשלם ודברי הרמ"א הוא ממש כדעת ר"י כחן במקוואות אך מ"מ יפה השיג עליו הש"ך ביו"ד סימן ל"ה סעיף ז' וכתב דהא מ"מ הא"ל ספיקא דרבנן משום דהא חק קי"ל כח"ך דר"י ומיהו חין זה הגהה על הרמ"א ז"ל ד"ל דהרמ"א ז"ל נמשך בזה אחר דברי הב"י כחן באלטת מקוואות שכ' שהרמב"ם פסק כר' יוסי והן אמת שהגל"מ שם תמה עליו שהרי אדרבה בטומאה קלה פסק הרמב"ם בזה"ל דספיקא טהור וכתב דט"ס נפל בבי" וז"ל דפסק כח"ך מ"מ י"ל דס"ל להרמ"א דאף לענין טומאה מקלינן שאני החס משום דאפוקי טומאה לא מפשינן אבל לענין חיסורא נרדף להחמיר וכן מתקן הש"ס בבי"ה (ד' ז') אליבא דר"י ע"ש [ואין לחמוה על הש"ך דבדיני ס"ס בלוח כ' כתב דבמקום חזקת חיסור גם בספק דרבנן חסור והביא ראייה מד' ר"י וכתב דהא קי"ל כר"י ובכחן השיג על הרמ"א ז"ל ואף דהוא בעלמא ס"ל דהלכה כר"י בזה שאני החס שהטמא יש לו חזקת טומאה משא"כ הלא נפל חלב לבשר עוף דלחן כחן חזקת חיסור כלל דהא י"ל דה' ס' בקדירה ואין כחן חזקת לא לחיסור ולא להיתר ודוק] ועכ"פ שפיר הביא הטוסקים ז"ל ראייה מד' החוססתא דבטל או רוב שאוב פסול מה"ת ואף אם החוססתא לחיא כר' יוסי :

ואדר שכלו הדברים הגל"ל ליד הרמ"א מו"ה אברהם יוסף הג"ל השיג לי בזה האשון מה שג' מעכ"ת נ"י דהטוסקים הג"ל דייק מסיפא דהחוססתא דט"כ לא ר' יוסי היא מדמכשר מספק לאחר שיש בו רוב מקוה דבריו נטוים כי גבי הדדי מחייל

ואנכי הקשתי הקושיא זאת בדברי עט הרב הגאון מו"ה מרדכי אליעזר נ"י בע"פ ולא מוכרחי מש"כ החוס' והרא"ש דקתני סיפא וכו' אבל אחי יש לעיין בזה למש"כ החות דעת בסי' ק"י להשיב על קושיית הכרחי ופליגי והפרי"ח על הש"ך שכ' בדבר שיש לו חזקת חיסור חסור אף בספיקא דרבנן והקשו עליו מהא דפסק הרמב"ם כר"מ דמחיר אפילו בחזקת חיסור [ומיהו למש"כ לעיל דבטומאה יש להקל טפי לק"מ] אבל בחזקת הש"ך בעלמא מסיים דקי"ל כר"י וזה וודאי חמורה דהא בזה"ל פסק הרמב"ם כר"מ ועל זה לא יחקן ח' החות דעת וז"ל וכתב החות דעת דא"י קושיא דהא דמטהר ר"מ היינו דווקא בנעמא צולד הטומאה דרבנן וכמס"כ הראב"ד בהשגות פ"י מה' מקוואות ובמל"מ שם ובה"ג היו חרתי מדרבנן הטומאה מדרבנן וגם מה שהאדם נעמא ע"י וולד הטומאה חינו חלל דרבנן ואפילו אם היה וולד הטומאה דלורייא כ"כ החות דעת שם ונדחק לפי"ש סוגיא דעירובין דפריך מיהו אחזקתין משום דעירובין הקילו הרבה יותר משאר ספיקא דרבנן והשתא אפשר לומר דאף דטל שאוב הוא מדרבנן חליטריך לחזקת המקוואות משום דהיו חז' מדרבנן דמיירי בטומאה דלורייא והשתא גם מסיפא חינו ראייה דלאחר שיש בו רוב היא חז' דרבנן דבכ"ד היו חזבו מדלורייא כדליתא במיר (ד' מ"ב) אבל הראיה יראה שדבריו דחוקים בפי' הסוגיא דעירובין הג"ל וגם לקמן (ד' ס"ח) בש"ס דעירובין לא משמע כן לפיכך רב אלפס דלפי דעת החות דעת הג"ל דעירובין תחומין הקילו גם בחד ספיקא כ"ש בעירובין חליטריך דקיל יותר כמו דליתא בשב"ד (ד' ל"ד) וח"כ לא מקשה שם חז"י מירי וגם רב יוסף הא"ל לשט"י ולא שאני לך בין שבת דשאר מלאכות לבין שבת של הולאה בדרמליה דבאולאה הקילו טפי. ומש"כ כח"ך ד"ל דר"י לא פליג רק בספק טבל במו' סאה דהספק הוא בדלורייא אבל בספק מים שאובין י"ל דמודה ר"י לנאורה יש ליישב פ"פ סברה צ קושיית האוס' על רש"י שבת (ד' ל"ד ע"א) ד"ה שיהיה שהקשו דהא ר"י לית ליה דספק עירוב כשר רק משום דליכא חזקה להיתר משא"כ ברה"ח העירוב בהמ"ש ליכא חזקה להיתר אבל לפי דברי כח"ך נ"י לק"מ דהחם בחרומה ונעמא ספק מצטור יוס ספק משחשיכה הספק הוא בחיסור דלורייא ומש"ה חינו מכשיר העירוב רק מדר חזקה אבל לענין אם הגיה העירוב בהמ"ש הספק הוא דרבנן ולכן אף דליכא חזקה מ"מ שפיר היו פ"ח כל זה מד' הרמ"א הג"ל מש"כ ח"י :

ועוד לדבריו אמר לא כתבו הראב"ד והמל"מ שם רבוא ייתר דמשכחת אף דנעמא האדם צולד הטומאה ספיקא טמא אף לר"מ כגון דהולד הטומאה הוא ראשון דלורייא חלל וודאי דדוקא בזה הטומאה דרבנן כתבו כן והא משנה ערוכה בטהרות פ"ד מ"א אבל דבר שהא

להם דהם מיירי לענין ביטול בחיב דבר שבמנין דל תלמי לט
 חלל חומרת חמיום שהחמירו דבר שבמנין דלל ליבטול בחיב
 חפשי דלל החמירו חלל חדר דרבנן חלל לא בחיב חלל לענין ספק
 דרבנן דקיי"ל לקולא קשה טובא למר דדוקא בחיב דרבנן חמיון כן:
ומה ש"כ כח"ר נ"י עוד חלל הרואה יראה שדבריו דחוקים כבד
 כחבתי לעיל שיפה חמה עליו בזה. חלל מה שחמה כח"ר
 נ"י עליו מהסוגיא דעירובין ס"ח כיון דלפי דעתו דעירובי תחומין
 הוי כחרי דרבנן וכ"ש עירובי תחומין דקיל פ"י ח"כ לא מקשה שם
 חז"י מידי מהחלל דהתם מד מדרבנן והכא חרי מדרבנן וגם רב יוסף
 הא"ל לשטיי קן ולא שאני קן בין חד דרבנן לחרי דרבנן. במח"כ לו
 דק בזה דלחזרה מהגרסאות הקשה קן דלא מבטי ל"י בזה"ש שם
 והוצא ברי"ף שם דלא גרים שם והא מר לא חמר דיל חמיוס ומפרש
 בלמח דרב יוסף החיר חף שיחם המים הא"ל משום דשבות דלמירה
 לא"י קיל דלית בה מעשה בשבות זה משום הכי החיר במקום מטה
 משא"כ בהלכה דהוי שבות שיש בו מעשה ולכן חסור חף במקום
 מטה בודאי לא חסוב ע"י קושיית כח"ר נ"י דלפי גירסתו לא מיירי
 מהחלל מידי רק ממלכה דלמירה. וא"כ חז"י דלמיר לא ידע
 האי חילוק בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה שפיר
 הקשה מהחלל וכן רב יוסף ע"כ האריך לתרץ הכי וזה פשוט:

אמנם חפ"י ל"י דין וכן הוא ג' הרי"ף ז"ל שם דלא החיר רב
 יוסף חלל להביא מתוך ביתו הא כבד פי' הרי"ף ז"ל שם
 והביאו הרא"ש דהא דחלק רב יוסף בין שבות דיש בו מעשה לאין
 בו ר"ל בין שבות בחסור מלכה דלמירה בין שבות בחסור דרבנן
 כען טלול בדרמליה דמידי דרבנן קרי ליה אין בו מעשה כלומר
 אין בו מעשה מלכה דלמירה ופירשו דהא דלמירה לנכרי שבות
 היינו במלכה דלמירה. חלל במלכה דרבנן אי שבות דשבות
 ומותר במקום מטה ח"כ גם רב יוסף כוון לח"י כח"ר נ"י דהתם
 גבי הוצא דרבנן והכא אי חרי מרבנן וכ"ה האמת להלכה דמד
 שבות חסור חפ"י במקום מטה ושבות דשבות מותר במקום מטה.
 וא"כ מה לו להחיר רב יוסף דתחומין גופא אי כחרי מדרבנן דלמיר
 הוי חד מדרבנן נמי ניחא דמ"מ הוי חרי מדרבנן מחמת דלמירה
 לא"י נמי מדרבנן. וגם לא שייך לחלק כלל בין חרי דרבנן לחלל
 דרבנן ולא הולך רב יוסף להחיר זה כלל וכן חז"י דלא ידע לחלק
 בין חרי מדרבנן לחד מדרבנן שפיר הקשה מהחלל חף דהכא אי
 חלל דרבנן כיון דלא הוי ס"ל לחלק בין חד לחרי ח"כ בין חד
 לחלל דמה לי חרי ומה לי חלל ולק"מ מזה על הגאון בעל חות
 דעת ז"ל וזה ברור [ועי' בשו"ע או"ח בסי' רע"ו בהגהת רמ"א
 סעיף ב' ד"ל דמותר לומר לא"י להדליק לו נר לסעודה שבת
 דס"ל דמותר חמירה לא"י חפ"י במלכה גמורה במקום מטה ונרשם
 ר"ן בשם בעל העיטור והי"ע כג"י בזה"ש דלפי' במלכה גמורה
 מותר משום דהוי שבות קל ומותר במקום מטה משום דליכא מעשה
 בשבות זה ולכן קיל טפי משאר שבותין. אמנם ק"ע דהא דרבנן
 מליט דחיסור זה חמור דיש לו סמך בחורה דכתיב ב' חלל מלכה
 לא יעשה בזה ודרשין במלכות לא יעשה ע"י חמיוס והוצא ברמב"ן
 בפי' החומש וע"ש ברמב"ן ושאר מפרשים שהארים בזה:

ומה ש"כ כח"ר נ"י עוד דלשיטת הכר"ם והפרי"ח דפליגי בחד דרבנן
 חלל למימר חפ"י חלל דרבנן גם ר"י מודה דפסיק
 טהור לפענ"ד נראה דלפי מש"כ כח"ר נ"י בעלמנו דר"י ס"ל דתחומה
 בזה"ש דרבנן מהש"ס דבית מוח ח"כ מאי מקשה בעירובין ל"ו מר"א א"י
 לישי דהכא גבי תחומין שאני דהוי חרי דרבנן תחומין דרבנן ודאומה
 בזה"ש דרבנן חלל ודאי דפשיטא ל"י להש"ס דחין חילוק בין חד דרבנן
 לחרי דרבנן חלל דר"י ומיירי חלל למדחי דמ"מ מקשה חלל
 דר' יוחנן בבימות שם דס"ל שם דהרומה בזה"ש דלמירה חלל
 דר' יוחנן ע"מ. או דלית מקשה כלל מתחומה ונטמאה רק מנפל
 עליו גל או נשקף ופשוט הוא:

וקצת יש להביא רח"י מהא דחשיב במתירין דמקואות שם
 והבא ראשו ורובו במים שאובין ומשמע דלפי' חלל בן
 מ' טאה ואם נימא דכתיב שחוב נמי מדרבנן ח"כ מן האורה מקה
 כשירה היא רק מדרבנן פסול הוא ואל"כ תרתי מדרבנן הוא המקוה
 ע"מ פסול מדרבנן וגם מה שהאדם נטמא צבילת מים שאובין
 מדרבנן הוא ואעפ"כ ס"ל לר"י דטמא מספק הכי דלפי' בחרי דרבנן
 נטמא ר"י מספק. ומיירי חלל למדחי הא וקל להבין:

ולענין מה ש"כ כח"ר נ"י דע"פ חילוק דלספק טור
 דרבנן

שהוא חלל הטומאה והיא מד' סופרים ספיקו טמא וכבר ביאר יפה
 טעם הדבר במל"מ שם דלכ"י החמירו יותר בחלל הטומאה דרבנן משום
 דע"י חלל הטומאה חלל גרר וליחא דטומאה דלמירה דהא חס
 היא חלל הטומאה דלמירה טמא לאדם מן התורה משא"כ בולד
 דליכא גרר וליחא דלמירה ואלכך לא גזרו בספק טומאה זו
 דלעולם טומאה דרבנן הוא וזה סברא נכונה מאוד רח"י חל"י ז"ל
 חלל לא הזכיר כלל מטעם דהא חרי דרבנן דלמירה משמע בהדיא
 במל"מ שם דאף דהולד הוא ראשון דלמירה מ"מ ספיקו טהור
 ואף דלית חלל חד דרבנן מ"מ כיון דלא משכחת בטומאה זו טומאה
 דלמירה לאדם לא החמירו בספיקו וכן מליט בכמה מקומות בש"ס
 דחלקו חכמים בין חלל הטומאה לולד הטומאה ואף דשניהם דרבנן
 ויטוין בינה י"ח כלי שנטמא בחלל הטומאה אין מטבילין אותה ביו"ט
 בולד הטומאה מטבילין אותה ביו"ט. ומשמע דלמיר חלל חלל הטומאה
 דרבנן מ"מ אין מטבילין וכן בולד חף דהא דלמירה מטבילין
 דלמ"כ הא"ל לחלק בין טומאה דלמירה לטומאה דרבנן חלל ודאי
 דעיקר החילוק הוא בין חלל לולד והטעם כנ"ל דבא"כ חלל בכלי
 טומאה דלמירה ע"י חלל דלמירה משא"כ בולד דלא משכחת בכלי
 טומאה דלמירה על ידה לפסול חפ"י הוא וולד דלמירה דחין כלי
 מקבל טומאה חלל מאב הטומאה והלכך לא החמירו חכמים לטובלו
 ביו"ט משום דלא הוי חילוק מעליה כיון דחין טומאה חלל מדרבנן
 [וכעין זה כחבתי מבכר ליישב בשם מו"ר הרב הגאון המשרס מו"ה
 יעקב באריט ז"ל דברייחא דבינה י"ן ב' דחיה שם המטביל כליו
 בשוגג ישחמם בהן במיד לא ישחמם בהן ועמדותי במאי עסקין חס
 נטמא בטומאה דלמירה הא בעי הערב שמש והאך ישחמם בהן ביו"ט
 חס המטביל בשוגג ואם בנטמא בולד הטומאה דרבנן דלא בעי
 הערב שמש האך שייך מיד ושוגג הא מותר לכתילה לטובלו דהא נטמא
 בולד הטומאה מטבילין ביו"ט ודוקא לומר דלעולם בטומאה דלמירה
 ולמעשה שני קאחר דישחמם דלא בעי הערב שמש דזה דוקא ובשלמא
 לרעת הסוברים דטבילת כלים חדשים חסור בשבת ויו"ט י"ל דברייחא
 בטבילת כלים חדשים חרי חלל לרעת החולקים קשה. וישבתי שם
 זה בכמה אופנים. אמנם מורי הרב ז"ל הא"ל ה' בפשיטות דיש
 לומר דנטמא בחלל הטומאה דרבנן דהע"ש לא בעי דכל הטעון
 ביאת מים מד"ס ח"כ הע"ש ונו"מ לכתילה חסור לטבול כיון דמ"מ
 חלל הטומאה הוא וזה ח"י נכון מאוד ודפח"ת חלל לא דיהיה עיקר
 החילוק בין חד מדרבנן לחרי מדרבנן והלכך ד' הגאון בעל חות
 דעת בזה תמוהים לפע"ד:

ובעיקר הדבר מה דמשמע מד' הגאון בעל חות דעת דאדם
 נטמא מדרבנן ע"י מגע וולד הטומאה ואנכי לא מלחתי
 שום אופן דיהיה האדם נטמא ע"י מגע וולד הטומאה דלעולם לא
 משכחת טומאה דרבנן באדם חלל ע"י חלל הטומאה דרבנן או בחלילה
 באכל אוכלין טמאין והוא ח"כ דבר חלל בנטמא בכלי שהוא ראשון
 לטומאה או באוכל טמא אינו נטמא חף מדרבנן ודברי הגאון במשנה
 למדן שם י"ל דלא קאי אדם רק חלל דכלי משכחת דנטמא
 ע"י גביה דולד הטומאה כגון דנענו במשקין דנטמאו מחמת
 שרץ דקן ראשונים וגזרו משום משקין דזב חבה כדליתא בפ"ק
 דשבת (ד' י"ד) [ולרעת התוס' שם חף במשקין הבחין מחמת ידים
 מטמאין כלים מדרבנן. אמנם הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' חט"ט חולק ע"י
 ועי' בם' ע"י חלומים סי' קנ"ט שהאריך בזה ויבחר במקום אחר ח"י
 חלל באדם לא משכחת לה דטמא ע"י גביה דולד ואלו דכונתו
 לענין חלילה בחמת כגון באכל אוכלין דנטמאו ממשקין שניים דמן
 התורה אין שני עושה שלישי בחולין רק משום דרבנן גזרו דמשקין
 נעשו תחילה ומטמאין לאוכל לעשות שני וגמלא דהוי תרתי דרבנן
 הטומאה דרבנן וגם מה שאדם נטמא ע"י חלילה דלמיר חף חס
 חס טמאין דלמירה הוא דרבנן ומפרש דהא דהקן חלל אוכלין
 טמאין וכו' ר"ל בזה"ש דנענו במשקין שניים דווקא בזה הוא דמטהר
 ר"מ חלל לפי זה ז"ל דהא דמחלק בין חלל הטומאה לולד לולד בנזוה
 חדא מיירי דלח הטומאה ע"כ בנטמא מיירי דבאכל לא משכחת חלל
 הטומאה דחין אוכלין ומשקין נעשין חלל הטומאה לעולם כידוע חפ"י
 נענו במח וזאת משקין דזב וזה ומה ש"כ בולד הטומאה הוא מהיסק
 להיכר דווקא בחלילה מיירי דאלו בעיטה לא משכחת לה דטמא
 האדם חף שהוא ולד הטומאה דלמירה. וכל זה ברור:

ומה שהביא כח"ר נ"י מדברי האס' דיבמות (ד' פ"ה) דחילוק
 חלל דרבנן בין חד דרבנן לחרי דרבנן נראה דלא דמי

אח זה ומד' הש"ך שם בס"ק קמ"ח משמע דבסעיף ע"ג משו"ה בדיעבד טאר משום דחזרו ונתמלאו ממי גשמים עד מ' סאה חבל הדבר חמור דהא ע"כ בסעיף ס"ח ג"כ בחזרו ונתמלאו מיירי ואעפ"כ כתב אחד משניהם פסול וכבר חמה עליו הג"ח וצ"ל דהיינו דה"ה בסעיף ע"ג דאח פירוש לסעיף ס"ח [וכבוד חתני הרה"ג הגו"ב מו"ה אהרן הבהן ג"י רלה ליישב דברי הש"ך דר"ל דבסעיף ס"ח מיירי דלא נתמלאה רק מקוה אחת והשניה נשארה חסירה והלכך אין כלל חפילו מקוה אחת שהיא כשרה צודקו דאחת פסולה מה"ח והשניה היא ספק פסולה מדרבנן והלכך חפ"י בדיעבד אם עבר וטבל בהם טמא חבל בסעיף ע"ג דשניהם נתמלאו דיש כלל מקוה אחת שהיא כשרה חפ"י מדרבנן והלכך בדיעבד אם טבל חפ"י באחת מהן טמא. ואמנם אף שיש קצת סברא לחלק בזה חבל אינו נראה כן להלכה דהא מ"מ בעת הפילה לא היה במה לתלות ומחזיקין לשניהם בפסול והיחיד יבטל אחר כך וגם מה דפשיט ליה לכבוד חתני הרה"ג ג"י דבאם לא נתמלא רק אחת מהן גרע טפי הנה הארון הגו"ב ז"ל בספרו דגול מרצבה בגליון ה'ז"ד שם מסתפק להיפך דאפשר דאם לא נתמלא רק אחת מהן אפשר דהדרי להכשרה דהא עכשיו טבל לתלות דהשניה לזון נפל במקוה שהיא גם עכשיו חסרה ונשאר בספק והוא להיפך ממש מדברי חתני הג"ל ובעיקר הספק של הגו"ב ז"ל יחביר במק"א בעו"ה] הרי להדיא דס"ל להב"י בשו"ע דמטהר ליה ר"י בדיעבד בעבר וטבל חפ"י שטבל לטומאה חמורה [דהא כתב לענין טומאה נדה לבעלה דהא טהרות בזה"ל ליחא]:

שוב מלאחי בת"ל ז"ל דהביא ג"כ התוספתא ז' וכתב ג"כ שהר"ש והרמב"ם מחולקים בפי' התוספתא זו וח"ל שאונתו לדעתו ז"ל מיהו מה שתמה על פי' ה"ש דלמה הטהרות טהרות כבר כתבתי לעיל טעם נכון לזה:

ואין להקשות דהא הרמב"ם כתב ג"כ ברי"ף י"ד מה' אבות הטומאה גם בכל ספק מים שאובין דכשר אעפ"כ אין מורין לו לכתחילה לטבול במקוה כזו ולעשות טהרות לכתחילה והוליא כן מהש"ס דע"ז (ד' ל"ו) דבכל ספק טומאה ברי"ף דספיקו טהור מ"מ היכא דיש מקוה חמירין הא מיא בשיקפתא דנהרא זיל טבול וא"כ נהוי ר"מ בין יש במה לתלות ובין אין במה לתלות ובאמת שכבר עמד ע"ז המל"מ שם ודחק בשוב קושיו ז'. חבל לעני"ד נראה ליישב דהתם דווקא אי יש מקוה אחת כשרה דומיא דהש"ס דע"ז חבל בליכא אחת מותר לטבול בזה לכתחילה משנה"כ בשאין לו במה לתלות אסור לכתחילה לטבול בהם ואף דאין לו אחת:

ולפי מה שכתבתי לעיל דמשמע מלשון התוספתא דדווקא הטהרות שעשה טהרות. חבל הוא עצמו נשאר בטומאתו ולריד לטבול פעם אחת במקוה אחת כשרה יש ויש ר"מ גדולה בין זו לזו דגבי ספק מים שאובין לכתחילה אין מורין לו לטבול בזה. חבל אם כבר טבל אי"ל לטבול פעם אחת. חבל הכא לריד לטבול פעם אחת במקוה אחת כשרה ואם לאו נשאר בטומאתו לעולם. אמנם באמת מד' השו"ע שכתבתי לעיל לא משמע כן דהעתיק ג"כ דברי התוספתא בסעיף ע"ג וכן דלא יטבול בשום אחד מהן לכתחילה משמע הא אם עבר וטבל טהור וא"ל לטבול פעם אחת דהא טהרות בזה"ל ליכא וע"כ לענין לטהר אשה לבעלה קאמר דבדיעבד טהורה ח"כ אף באין במה לתלות בדיעבד טהור וע"כ אט לריבין לחי' הראשון:

ועוד לע"ד ליישב דהתם דווקא אין מורין כן אם שואל הלכה מרב חבל הוא בעצמו אם יודע דמותר לטבול טבול אף לכתחילה וכמו בכל הלכה ואין מורין כן ובש"ס גבי ספק טומאה ברי"ף דממט האליא הרמב"ם דין זה אחרת בגמ' דע"ז שם ג"כ הלכה ואין מורין כן ומדמי הרמב"ם ז"ל ספק מים שאובין לספק טומאה ברי"ף חבל באין לו במה לכתחילה אסור לכתחילה מדינא ולק"מ בעו"ה וגם זה ברור:

ועוד נלע"ד ליישב לפענ"ד דהתם גבי ספק מים שאובין לא קאמר הרמב"ם אלא לטהרות דאין מורין לכתחילה משום דלענין טהרות האמירו וזה שמדייק הרמב"ם וכתב ואין מורין לו לטבול במקוה ז' ולעשות טהרות לכתחילה. ולכאורה הך ולעשות טהרות שפת יתר הוא. אמנם הדבר פשוט דהרמב"ם טון דדווקא לעשות טהרות אין מורין לו לכתחילה לטבול במקוה ז' חבל לענין אשה לבעלה מורין חפ"י לכתחילה לטבול. משא"כ בשאין לו במה לתלות אף לענין אשה לבעלה אסור לכתחילה וכמו ש"ה השו"ע בפי'

בדרבנן מודה ר"י יתייבב בזה קשיית החוס' על רש"י בשבט ל"ד אפריון נמטי' לכת"ר כ"י בזה דעשה חיזוק וסמורין לדברי וספתים יושק. אמנם מה ש"ה דא"כ ז"ל דתרומה בזה"ל דלורייתא ובאמת ר"י ור"ל פליגי בזה ביבמות ח"ב דר"י לרידי אינה קושיא כלל דאף לדעת הרמב"ם דגם בזמן בית שני היה תרומה דרבנן מ"מ כיון דעיקר תרומה דלורייתא הוא בזמן בית ראשון וכן יהיה לעתיד ח"כ מ"מ מקרי דהספק טולד בדלורייתא כמו בספק טבל בתי' סאה:

ומש"כ כת"ר כ"י דהמנ"מ בעצמו דהא חילוק זה דר"י מודה בספק מים שאובין מהך דספק ידים דג"כ ס"ל לר"י דספק ליטור טמא והנה אנכי על משמתי אעמודה להחזיק בחילוקי ויש לי סמך גדול לזה מתוספתא ערוכה במקוואות והביאה הר"ש ז"ל בפ"ב דמקוואות משנה ג' דלייתא שם בתוספתא וזה לשונה ב' מקוואות שאין בהם מ' סאה ונפלו ג' לזין לתוך אחד מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלו ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו ר' יוסי אומר לאומרים לו שלא יטבול באחד מהן ואם טבל באחד מהן ועשה טהרות מפני שזה ספק מים שאובין למקוה עכ"ל התוספתא הרי בהדיא דגם ר"י ס"ל דספק מים שאובין למקוה כשר והא דאמר ר"י לכתחילה לא יטבול באחת מהן היינו משום דאין לו במה ליתלות וממ"ל אחת מהן פסולה וכמו דתנן שם במתניתין בפרק ב' משנה ג' דאם היו שניהם פחותין ממי' סאה ונפל לאחד מהן ספיקו טמא שאין לו במה יתלה ופשוט דהטעם דכאן אינו שייך ספיקא דרבנן לקולא דממ"ל חד מנהון פסול צודקו והלכך אסור בשניהם לטבול לכתחילה ומיהו בעבר וטבל ועשה טהרות ע"פ טבילה ז' הטהרות טהרות דטהרות שכבר עשה מ"מ חמירין דספיקא דרבנן לקולא מיהו הוא בעצמו לריד לטבול פעם אחת לכתחילה הוא רק דהטהרות שעשה כבר טהרות כ"ה פי' התוספתא לפענ"ד וסב"פ ש"מ דמודה ר"י בספק מים שאובין למקוה דספיקו טהור:

והן אחת דרית' להר"ש ז"ל שם דהשיא פי' התוספתא לכוונה אחרת דכ' שם וז"ל ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו נמלא שיש כאן ב' מקוואות אחד כשר ואחד פסול והיינו מוחזקין לעיל דרבנן מטהרין ור"י מטמא ולריד לטבול פעם שניה ומודה דאם עשה טהרות הטהרות טהרות כדאמרינן נמי לעיל דספק ליטמא טהור [ור"י חפילו לר' יוסי] עכ"ל הר"ש ז"ל. וז"ל כוונתו דמפרש דהך תוספתא מיירי לענין טומאה קלה והלכך רבנן דס"ל בטומאה קלה דספק טבל טהור ה"ג בטבל באחת מהן טהור דהכא נמי ספק הוא דהא איכא חד כשרה אלא דלא ידעינן הא נינהי והא דתנן ספיקו טמא באינו ידוע לאיזה נפל היינו בטומאה דלורייתא. חבל בטומאה דרבנן מותר לכתחילה [אמנם זה חמור קצת דהיחך מותר לכתחילה להכניס עצמו לבית הספק כיון דיכול לטבול עצמו במקוה אחת כשרה ואולי דגם לרבנן אם יש לו מקוה אחת אסור לו לאכול קדשים עד שיטבול במקוה כשרה אך דה"מ בין ר"י לרבנן באיטו בגמלא מקוה אחת כשרה לרבנן טהור בדיעבד ולר"י גם בעבר וטבל נשאר בטומאתו ורק דטהרות טהרות משום דגבי טהרות הוא ספק ליטמא ובספק ליטמא מודה ר"י דספיקו טהור כן נראה לי לפרש דברי הר"ש] אמנם ר"י לשיטתו דס"ל דאפילו בספק טומאה קלה ספיקו טמא והלכך ס"ל הכא שלא יטבול באחת מהן ור"ה דאם טבל נשאר בטומאתו אלא דאם עשה טהרות טהרות דמדי' הוא טמא דר"י דמטמא בספק טומאה דרבנן משום דליח' לי' חזקה טומאה חבל על הטהרות ליכא חזקה טומאה אדרבה ליח' לכו חזקה טהרה. והא דמסיק הר"ש כדאמרינן נמי לעיל דליטמא נמי טהור כלומר וה"ג לענין הטהרות אינו אלא ספק ליטמא [ובאמת שסוף דברי האוספתא שמיסך דטהרות טהרות מסייע לפי' הר"ש] אכן אינו יודע דא"כ מאי שייך לזה מאי דמסיים שזהו ספק מים שאובין למקוה] וי"פ. וא"כ לפי פי' הר"ש אין ראוי מהך תוספתא מידי:

אכן זה לפי' הר"ש חבל מד' הרב ב"י בשו"ע י"ד סימן ר"א סעיף ס"ח וסעיף ע"ג נראה להדיא לכאורה דגם בתוספתא מיירי בטומאה חמורה ור"י דתוספתא בל' לפרש המנהג דהא דתנן דאם נפל לאחת מהן ואינו ידוע להיכן נפל דכל אחד משניהם פסול משום שאין לו במה יתלה היינו לענין שלא יטבול באחד מהן לכתחילה חבל בדיעבד אם טבל טהור דהרי ה"ג ב"י שם ושם העתיק לר' המנהג דכל אחד משניהם פסול בסעיף ס"ח ובסעיף ע"ג העתיק דברי התוספתא ב"ל דלא יטבול לו לכתחילה. ולכאורה הם דברים מותרים זה

לעבילת ידיים רק ביש בהם מ' סאה י"ל דמיירי בחמת דספק יש בהם כשיעור היינו דהספק הוא חס' יש צו כשיעור מ' סאה או לא דהא סתמא חנן ספק יש בהם כשיעור וספיר יש לפרש דספק חס' יש בהם מ' סאה וכן ספק טמאים ספק טהורים י"ל דהספק הוא דסתמא בעת שעדיין לא היה מ' סאה בהוד המקוה שחה הסתמא מהם ונטמאו וכן בספק נעשה בהן מלאכה הכל מיירי דהספק הוא דסתמא נעשה בהן מלאכה בעת שהיו פתוח ממ' סאה ודו"ק: **וראיה** גדולה לדבריו מהא דלא הזכיר במשנה ידיים ספק רביעי והיינו ספק נטל ידיו או לא נטל ידיו כמו דחשיב הכ ספיקא במשנה דמקואות לענין טומאה קלה ספק טבל ספק לא טבל והיינו דלענין טומאה קלה אף דהך ספיקא אינו טעם כלל לדאורייתא מ"מ החמיר ר"י משום ליחא דטומאה דאורייתא משום דבטומאה דאורייתא ספק טבל ספק לא טבל טמא לכן החמירו גם בטומאה קלה דרבנן דכל דחקון רבנן כעין דאורייתא חקון משא"כ לענין נט"י חס' הספק הוא חס' נטל ידיו או לא נטל ידיו להחמיר משום ליחא דטומאה דאורייתא דבטומאה דאורייתא לא שייך נטילה כלל רק טבילה ולא חתי לחלופי ולטהר גם בטומאה דאורייתא בספק טבל דנטילה לחוד וטבילה לחוד ולא שייך גזירה כלל ודו"ק. והלכך לא הזכיר ספק זה במשנה ידיים משום דבספק זה גם ר"י נוודה דאף בספק ליטהר טהור:

ועוד רחיה לזה מהמשנה דטהרות פ"ד משנה ז' חלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק מים שאובין למקוה וכו' ספק ידיים ליעטא ולטמא וליטהר טהור ולא פליג ר"י שם חלונא דבספק מים שאובין ובספק ידיים מודה ר"י לר"מ דאף ספק ליטהר טהור ומיירי בחמת הספק ליטהר בספק חס' נטל ידיו או לא נטל ידיו רחיה שאין עליה תשובה:

שוב רחיה לענין מש"כ לעיל דדברי השו"ע בסעיף ס"ח ובסעיף ט"ג הכל דין אחד הוא ומיירי הכל לענין טבילה נדה לבעלה רק דבסעיף ס"ח כתב דכל אחד משניהם פסול לכתחילה לטבול בהם וכמו שכתב בסעיף ט"ג כעת רחיה דא"ל כלל לפרש כן דהא דא"ל למה כפל הדבר שני פעמים דהא הו"ל לכתוב בסעיף ס"ח בפירוש דכל אחד משניהם פסול לכתחילה ולא ילעך כלל להפסיל דבר זה שנית בסעיף ט"ג:

ועוד דאין עולה על הדעת לומר כן דאין פסול אלא לכתחילה דהא חנן במשנה סתמא דהרי זה פסול משום שאין לו במה לחתול שיתא דאף דביעבד לא הוי טבילה דהא חמר דהמקוה פסילה [ומ"ד תמהני על הט"כ במהד"ק ביו"ד בריש סימן ס"ה דהכי נה דעתיה לפרש דדברי השו"ע בסעיף ס"ח ובסעיף ט"ג הכל דבר אחד הוא ובשני הסעיפים הכל מיירי לענין טומאה דאורייתא כגון לענין טבילה נדה לבעלה והא דחמר בסעיף ס"ח דכל אחד משניהם פסול ר"ל דלא יטבול בהם לכתחילה דזה אינו עולה על הדעת כלל ממחמת שני הטעמים הנ"ל]:

ואמנם נ"ל כוונה אחרת בד' הרב"ב בשו"ע והיינו דרבינו הב"ב הביט בעינא פקוחא בזה על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל דהשמיט דברי החוספחא זו מהלכותיו ולא הביא רק המשנה דמקואות דכל אחד משניהם פסול ומשמע דפסול אפי' דביעבד וע"כ רריך לומר דהרמב"ם מפרש דר' יוסי בחוספחא לענין טומאה קלה מיירי ואזיל לשיטתו דאפי' בטומאה קלה ספק ליטהר טמא ולפיכך חמר ר"י דלכתחילה לא יטבול משום שהוא ספק ליטהר אצל חס' טבל ועשה טהרות טהרות משום דלענין טהרות הוא ספק ליעטא וכמו שפירש הר"ש בדברי החוספחא והלכך הרמב"ם ז"ל דפסק כר"מ גם לכתחילה מוהר נעבוק בטהרות ע"י טבילה זו ומשוא"ה השמיטו [וכ"כ הט"כ שם בחמה דמשוא"ה השמיט הרמב"ם לר' ההוספחא משום דמפרש דהחוספחא מיירי לענין טומאה קלה ור' יוסי לשיטתו אזיל בזה] והלכך בסעיף ס"ח העתיק לר' המשנה דכל אחד משניהם כסול משום דמיירי לענין טבילה נדה לבעלה ובה גם דביעבד לא הוי טבילה כלל אצל בסעיף ט"ג הביא נמי לר' ההוספחא דנ"מ לענין טבילה כלים חדשים דאין אלא מדרבנן דמ"מ לא יטבול בהן לכתחילה אצל חס' כבר טבל בהן טהורים ואף דהוא ספק ליטהר משום דקיי"ל כר"מ דבטומאה קלה אף ספק ליטהר טהור [ומיירי ביש לו מקוה אחרת כשרה צוואה לרץ לטבול הכלים פעם שנית במקוה הכשרה דלא עדיף מספק טומאה כר"י דספיקו טהור מ"מ אמרין דהא מ"ל בשיקפתא דטבולא זל

בסי' ר"ח סעיף ט"ג דע"כ לענין אשה לבעלה קאמר השו"ע דלענין טהרות הא ליכא בומה"ו וכמש"כ לעיל:

ובזה יש ליישב במה שרחיה במכתבי קודש של מורי אחי ורבי הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל הכהן זל"ל מו"ך דפ"ק בהלכות מקואות שלו שחמה עג השו"ע שהשמיט בסעיף ס"ז סוף דברי הרמב"ם דאף דכשר בספק מים שאובין מ"מ אין מורין לו לכתחילה לטבול וכעת רחיה להגאון רע"א ז"ל בגליון היו"ד שהעתיק בחמת על ד' השו"ע בסעיף ס"ז סוף דברי הרמב"ם דאין מורין לו לכתחילה. אצל לא כתב שום טעם למה השמיטו השו"ע ובחמת שדקדוק נכון הוא על השו"ע ורחיה נחת לב לזה. אצל להג"ל יחא דמשום דהא דה"ב בעל השו"ע לשון הרמב"ם דכ' דדיוקא דאין מורין לו לטבול במקוה זו ולעשות טהרות דמשמע דלטהרות הוא דהחמיר הרמב"ם אצל לענין אשה לבעלה לא וזה לא שייך לבעל השו"ע לכתוב לענין טהרות דטהרות בזה"ל ליכא ומשוא"ה השמיטו ויפה עשה דהשמיטו ובחמת שכתב דברים מליט שהחמירו בטהרות יוחר מאשה לבעלה יעוין בסוף נדה (דף ס"ז) לענין חליה דליכא דגרסי שם בגמ' וכן גרס ר"ח וליח הלכתא ככל הנך שמעתתא דכי אתמר הוי לטהרות אצל לבעלה טהורה והחזיקו בדעת זו כמה ראשונים ז"ל הרי דלטהרות החמירו יוחר מאשה לבעלה דמעלה עשו בטהרות וכן מליט לענין בדיקה דאשה עסוקה בטהרות לריכה בדיקה שחרית וערבית אף ביש לה וסח משא"כ בלינה עסוקה [ונסתפקתי מנכר אשה כהנת שאוכלת חלת ותרומת חו"ל דחלת ותרומת חו"ל אינה חסורה אלא במי שהטומאה יולאה עליו מנוש אפשר דלריכה בדיקה שחרית וערבית דהרי עסוקה בטהרות וכן בשעת עברתה מלאכול בתרומה אמנם ה"כ ההדר הקושא לדוכתי דאכתי חו"ל להשו"ע להביא דאין מורין לו לכתחילה לטבול ולעשות טהרות דנ"מ גם האידנא לענין כהן וכהנת דלריכה לאכול חלה או תרומת חו"ל דאסורים לטבול במקוה זו לכתחילה אמנם אפשר דכיון דחלת ותרומת חו"ל אינה אלא מדרבנן בעלמא לא החמירו כ"כ לחוסרו לטבול לכתחילה וכן אינה לריכה בדיקה שחרית וערבית ובמק"א יבואר דבר זה באריכות חו"ה. ושם אכתוב ג"כ לבאר מה שנחשף מורי אחי ורבי זל"ל מזכר באשה היושבת על דם טהור דהויא פסולת יום אחד חי יטלה לאכול חלת חו"ל לדעת הסוברים דבעינן הערב שמש לחילת חלת חו"ל יעוין בבטורות (ד' י"ב) וברש"י שם והאריך מורי אחי ורבי זל"ל בפלפול טעם בזה וכן אחי נסתפקתי מנכר כהן ע"ל שמתו אחיו מחמת מילה חי מותר לאכול חלת חו"ל כיון דר"ע דדמי ע"ל כטמא בריש פרק הערל ובחגיגה (ד' ה') א"כ אפשר דדמי לטומאה היוצא מנוש והאכרתי בזה בתשובה אחת בעו"ה. ואי"ה בחשיבות הבאים השייכים להלכות חלה יבואר כל זה באריכות בעו"ה] א"כ אינו רחוק לומר דגם לענין זה יש חילוק בין טהרות לאשה לבעלה ובפרט בגמ' לענין ספק טומאה בר"ה דמשם מקור ד' הרמב"ם בטהרות מיירי ומונין לו דגם אשה לבעלה כן. ונחישב בזה תמיהת מורי אחי ורבי זל"ל על השו"ע כן נ"ל ברור:

ומ"מ זכינו לדעת הרמב"ם והשו"ע גם ר' יוסי ס"ל דספק מים שאובין כשר והטעם כמש"כ בעו"ה כיון שהספק הוא מדרבנן. ומה שחמה ע"כ כח"ר נ"י מספק ידיים דמטמא ר' יוסי וכו' שכן מלא במשנה למנך שדה סברא זו מהך דספק ידיים ולענ"ד לאו דחיה היא זו דהתם נמי י"ל דכל שלשה הספיקות דחשיב בהם במשנה כולם טעם נמי לענין טומאה דאורייתא ד"ל דמיירי שהטביל ידיו ברכיית מי גשמים שעומדין בקרקע דלדעת רבינו יונה בברכות פ"ה והוצא דפוח בשו"ע א"ח ס"י קנ"ט סעיף י"ד הם כברים לטבילת ידיים כיון שהם מקוה טהרה מנ"ל לטבילת מרגין וליטורות והלכך בספק יש בהם כשיעור רביעית או לא דבר נוגע לענין חיסור הורה ג"כ לענין טבילת מרגין וליטורות וכן בספק חס' נעשה בהן מלאכה או לא ג"כ נוגע לענין טבילה כלים דחס' נעשה בהן מלאכה כבר בטלו מחורת מים וכשם שכסולים לנט"י כך הן פסולים לטבילת מרגין וליטורות. ועוד דחס' נעשה בהם מלאכה כבר נהגשו מן הקרקע והו פסילי לטבילת כלים וכן בספק טמאים כפק טהורין והיינו דיש ספק דסתמא חס' טמא כהה נהג וכל טיכה מכיו ונעמרו כסילי נמי לטבילת כלים וכמו דהנן בריש מקוואות דמי גבאים הו מי מקוה שהין בהם מ' כלה דהכ כהה טמא בהחילה וזה"ל כהה פאר נטמא גם הטהור וכו"ש דהמים בעלמא נכסלו לטבילת כלים: **ודעת** הרמב"ם ז"ל והוצא ג"כ דעתו בשו"ע שם דלית נכר

אסמכתא בעלמא וע"כ ל"ל כן דה"ל לאדם לא האריך ללמוד מלך
דהרי נפיק'ל מקרא דכל בשרו דבעיק מ' סאה וד"ק:
יום ח' ח' אייר תרמ"א לפ"ק.
הצער פארוי כהנה שלמה הבהן מ"ץ דפ"ק ווילנא.

סימן נ

את"ר המזכיר הנה הגס ששמשתי מפי כבוד מר אחי הגאון הגדול
המנוח מו"ה ב"ל א"ל ה"ה ז"ל שבעת שנהייסר מקוה
חדשה על חצר בהג"ס בפ"ק וילגא בשנת תר"ח שמי המקוה יושב
אליה מן המעין העומד חין לעיר ל"ל ידי סילוטות של פן העשויים
משנים עגולים וחלילים המונחים בצומק הקרקע והסילוטות הללו יליקו
מיס גס להתקוה וכאשר מבואר במו"ש י"ד סימן ר"א סעיף מ"ח
ומ"ט דכשר לעשות מקוה ע"י המשכה ממזי גשמים או ממזי מעין
שבמקום אחד ע"י סילוטות ואף דבמקוה כזו הרבה לר"ך שמירה
יתירה מחשש זחלין ומחשש שאובין קודם שגמך אליה מ' סאה
משום שאין עליה דין געין רק דין מקוה של גשמים וכמו שיבאר
לקמן בסמוך וגם בל"ה מבואר בשו"ת האחרונים ז"ל בכ"ד לחקק
מקוה לכתחילה לטבילת נשים לר"ך להדר שיהיה לה דין מעין גמיר
והיינו שבמקום המקוה עומה יהיו המים נובעין מן הקרקע משום
דבקר"א כתיב מעין בתחילה ואף גדלות וזכות לא בעי מיס חיים
מ"ג מלוא לכתחילה הוא במעין דווקא מ"מ היה הדבר או נחזק מאוד
לחקק מקוה כזו יען כי המקוה שהיתה הראשונה שצמדה על חצר
בהג"ס הייתה עמוקה מאוד והיו לריכים לירד אליה יותר משבשים
מדרגות ולא היה אפשר לירד ולטבול בה בימות החורף עד כי
הטובלים בה בימות הקור ממש עד נפשה יגיע ולכן הסכים אז ע"י
רבני המו"ץ הגאונים הזקנים ל"ג לחקק מקוה הג"ל פ"ה המשכת
סילוטות [ואף כי מו"ר אחי הגאון ז"ל חשש עליה כמה חששות
מתחילה וכחכ כמה קונטרסים בזה מחזיק קרוב לחדשים דפין מ"מ
אח"כ חיקנו מה שג"ך לחקק באופן שלא היה עוד בה שום חשש
מהחששות שחשש מר אחי ז"ל ונעשה מקוה טהרה לבנות ישראל בלי
שום חשש וספק כלל] ולכן בפירוש הוהנה או מפי כל רבני המו"ץ
הגאונים ז"ל שאין לעשות שום מקוה כזו ע"י המשכה בשום מקום
בבתי המרחצאות דפ"ק וילגא זולת מקוה הזאת העומדת על חצר
בהג"ס מחמת דלמקוה כזו לר"ך השגחה יתירה לשומרה תמיד בכל
יום ויום בעת הגיון מחשש שאובין וגם שלא תחול ממנה במקום
יציאת מי המקוה לחוץ אפי' סיפה אחת וקשה מאוד להזהר בזה וגם
על המקוה שכל חצר בהג"ס תקנו שג"ך להעמיד אחד מרבני המו"ץ
הנעירים ששגיח תמיד על התקוה בכל יום בעת הגיון לשומרה
מחשש שאובין ומחשש זחלין ותקנה זו שאין לעשות שום מקוה אחרת
בפ"ק פ"ה המשכת סילוטות תקנו גם לדורות עולם שאין רשאי שום
מו"ץ לאריות היצר ח"ו לעשות מקוה כזו ע"י המשכת סילוטות בשום
מקום בפ"ק וילגא ומי יבוא אחריהם להרהר אחרי תקנתם בזה ח"ו
ולפרוץ גדר מ"מ ראיתי לכתוב בספרי זה כמה מידועי דיעם
שהעלתי בעו"ה במקוה העשויה ע"י המשכת סילוטות ויהי' לחוללת
בעיירות אחרות שג"ך שם לעשות מקוה ע"י המשכת סילוטות מן
המעין וזה החלי בעזר השם:

הנה ראיתי לכתוב ולכתוב הדברים שג"ך להזהר במקום שג"ך
לעשות מקוה ע"י המשכת סילוטות באופן שיהיה כשרה לטבילת
נשים ע"פ דין חורה בלי שום פקפוק ולהאליה מחשש פסול שאובין
ומפסול האיה ע"י טומאה ומפסול מקוה בזחלין והוא. דקודם כל דבר
לר"ך לחקק שהסילון האחרון שמשם טפל המים למקוה לא תפול המים
מסילון של מחנות משום האיה ע"י טומאה וכמו שכ' הרא"ש ז"ל בה'
מקוואות סימן י"ב גבי מעשה שזא לפניו במקוה שהמשיכה לאוהה
מים ע"י סילוטות של מחנות וכחכ ע"י הרא"ש ז"ל ח"ל. ועוד אני
אומר דהוצאה ללאח מידי פסק שלא יהא מדנד לאסור בדבר יעשה
אוחו בעינין שלא יגיע פי הסילון של מחנות על אחריו של מקוה
אלא ישאר פי הסילון מנוץ למקוה או ישים בפי הסילון של מחנות
סילון של פץ או של חרס שיפלו המים ממנו לחצר המקוה ע"כ.
והביא ראיה לא מהש"ס דבבבס (ד' כ"ה ע"ב) ואף דהרא"ש ז"ל
כתב שם בפנינו דאם הסילוטות צומח מחצבתות לקרקע אין לר"ך להז
דכלי מחנות שגשש לשמש את הקרקע טהור ולא מקרי האיה ע"י
טומאה כלל. מ"ג הדבר פשוט דהרא"ש ז"ל מיירי אם רדדו את

טבילו וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מה' אבות הטומאות הלכה ב' לעין
ספק מים שאובין וכמו שהבאתי למעלה ופשוט דלמד קן מהא
דספק טומאה בר"ה [והכ"מ שם כתב שלמד קן מדברי ר"י בתיספתא
ה"ל וסיבר רבינו שאין חילק עליו בזה ודבריו תמוהים דהא אדרבא
הרמב"ם השמיט לר' התוספתא וע"כ דסובר דר"י שם מיירי
בטומאה קלה ואולי לשיטתו ולא קי"ל כותיה וגם מש"כ דלמד
משם כבר חמה עליו התל"מ בפ"ה מה' מקואות דמדברי ר"י אין
ראיה דהתם שאני דאין לו במה יתלה [וביותר הל"ל לומר דהא
לא קי"ל בר"י בזה] וכחכ ג"כ דלמד קן מהך דספק טומאה בר"ה
וראיה לדבר זה עוד דהרי כתב שם בלשונו ואין מורין לו לטבול
במקוה זה והך לישנא יתחא בתוספתא הג"ל רק לעינין ספק טומאה
בר"ה איתא בלשון הזה [ממש] וזה ל"ל ברור בכוונת דברי רבינו
הב"י בשו"ע בסעיף ע"ג הג"ל וד' אל ילך מפי דבר אחת עד
מאוד. [אלב זה אין לומר דהשו"ע מיירי לעינין כחם דרבנן דכבר
הבאתי לעיל בשם הראב"ד דבאב הטומאה דרבנן מודה ר"מ לר"י
דבספק לטער טמא ולא מטער ר"מ רק בולד הטומאה דרבנן]:

ולענין מש"כ לעיל בתשובה הקודמת דלדעת ר"ח וסייעתו דס"ל
לחדש גם במעין בעינין מ' סאה דדעת הב"ה דאין
אלא מדרבנן אבל מר' הרא"ש ב' מקוואות משמע דס"ל דהוא
מה"ס שכ' דהא לא חילקה האורה בין מקוה למעין לעינין מ' סאה
וכחכתי שם דלכאורה תליא זה בפירושא דברייתא דחגיגה י"א במים
במי מקוה דפליגי ביה רש"י ותוס' אי ר"ל למעוטי שאובין או
דבא למעוטי זחלין ע"ש. ואמנם כעת ל"ל דתליא במחלוקת השו"ס
דהא דאמרין דמעין מזהר בכ"ש לעינין כלים מיהא אי ר"ל כ"ש
ממש או דמ"מ רביעית בעינין כמו במקוה של מי גשמים דהוא
הלמ"מ דרביעית בקרקע כשר לטבילה מחזין וליטות דדעז רבינו
יוחס בחלק מהו בנתיב כ"ו חלק ה' כתב בהד"א דבעינין רביעית
דדווקא כמו במקוה שכ' שם וז"ל מעין כל דהוא ר"ל שיש בו
רביעית והאילו עליו מים שאובין כתב הר"ד כ"ה דמותר
לטבול בו וכי' אלמא דס"ל דבעי רביעית דווקא וכ"כ בספר יראים
בסי' קפ"ב ואף ראיתי בספר יראים השלם בעמוד עריות (ד' כ"ו)
שחזר בו וכחכ שיש דבמעין סגי אפי' בפחות מרביעית [ואנב
אורחיה ראיתי לתמוה על מש"כ שם בס' יראים דלאחר שבטלו
רביעית דמקוה ה"נ בטלו לרביעית דמעין ותמהי' דהיאך
יפדנס להא דתנן דמעין מטער בכ"ש לעינין כלים והמשנה בודאי
נשנה לאחר שבטלו רביעית דמקוה וכמו שמוכח להדיא מריש
דמחני' והלכך דבריו ז"ל] הנה הדעת מסתבר דכמו דלענין כלים
דלמטה הלכה דבני רביעית לא חילקה ההלכה בין מעין למקוה
ה"ל לעינין טבילת אדם דהאריכה האורה מ' סאה ג"כ לא חילקה
האורה בין מעין למקוה ולר"ך בשניהם מ' סאה. משא"כ לדעת
השו"ס דבמעין סגי בכ"ש ממש לעינין כלים ולא בעי רביעית
כמו במקוה ולפי דעתם הדעת מסתבר כמו דחילקה האורה בין
מעין למקוה לעינין כלים ה"ל חילקה האורה בין מעין למקוה
לעינין טבילת אדם דבמעין גם לחדש סגי בכ"ש אם יכול
להתכסות בו כל גופו בבת אחת אדם הטובל בו וכמו שפירש
באור ארז דר"ל בכ"ש אדם וכמו שכ' לעיל בתשובה בסימן הקודם
בשם האור ארז ורק מדרבנן גזרו דבעינין גם במעין מ' סאה
לחדש וכמו שכ' רא"ח:

ואין להקשות דלפי דעת הרא"ש לחדש גם במעין בעינין מ' סאה
מה"ס היאך יפדנס לר' הרא"ש בפ' שמיני אך מעין ובור
מקוה מים יכול אפי' מילא בכתף ח"ל מעין מה מעין בידי שמים
אף מקוה בידי שמים אי מה מעין מטער בכ"ש אף מקוה מטער
בכ"ש ח"ל אך מעין המעין מטער בכ"ש ומקוה במ' סאה ומשמע להדיא
לכאורה דגם לחדש סגי בכ"ש מה"ס דליכא לפרש דמיירי לעינין
כלים דכלים גם במקוה סגי ברביעית אבל איט קשיא דלא מבטיח
לדעת הסוברים דטלו שאוב כשר מה"ס וע"כ דהא דלמד ממעין
מה מעין בידי שמים איט אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן ח"כ י"ל
דגם בזה דלאמר דמעין בכ"ש ומקוה במ' סאה לכלים מיירי
דבמקוה בעי מדרבנן מ' סאה לאחר שבטלו רביעית דמקוה ואל
דמסיק לה מלך איט אלא אסמכתא בעלמא. ואף לדעת הרא"ש
בפגשו דטלו שאוב מה"ס פסול מ"מ מה דלמד מלך לעינין מ'
סאה לעינין כלים מיירי דבמקוה בעינין מ' סאה מדרבנן ואיט אלא

קיבול או לא והוא ליה ספק חסרון ידיעה ואינו נכנס כלל בכלל ספק וא"כ אין כאן רק ספק אחת אי קיי"ל כדעת הפוסקים ז"ל דס"ל דשאובין שהמשיטוהו כולה כשרה או לא:

ובר מן דין היה הדבר פשוט לכל דא"ל בשום אופן לפשות מקוה לדורות ולסמוך על כל עבילה וטבילה שיטבילו בה על הס"ס דכבר ידוע בכל ספרי אחרונים שאסור לעשות לכתחילה דבר שלטמך לסמוך על ס"ס דכל ס"ס לכתחילה אסור וכ"כ המזרחי בביאורו על הסמ"ג בהלכות שופר. ולכן הדבר פשוט דאם רוצין לעשות מקוה ע"י המעשה סילוט לריק לעיין היטיב בתחילה על כל הסלמות שלא יהיה בהם חשש כלי כלל. וביותר לריק לעיין שמה נמאל בהם חטטים וגומות שעשויים כדי לקבל בהם לרורות ואם נמאל בהם חטטים כלו אפי' אין מקבלים רק מים כ"ש נעשה כל האינו כלי על ידי הגומא כ"ש וכמס"כ הטוש"ע בס"י ר"א סעיף ל"ו וז"ל שם ואם חקק בו גומא אחת קטנה קודם שקבעו אס היא של עץ אפילו אין הגומא מחזקת אלא כ"ש נעשה כולה על ידיה כלי וכל המים שעוברין עליו שאובין שאובים ע"ל הטוש"ע שם וקצת יש להוסיף כן מדברי החס"י בס"ב (ד' ס"ה ע"ב) ד"ה ליטור והרא"ש בס"ב בס' מרובה סימן ג' שכל דאם המים נופלין מליטור לקרקע ומקרקע למקוה המעשה היא ואם יש במקוה כ"א סאה מים נשמים כשר כדלמרינן בתמורה דהשאיבה מטהרת ברביה ובהמשכה עכ"ל ואם חיתא דלדדי הגומא מכאן ומכאן אינו נחשב ככלי ח"כ גם כשאין במקוה מים כלל משכח"ל דהא כשרה כגון שהלדין שמכאן ומכאן רחבין יותר מרחב הגומא ואז איכא רביה והמשכה ממי האינו בעלמא. ומיהו אין זה הוכחה כלל דמלבד דבדולדי הגומא מחזיק כל רוחב האינו כדי שכל הלרורות יפלו לתוך הגומא ויהיו כל המים שבליטור מים זכים בלי שום לרורות. הנה מלבד זה כבר מבואר בשו"ע בסעיף מ"ד דאין המקוה מטהרת ברביה והמשכה רק אם היא בתחילה במקוה כ"א סאה כשרים ואח"כ באו לתוכה י"ט מים שאובין שנמשכו ע"ג אכל אס נחטרו השאובין והכשרים קודם שבהו למקוה אין נסתר כלל ברביה והמשכה:

וגם מהא דהארינו החס"י והרא"ש שיהיה המשכה ע"ג קרקע דווקא ומשמע דהמשכה שנמשך המים על האינו להלן מן הגומא לא נחשב להמשכה ג"כ אינו ראוי ד"ל דס"ל כדעת המרדכי שהוצא בד' הרמ"א בהג"ה שם בסעיף מ"ו דאין המשכה מועלת אלא גבי קרקע הראוי לבלוע בה אכל המשכה על גבי דף או כלי שאינו פוסל את המקוה לא מקרי המשכה ע"ש. ואחרת מלשון החס"י בס"ב שם שד' דבהאי בית קיבול חשיבי מים שאובים שעוברים על אותו בית קיבול משמע שהמים שעוברין על לדדי הגומא לא נעשו שאובין וכבר העיר באמת השלמי הגיבורים בס"ב בס' המזכיר את הבית על הטור מד' החס"י והרא"ש דמשמע מדבריהם דדווקא המים העוברים על הגומא נעשו שאובין וכתב דל"ל דהמזכיר היה מפרש בד' הרא"ש ז"ל דכיון דהמים שעוברים ע"ג הגומא נעשו שאובין ממילא כל האינו נחשב כלי דהמזכיר היה בקי בדברי אביו הרא"ש טפי מינן [ודברי הש"ך שם בס"ק ע"ג] שהקשה דלמה לא מהי המשכה על האינו גופא להלן מן הגומא והאריך לתרץ דמיייר שאין במקוה רוב מים כשרים תמוה דהא בד' המחבר מבואר דכל האינו נחשב ככלי והאידך מועיל המשכה ע"ג כלי. ושם ראיתי בס' לחם ושמלה להגאון מו"ה שלמה גאון דלפ"ד בס"ק קל"ח שכ' באמת שהש"ך בנה"כ חיוך באמת דע"י הגומא נעשה כל האינו כלי ע"ש אכל עדין חיומה דהאידך התחיל להקשות קן והלא באמת מבואר בד' המחבר קן דכל האינו נעשה כלי והדבר ז"ש:

ואמר הכותב ע"ד שכתבנו לעיל בריש החשובה דהסילון האחרון לריק שלא יהא של מחכות אלא של עץ דאף דקיי"ל דכלי מחכות העשוי לשמש את הקרקע טהור מ"מ מאן מפסי לידע דלא נעשה מתחילה במחכות לטור דבר החלש וא"כ כבר ידעה עליהן תורת טומאה בתלש וס'. הנה באמת קן כתוב ג"כ בדעת מרובה שם בשו"ע סעיף מ"ח וז"ל ומבואר בחשובה הרא"ש ז"ל דהיינו בנעשה הסילון על דעת לקבוע בקרקע ולכן אי תמה על השו"ע שסמך הדברים ולא פירש בהדיא שנעשה מתחילה לך ואם כי יש לרחוק בדברי הרא"ש אכל פשוט שהדין קן וס' בט"ב ביו"ד ס"ס ל"ד עכ"ל. וכן כתב באמת בספרו טרע ביארה מהד"ק שם והביא ראיה לזה מהא דלמרינן בשבת ר"ח של בהמה ושאלן לר"ה אפי' שחברו וקבעו במסמורת טמא וכן פסק הרמב"ם מ"ח

המחכות ע"מ לשמש את הקרקע דמטעם לא ירדו עליהם טומאה מחכות כלל אכל לאפוקי בנד"ד מאן מפסי לידע דלא נעשה מתחילה המחכות לטור דבר החלש ג"כ וא"כ כבר ידעו עליהן תורת טומאה בתלש והיו לליטור שחקקו ולבסוף קבעו דפוסל את המקוה משום שאובין וה"כ פוסל את המקוה משום היות ע"י טומאה ואף דכנד"ד אין כאן פוסל דאורייתא כלל משום דהוא מחובר למציין ולא גרע ממציין שהעבירו ע"ג השוקת פ"ה דמקוואות משנה ח' דכתב שם הר"ש ז"ל דכל פסולו אינו אלא מדרבנן גזירה שמה יטבול בחך הכלי ולא יהיה מחובר למציין כשפוסת הטור ע"ש בר"ש. מ"מ הא כבר מבואר בש"ס בס"ב (דף ס"ה) דהך בדייתא לליטור שחקקו ולבסוף קבעו ע"כ דאסור דכלו שאובי נמי דרבנן ומ"מ בליטור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל ע"ש הרי דאף דבפסול דרבנן נמי פוסל חקקו ולבסוף קבעו ואף לדעת הרא"ש דס"ל שם דבמציין שהעבירו ע"ג דבר המקבל טומאה כגון ע"ג פשוטי כלי מחכות כמו בנד"ד אפי' פוסל דרבנן נמי ליכא דהכא לא שייך גזירה הכלל דשמה יטבול בחך הכלי ע"ש בדבריו ז"ל. ומשמע מדבריו ז"ל שם להדיא דמה שזה שהסילון האחרון יהיה של עץ אינו אלא לרשות דמילתא. מ"מ כל זה אינו רק אם החיבור למציין הוא חיבור יפה אכל בנד"ד דהמים באין וגומטין דרך מעלות ומורדות וישלו שמים וירדו תחתיות וגם בעת שנופלין למקוה נופלין דרך נילוף. והרי שנינו בזהירות פ"ח משנה ט' דהנילוף והקטפרס אינו חיבור וא"כ איכא פסול דאורייתא במקוה זו. והלכך ע"כ לריק לתקן שהסילון האחרון שממנו טפל למקוה לא יהיה סילון של מחכות עכ"פ כדי להוסיף מחשש פסול היות ע"י טומאה:

ב) עור הדבר נלמד לתקן שמהא טפל המים למקוה דרך המשכה דהיינו על ידי דבר שאינו לבלוע כגון על ידי רעפים או שחר שראוי לבלוע מים והסילון של מחכות חספסן הו"ו למקוה ומתסילון של מחכות חספסן המים ע"י רעפים וארץ תהיה ג' פסחים ומתס יפול המים למקוה ובה לא נחשב שמה נמאל חיה סילון של עץ בחך הסילוטט שיש לו בית קיבול לרורות שנעשה לקבלה או שמה נמאל סילון שהוא סתם מכאן ומכאן וב' לדדי שומדים סילוטט כמין ח"מ והמים עולין ויורדין דרך הסילוטט דהוי כסילון הכסוף שכתב הרא"ש בהשגות בפ"ח מה' מקוואות הלכה ז' בשם החושבנח אף שאינו מקבל טומאה מ"מ פוסל את המקוה הוחל ומקבלין מידי דהוי אכלי גללים שאינן מקבלין טומאה אעפ"כ פסלין את המקוה מפני שיש עליהן תורת כלי קבול עכ"ל [ומה שחמה עליו הכ"מ שם וכתב דמן המשנה דפ"ד דמקוואות משנה ג' הוי חיובתא דהרא"ש דהגן שם סילון שכל מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל את המקוה מפני שלא נעשה לקבלה. אינו אומר דלק"מ דהא בודאי לא נעשה לקבלה דמאי כ"מ בזה אס מחזיק המים באמצע מ"מ לא נלמד הבית קיבול לשום דבר אכל בסילון הכסוף שפיר נלמד הבית קיבול שו' כדי שלא תלא המים מן הלרדים רק ילכו למעלה כדי שילכו המים למקום האריך לו ושפיר נעשה לקבלה רק דלענין טומאה אינו מקבל טומאה משום דלא מקרי בית קיבול כיון שח"מ יסילון המים ללא לאד מעלה מ"מ לענין לפסול את המקוה שפיר י"ל דפוסל ודברי הרא"ש ז"ל ברורין בזה. וגרסה דגם הרמב"ם ז"ל אינו חולק עליו בזה שהרי לא כתב להיפך רק שקצת ז"ש דאמאי לא הביא דברי החושבנח הלו וז"ע] אכל אס נעשה המשכה ע"י דבר הראוי לבלוע יש להחיר ע"ש ס"ס דחדא שמה ליכא כלל בית קיבול בהסילוטט ואח"ל דאיכא בית קיבול מ"מ שמה הלכה דשאובין שהמשיטוהו כולה נמי כשרה וכדעת הרא"ש ז"ל בס"ק דשטפות וכמס"כ הר"ן והרשב"א ז"ל שם לדעתו ז"ל [ודלא כדעת הב"י בד' הרא"ש ז"ל דהרא"ש נמי אינו מחיר רק ברביה והמשכה] וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד דמקוואות הלכה פ' בשם מקלח חכמי מפרש דשאובין שהמשיטוהו כולה נמי כשר ובפרט צונוא דהא מחבר נמציין דכל טמא אינו רק פסול דרבנן וכמו שכתבנו לעיל בשם הרא"ש ז"ל ה"י ס"ס דרבנן ופשיטא דאוליין לקולא. ושם דמד' הרמב"ם שהוצא בב"י שם משמע דטיקר הפלוגתא בשאובין שהמשיטוהו סלה תליא או סלה שאוב דאורייתא או לא שכתב שם הרמב"ם ז"ל וגרסה שריבט הגזל ז"ל שהכשיר כולה שאובה בהמשכה סובר דשאובה לא דאורייתא עכ"ל הרמב"ם ז"ל שם. וא"כ במחבר למציין דאס אלא דרבנן לשאר ולס"ס כשר ע"י המשכה. ומיהו יש לנסק על הספק דהא איכא לגררי לטמא הסילוטט ולרשות אס יש להס בית

המאגיסטר המלכותי [פריץ בנדיקט] (F.B.) והחוקר של נפתלי שטיין קורט

הראש וז' דס"ל דאפי' במקוה של מי גשמים דאפי' מטהרת רק באשטורין איט פסל זחילה רק אם הוא למטה ממ' סאה. אבל אם הוא למטה כשר ולפי הג"ל הוא פשוט דכיון דכל פיקר טעמא דפסל זחילה במקוה הוא משום דליכא שיעורא דה שייך אם מובל במים הזוחלין משום דקטפרס אינו חיבור אבל אם מובל במים העומדין רק במקוה יש בה נקבים שזאל מים לחוץ מאי קפידא יש בזה הא במקוה שמובל יש בו שיעור ונס לפולס לא יחסר משיעור מ' סאה דהא הנקבים הוא למטה ממ' אבל אם הוא למטה ממ' סאה אז נחשב כמו שחסר ליה שיעורא בעת הטבילה משום דכל העומד ללאת נחשב כאלו כבר ילא ולן אף אם אין החילה ניכרת בפסל וכמו ש' הגר"א ז"ל לדעתו ז"ל. האלפ"ד כחבתי בעו"ה:

שלמה הבן סו"ץ דפ"ק ווילנא.

סימן נא

כעו"ה באור בוקר של יום שני סו"ב בנחם שנת תרנ"ב לפ"ק.

לכבוד ידידנו האהוב ה"ה הרב הגאון הגדול חו"ב טע"ה וכו' מו"ה רח"מ מאיר נח האלוי נ"י דה"מ וסו"ץ דפ"ק ווילנא.

באתי לכתוב למר נ"י על מה שהעיר כבוד הד"ר נ"י על הגר"א ביו"ד ס' ר"א במש"כ שם בס"ק נ"ב ובס"ק ל"ז דאם החילה הוא למטה ממ' סאה אף אם איט ניכר החילה כלל מ"מ פסול משום דאין הזוחלין מתערבין ונמלא דחסר מארבעים סאה ואף דבעת הטבילה עדיין נמלא מ' סאה מ"מ סופו להסור:

וער זה העיר כח"ר נ"י דמה יענה הגר"א ז"ל לראיית הרשב"א ז"ל מהא דהכשירה החורה בור של מי גשמים ואף דכל בור אודאי נבלע בו מים בדפסות ובקרקע הבור דהא לא האריכה בחורה דיהיה בור סיד שאיט מאבד טיפה וא"כ מוכח דאף אם החילה הוא למטה ממ' סאה מ"מ כשר דהא כל בור כמו שנבלע בדפסות הבור כן נבלעת בקרקעית הבור ואפ"כ הכשירה החורה וא"כ מוכח להדיא דגם בחילה שהיא למטה ממ' סאה ג"כ כשר אם איט ניכר החילה כן העיר כח"ר נ"י:

אבל המעיין בש"ח הריב"ש סימן רנ"ב ובדברי הגר"א ז"ל שם יראה דלמ"מ דודאי הרשב"א ז"ל וסייעתו ס"ל דאין חסרון בחילה במקוה מאד דזוחלין אינן מתערבין ולפיכך ס"ל דגם במים שנבלעים בדפסות הבור לא בקרקעית הבור ג"כ מלטרפים למ' סאה אף עיקר הטעם הוא דנא"כ הוא דאין המים מטהרים רק דרך רגילותו דמפיעות דחובן דרכן לחול מתקומם למקום אחד כמו הנחירות דמחשבים ג"כ כמשיין וגם נמלא מפיעות העומדין במקומם ולפיכך הן מטהרין בין בזוחלין ובין באשטורין אבל מקוה של מי גשמים שגופלים לבור שדרכן להיות שומד במקומן ולפיכך לא הכשירה החורה רק באשטורין והא"כ ס"ל להרשב"א וסייעתו דאם איט ניכר החילה כשר דהא כל דרך מי גשמים שטפלין לבור ג"כ זאל מעט מעט בדפסות הבור ובקרקעיתו דהא לא האריכה החורה שיהיה בור סיד שאיט מאבד טיפה ולפיכך אם זאל למטה ממ' סאה מ"מ כיון שאין החילה ניכר כשר. אבל הגר"א ז"ל שכתב דאפי' אם איט ניכר החילה ג"כ פסול אם החילה הוא למטה ממ' סאה כתב כן לדעת החולקים על הרשב"א וס"ל דאם זאל למטה ממ' סאה אפי' אם זאל הרבה מאוד ג"כ כשר אף דלא אי דרך רגילותו אף דמ' סאה ישאר לפולס שומד במקוה בלא זחילה והא דפסל זחילה במי גשמים הי"ט אם זאל למטה ממ' סאה משום דמים הזוחלין אינן מלטרפין ולפיכך אפי' אם איט ניכר החילה ג"כ פסול דכיון דהטעם הוא מאד חסרון המים מאי נ"מ אם ניכר החילה לא לא ודברי הגר"א ז"ל מאירין כשמש בלכריס ואם דהכשירה החורה בור מים לטבילה ע"כ מיירי שזאל שוח בסיד דדברה חורה בזהו משום דסאה בורות בה"י לקבל מי גשמים הוא שוח בסיד כדי שלא יחא שם נקב בקרקעית הבור דהחורה מיירי בל"י דכתוב בה למטר השמים תשחה מים ופ"כ לר"ך לשוח הבור בסיד:

והדרכך כל מקוה שאינה נכשרת רק באשטורין לר"ך לכתום מקום מולא במים מאד חוץ לסהל הנקוה כדי שיוכל ללאת מחוץ אם איט חאל מן הבורא אפי' טיפה אחת וכן אם נטבין במקוה שטומדת על חצר בהכ"ס אבל לפעוה הבורא במים

אי"א ללאת כלל אם זאל מן הבורא מעט חו נח דהא המקוה מלאה מים:

ועוד ראיתי לכתוב לענין הקושיא שהעיר כח"ר נ"י על הגר"א ז"ל מראית הרשב"א ז"ל הזה לדעת הגר"א ז"ל לשיטתו לפי מש"כ שם בס"ק ו' דהא דלמרינן בש"ס דתנינה (ד' כ') דארעא חלוהי מחלחלי הי"ט אפי' במקוה של מי גשמים בלא"ה לק"מ דהא לפי דעתו שם כל הבורות של מי גשמים יש להמים התחבחות זה עם זה ע"י הגידים שיש בקרקע [וכמו שהביא מופת על זה] וא"כ לפולס לא יחסר ממ' סאה אפי' בבורות שאינן סומות בסיד דכמו שזבלע בכלן למקום אחד כמו כן המים שבבורות אחרים באים לבחן והלכך לא יחסר ממ' סאה לפולס:

והנראה דגם דעת ר"ח ז"ל כן דהרי הוא ז"ל הביא ראיות אחרות ללאתם בעינין גם במעיין מ' סאה אבל ראיה זו שהביא החו"ס שם בשם ר"י מהא דלמרינן דארעא חלוהי מחלחלי ומ"מ בעינין מ' סאה לא הביא כלל וע"כ דס"ל ג"כ לדעת הגר"א ז"ל דאפי' בבורות של מי גשמים יש להם התחבחות בקרקע וא"כ י"ל דהש"ס מיירי לענין מקוה של מי גשמים]. ועפ"י זה דברי הגר"א ז"ל ברורין ואין כאן קושיא כלל והאלפ"ד כחבתי בעו"ה:

כ"ד ידידו הדו"ש וטברכו בברכת בהנים
שלמה הבן סו"ץ דפ"ק ווילנא.

סימן נב

יום נ' י"א אלול שנת תרל"ח לפ"ק

לכבוד ידידי הרב הגאון וכו' מו"ה אלי' אליעזר נ"י מגדולי רבני הסו"ץ דפה.

ע"ד מה שהעיר כח"ר נ"י על דברי הגר"א ז"ל ביו"ד בס' ר"א ס"ק ל"ז שבי' לדעת הראש"ש שהבא בסעיף נ' דעיקר פסול זחילה איט אלא אם לא ישארו מ' סאה אחר שילאו קלחין חוץ לים כלל בין אם ניכר החילה או לא דאפי' אם איט ניכר החילה ויאלא מעט מעט מ"מ פסול ולא כמש"כ בשו"ע שם בסעיף נ"א והאז מדברי הרשב"א ז"ל בשער המים וכמו שהובא בב"י:

ועיין העיר כח"ר נ"י דהא מ"מ ראית הרשב"א ז"ל ברורה דאם לא נחאר כן אין לך מקוה של מי גשמים שחאה כשרה שהקרקע מתחלחל ויבולע מעט מעט [ופשוט דכוונתו דכל קרקע דרך לבלוע בו מים אם לא שהיא עשויה בור סיד שאיט מאבד טיפה וזה לא מליט שהאריכה החורה] וע"כ דאם אין החילה ניכרת לא מקרי זחילה כלל וגם הראש"ש מודה דכשר ולפי' אם לא ישאר מ' סאה אח"כ מ"מ כל אמן שיש בחורה מ' סאה הרי היא מקוה כשירה ואף שזאל מעט מעט והא דפוסל הראש"ש הי"ט אם החילה ניכר כן העיר כח"ר נ"י:

ובאמת שכבר העיר ע"י גם כבוד הגאון מו"ה יוסף נ"י מפה קהילתנו על מה שספרתי לו דכבוד מר אחי הגאון ז"ל ה' מקפיד מאוד במקוה שהיא עומדת על חצר בהכ"ס שלא יזאל ממנה אפי' טיפה אחת חוץ למקוה אם היה החילה למטה מארבעים סאה [וכן יש אצלי בכתובים מכ"י מר אחי הגאון הג"ל דבעת שפלה במוסכס בשנת תר"ח העבר [זה כשלושים שנה למפרע] להחיר המקוה הג"ל שהיא נמשכת ע"י פילוטות והי' אחד מהאגאים שלא יחא המקוה זאל למטה ממ' סאה אפי' טיפה אחת וכן נדפס ג"כ בספרו ראשית זיכורים בדף ע"ב ע"ב בהגה"ה ע"ש וזה היה בהסכס כבוד הגאון מו"ה יוסף קאל ל סג"ל לנדא ראב"ד דפה זל"ל ועוד מכתב גאון ורבי המו"ץ שהי' אז בפה קהילתו ווילנא] והעיר ג"כ על זה דהרי בדיא פסק השו"ע דאם אין החילה ניכרת מותר וראיית הרשב"א ברורה כנ"ל:

אמנם אי חלעשה דיה' דברי חכמים קיימים ואלו זאלו דברי אלקים חיים הם. והנה בחילה אבאר שכדברי הגר"א ז"ל משרש בדיא בראש"ש ז"ל באלמח מקוואות סימן י"א דפל הא דהקן במקוואות פ"ה דטעמין ששאלן זאלין סומך אפי' מקל ואפי' קנה וס' ר"י לומר דכל דבר שזאל מקבל סומאח חוץ מזוחלין בו וכתב הראש"ש ז"ל פ"ו דרביט שמשון ז"ל פירש דמיירי במקוה שגפ"ן על שפתו ומימי' יזאלן וזוחלין אסור לסבול בו דכיון שמי המקוה נטעו והאחזע ללאת הרי הוא טובל במקוה זאל ואפי' ישאר במקוה

לרעו"ס

א) מהמשה דגודר כלים ואף דוודלי ח"א שלא ילא קלח מן המים שביניהן — ב) מהחוס' שלא פסל מקוה בוחלין רק דומח דמעיין שובל זוחל והולך — ג) ממחלוקת ב"ש וז"ה בחדלית של גשמים — ד) מהתוספתא פ"ד דמקוואות — ה) מהמשה פ"ה דמקוואות בבור שהוא מלא מים שאובין וכו' ולכן מסיק חז"ל להדיח דלפי זה אין לפסול המקוה אם מימיו יולאין לחוך עכ"ל ומשמע להדיח דלפילו אם הזחילה הוא למטה ממ' סאה וגם לא ישאר מ' סאה וגם דהזחילה ניכר מ"מ כשר כיון שאינו טובל בחוך הזחילה. וז"ל חז"ל חז"ל דהאך כחבו הטור והשו"ע בשם הרא"ש לפסול אם לא ישאר מ' סאה. והיוצר חז"ל על רבינו הגר"א ז"ל שז' בדעת הרא"ש דלפילו אם אינו ניכר הזחילה פסול:

אכן בחזקת ז"ל דדעתם ז"ל דהא דהרא"ש חזר בו היינו דפסול זחילה שאסור מה"ט אינו אלא אם טובל בחוך הזחילה. אבל אם זוחל כ"כ שלא ישאר בו מ' סאה פסול בלא"ה ומטעם שכתב הגר"א ז"ל דאין הוחלין מחזקין ולא בא הרא"ש להוכיח אלא דפסול זחילה אינו רק בטובל במקום הזחילה ונ"מ בזה דאין לפסול זחילה אם ישאר מ' סאה רק אם טובל במקום הזחילה ומה שמוסיק דאין לפסול מקוה שמימיו יולאין לחוך היינו דמחלין למעלה ממ' סאה באופן שישאר מ' סאה ולא בא להוציא רק מדעת הרא"ש דפסול חז"ל למעלה ממ' סאה. אבל אם לא ישאר מ' סאה מוודו דפסול ולא נולד זחילה רק מלד דאינו מלמד עם התחזקות כיון שעומד ללאח והלכך אין נ"מ כלל אם ניכר הזחילה או לא דהא אינו פסול מלד זחילה כן נ"ל ברור דעת הטור והשו"ע והגר"א ז"ל וזה שמוסיק הגר"א ז"ל שם לבסוף וה"ה למקוה שלא ישאר וכו' מפני דחינה מלטרפת עם היוצאין וכו' ע"ש [וכן כתב עוד בס"ק ז"ל דאף דהרא"ש סתיר פ' הרא"ש במשנה מ"מ מסבירא ליה ליה דאם לא ישאר מ' סאה פסול] ולענין רחית הראש"א ז"ל לא קשה כלל ד"ל בחזקת דלדעת הרא"ש כל מקוה לריכה לעשותה בור סיד שאינו מאבד טיפה באופן שלא יחסר לעולם ממ' סאה ולא היא כשרה:

אך ליישב דברי השו"ע מהמחית הגר"א ז"ל מבוחר אלליט במקום אחר בעז"ה וע"ש פשוטו יש לתרץ דס"ל דכיון דאינו ניכר הזחילה לא מקרי קטפרס ושפיר מלמד:

ידידו הדו"ש שלמה דבהן ס"ף דפ"ק ווי לנא.

ובגליון השו"ע שלי כתבתי על ד' הגר"א ז"ל הנ"ל וז"ל מה שכתב רבינו הגר"א ז"ל דדברי המחבר תמוהין הנה חז"ל אינו אלא על המחבר בעצמו אבל מ"מ כ"מ לדינא לדעת הרמ"א ז"ל שז' בסעיף ג' דיש להחמיר אפי' אם ישאר מ' סאה עד הסדק ובאופן זה אם אין הזחילה ניכרת או בודלי אינו צריך להחמיר חז"ל לכתחילה דהא בכה"ג לא מליט שום דעה לפסול בזה: **ודע** דעל עיקר סברת הראש"א ז"ל דכל שאינו ניכר הזחילה כשר משום דאם ח"א חומר כן אין לך מקוה מים כשר שהקרקע מתחלחל וכולע משט מעט ז"ע טובא דאם כוון להש"ם דחגיגה (ד' כ"ב) דלרעה חלחלי מתחללי הא כבר כתב הרא"ש בשם ר"י בעל התוס' בה' מקוואות דהא דלחמירין דלרעה חלחלי מתחללי אינו אלא במעין שנידי המעין מתחברין תחת לקרקע. אבל במקוה לא שייך חלחלי מתחללי. ואפילו אם נאמר דהראש"א ס"ל דגם במים מוכנסין בקרקע ג"כ שייך חלחלי מתחללי כמו שז' הגר"א ז"ל בסיומן ר"א ס"ק ו' דגם במים שאובין המים נבלטין בגידי הקרקע והביא בשם ספרי הטבע דהרבה פעמים מלאו דגים בחוך בורות מים מוכנסין וכו'. וכן משמע במדרי ב"ב דשטות דמפרש לה במים שאובין ודלא כר"י מ"מ אינו רחיה מזה רק אם לא יחסר ע"י הזחילה מארבעים סאה דהא בבור של מים מוכנסין אפי' דלרעה חלחלי מתחללי מ"מ אינו האר מעולם משייח דגם שהמים שזכאן נמשכין בגידי הקרקע למקום אחר כך המים שזמקומות אחרים נמשכין לכאן ע"י הגידי הקרקע. אבל אם ע"י הזחילה תמטע המקוה ממ' סאה אינו רחיה משם שהוא כשר:

ואמנם אפשר שגם הראש"א ז"ל דמכשיר באין הזחילה ניכרת היינו דווקא באופן שישאר מ' סאה תחת הסדק וס"ל בדעת הרא"ש דחילה פסול חז"ל למעלה ממ' סאה ופ"ל כתב דאם הזחילה אינה ניכרת כשר וכן כ' הגר"א ז"ל בחזקת הראש"א ס"ל בזה"ל: **שוב** רחיתי להחמיר סופר בחלק יו"ד סימן ר"א שביא רח"ל לר' הראש"א מהא דלחמירין בזה"ל מה מעין ידו שמיס

ארבעים סאה אחר שילח הזחלין מ"מ השתחא הוא טובל גם במים העליונים שכן זוחלין [ומשמע בהדיח מלשון זה של הרא"ש דווקא אם האדם הוא טובל גם במים העליונים אבל אם טובל במים התחתונים שאין בו זחילה אין קפידא אף לדעת הרא"ש. ושוב מלחתי בעז"ה ב"ס לחם ושמלה להגאון מוהר"ש גאנצפריד ז"ל שמדייק ג"כ מד' הרא"ש ז"ל כן. חמס מלשון הטור משמע להיפך ע"ש ואפשר לדעת הרא"ש ילא קולא יותר מלדעת הרא"ש דלדעת הרא"ש משמע דאין קפידא רק שלא יהא האדם טובל בוחלין. וא"כ אפשר דאף אם זוחל למטה ממ' סאה מ"מ אם כל גופו של האדם הטובל הוא למטה מהזחלין כשר משא"כ לדעת הרא"ש בודלי פסול]: **וכתב** הרא"ש ע"י והגאון יותר לפרש דמיירי שלא ישאר במקוה מ' סאה אם לא שיסחוס הזחילה [והדבר פשוט דלא בא לחלוק על הרא"ש רק דבא לפרש דהנה ד' הרא"ש במשנה לא הוזכר כלל דמיירי דאפי' ישאר מ' סאה ולא כתב רק דמיירי שגפרץ על שפחו ומימיו יולאין וזוחלין רק דהרא"ש מפלפל בדבריו דלכאורה משמע דמיירי אפי' ישאר מ' סאה. ושוב כתב דיותר נכון לפרש דמיירי שלא ישאר מ' סאה וכן מפורש להדיח בחזקתו כלל ל"ח שכתב שם ואף רבינו [שנושן] לא פירש רק אלא שגפרץ על שפחו ומימיו יולאין וזוחלין ומשמע שגפרץ כ"כ עד שכל מימיו יולאין וזוחלין ולא ישאר מ' סאה וכו' והובא בב"י הרי להדיח דמפרש כן בד' הרא"ש וכן משמע עוד ברא"ש בפירושו על המשניות במשנה דמקוואות שלא הביא שם דברי הרא"ש כלל רק דמפלפל כן בעצמו אם מיירי שישאר בו מ' סאה או לא והיינו משום דבד' הרא"ש אין הברה כלל ולא מליט להדיח דעה האוסרת זחילה לטעלה מארבעים סאה כי אם המדרי ב"ב דשטות והובא בב"י וכתב האגור בשם אביו דיש לאח לדבריו והובא בד"מ:

ולפי זה אני חמה על הגר"א ז"ל שז' דדעת הרא"ש הוא מן האוסרין למעלה ממ' סאה וחז"ל משום דפסותיות דברי הרא"ש ז"ל משמע דאפי' אם ישאר מ' סאה וזה שדייק הגר"א ז"ל וכתב בס"ק ז"ב ויש מתמירין וכו' כפשוטו של ד' הרא"ש ז"ל וכו' [וכן משמע ג"כ מד' הטור שז' מקוה שנסדק וכו' יש פוסלים אותו אפי' יש בו כמה סאין וע"כ שנון לדעת הרא"ש] וכן הביאו הטור ז"ל להלכה וכתב דעת ח"א הרא"ש דוודלי אם ישאר בו מ' סאה כשר. אבל אם לא ישאר בו מ' סאה פסול והנה נראה פשוט מדלא כ' הרא"ש לחלק בין אם הזחילה הוא למעלה ממ' סאה בין אם הוא למטה ממ' סאה כיון שהזחילה הוא בחוך שיעור הנ' סאה אסור אלא כתב אם לא ישאר מ' סאה משמע דעיקר הקפידא הוא שלא ישאר בו מ' סאה והיינו אם אנו מניחים אותו לחול כ"כ לא ישאר בו מ' סאה אפי' לימים הרבה פסולה ובכה"ג אפי' דהזחילה הוא למעלה ממ' סאה אך אם נראה דהזחילה תחפשת גם למטה ולא ישאר בו מ' סאה פסול והטעם כיון דעומד ללאח הוי כאלו ילא וחינו מלמד למקוה וכמו שז' הגר"א ז"ל שם בס"ק ז"ב והביא רחיה גדולה לזה מד' התוספתא רפ"ג מדלא מתירין חמסין רק באמצעית ולא בעליונה ותחתונה וע"כ משום דאין הוחלין מחזקין דקטפרס אינו חיבור וה"ה שאינו מלמד וכו'. וא"כ מלי נ"מ אם ניכר הזחילה או לא מ"מ הוא עומד ללאח. ועוד דכן מפורש שם להדיח ברא"ש שז' ורחיתי אחד מן המחברים האחרונים דכתב מחוך משנה זו שז' דאם נסדק אחד מחתלי המקוה והמים מנטפין דרך הקנק ילא מתירת אשבורן ונקרא זוחלין ופסול עכ"ל. וא"כ הרי בהדיח דס"ל דאפי' אין ניכר הזחילה פסול דהרי אם ילא מחוך הסדק בודלי אינו ניכר הזחילה והראש"א דמכשיר באינו ניכר הזחילה ג"כ מיירי ביואל דרך סדק ונקב. וא"כ הרי להדיח דהרא"ש חולק על הראש"א ז"ל בזה ויפה כתב הגר"א ז"ל דלדעת הרא"ש ז"ל פסול אפי' באינו ניכר הזחילה וגם כבוד הרבני המ"ץ דהחמירו או באינו ניכר הזחילה כדון עשו והיינו משום דחששו לדעת הרא"ש ז"ל בזה:

ועוד נראה לי להביא רחיה גדולה לזה דהנה לכאורה יש לתמוה על הטור ועל השו"ע ועל הגר"א ז"ל פליאה נשנה לא אוכל לה דפסקו להלכה דעת הרא"ש דאם לא ישאר מ' סאה פסול והרי הרא"ש בעצמו מסיק שלא כפי' הרא"ש במשנה וכתב דלשון המשנה לא משמע כפירושו. ועוד הביא כמה ראיות ברורות ממה משניות דמקוואות דאין המקוה נפסלה בזחילה כלל אם לא שכל המקוה צמח והולך והוא טובל במקום הזחילה וכמו בטובל בנהר שרבו סליו מי גשמים והביא לזה חמשה ראיות שאין להשיב עליהן —

דומיא דבור דסחם צור שנעשה לקבל בו מי נשמים הוא סוח צסיר כדי שלא יאבד מימיו ובאמת שיש לחמוה על הרשב"א שכ' וא"כ אי חזה אמר כן אין לך מקוה מים שהיה כשרה דהא משכחת לה בטומאה ואם ר"ל צבור היכי משכחת לה הא שפיר משכחת לה צבור סיד שליט מאבד סיפה דסחם צור עומין אותו צסיר כדי שלא לאבד מימיו. ואדרבה כיון דחזיק דהאקשמוקא למעיין לענין עיקר ההווייה המים למקוה שהיה בידי שמים כמו מעין והאקש לבד דעלם ההפירה ששם נתקבץ המים וזכר להיות גם ע"י הפישה יד אדם כמו צבור. וא"כ כיון שהאקש לבד לקולא לא כ"ש דהוקש גם לחומרא דמה צור שליט מאבד סיפה ה"נ מקוה שליט מאבד סיפה אבל מקוה שהמים זוחלין ממנה פסול חפי' איט ניכר הזחילה דהא קי"ל דאין היקש למחלה הגלע"ד כתבתי בפז"ה:

ירידו הרו"ש שלמה דבהן מ"ץ דפ"ק ווילנא.

אף מקוה בידי שמים. וא"כ ממילא אף צור בידי שמים ואם מיירי צבור מסדו אותו צסיר ע"כ איט טשי בידי שמים. ועוד הביא ראה ממקוה שנמדד וכו'. והנה מה שהביא מהר"א כבד חזה עליו מר אחי הגאון בנחביו שחיבר על הלכות מקואות דבמח"כ לא שפיל לסיפא דהאר"י דמסיק אדרבה להפך דלי מעין שאין בו הפישה יד אדם אף מקוה כן ח"ל צור וצור יש בו הפישה יד אדם שהפירה נעשה ע"י אדם אף מקוה אף שיש בו הפישה יד אדם טהור וכו' וזיין שהצור ע"כ מיירי שיש בו הפישה יד אדם. ח"כ י"ל נמי דהא סוח צסיר נמי כיון דס"ס לא דמי למעיין ופכ"פ רח"י הגאון בעל הח"ס ז"ל אין לה מקום כלל דלדבריה טהור הוא ואי מוסיף על דברי מר אחי דלכאורה יש להביא ראה ממקוה דסחם מקוה אין בה הפישה יד אדם כלל רק שנקוה מ' סלה מי נשמים מלאהין אל מקום אחד בקרקע. וא"כ צודאי איכא זחילה דהא כל קרקע דרכה לבלוט. אבל גם זה איט ראה ד"ל דמיירי בטומאה דאיט צלע ואין למר דהא מקוה סחמא כחיב דלדבריה י"ל דמקוה

הלכות נדרים

סימן נב

בגו"ה אור ליום ונשי"ק כ"א שבט לסדר ולפרס והודעת להם א"ת

הדר"ך ילכר וגו' י"ק.

עד האלה אשר נשאל גט ולדעתו מאלו חלופי ורזוני הקהל המופלגים בחו"י כ"י ויחיד עם סגולה דפ"ק. בדבר המנהג שנהגו בפ"ק מימיה אבותיו ואבות אבותיו נ"ע שלא לאכול הבגד מעיס של בהמה היינו הדרם הפנימי שקורין פלאקטס והביא הסוטה וההמסס שקורין כניסע"ק. ולפענע"ק ועוד חזרה בני מעיס וטעם ויסוד המנהג לא נדע לו כי זה אין לומר שחששו שאל ימלא אחר מנהג או שאר טרפה בבני מעיס הלו אחר שכבר נמכר הבשר להבעה"ב הלוקטס. וזה יבא הדבר לידי משול שח"א להדיע לכל הלוקטס שצריך לקחו בשר טריפה דהא הקלבים מוכרי הבשר אין יודעין ומכירין להלוקטס מי הם וגם להאנשים שזודעים מ"מ לא רמי עליהו למיירי מחזיה בהמה לקחו אם משור הנסתר או משורים אחרים. וגם איט טרע מחזיה שור נמכר הבגד מעיס הלוט שמאל בהם חשש טרפה ויש לחוש לכל בשר שנמכר במקולין מחמת דין חסיכה הראויה להאבד דחפילו באלף לא בטל ואפילו בספק טרפה קי"ל דאם היא ראויה להאבד לא בטיל. וכמו שכתבאר בס' ק"א. וא"כ יטל לבוא הדבר לידי הפסד גדול מאוד וגם אם יחברר מי ומי הלוקטס ומחזיה שור היה הבגד מעיס מ"מ שמה יחודע המדינות לאחר זמן שהלוקטס כבר מלכו הבשר עם בשר אחר כבר לא לאחר הביטול ויניע מה הפסד גדול להלוקטס שיאסרו כל הכלים שבטל בהם כללים שאין להם חקנה בהגטלה וגם כל הבשר כבר וכל החבשילין שבטל עמהן בקדרה והחורה חסה על ממונם של ישראל. ולכן חקנה גדולה עשו בזה ששליכו אותן לבין המדינות ולא ירלו אותן כלל ונשמך ארובא דרוב בהמות כשרות הן ואפשר שידעו זה למה שכ' הבית הילל בס' ל"א והובא בבאה"ט שם בס"ק ה' דבחדש תמוז נחפשת המנהג שלא לפתוח שום ראש מן הדקות כגון גדיים ופלאים משום דשכיחי בהם מים ול"א ליזהר בפתיחתן אם יהי' מבוטין או לא לכך סמכין ארובא ואין פוחחין אותן ע"ס. וא"כ לכאורה ק"ו הדברים צנ"ד דמה החס דבחדש תמוז הדבר מלי דאיכא מים בראש והוי כמו דליהמוק רישוהא ואפ"כ סמכין ארובא דרוב בהמות כשרות. ואמרין דתמוז מקיפן לכן חקט שלא יפתחו ליהם כלל דשמה כשיפתחו אותן לא יוכל לפיין היטיב אם התוח מקיפו אם לא וילטרך לאוסרו מספק. והנהיה חסה על ממונם של ישראל שלא להפסיד ממונן של ישראל בחינם. וא"כ ק"ו הדברים צנ"ד דלא חזיין רישוהא כלל. ואפשר שהגאון בעל בית הילל ז"ל בעלמו חיקן כן בפ"ק ווילנא בעת שהי' חב"ד בפה והא שלא הביא זה בספרו אפשר שמהגה הזה חיקן אחר שכבר נדפס ספר בית הילל:

אמנם

אחר הפיין בזה לא דמי אהדי לפי' כי טובל לנהג דהחם עיקר החקנה שלא לאסור מספק מבוש דיש לחוש דשמה לא טבל לפיין אם התוח מקיפו ובה שיד התורה הסה על

ממונם של ישראל. ועדיף טשי שנשמך על הרוב. אבל צנ"ד איכא ממ"ל אם נראה דהקב אינו מעל"ט או נכסיר אותו באמת. ואם נראה דהוא מעל"ט או טרפה הוא באמת ואין כן הפסד כלל דלדבריה אם הוא טרפה עדיף טפי לברר הדבר שלא להאכיל את ישראל טרפה ולא דמי להחם כלל דהחם ילטרך להטריף מספק. ובאמת אפשר שאם כשר. ואם יש לחוש להך חקנה טפי ה"ל לחקן שלא לאכול הדקין היולאין מן הקיבה וכן הדקין והדורה דנחמא דבהן קי"ל להלכה בס' מ"ו סעיף ד' דאם נמלא בהם מחם חפי' מונח לארט ואיט תחוב מ"מ טרפה מחמת ספק דשמה ניקב בעת הילוס והוא מדי' הר"ן בפל"ט והחם דמי שפיר לדין קרוס של מוח. אבל בכרם הפנימי והמסס ובית הכוסות דבהן הדין אם לא ניקב מעל"ט כבר לא שיד דין זה כלל:

ודין חמה דבני המסס איכא מחלוקה רש"י וחס' אם ניקב מדי אחר אי טרפה אי לא. ולדעת רש"י טרפה גם בלא עבר המחט מעל"ט וכן פסק הרמ"א בהג"ה בס' מ"ח סעיף ז' אם לא במקום הפסד מרובה. וא"כ אפשר דחששו שמה ימלא מחט בהמסס ולא יהי' מעל"ט ושיטטרו לאסור מספק דשמה הלכה כרש"י. ולכן טפי עדיף שלא ירלו אותם כלל. אבל בשאר הבגד מעיס כגון הכרם הפנימי ובית הכוסות מלי איכא למימר ועוד דגם בהמסס כבר כתב הרמ"א בס' מ"ח סעיף ז' דבהפסד מרובה יש לסמוך אמהשירין אם לא ניקב מעל"ט וא"כ לעולם לא יבוא מזה שום הפסד מרובה דהא בהפ"מ חט סומכים אמהשירין. ואמנם ביוצר נ"ל לומר דשעם המנהג הוא שנהגו שלא לאכול הבגד מעיס אלו משום שכבר נפסק להלכה בשו"ע יו"ד ס' ס"ד סעיף ט' דחלב הדבוק לכרם שחמת הפריסה אסור ונדעת רבינו אפרים ז"ל שמהרש דשגשה מיני חלבים יש על כרם הפנימי וכולם אסורים אי חלב הנקרא בשון הצרייחא תוחב והייט עיקר החלב המכסה את הקרב שטעם עליה כרח ונקרא חלב הפריסה שפרוס על הקרב כשמה. ב' חלב הנקרא קרוס והוא תחת חלב הפריסה והוא על חלב הנקלה [וקרוס הלו אסור לו"ה אף לרבינו יואל שחולק על רבינו אפרים וכמ"ש"כ הש"ך שם בס"ק י"א בשם הב"י] והג' הוא חלב הדבוק לכרם עצמו והוא תחת הקרוס הג' וידוע לכל שאותו חלב הדבוק לכרם הוא לחוק מאוד להכרם וא"ל לקלט בקל ולריך לזה טירחה מרובה עד שישאר הכרם נקי מהחלב ולפיכך חשו מאוד שמה יתפללו הגשים לנקותו יפה ולכן גדרו גדר שלא לאכול כרם הפנימי כלל ובפרט ששמחתי ממנה אגשים שצבר הכרם בעלמו אין לו שום טעם בשר כלל והוא כעץ בעלמא וכל עיקר טעמו הוא מן החלב הדבוק בו דאף שקולפין החלב מ"מ עדיין נבאר בו שרשי החלב והחוטין של חלב שח"א לנקרם בקל והשמטיות של החלב שבו הוא טוחן טעם בחבשיל וללא זאת לא היו לולכין אותו ולכן חשו מאוד דבדולוי לא ירע לנקרו אותו היטיב. ועוד יש ליתן טעם להחקנה משום דשמה יקיל לגמרי בטיקור החלב הדבוק בו מלחר דבני רייטום טהגין במקלחו היחר [וכמ"ש הרמ"א שם בהג"ה והייט שטהגין היחר לאכול חלב הדבוק עד הטחול ומה שמלד הטחול חפ"פ שדבוק לכרם לוטרים וכמ"ש בהג"ה

ואמנם כל זה להחיר לפי שעה אבל להחיר לחלוטין וגם לפעמים הדבר צריך ביטול ופירוק דבר ד' הש"ס והשקלים ראשינים ואחרונים וצ"ל ורציתי להכניס עמי בדבר הזה ולבדוק הדבר על בוריו כפי מה שרצו מן השמים. וד' אלף האצות. יעלני משגולות. ויראנו מחרתו נפלאות. וזה החלי בעד השם:

גרסינן בפסחים (ד' נ' ע"ב) בני ביישן נהגו דלא היו חולין מטר לידון במעלי שבתא אחר בנייה קמיה דר' יוחנן אמרו ל' אבהתין אפשר לה אן לא אפשר לן אמר להם כבר קבלו אבהתים עליהן שנאמר שבע בני מוסר אביך וגו'. היוצא לו מזה של דבר שקבלו האבות על עצמן מנהג וגדר משום סיני ופרישות חייבין הבנים ג"כ לקיים המצוה האלו לדורות שולם ואף דהם עניים וא"א להם לסבול המנהג מ"מ מחייבין לקיים. וכ"כ הריב"ש בחשבה רמ"ס בשם הרמב"ן במשפטי החדש והבא דב"י יו"ד בס"ס ר"ד ח"ל שם של קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם ואפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהסכמה אלא שנהגו כן מעצמם לפעוה נדר וסיני לתורה אף הבנים חייבים באותו הגדר כדמנחה עובדא דבני ביישן וכו' ע"ס. אך דה"ל לבאר דאפילו במקום דלא אפשר לה מ"מ מחייבים לקיים וכו'. והריב"ש בחשבה שם הרבה להביא ראיות על זה מכמה פסוקים שבתנ"ך דשבוש האבות או נדריהם או מנהג שהנהיגו בעצמם אל על הבנים אחריהם לדורות עולם וכן דהרוב יכול להכריח להמיעוט דבני העיר על בני פירס הרי הם כב"ד הגדול לכל ישראל ע"ס ומשמע להדיא דלא מהני החרה לחכם דאף שמוכר בנדריים יו"ד דדברים הנוהגים ואחרים נהגו בו ליטור מה"י שאלה לחכם. וכן מובא בנפשו"ע יו"ד סי' ר"ד מ"מ הי"ע האבות בעצמם דקבלו על עצמם המנהג. אבל הבנים ח"ן ביטלתם להחיר הגדר שגדורו אביהם דהא בעינן פתח חרטה וגבי הבנים לא שייך פתח חרטה דהא לא נדרו כלל ורצוה דאם ח"א דמהני גם להו שאלה לחכם למה לא החיר להם ר"ה הגדר ע"י חכם או ע"י ג' הדיינים:

וגם מנח דגם ב"ד שגדולים בחכמה ובמנין יחר מהאגשים שקבלו על עצמן חיים יכולים לבטל כיון שמתורת נדר עשו כזה מצי מהני כזה ב"ד. וחדע דהא ר"י בודאי ה' גדול בחכמה ובמנין יחר מבני ביישן ואפ"כ לא החיר להם:

ואין לחמוה ע"י מהא דאמרין בע"ז (ד' ל"ז) דמש"ה ה' יכולים רבי וב"ד להחיר השמן ולבטל תנא שמואל והלך ואף דלא ה' גדול בחכמה ובמנין יחר משמאי והלל משום שלא פשט ליטורו ברוב ישראל. ולבאר מהני מהני שלא פשט ליטורו ברוב ישראל מ"מ במקום שפשט ליטורו כבר קבלו על עצמן האיסור ונאסר להם מתורת נדר דלא גרע התקנה שהטילו עליהם שמאי והלל יוצא מהסכמה עצמן. וא"כ אפילו רבי וביה דר' ה' גדול בחכמה ובמנין יחר משמאי והלל לא ה' יכול לבטל במקומות שכבר נהגו בו ליטור. אבל לאחר הפיוץ נחא דנראה דה"ס בעצמו שם סון לתרץ זה דמסיים שם דמסמו עצמן על דברי רשב"ג ור"א ב"ר לרוב שה' אומרים דאין נחרין נזירה על הליטור אלא ח"כ רוב הליטור יכולין לעמוד בה. ולכאורה דלענין מצי הליך ה"ס להביא זה דהא כבר תירץ משום דלא פשט ליטורו ברוב ישראל אלא משום דבאמת ה' קשה ל' להש"ס דמ"מ במקום שפשט ליטורו כבר נאסר להם מתחת נדר. וע"ז תירץ כיון דה' הגזירה שאין רוב הליטור יכולין לעמוד בה מסיקא לא חל הגדר דהי כמו מדר טעם וכדומה:

ואין להקשות מפרובול דמשמע בניסין (ד' ל"ז ע"ב) דאם שמואל ה' גדול בחכמה ובמנין יחר מהלל ה' מבטל לתקנה ה"ל וכתבו הח"ס בע"ז שם דר"ה והאנן משום דה"ס רוב הליטור יכולין לעמוד ע"ס. ולכאורה לפי מש"כ דמקום דרוב הליטור יכולין לעמוד לא מהני אפי' גדול תמוה לכאורה. אבל הא לינו קשיא דהא עיקר הענין הוא מתחת נדר ובהם גבי פרובול לא שייך מדר כלל דמאי ליטור שייך בזה דהא אדרבה עיקר תקנה ה"ל ה' היתר דע"י פרובול מתיר לחבט להליה ואיט שובר על לא יעוה וגם בל"ה לא שייך מנהג בזה דהא לינו אלא ע"ד המקרה וק"ל:

ואמנם בהיות ק"י לחמוה ה"ך מחירים האחרונים בשני בטרות לאכול קטניות בפסח דאף דלא פשט ליטורו ברוב ישראל ואף אם יהי ב"ד בזמני דה' גדולים בחכמה ובמנין יחר מהאגשים שגזרו על קטניות מ"מ כבר נאסר להם בגדר ומאי מהני לא ב"ד וטור

בה"א והבא בד"מ בלוח ג' ולכן נדרו נדר שלא לאכול כרם הפנימי כלל וגם בהתמסס ובית הספסוף שהחלב שפלו הוא בליטור כרה ממילא גם עליהם יש קדומין היונקים מחלב אשר עליהם ולריכים ניקור וחשו שמה לא ינקרו יפה ואכן אם הענין הוא נשום זה קשה מאוד להחיר הליטור וכמו שכבר האריך בזה כל הארך הפ"ח ז"ל בלוח בסימן חל"ו בדיני מנהגי ליטור ויחבאר לקמן ח"ה בסוף החשבה]:

והנה עתה שהיוקר על הבשר רב מאוד וא"א להעניים לקנות בשר ליום השבת מתחת גודל היוקר. וכבר אמרו חז"ל בפסחים (ד' ק"ב) דאף דאמר ר"ע עשה שבתך מול ולא חלפתך לבריות מ"מ פושה דבר מעט בתוך ביתו ומאי ריהו כנון כסא דהרסנא והנה עניים בזמניו אפי' זה חיים יכולים לקיים דגם דגים הוא ציוקר. ואין להם ממש מה לאכול בשבת אם לא לאכול פת יבש עם דגים מלוחים וגם לחם ח"ן להם כפי האורך מתחת גודל היוקר כע"ז ד' ירחם. וגם בחול ג"כ ראוי לחש על תקנה עניים ולהמליץ להם שיוכלו לקנות בשר בול דידוע דהדורות הולכים ומתמעטים והבזמות נחלשים והכל חולים הם חלל בשר וא"א לאדם להכרח נוט ונפשו ולעסוק במלכתו אם לא שיהא חבשיל של בשר. ואם בזמן חמיה הגמ' אמרו בחולין (ד' פ"ד) על הא דאמר ר"א מי שיש לו מנה יקח לפסו לישראל יקח אחר על זה ר' יוחנן דאבא מתפחת בריחם הוא אבל כנון חס מי שיש לו פריסה ירנה לחצוני. ואם ר' יוחנן אחר כך ח"ן משעני אבתריה דידוע דכל דור ודור הטוחות נחלשים ולכן מנה כל הג' עליה חוה טהרה בלב אופי ורואי הקהל והגבאים דל"ג ויחדי עם סגולה דפ"ק ד' עליהם יח' לפיין הפקח על תקנה עניי העיר ושאל שאלו לנו ולדעתנו אם יש מקום לבטל התקנה הג' ולהחיר ליטור הבני מעים משום טורק העמים כדי שיוכלו לקנות הבני מעים הלו שהם נמכרים בול הרבה לפי ערך שאר הבשר ויהי תקנה גדולה לעניי העיר בזה:

והנה להחיר המנהג הלו לפי שעה בעת היוקר וגם לעניים בלבד הדבר ששום דיש מקום להחיר. ורצוה לזה מהא דתניא בתוספתא דכתובות פ"ה [והבא ברש"י בקידושין (ד' ע"ה)] דאמר ר' מנחם בן נפת משום ר"א הקפר דמעשה בר' טרפון שקדש שלש מילוח נשים בשני בטרות להאלין בתרומה והרי לפי משנה אחרונה לחוסה בה ישראל אסורה מלחטל בתרומה עד שחכמים לחופה. וא"כ מה תועלת ה' מה שקדשן הרי בודאי לא נשא אותן והיך היו מותרות לאכול בתרומה ובשלמא למ"ד דעיקר הגזירה הוא משום סמפון הרי גבי ר"ס לא שייך חששא ו דלר"ס לא איכפת ליה בסמפון דהא לא ה' בדעתו לישא אותם כלל. אבל למ"ד משום שמוא תשקה לחמיה הא איכא זה ח"ן לומר דמעשה ו' ה' קודם שנשנית משנה אחרונה דהא ליחא דבתוספתא שם משמע להדיא דה' לאחר התקנה דבתחילה שמי שם דרבוטו אמרו דאין האשה אוכלת בתרומה עד שחכמים לחופה וכו' וע"ז מייחי מעשה דר"ס ומסיים הענין משום שהיה שני בטרות ומשמע להדיא דזה מספר לו ר' מנחם דאף לאחר התקנה דמשנה אחרונה מ"מ בשנה בטרות בשביל תקנה עניים יתלן לבטל התקנה ולעמוד על דין דאורייתא דלחוסה בה ישראל אוכלת בתרומה וכמו דעשה ר"ס. ואם אמרו כן בתקנה חכמים ק"י וכן בוט של ק"י דיש לבטל תקנה העיר שלא נתייחד רק על אותה העיר בשביל תקנה עניים שימלאו להם בשר דהא בול יוצא משאר בשר והוא ממש כמו החם דהחיר להם תרומה משום שהיא בול יוצא מחולין משום דלא נמלאו להם לחולין וזו רצוה שאין עליה חשבה לפענ"ד. ושו"ד רח"י מוא דתניא בדה (ד' פ' ע"ב) גבי אשה שסבבה עליה ג' שעות דס"ל לר"א דדיה שעה והביא רח"י ממעשה דריבה אחא ט' וצא מעשה לפי חכמים ואמרו דיה שעה והשיבו לו חכמים דאין שעה דחזק רח"ה משום שהיה שני בטרות אלא דא"י חכמים דס"ל דלא מהני ג' שעות מ"מ בשני בטרות מקילין ואמרין דדיה שעה וכן כתבו הח"ס שם (ד' ו' ע"ב) ד"ה בשעה ודלא כרש"י שם ע"ס. וגדולה מזה מצינו דהרי החירו חכמים להאלין לעניים דמאי. וכן מצינו בכמה חשבות האחרונים ז"ל שהחירו לאכול מיר קטניות בפסח בשני בטרות ואף שאיטור מיר קטניות נחפשו ליטורו בכל מדינת אשכנז וק"י הדברים בנדר דליטור אלא מנהג שקבלו על עצמן בני העיר בלבד דודאי יש להקל בשני בטרות כמו במצוה זו שהיוקר הולך וגדל מדי יום ביום ד' ירחם:

ר'איה מיהאש דהשבים ארור האיש וכן מפלגש בנבטה. י"ל דיש לדרות דמלך שלי. דמלך יכול לגזור גזירות ולחקן חקנות לישאל וכן בימי פלגש בנבטה נעשה ע"פ השופטים. וזוהי נדחה נמי מה דיש להביא ראי' ללאורה מהא דכתיב ויקח משה את עלמות יוסף עמו כי השבע השבים ומשמע דשבעת יוסף חל גם על משה רבט ואף דמשה רבט נלד אחרי כן ולא היה בעת השבעה. אכן להנ"ל אינו ראי' דיוסף נמי היה דייט כמלך בפסח הדין. ואכן מיונדב בן רבב שזוהי את בניו לבלתי שחוט יין וקיימו לוואת אביהם משמע שהבינים מחייבים לשמוע לוואת אביהם לדורות עולם דהרי הכתוב משבחן ואמר 'ירמי' [י"ה] ולבית הרכבים אמר 'ירמי' כה אמר ד' לבלתי יפן אשר שמעתי אל מלך יאונדב אביכם וכו' ומשמע דה' מחייבין לשמוע ואמנם זה אינו ראי' רק אם מזה על בניו ועל בני ביהו אחריו בפירוש אז מחייבין לשמוע. אבל בגד"ד דהאבות לא קבלו רק על עומן מנ"ל דהבנים מחייבים להתנהב בדרך אבותיהם וגדולה מזו מניט בשו"ע ה"מ סי' רנ"ב בד' הרב בהג"ה דמי שכתב או נדר ליתן מתנה לפלגרי ומח ולא נתן פטורין דלן היורשין מחייבין לקיים השבעה שגשבע אביהם [ומיהו לקמן אכתוב דגם בהשבים להבנים אינו ראי' דמחייבין ומיונדב בן רבב אינו ראי' כלל וכמו שאבאר לקמן בעו"ה]. וזוהי יסתלק החמיה הגדולה שחמה מר אחי הגאון ז"ל בספרו ראשית בבורים (דף מ"ב) על ר' ישמעאל בר' יוסי דהי' מבני יונדב בן רבב ובדליתא בירושלמי והיאך לא שמר לזיווי שגששו אבותיו ושהה יין ובדליתא בפסחים (דף פ"ב). וגשאר בתיבה ואכן לפי שכתוב לקמן יסתלק הקושיא :

ולכן מח' דאמר הנישא י"ל דהא שהיב להס ר"י מקרא דשמש בני מוסר אביד וכו' אינו מלך נדר רק דהו הוא תקנת שלמה המלך ע"ה דהבנים לריבין להתנהב בכל הנדרים שנהנו בהם אביהם וזהו דהויא שלמה ואמר שמע בני וגו' אבל אינו מה"ס :

ומסתפינא עוד לומר דאינו מלך הדין רק מלך המוסר וכמו דאמרינן בסוף האומנין גבי רבה בר רב הונא דאמר ליה רב הונא גלימייהו משום דכתיב למפן חלך בדרך טיבים והרי זה אינו חלל לפניו משורת הדין ואשכ"ח מייחי לה מקרא דמשלי אלמא דבמשלי כתב שלמה כמה דברים שאינם חלל מלך המוסר ולפיכך משורת הדין. ועוד אפשר דהך קרא אינו חלל אסמכתא בפלמא מדרבנן. וכמו דרשנין מקרא דמן המעשה אשר יעשון על לפניו משורת הדין. וע"כ דאינו דרשה גמורה דא"כ גם לפניו משורת הדין י"ה דין גמור. וא"כ במקום דלרף לעשות לפניו משורת הדין. וכמו במעשה דרבה בר בר חנה ה"ל הו"ל לביק ענה. ובאמת איכא ב' דעות בשו"ע מ"מ בסי' י"ב אי כופין על לפניו משורת הדין. וע"כ דאינו חלל אסמכתא. ועוד י"ל דאף אם האב מטה את בניו אחריו במנהג של מלך או סיני וגדר אפשר דאינם מחייבין רק מדרך המוסר ודרך ארץ. וכן משמע מד' הכתובים הגאון בירמי' גבי יאונדב בן רבב בירמי' הוכיח את ישראל מפי השם ואמר כה אמר ד' לבלתי וגו' הוקם את דברי יאונדב וגו' ואנכי דברתי אליכם השכם ודבר ולא שמעתי. וכן כפל הדבר במקרא שאמר זה פעם שנית כה. ומשמע להדיא דהס הקדמו את דברי אביהם ואף שלא היו מחייבין ע"פ הדין ואחס לא שמעתי אל דברי הגבירים שהוכיחו לישראל שלא שמרו את התורה ועבדו ע"ז והגם שכבר נתחייבו לזה במשמד הר סיני וגם קבלו עליהם בשבעה. וי"ל דאם נאמר בן אפשר דאינו מחייב לנהוג בן רק במקום רשות אבל במקום מלך כגון יין של קידוש והבדלה או יין ששוחה בשבח באחלע הסעודה משום כבוד שבת מותר וה"ל לנהוג איסור בזה כיון שאינו נדר גמור הדבר פשוט דבמקום מלך לא חיקן שלמה ועל פי זה יסתלק הקושיא שחמה מר אחי ז"ל מר' ישמעאל בר' יוסי דשחה יין ולפי ה"ל יש לומר דשחה יין בסעודה מטה כגון בשבת וי"ס או שאר סעודת מלך :

ובהיות כן י"ל להחיר בגד"ד ע"פ שני תאליס. ח' דלא יחירו רק לשנה אחת או לב' שנים עד שיפור היום דלהחיר לבמרי בעינן ב"ד שיה' גדולים בחכמה ובמניין יותר מהלופרים. וגם לדעת הרמב"ם ח"א כלל להחיר אם הדבר משום סיני וגדר. אך על זקן מוגבל אין חשש. והב' דלא יחירו לקטת רק לטעם שבת וי"ס או על סעודת יסוואן ובחמיה דכחל אסור מלך תקנת שלמה דשמע בני מוסר אביד. וכמו דקיימו בני יאונדב בן רבב ולפיכך

ולומר דזה דבר שאין רוב האיסור יכולין לעמוד בה זה אינו עולה על הדעת כלל ואף לפי שעה ואפי' לעניים דלא אפשר לה ח"א להחיר וכמו מעשה דבני בייסן. ואולי ידוע להם דהגאונים עצמם לא אסרו בשעת הדחק ובפירוש קבלו על עצמן דאם יהי' שעת הדחק יחירו להם :

שוב אחרי כן מלאתי להתחם סופר באו"ח סימן קכ"ב דכ' שא"ח כלל להחיר בזמניו מיני קטניות לחלוטין מפני כמה טעמים. (א) מפני שכל דבר שמחלתו לא נעשה ע"מ שיחפשו חסורו ברוב ישראל בעיני שיה' ב"ד גדול בחכמה ובמניין. וכמו שכ' הר"ם בביטין (ד' ל"ח). [ובאמת לפי מה שכתבתי למעלה בשם התוס' דפ"ז ח"א לזה דהרי דווקא במקום דהוי גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה לא בעינן ב"ד גדול אבל גבי גזירות קטניות יכולין לעמוד בה] ומי לטו בזמניו ב"ד גדול יותר מהב"ד שגזרו על קטניות. והב' דהרמב"ם ז"ל כתב בה' מתירים דכל שהוא סיני לתורה אפילו גדול אינו יכול לבטל. והג' דמה לו להחיר בלי טעם דבר שאסרו הראשונים אדרבה עלינו להוסיף נדרים וסינים. והד' דאפי' אם יהי' טעם להחיר מ"מ בעינן שתקבלו כל חכמי מדינת השכנה אשר קבלו עליהם הגזירה. וא"כ מי קובץ כעמור גורנה כל חכמי רוס"א ואשכנז להסכים בהחיר זה :

ולהחיר ע"פ פתח חרטה ג"כ ח"א להחיר מחמת ב' טעמים. א' דמבואר בסמ"ק והבאות מיימוני ומרדכי דהסכמה שמחמת גדר וסיני אין לו היתר וכן נפסק להלכה בשו"ע יו"ד סי' רכ"ח סעיף כ"ח. והב' דאף דנימא דכולין להחיר ע"פ פתח חרטה מ"מ היינו האבות שקבלו על עצמן המנהג אבל הבנים ח"א. וכן דעת הראשונים בהשבעה והביא ראי' לזה מרש"י מכות (ד' כ"ב) וכו"ה להדיא בירושלמי דפסחים פ"ד ח"א דתמן משגדר נשאל ברם הכא אבותיהם נדרו ואף דה"ל מסיים בירושלמי דכ"ש שהם מותרות מאחר דהבנים לא נדרו כבר כתב החת"ס שם דהירושלמי ס"ל דהיה בתחילה מנהג בטעות וקבלה בעשות אינו חל על הבנים ולכן מתיר הירושלמי אפי' דר"י ס"ל כה' יהודה ולא הי' מנהג בטעות והלכך היה חל על הבנים וגם התורה אינו מועיל לבנים ע"פ בתי"ס. והנה ח"ל שנונוי מעלמי לד' ההנהגה והח"ס דהבנים אינם יכולים לשאלו וכמו שכ' בירושלמי :

והנה ללאורה תשובה דהיאך נה דעה' במאי דאנו מתירין בשני בלורת לחלוטין קטניות כיון דלא מהני התרה לבנים. ואולי דהוא ידוע דמפיקרא לא תקנו על שני בלורת וכמש"כ לעיל :

וא"כ בגד"ד דלינו ידוע דהיאך היה התקנה גם לפי שעה ולדורך עניים ח"א להחיר מהמח נדר ובפרט אם היה התקנה מחמת סיני וגדר לזהו איסור של תורה או אפילו לאיסור דרבנן דבדל ח"א להחיר דהא כבר כתבנו למעלה בשם הסמ"ק דבגדר של סיני לא מהני התרה :

ועל פי זה נפל הראי' מר"ם דהאכל תרומה לארוסה בת ישראל בשני בלורת ד"ל דשאי' הסם דבתחילה כשגזרו לא גזרו על שני בלורת וכמו גבי דמאי דמתחלה לא תקנו על העניים. אבל בגד"ד מלן מפס דלא גזרו על שני בלורת דילמא גזרו סתם :

ועוד דהא כבר עברו כמה זמנין דה' יוקר גדול על בשר מ"מ לא אכלו הבני מפיים ונהנו בו איסור אף בשני בלורת. וא"כ אף אם נימא דמתחילה לא גזרו על שני בלורת מ"מ הבנים בעומן קבלו על עצמם לנהוג איסור גם בשני בלורת וכיון שנהנו כן ג' פעמים חל עליהם איסור כגדר גמור. זה מה שגראה לפי תחלת ההשקפה. אבל אחר העיון בזה י"ל דמ"מ יש ללמד להחירא בזה :

והנה מתחלה יש לתמוה דלמאי השמיט הרמב"ם והטור לדון זה דמנהג דאבות חל על הבנים :

ועוד יש לתמוה בלמא דהיאך חל שבעה וגדר על הבנים דאף אם הבן לפניו אינו יכול להשבינו בפ"כ מכ"ש אם אינו לפניו דהא אין יכול לאסור איסור על אנשים שלא בלו לפולס ואפי' לר"מ דס"ל דמקנה דשג"ל אמרינן בביטין דאינו יכול להקטת לרשנב"ל ואף דקיי"ל המנהג לעובר קנה היינו דווקא בזכות משיב דרשנ"ו של אדם קרובה אל בן ועוד דאפילו בזכות אינו יכול לזכות רק לבטל או לכן בטו אבל לדור רביעי אינו יכול דנהי דעל עצמו יכול לאסור משום דנוטו ישנו בעולם ומשעבד גופו לנדרו. אבל על הבנים האין יכול לאסור דהא עדיין לא אחייבו בעולם ומה שמביא הרמב"ם ז"ל שם

לדקוקים תשומר ולכאורה מה זה חשובה דהא הוא שאל לו לאם הוא דין חורה לדרך להשיב להם גלימיהו ולשלם אגרייהו והוא השיב לו דכן כתוב בספר משלי והלא ידוע דכל סגור משלי אינו אלא מידות ומוסרים שדרך. אדם להתנהג מאלו המוסר ודרך ארץ ולפנים משורת הדין וע"ד שפירוט גם בתורה שהסירה ועצית הישר והסובב בעיני ה' אלסיד ולמדו מזה לדין מלכותו אצל באמת אינו דין גמור וא"כ אין זה חשובה על שאלת רבה בר בר חנה ואמנם הגאון האדוק הג"ל הוא מוסיב לה והוא מפרק לה בציב טעם ודעת דרב ספיר השיב לו מקרא דמשלי הג"ל והייט דרב דייק מלשון הכתוב דכתיב למען הלך בדרך טובים ומשמע דהטובים יש להם דרך אחר שלא כדרך בני אדם וכן כהני ואחרים לדקוקים תשומר משמע דהלדקוקים יש להם חורמות אחרים רק דשלמה המלך הזהיר דכל בני אדם ג"כ ראוי שילכו בדרך טובים ובאורח דקוקים ומה הא"ל רב דלח"ה ולדקוקי הדור הם מחוייבים ע"פ ד"ת לעשות לפניו משורת הדין שאלם לפניו משורת הדין הוא דין גמור ושפיר השיב רב לרבה בר בר חנה דכיון דלח"ה לדין וי"ח מחייב אהה להתנהג ע"פ ד"ת לעשות לפניו משורת הדין ולח"ה לאו אגרייהו דכן הוא דרך הטובים ולדקוקים דמחוייבים לעשות לפניו משורת הדין כן שמעתי מפה קדוש של הגאון האדוק הג"ל ודפח"ה. וג"ל להביא סמך לדבריו מר' הג"ל בו בהלכות לילב ואחריו (ד' ס"ג) שכתב שם ואפי' הממזר על פלגו שלא יאכל חפ' פירות חוץ לסוכה יש לימור שמכרין כיון ששבתו חכמים בחומה וזו עכ"ל וג"ל כוונתו כיון שדרשו להחמיר חפ' באכילת פירות שלא לאכל חוץ לסוכה וחכמים שכתבו בחומה וזו נעשה אצלו דין ודרך לברך על זה לישב בסוכה וא"כ לענין הג"ל נמי כיון דדרך טובים ולדקוקים להחמיר על פנתן לעשות חמיר לפניו משורת הדין והכתוב משבחן וקורא לדרכם דרך טובים ואחרים לדקוקים ומזה לכל בני אדם שילכו בדרך הזה נעשה אצלם דין ומחוייבים להגב קן לעולם מאלו הדין :

נאום שלמה דבהן ס"ף דפ"ק ווילנא.

ולענין חשש דשגח יצוא לידו הפסד נראה לענין דזה ודאי אם יתחילו הקלבים והחומר לבדוק הבני מעיים בבית המטבחיים אז מה טוב אצל אדם לא יתיר נראה דג"כ אין קפידא ויעשו כך דהקלב יעצב הבני מעיים שמתל בהמות הכשרות הכל ביחד באופן דלא ידע כלל חיה מבהמה זו וחיה מבהמה אחרת והקלב שאין לו צלותו היום רק ב' בהמות כשרות לא יתחור הבני מעיים להלוקחים רק ימכרם לקלב אחר שיש לו הרבה בהמות כשרות ולא חף אם ימלא מחט אצל הלוקחים בהמסם או בבית המטבח יאל כל הבשר מתפשט חיסור דאורייתא דהרי בטל חד בחרי ואפי' לא בלח וכ"ש יבש ביבש ואי משום חיסור דרבנן דחתיכה הראויה להתכבד נ"ל דכלל בכונן זה דיכול לבוא לידו הפסד גדול יש לסמוך על דברי העצרי דורא כפי' מ' שהביא בשם כמה גדולים דחתיכה שלא נמלחה לא מקרי ראויה להתכבד משום דמסרין מליחה מקרי מעשה גדול משום דבעיקר דלאחר הביטול יהי' ראוי להתכבד לישאל בלא מעשה ומה שראויה לעב"ס בלא מעשה זה לא מקרי ראויה להתכבד משום דבעיקר דיהי' ראויה להתכבד לכל אדם. וכן דעת הר"ן והאב"ט בפמ"ג בפתיחה להלכות חצירות חלק ג'. וכן דעת הא"ב מהד"ק סי' ט"ז ע"פ וצחידושי על יו"ד הארכתי בזה. וכבר נדפס על שמי בי"ד דפוס ווילנא כפי' ק"א והלכך חף אם ימלא הלוקח פריטת בבני מעיים לא יסרך להודיע להקלב כלל רק דימכרנו לעב"ס ואם לא הדבר הזה יעשו לא יהי' שום חשש חיסור ולא חשש הפסד כלל בזה וכל העם על מקומו יבא בשלום. וע"פ אופנים אלו אני באתי על החתום בזה ביום ו' עש"ק כ"ח שבט תרמ"א לפ"ק :

ואגב שזכרתי להסוגיא דסו"פ האומנין רחמי לכתוב בכלל מה ששמעתי דבר נחמד מאוד מפי הגאון האדוק מ"ה שלמה ז"ל [שהיה מ"מ ומו"ן בפה משך מ' שנה] בביתו סוגיא דב"מ הג"ל דהנה תמה דמאחר דשאל רבה בר בר חנה מרב אי דינא הכי מה זה שהשיב לו אין דכתיב למען חלך בדרך טובים וכן כששאל לו צעת שאלו לו זל הב לאו אגרייהו אי דינא הכי השיב לו אין ואחרים

דרשה לברית מילה

סימן נד

ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי וגו' ואפי' דברי הים' יו"ט דיומם ולילה קאי אלמטה הא"ל לחולל לתקן בטעם הברכה ולומר דאלמלא דם ברית יומם ולילה שמים וארץ לא נתקיימו אלא וודאי דקאי אלמטה. וא"כ הדרא קשיא לדוכתיה דהא המילה אינו טהב בלילה. ואמנם יש ליישב בהקדם מה שחמה הבעל המורה ז"ל בסו"פ ר"ג דמילה דלמחי לא תקנו מו"ל בכל המעלות טעם זה דאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ דהא וודאי דרך קרא דאם לא בריתי לא קאי דחוקא חמלת גרים ועבדים אלא אצל מילות שלטוניות למול בנינו הזכרים. וא"כ הא"ל להזכיר זה גם במילות הבן. ומה שתי' שם הוא דחוק מאוד. ועוד דנהי' דלא הקנו לומר ולהטות מהם דם ברית מ"מ הא"ל להזכיר דאלמלא המילה לא נתקיימו שמים וארץ דלאו מילתא צמיתא היא להזכיר זה לפריסם גדול המעלה ומעלתה בפני ההמון. ובזה מדמה נמי מה שנאמר עוד ב' הראשונים ז"ל לדרך משום דבאר ע"פ הרוב ליכא רק הספסל דם ברית והואך להזכיר דהטעם דם ברית נמי מטה גדולה היא וזה שתקנו לומר בלשון דאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ ולא הקנו לומר דאלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ בלשון המשנה משום דבהקד' לזה מיתוך ופרישה ע"פ הרוב רק הטעם דם ברית. ואכן גם על ח' זה יש להקשות כג"ל. ואכן מר אמי הגאון ז"ל חידך יפה ע"פ דברי המהרש"א ז"ל דהקשה דמאי הוסיף ר"ג ואמר דגדולה מילה שדומה אף הנגשים דמאי רבוחא הוא דהלא כבר אמר דדומה אף השבת דהיא חמורה מהנגשים. וחי' דר' נחמ' קאי על מילה שלא בזמנה דהנה שבת מ"מ היא גדולה שח"מ היא דומה אף הנגשים וכן ח' בזה' חדשים. ועפ"י י"ל דרבי נמי אמילה שלא בזמנה קאי ור"ל דאפילו מילה שלא בזמנה מ"מ היא גדולה שהרי נתקיימו עליה שמים וארץ דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה וליכא למימר דקאי אמילה בזמנה דהא אינה טהבת רק ביום ולכן ע"כ אמילה שלא בזמנה קאי וס"ל כראש"ט ביבמות

תנן החם (בגדרים ד' ל"א ע"ב) ר' יוסי אומר גדולה מילה שדומה אף השבת החמורה ר' נחמ' אומר גדולה מילה שדומה אף הנגשים. רבי אומר גדולה מילה של הנגשים שיעשה חכמים אבינו מ' דבר אחר גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר כה אמר ד' אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמי. ואמרינן בגמ' ופליגא דר"א דאמר ר"א גדולה חורה שאלמלא חורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. ואריך להבין במאי פליגי רבינו הקדוש ור"א דמר דריש ליה לך קרא על מילה ומר דריש ליה לך קרא על החורה. ועוד דהואך פליגי ר"א על רבינו הקדוש הלא ר"א הוה הוא אמורא והואך חולק על התנא :

והנה שמעתי מכבר מפי מר אמי הגאון ז"ל שאמר ליישב זה בטוב טעם ודעת והוא ע"פ מה שהקשה ההוס' יו"ט דהואך אפשר לפרש דקאי על המילה הלא מילה אינו טהב אלא ביום. והואך אמר אם לא בריתי יומם ולילה. ומה שתי' בתי' קמא דר"ל דהמילה היא קיימת בגופו יומם ולילה זה דחוק טיבא דמה האריך הכתוב להשמיע זה ומה היה חסר דהיה כתיב אם לא בריתי שחם דאסו לא ידעינן דהמילה היא קיימת בגופו חמיר. ועוד דלשון יומם ולילה לא שייך בזה :

ומה שתי' עוד דמפסקין לקרא בסמינא חריפא וחיבות יומם ולילה קאי אלמטה והכי קאמר אם לא ברית המילה חוקת יומם ולילה וחוקת שמים וארץ לא שמי. והייט דאלמלא מילה לא היה המאורות מוארין על הארץ ולא היה ניכר בין יום ללילה. הנה דבריו ז"ל תמוהין מאוד. ונראה דהשתמש מילה הברייתא דסו"פ ר"א דמילה דאמרינן התם דהכל את העבדים [במים הקדמונים] אומר חקב"ז למול את העבדים ולהטות מהן דם ברית שאלמלא דם

קבלה בלבד חבל מלך חליל נמי בקיום התורה. אבל מהא דכתיב
 חס לא בריית יומם ולילה וגו' פ"ב דקא' אלימוד התורה דא' חקבלה
 קשה הא כבר ידעין זה מקרא דביום הששי. וידוע דאין ב'
 מקראות עולין למעט אחר. ועוד דהיכא כתיב יומם ולילה אלא
 הקבלה לא היה רק ביום והלכך ס"ל להאמרי' בתי' הראשון דקיום
 שמים וארץ חלי נמי בקיום התורה. וזה דמיתי שם בש"ס לשם
 הדרשות. ואכן כל זה לא דקא' קא' על התורה ואף דמדר"א
 משמע דמפרש דקא' על לימוד התורה דכתיב בה והגית בו יומם
 ולילה וחלו בצ"א משמע דקא' על קיום התורה י"ל דר"א סבר
 דהגיה בו יומם ולילה ממש ובשכבך ובקומך בק"ש כתיב ולשיטתו חל
 דס"ל בברכות כ' דספק קרא ק"ש מחר וקורא דק"ש דאורייתא
 וחלו מפרש דקא' התורה דשם בפין לא ימוש. והלכך שפיר מפרש
 דקא' על לימוד התורה. אבל הסוגיא דפ"ו י"ל דס"ל דק"ש דרבנן
 ובשכבך ובקומך בדר"א כתיב דאפילו חס לא למד רק פק אחר
 שזרית ופרק אחר ערבות ג"כ קיים לא ימוש וליכא לפרש דקא'
 אלימוד התורה. ואף דיש לפרש גם הפל דיומם ולילה לאו ביוקא'
 וכמו קרא דלא ימש והגית בו יומם ולילה לא דמי דהתם פ"ב חס
 מוכרחין לומר כן דהא כתיב בשכבך ובקומך ושכבתי לקרא דהא
 דחק ומחקי אנפשיה. אבל הך קרא דלא לא בריית יומם ולילה כיון
 דמ"ל לפרש דקא' על דבר דהא מבר חמיר ביום ובלילה ממש
 למ"ל לדחוק הכתוב ולק מפרש דקא' על קיום התורה וזה דבר
 שטוב ביום ובלילה ובכל פה :

ואמנם כל זה למאן דרש ליה התורה אבל לרבי דרש ליה
 חמילה חייב רחיה דקיום של שמים וארץ חליל נמי
 בקיום התורה דדילמא לא חליל רק במטות מילה מלבד. ולפיכך כתיב
 שהם קיימים ממה שקבלו וכן קרא דלא לא בריית לא קא' רק
 חמטת מילה. וא"כ מקום שמים וארץ חייב דקיימו נמי שאר
 מלות דדילמא לא קיימו רק מלות מילה בלבד. ולפיכך האריך הקב"ה
 לומר להם דמכאן יבא יעידו :

ואמנם להבין מחלוקת של רבי ור' אלעזר דרבי דרש ליה לקרא
 חמילה ור"א דרש ליה התורה רחיה להקדים בתחילה
 הקדמה גדולה והיא הקדמה כללית ויסוד גדול לעיקר מלת מילה.
 והנה זה ידוע דמלת מילה שחייבין עליה כרחי' איט אלא בגדול
 שאינו רואה למול ע"זו [אך דיש בזה מחלוקת חיתתי נעמט בענש
 כרח דלהרמב"ם איט חייב כרח עד שימות ונשאר פל במיד לא
 מידן בעולם הנשמה בענש כרח אבל להראב"ד ז"ל בהשגות שם
 בכל יום ויום עומד באיסור כרח פ"ט] אבל במילת הבן לשמנה
 ליכא חייב כרח רק עשה גידול וכן משנה המטה של מילה שגמרו
 עליה שלש עשרה ברייתא לא מצינו מפורש בחזרה רק בגדול שכל
 ע"זו שחייב כולו י"ג ברייתא נאמרו בפ' לך ושמ לא הזכיר מילה
 הבן לשמנה שהרי הש"ס בקידושין כ"ט עפ"ל דהאב מליה למול
 את צט מקרא דמיל אברהם את יצחק צט בן שמנה ימים. כאלה
 לזה אוחו חלקים הנאמר בפ' וירא וכן קרא דבן שמנה ימים יסול
 לכם כל זכר לדורותיכם דכתיב בפ' לך פירש"י בעומם וכשבה
 (ד' קל"ה) דקא' חסיפא דקרא בליד בית ומקת כסף ומיה בש"ס
 בשבת (ד' קל"ג) משמע בזהדי' דנכרח י"ג ברייתא גם חמילה הבן
 [ואולי דהש"ס דשבת הג"ל חלל בשמנה המדרש רבה בפ' לך דליף
 מילת הבן מקרא דבן שמנה ימים יסול לכם כל זכר הנאמר בפ'
 לך וכ"ה במדרש קהלא רבה בפסוק חן חלק לשבעה וגם לשמנה
 וא"כ גם במילת הבן נאמר י"ג ברייתא] :

ורגה עוד נ"ל לומר דאף במילת גדול נראה דכל עיקר החשיבות
 של מלת מילה שאלמלא הוא לא נחקיימו שמים וארץ
 איט אלא במילה שכלו בני ישראל את עצמן בעת קבלת התורה
 שעל ידה נכנסו תחת כנפי השכינה וכו' לקבל התורה ולהשלימה
 השכינה בחוס ודחיתא בכרייתא ד' ט' רבי אומר כנס באבותיכם
 מה אבותיכם לא נכנסו לבית אלא במילה וטבילה והשלימה דמים חף
 הם לא יכנסו לבית אלא וכו' בשלמא מילה דכתיב כי מוליס היו כל
 העם היוצאים ופירש"י בשמנה יסולחן מל אלא סחם מלת מילה
 שלמחו ישראל לא עדיפא משאר מלת שחייבין עליהם כרח דהא
 חשי' עבר ולא מל ישראל נמור הוא לכל דבריו והטורד מן העוליס
 אסור בערלי ישראל :

ומידו מ"מ יש לה עדיפות ומשיבות משאר המלות שהרי מלת
 עליה

ביבמות (דף פ"ב) דמילה שלא בזמנה טהרת בין ביום ובין בלילה. ורבי
 לשיטתו חליל דהא ספרי דח"ק שם דס"ל דאפילו מילה שלא בזמנה ג"כ
 אינה חליל ביום הוא מדרש דכתיב וביום השמיני ודרש וביום
 לביט חליל מילה שלא בזמנה. ואכן רבי לשיטתו חליל דס"ל בח"ק
 (ד' ז') דלא דרשין וא"ו [ופ"ש בסוגיא גבי מראות עניים דכתיב
 וביום הראות בו פ"ט] ולפיכך ס"ל דמילה שלא בזמנה מותר לומר
 חשי' בלילה. וא"כ קרא דלא לא ברייתא שפיר קא' חמילה. אך
 דקא' חמילה שלא בזמנה. ובזה טעם לחרץ בפשיטות קיימית
 בעל המאמר ז"ל דאמרי' חן מנהיג לומר בכל החילות חלמא מילה
 לא נחקיימו משום דקרא פ"ב לא קא' רק חמילה שלא בזמנה דהא כתיב
 יומם ולילה. ולכן לא אמרינן זה רק במילת גרים ועבדים. ואכן ר'
 אלעזר ג"כ לשיטתו חליל שם ביבמות (ד' ע"ב) דמוחזק על ר"י מהך
 ברייתא דס"ל דאפילו מילה שלא בזמנה ג"כ איט אלא ביום וש"מ
 דס"ל ג"כ כהך ברייתא והלכך הולך לפרש הכתוב על חזרה דזה
 כתיב והגית בו יומם ולילה דלרבי' פ"ב דלא קא' חמילה כלל כל זה
 מדברי מר חז"ה הגאון ז"ל. ואכן קשה לי על דבריו דמאן דהא
 מלינו אדרבה לרבי בסוטה (ד' ו') דרשין וא"ו לעין דהזכית
 חולה במים המרים דנפקא ל' מהוא"ו דטהרה ע"כ דאין כל הדרשות
 שוין. וא"כ חן רח"י כלל מהש"ס דמו"ק דדילמא דאף דהתם לא
 דרש וא"כ מ"מ גבי מילה דרש וכמו דס"ל בש"ס דסיפה הג"ל.
 ועוד דהקשה דלמ"ד דגם במילה שלא בזמנה ג"כ איט טהר אלא ביום
 למה במילה שלא בזמנה אמרינן חלמא דס ברייתא וגבי מילה בזמנה
 לא אמרינן הא לרבי' חן חלוק כלל דגם מילה שלא בזמנה ג"כ
 אינה חליל ביום. ועוד עדיין ישאר החימה שכתבנו לעיל דלמה לא
 חקטו כן בגדול שכל אח ע"זו ולמה חקטו דווקא זה במילת גרים ועבדים :

ואכן לולא דבריו ז"ל הייתי מחרץ באופן אחר ונקדים דברי החסו'
 בב"ב (ד' מ"ג) ד"ה ולסלקו דהקשו דהיכא מועיל סילוק הא
 בעינן חמילתו וסופו בכשרות. וחילתו דכפסול נגיפה לא בעינן שיהי'
 חמילתו וסופו בכשרות. ואכן בחוס' נדה (ד' ו') כתבו בפשיטות
 דגם גבי נגיפה בעינן שיהי' חמילתו וסופו בכשרות והא דמקשה
 הכא ולסלקו היינו גבי דיינים דגבי דיינים לא בעינן חמילתו וסופו
 בכשרות והובא ד' החוס' אלו בש"ך בס"י ל"ז ולריך להבין במא' פליגי :

ונראה דהנה לכאורה יש להביא רחיה להחוס' דנהה הג"ל מהא
 דאמרינן בריש ע"ז (דף ג') דלח"ה יאמרו ישראל שקבלה
 הין קיימיה אמר להם הקב"ה שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את
 התורה ואמרינן לפניו רבש"ע שמים וארץ טועים בעדותן הן
 שנאמר חס לא בריית יומם ולילה וגו' דאמר רשב"ל מאי דכתיב
 ויהי ערב ויהי בקר יום הששי וכו'. ולכאורה הדברים מתמיהים
 דהא הא"ה יבא לעמוד בשעת דאיט זמן עשייה וכמו דאמר שם
 דאמרו לפניו רבש"ע הן לו מראש ונעשה אמר להם הקב"ה שמים
 שבעולם מי שטרח בע"ש יחלל בשבת וכו' דהיום לעשותם ולא לחזק
 לעשותם פ"ט חלמא דלא לא יהי' זמן עשיי'. וא"כ כבר נסתלק
 הגניעה. וא"כ מוכרח מזה דגבי פסול נגיפה לא מהי' סילוק דכיון
 דבעת רחיות העדות הן טוענין כסילי להעיד חף דבעת הגדה חין
 טוענין בעדות דגבי פסול נגיפה נמי בעינן חמילתו וסופו בכשרות :

וראשית דברי החוס' דב"ב נראה דהנה החוס' הקשו שם עוד
 דהי' רח"י גדולה שקיימו דהי' שמים וארץ קיימים הם.
 וחירט פ"ז ב' חירוליס ח' דאין חוששין על זה הרחיה משום דכלום
 יש אב שמעיד על צט. והי' הב' חירוליס שיש לומר שהם קיימים ממה
 שקבלו. ולכאורה להך חירולא נחרת חמיה דמלי טוענין בעדותן הן
 דאפי' בעת הרחיה ג"כ לא הי' טוענין דהא קיימים ממה שקיבלו
 וע"כ ז"ל דטוענין לאו דווקא אלא ר"ל דכיון דקבלו הגא' מישראל
 פעם אחד בעת הקבלה לא גרפי מאוהב ואף דאין קי"ל דרבנן
 דאובב כשר להעיד מ"מ באובב כזה דהוא הביאו לעולם ובעבורם
 הם קיימים בודלי פסיל להעיד. וא"כ איט רח"י כלל דלא מהי'
 סילוק ונראה דהחוס' בב"ב ס"ל כתי' השני ותו חין הכרח מהתם
 לשום נד. ואכן החוס' בנהה ס"ל כתי' הראשון ושפיר יש להוכיח
 מחלן דלא מהי' סילוק. ואכן במה דלגיני שם חירולי החוס' הג"ל נ"ל
 דהנה חודאי מדרשא דר"ל דכתיב ביום הששי לית לן הוכחה רק דהי'
 חולה קיום שמים וארץ בקבלת התורה. וכמו דאמר בזהדי' חס
 ישראל מקבלים את תורתו מופט דהי' ביום הששי לא היה רק

אקיום התורה דלי על קבלת התורה נפקא לן מקרא דביום השמי
וכמו שאמר רש"ל הגלע"ד כחצו"ה בצו"ה :

שלמה הבהן מו"ץ דפ"ק ווילנא .

סימן נה

דרשה אחרת לברית מילה שכתבתי בעו"ה במצ"ש"ק
פ' בהעלותך כ"ב סיון שנת תרנ"ח לפ"ק .

ראיתי לז"ן כלן מה שעלה ברעיוני היום ביום ש"ק בבוקר בעת
קריאת שמו"ת. פ' בהעלותך בקאפיטל ט' א' וידבר ה' אל
משה במדבר סיני בשנה השנייה לאחריהם מארצ"ל בחודש הראשון לאחר
ויעשו בני ישראל את הפסח במדברו ופירש"י פרשה שרש"ל הספר
לא נאמר עד חייר למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה ולמה
לא פתח בזה מפני שהוא נטותן של ישראל שכל מ' שנה שהיו ישראל
במדבר לא הקריבו אלא פסח זו כלבד עכ"ל רש"י ז"ל והוא מדברי
הספרי כלן והטעם שלא הקריבו הפסח במדבר האריכו בזה החום
בקיושק (ד' ל"ז) ר"ה הואיל והרמב"ן כפי' החומש כלן כתב בתחילה
הטעם מפני שלא חלו בניהם ומילת זכרו ועבדיו מעבדין את הכהן
ומ"מ קרי ליה נטותן של ישראל ואף שכן הדיון לא היו יכולין להקריב
היינו משום דעיקר הטעם שלא חלו בניהם משום דלא נשבע להם
רוח לפנות וזה דלא נשבע להם רוח לפנות הוא משום דהיו נוספין
ממעשה דמרגלים ולפיכך הם היו הגורמים בדבר שמה שלא נשבע
להם רוח לפנות ושפיר קרי ליה נטותן כ"כ הרמב"ן ז"ל [ואף שאח"כ
ר"ה לפרש פירוש אחר בד' הספרי מ"מ מסיים דפי' הראשון הוא
יותר נכון בעיניו] :

והנה לפי דברי הרמב"ן אלו יהיה מוכרח מד' הספרי דס"ל
כדעת המ"ד דיבמות (ד' ע"ב) דהטעם דלא נשבע להם
רוח לפנות משום דהיו נוספין ממעשה דמרגלים [וכדברי החום' שם
ולא כפרש"י דהיו נוספין ממעשה העגל] דאלו למ"ד שם דמשו"ה
לא נשבע להם רוח לפנות משום כי היכי דלא נבדור ענני כבוד
אין כלן נטות כלל ועוד דהיו עשו הפסח הראשון דהא וודאי נולדו להם
בנים גם בשנה הראשונה לאחריהם מארצ"ל מלכ"ו ולא חלם משום
דלא נשבע להם רוח לפנות וא"כ גם הפסח הראשון לא היו יכולין
לעשות וגם מוכח מד' הספרי כפי' החום' שהיו נוספין ממעשה
דמרגלים שהיה בשנה השנייה בחודש אב דאלו לפירש"י שהיו נוספין
ממעשה העגל שהיה בשנה הראשונה בחודש חמון חקשה ג"כ דהיינו
עשו הפסח הראשון וודאי נולדו להם בנים כל משך הזמן מחודש
חמון של שנה הראשונה עד חודש ניסן של שנה השנייה וע"כ ל"ל דמ"ד
דהטעם דלא נשבע להם רוח לפנות משום כי היכי דלא נבדור
ענני כבוד וכן לפירש"י דהיו נוספין ממעשה העגל דמפרשים בד'
הספרי כפי' השני שכ' הרמב"ן ז"ל שם וכל זה פשוט :

וראיתי להגאון אב"ד דוואלאזין ז"ל בביאורו על החומש הקרא
העמק דבר שכתב דאין לומר דמילת זכרים היה מעכב
אוחס שלא לעשות פסח שהרי אין מעכב אלא כשאפשר למול כדאיתא
בפ' הערל שאם היה הבן חולה אינו מעכב עכ"ל והנה אני חמה
שלא הזכיר מד' הרמב"ן ז"ל הכ"ל שכתב בזה דאם ע"כ זה אצל מ"מ
קשייתו מקטן החולה לכאורה קושיא אלימתא היא ואריך ישוב :

ואכן אחר העיון בזה ראיתי דדברי הרמב"ן ז"ל נכונים ולא דנוי
כלל לקטן החולה דשם עפ"י דין אסור למול משום דאש
רוחין בחוש דכל חולה ר"ל אף שאין בו סכנה מ"מ אם יתחדש לו
כאב אחר ע"י מכה ר"ל וכדומה יכבד עליו חלו ויוכל לבוא ליד
סכנה משום דכיון שהוא חולה וחלוש ביותר אינו יכול לסבול שום כאב
אחר ובדי הוקא ולכן בקטן החולה אם ימול אותו חיישינן דאולי
ע"י כאב המילה יכבד עליו חלו ויוכל לבוא ליד סכנה ח"ו ולפיכך
אין מלין אותו עד שיצא אצל דבור המדבר שהיו בריאים והיו יכולין
למול רק שחשו שמא יזיק להם המילה ולא יכול להחריפאות מאחר
דאין להם רוח לפנות וזהו חששא רחוקה דשמא לא יזיק להם המילה
ולא יעמד לרפואה כלל ואף אם יהא נלמד לרפואה מ"מ אפשר
דיתרפאו בלא רוח לפנות וחדש דהרי שבע לוי מלו בניהם ומ"מ
היו בריאים ושלמים ולא מת שום אחד מחמת המילה וכמו שר'
בפרשת ואלה הברכה וכלאורה חומה דהיאך הכניסו את בניהם
לסכנה

מליה י"ג בריאות [ולרבי בשבעות (ד' י"ג) יש עוד חומר במילה
דאין יו"כ מכפר עד שיפשה חסונה ע"ס] אצל לענין מה
שיש בה גדול המעלה וחשיבות שקיום שמים וארץ תולה על ידה
אינה אלא במילה שנקנסו בני ישראל לברית וזכו לקבלת התורה
ולהשראת השכינה ולכל הניסים והנפלאות שנעשו לישראל במדבר
ובעת שנקנסו לה"י והיינו דלוח הקב"ה ליהושע עשה לך חרבות אורים
ושב מול אח בני ישראל שנית משום דלא זכו ישראל לכינוס ח"י
אלא ע"י זכות המילה . וכמו דכתיב בפ' לך וגחתי לך ולרעך את
ארץ מגוריד את כל ארץ כנען לאחוזת עולם וכתיב בתורה וזה
ברית אשר חשמו המול לכם כל זכר . וגרסה דהיינו דלא חקנו הו"ל
לומר בזכרת המילה דלמלא דם ברית לא נחקים שמים וארץ
רק במילה גרים ועבדים צומן הנית . וזוה לא מלינו שום חוק
דבמילה גרים ועבדים בוודאי אין אומרים נסח זה כלל ואפילו
בגדול שאל את עלמו אין אומרים זה כלל שהרי לא מלינו זה בשום
דוכחא בתלמוד ובמפרשים :

ובזה עולה דברי הגמרה דנדרים כמין חומר בעו"ה דמתחלה
אמר דגדולה מילה שדוחה את השבת החמורה והיינו מילה
בזמנה של מילת הבן ואין לה אלא מעלה זו שדוחה את השבת דאלו
י"ג בריאות כבר כתבנו דלא נאמר אלא במילה של גדול שאל את
עלמו . והדר אמר גדולה מילה והיינו אפילו מילה שלא בזמנה
ענו בקטן שגולד בבהמ"ש או בקטן החולה שנתאחר עד לאחר
ח' דלוי דוחה שבת וגם לא נכרת עליה י"ג בריאות מ"מ היא
גדולה שהרי דוחה את הגעשים . והדר אמר דגדולה מילה והיינו
בגדול שאל את עלמו [והיינו אם חירע סיבה שלא מלו אותו אביו
ולא ב"ד עד שהגדיל] דמלבד שיש לה מעלה שדוחה את הגעשים
יש לה עוד מעלה אחרת יותר מזה והוא שנקרתו עליה י"ג בריאות
והדר אמר שמלינו עוד מילה רביעית שגולד שיש לה ג' מעלות
אלו יש לה עוד מעלה והיינו מילה שאלו ישראל בעת שאלו ממארים
יש לה מעלה דלמלא דם ברית של מילה זו לא נחקיימו שמים וארץ :

ואמנם פשוט דכל זה לדין דקיי"ל דלא נכנסו ישראל לברית עד
שמלו וטבולו . וא"כ המילה היא דבר המעכב בנדרות
כמו הטבילה אצל לר"א ור' יהושע ביבמות (ד' מ"ו) דטבול ולא מל ג"כ
היו גר [בימים הקדמונים] דכן מלינו באמהות שטבולו ולא מלו . א"כ אינו
יכול לומר דגדולה מילה שאלמלא מילה לא נחקיימו שמים וארץ דהא
אפי' אם לא מלו ישראל אז רק שטבולו ג"כ היו גרים והיו מחוייבים
בכל המצוות וכבר אמרנו לעיל דעיקר המעלה דמילה הוא שעל ידה
נכנסו ישראל לברית וזכו לקבל התורה . וזה אינה אלא לדין דהמילה
מעכב . אצל למ"ד דאינו מעכב אינו מעלה במילה זו יותר משאר
מילה שלא בזמנה :

והנה ידוע דמתחלקה זו תליא אם דנין אפשר משא"ל או לא
דרי"א ור"י ס"ל דדנין אפשר משא"ל ולכן ילפי מאמהות
וכמבואר בסוגיא דיבמות שם ואף דהחם א"א אצל אכן דקיי"ל דאין
דין אפשר משא"ל ולכן ס"ל דאינו גר עד שימול ויטבול :

והשתא יהי' עולה לנו פלוגתא דרבי ור"א כמין חומר בעו"ה
והיינו דרבי לשיטתו חזיל דס"ל בסוכה (ד' ג') דכלי
שרת דעץ פסול ואמרינן שם דפליגי חי ילפינן אפשר משא"ל דרבי
ס"ל אף דנין ולהכי לא יליף מאבובא דמשה ולמסקנא שם אמרינן
דכו"ע ס"ל אף דנין פ"ש ועכ"פ רבי בוודאי סבר דאין דנין אפשר
משא"ל [וכ"כ בספר מלא הרושים דרבי סבר דאין דנין אפשר
משא"ל והביא ראיה מהש"ס דסוכה הגזכר] וא"כ סבר דאינו גר
עד שימול ויטבול והלכך שפיר אמר דהך קרא דאם לא ברייתא אמילה
קאי והיינו במילה שאלו ישראל עומן בעת קבלת התורה . ואמנם
ר"א נמי לשיטתו חזיל דהנה בב"ק (ד' ס"ח) אמרינן המוכר
לפני יאוש ר"ג אחר חייב רב שעת אחר פסור ואמרינן שם
דסעמי' דרב שעת דלפינן מטביחה מה טביחה שאינה חוצה
אף מכירה שאינה חוצה והיינו לאחר יאוש דאלו לפני יאוש
אמאי אינה חוצה וש"מ דחובבא לאחר יאוש הוא ואמרינן שם
דגם ר"א סבר דחובבא לאחר יאוש הוא וע"כ דגם הוא יליף
מטביחה . ולכאורה יאך ילפינן מטביחה הא טביחה חי אפשר
בשמן אחר . וע"כ דס"ל דדנין אפשר משא"ל וא"כ ס"ל דטבול ולא
מל ג"כ היו גר . וא"כ א"א לפרש דקרא דאם לא ברייתא קאי אמילה
דהרי המילה אינו מעכב בנדרות והלכך ס"ל דהך קרא לתורה קאי ודיינו

דמי'עטן שהיו נמולים למה לא עשו פסח ויש אחי ביאור נכון על החום' ויחבאר במק"ל בעז"ה :

ונחזור לד' הרמב"ן ז"ל דמשי"ה לא עשו פסח במדבר משום דלא מלו את בנייה ומילת זכריו מעכבין את הפסח ולא דמי לקטן החולה שאינו מעכב את הפסח משום דבחילה ברי' היזקא אבל במה דלא נשבה להם רוח נפשות לא מקרי ברי' היזקא וז"ל רחיה גדולה לד' הרמב"ן ז"ל ונקדים מתחילה מה שהעירו המפרשים דהיאך שלא משה את יצחאקל אחר דכבר שמע מפי הקב"ה דאיתו חולה בשלימות הזה וכמו דר' רש"י ז"ל בר"פ שלא דאמר לו הקב"ה חייבה שחי נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשנה. ויותר חמורה מש"כ אה"כ וישלח אותם משה ע"פ ה' הרי אדרבה דה' אמר לו אני איני מוזהר אותך רק אם תראה שלא ורש"י ז"ל הולך ליישב דר"פ ה' היינו ברשותו שלא סיכב על ידו אבל זהו דחוק מאוד דמה שלא סיכב על ידו לא מקרי ע"פ ה' :

וליישב כל זה נקדים מה דאיתא בתנאומא ובמדרש רבה בר"פ שלא ילמדע רבינו מהו לפרוש בים הגדול ג' ימים קודם השבת שנו רבותינו אין מפליגין בספינה שלשה ימים קודם השבת בזמן שהוא הולך למקום רחוק אבל אם מבקש לפרוש כמו מלור ללודן מותר לו לפרוש אפי' בע"ש וכו' ואם היה שליח מלור מותר לו לפרוש בכל יום שירצה מפני שהוא שליח מלור ושליח מלור דווקא את השבת עכ"ל המדרש שם וכבר עמד ע"ז ביאור הרד"ל שם דאם לשון דוחה את השבת הוא כפשוטו א"כ ע"כ מיירי בפיקוח נפש שדוחה שבת ובאמת מביאר בשספיקם דבכל דבר מלור מותר להפליג בספינה קודם השבת ולכן מסיים שלשון דוחה את השבת לאו דווקא אבל זהו דחוק מאוד דא"כ כל תיבות אלו דאמר במדרש ייפני וכו' עד דוחה את השבת מיותר לגמרי דהא סגי במה דאמר ואם היה שליח מלור מותר לו לפרוש. ועוד צריך להבין דמה שייחס שאלה זו לסדר הפרשה. ועוד קשה דבשבת (ד' י"ט) הניירסא אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת ומשמע להדיא דאיתא חסור רק ביום ה' וביום ו' אבל ביום ד' מותר ובמדרש הבא איתא דאין מפליגין בספינה ג' ימים קודם השבת משמע להדיא דגם ביום ד' חסור :

ונ"ל ליישב הכל כדאמר מתחיל בעז"ה דהנה בטעם דאין מפליגין בספינה סמוך לשבת יש בו מחלוקת גדולה בד' הסופקים ז"ל עיין בר"ק ז"ל ובחום' בשם הרשב"ם וכלל הטעמים שם ז"ל אינו חסור רק ביום ה' וביום ו' אבל הר"ן ז"ל הביא בשם הבעהמ"א ז"ל דהטעם דאין מפליגין בספינה קודם השבת הוא שמה יארע אחרי דבר סכנה על הספינה להמסעיים ויטערו לחלל את השבת וגרלה כמחנה בתחילה לחלל את השבת ומה שאינו חסור רק בחור ג' ימים משום דמיום רביעי וליך מקרי מקמי שבהא ולפי טעם זה גם ביום ד' חסור וכן מבואר להדיא בשו"ת הריב"ש ז"ל בסיומן י"ז והובא בב"י בס' רמ"ה דגם ביום ד' חסור. וז"ל הר"ב שם בר"ש בסיומן ומשמע דג' ימים גמורים קודם שבת צעין כלומר דמיום ד' חסור להפליג ויום ד' בכלל האיסור וכן מראה ממ"כ הר"ן בשם הר"ה דטעמא משום דכל ג' ימים קמי' שבתא מקרי וגרלה כמחנה לדחות את השבת וכך הם דברי הריב"ש בהשו"ת שכתוב בס"ס זה עכ"ל הב"י שם וכן כתב שם בשו"ע סעיף ד' דגם ביום ד' חסור :

וע"פ הקדמות אלו יחבאר הכל בעז"ה בטוב טעם ודעת. דהנה בש"ס בהענין (ד' כ"ט) מבואר דשילוח מרגלים היה בכ"ס בסיון והך יומא דד' בשבת הוא דהא ר"ח ניסן דשנה שניה באלול בשבת היה כדאיתא להדיא בסדר עולם פ"ו ובשבת (ד' פ"ו) דחודש הראשון בשנה השנית שהוקם בו המשכן נקל עשר עשרות ראשון למעשה בראשית וכו' וכיון דניסן לעולם מלא ממילא היה ר"ח אייר בשלישי בשבת ור"ח סיון ברביעי בשבת דאיר לעולם חסר וכיון דר"ח סיון היה ביום ד' בשבת ממילא גם יום כ"ט היה ביום ד' בשבת והשבת יומא הכל להחלמידי' היה קשה דהיכי שלא משה את המרגלים ביום ד' בשבת לרגל את הארץ וליך דרך המדבר דהוא במקום סכנה דשמה יעמדו עליהם לפסים או איה סיבה אחרת ויטערו לחלל את השבת כדי להליל עצמם ולק שאלו האלה דמה לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים והיינו משום דמשי"ה מרגלים יש רחיה דמותר לפרוש וע"י השיבו להם שט רבותינו דאין מפליגין בספינה בים הגדול ג' ימים קודם לשבת [הוא דמקס יש בנחל

לסכנה אלא ודאי דהיו סוברים כיון דלא ברי' היזקא מחוייבים ע"פ דין למול בניהם אך בני ישראל לא רצו לסמוך על זה ולכן הקילו לעצמם ולא מלו את בנייהם אבל ע"פ דין אפשר דהיו חייבין למול את בנייהם משום דלא היה ההיזק ברור [ומה שלא שאלו ממהם רבינו על זה דהיאך הדין י"ל דכיון דאחר מעשה המרגלים לא נתייחד הדיבור עם משה כדאיתא בסוף חגיגה ולכן לא היה יכול משה רבינו לשאול זה מפי הגבורה] :

ועוד נטעם אחר לא דמי לקטן החולה דכל חילה שאין בו סכנה ע"פ רוב דרכו להתרפא בהמשך זמן מוטעם והאב אינו מבטל רק מ"ע גרידא שאין בו כרח דכרת אינו אלא בגדול שאינו רוצה למול בעצמו אבל בדור המדבר דנמשך זמן ארבעים שנה וזכר נעשו הבנים גדולים והיו מחוייבין למול בעצמם ולדעת הראב"ד בהשגות בפ"א מהלכות מילה דס"ל דבכל יום ויום עומד באיסור כרת אפשר דאף בחולה גמור אין מוחינין לו עד שיבריא אם ידוע לרופאים דהמחלה שלו ימשך כמה שנים ואפשר דגם לדעת הרמב"ם הוא כן דהא יש לחוש דשמה ימות בנתיים דהא קי"ל דלמיתה דלומן מרובה שפיר חיישינן. ומיהו טעם זה אינו כותב רק ליתן עוד טעם על שבת לוי דגלו עצמן והכניסו עצמם בספק סכנה אבל אין זה היות לקויי"ה הגאון נ"י"ב ז"ל ה"ל דלמה לא הקריבו פסח דהא בחולה הו' בערלות שלא בזמנה דאית מעכב על זה אינו היות כלל דפשוט דהא דמילת זכריו מעכבין את הפסח היינו במילת הדין שמושל על האב אבל אם נעשה גדול מ"י"ג שנים ואילך דהל מלוח מילה על עצמו אז נסתלק מלוח מילה מעל האב וחיו אין מעכבה' מלעשות הפסח [ועי' במחלוקת השקל בס' תנ"ד שהביא במה אחרונים דס"ל דלאחר ה' ימים ג"כ אינו מוטל על האב רק על הב"ד] וא"כ למה לא הקריבו הפסח לאחר שנטעם בניהם גדולים וע"כ אנו צריכים לטעם הראשון שכתבתי דלא לא היה ברי' היזקא :

ומיהו בחום' יבמות (ד' ע"ב) ד"ה משום מבואר להדיא כדברי הגאון נ"י"ב ה"ל שחמור שם ובי' במזד היו נמנעים מלעשות הפסח ואי משום דמילת זכרים שהיו מעכבים וחשיב גמח לפי שגרמו דבר זה דהא כיון דלא אפשר לא היה מעכבה כדאמר לעיל המול לו אחר רחמנא ואלו יקרב לעשות עכ"ל החום' שם והיינו ממש כד' הגאון הג"ל ז"ל דעת החי' כיון דסתם מילה צריך רפואה אה"כ דהא לאחר המילה דית כחולה שיש בו סכנה ומותר לחלל את השבת להחם חמין לרחוק את המילה והלך כיון דנלך לרוע לפוגיה ובלא רוח לפוגיה קשה להתרפא הו' כברי' היזקא ודמי לחולה. ועוד אפשר דאף אם לא היה בריא היזקא כ"כ כמו חולה מ"מ י"ל דהח"ס ס"ל כדעת בעהמ"א ז"ל דאם אישחפך חמיתי דבחר מילה מקמי מילה חסור למול בשבת כדי שלא נטער לחלל עליו את השבת אה"כ ואף דאפשר דיהא נמלא אה"כ א"י שיוס חמין עבדו או ימלאו חמין אה"כ אלא איש אחר מ"מ אין להכניס עצמינו אפי' בספק חילול שבת וא"כ ה"ה אלא דור המדבר לא היו מחוייבין להכניס עצמם אפי' בספק וס"ס של סכנה וכ"כ היא מדינא של בעהמ"א ז"ל דהא סכנתא המירא מליסורא [והא דשבת לוי מלו עצמן והכתוב משבתן בזה ואמר כי שמרו אמרתי וביריתך יעלזו אפשר הטעם משום דהיו צריקים גמורים ולא חטאו בעגל היו בסוחים שיעשה הקב"ה להם גם ולא יזיק להם המילה וסמכו עצמן על הכתוב דשומר מילה לא ידע דבר רע ואף דחסור לאדם להכניס עצמו בספק סכנה ולסמוך על הכס ואפי' אם הוא דריק גמור שמה לא יעשו לו גם ואף אם יעשו לו גם מ"מ מכין אותו מכותיו וכו' דה"מ בדבר הרשות אבל בדבר מלור מותר להכניס דהא קי"ל דשלוה מלור אין יחזיקין אם לא במקום דקביעא היזקא וכאן לא היה קביעא היזקא] ולכן הולרנו החום' לתרץ שם בשם ר"י דבאמת עשו כפחים אלא לא עשו כחיקוקן אלא אחד וגרלה כמחנה לדחות דכיון דבניהם היו ערלים ואף דבאמת אינו מעכב מחמת שהיו דינים כחולים מ"מ מקרי שלא עשו כחיקוקן כ"ל כוונת החום' שם :

ודע דבחום' קידושין (ד' ל"ז ע"ב) ד"ה הוהל יש להם שיטה אחרת בזה וכתבו הטעם דלא עשו פסח במדבר משום שהיו רובן ערלים וכתיב כל ערל לא יאכל בו והיינו נטעה ומ"מ אינם חוטאים במה שלא עשו אורח דהא ערל חסור באכילת פסח וא"כ למה לא מלו לפי שלא נשבה להם רוח נפשות לפי שהיו נאפין בעון מרגלים עכ"ל שם והנה ד' חום' אלו חמוהים מאוד דהיאך היו רובן ערלים אלא כל השם הולאין ממלרים היו נמולים ועוד

מקמי מילה לרדף להצלה לאחר השבת כדי שלא נשאר לחלל
אם השבת ולהחם חמין עבדו זה ודלי חמון דלין לך מטה שומנה
קבוע היום כמו מילה בזמנה ובה"פ הא מפורש בביריחא בשבת
לדבר מטה מותר להפליג :

ואבן כשראה כבוד חמין הרב המאיה"ג מו"ה אהרן הכהן
ג"י לדברי אלה חמין ליישב דברי הר"ה ז"ל בטוב טעם
ודעת ר"ל דדעתו ז"ל דלהפליג בספינה או לילך למדבריות שאני
דלא ברי היקף דאפשר ללא יעמוד עליהם רוח סערה ולא יבוא
עליהם לסטים [ובקרא דתהלים ק"ו] נמי משמע דחין חייבין להודות
רק אם עמד עליהם רוח סערה ותרוםם גליו ויטלו היטו וכן בזהלכי
מדבריות דווקא דתנו במדבר בשימון דרך עיר מושב לא מלאו
רעבים גם למאס נפשם בהם ההפסק וילעקו אל ה' וכו' אז יודו
לה' חסדו ומיהו מסתימת דברי הש"ס והפוסקים ז"ל משמע לעולם
לריבין להודות אף דלא חירע להם שום דבר רע והדבר ז"ע [וכיון
דלא ברי היקף חמין לדבר מטה מותר משום כיון דהולך לדבר
מטה המטה הגן עליהם שלא יאונה להם שום פגע רע דשלושי מטה
חין ניוקין במקום דלא קביעא היקף אצל במילה דידוע דלאחר
המילה מסוכן הוא ולדרך לרמוץ המילה בחמין וקביעא היקף מאי
דאעלם דהא דבר מטה ומקיים מ"ע מ"מ הא ידוע דנעשה מסוכן
אח"כ ולריך לחלל עליו את השבת שפיר כתב הר"ה דאם נשפר
החמין אסור למוטו בשבת וגם חמיהת הש"ך על הר"ה ג"כ יתורץ
בזה דשאי חמין ברי היקף ולכן לדבר מטה מותר משום
דשלושי מטה חין ניוקין ולא יטרכו לחלל את השבת משא"כ במילה
דיוודלי נדרך לחלל את השבת עליו לאחר המילה כל זה מדי חמין
הרה"ג הג"ל ודפח"ח :

ואבן קח יס לתמוה על הר"ה שם בספר התשב"ץ דמ"ג חס
ידוע דלא ימלאו להחם חמין בע"ש כדי לרמוץ המילה בשבת
א"כ מאי חיריא במילה שלא בזמנה דהא חפילו בזמנה חסור למול
באופן שיטכוד לחלל עליו את השבת ואם אפשר להחם חמין בע"ש כדי
לרמוץ את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת א"כ גם במילה שלא
בזמנה מאי חייבת לן שמימול איתו ביום ה' מאחר שלא נשטרך
לחלל עליו את השבת וקושיא אלימחא יהי לכאורה על הר"ה :

ורציתי ליישב דלעולם מייירי שיהי חמין לרמוץ את המילה בשבת
ולכן במילה בזמנה מותר אצל במילה שלא בזמנה מ"מ
חסור למול ביום ה' דלרמוץ כל גופ בשבת בחמין שאחמנו בע"ש
יס בו חסור שבות כדאיתא בשבת (ד' מ') וגבי מילה שלא בזמנה
יס להחמיר אף באופן שיטכוד לחלל עליו את השבת באיסור דרבנן
כן ג"ל ליישב ד' הר"ה. אבל מ"מ לא נח דעתי בתירוצו הזה דהא
חס נדרך לרמוץ כל גופ של קטן אצל באחמ בירושלמי שבת פ"ט
הלכה ג' איתא פלוגתא אי לריך לרמוץ כל גופ של קטן כפשטות
לשון המשנה או דבני בהרמחא מילה לבד דתנא דבי רב סברי
דמרחיץ את המילה ור' יוחנן סבר דהלכה כמי שאחא חומר דמרחיץ
את הקטן וע"ש בקרבן עדה. וא"כ לרב חין כאן חסור כלל דהא
לרמוץ פניו דיו ורגליו מותר בחמין שאחמנו בע"ש לר"ה וגם לדעת ר"י
דלריך לרמוץ כל גופ של קטן מ"מ כיון דאיתו אלא חסור דרבנן
לא שייך להחמיר ברמיזה קטן מכמה טעמים ולכן דברי הר"ה הג"ל
פרוין ל"ל ויבואר במקום אחר בעו"ה וגם לבאר ד' החס' בקידושין
(ד' ל"ז) חכ"מ וא"ה בספרי עלי חלומים יבואר ד' החס' בלויטח
הלפ"ד כתבתי בעו"ה :

שלמה הבהן מו"ץ דפ"ק ווילנא :

הגדול דווקא משום דשם הוא מקום סכנה ביותר ומיהו בשבת י"ט
לא בוזרי יס הגדול רק חין מפליגין בספינה ס"ס] בשליח הרשות אצל
אם היה שליח מטה מותר מפני ששליח מטה דוחה את השבת והייט
דמותר לו לפרוש ואף דאפשר דיטכוד לחלל את השבת משום פיקוח
נפש מ"מ מותר דכיון דהולך לדבר מטה ומה שיטכוד לחלל את
השבת חס יהי לו דבר סכנה לא חייבת לן דלא פיקוח נפש ידחה
את השבת. והיה סומחם בזה לחרך מה ששלח משה את המרגלים בדי
בשבת מפני ששליח מרגלים ג"כ שליחות מטה היא וכמש"כ הרמב"ן
ז"ל שם דהחלטה כבישת א"י אז הוא ע"י שליח מרגלים וכן מצינו
במשה רבינו שלח מרגלים לרגל את יעזר וכמו דכתיב ב' מטה
וכן יאשע שלח מרגלים אף דהקב"ה שידוע מה שעתיד להיות וידע
דמסליחות הזה יגיע רעה גדולה לכל ישראל דע"י זה יבזר ה' עליהם
דיעשו במדבר ולא יראו את הארץ הטובה אשר נשבע ה' לאברהם
יחזק וליעקב לתת להם ולכן אמר למשה אי חיי מטה אחר לשלוח
מרגלים דמפי עלין לא תלא הרעות אצל מ"מ שלא לך לדעתך ור"ל
לפי דעת החזקה שנקרחת על שם משה רבינו לריך אחר לשלוח
דכלל דיי החזקה חין משגיחין על העמידות כמו בחזקיהו מלך יהודה
דראה ברוח הקודש דיפקו מיניה ביון דלא מעלי ולא רעה לישא חשה
ולאליד בנים ואמר לו ישעיהו הנביא בשם ה' דבהדי כבשי דרחמנא
למה לך כיון דמטה דפרו ורבו הוא מ"ע מה"ח מחייב אחר לקיים
ואל חשניה במה דיפקו מינך בני דלא מעלי וכן אמר הקב"ה למשה
כיון דכבישת הארץ מטה היא וא"א אלא שלוח מרגלים ולכן מחייב
אחר לשלוח מרגלים ואל תחוש במה שעתיד להולך משליחות הזה
רעה גדולה לישראל ולכן כתוב אח"כ ושלח אותם משה ע"פ ה'
משום דה' טה לו לשלוח אף דלא נקרא הציווי על שם ה' רק על
שם משה וכמו דאמר ליה שלא לך לדעתך אצל מ"מ השליחות היה
ע"פ ציווי השם :

ונחזור לדברי המדרש הג"ל דמדברי המדרש הג"ל נלמד דלדבר
מטה מותר להפליג בספינה קודם השבת ולא חיישין
אלי יטכוד לחלל את השבת בשביל פיקוח נפש והייט דעת הרמב"ן
במלחמות שהוצא בר"ן בסו"פ ר"א דמילה דאם אישחפך חמין
דבחר מילה מקמי מילה מ"מ מלין אותו בשבת ואף דלאחר המילה
נשטרך לחלל עליו את השבת במלחמה דלורייתא :

ומיהו ל"ל דווקא במטה שומט קבוע דווקא עכשיו כמו בשליח
המרגלים דהיה הדבר נמוך מיד שהקב"ה טה להם שיעלו
ורשו את הארץ וממילא גם השליח מרגלים היו מחייבין לשלוח מיד
וכן במילה בשמיני דזמנה קבוע היום דווקא אצל במילה שלא בזמנה
שהיה מלה בשמיני ונחפח ב' ימים קודם השבת כיון דבלא"ה
כבר עבר זמנו איס רחיה דמותר למוטו בחוץ ג' ימים קודם השבת
באופן שיטכוד לחלל עליו את השבת להחם חמין עבדו לרמוץ את
המילה דכל ג' ימים שאחר המילה מסוכן הוא לענין רחילה בחמין
דשאי שליח מרגלים דהיה הדבר נמוך לשטח :

ובזה יסתלק חמיהת הש"ך ביו"ד בסי' רס"ו ס"ק י"ח על דברי
הר"ה שהוצא בדי התשב"ץ בסי' כ"ו דאסור למול מילה
שלא בזמנה ביום ה' כדי שלא יבוא ג' למילה בשבת ויטכוד לחלל
עליו את השבת והאליא זה מיהא דלין מפליגין בספינה ותמה עליו
הש"ך דהא אדרבה איתא חסר דלדבר מטה מותר להפליג ואכן לפי
הג"ל לק"מ ד"ל דהש"ס מייירי בדבר מטה שומנה קבוע היום וא"א
לדחות אותה לאחר השבת :

אבל אי קשיא על הר"ה הא קשיא דהא הר"ה ז"ל בס' המעורר
סובר דאף במילה בזמנה אי אשחפך חמין דבחר מילה

הלכות חלה

סימן נו

ראיתי לכתוב בבאן התשובה שהשבתי בחודש
טבת בשנת תר"ס לפ"ק לכבוד הרב הגאון
המפורסם חו"ב סו"ה מו"ה משה פערליצבווער
ג"י מו"ץ דק"ק לאדו יצ"ו בעה"ח כמה ספרים
נחמדים וזה לשוני שם :

אחדשים הרמה בחתי להשיבו מפני הכבוד ע"ד התשובה
אשר שלח אלי ער"ה מנחם אב דשנת תרנ"ט
בנידון אשר נשלח מהבט"צ דמחט דמה לטעות במטה הפרשה חלה
בכל ע"ש יטן כי רוצה דחוצא לקחם מלוח בכל ע"ש מן השוק
יכתב כח"ל ל"י כי יס בזה כמה ספיקות והאריך בזה בפלפול רבני
כיד ה' המונה עליו [וכבר הדפס כעת בספר הרש"ש שהס' בסי' נ"ז
חשבה ז'] ואני תמה דמה ז' שאלה בחלום שקיין לשבת דווקא אלא
בחדלי

ובאמת שהחסידים בקירושין דף ל"ז פ"ב ד"ה כל מטה כחש
טעם נכון בזה משום שחובת חלה היא בשעת גלגול
ומחזי כחובת הנזק ולכן חקנו חז"ל להפריש חלה גם בחז"ל משא"כ
תרומה דמפרישין מן התבואה נראה לכל שהיא חובת קרקע אבל
דברי הרמב"ם תשובה ומש"כ על זה הדין שם דכ"ה בפ"י דבכורות
כ"ז תשובה מאוד דהא דברי הש"ס דבכורות האבא שם ברמב"ם ה"ה
ח' אבל שם עמ' אחר הוא דבדליחא כהן קטן או כהן גדול שטבל
לקיריו וישתכח מטה אכילה חלה לכהן לכן חקנו להפריש שם חלה
חלה

שכולה עיסה אחת חיוט יכול להפריש לחלוץ וס"ל להמקור חיים חף דחלקה לפיסות קטנות כמו בחג הפסח ואח"כ לאחר האפי' טעל מזה אחת לשם חלה חיוט יכול להתנות שלא יפסוד רק המטות שהם בכחן אלא ממילא נכסדו כל המטות שחלפה מעיסה זו ואף שכן במקום אחר מהטעם שז' שם שיש חילוק בזה בין חלה לתרומה ואף שאין חילוק בזה להלכה וכמו שכתבנו לקמן מ"מ מהמטה הג"ל חץ סחירה על דבריו:

אך חי קשיא על דברי המקור חיים הא קשיא בזה שמתלק בין תרומה לחלה לפנין הפרשה דגבי תרומה דלר"ד לומר בפירוש או לחשב בפסח ההפרשה שחורס מזה על זה ומשום כפי מוקף פ"ל מהני ביה מחשבה שלא לפסוד רק בזה שמחשב עליו משא"כ בחלה שמפריש מעיסה אחת חלה לפסוד אותה עיסה וא"ל מן המוקף וע"כ דא"ל לתרום מזה על זה וכו' והנה דבריו אלו תמוהים מאוד ולא הבנתי שיחשו בזה דמ"ל בלחיה תרומה מיירי אם מיירי בתרומה ח"י דבטי מוקף הדבר פשוט דגם בחלה ח"י הדין כן דבטי מוקף דחלה ח"י דתרום ודייקן שזין וכמו שכתבנו להדיח במשנה דחלה פ"ל וכן כתב להדיח בטוש"ע סימן שז' שחלה ח"י לא יחלל עד שפריש ואינה יטלת חלה מן המוקף כתרומה עכ"ל הטוש"ע שם ואם מיירי בחו"ל גם בתרומה לא בטי מוקף כלל כדודס והיחזק חיומה לי בזה שז' דמשי"ה בעינן מוקף בתרומה משום דלר"ד לחשב להפריש מזה על זה ובמח"כ חלי האינו בדלל חניא דדין מוקף בתרומה ילפינן בירושלמי בר"פ דתרומות מקרא מדכתיב גבי תרומה מעשר והתרומה ממנו ומוקף לה בתרומה גדולה [חלל בתרומה מעשר עליו לא בעינן מוקף רק מדרכנן וכמ"כ החו"מ בגיטין ד' ל' פ"ב ודעה הרמב"ם בפ"ג מה' תרומות הלכה כ' דא"ל מוקף חפילו מדרכנן רק ח"י חן תורמין חלה מן המוקף וע"כ בהשגח הראב"ד שמתלק בין לוי שמפריש לבין ישראל. חלל מש"כ דגבי תרומה לר"ד לומר או לחשב דמפריש מזה על זה לא מלינו כלל בשום מקום רק אם מונחים בשתי כללות חן דמחלי פ"ל משנה ו' דאם היו לפניו שתי כללות של טבל ואחר מעשר של זו בזה הראשונה משושרת ובשני כלים אפשר דגם לפנין חלה הוא כן דאם האינו המטות לאחר אפי' בשני כלים חף שבה מעיסה אחת לר"ד לפרש שמפריש חלה גם על המטות שכלי השניה ואפשר דגם אם מונחים על הארץ בשני זיוות הבית ג"כ לר"ד לפרש שמפריש גם על המטות שזיוות השניה וזה פשוט מלד הסביר דאם חיוט מחשב לפסוד המטות שמונחים בלד האחר מהיכל חיוט חלול ההפרשה על אותן המטות והמשנה דדמח"י הג"ל לא בזה רק להשגיח דאם אחר מעשר של זו בזה ואל זו בזה הראשונה משושרת חלל אם אחר מעשר כלכלה בחצירה קרא שם וע"כ ברפ"ב חלל בעיקר הדין אם לר"ד לומר דמפריש על חיד לא הארצה המטות לבאר דאם פשוט מלד הסביר וגם חן חילוק בזה בין תרומה לחלה ולכן מה שחלה דין מוקף בזה שז"ל לפרש דמפריש על חצירו חתום מלד וגם מה שהולא מזה דגבי חלה כיון שא"ל לפרש ממילא חיוט יכול להתנות שאינו מכין רק לפסוד קלת מן המטות ולא על כל המטות חיוט מוכן מה שידן זה לא דאף דא"ל לפרש מ"מ אם מחשב בפירוש שלא יכול לפסוד רק מטות אלו מהיכל חיוט יחלי שחיוט יכול להתנות ואליבא דאמת חן שום חילוק בזה בין תרומה לחלה דאם הם מונחים בשני כלים או בשני זיוות הבית בודלי לר"ד לפרש שמפריש מחלו על אלו בין בתרומה ובין בחלה ואם הם מונחים במקום אחד בודלי ח"ל לפרש שמפריש על הכל דמסתמא הוא כן ומיהא אם מחנה שאינו מפריש על הכל רק על מקלח אפשר דהאז קיים בין בתרומה ובין בחלה:

אך קלת יש מקום לחלק בין תרומה לחלה בזה מטעמא אחרתא דתרומה דעיקר הפרשה הוא בצופן לאחר שמירח צברי וחו חן להתבואה שום התבואות חלו לחלו דכל חסה וחסה מפרש בפני עמיה והלכך אם האינו בשני מקומות או בשני כלים לר"ד לבין להפריש מאחד על חצירו חלל בחלה שז"ל לפרש מ"מ אם מחשב בפירוש עיסה וכל העיסה היא כגוף אחד ואכלך אפשר דאף אם מפריש לאחר האפי' והאינו המטות בשני מקומות או בשני כלים אפשר דא"ל לבין להפריש מכלי זו גם על חצירה ודפח המקור חיים כיון שבשעת עיקר חיובה היה לה התבואות וק חיוט יכול להתנות שלא לפסוד רק המטות שמונח בכלי זה חלל מ"מ לא נהירא לחלק ובאמת שם הוא בפלגו מוקף דמח"כ שז' שז' חלל

חלה אחת לר"ד להפריש ולשורפה באור וחלה השניה לכהן גדול חף שלא טבל לקיריו דאף זה קדושה כלל ולא בזה רק שלא ישתכח מטות חלילה חלה של כהן ואינו ענין לעיקר מטות הפרשה חלה בח"ל:

ואכן קלת נ"ל ליישב ד' הרמב"ם ז"ל ד"ל דס"ל ג"כ כטעם החו"מ משום דמהו כחוצה הגוף אך דהיה קשה ליה דמה נכד דמחוי כחוצה הגוף מאחר דבאמת הוא חוצה קרקע ומחוי קלקול יכול ללחץ מזה ועל זה האריך הרמב"ם לחת טעם זה דבין דמחוי כחוצה הגוף ולא יפרישו בח"ל יהיה מילתא דתמיהה ויחללו בזה גם בח"ל וישתכח חורח חלה גם בח"ל כנ"ל לדח"ק ליישב ד' הרמב"ם ז"ל חלל לא נח דעתי בחי' יד לשון כדי שלא תשתכח לא שידן בזה דבשכיל זה לא ישתכח לגמרי רק שיבואו לחלל בזה:

ועוד ברמב"ם הג' דהיה נמי חוצה הגוף אך דגז"כ הוא שאינו טבב רק בח"ל לדעת ר' חלשיא וכן נהוג טלמא כוונתה למה לא חקט שפירשו גם בחו"ל דלא תשתכח מטות ראשית הג' גם בח"ל וכן קשה מזרוע ולחיים וקיצה דכ' הרמ"א בהג"ה ביו"ד ס"י פ"א דג"כ חיוט נהוג בחו"ל ומיהא יש ליישב ודוק:

וכעת נחזור עלמנו ל' המק"ש שהבאנו לעיל דס"ל דאם הפריש חלה מעיסה נפטרות כל הלחמים שנעשו מעיסה זו וחפילו הם מונחים בעיר אחרת ולא מהני מחשבת הבט"ב שחשב שאינו מכין לפסוד חלה לחם אחת בלבד. והנה הגאון המפורסם המנוח מו"ה ישראל חיסר ז"ל שח' מגדולי רבני המו"ל דפ"ק העיר על דברי הגאון בעל מקור חיים מהמשנה דפ"ד דחלה משנה ו' דחן שם טעל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה לעשותה בטירה להיות מפריש עליה חלה דמח' עד שהסדח שחלה דמח' נטלת מן הטבור על הטמא ושלא מן המוקף עכ"ל המשנה שם והרי שמעינן בהדיח מהך משנה דישל להפריש מעיסה אחת כמה פעמים על עיסות אחרות ולא היו מן הפסוד על החיוט וע"כ הטעם משום דחיוט מכין לפסוד עיסה זו ואין דעתי רק להפריש ממנה על עיסות אחרות:

ואכן לענ"ד חן מקום לקושיותיו בזה וכמו שכתבנו בפ"ה דהנה בפירוש חלה דמח' דמחיתין נחלקו בו הרמב"ם ז"ל בפ"י המסכתות והג"ש ז"ל דהרמב"ם ז"ל פירש דהחלה בעלמא היא חלה דמח' דהייט שלקח עיסה מע"ה ושפך אם הפריש ממנה חלה או לא ואכן הר"ש ז"ל שם במשנה חמה על זה דהדין מליט דע"ה נ"שדו על הפרשה חלה והלא לא נחשדו על תרומה גדולה משום שחטה אחת פטרה את הכרי מה"ת וגם הוא בחיסור מיתה וא"כ גם בחלה לא נחשדו מהאי טעמא דחלה נמי חן לה שיצור מה"ת וגם הוא במיתה דטבל הוא במיתה בין שפביל לתרומה ובין שפביל לחלה ולכן פירש הר"ש דחלה דמח' הייט חלה שארמה מעיסה שנעשה מחצוזה של דמח' שלקח חצוזה מע"ה ופחהה וחלפה והפריש ממנה חלה ואותה החלה חסורה בחלילה לכהן שחמה שהיא טבולה לתרומה מעשר ופירוש המשנה קד הוא דכהן שיש לו נחמים הרבה וכן כולם חלה שקיבל משראל חבר והם טבולים לתרומה מעשר יכול ליטול חלה מעיסה שלא הורמה חלטה [ואותה העיסה הייתה טבולה לתרומה מעשר] כדי לתקן את העיסה ויחר העיסה מיתה להיות מפריש עליה וה"ל תרומה מעשר על החלות שיש לו שכן טבולות לתרומה מעשר ויכול הבהן לחלל החלה על סמך העיסה עד שחפרה וגמלא לפי פירושו לא מיירי מתמיתין מדן הפרשה חלה רק דמפריש מהעיסה תרומה מעשר על החלות שיש לו וא"כ לפי פירש הר"ש חן מקום לקושיותיו כלל על המקור חיים:

וגם לפירוש הרמב"ם ז"ל דמפריש דחלה בעלמא היא דמח' ומפריש חלה מעיסה זו על עיסות אחרות ג"כ לא קשה כלל דחלה דמח' שאי דהרי הקילו בזה ליטול מן הטבור על הטמא ושלא מן המוקף ואף שמוקף הוא מה"ת ה"ה הקילו בזה ליטול מן הפסוד על החיוט ולכן יש להקשות על חירון זה דא"ל הו"ל להמשה להביר גם קולא זו דניטלת מן הפסוד על החיוט ואכן בלח"ה יש ליישב דשאף החס דעושה עיסה זו כולה לחלה על עיסות אחרות שיגלגל מכאן ולהבא והלכך בפעם הראשון שמפריש ממונה קלת לחלה על עיסה אחרת לא שידן כלל לומר דאף העיסה נפטרה מחלה ונעשה חילין מוקפים דאף לא כיון כלל לפסוד אותה עיסה רק לפסוד עיסה אחרת וגם מתחילה הזמין אותה שחיה כולה חלה להפריש ממנה על עיסות אחרות חלל במפריש מהעיסה חלה לכבוד אותה עיסה נופא שפיר י"ל

ודע דמדברי רש"י ז"ל בעירובין ד' ל' פ"ב ד"ה מוקף משמע להדיא דס"ל דגם בחרומה בעינן מוקף שיהיו בכלי אחד מדרבנא שם שלח מן המוקף שליט סמוך לו בלוחו כלי מנייה וביה עכ"ל [וכן נראה גם מד' החוס' דלשם ד"ה לחוס'] והא דרש"י ז"ל בעלמו בניסין (דף ל' פ"ב) פירש בהא דלמרינן שם וכי נחשדו חברים לחרוס שלח מן המוקף היינו אם הם במקום אחד דשמא בלוחו שעה חוט בעין היינו משום דהאס מיירי הכרייהא בחרומה מעשר והרומה מעשר לא בעי מוקף בלוחה וכדתנן להדיא בבבירוס ספ"א ולכן פרש"י דמ"מ אם הפירות הם במקום אחד לא נחשדו חברים משום דחיישי שמא חוט בעין והתע"ס שם בד"ה לחרוס הסינו על פירש"י וכחצו דלפ"י שחיהו לפניו בעינן מוקף גם בחרומה מעשר מדרבנן [והיינו דבעינן לירוק כלי] משום גזירה דחרומה גדולה והדבר מתמיה דמהיכין פשיטא להו להחוס' דהוא משום גזירה דחרומה גדולה ואדרבה מהמשהנה דבטורים פ"ב משנה ה' מוכח להדיא בפירש"י דלא גזרו כלל אטו חרומה גדולה דחנן שם דחרומה מעשר ניטלת מן הסהור על העמל כבטורים ופירש הרע"ב ז"ל הטעם משום דבחרומה גדולה גופא דלחיה ניטלת מן הסהור על העמל משום דבעינן מוקף וחיישינן דילמא לא מקיף דמסתפי דילמא נגע הסהור בטמא והאי טעמא לא שייך בחרומה מעשר דהא נחרמת שלח מן המוקף עכ"ל ואם חיתא דגזרו אטו חרומה גדולה ובעינן גמי לירוק כלי היכא ניטלת מן הסהור על הטמא דהא ודאי קרוב הדבר דיגע הסהור בטמא ולי אפשר לומר בזה וע"כ דבשחיהו לפניו לא גזרו כלל רק אם אין שחיהו לפניו לא נחשדו חברים וכמו שפירש"י :

ובעיקר דברי רש"י בעירובין הג"ל והחוס' בגמין הג"ל דס"ל דבחרומה גדולה בעינן לירוק כלי לכאורה ל"ע דהיאך יפרינסו להמשה דמ"ש פ"ג משנה י"ב דהמשאיל קנקנים למע"ש עד שלח גפן חורס מאחת על הכל ואף שהיון הוא בשני כלים הרי דלא בעי לירוק כלי והר"א"ש בהלכות חלה הביא רמיה בלוחה ממשה ז' דגם בחלה לא בעי לירוק כלי ואש"י בשני פיסות ואולי דס"ל דהמשה לא אמרה כן רק במע"ש דבמע"ש ליכא קרא דבעי מוקף ודמי לחרומה מעשר ולהחוס' ל"ל דמ"ש ק"ל מחרומה מעשר דגם מדרבנן לא לר"ך לירוק כלי . ויש ליתן קלח טעם לזה דבחרומה מעשר שפיר נזר משום דחרומה בחרומה מתפלל ואם נחיר בחרומה מעשר נחיר גם בחרומה גדולה משא"כ מעשר שני בחרומה לא מתלפי :

ואין להקשות עליהם מהתוספתא דחרומה פ"ג שחי מגורות בעליה אחת חורס מאחד על הכל וכן הובא להלכה ברמב"ם פ"ג דחרומה הלכה י"ח הרי דלא בעינן לירוק כלי דבלוחה בחוספתא לפנינו הגירסא חורס מכל אחד ואחד רק דהרמב"ם היה לו גירסא אחרת וכמ"כ הכ"מ שם . אבל רש"י וחוס' היו גורסים בגירסא דידן והגר"א ז"ל בהנהגותיו הגיה בחוספתא כמ"ש הרמב"ם אבל בלוחה נראה שרש"י וחוס' היו גורסין בגירסא דידן :

ואנב דלירי בדיני הפרשת חלה רמיה לכתוב בלחן מש"כ בעז"ה בגליון הס"ז שלי בסימן שכ"ג סק"א על מש"כ הס"ז שם שכתב הר"מ בשם הרשב"א דבדיעבד בעלה ברוב וזה לשון הדברים מפליגין ללוחה עיין הביא לר' הד"מ בשם הרשב"א דהא מבוחר בד' הרשב"א בחשונה בס' שג"ז דלחיל בשיטת הרמב"ם והמחבר דביטול ברוב מוטיל אפי' לרבים רק כמה דמשמע מד' הרמב"ם ז"ל דמוחר אפי' לכתחילה לבטלה ברוב וכפשוטו דברי שמואל בפ' עד כמה וע"ז חולק הרשב"א וס"ל דרק בדיעבד אם נחצר ברוב מותר אפי' לזרים וכ"ה ג"כ דעת הרמב"ן ז"ל בהלכותיו [ומיהו קלח ל"ש דהב"ש שם הביא בשם הרשב"א ז"ל בפסקי חלה שלו דמשמע אפי' לכתחילה מותר לבטל ברוב אלא קושיא דשם כוונתו לומר דמלישנא דשמואל משמע דמוחר לבטל אפילו לכתחילה אבל לפני הלכה פסק דלוח מותר רק בדיעבד] אבל אגן הא קי"ל כשיטת החוס' והר"א"ש דאף בדיעבד אם נחצטל ברוב אינו מותר רק לכתן בימי טומאתו אבל לזרים לא מהי ביטול ברוב דק בעי ק"ל אם הוא מין בשיט כש חלה וחרומה של א"י ובשליש גיט בס' ור"כ לעמך מלי מביא דברי הר"מ בשם הרשב"א ודחוק גדול לומר דהביא דבריו לעמך כהן בימי טומאתו דמ"מ אטו לבטל לכתחילה ברוב דמשמעו לשם לא משמע ק דהא כל דבריו סובב והולך על ד' דמ"א בהג"ה דמיירי לעמך א' והדבר ל"ע . וגם מדבריו ש"כ בסף

מפרש דלא כוונתו ומבטל דעתו וכן מדבריו שכתב בסדור דרך החיים של בהלכות חלה נראה שחזר בו ממש"כ בסידור דרך החיים שלו ואף שקלח יש מקום לבאר בלוחן שלא יסחור דבריו שם ממש"כ בספרו מקור חיים מ"מ יוהר נראה לומר דחזר בו :

וגם מש"כ דנראה דאם לקח המלות ולא הפריש ממנו חלה ושירבן וחילקן בשני כלים ונטל חלה במקום אחד כבר נפסדו כל המלות שמא חלה אחת פיסה ואף שמונחת בכלי אחת ומשמע דהיט יכול להפריש חלה מהמלות שכלי השניה דשמא יזדמן לו לחון מלח שכבר נפסדו והי' כמפריש מן הפסוד על החיוב וכן נהנו בפ"ק כבוד רבני הע"ף אשר מלפנינו לפסוק כן וחתמנו דלמה נחש להא רוב מלות שכלי השניה הוא בני חיובא ולמה לא נחלי דמפריש מן החוב והלא מבוחר ביו"ד סימן ק"ט בשם הרשב"א דהטעם דמין במינו יבש ביבש בטל ברוב גם מדרבנן הוא משום דלמרינן דכל מה שזוכל לזוכל מן הרוב ולא מליט שום פוסק שחולק עליו בסב"א זו רק בהר"א"ש בחולין בפ' גה"כ כתב טעם אחר משום דנהפך האיסור להיות אחר אבל בעיקר סברה הרשב"א לא שמענו דפליג והדבר ל"ע :

ולענין שחי פיסות להפריש מאחת על חבירתה דמשמע בטור וס"פ יו"ד בס"ס שכ"ה דלר"ך מוקף גם בחלה חו"ל אך מה נקרא מוקף מבוחר בב"י שם דעת הר"א"ש והרשב"א והרמב"ם דל"ל רק שיהיו שחיהו לפניו וא"ל לא לירוק כלי ולא נגיפה וכן נפסק בפוסק"ם שם והמשיך ברא"ש שם יראה להדיא דלפילו אם מונחים בשני כלים יכול להפריש מזו על זו דהא מדמי לה להמשה דמ"ש פ"ג משנה י"ב דהקנקנים של יין עד שלח גפן יכול להפריש מאחד על הכל משום דכל זמן דלא סתם הקנקנים יכול למלך ולערבן לחוד קנקן אחד וה"נ יכול למלך ולעשותן פיסה אחת . ואכן דעת בטל ספר התרומה ברא"ה ובהחוס' פסחים ד' מ"ו ובפ"ק דנדה (ד' ו') דלר"ך גמי לירוק כל ועגיפה והביאו רמיה מהמשה דחלה בפ"ב משנה ה' דמלר"ך ר"א שם ליתן פחות מכבייה בלוחה אבל חמהי דהא המשה מיירי בודאי בחלה א"י דבעי מוקף ולכן לר"ך נגיפה אבל בחלה חו"ל דלא בעי מוקף י"ל דלפ"י בשחי פיסות לא בעי נגיפה וגם מנ"ל להאליא משם דבעי ארתי לירוק כל ועגיפה דהרי לא הוזכר שם דלר"ך לירוק כלי ואפשר דבחדא מיניהו סגי לא לירוק כלי לא נגיפה ובלא"ה כבר דחה הגר"א ז"ל שם בבאוריו בס"ק ו' רמיה זו דהרי ביחושלמי שם אמרינן דמשא"ה לר"ך ליתן פחות מכבייה בלוחה כדי לחצרן משום דבטמא וסהור אדם מקפיד על חסרובתן [וכ"כ בס' התרומה בעלמו דפ"פ הירושלמי אין רמיה וכ"כ הסמ"ג בה' חלה בשם ר"י בעל החוס' דבשחי פיסות טהורות כיון שליט מקפיד על חסרובתן א"ל נגיפה וסגי בלירוק כל לחוד ואכן יש לחמוה דמנ"ל דלר"ך לירוק כל דילמא לא בעי כלל] וא"כ משם רמיה להיפך דבשחי פיסות טהורות א"ל נגיפה כלל ופ"ס בדברי הגר"א ז"ל שהלר"ך בזה וכתב כמה חילוקי דינים בזה :

ואכן לדפתי היה נראה לי לומר דגם הר"א"ש והרשב"א דלא מלרכי לא לירוק כל ולא נגיפה היינו דמפריש חלה בעודה פיסה משעם שכתב דמי לקנקנים שלח גפן דפני דמפריש מאחד על הכל משום דיסל לערבן ביחד אבל במלות של פסח דמפרישין חלה לאחר האפיה י"ל דמוחר לדעת ספר התרומה והחוס' והמרדכי בשם ר"א ממין ז"ל דלר"ך לירוק כל ועגיפה [או דעת הסמ"ג בהלכות חלה בשם ר"י דלר"ך מיהת לירוק סל] דלאחר שנאפי כל פיסה בפני עלמו הי' כמו קנקנים שגפן דלר"ך לחרוס מכל אחת ואחת ואף דיכול השחא לערב כל המלות ביחד מ"מ כיון שכבר חלקן בעת האפיה נחתיב כל פיסה ופיסה בעלמה וחו"ל א"ל להפריש מפיסה על חבירתה אם לא שמלר"ך את כל המלות בחוד כלי אחד ואפשר דבעי גמי נגיפה . דהנפ בעלמך בקנקנים שגפן דנחתיב להפריש מכל אחת ואחת ואח"כ הסיר את המלות הדי יעלה על הדעת דיכול פנשו להפרש מאחד על הכל זה וודאי לא דכיון דכבר נחתיב להפריש מכל אחת ואחת אין סברה כלל דלאחר הסרת הסחימה יחזור הדין ככתחילה . וא"כ ה"ה גמי במלות שבלחן משחי פיסות . ואף שמדברי החוס' י"י התרומה והמרדכי משמע להדיא דהם ס"ל דלפילו אם מפריש בעתה גלגל לר"ך לירוק כל ועגיפה ודלא דעת הרשב"א והר"א"ש מ"מ לאחר האפיה י"ל דהרשב"א והר"א"ש מוחר לס' התרומה והחוס' ק ר"ל :

בסוף הסימן מוכח להדיח דר"ל דאף לז' מהני ביטול ברוב :

והיות חומה מש"כ בסוף הסימן לתמוה על חנויי הב"ח ז"ל שפסק דאם נפל חלה בחבשיל ימכר או ינתן לכהן בדאיכא רוב חולין והכליחם הוא כלי חרס לריד שזירה עכ"ל הב"ח ז"ל וכו' הס"י על זה וכבר נחבאר דאין חט טוחנין לכהן עכשיו ומה שהחמיר בזה לא ידעתי למה לא נסמך להקל במילתא דרבנן לבטל ברוב וכמו שזכרתי לעיל בשם הד"מ עכ"ל הס"י שם והנה כל דבריו ז"ל חלו חוץ חלה דברי חומה דנ"ל דמש"כ הרמ"א בס"י שכ"ב דהנהוג האידנא דאין מפרישין רק חלה אחת ושורפין אותה ואין טהנין אותה אפי' לקטן או לגדול ששכל לקירויי היינו להאכיל אותה בעיניה אבל בחלה שנחבטלה ברוב דמאד הדין מותר אפי' לכהן שלא טבל לקירויי הדבר פשוט דאף לפי המנהג מותר לאכול אפי' גדול שלא טבל לקירויי וכו' שכן טעור שטבל לקירויי דהא לאחר ביטול ברוב לא שייך כל הטעמים שהזכיר הש"ך שם בס"ק ט' דשמא יאכל החלה לזרים או הטעם שז' המהרש"ל משום דלא מחזקינן בזה"ל ככהן ודאי דאף אם חלו כהן ודאי או שהחילט לזרים ג"כ אין קפידא דהא לדעת הרמב"ם והמחבר לאחר הביטול ברוב מותר אפי' לזרים ואף דאין פסקינן לזרים אסור מ"מ זה חלו רק חששא רחוקה ובפרט בחלת חו"ל דעיקרו חלו חלה מדרבנן וקילא משאר חסורים דרבנן דוודאי אין להחמיר :

והן אחת לענין הן בימי טומאתו שפיר יש מוקד להחמיר דהנה שמעתי מפי מר אחי הגאון ז"ל ששמוע מפי הנאמן הגדול המנוח מו"ה יחזקאל סג"ל לנדא ז"ל שהיה ראב"ד בפ"ק שעלה בדעתו להספיק שאפשר דהא דאמר שיואלל דהלת חו"ל מבטלה ברוב [ואו לכהן בימי טומאתו או אפי' לזרים לכל חד כדלית ליה] היינו דווקא במהערב מין במו"ה דמ"ה מין במו"ה בטל ברוב בין יבש ביבש ובין לח בלח רק דחו"ל החמירו דבלח בלח בעי' ס' וכן בהרומה וחלה של חו"ל בעינן אחד ותמיה אף יבש ביבש ולכן בהרומה וחלת חו"ל דעיקרו מדרבנן לוקמוהו אדאורייתא אבל מין בשאינו מינו דמ"ה בעי' ס' לא בזה לדיון דק"ל דטע"כ דאורייתא. אין סברא כלל דיקילו בחלת חו"ל שיהיה בטל ברוב דהא מ"מ יהיב טעמא דכל דחיקון רבין כעין דאורייתא דתין כן שמעתי מפי מר אחי הגאון ז"ל בשם הגאון הגדול ואנכי מלאחי רחיה לדבריו ממש"כ הגר"א ז"ל בביאוריו בר"ס ל"ח להוביח דחלב (בלידה) בבשר הוי מין במו"ה בטעם מהא דאמרין בחולין ל"ט ההוא פלגא דיתחא וכו' ואי בטעמא לא שייך לפלוני דרבנן כיון שניכר טעמו עכ"ל הרי דס"ל בפשיטות דכל שניכר הטעם לא שייך לפלוני בין חסור דאורייתא לחסור דרבנן ופשוט דהך סברא שייך גם בחלת חו"ל שעיקרו דרבנן. וא"כ בגלל החלה לחבשיל וליכא ס' יש להחמיר אף לכהן בימי טומאתו חלה לכהן טעור דאין חלה מנהג בעליהם ואינו חלה חששא רחוקה מאוד דשמא יאכל לזרים בודולי אין להחמיר בזה ולכן אין מקום לדברי הס"י בזה. וגם בלא"ה לפי דעת הס"י בטעמו דמוסיק דלפי דברי הד"מ בשם הרשב"א שפיר בגיל ברוב אפי' לזרים הרי דס"ל בפשיטות דגם מין בשאינו מינו בטל ברוב ח"כ בודולי הקשה דהכי כחב להקשות על הב"ח במש"כ דימכר לכהן מהא דהמנהג שלא ליתן לכהן והרי החס מיירי בחלה בעינה והב"ח מיירי לאחר ביטול ברוב :

וגם מה שמחה על הב"ח דלמה החמיר כ"כ למה לא נסמך להקל ברוב וכמו שזכרתי לעיל בשם הד"מ עכ"ל הגה אותה התייה ה"ל לתמוה על הרב בהגה"ה בעלמו דלמה החמיר כ"כ לזרים בעינן ק"א או בס' דהא כחב בעלמו בד"מ דבטל ברוב חלה בחמת לק"מ וכמוש"כ לעיל :

ונ"ל טעם החילוק שחילקו החוס' והרא"ש בין כהן טמא בטומאת הנוף לבין זרים לענין ביטול ברוב ולכאורה הרי שניהם בחלת חו"ל חסור מיתה בידי שמים אבל בחמת חילוק גדול יש ביניהם דהנה מבוחר בחוספתא דהרומות פ' ו' וברמב"ם בפ' י"ט מה' סנהד' דר' שאל תרומה בין תרומה טהורה ובין תרומה טמאה חייב מיתה אבל בכהן טמא שאלל תרומה או חלה טמאה חייב במיתה משום שמהללל וטומאת [ובלח"מ ושאר טעמי כיון דהנה על הרמב"ם דמ"ל לח' בין זר לכהן טמא חלה במה"כ נעלם משיניהם דברי האוספתא והירושלמי הג"ל וכבר העיר עליהם כבוד מר אחי הגאון ז"ל בהגהותיו על הרמב"ם ומדפס כעת בדפוס ויילא] והנה כבר ידע דהלת חו"ל טמאה משום ארץ העמים ושכיר חילקו בין זר

לכהן טמא דכהן טמא שאוכל חלת חו"ל שאינו חלה בלח' חו"ל חלת של חו"ל ולכן הקילו בו ט"י ביטול ברוב משא"כ בר' שהא' בחסור מיתה לא הקילו כן נ"ל :

היוצא לו להלכה מכל מש"כ למעלה דלענין מוקף בחומה גדולה לדעת הרמב"ם סגי שיהיה שתיקה לפניו וכן נראה מד' הרא"ש ב' חלה והפוס"ט בס"ס שג"ה לענין חלה דאפי' בשתי פירות ח"כ לא לירוק כלי ולא נגיעה ומשמע דאפילו בחלת חו"ל ופשוט דה"ה לענין תרומה ואמנם דעת רש"י בעירובין ד' ל' ע"ב והחוס' בגיטין ד' ל' דלריד לירוק כלי גם גבי תרומה :

ולענין תרומת מעשר הוא מחלוקת רש"י וחס' בגיטין הג"ל לדעת החוס' גם בתרומת מעשר לריד לירוק כלי משום מוקף אך דאין חלה מדרבנן דגזרו ביה משום תרומה גדולה ואמנם רש"י ס"ל דלא החמירו רבנן בתרומת מעשר רק אם חוץ שתיקה לפניו משום דחשו דשמא כבר נאכד או נשרף. [ועוד יש בזה ב' שיטות אחרות ברמב"ם ובראב"ד בפ"ג מה' תרומות הלכה כ' דדעת הרמב"ם שם דיש חילוק בין ח"ח לשאר חגשים ודעת הראב"ד דיש חילוק בין טי' לישראל] אבל במש"ס משמע דאף לדעת החוס' לא לריד לירוק כלי אף מדרבנן ורח"ה מהמנהג דמע"ס שהבאחי למעלה דעד שלא נפן תורם מאחד על הכל . ולענין חלה החלה עצמה בשעת קריאת שם לריד שיהא מוקף ומחבב להעיסה וכו' דאיתא בבב"א דנדה דף ו' ופשוט שזה טעם גם בחלת חו"ל וכ"כ להדיח בס' התרומה. ואמנם במפרש מעיסה אחת על חבירתה יש בזה ג' שיטות שיטת החוס' בנדה שם ובחוס' פסחים ד' מ"ז דלריד לירוק כל ונגיעה ומד' הסמ"ג משמע דסגי בלירוק כלי אחד אבל דעת הרא"ש [וכ"כ הב"י] שם דכ"ה דעת הרמב"ם [והרשב"א] דא"ל אפילו לירוק כלי וזה במפרש מן העיסה אבל במפרש אחר האפיה נ"ל דהרא"ש והפוס"ט מודים דלריד ליתן כל המלות לחוד כלי אחד ויגשו ג"כ אלהדי וכו' המנהג . וכי מפרש מעיסה על חבירתה כ"ל דלריד לכיון או לומר בפירוש דמפרש מעיסה זו על חבירתה וכן כ"ל גבי תרומה אף כששתיקה לפניו אך אם הם מונחים בשני זוויות הבית ורואה להפריש על כל הפירות בודולי לריד לפרש שמפרש גם על הפירות שמונחים בזווית אחרת . ולענין אם מכיון שלא לפסור כל המלות שבעיסה זו רק המלות שכן אלו נ"ל דמאי לכיון כן ויכול האחר להפריש ממלות שלו ואף שמוסרב זו מלות מאותה עיסה שכבר נפסרו מקלה מלות ט"י הפרשה של חבירו ואפשר דאף אם הפרש פסח בודולי אין לוטוה לפסור רק המלות שלו וכן כחב בשו"ע וגם המקור חייב חר בו והפסיד ג"כ לזה אבל להחילה בודולי ראו להריח כל המלות בחוד כלי אחד ולהפריש על הכל :

ולענין מש"כ לעיל דאף לדעת הרמב"ם והרא"ש דמוקף סגי בשתיקה לפניו מ"מ החלה שמפרש מהעיסה וכן בתרומה בשעת שמפרש מן החבולה לריד הקפה ממש שיהא החלה והתרומה מחובר להעיסה או להעיסות שמפרש עליהן וכמו שמפרש בבב"א דנדה ד' ו' דמקפת וקורא לה שם. נ"ל דטעם דכיון דעיקר דין מוקף ילפין מדכתיב והרומות ממנו והרי במנחות ד' פ"ז ילפין גבי לחמי הודה דלריד שיפריש מן המחובר מדכתיב והקריב ממנו מן המחובר פירש"י דבעינן שיהא כל החלות ביחד בשעת תרומה הרי דבעינן מוקף שיה' ביחד וסמך ממש דל"ה לא מקרי מחובר וח"כ גבי תרומה דכתיב נמי ממנו ג"כ בעי' שיהא מן המחובר והחוס' שם נהבו בשם רש"י דמן המחובר היינו שיהא כולן בכלי אחד [ואינו ברש"י שלפנינו אך כן נמלא ברש"י כת"י שדפס כעת בש"ס הדושים דפוס ראש] ונחבו על זה וגרסה דא"ל חלה מוקף בעלמא כמו ממוט דכתיב גבי תרומה. ומדבריהם ל"ע דמנ"ל דגבי תרומה לא בעינן שיהא בשעת הפרשה וקריאת שם בכלי אחד והלא בלחנת מרש"י עירובין ד' ל' שהבאחי לעיל מבוחר להדיח דגם גבי תרומה בעינן לירוק כלי וכו' דעת החוס' בגיטין ד' ל' שהבאחי לעיל. וגם נהי דהב"א ח"כ דבהקומץ רבה משמע כפי' הקוגטרס דדרשין גבי מנהג בנחמות ד' כ"ד והריס ממנו בקומט מן המחובר שלא יבא עשרון בשני כלים ויקמץ ואינו מוצן דמאי רח"ה מהחם דאם מביא בשני כלים הרי הוי עשרון השני אין כאן לא נגיעה ולא לירוק כלי ולא מקרי מחובר כלל וכו' לריד שיה' בכלי אחד וגם בכלי אחד חס"כ שם הר"ם דבעי' ג"כ נגיעה אבל לשלם בתרומה אפשר דמקרי מחובר ט"י נגיעה לחוד ואף שאין מונחין בכלי אחד ואפשר שזה

עצמא

ואמנם רבינו הרמ"א ז"ל בעל המפה כתב על זה ו"א דהאי קטן דווקא בן י"ג שנים ויום אחד [ונרשם דכ"ה בבבלי] וכן נהגו ואין לשנות עכ"ל הרמ"א ז"ל ומשמע דהוא ז"ל מפרש דהא דתניא דהיודע לשמור תפילין חביו לוקח לו תפילין לא תליא כלל בחורפיה דקטן וזכריותו כלל וכלל רק דהיודע לשמור תפילין מיקרי שנעשה בן י"ג שנה דלא מסתמא יודע לשמור תפילין ואף אם ואל שהוא פתח מ"ג מסתמא ח"ט יודע לשמור תפילין ואף אם אירע בן קטן שהוא חריף מאוד וזכיר לשמור תפילין אף שהוא פתח מ"ג מ"ג עדיין ח"ט מוטל על חביו לחנכו בתפילין עד שנעשה בן י"ג [והוסף התנ"א ב"מ וזהו ר"מ דקדוש לכן חסר להניח ומה שגרס ר"מ ל"ל דהוא ט"ס ול"ל מ"מ והוא ר"מ מטה מטה] והנה תמה הגרע"א ז"ל בהגהותיו שם על הסוג' על ה"א ש"ה הרמ"א ז"ל דחשך דתפילין ח"ט מתחיל רק מ"ג שנה ואילך דה"ל תמוה דהכי חשיב לה בבבליה דהרי הקד דחייב האב בחיטך ב"ט הא בתפילין [כיון שאין מתחיל החיטך רק מבן י"ג ואילך ח"כ הא מחייב הבן להניח תפילין מלך עלתו מכה חזרה דרבא דאמר בגדה (דף מ"ו) דקטן שהגיע לכלל שטותו או קטנה שהגיעה לכלל שטותה [דהיינו שנעשה בן י"ג שנים ויום אחד ובקצתה י"ב שנה ויום אחד] הגיעו נמי לכלל סימנים והיינו שבודאי הביאו ב' שערות ג"כ והוא גדול לכל דבריו ולא עוד דלפניו אם בדקו אותו ולא מצאו בו ב' שערות אמרינן ב"מ שם דק"ל דחיישין שמה נשאו אם קדש חור זמן ובכל לאחר זמן בגוונא דליכא ספיקא דלורייתא. וא"כ פשוט לכאורה דה"ל לענין חיוב מטה תפילין דהיינו נמי ספיקא דלורייתא בודאי מחייב בעלמא להניח תפילין מ"ג שנה שמה הביא ב' שערות ונשאו כן הקשה הגרע"א ז"ל. וכפ"י זה הקשה הגאון בעל פרי מגדים בגלגל אברהם בסי' ל"ז דכיון דהוא גדול ומחייב בתפילין מלך עלתו למה מחייב חביו לקטות לו תפילין דמ"ג אם אין לבן מעות ליקח כל ישראל מטיין להציל לו מעות ליקח תפילין ומה מוטל על האב ליקח לו תפילין יותר מעל כל ישראל הא לאחר שנעשה גדול בטל מעות חיטך מעל האב ואיטו מוטל על האב שום חיוב יותר משאר אינשי דעלמא. וא"כ אחרי חייב חביו לקטות לו תפילין כן הקשה הפמ"ג שם ומה שהזכיר דמייירי בבן י"ג שנה אך דלא הביא ב' שערות דעדיין קטן הוא והלכך מוטל על חביו לחנכו דהיינו תירוט תמוה מאוד ומראה דעלמא ממנו כל הסוגיא דגמ' דרבה הג"ל דלחמירי דלפניו בדקו ולא חשכו ב' שערות מ"מ חיישין שמה נשאו בכל דבר המוטל לחסור תורה. וא"כ פשוט דה"ל בכל דבר העניע למלוא של תורה ולכן י"י הפמ"ג תמוה מאוד :

ואמנם הגרע"א ז"ל ח' על הקוגיא הג"ל שני הירורים. הירור האחד חירור על פי דברי הב"ש בסי' קנ"ה ס"ק ג'ט דה"ל למה למה דה"ל לחוש לשמא נשאו כגון בקטן שנמלכו בו שערות בעורו בן י"א או בן י"ב שנה דהיינו אלא שומא בעלמא ולאחר שנעשה בן י"ג שנה ובדקו אותו ולא מצאו בו ב' שערות כי אם אוחס השערות שהיו בו בעורו קטן דהיינו אלא שומא בעלמא דבכה"ג בודאי לא חיישין שמה נשאו ב' שערות לאחר י"ג ונשאו דה"ל למה לא נשאו גם השערות שהיו בו בעורו קטן דהיינו אלא לטוב השערות הבאות ממחמת שומא משערות הבאות ממחמת גדלות. וא"כ י"ל דגם הברייתא והרמ"א ז"ל מייירי בכה"ג דהיינו ב' שערות מקודם ולא נשאו דבכה"ג לא חיישין שמה נשאו ועדיין קטן הוא ולכן עדיין ח"ט מוטל חיוב רק על חביו מלך חיטך :

ועוד חירור דלפניו ד"ל דלא חיישין שמה נשאו רק במקום דעניע לחסור תורה בקום ועשה כמו לענין מילין וכיוצא בו אבל לענין תפילין דהיינו אלא בשב ואל תעשה לא חיישין שמה נשאו ולחמירי דעדיין קטן הוא ופסור מהתפילין ואיטו מוטל חיוב רק על חביו מלך חיטך כל זה הוא מל' הגרע"א ז"ל :

ואמנם לכאורה יש לחמוה על הגרע"א ז"ל הן בעיקר קושיותיו וכן על שני חירוריו. הנה בעיקר קושיותיו דהא הוא חייב מלך עלתו ומאי ענין לענין בחלן תמוה מאוד דהא דעלמא ממנו פירש"י ותוס' בבבלי (ד' כ') דעל הא דתקן שם דקטן פסור מק"ש ומתפילין פירש"י אפ"ל קטן שהגיע לחיטך פסור משום דהאם קטן ח"ט יודע לשמור טפי שלא יפח בזה ובכך תמוה עליו האם שם דהא דקטן פירש"י להבדיל דהיינו דהא דהיודע דהיודע לשמור תפילין חביו לוקח לו תפילין הרי דליכא מלך חיטך גם בתפילין ולכן

ועוד לריד להבין לפי מש"ל המהרש"ל ב"ש"ס בב"ק כפ' מרובה דסעודה בר מטה שששים האשכנזים אין לה סעודה מטה גדולה מזו ושמה יובית עליה ועשים שמחה ונותנים למקום שבה והודאה שבה הנער להיות בר מטה וגדול המטה ועושה ורואה מרב יוסף דאמר דמאן דאנור לי דאין הלבב בר"י דסוגיא פטור מן המצות עבירה יומא טבא לרבין משום דלמך ר"מ דגדול המצויה ועושה יותר משלנו מלווה ועושה והלכך כל קטן שנעשה בן י"ג דנעשה לו מלווה ועושה מה"ל לריד לעשות יו"ט ולשמוח כ"כ המהרש"ל שם. והלאה תימה דהא תימה להנער בעלמא אם יש לו מעות משלו לריד לעשות יום משחה ושמחה משום שנעשה בו ביום מלווה ועושה. אבל מה שהמהרש"ל עשה אולי היום יום משחה ושמחה הוא תמוה דלשמוח לאז מה זו עשה דהא אדרבה עד היום ה' מוטל עליו מלך חיטך מדרבנן שמתיר כל אב לתקן את

ב"מ ב"ל"ל ובסוכה ובגלגל וממייירי ללמוד תורה וק"ש ושכח כשנעשה

דמיון הדיו נפטר הוא מאלות חינוך לאחר שנעשה בן י"ג האזן יוכל להפיל עליו מזרות ויהי' הבן מחויב להבין מזרות מדרבנן האזן האזן כחטיל מזרות על בן של אחר דודלי חינוך חל מזרות :
ואבן להבין זה נאמר דמזה רחוקה לרעה האל"ה צברות (דף כ') דהא דספיקא דרבנן לקולא היינו בטמא ליסור ולית לי חזקה וליסור חל בספק דלית לי חזקה חייב כגון דלכל כות וספק חס בירך בהמ"ז או לא חייב לחזור ולברך מספק משום דלית לי חזקה חייב [והא בספק שקרא ק"ש דלית חזר וקורא למ"ד דק"ש דרבנן ק"ש שאני דלמ"ד דהוא מדרבנן הוא מלוא דרבנן לכל העולם חל במלוא דהיא דלורייחא כגון בהמ"ז חס חל כדי שביעה והלכך אפילו חס לא חל רק כות דלית חייב חלאל מדרבנן מ"מ כיון דלית חזקה חייב לא חמיינו ספיקא לקולא] והלכך בנדר"ד נמי כיון דעד הנה היה להאז חזקה חייב לחזק חס בטמא ולאחר י"ג חל ספק חס נכטר מחינוך או לא מספיקא חן לפטור משמירין האז בחזקה חייב וחמיינו דעדיין לא הביא ב' שערות והלכך שפיר יוכל להדיר עד שיביא ב' שערות מאחר דעיקר מלוא מזרות הוא דלורייחא וגם יס לו לאז חזקה חייב מדרבנן ממעידין הדבר על חזקה :

ומערתה יס לנו חירוף מרווח כל קושיית החוס' על רש"י וקושיית הגרע"א ז"ל על הרמ"א שהקשו דמאחר שמחייב הבן מה"ח לא שייך בהפלין מלוא חינוך על האז הא משנעשה בן י"ג בטל מעליו מלוא חינוך דרבנן דהא הוי ספיקא דרבנן חן להג"ל ניהא מאחר שנשאל עליו מלוא חינוך מדרבנן בדברים שיש עליו חזקה חייב מקודם ממילא חל עליו ימי חינוך מלוא חפלין מספק ואף דבהפלין ליכא חזקה חייב [ודמזה לזה מבואר בפוסקים ובגל"ח צרכות דבספק חס בירך בהמ"ז או לא לריך לחזור גם על ברכת הטוב והמטיב כיון שמוטל עליו הצרכות שחייב מה"ח מחייב נמי לברך ברכת הטוב והמטיב ואף דלגבי ברכת הטוב והמטיב הוי ספיקא דרבנן מ"מ כיון שחזר על דלורייחא חזר נמי על דרבנן :
ועוד י"ל טעם דחייב גם האז במלוא חפלין ע"פ דברי האל"ה צברות (דף י"ט) שהעלה שם דבמלוא דלחמירי הוי מה"ח גם לבבא דלחן עליו רק חייב דרבנן מ"מ חייב גם בספק ואף בדבר שאין לו חזקה חייב כגון בספק חלל וספק לא חלל וכו' יס' בהא דלא חמיינו דמ"מ חס נשים חייבות בצרכות המזון מה"ח או לא דמ"מ לענין ספק ע"ש. וא"כ בהפלין נמי כיון דעיקר חייב חפלין לגדולים הוא מה"ח והייב מספיקא והלכך גם במלוא חינוך שיש על האז דלית חלאל מדרבנן מ"מ ג"כ חייב חן בגווגא דליתא [ספיקא] ומעשה נהגלק קושיית החוס' על רש"י וקושיית הגרע"א על הרמ"א דודלי דהיכף שנעשה בר מלוא חל על שיהיה על האז והבן חייב חדש דהיינו על הבן חל חייב על כל המלוא שצחורה לעשות דשמה הביא בימיו ושמו ועל האז חל חייב חדש לחנו בחפלין משום דמשיקרא לא ה' יול לשמור חפלין חלל משנעשה בן י"ג בודלי יודע לשמור חפלין ואל עליו מלוא חינוך מספיקא שמה עדיין לא הביא ב' שערות :

ובזה נחא נמי מה שהמנהג הוא שהאז עושה סעודה ביום שנעשה בט בן י"ג והיינו משום שאז נעשו שיהיה האז והבן מזוים וששים הבן נעשה מלואו ועושה על כל המלוא שצחורה והאז נעשה מלואו ועושה על מלוא חינוך דהפלין שנהחייב בלוחז היום לחנו בחפלין והלכך יולחין שיהיה בסעודה אחת דלחן כחן חן מערבין שמה בשמחה דהכל שמחה אחת הוא להאז ולהבן :

ובזה נחא נמי גירסת הר"ף והרמב"ם והטו"ש דגרסי דמזכרין להאז שיכניסו למעש"ם והיינו שמזכרין להאז שיזכה לגדלו לבר מלוא שאז חל עליו חייב להגבי במלוא חפלין שהיא מביאה לידי מעשים טובים וכדלחמירין בטמא שזומרים קודם הגמח חפלין ולט להגמח על היד לשעבד בזה חלוא ומתשפחות לבט לעבודתו יחברך שמו ושל הראש כעד החוס שהגמחה שבחמיו עם של חוש וסוחמי כולם יהיו משועבדים לעבודתו יח"ש והרי על ידי מלוא חפלין שמקיים הבן גורם שפ"ו זה ישעבד לבו וכל כוחותיו לעבודתו יח"ש וכל מעשיו יהיו לשם שמים וממלא שפ"ו שמחך בט למלוא חפלין הוא מזהב לעשות מעש"ם ופיר מזכרין להאז שיזכה להכניסו למעש"ם והיינו ע"י שמחך בט למלוא חפלין :

ואמנם כל זה לרי' דס"ל דיתל להדיר עד שיביא ב' שערות צברות חל לרי' ב"ד יהיה דהבן דלל יסל להדיר רק

בט בר מלוא נפטר האז מכל וכל וא"כ לשמחה לאז מה זו עושה האז השמחה חט חל להבן חלל לא להאז :

ואין לומר דהשמחה לאז הוא מה שזכה לסיים היום מלוא חינוך דהיום סיים מלוא חינוך המוטל עליו וכמו שעשו יום ס"ו בלז יום נוסחה ושמחה משום שבו ביום פסקו לחתוך עלים למערכה ומזה הטעם עושים סעודה כשנסיימין מסבת וכמס"כ המהרש"ל ב"ש"ס שם. דהא ליתא כלל דא"כ האז יולחין האז והבן בסעודה אחת דהא קי"ל דלחן מערבין שמחה בשמחה דהא שמחה הבן הוא צביל שנעשה מלואו ועושה ושמחה האז משום דזכה לסיים מלוא חינוך והס ב' שמחות נמדות וקי"ל דלחן מערבין שמחה בשמחה והלכך חן נשאלים נשים צרגל משום דלחן מערבין שמחה בשמחה והיה לריך לחלק השמחה דהאז היה לריך לעשות סעודה ביום שלפני יום הגדלות שבו ביום מסיים המלוא והבן לריך לעשות סעודה לאחר ביום שנעשה בר מלוא. והדבר תמוה מילד לכחורה :

ועוד חני עומד בחימה רבתי על נוסח הצרכה שחקנו חז"ל לברך חס האז בשעת מילת הבן כשם שנכנס לבית קן יכנס לחורה ולחופה ולמעשים טובים שכבר העיר האבודרהם והוצא ב"י י"ד ס' רס"ה דהיינו מקדמין חופה קודם למעשים טובים הא מעשים טובים קדמי לחופה דמט"ט הוא מבן י"ג וחופה הוא בשנת י"ח והיין דמשיקרא מזכרין לאז על המלוא שמוטל עליו דהיינו לחורה ולחופה ואח"כ מזכרין להבן בעלמו שיזכה להיות בן י"ג שאז יתחייב בכל המלוא שצחורה מכה חזקה דרבא ולינו צרכה לאז דלדבריה האז כבר נפטר ממנו דכיון שנעשה בר מלוא בטל מן האז כל מלוא חינוך רק הוא צרכה לבן שיזכה להיות גדול ויחמייב במעשים טובים כן חירף האבודרהם :

ואמנם הימה גדולה דחירוף לא יחכן רק לרי' גירסת דין צמחרא דשבת (דף קל"ו) דליתא שם כשם שנכנס לבית קן יכנס לחורה ולחופה ולמעשים טובים דלפי גירסת זו שפיר יס לפרש דהא דמאז ומעשים טובים הוא צרכה לבן ולא להאז חלל לפי גירסת רב חללם ז"ל דגרס צברייחא כשם שהנכנסו לבית קן חכמים לחורה ולחופה ולמעש"ם. וכן כחצ הרמב"ם ז"ל ב"כ"מ מה' מילה וחס היו שם עומדין לאומרים כשם שהנכנסו לבית קן חכמים לחורה ולחופה ולמעש"ם וכו' הגירסת צמחרא ובש"ע ב"י רס"ה ולי' טסגא ו' משמע להדיא דמזכרין להאז שיכניסו למעש"ם. וא"כ תמוה טובא דמלבד דקשה מה שהקשה האבודרהם דהיינו מקדמין חופה למעש"ם חן קושיא זו יס לייבצ בפשיטות ע"פ הצברייחא דסנהדרין (ד' ע"ו) דחגיג' שם דהמשיח בניו ובנותיו סמוך לפרקן [היינו קודם שנת ה"ג צובר וקודם שנת ה"ה צוקבה] עליו הכחוב חומר וידעת כי שלום חללק וגו'. וא"כ דלדבריה מלוא על האז להשיא חס בט קודם זמן גדלות והא דתנן בן י"ח לחופה היינו חס הבן הוא משיח חס עלמו חלל על האז מוטל להשיא חס בט קודם זמן גדלות ואמנם ביוחר תמוה דמאי שייך צרכה להאז שיכניס לחוס למעש"ם דלדבריה כשגדל ונעשה בר מלוא נפטר האז מכל מלוא חינוך ונפטר מהבן לגמרי ורק דהבן הוא נכנס בעלמו למעש"ם כשנעשה בן י"ג ולא שייך צרכה ו רק להבן חלל לא להאז :

וליישב כל הקושיית הג"ל נקדים ברייתא אחת השמיה צמיר (דף כ"ס ע"ב) דחגיג' שם עד מתי מדיר חס בט צמיר עד שיביא ב' שערות דברי רבי ר"י צר"י חומר עד שיגיע לשנת מדרים [דהיינו עד שנת י"ב שנה ויום אחד שאז מדריז נבדקין] ומסקין דכו"ע ס"ל דהא דהאז יוכל להדיר חס בט צמיר חוט חלאל מדרבנן כדי לחנו במלוא דכו"ע ס"ל דמופלא סמוך לחס האז דרבנן ובהא פליגי דרבי סבר דחסי חינוך דרבנן ודחי דמופלא סמוך לחס דרבנן ורבי סבר לא חסי חינוך דרבנן ודחי דמופלא סמוך לחס עד כאן לשון הגמ' שם. והנה לכחורה חומה דנהי דרבי סבר דחוסך דרבנן מדהא דמופלא סמוך לחס דרבנן מ"מ הרי חומר רבי דיתל להדירו עד שיביא ב' שערות ומשמע דלחך לאחר שנעשה בן י"ג מ"מ כל כמה דלל חוס שביא ב' שערות יסל להדיר צמיר ואמאי הא קי"ל דחזקה דכל שביע לכלל שמים הביע לכלל סימנים ואפילו חס בדקו לחס ולא מלוא ב' שערות חיישק שמה נשח וא"כ הוי ספיקא דרבנן חס עדיין מחייב במלוא חינוך או לא דשמה ביא ב' שערות ושמו וכל ספיקא דרבנן קי"ל ולקולא חליק ופטר וא"כ האז יוכל להדיר צמיר ואל על הבן מזרות מדרבנן כחן

העצם דלמחר השם פוקד עון אבות על בנים משום דלמחר חסד העגל חסד השם כי לא חסדו בקרבן משום דהם עם קשי עורף ורק מלאכי ילך לפקד וכן כתיב ב' משפטים הנה אנכי שולח מלאך לפניך השמר מפני וגו' כי לא ישא לפשעכם וסירש' חוט מלמד בכך שהוא מן הכת שאין חוטאין ולכן פוקד עון אבות על בנים ולכן ביקש משה שילך ה' בקרביו חף שהם קשי עורף ותיבת כי בנאמן משמש בלשון חף וכן מילט ב' לא כמו שפירש רש"י דתיבת כי משמש בלשון חס ועם קשי עורף הוא מדרש למטה דלמפ"כ וסלחת וכו' ע"ש ברש"י ויהיה חסד בזה דלא וסלחת לעוונות דהקב"ה בעלמא יוכל לסלח לעוונות ולפשעים ומשום כתיב גבי זיה"ל כי ביום הזה יכפר וגו' לפני ד' וכן אחת בספרים דביו"כ יוסף הקב"ה בדן והייע משום דהוא יוס כפרה ומלאכים חף דרכן לסלח והייע לו הקב"ה דהנה אנכי מורח בריח על הדבר הזה דלמי חף בעלמי בקרב ישראל ואך בחנני דלא יכרחו בריח עם אלהי הגוים וכמו דמסיים לא חסדו, לאלהיהם בריח ואם יהיה כן לא לא חסדו עון אבות על בנים רק אם יאחז מעשה אבותיהם בידיהם ויעברו על הברית ולכן כתיב ב' כי חסדו ובנים לא יומצו על אבות והא דלמחר דעגד כל עמד חסדו נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים והייע דלימתי ניכר שהם חסדו בקרב כל ישראל רק ע"י הניסים והנפלאות שעשה הקב"ה עם ישראל למעלה מן הטבע ומה הא דניכר גילוי שכינה וכמו דלימתי דהגדה של פסח ובמרחל גדל זה גילוי שכינה ומציא רחיה מקרא דלא הניסו חלקים. ולכאורה חסדו רחיה משם על גילוי שכינה וע"כ ל"ל דיוקן שעשה הקב"ה לעינינו נסים ונפלאות למעלה מן הטבע מה ניכר גילוי שכינה וכמו שהארכתי בזה בגילוי הש"ס שלי ביומא (ד' נ"ד) בעז"ה דמשי"ה היו מגלגל את הפרוכת לעולי רגלים ומראים להם הכתובים וכן מגביהן לעולי רגלים את השולחן ומראים להם לחם הפנים שה' סולקו כסודו מן שום דסמכו עומן חקרא דיראה כל אורח ואמרינן בסנהדרין דרשין גם המסורה ומה למד ר"י בן דבאי דסומא בחדר מעיניו פסור מן הרחיה מדכתיב יראה דכד שבה לראות קד בזה ליראות ולכאורה חסדו דהאריך חסדו לראות להשכינה הא כתיב כי לא יראני האדם ומי ולכן הוסיף מהך קרא דע"כ ר"ל דלכך לראות האדם גלוס שנעשו בביהמ"ק וזה נקרא גילוי שכינה והארכתי בזה:

ואבתי פש גבן לבאר בענין המידה טובה דהקב"ה טורח חסד לאלפים [והייעו לעושים מאהבה חסד לעושים מיראה כתיב שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מלכותו לאלף דור וכדלימתי ב' דמסורה] דהקב"ה שומר זכות אבות לבנים עד שני אלפים דורות אם מעיל זכות אבות לבנים כל זמן שהאבות בחייהם והנה נראה פשוט דבחייהם לא שייך זכות אבות דהא כתיב הן בקדושו לא יאמין ולכן אין הקב"ה מייחד שמו על האדוקים בחייהם דלולי יתקלקלו חסדו דהא מילי ביומא כה"ג ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה לרובי וכתיב דקדק האדוק לא תליט ביום פשעו והלך אין סברה כלל דמוסיל זכותו של דידק לבנים בשוד האדוק בחיים וכן כשנפיהם בעולם הגשמות ג"כ אין זכות האב מוסיל להבנים להאליס מדיט של גיהנם וכדאמרינן בסנהדרין (ד' ק"ד) דברא מצי אבא חסד לא מצי ברא דכתיב ואין מילי מילי אין אברהם מילי את ישמעאל ואין יתחק מילי את עשו והא דאמרינן בסוטה פ"ק (ד' י"ט) דע"י שהזכיר דוד את אבשלום ח' פעמים בני דאסקי' משבעה מדורי גיהנם ואידך דלימתי למלאך דלתי כבר הפירו ע"י התוס' שם ותי' בתי' האלישי שכ' שם דהא דאבא לא מכה ברא הייע משום כבוד האב אין מונעין מלמסורו עם רשעים בלא חפילה חסד חפילה מועלת ודוד החפיל על אבשלום ובאמת בלא"ה מוכרחים לומר כן דהא בתי' האב לא שייך זכות אבות וע"כ ל"ל דעיקר הטעם גבי אבשלום משום דחפילת דוד הפיל לאבשלום וכן מה דאמרינן דברא מכה אבא הייע דיכול להליל האב מדינה של גיהנם ע"י מעשיו המוצים שהבן עשה כשהוא בחיים חסדו מוסיל להאב כשהאב בחיים דהא יוכל לפשע חסדו והאך חסדו מוסיל לו זכות הבן מאחר דהוא בעלמא יוכל לחק את עולמו ולפושא חסדו וכן אין זכות הבנים מוסיל כשהם בעולם הגשמות לאבות כשהאבות בחיים או הפיל כשהאבות ג"כ בעולם הגשמות דחוקא זכות אבות מוסיל לבנים ואין זכות הבנים מוסיל לאבות והא דברא מכה אבא הייע כשהבן בחיים ופושא מלח ומשפ"ט וגמלא דחסד האבות

העצם האב עומד שם בעולם הגשמות ולמה ישלם הקב"ה עומד כסל לאב וכן דבשלמא כשהבן בחיים ואחז מעשה אבותיו בידו כשהוא הקב"ה שאין הבן מחייב ביומא עולמו להחשור בחסדו ולשוב מחסדו וחולה הדבר במקרה ח"ו ולו מנגלל עליו גם עוונות אבותיו שהם עכשיו בעולם הגשמות ומישרי להבן גם בעון אבותיו דלולי דע"י זה יתעורר יותר לשוב בחסדו ולהחיותו על עונו ועון אבותיו וכמו דכתיב ב' בחקותי בתוכחה ובהודו את עונם ואת עון אבותם במגלה אשר משעו כי חף אשר הלכו עמי בקרי וכן ביום התענית יציור את אומרים ביומא חסדו ואבותיו חסדו והעצם האב פשוט דיוקן דהקב"ה פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים ועל שלשים ועל רבעים נמלא דדמי כמו שהבן בעלמא עשה העוונות של האב ולכן לרדך להחיותו גם על עון האב והא דמקדימין עון עולמו לעון האב הייע דאם לאו שפשה עוונות בעלמא מתחילה לא היו מגלגלין עליו עון האב דאך מגלגלין עון אבות על בנים רק כשחוזקין מעשה אבותיהם בידיהם חסדו האב לרדך חסדו האב חסדו ובנים לא יומצו על אבות והלך מקדים עונו לעון האב [והא שהכ"ג ביו"כ לא הזכיר ביומא הפך והשפיר עוונות אבותיו רק מאחר כפר נח לעוונות וכו' שחטאתי אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך וכן ביומא של שפיר המשתלח לא הזכיר רק שחטאתי ושעו ושפסעו עמד בית ישראל שאני האב דהאידו האב בל כפרה וכמו דלמחר כפר נח לעוונות ועל עון אבותיו לא שייך כפרה דאין כפרה למתים וכמו דאמרינן דאין חסדו בלא ללמחר מיתה משום דהחטאת בל לכפר ולא לא שייך כפרה ואף דכתיב בספרים דגם המתים יש להם כפרה ביו"כ ומשום נודרין ט"ז בעדס וכן אמרינן בהריוח (ק"ה ו') לענין עגלה ערופה דלחיה כפרה זו שחכר על יולאי מלרים מ"מ בודלי חסדו מכפר מקיבעא רק מקופיא ולכן לא שייך להזכיר זה ביומא דהאידו היה מכפר מקיבעא]:

ואמנם כל זה לא שייך רק דהבן בחיים חסדו לא בעולם הגשמות והיולא לו מדבריו דהא דכתיב פוקד עון אבות על בנים הייע חסדו האב בעולם הגשמות חסדו חסדו לא כשהם בחיים ומעשה נסתלק קושיה הרב בעל הגבש ז"ל על נוסח הברכה דברוך שפטרי דכל זמן שהאב בחיים אין הבנים נעשים בשביל האבות רק בעוד שהוא קטן דלא נעשה מלך ערבות וכשנעשה הבן גדול האב נפטר מן הערבות וממילא גם האב אינו נעשה ע"י:

ואף דקמי שמיא גילוי חסדו הביא ב' שערות לו לא ואם עדיין לא הביא עדיין הוא בכלל ערבות וא"כ האך יאמר האב בפשיטות דברוך שפטרי הא לרדך לחוש שמיא עדיין לא הביא זה חסדו קושיא כיון דק"ל דחוקה שכיון שהגיע לכלל שנים הגיע לכלל סימנים ח"כ שפיר יכול לסמוך לחוקה ודע דהא קי"ל דיכול להוילא אחרים יד"ח ולירד לפני החיבה ולא חיישינן דשמיא לא הביא ב' שערות עדיין וע"כ דסומכין על החוקה:

ולענין מש"כ דהקב"ה פוקד עון אבות עד ד' דורות אין להקשות דהא גבי מעשה העגל כתיב וזיום פקדי ופקדתי עליהם חסדאם והייע דחשד העגל שומר נפקד לדורות עולם. וכן אמרו חז"ל בסנהדרין (ד' ק"ב) דאין לך פורעניות ופורעניות שבהם לעולם שאין זה אחד מכ"ד בהכרח לישראל של על הרשון שנאמר וזיום פקדי ופקדתי עליהם חסדאם ואמר שם עוד דלמחר כ"ד דורות נעבה פסוק זה שנאמר ויקרא בלוי קול גדול לאמר קרב פקדונות העיר וכו' (יחזקאל ס') דהא חסדו קושיא דשמיא עון העגל דתקופא מוצא חסדו דהאידך לכתוב וזיום פקדי וגו' ואף דכלל העבירות הקב"ה פוקד עון אבות על בנים כשחוזקין מעשה אבותיהם בידיהם והייע משום דכשאר עבירות חסדו פוקד חסדו עד ד' דורות חסדו חסדו בעגל דהא חסדו דע"י אחר הכתוב דהחטא יהי' שמור לדורות עולם:

ובזה יחא קראי דע"י כי חסדו דכתיב ויעבור ד' על פניו ויקרא וגו' פוקד עון אבות על בנים וגו' וימאך משה ויקרא חסדו ויסתחו ופירש החוקיני בשם י"א דמשי"ה מיהר משה להשתחוה דהיה יחא שמיא יאמר הקב"ה ג"כ ועל חסדו ולכן מיהר והספיק דברי הקב"ה והשתחוה כד שאל יאמר על חסדו. ולכאורה היכי היה עולה על דעתו של משה דלמחר עוד ואכן להל"ל ח"ש דיוקן דשמיא מפי הקב"ה דלמחר וזיום פקדי ופקדתי עליהם חסדאם ה' חושש דשמיא בכל העוונות פוקד על הבנים לעולם ולכן מיהר והשתחוה [וחסדאם היתה משום שיהיה חושש משה רבינו דלמחר

בידיהם וכמו שכתבנו לעיל ורק כשהבנים קטנים נעשים על האבות משום דנעשו ערבים בעבור אבותיהם בשעה מ"ח וכמו דליתא במדרש רבי תנחומא בפ' ויגש והוצא ג"כ במדרש פשרת הדבורות באריות ע"ש :

ועל פי דברינו חלה יבואר לנו היטיב דברי המגמה דסוף עדיות דתקן שס וחכמים חומרים דתין אליהו בל לא לרחק ולא לקרב חלל לעבות שלום בעולם שנאמר הנני שולח לכם את אלי' הגציל וכו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם (מנחם ג') ולכאורה תמוה דמאי רחיק מהך קרא דיעשה שלום בעולם ומהו ענין השבה לב אבות על בנים לשלום דהא עפ"י הרוב שיח מחלוקת ופירוד נבנות בין משפחה למשפחה חלל לא בין אבות לבנים. ועוד הוהו חס נפרש דלמד מהך קרא דליתו יקרב הנבנות של האבות וכל הבנים להרדי שלה יהי' ביניהם פירוד נבנות עוד ולזה קרי קרא והשיב וממילא ויליה דיעשה שלום גם בין משפחה למשפחה מ"מ קשה דא"כ הו"ל למכתב והשיב לב אבות עם הבנים ולב בנים עם אבותם ועוד דטל קרוב הנבנות לא שייך לשון והשיב רק ויקרב. ואכן עפ"י הג"ל יבואר היטיב ונקדים בחלילה דברי המדרש דבה בפרשה וירא ע"פ ואחזה פת לחם וסעדו לבכס חמר רב אחא לבכס חין כתיב כאל חלל לבכס דהא חמרת שאין יאה"ר שולט במלכים הוא דעתי' דר' חייא שית' לבכס לחילה חין כתיב כאל חלל שיהו לבכס דהא חמרת שאין יאה"ר שולט לעמוד עכ"ל המדרש רבה. ובפסיקתא זוטרהי הגקרא מדרש לקח טוב הוסף בזה דברים וכתב שכל מקומו שנאמר לב בנ"ח אחד חין שס יאה"ר הוא וכן לע"ל כתיב שיתו לבכס לחילה משום דלעמוד לבכס יחבטל היאה"ר מן העולם וכן כל מקום שמדבר במלכים כתיב לב בנ"ח אחד חלל חלל על בני אדם ששולט בהן יאה"ר ויהי"ט כתיב לב בנ"ח בנ"ח. הו"ל חלל על בני מדברי המדרש והפסיקתא דגבי בני אדם בעוה"ז ששולט בהן שני הילכים יאה"ר ויהי"ט כתיב בהו לבב חלל לעמוד לבכס דהיה"ר יחבטל מן העולם לא יהי' בהם רק לב אחד וכמו דכתיב והסירותי את לב האבן מבשרם [והיינו היה"ר שנקרא חבן וכמו דליתא באסכה דף ג"ב] ונחתי לכם לב בשר והייט דלא יקלטו בהן רק יהי"ט בלבד והיי"ט נקרא לב בשר והשחל עולה לו דברי המשנה הכל כמין חומר נעו"ה. דזה ידוע דבזמנא"ל ששליטים ב' מיני הילכים באדם יש יכל אדם מלחמה פנימית ולפעמים מחבצר יאה"ר על יאה"ט ולפעמים להיפך דהרשעים יאה"ר שופטין והוא מתגבר על יאה"ט והולך אחר עולת יצרו הרע ועושה כל מעשים רעים שבעולם ומ"מ גם הרשעים לפעמים מתגבר יאה"ט על יאה"ר ומתחרט על מעשיו הרעים שטעה וכמו דליתא בספרים דהרשעים מלאים חרטות וממלא דליל הרשעים חין שלום בעלמיו ובלבד לעולם דלפעמים מתגבר לב האבן על לב הבשר ולפעמים מתגבר לב הבשר על לב האבן ויש לומר דהיינו דכתיב חין שלום חמר ד' לרשעים והיינו דחין שלום בחוץ לבו והיינו דכתיב נמי חמר נבל בלבו חין אלקים והיינו דהרשע דעשה חמור אחר לב האבן וסבה לבו הוא היה"ר משום דנמשך חמור אחרי' והוא לבו העיקרית חומר דחין אלקים דקן דקן היה"ר שמשית להאדם לכפר בהקב"ה חלל לדיקים גמורים יערס חסור בידם ומתגברין יאה"ט על היה"ר ויהי"ט נסחלק מהם ואין להם רק לב אחד והוא לב בשר של היה"ט והוא לבו העיקרית לכן אמרינן בספ"ק דב"ב ג' לא שלטה בהן יאה"ר אברהם יצחק ויעקב וי"ל חף דוד המלך ע"ה דכתיב ולבי מלל בקרבי ופירש"י דהיה"ר מת בקרבי והיינו דמפרש חלל כמו כי ימצא מלל כל טוע בלל חלל יש לפרש ג"כ דהלל לשון חלולים דעל נבוב לחות מארגמין חליל לחין והיינו דלבו היה הלל והסר דלב האבן נסחלק ממנו והסר המקום של היה"ר פתיו ונאול ומנוגלל יש להם שלום בעולם דהיה"ר שלהם נמשך כמות ואין לו כח נעמוד עד הי"ט. והנה שיהי' נמלא כמה פסמים דהאבות הם לדיקים גמורים ואין להם רק לב אחד של בשר ובניהם הם רשעים גמורים ויש להם שני לבבות ולב האבן הוא לבן העיקרית כמו בלחם חבית דהיה לדיק גמור ופשוט ביה רשע גמור וכן בחקירה מלך יחיד דהיה לדיק גמור ומנשה בן הכי רשע גמור וכן מליט להיפך דהאבות הם רשעים גמורים ובניהם היו לדיקים גמורים כמו לחו דהיה רשע גמור וחזקו ביה היה לדיק גמור וכן לחמן היה רשע גמור וישיה ביה היה לדיק גמור וכן פרה בזמנינו צע"פ מלא כמה אנשים דהם לדיקים גמורים אינם חללים בדרך לבויהם ומשכים חמר חלול טהור. וכן מליט

האבות לבנים וזכות בנים לאבות הם הפוכים זה מזה מן הקלה אל הקלה דזכות אבות מועיל לבנים להיטו כשהאבות בעולם הגשמות והבנים הם בחיים חלל ביה דברא מוכה להאב רק חס הבן הוא בעולם הגשמות חיו מוכה להאב רק חס הבן הוא בחיים והאב הוא בעולם הגשמות ועוד חובה נפקה"ל גדולה בין זכות אבות לבנים ובין חס דברא מוכה להאב דזכות אבות לבנים נמשך פד שני חלפים דור חלל הא דברא מוכה להאב חיו מוכה רק לחביו חלל לחי' חיו יוכל לזכות וחדש דהא חמריק במהדרין (דף ק"ד) ימשי מה לא מנו חס לחין כהדי המלכים שאין להם חלק לעולם הבא מפני כבודו של יאשיהו והיינו משום דברא מוכה חלל ענשה חין לו חלק לעוה"ב והף שחביו הי' לדיק משום דהאב לא מוכה ברה ילכאורה קשה למה לא הבן למנשה וזאתו של יאשיהו בן נט חלל וודאי דהיינו יכול לזכות לחי' חביו :

ומיהו יכ לדמות היליה דשאי גבי מנשה דכמת מנשה עדיין לא טלד יאשיהו וכבר נעמר דיינו שלא יהי' לו חלק לעוה"ב ולפיכך לא הועיל חביו זכותו של יאשיהו דהי' לאחר נור דין חלל קודם ג"ד אפשר דמועיל גם לחי' חביו :

היוצא לו מדברי' כשהאב והבן הם בחיים חין בזה המדה דטלד חמד לחלפים וכן חין בזה מה שחמרו חו"ל דברא מוכה חלל וכן כשניהם בעולם הגשמות ג"כ חיו יכול להבין זכר אבות דהיו לדיקים לבנים שהיו רשעים בעולם הזה להאיל מדינה של גיהנם דהא חמריק כהדי' דחין אברהם מלי חס ישמעאל וכן חין מועיל זכותן של הבנים שהיו לדיקים בעוה"ז להאיל לאבות מדינה של גיהנם משום דזכות בנים לאבות לא שייך רק בעת שטושה הבן מלוח ומעש"ט בעוה"ז או נהב לאב כחילו הוא עושה בעלמיו דכיון דהוא הוציאו לעולם ולכן יכול להאילו מדינה של גיהנם חלל לא שגם הבן הוא בעולם הגשמות וחיו עוסק חן במלוח ובחיה דבר יוכה להאב ומה שהי' לדיק בעוה"ז ועשה מלוח ומעש"ט שיועיל הזכות של הבן שכבר עשה להאב זה לא מליט דהמדה הוא דטלד חמד לחלפים חלל לא דיועיל זכות בנים לאבות :

וכן כשהאב בחיים והבן בעולם הגשמות ג"כ חין מועיל זכות אבות להבן להאילו מדינה של גיהנם משום דחין זכות מועיל רק להבין מן הפורעניות בעוה"ז שנגזר עליו חיה פורעניות מחמת רשעו או שנגזר חיה גזירה ח"ו שלא תבוא על הציבור או מבקשים שיזכור לנו הקב"ה זכות אבות. וע"ז נאמר טלד חמד לחלפים חלל לא שיעיל זכות אבות להאיל להבנים מדינה של גיהנם ועוד דכל זמן שהאבות הם בחיים לא שייך כלל שהקב"ה יחזיר זכרם להבנים דהא כתיב הן בקדושו לא יחמין דשחא יתקללו אח"כ וכמו דמליט ביומין כ"ג וכמו שכתבנו לעיל וכן חין זכר הבן מועיל לאב כשהאב בחיים כיון שהבן הוא כבר בעולם הגשמות וחיו עושה במלוח עוד וחמתי מתקיים מדה הקב"ה שהוא טלד חמד לחלפים וכן יתקיים מה שחמרו חו"ל דברא מוכה חלל חיו כשהאבות הם בעולם הגשמות והבנים הם בחיים חן חס האבות היו לדיקים והבנים הם רשעים חן מתקיים מדה הקב"ה שהוא טלד חמד לחלפים וכן להיפך דהא האב היה רשע והבן הוא לדיק וממילא מלוח ומעש"ט חן מתקיים מה שחמרו חו"ל דברא מוכה חלל חן חס האבות היו לדיקים חן אבות על בנים על שלשים ועל יבשים כשחמרו חן חס האבות בידיהם כבר בחרטו לעיל דג"כ חיו טהב מדה חן חס האבות הם מכבר בעולם הגשמות ולא עשו תשובה בחיים וגם לא קיבלו פונשים בחיים שחמרו חן חס האבות חן חס האבות הם בחיים והם ג"כ רשעים וכשנגזר עליהם פורעניות חן מנגלל הקב"ה עליהם גם פונש אבותיהם וכמו דכתיב בליכה הי' אבותיו חסלו ואינם ואינם פונש אבותיהם שכלטו והיינו חס הבנים ג"כ ראוי לפונש :

ועכ"פ חין מקום לקשיית הרב בעל הלבוש ז"ל שהקשה דהאריך מדבר האב בדרך שפמרי משנשו של זה כשנפשה בן בר מלוח וזה חף כשהבנים גדולים ולחמן מפשה אבותיהם בידיהם ג"כ נעשים בעון אבותיהם וממילא גם האבות נעשים על ידם משום דכתיב גם פוש לדיק לא פוז וכל שחביו נעשה על יד חן פמריס לחן במחלתו של הקב"ה כ"ה קשיית הלבוש ז"ל חלל לפי מה ש"ל חין חן קשיית חלל דכל זמן שהאבות הם בחיים חין הקב"ה שוקד פונש אבותיהם על הבנים חף כשחמרו חן חס האבות

גד ש"ס דלן צביה (דף י"ט) דלמדין שם דמחלוקה בשלמי חגיגה לסמוך ועלול רחיה לקרב ומבואר להדיא דבשלמי חגיגה מודה ב"ס לב"ה דמביאין ביו"ט ולא פליגי רק בסמיכה ולקמן יבואר חידושי נכון פ"ז בעו"ה] אבל לר' יוחנן שם דס"ל דגם בכל המועדים הן תשלומין דראשון הדורח התמימה הג"ל לדכתיבה:

ולכן נראה דה דחקו לרש"י ז"ל לפרש דהא דלמדין ב"ס דיוס טבוח הוא אחר השבת הייט רחיה וחגיגה דלפילו חגיגה חגיגה קריבה ביו"ט לב"ס וכן משמע בלמח פשטיוח לישנא דמחמ' דלמדין דיוס טבוח אחר השבת ומשמע להדיא דביו"ט ליכא טביחה כלל דלמ' חיתא דחגיגה קריבה ביו"ט גופא ה"ל לומר דיוס טבוח של השלוח הוא אחר השבת אלא ודאי דס"ל לב"ס דביו"ט ליכא טביחה כלל וכן הביאו הח"ס שם ד"ה יוס טבוח מד' הירושלמי שם דגם החגיגה חיה קריבה ביו"ט דכ"ה אמרו דלא דמי חגיגה לט"ו דנדרים ונדבות חין זמן קבוע וחגיגה זמנה קבוע והשיב ב"ס דחגיגה נמי חין זמנה קבוע דהא יש לה תשלומין כל ז' והרי להדיא דגם בחגיגה פליגי:

אך לכאורה חתמה דהא ביהדיא ס"ל לב"ס ברישא דשלמים קריגין ביו"ט ואמר שולח צביה (דף י"ט) דמחלוקה בשלמי חגיגה לסמוך הרי דמפרש ה"ס דב"ס מייירי בשלמי חגיגה וטורי דקריגין זה סתירה גדולה על פי' רש"י לכאורה והא"ס בחגיגה שם הקשו על רש"י ז"ל מדר הסברא בעלמא דלמה יגרע שלמי חגיגה משלמי שמחה דקריגין ביו"ט גס לב"ס וכמו דחקן שם ומשמע דמפרשים דהא דלמדין ב"ס דמביאין שלמים חין סומכין עליהם בשלמי שמחה מייירי ולכן לא הקשה דלמה יהיה חמיר חגיגה משלמי שמחה ותמורה דהאך נעלם מעיניהם הסוגיא דבינה הג"ל דלמדין שם ביהדיא דבשלמי חגיגה מייירי ובחמח לפי דעתם דמייירי בשלמי שמחה חין מקום לקושיותם כלל דודאי שגא ושגא דשלמי שמחה דמחירי לזכול כלל יוס ויוס ודאי מקרי זמנ קבוע דה"ל לדמות למחר משא"כ שלמי חגיגה דחין מזוהו רק יוס אחד וגם יכול לדמותו למחר משא"כ ח"ט דוחה יו"ט וכבר העיר על החוס' בזה הגאון בעל סו"א ז"ל בלבוני שהם על המשנה הג"ל [ומיהו מש"כ שם דלמ"ד דלא צפיקן זביחה בשעת שמחה ש"ס נמי הוא חין זמנ קבוע דהרי יכול לשומען מערב יוס טוב כ"ל דזה ח"ט דהא גס צליל מולאי יוס טוב הראשון מחייב בש"ס דהאל והשמחה שמונה גס הלילוח בכלל וכמו דפי' רש"י ז"ל בסוכה (דף מ"ה) וכן החוס' בר"פ לולב וערבה. וא"כ פ"כ צריך לזכור גס ביו"ט ראשון בשביל מזוהו שמחה דלילה דשלמים חין נאכלין רק לשני ימים וליה צינחם וזה פשוט וגם מה שספחך שם דלפטר דאף למ"ד דלא צפיקן זביחה בשעת שמחה ויכול לשומען מעיו"ט מ"מ חס לא שחם מערב יו"ט דמוכרח לשומען ביו"ט מ"מ דוחה יו"ט ולא דמי לשלמי חגיגה דיוכל לשומען למחר ואזי דזה זה מדר הסברא והכריח דחין חילוק מהא דמשמע דשלמי חגיגה ושולח רחיה ח"ט דוחה יו"ט לב"ס אף חס עבר כל ימות הרגל עד יוס אחרון של חג דהו חין לו תשלומין למחר ואע"פ ח"ט דוחה יו"ט ואחמם לא הביא רחיה בדרה לזה דהא י"ל באמת דביו"ט האלובן מודה ב"ס דדוחה יו"ט אבל לפנ"ד יש להביא רחיה בדרה לזה מה"ס דבינה (דף כ') דמביא ה"ס רחיה דפי' ח"ט דוחה יו"ט מה"ס ולזה מחמח נזירה מדרבנן דהא שתי הלחם חובת היום מיטא ולא דמי לא שבת ולא יו"ט וא"כ מוכח להדיא דאף חס עבר ולא אפה מעיו"ט ב"כ ח"ט דוחה אפיתו יו"ט דאל"כ מנ"ל לה"ס דלמדין מה"ס דלמח החס נמי ח"ט אלא מדרבנן בעלמא דתקט' ללפיה אחרן בעיו"ט אלא ודאי דאליא חז"ל מלשון המשנה דהאך דלחם נאכל בפחות משתים ומלשון זה משמע דח"ט במליאות כלל דיהא נאכל צו ביום וע"כ דלחם לא אפלן מעיו"ט חין מביאין שתי הלחם כלל בלוחו יו"ט של פלגה וע"כ דמה"ס לא דמי יו"ט משום דהיה אפשר מעיו"ט דאל"ה האך השמידו חכמים דבריהם במקום ציטול מ"ס של תורה ואף דמל"ס כחה פשטין דהעמידו חכמים דביהם במקום ציטול מ"ס וכמו בשופ"י ונבי לולב מ"מ הייט דווקא בגזילים אבל לא במקדש וחדע דהא יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו דאקטים אבל לא במדינה וכן צללח חס היה מל יו"ט הראשון בשבת היה הלולב מיטל גס בשבת אלא פ"כ דמה"ס לא דמי. וה"כ ה"ה לשלמי שמחה זה רחיה בדרה אף כבר כתבתי דזה פשוט דאף דיוכל לשומען מעיו"ט מ"מ פ"כ צריך לזכור גס ביו"ט בשביל אכילה דליל מולאי יו"ט וכמ"ס לעיל]:

מל"ס להיפך דהאבות ח"ס האל"ס בדרה הישר וביהם חס דריקים ומל"ס דלכ האבות ח"ט דוחה ללכ הבנים דיומין דהאבות יש להם לב אחד והא ללכ הבשר וזה לבם הפיקרית וביהם יש להם ב' לבבות וגם לבו הפיקרית הוא לב האל"ס דיומין להיפך ולוחות חשבים ד"ס להם ב' לבבות חין להם שלום דבכל ימיהם יש להם מלחמה פנימית צללו דיומין דזה גובר דיומין דזה גובר אבל לפחד לבוא ישו לב האבות לבנים ולכ בנים ישו לב האבות ויקיים בנו הכחוב ועמד כלם דריקים בין האבות ובין הבנים ולפי זה יה' שלום בשלום שיחלוק המלחמה הפנימית עדי היל"ל וכמו דכתיב ואלה האפרי ארמון מפליגים והייט דהיל"ל יתבטל מן העולם ולכל זה חון המשנה דחין אליה בל לא לרחק ולא לקרב רק לפשות שלום בשלום שגאמר והשיב לב אבות על בנים דלא כתיב והשיב לבב אבות והייט דהכתיב ר"ל דהאבות שיהו דריקים ולא יהיה להם רק לב אחד ישיב אל' לחו אלכ על בנים והייט דלמחז הבנים מן האבות להיות גס חס כמו אבותיהם ולא יה' להם ג"כ רק לב אחד של בשר וכן חס הבנים חס דריקים והאבות יהיו רשעים ישיב לב בנים על אבותם ולמחז מבניהם הדריקים להיות גס חס דריקים גמורים כמו ביהם וע"ז יפשה שלום בשלום והייט שיחלוק המלחמה הפנימית שבאדם שיהיו טלם דריקים ויה' שלום בשלום וד' יכנס במהרה צביחה אליה הנביא וישיב לב אבות על בנים ולכ בנים על אבותם ויקיים בט הכחוב ועמד כלם דריקים לשלום ירשו ארץ ב"ב חמן:

סימן נח

ראיתי להדפוס בבאן מש"כ סבבר בעו"ה בחידושי ביאור על המשנה דחגיגה י"ז בעצרת שחל להיות בע"ש וזה לשוני בחידושי:

דנה לכאורה רחיו להבין כוונת רבינו הקדוש ששנה בחגיגה פ"כ (דף י"ז ע"ה) פלוגתא דב"ס וב"ה בעצרת שחל להיות בע"ש דב"ס סברי דיוס טבוח אחר השבת וב"ה סברי דחין יוס טבוח אחר השבת דלכאורה גס בנה המלוח ובנה הסוכות שייך דה פלוגתא וכדחמי ברישא דמשנה האו בש"ס מביאין שלמים ביו"ט ואין סומכין עליהם אבל לא פלוח ובה"ל מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן וכן שמיט ג"כ פלוגתא זו כלשונה צביה (דף י"ט) הרי להדיא דב"ס סברי בכל המועדים כן דהעולות רחיה חין דוחה יו"ט ובשלמח מה דהאך למחמי זה דווקא כשחל בע"ס כבר תרליין בש"ס דחגיגה שם דלשמעין רבוחא דלפי' בע"ס דה"ל למחר מ"מ פליגי ב"ס אבל כמה דנקט זה דווקא בעצרת קשיא [וקל"ה י"ל דגם בזה ח"כ רבוחא דלא מביח צח המלוח ובנה הסוכות דודאי יסלן לדמות הבצירה לאחר השבת דהא מ"מ חון המועד הוא בזמן שטוב מלוח רחיה וחגיגה אלא אפילו בעצרת דלאחר השבת הוא חל גמור וה"ל דעודה ב"ס דלא דחיק עד לאחר השבת קמ"ל. ועוד י"ל דמשא"כ לא חנה זה בנה המלוח ובנה הסוכות משום דב' המועדים חל ח"ט חל לשלם יו"ט ראשון שלהם בע"ס דהא לא בד"ז פסח ולא חד"ז ר"ה וסוכות וזה כ"ל חידן נכון מלמד בעו"ה]:

והן אמח דל' דלשמעין שם דף ס' דבשאר המועדים כל ז' ימי החג הן תשלומין זה לזה והייט דכל יוס ויוס של ז' ימי החג יש לו חיוב בפני עצמו חס לא קרב ביום הראשון [ולכן חס היה חג ביום ראשון ונתפשט ביום שני חייב לר"ה] וגם הוא תשלומין של יוס אחמול חס היה חייב ברחיה ביום אחמול ולא הביא ולרדיה שפיר י"ל דלשמעין רבוחא דלפי' ביו"ט של פלגה דהא תשלומין דראשון לר"ה וכמו שד' החוס' בחגיגה שם (דף ט' ע"ה) והיה חמיתא דמורה ב"ס דמותר להקריב ביו"ט גופא משום דמקרי זמנ קבוע דהא עיקר מטח רחיה וחגיגה ח"ט נוהג רק ביו"ט קמ"ל דאף בעצרת מקרי חין זמנ קבוע דאף דעיקר חיובו ח"ט אלא ביו"ט לבד מ"מ חס יש לו תשלומין כל שבעה וכן חת"ס בתוספתא דחגיגה פ"כ ומייחי לה בש"ס צביה (דף י"ט ע"כ) דלמדין ב"ס לב"ה אף רחיה חין זמנה קבוע דמי שלא חג ביו"ט ראשון חגג והאך כל הרגל כולו וט' [ובתוספתא שם הגירסא אף חגיגה חין זמנה קבוע והעמק התוספתא האו בירושלמי דבינה שם האלה ד' וחגיגה פ"כ ה' ג' והבא התוספתא האו גס בחוס' בחגיגה שם ואכתיז מזה דגם בשלמי חגיגה ס"ל לב"ס דלא דמי יו"ט והא

תנינה דהא שלימי שמהה ליכא כלל בתשלומי פלגת ופלי' עולה לו המנהגה כמין חומר בעו'ה דמתחילה חיי דבש'א מצינן שלמים ביו'ם אכל אין סומכין עליה ומיירי בשלמי תנינה ובשאר יו'ם של פסח וסוכות והדר אחר דפלגת שחל להיות בע'ש בש'א יום פסח אחר השבת דבעלמא נם שלימי תנינה מידחן לפלגא שבת ושקד יום פסח הוא אחר השבת והטעם כנ"ל :

ובזה עולה לו דברי רש"י כמין חומר בעו'ה ואין מקום לקשיית החס' על רש"י ז"ל :

שוב אח"כ מלאכי בהגהות הש"ס החדשים דפס' ראש מהגאון מו"ה יעקב עמדין זל"ל שצמד ג"כ על מחזהה זו שרש"י מחלק בין חג פלגת לחג המנוח וחג הסוכה ואמנם דחק מאוד בטעם החילוק שבין שובות לפסח וסוכות ואכן לפי מה שבארתי בעו'ה למעלה הטעם פשוט בזה לכל מצין ונכון הדבר לחלק בזה ועל פי דבריו הג"ל הרווחנו בזה ליישב סתירת הגירסאות בתוספתא בפ"ב דתנינה שאבא בירושלמי דבינה ובתנינה וגם בש"ס דילן דבינה (דף כ') דבתוספתא פלגת וכן בירושלמי הגירסא אחר לכן בש"ס אף תנינה אין זמנה קצוץ ואם בש"ס דילן הגירסא תלמוד בראיה שאין זמנה קצוץ ומשמע דהתנינה מהו דקריבה ביו'ם והייט דבש"ס דילן דבינה שם מיירי לענין כל המועדים בכלל ולא פסיקא ליה למחנה אף תנינה אין זמנה קצוץ דהא ברוב המועדים ס"ל דמחנה להקריב התנינה ביו'ם ואף שאין זמנה קצוץ ולכן העתיק הש"ס ב' ד' התוספתא תלמוד בראיה שאין זמנה קצוץ דבעולת רחיה פסיקא ליה למחנה דאין דוחה יו'ם לב"ש דמשום דבכל המועדים הוא כן אכל בתוספתא פלגת וכן בירושלמי מיירי שם כולי פנייה בחד השבועות ולכן העתיק בירושלמי להתוספתא כלישנה תלמוד בראיה וכו' וזה פשוט :

ועוד הרווחנו בזה ליישב ד' בירושלמי הגרסה כלאורה בתחילת ההשקפה דהן דברים מותרין דבתחילה הביא שם לדברי התוספתא הג"ל דמשמע מיה דאף התנינה אין דוחה יו'ם ואחר כך חיקק בסמוך בהאוא פנייה מקשה היחשמי שם מאן דלא מפסיק האי קרא דדברי הימים (א') [כ"ט] וחזרו לר' זבחים באתנחתא ולפי זה משמע דהכל הקריבו למחרת אפילו זבחים ואמאי הא שלמים נם בש"ס מהו דקריבין ביו'ם אלא משום דהיו כל ישראל לוניין דהיו מרודין במיתת דוד ומרדא פסלת בקדשים וכדאמרין ביומא (דף י"ד) משום דכתיב למשחה ואבן שמעין דגם אכילה דבעלים צעין למשחה לגדולה ואין מאלות אלא ללי ובתדיל דהא חזין דפסלה סדרה בזה והבעלים נמי משולחן גבוה קצוץ וכו' שם רש"י דבינה והבאחיו לעיל . [ומ"ש דמ"ש בירושלמי דהיו כל ישראל מתם לוניין לאו דוקא אלא ר"ל מרודים כ"כ הגמ"מ בפ"ג מהלכות אכל ה"י וע"ש ובש"ס ושם הכהן ס' ל"ד שהאריכו בזה] ומיהו שוב ראיתי שאיט רחיה כלל דאף דבעלים מרודים מותרים לאכול קדשים מ"מ נם הכהנים היו מרודים ואסורים להקריב והוא ק"ו מאכילה] ולכאורה חסמה דהא לעיל בסמוך הביא בירושלמי לדברי התוספתא דתניא שם דאף התנינה אינה קריבה ביו'ם לב"ש משום דתנינה נמי אין זמנה קצוץ כמו ט"ז וא"כ מאי מקשה ואין שלמים ביום כב"ש כו' בתמיהה והלא האמת הוא כן דאין שלמים ביום אכל לפי מה ש' לעיל דאף בעלמא דלסוד איט אלא מדרבנן דהא חזין להדיא דהאזרה התירה להקריב שלימי תנינה ביו'ם של פסח וביו'ם של חג הסוכות ופשוט דה"ה בעלמא דמה"ת לא שייך לחלק בין פלגת לשאר המועדים ורק דחז"ל אסרו בעלמא משום דכיון דאין זמנה קצוץ איט לאיחלופי במו"ק ופשוט דגזרת חכמים עדיין לא היה צימי דוד ושלמה דתקנה זו לא נתקן רק צימי בית שני ושפיר מקשה ואין שלמים ביום כב"ש ומיהו שוב ראיתי דכלא"ה מקשה שפיר דהא כבר כתבנו לעיל דבשלמי שמהה מהו ב"ש דקריבין ביו'ם דהא אין לו השלמות למחר דבכל ימות החג צריך לאכול שלימי שמהה דהכל והשמהה שמונה וא"כ זמנה קצוץ בכל יום ובקרא דר"ה משמע דהכל הקריבו למחר ואפילו שלימי שמהה דהא דכתיב ויזבחו לר' זבחים ומשמע דכל הזבחים הקריבו למחר ושפיר מקשה ואין שלמים ביום בתמיהה :

ונראה דהא דבברי ב"ש דבינה דהא דכתיב ומנחתם ארוח חג לר' לא קאי רק לתנינה ואף דכתיב לר' למד מקרא דר"ה דכתיב ויזבחו לר' זבחים דמה כאן זבחים אף להלן זבחים ואף דר"ה מדברי קבלה לא ילפינן מ"מ איט אלא גי' מילתא בעלמא דה' לר' קאי לזבחים :

ואמנם יש ליישב כל הקשיית הג"ל על רש"י ז"ל בחדא מתחיל בעו'ה והוא דרש"י ז"ל סובר דחז"ל בכל המועדים זולת חג השבועות בודאי קרב התנינה ביום טוב נם לב"ש דהא בהדיא כתיב בתורה גבי חג הסוכות ב' אומר ומנחתם ארוח חג לה' והך ארוח קאי על יו"ט הראשון הכי בהדיא התירה התורה להקריב ביו'ט אך דב"ש סברי דלא התירה התורה רק התנינה דכתיב ומנחתם תנינה אין עולה רחיה לא וב"ה סברי לר' כל דלר' וגם העולות בכלל וכן בחד המנוח כתיב ב' ב' ומנחתם ארוח חג לה' וקאי נמי על יו"ט ראשון וכו' דאיתא במכילתא ב' ב' ב' שם במקומו [ובט"א ז"ל בתנינה י"י כתב כן מסבירא דנפשיה וכבר חמה עליו מר אחי הגאון ז"ל בספרו ראשית ביכורים (ד' י"ג ע"ב) בשולי הגליון דלא עיין דכ"ה להדיא במכילתא ועי"ש שהאריך קלה בזה] וכיון שיש קרא מפורש להחיר בחד המנוח ובחד הסוכות לא היה יכול ציד החכמים לאסור ואף שיש קלה סבירא לאסור מדרבנן וכו' שישאר לקמן בסמוך אי"ה מ"מ כיון שהחירו מפורש בתורה אין יכולת ציד החכמים לאסור וכו' ש' הט"ז ב' מקומות בל"ה וביו"ד בס' קי"ז ס"ק א' [והטעם שהחירה התורה בשלמי תנינה שפי משחי האדם בעלמא דלסוד מה"ת וכדאיתא בש"ס דבינה הג"ל ואף דשם ג"כ יש אכילה הדיוט כ"ל דהטעם דשלימי האם דאין האפיה מן המנוח ורק עיקר המנוח הוא החטפה עם הבכשים ואכילה והלכך כיון שיכול לאפות מעיו"ש איט דוחה יו"ם דאף דיש בזה אכילה הדיוט מ"מ כהנים ובעלים משולחן גבוה קא זכו וביו'ם כתיב לכם ודרשין לכם ולא לגבוה אכל גבי שלימי תנינה עיקר מנחתם היא הזבחה ועיקר חיובו הוא ביום ראשון דווקא ומכאן ואילך איט אלא מלך השלמות ומקרי זמנה קצוץ והלכך התירה התורה ביו"ט והא דלסוד בשבת כ"ל דאיט אלא מדרבנן דרבנן חשבוהו כמו דאין זמנה קצוץ ורק ביו"ט דיש קרא מפורש להחיר לא היו יכולין לאסורו אכל בשבת דליכא קרא מפורש להחיר היה יכולת צידם לאסורו ומ"ד דס"ל דט"ז קרבין ביו"ט כ"ל דלא דמי לשחי האדם דאיט נאכל אלא לכהנים וכהנים וודאי משולחן גבוה קצוץ ולכן נמנע מלכס ולא לגבוה משא"כ נו"י דנאכל לבעלים ואף דגם דבעלים אמרינן דמשולחן גבוה קצוץ וכו' וכו' ש' רש"י דבינה (דף כ"א ע"א) ד"ה כהנים מ"מ האמת הוא שלהם דהא יכולין לקדש האשה בזה וכו' ש' החס' שם ד"ה אכל ובב"ק (דף י"ב ע"ב) ד"ה וא"א למעט ארוח מלכס ולא לגבוה דכיון דהמנוח שלהם שפיר קרינן ביה לכם [ועוד כ"ל והוא העיקר לפענ"ד דהפלוגתא אי ט"ז קרבין ביו"ט אי לא פליגי בזה גופא אי אמרינן בחלק הבעלים דמשולחן גבוה קצוץ ולא מקרי ממון בעלים או לא ועי' בשיטה מקובצת בב"ק (ד' י"ב) שהביא כמה דעות חלוקות אם לאחר שחיטה נמי מקרי ממון בעלים לר' הגלילי לענין נזקין וקרבן שבעה הפקדון ולענין לקדש בו את האשה או לא וחליא בחילופי הגירסאות אי גרסינן שם במסכתא אלא מחמת כהונה שאני ולפי גירסא זו משמע דלגבי שלמים אין חילוק כלל בין מחיים לאחר שחיטה וגם לאחר שחיטה מקרי ממון בעלים משא"כ לג' דידן דלא גרסינן אלא רק דהג' הוא מחמת כהונה קאמרת וכו' ח"כ אדרבה משמע דהחילוק שמילק הש"ס בתחילה בין מחיים ובין לאחר שחיטה לא מקרי ממון ומודה בזה ר"י הגלילי דלא הו' ממון בעלים ע"ש הט"ז דו"ק] :

ואמנם כל זה בחד הפסח וחג הסוכות דכתיב קרא מפורש להחיר אכל בחד השבועות דלא כתיב קרא בהדיא והלכך אף דמה"ת בודאי מותר דהא האקשו כל המועדים זה לזה וגם אין שום טעם לחלק ביניהם מ"מ חז"ל מלאו מקום לאסור בחד השבועות וטעמא דבא איכא לחלק ביניהם דבחד הפסח וסוכות דכל ימות המועד חייבין בשלמי שמהה אם נדחה להקריב שלימי תנינה למחר במוה"מ לא יהיה הגירא כלל דרובא בשביל שלימי תנינה דהא האזרה יאמר דשלימי שמהה הוא ואף דלא רואים דהיום זכוח יוחר מאתמול מ"מ יאמרו דלמלא חילקט ליה היום אורחין מרובין ונריך לבשר הדבה וזכוח בשבילם וכעין זה מליט בסוכה (ד' כ"א) לענין השלמות דאכילה ליל יו"ט ראשון דמקשה שם הש"ס משלים במו"ק אילימא צריפתא סעודה דיומא קא אכיל אלא מאי ישלים ישלים צמיני תרגימא הכי דצריפתא אין זה השלמה רק צמיני תרגימא. אכל בנ"ד דאדי ואדי בשר נינהו איט כיכר כלל דהא השלמה ולכן לא ראו חכמים לדחותו מיו"ט ראשון משא"כ בעלמא דשמהה איט טהר רק יום אחד בלבד ולמחר חל הוא שפיר כיכר דהא השלמה לשלמי

ונוכה בולנו יחד לעלות לציון ברנה ולראות את פני השכינה שלש פעמים בשנה אביה"ר :

אחרש"ת הרמה בלתי להפיר על מה דשמעט מפיו ביום ה' העבר בעת שהייתו על שמחת יושליון ושמעתי כמה חר"ת ובחור הדברים שמעתי ממנו טעם נכון מאוד על מה שלא הזכר בליווי דעשיית הבגדים כפי' חלוקה גם בגדי כה"ג של יום הכיפורים והיו חלוקים מבגדי כה"ג של כל ימות השנה [וכן מראה מלשון הרמב"ם ז"ל ברפ"ח מה' כלי המקדש שכתב שם בגדי כהונה שלש מינים בגדי כה"ד ובגדי זהב ובגדי לבן. ואח"כ כתב בהלכה ג' בגדי לבן הם ארבעה כלים שמשמש בהם כה"ג ביוה"כ הרי דחלקין הם במין מבגדים של כל ימות השנה. ואח"כ דברי רבינו ז"ל אלו ל"ע דהלא באמת לא היה שום חילוק בגדי לבן של יוה"כ משאר כל ימות השנה רק באבנט דביוה"כ היה של צץ ובכל ימות השנה היה של כלאים ואח"כ לא שייך ע"ז לומר דהיו ג' מינים ואולי משום דמסיים בהכחנות של יוה"כ של שמירתו ובין הערבים היו לריכים שיהו שוים שלשים מינים ונפק"ל בגמ' מדכתיב דר דר דרשין שיהו מובחר שבבד ואח"כ היה שינוי גם בכחנות וע"י במשנה למלך שחמה דמפסיות המשנה והגמ' דזמא משמש שכל הבגדים של יוה"כ היו לריכים להיות יקרים ביותר מכל השנה וק פירש רש"י ז"ל בהדיא ומסיים דדברי רבינו לריכים אלו חלמוד. ואח"כ לפי פירש"י היה שינוי בכל הבגדים ביקרות]:

ותירין כת"ר נ"י דמשום דכל עיקר הטעם דכה"ג אינו משמש בבגדי זהב ביוה"כ הוא משום דלין קטיגור נעשה סניגור וזה נשחנה לאחר שעשו ישראל את העגל אבל בעת הליווי שנלפסו משה על עשיית המזבח ובגדי כהונה היה בארבעים יום הראשונים דקודם עשיית העגל ואז לא היה שום שינוי באמת בין יוה"כ לכל ימות השנה :

והנה כבר אמרתי לו אז כי תירוצו כת"ר נ"י לא נהירא לי כלל דהרי כל עיקר השינוי בבגדי כה"ג של יוה"כ מכל ימות השנה לא היה רק באבנט והרי באבנט לא היה זהב כלל גם בכל ימות השנה ומה חילוק יש באבנט בין קודם עשיית העגל לאחר עשיית העגל והדרה הקושיא לדוכתיה ואין מקום כלל לתירוצו כת"ר נ"י :

ואמנם באמת צריך להבין דלמה היה באמת משונה האבנט של יוה"כ שהיה של צץ דהלא באבנט לא שייך כלל טעם דלין קטיגור נעשה סניגור וע"כ אינו צריך לטעמו של הירושלמי כפי' בא לו כה"ג בהלכה ב' דגרסינן שם ולמה בבגדי לבן א"ר חייא בר' אבהו כשירות של מעטן כך שירות של מטון מה למעטן ואיש אחד בחוכם לבוש בדים אף למטון כחונת דר ילכש וכו' במדרש רבה ביקרא פרשה כ"א ויראה. שלום הירושלמי כיון יוסף בן יוסף כה"ג בסדר אחת כונת שידר שם עומד ומשמש כמלאך מיכאל משרת ופשוט שכיון להירושלמי הג"ל שהיה נלמד לשמש בבגדי דר כמלאכים [וכ"ה בש"ס בקדושין (דף ע"ב) הראש ח"ח שבבבד דומים למלאכי השרת ופירש"י לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת דכתיב והאיש לבוש הבדים] ולפיכך היה נלמד שהאבנט יהי' ג"כ של צץ והדרה החמיהה לדוכתיה דהא טעם זה של הירושלמי שייך גם קודם עשיית העגל :

ובאמת ליישב קושיית כת"ר נ"י היינו יכולין ליישב בפשטות בדרך אחר ע"פ המבואר בר"ן בפ"ק דר"ה ובכל הספרים דהטעם דהוקבע יום עשרה בחש"י ליום סליחה וכפרה הוא בשביל שבו ביום נתרמה הקב"ה על מעשה העגל ואמר להם סלחתי וכו' ביום ירד משה רבינו מן ההר עם לוחות האחרונות ובשביל זה הוקבע אותו היום ליום סליחה וכפרה ואח"כ בעת הליווי על עשיית המזבח ובגדים שהיה במ' יום הראשונים עדיין לא נלפסו אז על מלוא יוה"כ דמ"ש אותו היום מיומים. ולפיכך לא החזיר כלל שם הבגדים של יוה"כ דעדיין לא היה מלוא יוה"כ בעולם וכן מבואר להדיא בש"ס בגמ' (דף ס') דפ' אחרי מות נאמר באחד בבית ביום שמתו שני בני אהרן הרי דלא נלפסו על מלוא יוה"כ והקרבנות שלרד להקריב באותו היום עד אחד בניסן. ובה נסתלק לגמרי קושיית כת"ר נ"י ואף דכתיב כפי' חלוקה וכפר אהרן על קרטתו אחת בשנה לא נכתב לליווי שלרד להוציא על קרטתו אחת בשנה דהרי הליווי נכתב באחרי מות ולמה הולך לכתוב כן וע"כ דלא נאמר רק לליווי שאסור להקריב ולהוציא עליו דם וזה מה שהיה נלמד להוציא

ועפ"י הדברים שכתבתי לעיל דיש חילוק גדול בין פסח וסוכות לבין חג השבועות במצינת ס"ו לב"ש דאף דב"ש מודו דבבב הפסח ובבב הסוכות המצינה קריבה ביו"ט ולא נזרו בה רבנן מ"מ במה השבועות ס"ל דאף המצינה אינה קריבה מתרי טעמי שכתבתי לעיל בעז"ה. יחישב הרבה תמיהות שחמה הסורי חזן ז"ל באבני שהם לש"ס דתגינה (דף י"ז ע"א) על רש"י ז"ל הג"ל דהקשה שם דהאיד שביק רש"י ד' הש"ס דין דמפורש בכ"מ דתגינה מודו ב"ש דקריבה ביו"ט כגון במגילה (דף ח') דתגינה שם תגינה וכל זמן תגינה מלאהין ומפרש ר"א דתגינה בשבת ועולת רחיה אפילו ביו"ט דזמן תגינה מלאהין ומ"מ ב"ש היה הרי להדיא דביו"ט הוא זמן תגינה גם לב"ש רק דלא חל בשבת מלאהין ונקט שיטת הירושלמי ואכן לפמ"ש אינו קושיא כלל דיל' דהחם מיירי במצינת ס"ו דפסח וסוכות והא דלא הזכיר בבביתא לענין תגינה עזרת דגם כשתל בחול מלאהין היינו דזה לא הולך לאשמעינן דהא משנה ערוכה היא עזרת שחל להיות בע"ש בש"א יום טובות אחר השבת וכמו שפי' רש"י דאפילו המצינה קריבה אחר השבת מדאמר בלשון יום טובות אחר השבת ומשמע להדיא דביו"ט אינו יום טובות כלל אפילו למצינה ולא הולך הברייתא לאשמעינן דהא בא לאשמעינן רק חידוש דין לענין עולת רחיה לב"ש דמלאהין דמן המשנה דבילה ומצינה י"ז היה יש לפרש דמיירי בעולות של נדרים ונדבות בזה ס"ל לב"ש דלא קרב ביו"ט וכו' אף בזה פליג וס"ל דע"ז קרבין ביו"ט [דהא לרשב"א בבילה שם אמר בבביתא דב"ה פליגי אף בשלמים שאין של יו"ט דביא ואח"כ יש מקום לטענה דעולות נמי מיירי בעולות שאין של יו"ט קמ"ל הברייתא דב"ש פליג אף בעולות של יו"ט] ועוד יל' דקמ"ל הברייתא חידוש דין גדול דהא דאמרי ב"ש במשנה שם דאבל לא עולות היינו ביו"ט ראשון דיסל להקריב בחוה"מ אבל ביו"ט האחרון דהו חין לו חלומין יכול להקריב ביו"ט וכן ברייתא ס"ל דב"ש לא חסרו מה"ח דהי הוה חסור מה"ח לא שייך לחלק בין יו"ט ראשון לאחרון דהא מ"מ היה יכול להביא בחוה"מ וכל דבר שאפשר לעשות מאחמול אינו דוחה יו"ט וכמו בפסח ומילה וקצירת העומר וכמו שהוכיח שם הסו"א ז"ל באבני שהם אכן הברייתא ס"ל דב"ש לא חסרו רק מדרבנן משום דיכול לאחר אבל אם כבר עבר כל ז' ימי ההג ולא הקריב מודו ב"ש דקרב ביו"ט האחרון ועולת דאמר שם בבילה דב"ש נפק"ל מקרא אינו מפרש הברייתא כרב אשיטא רק מפרש כרבא שם או כרב אשי שם :

וגם מה שהקשה הסורי אכן עוד שם על רש"י ז"ל מהמשנה דתגינה (דף ז' ע"ב) יו"ט הראשון של פסח ב"ש חומרים מן החולין וכו' חומרים מן המעשר הרי דס"ל לב"ש בהדיא דשנמי תגינה קריבין ביו"ט ואכן לפי מ"כ אין מקום לקושייתו כלל על רש"י דרש"י והירושלמי לא מיירי רק ביו"ט של עזרת ואדרבה משם רחיה לפירש"י דאל"כ מ"ש פסח דנקט וכן אמת דבגמ' מקשה שם דמ"ש פסח דנקט וחי' הש"ס דקמ"ל דווקא תגינה ס"ו אינו בא אלא מן החולין אבל תגינה י"ד בזה אף מן המעשר משום דתגינה י"ד לאו דאורייתא. אבל באמת י"ל דהש"ס מקשה דלמה נקט פסח ולא נקט נמי במה הסוכות אבל בפלגת בוודאי לא מלי מיירי ומיהו לפי ח' הש"ס דהולך למחתי זה בפסח למעט תגינה י"ד חין מכאן רחיה לדברי רש"י אבל קושיא בוודאי ליחא וכל זה ג"ל דרור בעז"ה ואף דלין הלכה כב"ש מ"מ נימא טובא לדינא כמה שכתבנו לפי מה שכתבנו בספרי אמת דלפתור לבוא יהי' הלכה כב"ש. וז"ל אותן חגשים המקיימים ושלמה פריס שפחית וחומרים כל סדר העבודה בכל יום ויום רבותיט מסדרי החפילה חקטו לומר במוסף ושם נעלה וגדלה ונשתחוה לפניך ככתוב בתורה נראה דבעז"ה ל"ל למחר באהרן חג טעם הוה דהא לעתיד לבוא יקריבו העולות ותגינה למחר :

הגלע"ד כתבתי בעז"ה שלכמה הבהן מו"ץ דפ"ק ודילגא .

סימן נח

בב"ח יום א' שמונה ימים לחודש ניסן שנת תרפ"ח לפ"ק

לכבוד יורדנו ה"ה הרב הנאון האמיתי תהו"ב פוע"ה צדיק יסוד עולם שכ"ת מו"ה ביאיר ביכל נ"י אשר היה אב"ד רק"ק שאמ"י צ"ו - יהי' ד' עמו ובכל דרכיו ישיביל ויצייל ויזכה לחיות במהרה ירושלים בבניינה וביהמ"ק בני על חילו ומכוננו ולהקריב קרבן הפסח בזמנו

משים דכתיב והם יקחו את הזהב חלמא דעשו אחס ממונים וגבאים לשמור את הזהב ואת החלמא וכו' :

ונראה לי עוד דגם הניווי שגטווה משה שיקח סמים נטף ושחלת לקטורה וק שיקחו שמן למאור לא היה רק כדי לחק בן את המזבח ואת המטרה וכמו דתן במנחת (דף מ"ט) ש"ן מחברין את מזבח הזהב חלמא בקטורה הסמים של בין הערבים [ובצריחה] חיתא של שחר ומסקין דחנאי חלמא ולא מזבח העולה חלמא בתמיר של שחר ולא את השולחן חלמא בנחם הפנים בשבת ולא את המטרה חלמא בשבעה נרות בין הערבים וכן כתיב ב' פקודי בלמח וישם את המטרה וכו' ויעל הצרות וכו' וישם את מזבח הזהב וכו' ויקטר עליו קטורת סמים וכו' ויתן את השולחן וכו' ויעד עליו עך לחם וכו' שלא ללקחו חלמא לחק כלי המשכן. ולכן לא היה צריך להיות משל ליבור בשחפות וכו' נסתלק מה שהקשה כח"ר למ"ד דקח לך משלך הכי כתיב קח לך סמים נטף הא קטורת הייתה בזה משל ליבור ודחק ליישב. ואמנם לפי מש"כ יוחא דלא טה למשה ליקח סמים רק לחק המזבח חלמא לא להקטיר להקטיר בכל יום היו צריכין ליקח מהצרותה שנתרמה בלחך בניסן וכו' נחמא נמי מה דבשמן המשחה כתיב שמן משחת קודש יהי זה לדורותיכם והייט משום דבכל הדברים הסמים של קטורת ושמן המאור לא ללקח רק לפי ששם כדי לחק המטרה והמזבח חלמא שמן המשחה ללקח גם לדורות משום דשמן המשחה לא היה נלכך להביא משל ליבור וכו' נחישב הכל בעו"ה :

ואמנם עדין פש גבן לבאר מה דלא החבר דנחמא חסים למדנה כדי לעשות לחם הפנים ועוד דהיי לא הי' לחם חסים במדבר כמו דכתב רש"י שם במנחת (דף מ"ה ע"ב) דמשו"ה חן החס דמ' שנה שהיו ישראל במדבר קרבו כבשים בלח לחם משום שלא היה להם חלמא מן. והיחזר חמיה דהחוס' הקשו שם על רש"י מה"ש דמנחת (דף ל"ה) דמוכח שם שהיו עמיהם לחם הפנים והדבר מתמיה דלמחי הארצו להקשות על רש"י ממשמעות הש"ס דמנחת דטפי הו"ל להקשות על רש"י ממקרא מלא דפ' פקודי דכתיב שם ויתן את השולחן בזהב מועד וכו' ויעדו עליו עך לחם לפי ה' וכו' וכן מחזיקי כה"ג דכתיב ב' את חלמא וכו' קרבן חלמא וכו' חלמא יקריבו ל' ביום המשח אותו עשרית האליה סולת מנחה תמיד וכו' וכו' דהקריבו חבית כה"ג גם במדבר וכו' סחירה גדולה על רש"י ז"ל ומה הארצו להקשות ממשמעות של הש"ס דמנחת :

ואמנם אחר הציון בזה ל"ל למד על פי הא דלמחין ביומא (דף ע"ה) על קרא דהס הביאו אליו גרבה צבוק צבוק מלמד שירד להם עם המן חברים טובות ומרגליות וכן הביאו ראיה מהא דכתיב והגשילים הביאו וכו' פלה דהייט גשילים ממש וכו' וכו' דהעבים הביאו חטים מתם כדי לאפות מהם לחם הפנים וכמו דלמחין במנחת (דף ס"ט) דחטים שירדו בעבים כשרים למנחת ואמחין שם דהדבר היה נמלא כן גם בזמניהם כדערי פייטא דנחמא ליה חס כיזי חטי בתלמא פריס וכו' וכו' דגם בזמן המן ירדו להם חטים פ"י העבים כדי להקריב מנחת לחם הפנים [ולפי פירש"י שם שירדו עם המטר חן להקשות דהאך כשרים להקריב למנחת הא כל המנחת בלוח מלך והמטר מחמץ דהא חטי קשיא דיל דחזין דלא נחבקט ובפרט בחטי דשרירי ולא שכיח כלל דחמין] וכל זה ללחם הפנים הבא בשביל חטך חלמא לדורות לר"ך שיהיה משל ליבור שפיר מקשים החוס' על רש"י מה"ש דמנחת ד' ל"ה דשם מוכח דהיו מקריבין לחם הפנים כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר וע"כ שקט חטים מחגרי נכרים וראו דלא נחבקט ובפרט במו"ש רש"י הסעם דמשו"ה קרבו כבשים בזה השטות בלח שהי הלחם משום דלא הי' להם מן זה ביומא חמיה דהא שהי הלחם היו בלוח חמין ושפיר יכלו לקטת מחגרי נכרים [ומיה ליישב דברי רש"י ל"ל דאפשר דס"ל דמשו"ה דשחמא הם טמאים וכדחמין בפסחים ד' מ' דהקמחין והסלחות של נכרים של נכרים טמאים ואפשר דה"ה חטים שלהם משום דמן הסעם לוחחים לחם] :

ודא דכתיב גבי חביתין דהי' קרבן חלמא וכו' ומשמע דהקריבו במדבר י"ל דלא הקריבו רק ביום חנוך וכמו דכתיב זה קרבן חלמא וכו' ביום המשח אותו חלמא חביתין של כל יום ויום אפשר דלא הקריבו במדבר ועוד אפשר דללכך חטך גם מהמן היה מותר לאפות לחם הפנים והא דכתיב ב' מאור ולקחת סלח ולפית לוחה הייט לדורות וכו' שמים שם בפסוק קודש קדשים הא לו מן ה' חק שולח וכו'

לחות עליו ביו"ה"כ לאחר שיטמו וכו' דמסיים יפכר עליו לדורותיכם משום דעדין לא נטפו על יו"ה"כ רק לדורות יהיה כן ולכן כתיב לדורותיכם :

ובלמא חמיה על חירוט של כח"ר נ"י הפלא ופלא דהלא ע"כ עיקר קשייתו הוא על קרא דעשיית הבגדים הנזכר ב' פקודי דאלו על לוחם הבגדים הנזכר ב' חלמא כתיב סחמא גבי חבנט דההך חבנט חמשה מעשה רוקס ולא הנזכר כלל בלוחה דהיה של כלאים וע"כ צריך למד דחמיר למשה רבינו בע"פ דלר"ך לעשות של כלאים. וכו"כ קשה לכאורה דלמחי לא הוזכר בחורה בפירוש דלמחיה דלר"ך לעשות משל כלאים כמו דכתיב בעשייה ב' פקודי. וכו"כ חרבה י"ל דמשו"ה כתיב סחמא דלמחיה על שני מיני חבנטים דבכל ימות השנה של כלאים וביו"ה"כ של בוך וכו"כ על קרא דלוחה לא קשה כלל ועיקר הקשיא הוא על קרא דעשייה דלא הנזכר רק דעשו חבנט של כלאים חלמא חבנט של יו"ה"כ שיהיה של בוך לא הנזכר כלל ועל קרא דעשייה לא יתכן חירוט כלל דהייט הפשיה היה למחרת יו"ה"כ שירד משה מן ההר עם לוחות האחרונות דכבר עשו ישראל את העגל והיה נלכך ביו"ה"כ לשטה את הבגדים והדבר החמירה לזכותיה חלמא לפי חירוט פולה על נטון גם קרא דעשייה דאף דלא נהלה הקב"ה לישראל והקבע יום של עשרה בחשיר להיות יום כפרה לחרות מ"מ עדין לא הקבע יום הכיפורים להחטאות בו ולהקריבו בו קרבנות רק יום אחד בניסן שאו נאמרה פ' אחרי מות ח"כ בעת עשייה עדין לא ידע משה שיהיה יום עשרה בחשיר יום הקרבנות קרבנות לפי ולפנים ושלמך הגה"ג לבגדי לבן :

אך עדין פש גבן ליישב להמ"ד דיומא (דף ו') דסובר לחבנטו של כהן הדיוט בין של כל ימות השנה ובין של יו"ה"כ היה של בוך ח"כ הדבר מחמיה דלמחי לא הוזכר בעשייה דעשו חבנט של שם בלבד בשביל בני חלמא :

ואמנם ל"ל ליישב גם זה לפי מה דלמחי בשו"ה הרא"ש ז"ל בכלל י"ג דין כ"ח דכהנים הדיוטים ביום מוכס דגם כה"ג והיו צריכין לשמש בשנונה בגדים וכו' ישב מה דלמחי במדרש דמשו"ה מוח שני בני חלמא משום דהיו מחוסרי מעיל והדבר מחמיה דהא היו כהנים הדיוטים ולחן משמשין רק ב' בגדים והצריח מזה דביום מוכס היה דינם כה"ג ועפ"י זה יוחא הכל דמראה דכל עיקר הציוו על עשיית הבגדים לא היה רק לחק בהם חלמא ובניו וכמו דכתיב ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחרי למשה בזה ולמלא בם את ידם ולחלוקה חמיה דהאך לא הזכיר דויהיה הבגדים לעבוד עבודה בזה וגם לא שייך השלשן דהיו לבניו אחרי דמשמע דיהיה לכל בניו ובאמת לא היה רק כה"ג אחד חלמא דהא דהאך אשר דברתי דכל הציוו שגטווה משה לא היה רק לחק את המשכן ולחק חלמא ובניו לעבודה חלמא על עיקר העבודה שצריך בגדי כהונה לא נעשה אז וכו' נחישב ג"כ קשיית כח"ר נ"י במאי דלא הוזכר בגדי כה"ג ביו"ה"כ דבגדי כה"ג לעבודה לא הוזכר כלל בחורה בעת הציוו והלכך לא הוזכר רק חבנט אחד של כלאים לחק בהם חלמא ובניו :

והמעם נ"ל משום דבגדי כהונה היה צריך להיות מתרומת הלשכה וכמו שמבאר ביומא (דף ל"ד) והלכך כל בגדי כהונה הנעשה לעבודה היו צריכין לבוא ממחצית השקל שחטת ישראל אז בשביל לזרז העבודה ובניו דכתיב ולקחת את כסף הכיפורים ונתת אותו על עבודת חיהל מועד וכבר מבואר בירושלמי בריש שקלים דהטעם דמ"ח ניסן ואילך צריך להקריב מתרומה חדשה כחמיתא דכתיב ויהי בחידש הראשון בשנה השנית בלחך לחודש הוקם המשכן וחגי עלה ביום שריקם המשכן ב' ביום נתימה הלשכה עכ"ל בירושלמי וידוע דעשיית המשכן וכליו ובגדי כהונה היה למחרת יו"ה"כ ולא היו יסלין לעשות אז בגדי כהונה לעבודה דעדין לא נחרמה הלשכה ולפיכך לא נעשה אז רק הבגדים שנטפו לחק ובגדים חלו לא היה נלכך לבוא משל ליבור דלא היה עליהם רק קדשת המשכן וכליו והמשכן וכליו לא היה צריך לבוא משל ליבור כמו שאמר כח"ר נ"י בעלמא דהא לא מלע בחורה דכל יחיד ויחיד שהתנדבו על המשכן והבגדים שמסרום לליבור :

ובמה שלמד לי כח"ר נ"י דמשו"ה כתיב והם יקחו את הזהב ואת החלמא והייט שחטת להם כדי שיצו בשביל ליבור דלא לאו הכי למה היו צריכין הם ליקח נראה דנעלם מכת"ר נ"י דברי הש"ס דב"ב (דף ח') דמפיק מיהא דלחן שררות על ליבור פחות משנים

בש"ע בסי' רכ"ט ולקח ללחם כל הדעות ראו ונכון לומר בחחילה ברוך עושה בראשית ואח"כ תיכף ומיד יאמר עושה מעשה בראשית ומי שיראה לומר קודם הברכה הגני מוכן ומזומן לברך על ההמה כמו שז"ל חז"ל בודלי הדעות בידו וכן ראו ונכון ואמר הברכה יאמרו כל הקהל קאפיטיל י"ט השמים מספרים עד סוף המזמור ואחר שסיים הש"ך המזמור יאמרו מזמור ס"ז למנצח בנעים ואחר זה מזמור קכ"א שיר למעלות אשא עיני אל ההרים. ואח"כ יאמרו מזמור קל"ו והוא הלל הגדול ויאמרו אותו פסוק בפסוק עד אח הירח ויכבדים לממשלות בלילה כל"ח ועד בכלל. ואח"כ מזמור קכ"ג הללו אל בקדשו. ואח"כ יאמרו הפיוט אל הדון על כל המעשים פסוק בפסוק כמו שאומרים בבית עד שרפים ואופנים וחיות הקדש ויאמרו אותו בקול רם ובנעימה ואח"כ יאמרו תיכף שמך ה' אלוקי יתקדש ויכבד מלכותו יתפאר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת חתך מושיענו על כל שבת מעשה ידך ועל מאורי ליל ששית יפארוך סלה. ואח"כ יאמרו מפסוקי התורה בפי' בראשית מיום רביעי ואח"כ בנביאים בירמי' ל"א ליה כה אמר ד' נוחן שמש לאור יומם וגו' ובישעי' ס' ס' לא יהי לך השמש לאור יומם ולטובה הירח לא יאיר לך וגו' עד בעתה לחישנה. ואח"כ יאמרו הבריתא דברכות נ"ט זה טעמה חנו רבנן הרואה חמה בתקופתה אומר ברוך עושה בראשית ואימתה אי אמר אביי כל המניח ועשירין שנין והדר מחזור ופלה תקופת רסן בשבתא באורחא דתלת עבי ארבע. ואח"כ יאמרו מבריתא דפרק שירה שמש אומר שמש ירח עמד זבולה לאור חילך יהלכו לטובה ברוך הניחך ואומר קומי אורי כי בל לורך וכבוד ד' עליך זרח. ואח"כ יאמרו עליט לשבת בכוונה גדולה ואח"כ יאמרו קדש דרבנן וד' יאמרו לברך עוד על החמה בשנת חרפה הבע"ל בירושלים עה"ק חתן:

ועד שכתבתי לעיל דאם אינה נראית ההמה כלל בתוך ג' שעות עדיף טפי לברך לע"ע בלא שם ומלכות ואם תראה אח"כ לאחר ג' שעות עד קודם חלוה יוכלו לברך פעם שנית בשם ומלכות הנה מלחתי בשערי השובה להגאון מוהר"א מרגליות ז"ל שכל דאין לעשות כן דשמה הלכה כהר"א ד' דבכל הברכות שהוכחו במשנה דברכות בפרק הרואה ובהביריתא דלשם טוליה בלא שם ומלכות הן ואח"כ כבר יאיר בברכה שצריך בתוך ג' שעות בלא שם ומלכות ושם כשיברך אח"כ בשם ומלכות יא' ברכה לבטלה ולכן עדיף שפי שלא יברך כלל בתוך ג' שעות רק ימתין עד חלוה אם תראה יברך בשם ומלכות ואם לא תראה יברך בלא שם ומלכות כ"כ בשע"ה שם וכל דבריו ז"ל חלו לא נהירא לי דאם באתו לחוש לדעת יחיד האין פסא דיש לברך עד חלוה בשם ומלכות ולמה לא נחוש לדעת הלבוש והפמ"ג והפמ"ג לדעתם הו"ל ברכה לבטל' וע"כ ל"ל כיון דכבר הסכימו האחרונים שכל אחריהם לברך לא משגיחין בהו ואח"כ כ"ש דא"ל לחוש לדעת הראב"ד ז"ל שדבריו נדחו מכל הראשונים. ועוד דמש"כ דאם לא תראה יברך אז בלא שם ומלכות זה ג"כ אינו נכון דהא אז הוי ס"ס לפסור דשמה הלכה כהלבוש וסייעתו ושמה הלכה כהח"ס דאם אינה נראה כלל ח"ל לברך חפילו בלא שם ומלכות. ולכן כמו שכתבתי קן נראה לי עיקר:

ועוד ראויה לכתוב בזה שהעיר בשו"ת משאח בנימין סי' ק"ה דהא כל זה דאמר אביי דאימה הוי כל כ"ח שנין וכו' אינו אלא לפי תקופת שמואל דאמר דלין בין תקופת לתקופה אלא ז' שעות ומתאם ישנה ההמה הוא שם"ה יום ורביע חבל לפי מה דקיי"ל כחפפה רב אדא תחזור ההמה לנקודה הראשונה כנו שהיתה בעת הביראה בכל תקופת ניסן שבראש המזמור הקטן של י"ט שנים והוא לן לברך ברכה זו בכל י"ט שנים כבר הוצ' בעלמ' יפה דנהי דבכל י"ט שנים תחזור לנקודה הראשונה חבל אינו חל לעולם באורחא דתלת עבי ארבע ולפיכך לא שייך לברך זה משא"כ בתקופת שמואל אישא תרחי חדא שההמה חוזרת על נקודתה בכל תקופת ניסן שבראש המזמור כאשר היה בעת הביראה ועוד שהתקופה טפלה בתחלת ליל ד' כמו שהיה בעת הביראה:

ומה שיש להקשות דהיכי עבדין תרחי דסתרי אהדי דלעין הברכה עבדין כשמואל ולעין משנן התקופת ויציור השנים חנו שומכין על משנן דרב אדא ללא קשיא הוה דהכי נמי לעין משנן השנים קיי"ל כר"א דאמר בתפרי נברא העולם ולעין התקופת קיי"ל כר"א דאמר בנימן נברא העולם כ"כ בשו"ת משאח בנימין שם והנה חירן זה דמוק מאוד דהאם שאני דכבר חירן ר"ח בתום בריה (דף כ"ה) דאלו חלו דברי אלקיס סיים הם דתפרי עליה במשנה לבראות

ואינו דבר ללמד דנהי לשלם חבל לא עתה במדבר וכן בחביתין ג"כ כחיו חק עולם ואח"כ דמק עולם הייט משל עולם גם כאל יס לפרש קן דלחם הפנים בא משל ליצור דווקא הנלע"ד כחבתי בעז"ה:

ב"ד ירדו הדו"ש ומברכו בברכת כהנים

שלמה הכהן ט"ז דפ"ק ווילנא.

סימן ס

ראיתי להרמ"ם כאן מש"כ בעז"ה ברין ברכת החמה בעת התחלת המחזור הגדול בשנת ר"ג לחמה.

דגה כאשר שהיית ה' והגיעו לזמן שנה זו שנת הרכ"ז שהיא תחלת מחזור הגדול ר"ג לחמה שחל בה הקופת ניסן בתמשה ימים לתדש הזה. באורחא דתלת עבי ארבע — [הייט פונקט — 6 דער זינער — דינשטאג פ' מטרע ד' ניסן פאר נאכט] בלוח יום ושעה ורגע שנבראה ההמה בששת ימי בראשית ולכן ביום ד' פ' מטרע ה' ניסן בבוקר מחיבין כל הקהל לברך ברכת עושה מעשה בראשית בשם ומלכות — ועיקר זמן הברכה הוא לברך בשפת האן דווקא אך נמשך זמנה עד ג' שעות זמניות על היום [וביום ה' ניסן הבע"ל דזמן האן אז הוא לערך — 30 — מיטט — ארץ שעה — 6 יכולים לברך עד — 45 — מיטט ארץ — 9 —] ואף אם תהא מכוסה בעבים אך שהא יכרת רשע ההמה מבין העבים ג"כ יש לברך בשם ומלכות — אך אם יבא יום המעון ולא תראה ההמה כלל וכלל אז יברכו בלא שם ומלכות [וכן נראה להדיא מד' שו"ת זרע חמה חת"ס סי' כ"ד והגאון בעל הפמ"א ז"ל בחלק ב' סי' ל"ח הפריז על המידה וס"ל דיש לברך גם בשם ומלכות דעל אור היום נמי מברכין ולא בעינן ראיית החמה כלל וכלל אך למעשה לא סמך על דעתו ופמ"א בלא שם ומלכות בודלי יס לברך ודלא כהח"ס בופר סימן כ"ו דחיד הוא לגבי הגאונים ז"ל הפמ"א והארע חמה ובפרט כי השם ברכה לבטלה ליכא בזה כלל] ולס נחמנו ולא ברכו בזמן הג"ל מ"מ יולין לברך בשם ומלכות עד חלוה [כ"ה דעת ההוס' יו"ט בספרו מלבושי יו"ט על הלבוש וכן הסכים עמו האלי' רבה בסי' רכ"ט. וכן כתב ה"ט"ב בספרו דגול מרובה בסי' רכ"ט שכן עשה מעשה בעלמ' בשנת תקמ"ה שצריך קדוש לחלוה בשם ומלכות וכן העיר בשנת תלמודו הגאון מו"ה אלעזר פלעקלעס ז"ל בספרו שו"ת השובה מאהבה ודחו דעת הלבוש והפמ"א והפמ"ג בשחי' ידים] — לפיכך ביום ד' ה' ניסן הבע"ל לריכין כל הקהל להשכים בבוקר קודם האן החמה וליכך לחמה הרים גבוהים אשר ממזן לעיר כנו בנאויגאלרד או בפאזעלאקט וכדומה שזכרנו לראות משם את האן ואם תתראה ההמה אז חפילו אם תהא מכוסה בעבים קלושים בלוחן שלכל הפחות תהא ניכרת רשע ההמה מבין העבים יברכו מיד ברכת עושה בראשית ואח"כ יאמרו כל הקהל כפי הסדר שנכתוב להלן:

ואמנם אם לא תתראה ההמה אז כלל וכלל אזי יאמרו כל הקהל לעיר לקרות ק' ז ולהפלה אך לא יחפלו רק מנין אחד כדי שיוכלו כל הקהל לחזור תיכף אל המקום אשר עמדו שם בתחילה ולהמתין אלי תתראה ההמה בתוך ג' שעות זמניות דהייט קודם — 45 מיטט ארץ 9 ואמנם אם יגיע סמוך לזמן הזה ועדיין לא תראה ההמה כלל וכלל אז יברכו כל הקהל הברכה בלא שם ומלכות ויאמרו ג"כ כפי הסדר שנכתוב להלן ואח"כ יאמרו לביתם ואם תחזור והראה השמש קודם שעה 12 אז יאמרו כל אחד לברך הברכה בשם ומלכות ה' בביתו ביחידות או בשוק כי אז נראה השמש גם ברחוב בתוך העיר ולא יאמרו רק הברכה לבד כי שאר הסדר כבר אמרו בתחילה וסדר אמירת הברכה כך הוא — בתחילה יאמרו כל הקהל קפיטיל הללו חת ה' מן השמים וס' עד ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור [ויטו לאחד מהקל שיהי' לש"ן שסיים בסוף ומחזיק הכל עד שסיים הש"ך עד חק נתן ולא יעבור כדי שיאמרו כל הקהל הברכה טולן כחמה ולא יאא אחד מקדים ואחד מאחר] ואח"כ יאמרו כל הקהל בקול רם ובנעימה קדושה ברוך הוה ד' וכו' עושה מעשה בראשית [וכן אמר דהמשנה דברכות (דף נ"ד) ובביראה (דף נ"ט) גבי ברכת החמה ויתא ברוך עושה בראשית וכו' היריפא ברי"ף ובירמב"ם פרק י' מה' בריתם הלכה י"ח ברוך עושה בראשית וכו' וכל ספרי הפוסקים ז"ל ראשונים ואחרונים לחן מספר וכו']

עברי לה והיה בזמן רב הנה ורבה דלא נתייחד עדין סדר העיבורים שחוקן הלא הגשיל האחרון והיה מודמן לפעמים שגם תקופת רב ארץ נחלחל אצל לאחר שיתקן סדר העיבורים משולם איש מודמן כלל שתקופת רב ארץ יתאחר ותקופת שמואל שמתאחר לא איכפז לן משום דבדולח איכא אביב וליכא רק חסרון של איחור התקופה וזה לא איכפת לן דהא קיי"ל דעל אחת מהן אין מעברין:

ומשיב עוד המשאלת בנימין ועוד דאט מעברין בשנה שמינית של מחזור ולפי חשבון של שמואל היה לנו לעבר בשנה חשיפית שאלו שנת חמה יחירה על האבנה חודש ימים ולא שנת השמינית אצל לחשבון דר"ב ארץ בשנה השמינית חמה יחירה על האבנה חודש ימים כשתדקדק בחשבון של שמואל ור"ב ארץ עכ"ל. הנה מאוד אי חמה על גלון כמחור הארץ יתאחר מלפניו שניה גדולה מו דלפני ל"א דאדרבה תקופת רב ארץ קודמת לתקופת שמואל והאך אפשר דהיא תתאחר יותר והא דבשנת השמינית מעברין הי"ט דאט לא היינו מעברין היה נמשך גם תקופת רב ארץ עד שיחשב בניסן. וכבר אמרין ע"ז בש"ס ר"ה ג"ל דלריך לעבר משום דליכא חרתי לרישוחא אביב ותקופה אצל בשנת הששה עשר למחזור וכן שנת החמישית למחזור דאז ג"כ נמשך תקופת שמואל עד לאחר הפסח מ"מ לא מעברין משום תקופת רב ארץ מחליל קדם הפסח והאלך אף תקופת שמואל הוא עיקר מ"מ כיון דליכא רק חסרון תקופה לא מעברין דקיי"ל דעל אחת מהן לא מעברין וכל זה פשוט וברור. ולפי זה נחבטל דברי המשאלת בנימין מכל וכל:

ואבן בעיקר המחלוקה של תקופת רב ארץ ושמואל מלבד חירון של מר אחי הגלון ז"ל ל"ל לתרן עוד בהקדם מה שתקט מסדרי התפילה לומר בפיוס דהכל יודך דבוקס תלוי רקיע מולח חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה דמשמע דבליילה עולה החמה למפלה מן הרקיע והקב"ה הולך להוליח אותה ממקומה בכל יום ויום וכן הלבנה נכנסת ג"כ ברקיע והרי אלו רוחים בחוש דאיט כן דבליילה שוקעת מתחת להקרקע ונראית להיושבים על שטח הקרקע שאלד השני מדור הארץ והרי מ"ל בעלמם אמרו בפסחים דף ל"ד שחכמי לומות העולם לומרים דבליילה חמה מאכנת מתחת לקרקע ואמרו על זה דנראין דבריהם מדברית שהרי בליילה משיטת רוחות וכו' שהיו לדבריהם האך יסדו בחפילה להיפך ועוד חומה על מה דאמריק ביומא דף כ"ט דחמה מנסר ברקיע כחש המנסר בלרזים וכו' דהולכת מתחת לקרקע האך מתסרת חת הרקיע ובחמה שגם במדרש רבה בראשית יתחא פלוגתא אס המאורות תליין ברקיע וכמו דמשמע פשיטת הכתוב ויתן לאחם חלקים ברקיע השמים לו דתלויין בלחיר ולריך להבין במחל פלגי וגם לריך להבין במחל דנקרא השמש במקרא בשני שמות דפסח קורא אותה שמש כמו דכתיב כי בא השמש וירח לו השמש וכן בכל החזרה לא הזכיר רק שמש וירח דוק ותשכח אצל צנז"חם הזכיר בשתי שמות דפסח נקראו בשם שמש וירח ופסח נקראו בשם חמה ולבנה וכן בכתובים:

ועוד יש להעיר דמליט שני כתובים בישעיה הסותרים זה את זה בישע' ס' ס' כתיב לא יח' לך עוד השמש לאור יומם ולבנה הירח לא יאיר לך וזה' לך ד' לאור פולס ואלקך לתפארתך ומשמע בהדיא מכתוב הזה דהשמש והירח יתבטלו מכל וכל ולא יסרכו להם כלל דהש"ת בעלמו כביטול הוא יח' המאיר לעולם ואלו בישע' כ"ד כתיב ומפרה לבנה ובושה חמה כי מלך ד' לבואה בזה ליון וירושלים ועד אקמו כבוד ומשמע בהדיא דמאי או יאירי לשולס כמקדס רק ד' פשו ויכלמו המאורות ויתבטלו מתפארתן נגד המאור הגדול שנקבל מאלה הש"ת בעלמו והיות חומה דש"ס דפסחים ד' ס"ח לא מקשי הגמ' רק מקרא אחרינא דכתיב בישע' ל' וזה' אור לבנה כאור חמה ואור חמה יח' שבעתים כאור שבעת הימים ומאריך כלן לימות המשיח וכלן לשו"כ ולשמואל דאמר דאין בין השו"א לימות המשיח וכו' כלן במחנה שכינה וכלן במחנה לדיקים וחזק דהש"ס מפרש לקרא דמפרה לבנה ובושה חמה כפשוטה דהמאורות בעלמם יתפרו ויכלמו ודלא כפירש יונתן בן שוואל דמפרש דקא על האומות שובדי חלילים דהם יבשו ויכלמו וכן פי' רש"י והמלכות שם ולפי פי' יונתן אין החמלה לקשיית הש"ס ופי' דחז"ל מפרשים לקרא כפשוטה וא"כ מה מאריך דאין במחנה שכינה וכלן במחנה לדיקים אצל מ"מ מה יטע לקרא השלישי דכתיב לא יח' לך עוד השמש לאור יומם ולבנה הירח לא יאיר לך ומשמע שאל יאירי לעולם כלל והסב"ב הזה הוא מכתש לשני המקראות דקטני

לברוח ולא נברא עד יסון ולכן יסד הקליר צגשם של שמיית פלרת כר"ל ונבטל של פסח יסד כרבי יאשע ע"ס. אצל הלא לענין תקופה דקיי"ל לענין הילך החמה מ"מ אס התקופה נמשכת כר"ב ארץ ע"כ דליחא דשמואל ואס אחת כדשמואל ע"כ דליחא לר"ב ארץ וגם חירן ר"ח ז"ל לא שייך האל דמחל שייך בזה מחשבה ומעשה:

אבן מר אחי הגלון ז"ל בספרו ראשית ביכורים בהקדמת הספר שנקראה בשם ברנה ראשית כתב דשני התקופות אחת הם ואין כאן סתירה כלל ואחל לפי מה שכתבו החוכמים הקדמונים שיש אחת נטייה לגלגל המזלות מקו משה היום בכל פה מטעם ללד לפון סעוד. וא"כ י"ל דשני התקופות אחת הם דוודלי המופת והחש משד כי מן הרגע אשר תחיל החמה לגמות מקו השנה ללד לפון סעודם בתחילת הקיץ עד אשר תחזור לבוא על קו משה היום בסוף ימי האורף מלד רוח דרום איט רק שס"ה יום וששה שעות פחות ד' מיטס וא"כ בקירוב כמו תקופת רב ארץ [ומימות הבריאה עד זמן הזה עולה ההבדל בכמו י"ח יום ובזמניט קדמה תקופת רב ארץ לתקופת שמואל י"ח יום מקדס אכן תקופת שמואל נמשכת מן הרגע אשר תחיל החמה לגמות מעל ראש מל סלה לפון עד אשר תחזור לשנה הבאה לראש מל סלה מדרום ושיעור מהלך זה שיהיה שס"ה יום ורביע מסוים ובה ח"ס הכל דקביעת העיבור וגם יום השנה בכל מקום הוא רק על זמן הקפת השמש ומזרחת לקו משה היום אצל ברנה החמה בתחילת המחזור של כ"ח שנה הוא רק על הקפת השמש לראש מל סלה וזה איט אלא מכ"ח שנה לכ"ח שנה כ"כ מר אחי הגלון מ"ה ב"ל ל"ל ז"ל שם ובדף כ"ה חזר וביאר באריכות מפלג לשני התקופות אלו ובראיה נכוחות מספרי החוכמים הראשונים והנה כל המשיין בדבריו ז"ל אלו יראה דדבר ד' בפיו חמה. ור"ה גדולה לדבריו דהרי צנז"חא קחשיב נמי דהרואה לבנה צנזורה ופירש הכתובים ז"ל בפ"י מה' ברכות הלכה י"ח דהייט כשתחזור לבנה לתחילת מל סלה בתחילת החודש ולא תה' סטה לא לפון ולא לדרום וכו' הרי דכל עיקר חוב הברכה הייט בעת שגישו המאורות לתחילת מל סלה כמו שהיה בעת הבריאה ורק דבשיקן שיהא ג"כ בלוחו יום ורגע שהיה בעת הבריאה וגבי חמה דיעק דבוא מל"ח שין לב"ח אצל גבי לבנה לא ידעין אימתי חוצת למל סלה וגם שחאה מסון בלוחת דהלת עהי ארבע ולפיכך אין מזכרין עליה:

ועפ"י דברי מר אחי הגלון ז"ל ה"ל יש לדחות הראיה שהביא המשאלת בנימין דתקופת רב ארץ עיקר מהא דאמרין צ"ה (דף כ"ח) דאס משכה תקופת סבה עד שיחשב בניסן עברה לבהיל שחא ולא תהא לא דכתיב שומר את חודש האביב שומר אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן וזה איט רק לפי חשבון תקופת רב ארץ דאס לפי חשבון תקופת שמואל הא מליט כמה שנים דמשכה תקופת סבה עד אשר תצ הפסח ולמה לא מעברין והיכא לא הוקבע רק ז' סיפורים במחזור קטן הא לפי דברי הש"ס ג"ל הלא לן לקבוע ח' סיפורים ולכן הכיח מה דקיי"ל כהקפת רב ארץ. ואכן לפי דברי מר אחי ז"ל דשני התקופות אחת איט רליה של כלום ונקדים בתחילה מה שהקשו החס"י שם הא בשביל התקופה ללד אין מעברין והאריך לתקן בין [תקופת חשיר לתקופת ניסן ושבו הקשו כיון דמקרא קא דרשי אלא והא מ"ס בין תקופת חשיר לתקופת ניסן ושאלו בקושית ובחמה שחמיה טעמה היא לכאורה ואמנם המשיין בדברי הרמ"ה ז"ל בהשגותיו על הרמב"ם ז"ל בה' קידוש החודש בפ"ד הלכה ב' יראה דקשיית החס"י לק"מ דכתב שם דכיון דמשכח תקופת סבה עד שיחשב בניסן בודלי לא יחא אביב ג"כ ועל שנים מהם מעברין ועוד דאס משכח תקופת סבה עד שיחשב בניסן משכח נמי תקופת חסון עד בחר הא ואלך מעברין ע"פ [ויפירש ההשגה פיין במנחה אחרן על סעודתין שלפני הרמ"ה ז"ל ה' הגי' ברמב"ם דאף על תקופת חשיר בלחוד מעברין ועל זה בל להשיג ע"ס] ופ"י דבריו ז"ל לק"מ דבתקופת סבה דמשכח איכא גם חסרון דאביב ועל שנים מהם מעברין אצל בתקופת חשיר דליכא רק חסרון אין מעברין ואין מקום כלל לקשיית החס"י:

ועפ"י יל ולשולס תקופת שמואל עיקר והא דמנין דנמשכת תקופת סבה עד אשר תצ הפסח היינו דבתקופת שמואל אף דנמשכת ללחך האז מ"מ האביב בא צמח ועל אחת אין מעברין והא דאמרין דלי משכח תקופת סבה עברי לה מיירי בתקופת רב ארץ דלי משכה

דישמי' כ"ד וז' דהם משמע דלדור לעולם רק דבמחנה לדיקים יחוסף אורם של החמה והלבנה יחד ממה שה' בתחילה ובמחנה שניה לא יחזר אורם כלל ויחזקו מחזקתו נגד האור של השניה :

וליישב כל הג'ל ג'ל בהקדם מה שמלחמי בהקדמה לפרקי דר"א להגאון הר"ל ז"ל שהביא בשם הגאון המקובל מו"ה משה חיים לואטו ז"ל בפירושו על האידרא כח"י שהפיר ג"כ על כמה מחמרי חז"ל מה שחמרו ב"ב שולם להסדרה הוא דומה וזיון שביע ממה לל קין מערבית לפנות נכפפת ועולה מן הרקיע וכן יסדו חכמי כנ"ג בטעם הכל יודוך הפותח בכל יום דלתות ששרי מזרח וצוקע חלוי רקיע מוליח חמה ממקומה ולבנה ממזמן שבה דהא כלול יודעים שהרקיע מסבב העולם מכל ד' והשקיעה של השמש אינה אלא ירידה למטה ואין נ"ייר שנכנסת למעלה מן הרקיע וביאר שם ליישב דברי חז"ל כי חש"פ שהגלגלים והכוכבים הם נשמים הגה בחוכם מחלכש פנימות מהשרשים בסוד סעירה של העציה וכל מה שחמלל בדברי חז"ל בענין השמש והכוכבים שאינם עומדים לפי הגלגל לעינינו מדבר הכל בפנימיות שלהם עכ"ל בקולר וכן הביא שם מש"כ הגר"א ז"ל בביאורו לספר יצירה על מה שאמרו חז"ל בש"ס דפסחים ד' ז"ד שהכרחי לעיל שחזר רבי דנחמן דבריהם מדבריו וכו' הגם שבחלוטת הוא כדברי חכמי האומות עכ"י יש פנימיות בחמה שאינה נראה והפנימיות של החמה כלילה עולה למעלה מן הרקיע ועוד כתב שם שמלל בחוססת הר"ש למסנה ש"כ שכבר עמד ר"ח ז"ל על טעם הכל יודוך שסודו לומר צוקע חלוי רקיע וכו' והאל חז"ל בטעם אמרו שגלגל דבריהם מדבריו וחיכות של ר"ח ז"ל נוכל לפרש בשתי אופנים או ע"ד הגאון מו"ה משה חיים לואטו או על דרך ש"כ הגר"א ז"ל :

והנה הף שידוע לכל שאין אט רשאים לחדש דבר מעלמית בעניינים כאלו כל זמן דלא נמלא לזה מקור מפורש בתלמוד ובמדרשי חז"ל דמלן סליק לעילא לברר אחיתת הדברים אך אחר שראיתי להגאונים הג"ל שכתבו שיש לחמה עוד חמה אחרת פנימיות והיא עולה כלילה למעלה מן הרקיע ובודאי יש להם מקור לזה מספרי חכמת האמת או מסוד ה' ליראיו ולכן עליהם תמכתי יחדותי לתרץ כל הקושיה הג'ל קלח בדרך אחר ע"פ הקדמה אלה מהש"ס דמצינה דף י"ב ויש קלח מקום לומר להגאונים הג"ל כוונת ג"כ לזה וכמו שאבאר בעז"ה :

והוא דהנה בש"ס דמצינה שם גרסינן אמר ר' אלעזר אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם לופה צו מסוף העולם ועד סופו כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנז מהן שנאמר וימנע מרשעים אורם ולמי גנז לדיקים לפתח לבא שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב ואין טוב אלא לדיק שנאמר אמרו לדיק כי טוב ע"ש וכן כתב רש"י בחומש על הפסוק וירא אלהים את האור כי טוב חז"ל אף בזה אש לריבם לדברי אברה ראה שאינו כדי להשתמש בו רשעים והבדילו לדיקים לפתח לבא והוא מדברי הש"ס דמצינה הג"ל וכו' במדרש רבה על הפסוק הג"ל :

וגיל דלון הכוונה דגנז לדיקים לעוה"ב אבל בעוה"ז אין העולם נהני מאורם כלל דלון זה שברא כלל שנסתכל המאור הראשון מפעולתו לגמרי דברי כל פיקר הבראה של המאורות אינו רק לעוה"ז דאלו לפתח הרי כתב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולבנה הירח לא יאיר לך וגו' וא"כ למה חלית והפעלת ברא הקב"ה למאור הראשון [ומה דאשריק בנדרים ד' ח' דלפתח לבא וירא הקב"ה חמה מנחיקה לדיקים מתעבדים בה ורשעים ירחיקו בה יחבאר בסמוך בעז"ה] :

ועוד קשה דלם איתא שהמאור שנברא ביום ראשון אינו ששה פעמים שבינו בעוה"ז כלל נמלא דהקב"ה מפיל קלח במסכה בראיתו דכל הגלגלים הנבראים הם משתמשים ושושן רחן קום לעולם חיים הבראה ואין ואלו מאור הראשון שהוא תביב מאור שהיה יכל האדם לראות אורם בה מסוף העולם ועד סופו נהני וטען באלו הדינים ואינו ששה כלום :

ולכן ללא דמסתמינן לומר דבר שיש מה שלא מלאה בשם מדרש ממדריש חז"ל היינו לומר דהמאור הראשון ששה פעמים גם פכיו ולדבריהם שהשמש והירח שגלגל

ליושבי הארץ הם מקבלים אור מהמאורות שנבראו ביום ראשון שהשמש שברא הקב"ה ביום רביעי הגלגל לעיניו מקבלת אור מהשמש שנברא ביום ראשון וכן הירח שנברא לו מהירח שנברא ביום ראשון [ואפשר שכל זה כוונת הגר"א ז"ל והגאון ר' משה חיים לואטו ז"ל שהשמש יש לה מאור פנימיות מה שאינו נראה לו והייט שהשמש מקבלת אור מהמאור הראשון שהיא נקראת מאור פנימי שהיא נחנה באלור החיים ואף שהם לא כתבו כן רק במאור השמש מ"מ י"ל כן גם במאור הירח וכמו שאבאר לקמן בעז"ה] רק שעלם המאורות הם גמורים באלור החיים והיינו דהם נחונים ברקיע השני הנקרא רקיע ואינם נראים כלל ליושבי הארץ והשמש והירח הנראים לעינינו על הארץ עומדים באלור שכן ויילון לרקיע השני ומה דלמר ר"ל בחגיגה ד' י"ב רקיע שבו חמה ולבנה נוכחים ומלכות קבוצין שנאמר ויתן אלהים אלהים ברקיע השמים וכן איתא במדרש רבה בראשית פרשה ו' היכן גלגל החמה ולבנה נחונים ברקיע השני שנאמר ויתן אלהים אלהים ברקיע השמים ור' פנחס בשם ר' אבהו אמר דמקרא מלא הוא בנחמ' אזה עשית את השמים שמי השמים וכל לבאם היכן הוא כל לבאם נחונים ברקיע שהוא למעלה מן השמים [ור"ל ברקיע השני הנקרא רקיע שהוא למעלה מן השמים הנקרא וילון] וכן מה דאמרין שם דגלגל חמה יש לה נרחיק שנאמר לשמש שם חולה בהם ובירכה של מים לפניו בשעה שהוא יולא הקב"ה מתיש כמו שלא ילא וישחף את העולם ולע"ל הקב"ה מערעלו מנחיקו ומלחט צו את הרשעים וכו' וכן אמרין בנדרים ד' ח' דלעמוד לבוא הקב"ה יולא חמה מנחיקה לדיקים מתרפאין בה והרשעים נדונים בה וכן מה דאיתא בפ"ק ביומא דמפני מה אין קולו של אדם נשמע היום כדרך שנשמע כלילה מפני גלגל החמה שמסבב ברקיע וקולו האך מסוף העולם ועד סופו וכן איתא במדרש שם א"ר יהודה את סבור שהוא שף ברקיע ואינו אלא כמסר הזה שהוא מסבב בצץ ע"ש ג"ל דהכל מיידי במאור הראשון שנברא הקב"ה לדיקים לע"ל וזה נחיצו שהוא נחון ברקיע השני ואינו נראה לו כלל :

אך השמש והירח הגלגלים לוי הם מקבלים קלח אור מהם ביום שרקיע הראשון הנקרא וילון נכנס שהיה לתוך חיקו וכמו שפירש"י בחגיגה דע"י שילון נכנס לנרחיקו משו"ה האור נראה וכל היום החמה הפנימיות דהיינו החמה שברא הקב"ה ביום ראשון היא מנסרת את הרקיע השנית שנקראת רקיע מפני שלריכה להקיף את העדור וע"כ מוכרחת לנסר את הרקיע אבל כלילה החמה והלבנה הפנימיות הם עולים למעלה מן הרקיע ושם ג"כ הם סובבים את כדור הרקיע השני ואינה לריכה לנסר את הרקיע ובעת הצוקע הקב"ה חלוי הרקיע השנייה ומוליח חמה ממקומה ולבנה ממזמן שבה כדי שהיא נאלל מאורם להשמש והירח שלמטה להאיר לעולם כולו וליושבו. [וזמן התחלת הלילה והתחלת הצוקע נחשב הכל על אופק של א"י וכמו שמתבאר בספרי החוכמים וכו' בזה הטיב בס' נחמד ונעים בשער השביעי ובספר אור היום להגאון האדיק מו"ה ארי' ליב לייפקין ז"ל אב"ד דק"ק קרטימנא] :

ואם כוונתי על האמת בזה יש מקום לומר דכל מקום שהאמר בדברי הגבאים בלשון חמה ולבנה כוונת הכל על המאורות שברא הקב"ה ביום הראשון ולכן נקראת חמה מפני שהיא חמה ביומם וחדש דאמרין בש"ס דמדרים הג"ל דלעמוד לבוא הקב"ה יולא חמה מנחיקה לדיקים יחפדת בה והרשעים ירחיקו בה שנאמר כי היום בא צער כחטור וגו' ורק עתה שהיא נחונה ברקיע השנייה וזה נרחיק שלה אינה יכולה להדיק לבריות ולזה כוונת חז"ל במה שאמרו שראה הקב"ר שאינו ראוי להשתמש בה בעוה"ז וגנז לדיקים לעוה"ב והייט שהדיקים יהיו יסלים לבטח מאורה בעוה"ב ולדבריהם יחפדת בה :

וכן הלבנה הנבראה ביום ראשון נקראת לבנה מפני שהיא לבנה בפסח והייט שיש לה אור משעמה ואינה נראה לקבל אור מהשמש כמו הירח הנראית לפרט ולכן נקראת לבנה :

אבל צורה שחזר הכל בלשון שמש וירח נלא נמלא כל צורה שם חמה ולבנה רק בדברי הגבאים] וכן מה שנמלא גם בגבאים ובמחזיקים בלשון שמש וירח הכל מיידי בשמש וירח במחזיקי הבראה לעינינו והייט דמחזיק צהרים וכן שם כי כל השמש ולא חזק

כל זה כהנתי רק לפי חומר העשוי ליישב סחירות דברי הפסוקים בענין זה וגם ליישב דברי מחלוקת האגלים במדרשים הגמלא מענין קביעת החמה ברכיק והילוכה וסידורה ועוד נמלא כמה דברים בענין החמה בפרקי דר"א ובמדרש שגראה שהם תמוהים מאוד לכאורה ובמה שכתבתי יראה המעיין שתיישוב עוד קושיות בזה בעז"ש חבל מי יודע אם האמת הוא כן ואין אחי יודע עד מה בחכמת התוכנה וכ"ש להבין דברי חז"ל בעניינים אלו אשר כל דבריהם נאמרים ע"פ חכמת האמת ורמזו בדבריהם סודות גדולים ונפלאות וד' יצנו לראות בביאת המשיח ויקיים אז הכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולילה הירח לא יאיר לך והיה לך ד' לאור עולם ולא יתגלה לנו סודות התורה וכמו דכתיב ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים ב"ב חמו :

סימן סא

השמשטה להלכות בשר וחלב ושייך ג"כ להלכות בלאי בגדים :

בשוע יו"ד סימן ל"ט סעיף ו' כתב הרמ"א בהג"ה הלך שגפל במים ונחבטל בס' ואח"כ נפל מן המים לקדשה של בשר מותר אף שאין בבשר ס' כנגד החלב שהרי נחבטל במים עכ"ל והוא מד' האו"ה הארוך בכלל כ"ד דין ח' והביא הרמ"א דין זה גם בספרו תורת הטאה בכלל ס"ה דין י"א וכתב על זה ופשוט הוא דלית מזור ונישור לאחר שנתבטל כדאמרין לענין המז שנתבטל בס' קודם הפסח והביא הסמ"ג ר"ה מהא דהנן דלמר גמלים ולמר רחלים מותר להביא פשתן לשם עכ"ל הסמ"ג וא"כ אפי' לכתחילה נמי שרי עכ"ל התו"ח שם והנה הש"ך שם בס"ק כ"ב כתב דלין להקשות אהף הדין פשיטא דהא כל איסור בטל בששים דיל' משום דלקמן בסימן רל"ט סעיף א' נהבאר דהיה בהיתר לא שייך ביטול קמ"ל דהכא לא אמרינן הכי עכ"ל וביאר דבריו הפמ"ג בס"ד ס"ק ה"ל דר"ל משום דלשם בסימן רל"ט גבי שעתו נחבאר דלחמך שנטעו חוטיין אין לכלאים שיעור דאפי' חוט אחד של פשתן בצבד גדול של למר או איפכא חסור ואפילו נאבד החוט בצבד ולא יוכל כלל מ"מ לא ביטול קמ"ל דהכא לא אמרינן הכי דשאני החס דעיקר האיסור שאסרה תורה הוא ע"י תערובת פשמים בלמר והלכך לא שייך בו ביטול והוא סברת החס' בנדה ד' ס"א [וגם בבב"א היה הדין כן רק משום דגבי ב"ח לא אסרה התורה רק דרך ביטול ונתינת טעם והלכך בדליכא ס' דליכא נתינת טעם מותר וכמש"כ הש"ך בס' רל"ט שם בס"ק א' משא"כ בתערובת היתר בהיתר שלא אסרה התורה שפיר ביטול בס' כמו איסור שגפל להיתר כ"ה כוונת הפמ"ג רק שהוא ז"ל כתב בקטור מאוד ואני האספתי דברים לתוס' ביאור :

והנה רחיתי להגרע"א ז"ל בגליון היו"ד שם בסימן ל"ט [וכ"כ ג"כ בתשובותיו בסימן ל"ח] שתמה דהדרבה דהתם חיתא דלמר גמלים ולמר רחלים שטרפן זה בזה אם הרוצ גמלים בטל האמר רחלים ומותר לחופרו בפשתן. ולא הבנתי חמיהו דהא באמת רחיה זו מהמשנה דלמר גמלים ולמר רחלים הביא האו"ה בעלמו שם וכן התו"ח הביא בשם הסמ"ג דהביא רחיה זו וא"כ כבר ראה הש"ך שהביאו רחיה מהך מחתי' וא"כ אין לחשוך להש"ך דעגלס ממט משנה ז' . וע"כ ל"ל דעיקר קושיית הש"ך הוא דמה נלמד לרחיה דלמו לא ידעינן דכל איסור בטל בס' ולא גרע חלב שגפל למים ויש ס' מאיסור שגפל למים ויש ס' דביטול ועל זה חירך הש"ך דמשום דמליט גבי כלאים דלא מהי ביטול משום דהוא היתר בהיתר וא"כ חלב שגפל למים ג"כ היתר בהיתר הוא האלף האו"ה לאשמעינן דדוקא היתר בהיתר שאסרה התורה תערובתן או לא מהי ביטול חלב היתר בהיתר שלא אסרה התורה תערובתן שפיר מהי ביה ביטול כמו איסור שנתערב בהיתר והביא רחיה לזה מלמר גמלים ולמר רחלים דמהי ביטול ואין מקום לתמיכה בגרע"א ז"ל על הש"ך :

וגם מה שחירך בגרע"א ז"ל דשפיר אי חידוש דין לפסח"ל האין בגדרים לדעה הר"ף דדשיל"מ מיד גם מן בשאש מיט לא בפיר וסכא נמי הא י' לו מחירין מיד להשתמש המים להבטיל של חלב ואיסור לפירו צבאר קמ"ל דלא סה"ג בשם ברי"ף. תמתי דמתי חירך הוא זה על האו"ה והאלא אלו"ה לא מיירי רק אם כבר נתערב המים בתוך קדשה של בשר דמותר הבשר ולא כבר אין לו מחירין

כתוב כי שקעה השמש וכן כתוב בפ' שמיני ומלרע ובפרשה אמור כמה פעמים ובה השמש וטור ולא כתוב ושקעה השמש וטור והיינו משום דהתורה מיירי בשמש הגשמי ולא לה שיד כלל שקיעה חריטה שהרי הוא מסבבת את כדור הארץ תמיד ובכל רגע ורגע מהכ"ד שעות של היום והלילה במקום הזה היא מתחלת לזרוח ובמקום אחר היא מתחלת לשקוע וכן כתב הבעל המאור ז"ל בפ"ק דר"ה זה לשונו דע לך כי אין היום והלילה שוים בזמנם כאלה בכל מקומות הישוב ולא בכל הארץ כולה כי כל עשרים וארבעה שעות מן היום ומן הלילה כל שעה מהן הוא ערב במקום אחד ובוקר במקום אחר על פי אורך הארץ כולה והוא בהקפת הגלגל עליה המקיף ממזרח למערב והוא הפירוש צויה ערב ויהי בוקר האמור בימי בראשית עכ"ל הבעל המאור ז"ל שם האריך לעניינו ומש"כ והוא הפירוש צויה ערב ויהי בוקר ר"ל דפירוש הכתוב הוא דבכל שעה ושעה מהיום הוא ערב במקום הזה ובוקר במקום אחר ולכן כתוב בתורה כי בא השמש משום שאינה שוקעת כלל רק שהיא באה לחי' כדור הארץ השני שהוא מתחת לקרקע שאנו יושבים עליה :

ובזה יתיישב כל הקושיות בזה בעז"ה דזה שאמרו חכמי ישראל דבליה מהלכת למעלה מן הקרקע כוונתו על החמה העליונה שאינה נראית כלל בעולם התחתון והיא נכנסת בחגון באמת בלילה למעלה מן הקרקע [וכן הגאון האדיק המנוח מו"ה חלי' ז"ל הגאב"ד דק"ק לידא בביאורו עין אליהו על העין יעקב בפסחים שם הביא למה שכ' בהקדמה לפד"א להגאון הרד"ל ז"ל שכ' הגר"א ז"ל הגם שבחשונות החמה הוא כדברי חכמי האומות עכ"ז יש פנימיות בחמה שאינה נראה והפנימיות של החמה בלילה עולה למעלה מן הקרקע ע"ש וחלי' דהפנימיות של החמה שכ' הגר"א ז"ל הוא אור הראשון שנגנן ללדיקים וכמש"כ בעז"ה] ואו"ה שאינם יודעים רק מהשמש שגורחת לעינינו חומרים שהולכת מתחת הקרקע והא דאמר רבי דנרלין דבריהם מדברינו היינו משום דחכמי ישראל לא יכלו להראות לאו"ה במופת שיש עוד חמה שניה הפנימיות והחמה הנראית לעין כל נראים באמת דבריהם מדברינו :

ובזה ח"ש מה שחקנו לומר בטפס הכל יודוך מוליד חמה ממקומה ולבנה ולא חקנו לומר בלשון שמש וירח וכן במה דאמרו חז"ל חמה מנסרה ברכיק ולא אמרו שמש מנסרת ברכיק וכן בחגיגה רקיע שם חמה ולבנה קבועין משום דהשמש והירח הם נחונים בארץ תחת האילון ואין לה שייכות ברכיק כלל . וכן בזה דפליגי תנאי במד"ר אם האמורות הם ברכיק או דעומדים באויר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם דחד מד' מיירי בחמה השניה שנעלמת מעין כל ואיך מד' מיירי בשמש וירח התחתונים הנראים לעינינו :

ועד פי כל הג"ל יש ליישב המחלוקת של שמואל ורב ארז במשכון הילוך החמה דאלו ואלו דברי אלהים חיים דחקפת רב ארז הוא ע"פ הילוך החמה העליונה דהיא ממברת להלך יוחר משמש התחתון וחקפת שמואל הוא על השמש התחתון שהיא נראית לעינינו והיא מאחרת באלוכה ולכן אוליין טפי אחר חקופת רב ארז משום דשמש גופא מקבלת אור מחמה העליונה גמ"מ לענין הברכה שחקת חז"ל לברך על החמה שייך שפיר לברך לפי משכון חקופת שמואל משום דבשעה"ז אין לנו נהנין רק מהשמש התחתונה שגורחת לעינינו שהרי טלס המאור שגברא ביום ראשון הוא גמ' ברכיק השניה רק דהשמש התחתונה היא מקבלת קלח מאור גם ממנה אבל העיקר אנו נהנין מאור השמש התחתונה ולכן חקנו לברך בעת שהר מחזיר של חקפת ניסן ליטול באורתא דחלת ענה ארבע :

ואמנם כל זה צויה"ל חלב לטוב"ב יתבטל השמש והירח התחתונים מכל וכל ועליהם אמר הכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולילה הירח לא יאיר לך והיה לך ד' לאור עולם וגו' ולא ישחמשו רק בחמה ולבנה העליונים אך באופן השמש יהיה חילוק בין מחנה שכינה למחנה לדיקים דבמחנה לדיקים ישחמשו באור החמה והלבנה רק שלא יגדלו אורם ביחוד ויהי אור הלבנה באור החמה ואור החמה יהיה שבעה"ס באור שבעה"ס המים חלב במחנה שכינה כתוב וחסרה לבנה וחסרה קחמה ופירש"י שם בפסחים שלא יאיר שם אלא זו זכר מלכה בשרמה פכ"ל :

שם שכתב טעם של התוספתא דחזין חשיבי ולא בטלי פ"ט ב"ב.
והנה מדברי הא"ה והח"ה הג"ל שהביאו רחוק לרין מלב שגפול
במים מהמשה דלמר רחלים מוחז להדיא דלא ס"ל כסברת הג"ב
דהרי מלב שגפול למים דומה ממש לחזין של למר רחלים שנהפך
בחזין של למר גמלים ולעפ"כ ס"ל דבטל משום דהיתר בהיתר יש
לו ביטול בלחם וע"כ ל"ל דטעם של התוספתא הוא כמש"כ הסמ"ג
משום דחזין חשיבי ולא בטלי [ואפשר דהתוספתא מיידי בלחם היכי
דעירב כמלא הסיס דכמלא הסיס תנן בהדיא בסוף מס' חמורה
דלא בטלי] :

ואגב דחזין חזין דהיתר בהיתר אי בטלי או לא רחוק ב"ב
שם שהביאו שהגאון מו"ה הירש ז"ל ח"ב דק"ק ברוד
הביא רחוק דהיתר בהיתר יש לו ביטול מהא דלגן שחזק בסבין של
בשר דמותר לאכול בכותח בדטעם ליה וליח ביה טעם בשר והג"ב
דחז' רחיקו דהרשב"א בחו"ה הקלר והובא בב"ב בסי' י"ו כחז
הטעם דכיון שאין טעם בשר נרגש בזמן בידוע שלא בלע ממנו כלום
וח"כ אדרבה מדברי הרשב"א ז"ל אלו משמע דהיתר בהיתר אין לו
ביטול דל"כ ה"ל לממר דכיון דאין טעם בשר נרגש בו נחבטל
בזמן במיטות ולמה האריך לומר שלא נבלע בו כלום כ"כ הג"ב
שם . והנה כבוד חזרי הרב המחזיק מו"ה אהרן הפה"נ ל"י חמה
על הג"ב דהיאך אפשר לומר דהרשב"א ס"ל דהיתר בהיתר אין לו
ביטול דל"כ היכי מותר לאכול בכותח דמאן לימא לן דלא נבלע בו
כלל דילמא נבלע בו רק דנחבטל הטעם ויפה העיר על הג"ב אך
לר"ד ליישב דברי הרשב"א דמאן האריך לומר דלא נבלע בו כלל
והלא דהרשב"א ס"ל דאפילו אם חזק בסבין גדול לטון קטן בלחם
דלא נבלע בו בודאי יש בו ב"ב והלכך אי טעם ליה ולא נרגש
בו טעם בשר ע"כ ל"ל דלא נבלע בו ויותר נ"ל דט"ס נפל בחו"ה
ז"ל דלא נבלע בו טעם ור"ל דלא נבלע בזמן כל הבלוע שיש
בסבין וח"כ חזר רחיק הגאון מבראד על מוקדמו :

ואכן מטעם אחר יש לדחות רחיק הגאון מבראד דל"ל דהא אם
נסבור דהיתר בהיתר אין לו ביטול היינו דוקא אם נחפך
גוף הדבר של היתר דלר"ד לבטל הטעם וגם גוף הדבר בזה שייך
לומר דהיתר אינו יכול לבטל היתר אחר אבל בזמן שחזקו בסבין
של בשר דלא נחפך בו רק טעמו של בשר שהוא בלוע בחזקו הסבין
לא שייך כלל לחלק בין היתר שנחבטל בהיתר ובין איסור שנחבטל
בהיתר דהרי מ"מ ליכא טעמא בזמן ורחיק מדבר שיל"מ דאין
נוהג בטעם וכמו ש"כ בסי' ק"ב בהגהת רמ"א ז"ל בסעיף ד' וכן
קיי"ל גבי חמץ שנחפך טעם של חמץ קודם הפסח ב"ב או לר"ה
אין חזר ונישור ומותר לאכול החבטל בחג הפסח ואף דפסח הוא
במשא ז"מ כבר נחבטל קודם הפסח אבל בנחפך גוף הדבר כמו
חלב שנחפך במים שפיר יש לומר דלא נחבטל רק הטעם אבל גוף
החלב יש לומר דלא נחבטל וג"מ דאם נפל ח"כ המים לקדשה
של בשר ובקדשה של בשר ליכא רוב כנגד החלב שפיר י"ל דאסור
לאכול החבטל מדרבנן מיהא . ומיהו לענין דינא דכיון דהא"ה מחיר
להדיא וכן התורה חטאת ובדברי הרב בהג"ה פסקו ג"כ כהא"ה
חו אין לו מה להסתפק בו :

עוד השמטה להלכות בשר בחלב

ע"ד שכתבתי לעיל ד' ל"ב ע"א להעיר על הא"ה מד' הרא"ש
שטעם שם סוף הדבור ולכן כתבתי בכאן וזה הוא . וח"כ אדרבה
הא חזין מד' הרא"ש ז"ל אלו דאם ניחוסף ח"כ איסור אמרינן
דחזר ונישור ולא מהני מה שטעם התערובת וח"כ י"ל דה"ה אם
נפל לפחות מס' אף דטעם התערובת מ"מ אם חזר וניחוסף היתר
ח"כ ג"כ אמרינן דחזר ונישור עם היתר הראשון ונלטרף עמו
לבטל האיסור כיון שעשה יש ס' כנגד האיסור ולכן דברי הא"ה
ל"ש . ולפי המסקנא שלו משמע להדיא דלחזר שטעם התערובת
אפילו ניחוסף היתר ממילא ח"כ ג"כ אסור וח"כ הדרא הקושית
לזכחיה דמאן ג"מ בין מקום דאמרינן ח"כ לבין מקום דלא אמרינן
ח"כ דהא לפי מסקנא העיקר תליא בדיעה דאם טועם האיסור
אמרינן ח"כ ואם לא טועם לא אמרינן ח"כ :

אכן בלחם אחר העיון בזה מעט דברי הא"ה בזה ברורין
כשמש בזה"ש ואין מקום כלל לתמיכה דעת פל"ו
וכמו שכתב בפ"ה . דהדבר פשוט לפענ"ד דמה ש"כ הא"ה
דאף

מחזין ורק דהח"ה הסיף דה"ה דמותר לערב לכתחילה אבל הש"ך
מקשה על הא"ה טעם דמאן קמ"ל וע"ז לא יחזן כלל חזין
הגרע"א ז"ל . וגם מה שחמה על הג"ה דהיאך יפרנס להמשה דלמר
גמלים ולמר רחלים וכו' לפנ"ד לק"מ דשאי הכח בנחפך למר
רחלים ברוב למר גמלים לא שייך לקרואו דשיל"מ דשיל"מ דשיל"מ
למר דכיון דחזר לחזר החזק היום כנגד למר ולמחר כנגד פשעים
לא מקרי דשיל"מ כמו בטלמול ש"כ הא"ה דלא מקרי דשיל"מ משום
דחזר לפטל היום ולמחר ולא דמי לפת שחפף עם הל"י דאם
יאלל הפת עם חמץ לא יאכל עוד הפת עם בשר דהא כבר נאכל
הפת וש"ך שפיר לקרואו דבר שיל"מ מלחך דשיל"מ לאכול הפת עם
בשר ולא יאסור לביטול אסור לו לאכול עם כותח ולסמוך על הביטול
מה שנחבטל הריח של הל"י בחזקו הפת ואין מקום לחמיהו על
כר"ה ז"ל :

ולענין מה שחמה הפ"ה על דין זה דהלב שגפול למים
דמאן חידוש יש בזה דאפילו אם נימא דהיתר בהיתר
אין לו ביטול ח"כ בלחם זה מ"מ כשטפל ח"כ המים לקדשה של
בשר מהיכי חתי יאסור הבשר פ"י החלב שיש במים הא ליכא שום
טעם מלב בקדשה דהא יש טעם במים נגד החלב ולא עוד אלא
אפילו אם לא יהי' במים לבד ס' נגד החלב אם לא בלחם הבשר
ג"כ בודאי מלפנין המים עם הבשר לבטל החלב ואינו ענין להיתר
בהיתר דאין לו ביטול וכן הקשה הס"ב במהד"ה ביו"ד בסי' קפ"ו
וכתבו לחזק דאין ג"מ רק לענין לכתחילה דאם נימא דלא נחבטל
החלב מתחילה בחזקו המים ח"כ היה אסור לערב לכתחילה מים
דאין מבטלין איסור לכתחילה [ול"ל דס"ל דלערב חלב בבשר שיש ס'
נגד החלב ג"כ מקרי מבטל איסור לכתחילה וע"י בתשובה הגרע"א
ז"ל בסיומן ל"ה שנסתפק בזה ומ"מ מסיק ג"כ דאסור הוא לבטל
בס' ע"ש] ואינו יודע מה חזין הוא על הא"ה הלא הא"ה לא
מירי רק לענין אם כבר נפל מן המים לחבטל של בשר ועל זה
המיהה הפ"ה והג"ב כדאי מוקד :

ואכן לפנ"ד יש ליישב תמיהת דנראה דכל איסור שנחפך
בהיתר לא בלא לר"ד שני ביטולים אחד לבטל הטעם של
האיסור שנגש בהיתר ולזה לר"ד ס' ואם ליכא ס' בודאי חו ליכא
טעמא וגם לר"ד לבטל גוף האיסור אך לגוף האיסור היה סני ברוב
היתר אך בדאיכא ס' כבר נחבטלו שניהם אבל בחלב שגפול למים
אם נימא דהיתר בהיתר אין לו ביטול או אם נפל ח"כ לחבטל של
בשר נהי דהטעם בטלי דהרי אינו נרגש הטעם של החלב בחבטל
מ"מ לגוף החלב אין המים יכול לבטלו משום דאין היתר מבטל
להיתר וח"כ אם ליכא רובא בבשר נגד החלב כגון שנחפך רביעית
חלב בחזקו ס' רביעית מים ובחבטל של בשר נחבטל בו בשר
שמהויק רביעית הלוג או מעט יותר בלחם שחזקו בבשר רוב כנגד
החלב הוי אסור בלחם דמה בכך דליכא טעם מ"מ גוף החלב לא
נחבטל במים ואף דמה"ה אינו אסור רק בדאיכא נחיה טעם מ"מ
יהא אסור מדרבנן מיהא דהא חז"ל אסרו לאכול בשר וגבינה בבת
לחם ואף שאין מעורבין כלל קמ"ל הא"ה דמותר לאכול החבטל
אפי' מדרבנן משום דהיתר בהיתר יש לו ביטול וזה נ"ל ישב נכון
לתמיהה הפ"ה והג"ב לפענ"ד :

ומדברי הא"ה והח"ה הג"ל שהביאו רחוק לחלב שגפול למים
מהמשה דלמר גמלים ולמר רחלים דנחפך דאם
רוב מן הגמלים מותר לערבו בפשחן יש סחירה גדולה על דברי
הט"ב שם שכתב דטעם התוספתא שהובא בסמ"ג בלחין רפ"ג דאם
הביא חזי' למר של רחלים ופ"ה בין חזי' למר של גמלים אסור
[כ"ה גירסת הסמ"ג בתוספתא אבל ג' שלט הוא בדרך אחר וגי'
הרמב"ם בחיבורו הוא ע"י דל"ן ויבואר בסמוך ח"ה] משום
דהתוספתא ס"ל דהיתר בהיתר אין לו ביטול והא דתנן דאם רוב מן
הגמלים מותר היינו דבלחם היתר בהיתר אין לו ביטול ואמנם היינו
ששאר כמו שהיה אבל שם חדש לא יפול על המיעוט כי כיון שנחפך
ברוב כל מה שנחפך בו ח"כ על שם הרוב נקרא ולכן למר רחלים
שנחפך בזמן גמלים והרוב של גמלים אף דלא בטלי ונשאר למר
רחלים מעורב מ"מ כשעשה אחר כך חזי' שם השט שנעשה
ח"כ אינו מקרא חזי' של למר רחלים רק חזי' של למר גמלים
ולפיכך מותר לערבו עם פשחן אבל אם נחפך חזי' נגד ברוב
חזי' של גמלים לא בטלי ולכן תנא בתוספתא דחזי' למר של גמלים
שטרפן בחזי' למר של גמלים אסור כ"כ הג"ב שם ודלא כהסמ"ג

לאכול לחמי תורה דחינו נאכל רק ליום ויליה שפיר מותר לו לילך דרך בית הפרס ע"י נישוח דלא גרע מאכל לנחם אבל או להניח פירוש כן נ"ל :

בשו"ע בסימן ש"פ בפי"ח ס"א כתב בשם חמודי דניאל כח"י דדבר האבד אפי' לאחר מותר האכל לעשות לפיכך מותר לרופא לילך בחור ז' ע"ל . והנה שנתתי מפה קדוש של הרב הגאון האדוק מו"ר ר' יצחק סיריווינט זצ"ל שהיה מו"ל בע"ק ויילגה שאמר בשם חכם אחד סתירה לזה מהביריתא שהובא בב"מ דף ע"ז השוכר את הפועל ולחמי היום שמת שמת לו מח או שחזרו חמה אם שכיר הוא טוחן לו שכרו וכו' ומשמע דמשום שמת שמת לו מח איש יכול לעשות לו מלאכה מחמת חסור אבילות ואח"כ מסקינן שם בגמ' דהביריתא מיירי דשכרו לעשות דבר האבד ע"ש הרי דאכל חסור לעשות מלאכה בדבר האבד לאחריס וזה סתירה על דברי החמודי דניאל. ואמנם כבוד הגאון הגאון האמר דחינו סתירה ד"ל דבזה שמת שמת לו מח אין לו פנאי לעשות מלאכה ולא מיירי כלל דחינו רשאי לעשות מחמת חסור אבילות ואמנם זה אינו דיומי כלל דאם ר"ל דחינו יכול לעשות מלך דחין לו פנאי ח"כ מאי האריך כלל להחזיר זה דמה לי חגס זה ומה לי חגס דחזרו חמה ובשלמא אם ר"ל משום דחינו רשאי לעשות י"ל דהביריתא בזה לאשמעין מילתא אבד אורחא דאכל חסור לעשות בדבר האבד לאחריס אבל אם ר"ל מלך דחין לו פנאי ח"כ אי בזה שום חידוש דין כלל :

ואכן כבוד בני האבד הרב הגדול המהיר ובין מו"ה אברהם יעקב הכהן נ"י דחה ראיית החכם הנ"ל בטוב טעם ודעת דהא הדבר פשוט דהא דמותר החמודי דניאל לאכל לעשות מלאכה בדבר האבד לאחריס היינו דווקא דלא נמלא כחן אדם אחר לעשות מלאכה זו וזאת האכל אבל אם נמלא בעיר אדם אחר שזיכל לעשות דבר זה בודאי חסור לאכל לעשות דהלא יכולים הבעלים לשכור אדם אחר. וא"כ איש רואה כלל מהתם דהא י"ל דמיירי הכס בשוכר את הפועל לעשות בדבר האבד ויש אחריס בעיר שזיכל לשכור גם איתם לעשות המלאכה דאם לא ארשו אבל ודחו בהם היו הבעלים שוכרין עליהם או מטען אבל אם ארשו אבל וחינו רשאי לעשות דהא יכולו הבעלים לשכור פועלים אחרים היו כמו חטם אין רשאיין הבעלים לשכור עליהן או להטעותן רק לריכס הבעלים לשלם שכרן בעד ח"י היום. והשתא טובא קמ"ל דאפילו בדבר האבד מ"מ אם יש אחריס שזיכל לעשות מלאכה זו חסור לאכל לעשות אבל אי ליכא אחר דיכול לעשות מלאכה זו שפיר י"ל כדעת החמודי דניאל דמותר לעשות כן אחר לי בני הרב הגאון ונ"י :

בשו"ע סימן שס"א סעיף ח' בדברי הרב בנה"א אלא שנהגו האידנא לחסור רחילה כל לי וכתב הס"ז שם בשם המהרש"ל דטעם המנהג דלסור רחילה הוא משום גזירה דהספירת כי כן דרך הנכנס במרחץ לגלח שער ראשו והא דמותר לנכנס במרחץ בזה"מ ולא גדיק משום חספורת משום דבזה"מ יש חסור על כל העולם ורבים לא יהיו נכשלים כ"כ הס"ז שם ובפי"ח ס"א סק"ב הקשה על טעמו של מהרש"ל דא"כ אמאי לא חסור רחילה באכל על אביו ואמו כל זמן שאסור בחספורת דהיינו עד זמן שיגפרו בו חביריו ונשאר בקושיא :

ושמעתיה מפי מר אחי הרב הגאון האדוק המנוח מו"ה בללאל הכהן זצ"ל חידוש נכון ואמת ד"ל דעד כחן לא גזרו רחילה חסור חספורת אלא בחור לי דלסור חספורת או הוא מה"ח כמס"כ הרא"ש בפי"ח ח"ט מגלהין סימן ל' בשם הראב"ד ז"ל דלפיכך פרע פרע מנוזר וסתם נזירות הוא שלשים יום משא"כ בזה דחסור עד שיגפרו בו חביריו איש חסור רק מדרבנן ואי גזירה לגזירה ובה נחישב ג"כ מה שהקשה הס"ז דלמה לא חסור רחילה בזה"מ משום דלסור גילוח בזה"מ ג"כ אינו אלא מדרבנן ובה נחישב נמי מה דלא חסור רחילה בימי הספירה משום דחספורת מלא איש אלא מנהג אפי' דעמו של הס"ז בפי"ח דלמה נחישב דהרי דחסור לכל העולם לא שייך גזירה ה"ל נמי להקשות דימי הספירה ה"ל לחסור רחילה אבל לפי דברי מר אחי הגאון הגאון הראב"ד ח"כ חספורת בזה ושמעתי שהגאון האמיתי מוה"ר זצ"ל אבד"ק קאחאזה אורה להחזיר לאכל לנכנס למרחץ בימי הספירה דלא כיון דכל העולם אין מסתמין לא שייך גזירה ואפי' רחילה גזירה לא מה

דאף במקום דלא חסורין ח"כ אם טרע החפירות קודם שיתחסף היסור חסור אין סומנו דבטעם החפירות נעשה הכל נבלה ובעינין ס' חס"כ כנגד כל החפירות דה ודאי לי אפשר לומר כלל דהא במקום דלסורין ח"כ עון בפי"ח או בשאר חסורים לדעת הסוברים דאף בשאר חסורים חסורין ח"כ ג"כ לא חסורין ח"כ רק אם טרע החפירות וכמס"כ הרא"ה בעלמו שם וא"כ ממילא מוכח דביבש ביבש או דנחפירב לח בלח בשאר חסורים והיה הפסד מרובה דגם בטעם החפירות לא חסורין ח"כ אלא סומנו דבטעם החפירות כיון דלא שם חסור גם על ההסור נהי דלא חסורין ח"כ דלסור ס' כנגד כל החפירות מ"מ ההסור דמתחילה חו לא נלסרף להסור שח"כ משום דכבר חל עליו שם חסור רק בעינין שהיה בזה"מ שיתחסף ח"כ שיהא בו לבדו ס' כנגד כל החסור אבל ההסור שמתחילה היו כמאן ליתא ואיט מלסרף לא לחסור ולא להסור כנ"ל ברור טונת האו"ה בלי ספק ובה נחלק לגמרי תמיהת החוות דעת עליו :

שוב אחר החיפוש נולדתי בעלי לבונה בס' ז"ט שהעיר ג"כ על החסור וסתר כמו שהקשה החוות דעת דמאי נ"מ בין מקום דלסורין ח"כ לבין מקום שלא חסורין ח"כ וסתר ג"כ כמו שכתבתי דבמקום דלא חסורין ח"כ אף בטעם מ"מ לא בעינין רק ס' כנגד החסור לבד ונ"ל שסומנו לדעתו :

אך מש"כ עוד דאף דניתוסף ס' כנגד החסור מ"מ לדרייה חסור דהוי כמודי הוליל וטרע החפירות מקדס וכו' הנה לא הבנתי שיהיו בזה דהא לפי פירוש זה אפילו נמלא ג"כ לריק ס' כנגד כל החסור וא"כ מאי שונג ומזיד שייך בזה ואם ר"ל דאם הוסיף אדם בשונג דלא ידע דיש בו חפירות חסור או דלא ידע הדין דלסור לבטל חסור [דגם זה נחשב כשונג וכמס"כ הס"ז בס' ז"ט ס"ק ט"ז] וע"ז אמר העלי לבונה דלדרייה חסור משום דהוי כמודי זה וודאי חמה דלמה הוי כמודי דהא הוי שונג גמור דמה בכך שהכל יודעים שיש בו חסור מ"מ הנובטל לא ידע שיש בו חסור או שלא ידע שאסור לבטל חסור ואם ר"ל משום דק"י"ל דקנסו שונג אטו מזיד ח"כ היינו חירוק השני שבי חס"כ ונ"ל או דקנסו שונג אטו מזיד והיכי מחשיב ליה כשני חירוקים. ועוד מנ"ל בזה"מ דל"ה ס"ל דקנסו שונג אטו מזיד דהא לפי עיקר החירוק דכ"מ בין מקום דלסורין ח"כ לבין מקום דלא חסורין ח"כ לעינין אם בעינין ס' כנגד כל החפירות או דסגי בס' כנגד החסור לבד לא נלך כלל לומר שיתחסף פ"י אדם רק דמיירי דנפל ממילא ולפי זה שפיר י"ל דל"ה סובר כדעת הסור דלא קנסו שונג אטו מזיד ולכן דברי עלי לבונה ל"ג הגלע"ד כחבתי בע"ה :

סימן סב

בשרע סימן שפ"ב סעיף ח' אע"פ שבהן חסור לנכנס לבית הפרס וכו' אם לריק לילך שם לישא חשה או ללמוד שם ואין לו דרך אחרת וכן אבל העובר דרך שם יכול הכהן לילך אחריו לנחמו וכו' וכתבתי על הגליון לכאורה מלשון המוש"ע ש' וכן אבל משמע דשיניה שוין בדינא אבל לענ"ד חילוק גדול יש ביניהם דללמוד אורה ולישא חשה מפורש להדיא בחוס' פסחים ד' ז"ב פ"ב דמותר לו לילך דרך בית הפרס אף בלח נישוח אבל בהלך לנכנס נראה דלא שרי רק על נישוח וכדמשמע להדיא בש"ס דברכות ד' י"ט פ"ב [ועוד דלא פדך מטת יתום ממטת פירוש דק"י"ל דחין מערבין אלא לדבר מטה עון לנחם את האבד ואעפ"כ חסור לילך בלח נישוח וכו' שכתבתי. בעירובין ד' ל"א וכו' הוסיף בפסחים שם דהא דבהלך ללמוד אורה ולישא חשה דמותר לו לילך אף בלח נישוח משום דעדיף משאר מטות] ואיך דגם רש"י ז"ל שם בבבב"א ד"ה מנפח סוון לזה דלא מותר רק פ"י נישוח מהא דמסיים שם והך בדיקה דנישוח איש רק לאוכלי פסח אבל לא לאוכלי תחומה ולכאורה מאי האריך רש"י להביא זה כחן אבל פשוט דרש"י בל לבד דהא דמנפח אדם בית הפרס וואך איש רק לדבר מטה ולחילה סמך וחילה כרה אבל לא לתחומה וא"כ כ"ש דלדבר כרשה טובא חסור ושאיר האריך להשמיע ולחיות אבליס שרי" פ"י נישוח ככל סומנו רש"י שם בזה. ונ"ל הסעס דלא מהי נישוח לאוכלי תחומה משום דחינה מטה שוכרת דהרי יסל לאכל למחר וא"כ מלאה לי דבהלך לאכל תחומה בזה"מ דמט בלח או בהלך

ככלל מהא דאמר רב יהודה עד שבעה דהחם ודלי עד ולא עד ככלל דהא ביום ז' יכול לברך דלזו הו' כי יתירא ע"ש :

והנה יש לחקור בדברי נהרדעי דאמרי עד ששה עשר ב' ספיקות. (א) הי' עד ועד ככלל או דילמא עד ולא עד ככלל. (ב) הי' ט"ו יומי חשבין מיום ר"ח או ממח המולד. (ג) ואח"ל מומן המולד מ"מ יש להסתפק הי' חשבין מיום המולד ואף דהל המולד למשל ביום ח' בחי' יום מ"מ חשבין ליה ליום שלם וכשיגיע ליל ב' בשבוע השלישי נחשב כמו שער ט"ו יום לחסור עוד לקדש הלבנה או דילמא דחשבין משעה שטלדה בה הלבנה והכך ט"ו יום הוא מעל"ע משעה שחל בה המולד ואם המולד בחי' יום ח' מותר לקדש הלבנה עד ח' יום ב' בשבוע השלישי. (ד) אם ר"ל ט"ו יום שלמים או ר"ל מחצית מחידושה של לבנה דהיינו מחצית מכ"ט יום ומחלה וחש"ל"ג חלקים דהיינו י"ד יום ו"ח שעות ושש מאות וחשעים ושש חלקים וחצי חלק ומשם וחלק חסור לקדש והא דאמר עד ט"ו לא דק בלשון ופירחא לא דק :

ועתה חבוא להחיר כל הספיקות בעז"ה הגה על הספק הראשון פשיט דהש"ס ר"ל מומן המולד דכיון דהש"ס דאמר ט"ו יום חסור לברך משום דלזו מתחלת לחסור ח' ידוע דחיקא אחר ט"ו יום מומן המולד מתחלת לחסור ואף שבימי המדש עדיין לא עבר רק י"ד יום או י"ג יום כגון בשנה שמרחשון וכסליו שניהם מלאים ומולד הלבנה הוא שני ימים קודם ר"ח ואין סברא כלל דהיי' מותר לקדש עד ט"ו יום לימי המדש והלכך הדבר פשוט דהנמ' מיירי ט"ו יום מומן המולד ולא הולך הש"ס לברך זה דהדבר מובן מאליו ועל זה לא עלה על שום פוסק להסתפק בזה :

ואכן ע"ד הספק השני אם ר"ל עד ועד ככלל או עד ולא עד ככלל הנה בטור בסיומן חכ"ו כתב בהדיו דעד ט"ו יום ולא ט"ז ככלל וטעמו וזמון זה נראה דלף דכלל מילי דרבנן קי"ל דעד ועד ככלל וכדליתא בחולין דף נ"ד וברכת הלבנה עני מילי דרבנן כינה דהא כל הברכות הם מדרבנן מ"מ לברך על הלבנה לאחר שער זמנה מילי דאורייתא הוא דלפני דהמולד ז"ל סובר דהמברך ברכה שאינה לריכה דלמריק דשובר משום לא חשא דהא דאורייתא והלכך ס"ל דעד ולא עד ככלל ועוד דע"כ ז"ל דעד ולא עד כיון דעיקר הטעם הוא דלאחר ח' חודש או חודש ומתחלת ואין לך שעה שחשמוד במעמדה ולשום עד ח' חודש הולכת ומתמלאת ואחר ח' חודש הולכת ומתחמרת וכיון דבסוף יום ט"ו היא במלואה ממילא חיקף לאחר ט"ו הולכת ומתחמרת והאיד אפסר לברך אז על חידושה והרי אז אינה מתחדשת רק מתחמרת ואפסר דמ"ד עד שבעה ג"כ אינו שבעה ככלל מאחר דס"ל דעד דתחלתא פנימחה דאמר ר"י היינו דהיה כי יתירא ואח"כ מקריא לבנה ישנה ועיקר הברכה נתקן לברך על חידושה ח"כ י"ל דבהתחלת יום ז' כבר הו' כי יתירא והלכך גם ביום ז' אין לברך ורמיא להגאון אב"ד דטארניפאל בספרו ספר יהושע סי' י"ד שכ' ג"כ דודאי ר"ל דעד ולא עד ככלל מאחר דלאחר ט"ו הולכת ומתחמרת לא שייך לברך על הקללה והלכך דעמו דלף בלא שם ומלכות חסור ואכן מה שהירך לדחוק דל"ל דר"י דאמר עד שבעה ונהרדעי דאמרי עד ט"ו לאו בחד גוויי אמרי דרב יהודה ס"ל עד ועד ככלל ונהרדעי ס"ל דעד ולא עד ככלל ברכה דתק דשפיר י"ל דגם רב יהודה ס"ל דעד ולא עד ככלל ועוד דסותר דברי עזמ' דכ' אחר זה דבפרט לדברי הגאון בעל מנחת עזריה בתשובה דפי' דרב יהודה ונהרדעי לא פליגי כלל ורב יהודה אינו ההתלה קיימא דלף מתחילין לקדש הלבנה רק לאחר דהאי כי יתירא ולפי שירשו פ"כ עד שבעה ולא שבעה ככלל דביום ז' הו' כי יתירא ופ"כ חרייה עד ולא עד ככלל קאמרי ר"כ שם ה"און הנ"ל והרי פשיטא ליה דביום ז' כבר הו' כי יתירא ופ"כ גם לפי פירוש רש"י ז"ל וכל המפרשים ג"כ יש לפרש כן דיום ז' ולא שביעי ככלל דכיון דבהתחלת יום שביעי כבר הו' כי יתירא הו' לבנה ישנה ואין לברך פליה ואם משום דפשיטא ליה דלא הו' כי יתירא עד סוף יום שביעי וכן כתב רש"י ז"ל בלמח שם בסנהדרין והמחקר יוסף בדבור המתחיל ותחזייה כר' יוחנן וז"ל מהו רב יהודה סבר וכו' למאי כי יתירא דהאי כש יתר על

קמח

מה שכ' ביומא ד' י"ד גבי כה"ג ביוה"כ דמוחר להקריב כשהוא חונן ולא גזריק שמא יאכל משום דכו"ע לא אכלי הוא נמי לא יאכל וזו ראייה גדולה לראיה חלו ז"ל :

ובדי לסיים בדבר טוב ראיתי להעתיק בכתב מש"כ בשו"ח הרדב"ז חלק ג' סימן הרמ"ד ע"ד שנשאל יען לפי המקובל שחתיית המחסים יהיה לאחר ביאת המשיח סמוך לחוף השביעי ח"כ כל הנדיקים שמחו בגלות לא יראו בטובתן של ישראל ולא ישמחו בשמחתן — אהממה — והשיב ז"ל דגם הוא היה מלעטר על זה עד שראה דברי הריטב"א בשם רבננו ר"נ דליכא הרי תחיות אחת פריטת לנדיקים שמחו בגלות והיא סמוכה לביאת המשיח ויזו לכל ימות המשיח בנוף ובנפש ויראו בטובתן של ישראל ובבנין הבית ושמחו בשמחת ישראל חלף עבודתם וכו' ואח"כ כלית והיא סמוכה להכנסת שבת כאשר קבלתי והוא נקרא עולם התחיה ועליה נאמר ורבים מישי אדמת עפר יקילו וגו' עכ"ל הרדב"ז ז"ל בשם הריטב"א :

ועל פי דברי הריטב"א ז"ל חלו היה נראה יש ליישב מאי דרמי עולא בפסחים ס"ח דברי הפאוקים אהדי דכתיב בלע המוח לנלח וכתיב כי הנער בן מאה שנה ימות ולפי דברי הריטב"א יש ליישב כהן בתחיה ראשונה וכהן בתחיה אחרונה וז"ל דמאי דלא מתרץ הש"ס כן דס"ל להש"ס דגם בתחיה ראשונה שוב לא ימות שום אחד מהם וכו"ש הנדיקים שבלותו הדור בוודאי לא ימותו ולא מלשון הכתוב כי הנער בן מאה שנה ימות משמע דכל שיהיה בן מאה שנה ימות יהיה מי שיהיה ואפי' הנדיקים והן אחת שרש"י ז"ל שם בפירושו לישעיה פירש בשם המד"ר בדרך אחר ע"ש אבל הש"ס ע"כ לא ס"ל בפירוש המדש וגכן הולך הש"ס לתרץ בדרך אחר ודו"ק. וד' יזכר לראות בתחיה הראשונה ובביאת המשיח שיהיה ב"ב ובתחיה אחרונה ואז יקייים הכתוב בלע המוח לנלח ומחה ד' חלקים דמעה מעל כל פנים חמון :

סימן סב

ראיתי לברר הלכה ולמעשה בעז"ה חט אירע שלא נראה הלבנה עד אחר יום ט"ו מן המולד עד הלילה השייך ליום ט"ו אך לא עברו עדיין ט"ו יום מעל"ע שהמולד היה למשל בלילה השייך ליום ב' בשעה — 12 שהוא ששה שעות בלילה ולא נראה הלבנה עד החילת ליל ג' בשבוע השלישי שערין לא עברו מומן המולד רק י"ד יום וי"ח שעות אם מותר לקדש הלבנה בצרכה בשם ומלכות או דילמא דלף לקדש בשם ומלכות או אפשר דאסור לקדש כלל ואפילו בלא שם ומלכות :

וזה החלי בעזר השם לברר דין זה מחור עימך דברי החלמוד ופוסקים ראשונים ואחרונים המדברים בענין הזה והנה בסנהדרין כפ' היו בודקין דף מ"א גרסין א"ר אחא בר רמיא אמר רב חסי אמר ר' יוחנן עד כמה מצרכין על החודש עד שתתמלא פנימחה וכמה אמר ר' יעקב בר חידי אמר רב יהודה עד שבעה נהרדעי אמרי עד ששה עשר ותחזייה כר' יוחנן ס"ל הא למאי כי יתירא והא למאי כי נפיה ע"כ מד' סוגיית הגמ' דשם :

והנה כל הפוסקים ז"ל פסקו כנהרדעי דעד ששה עשר מצרכין משום דרבים כינה וזכרנו לפי דעת הגאון מו"ה מנחם עזריה ז"ל בתשובה בסיומן ע"ח דרב יהודה ונהרדעי לא פליגי כלל רק דרב יהודה מפרש דר"י מיירי בהתחלת הזמן דלף מתחילין לברך כל זמן שלא נתמלאה פנימחה והיינו עד שבעה אין לברך דכל זמן שלא נתמלאה פנימחה דהאי כי יתירא אין לוהר ניגרת כ"כ על הארץ ואין נהגין מאורה כל כך והיינו דליתא ביום שפירם דלף מצרכין על הירח עד שתתבסס והא דאמר עד שבעה היינו עד ולא עד ככלל אבל נהרדעי מפרשי דר' יוחנן אסוף זמן חידוש מיירי דעד כמה יכולין לברך עד ששה עשר דעד ששה עשר אחר הלבנה מוסף והלך אבל מכלן וחלק הלכות והסרה מיום אל יום עד סוף החודש והך עד ששה עשר ג"כ עד ולא עד ככלל כמו עד שבעה דאמר רב יהודה [ועין שו"ת ספר יהושע להגאון מו"ה יהושע הטעל ז"ל הגאב"ד דק"ק טארניפאל שהוכיח מד' תשובות מנחם עזריה הנ"ל דעד ששה עשר עד ולא עד

היום ככולו הנה בתחילה לרד שחרת שספק זה אין להסתפק בו רק אם נפרש ד"ר יום ממש קאמר ולא מחצית של כ"ט י"ב חב"ל דאם נפרש כדברי המהר"ל בתשובה שהביא הרמ"ל בהג"ה בסי' חכ"ו חו בל אה הספק הזה דכל שער מחצית של חידושה של לבנה אסור לקדש רק בהספק הוא אם ימלא דעד ס"ו יום שלמים מותר לקדש אז חל הספק אם ר"ל מעל"ט או דאמרינן מקלה היום ככולו ואי אמרינן דמקלה היום ככולו יש בזה קולא וחומר דאם היה המולד בתחילה ליל א' למשל אי קולא דמותר לקדש עד סוף יום א' ואף דמחצית החידוש כבר נשלם בשעה שעות מקודם אבל להיפך אם היה המולד בסוף יום א' שעה אחת קודם הלילה ג"כ אין לקדש רק עד סוף יום א' ואף דאמרינן לא עבר מחצית של כ"ט יום ומחצית וחש"ל דמחצית הנה לא יושלם רק ד"ו שעות ביום ס"ו ובכ"ג אי חומר גדולה. אבל אם ימלא דחשבינן מעל"ט לעולם אי קולא דכל זמן שלא עברו ס"ו יום שלמים מיום המולד מותר לקדש. והנה בספק הזה כבר נסתפק בזה השאלה בשו"ת מהר"ל סי' ק"ג והשיב דכיון דכ' החשבון ואנודה דחשבינן מהמולד היינו משום דלא זקין בחר מילי פנימה הלכך יש לחשב פלגא דכ"ט י"ב חב"ל מהמולד. ולחלוקה לרד להבין דמה ז' תשובה על השאלה דהא השאלה לא שאל ל' רק אם חשבינן מעל"ט או לא והוא השיב לו דיש לחשב פלגא דכ"ט והיו כמעט חסין והורה לו בשעורין. ואמנם למש"כ לפי ניחא דהשאלה דנסתפק לו אם חשבינן מעל"ט פ"כ דהיה מפרש ד"ר יום ממש קאמרינן וע"ז השיב לו דחשבינן פלגא דמולד הלכנה וא"כ נפל הספק לגמרי. ואכן מד' התג"ה בסי' חכ"ו נראה דהוא מחלוקה הטור פס השו"ע דהטור דכ' מיום המולד משמע דלא צמיק מעל"ט דחליל ביום ואף אם היה המולד בסוף היום נחשב ליום שלם אבל השו"ע ש"י משעת המולד משמע דס"ל דצמיק מעל"ט ותרומתו ס"ל דנהרדעי דאמרי עד ס"ו הוא דווקא ולא מהלית מחידושה של לבנה כע"ד דסבר המהר"ל וכן משמע בלחמ פשוט דברי הגמ' דאמרה עד ס"ו ומשמע דחליל צמיק דלפי דעת המהר"ל לעולם ליכא ס"ו יום שלמים מזמן המולד והרי אמר עד ס"ו וליכא למימר דלא דק דהא לקולא לא אמרינן דלא דק אלא ודאי הדבר ברור דהש"ס ס"ל ס"ו יום שלמים משעת המולד וכ"כ דעת הרמב"ם והטור והשו"ע והמהר"ל ז"ל יחד הוא בדבר זה ומה דהכריח המהר"ל כן דהא חיקף לאחר שחמלם פנימיה דהיינו לאחר מחצית החידוש חיקף מחמלם לחסור אין באן הכרח כלל דוודאי כל שעה שעות הראשונות מעת שחמלם לחסור אין כיכר כלל לעולם החסרון וכמו שר' החת"ס הא"ל דק"ו הוא מחמילת המולד דכל שעה שעות מתוך קוטנה אינה נרמית כלל בשום מקום ואף לבני מערבא כ"ש בעת שעה שעות הראשונות שחמלם לחסור אינו כיכר החסרון בעולם כלל ולא נחמטם האור שלה פ"פ חבל באלו שעה שעות מכמות שהיה וא"כ מה צדק שאולנה ומתהסרה הא מ"מ מחירה כמקדס והלכך מותר לקדש עד שיצברו ס"ו יום שלמים מזמן המולד דהיינו עד סוף שעה שעות שחמלם לחסור וכן דעת הגאון מה"ר יעב"ץ ז"ל בסידור ש"י דיש לקדש עד ס"ו יום שלמים מזמן המולד ודלא כמהר"ל והרמ"ל ז"ל :

ובאמת שנים מד' הרמ"ל ז"ל אינו הכרח שספק כמהר"ל רק ש"י ואין לקדש ור"ל דלכתחילה אסור להמתין עד ס"ו יום שלמים אבל בדיעבד ובפרט בשעת הדחק שלא היה נרמית מתחילה אפשר דמורה להמתין דמותר עד אחר שיצברו ס"ו יום שלמים ובה ניחא שלא כחז בלשון וי"ל דאין לקדש דהא בלחמ נראה דהטור והמהר"ל לא ס"ל כמהר"ל והי"ל לכתוב וי"ל אלא וודאי כע"ד שכתבתי דהרמ"ל לא חשב לדעת המהר"ל רק לענין לכתחילה :

והיוצא לו להלכה מכל מה שכתבתי בדיעבד ובפרט בשעת הדחק מותר לקדש לפני צרכה כל זמן שלא עברו ס"ו יום מעל"ט מזמן המולד אבל לאחר שעברו ס"ו יום שלמים יכולים לקדש בלא שום ומלכות מיהא ולסמוך על דעת רבינו פרץ והאמרי ז"ל שמתיריים כל יום ס"ו והאמרי שמתיר לקדש לפני צרכה ביום ס"ו אין מחמין אחר וכמו שר' החת"ס ז"ל אך לפי דעת האחרים סופר ז"ל אין לקדש כל יום ס"ו רק בצורך י"ח שעות שאחר מחצית המולד דהיינו ס"ו יום שלמים וי"ב שעות ומיהא מה

ס"ד

קשה וכו' דהיינו חלי העיגול והאי לסוף ז' הוא עכ"ל ח"כ גם לפי פירוש הגאון בעל מנחם עזריה ז"ל לרד לפרש כן דאין מצרכין עד סוף יום שביעי וכן כחז הב"י בלחמ בסי' חכ"ו בשם שפרי אורה דאין מצרכין עד אחר ז' ימים שלמים וא"כ אדרבה כמו בדברי רב יהודה הוא עד ועד בכלל ה"נ בדברי נהרדעי דאמרי עד יום ס"ו ג"כ עד ועד בכלל ובלח"ה דברי הגאון בעל מנחם עזריה ז"ל בענינם חמורים וסותר דברי עלמו וכבר חמה עליו הגאון בעל חת"ס ז"ל בלח"ה סי' ק"ב שהרי מסיים שם בשו"ת מנחם עזריה דעוד יש פנים שאין לקדש עד יום ז' משום דא"ל לז' ימים בלא שבת וע"כ דוונתו דאין לקדש הלבנה עד שיעבור עליה יום השבת כמו דלחמ במדרש דמשו"ה צמיק שמנה ימים לקרבן וכן למילה וא"כ אדרבה משם מוכח דצמיק שיעבור כל יום השביעי ולכן נזכרה התורה למול ביום השמיני דווקא וכן גבי קרבן כחיצ מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה משום דצמיק שיעבור על הולד מקלה יום השבת של סוף היום ומקלה יום השבת של תחילת היום דהקפידה התורה שיעבור על הולד הכניסה וי"ל והא כע"ד אור ושמש דזכיר הוא בתחילתו ושמש הוא בסופו וא"כ גבי קידוש לבנה נמי אין לקדש רק עד שיעבור על הלבנה כניסה שבת וי"ל שבת לכה"פ וא"כ נמילא אין יכולין לקדש עד שיצברו ז' ימים שלמים דהא בשבת אין מקדשין הלבנה וא"כ האיד כחז דעד ז' ולא ז' בכלל כל זה כחז הגאון בעל חסם אפר ז"ל ומסיים דא"כ אדרבה מוכח דגם בדברי נהרדעי הוא ג"כ עד ועד בכלל ומותר לקדש גם ביום ס"ו ואי משום דפוחח והולכה ח"י בזה ד"ל דכמו בתחילת החידוש אין הלבנה נרמית עד י"ח שעות אחר המולד והשחא ק"ו אם אורה אינה נראה עד אחר י"ח שעות כ"ש כשהיא נלחא ומחירה לכל עבר רק שמתחסר מעט מעט שלא יהיה נרמש החסרון עד אחר י"ח שעות לכל הפחות וא"כ היה יכול לברך לכל הפחות עד י"ח שעות אחר ח"י כ"ס י"ב חב"ל שהא כמו שש שעות ביום ס"ו [כ"ה הלשון בלחמ סופר שם אבל כ"ל שהא ס"ס וי"ל שהא כמו י"ב שעות ביום ס"ו שהרי ח"י כ"ס י"ב הוא י"ד ימים וי"ח שעות וי"ח שעות שאינו כיכר החסרון הוא כ"ה ל"ז שעות וי"ד ימים ול"ז שעות הוא י"ב שעות ביום ה"ט ולכן הדבר פשוט דט"ס וי"ל וי"ל [כ"ה הלשון בלחמ סופר שם] לפיכך ע"ז בשעת הדחק עכ"ל הגאון בעל חסם אפר ז"ל שם וי"ש בזה דברי הכנסת הגדולה שהביא בשם שיטה אחת על סנהדרין ש"י בשם רבינו פרץ והמאירי ז"ל שגם ס"ו בכלל הכשר ברכה הלבנה והגאון בעל דבר שמואל הביאו וכחז דחינו יודע טעמו של דבר אבל בדברי הגאון בעל חס"ס ז"ל נחודע לן טעמו של רבינו פרץ ז"ל ואינו מוסיף על דבריו דנ"ל ברור דכ"ה דעת הרמב"ם ז"ל ג"כ שהרי כחז בפ"י מה' ברכות הלכה י"ז שאם לא בירך עליה בליל הראשון מצד עליה עד שעה עשר יום בחודש עד שחמלם פנימיה עכ"ל ולא כחז בפירוש דעד ולא עד בכלל וכמו שר' הטור ז"ל ולכן כ"ל דהרמב"ם ז"ל לשיטתו חיל דס"ל דהא דאמרינן דהמצד ברכה שאינה לריכה עובר משום לא חשא אינו אלא מדרבנן ובכל מידי דרבנן קיי"ל דעד ועד בכלל [והטעם הוא כמו שר' בלחמ ש"י משום דלא כיכר החסרון עד אחר יום ס"ו] וגם הו' דומיא דעד יום ז' של רב יהודה דהא וודאי דעד ועד בכלל וכמו שפ"י רש"י ז"ל להדיא וא"כ הרי יש לנו חנא דמסייע לדעת רבינו פרץ והמאירי ז"ל והא ניחא רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל ואמנם למעשה אין לנו לזוז מדברי רבינו הטור ז"ל והשו"ע ש"י בזה דהא דעד ולא עד בכלל וכן הפכים הפ"ח ז"ל וכל האחרונים ז"ל וגם הגאון בעל חת"ס ז"ל לא כחז רק שיש לסמוך פ"ו לכתחילה בשעת הדחק ונראה טונתו דמש"כ שיש לסמוך פ"ו לכתחילה ר"ל שמתיר להורות הארצה לכתחילה לקדש ביום ס"ו אך אם היה שעת הדחק והיינו שהיתה מטוסה בעבים מתחילה ולא היו יכולין לקדשה מקודם אבל אם היתה הלבנה נרמית בזמנא וששטו אינה חששים ולא קדשו הלבנה לרדיה אסור לקדש ביום ס"ו כן ר"ל דוונתו בזה [אך מ"ש לח"כ בד"ה אך כ"ל וא"כ בדיעבד שצדק הארצה זקן מעכ"ה כ"י אין מחמין אחר המולד דהא כבר כחז בעלמו מתחילה שיש לסמוך פ"ו אפילו לכתחילה והדבר נ"ע] :

ולענין הספק השלישי אם הקד ס"ו יום חשבינן מעל"ט ואם היה בחי' יום א' למשל מותר לקדש עד ח"י יום ב' ואף שהוא יום ס"ו מיום המולד או דלמא דאמרינן ביה מקלה

וכן בסוף הזמן יש ד' שיטות. (ה) דעת מהרי"ל. (ב) דעת הרמב"ם והטור והמחבר ז"ל. (ג) דעת רבינו פרץ והמאירי ז"ל דסבירי דגם ביום ט"ז מותר לקדש. (ד) דעת החת"ס דלחין לקדש רק בחור י"ג שעות שאחר מחצית המולד ומיהו מש"כ שם עוד סברה דיש לקדש עד יום כ"ב נראה דלא כחב רק לפלפול בעלמא :

ואידי דאירי בדיני ברכת הלבנה ראיתי לכתוב דמה שאנו טוענין לומר שלום עליכם אחר דוד מלך ישראל חי וקים הנה המציין בפרי חדש בס' חכ"ו מש"כ בשם המטה משה משמע קצת דלירך לאומרו קודם דוד מלך ישראל חי וקים. עוד באחי לכתוב ככאן מה שיש לחמוה הפלא ופלא על הגאון בעל ס' ספר יהושע במש"כ דגם הכנסת הגדולה שכתב בשם תלמידיו הר"ף והמאירי שכ' דער ועד בכלל חין ר"ל דמותר לקדש אחר מחצית מב"ט יום ומחצה אלא ר"ל להיפך להחמיר דאם נחמיר המולד יום או יומים אחר ר"ח מ"מ אינו מותר לקדש רק ט"ז ימים מר"ח ויותר מכאן אסור ואף שהוא בחור מחצית כ"ט יום וכל דבריו ז"ל אלו אינו אלא מן החימה דמלבד דלחין טעם לזה דלמה יהא אסור לקדש אח"כ דהא בהדיא אמרינן דיכול לקדש עד דתהי כי נפיל עוד שנה בזה שגיאה גדולה דאינו במציאות כלל דיתאמר המולד שני ימים או שלשה אחר ר"ח ואפילו יום אחד אחר ר"ח אינו בגמולא כלל ואפי' ביום ר"ח עמנו אינו בגמולא שיפול המולד אחר חצית רק בר"ח שבט נמלא לפעמים כשחשון וכסלו שיהיה חסרים אבל למחרת ר"ח לא נמלא בעולם כלל וכלל :

וגם מש"כ שם דדעת כל הראשונים והאחרונים ז"ל דלחין לקדש אחר מחצית של כ"ט יום אינו אונס דבדברי הראשונים לא נמלא אפילו רמז רמזא מזה דהא לא העתיקו רק לשון הגמרא ואחרבא מפשטיות דברי הגמרא והראשונים ז"ל משמע דיכול לקדש עד שיעברו ט"ו יום שלמים ודלא כדעת המהרי"ל ז"ל :

שכ' החת"ס עוד סברה דמותר לקדש עד יום כ"ב בחודש ט"ז שוראי חין לסמוך כלל ואפילו לברך בלא שם ומלכות וגרחה דגם הוא ז"ל לא כחב כן רק לפלפול בעלמא :

וממוציא דבריו חז' למדים דהגאון בעל ספר יהושע דהפריז על המדה וכחב דאחר מחצית המולד ואפילו חס הוא ביום ט"ו אסור לקדש ואפילו בלא שם ומלכות טעם הוא בידו וז"ל לסמוך עליו ולא עיין דהרמב"ם והטור והמחבר לא ס"ל כמהרי"ל וגם לא עיין במג"א ובכל דברי האחרונים דמפרשים בהדיא דהמחבר לא ס"ל כמהרי"ל וגם לא ראה דברי הגאון יעב"ץ בסידור שלו דפסק להדיא דמותר לקדש עד שיעברו ט"ו יום שלמים וכן ג"ל עיקר להלכה בעזר השם :

ורע עוד דגם בהחלפת הזמן קידוש הלבנה יש ד' דעות בזה. (ה) דעת הרמב"ם ז"ל דמותר לקדש אפילו בלילה הראשונה של מולד הלבנה ואחרבא עיקר מלחמה היא בלילה הראשונה שכ' דאם לא קדש בלילה הראשונה מקדש והולך עד יום ט"ז. וכ"ה דעת הסמ"ג וכן כתב במג"א בשם ס' הקנה דמלוא מן המובחר לקדש ביום ראשון. (ב) דעת תלמידיו רבינו יונה ז"ל בברכות צ"י תפלת השחר דלחין לברך רק אחר ג' ימים שקודם לכן חין אדם נהנה מאורה ומפריש דמש"כ במס' סופרים דלחין לברך עד שחצותס הייט עד אחר ג' ימים. (ג) הוא דעת הגאון בעל מנחם עזריה בחצובה דסובר דלחין לקדש עד יום ז' אבל ביום ז' מותר לקדש ומפרש דמה דאמר רב יהודה עד שבעה קאי על החלפת הזמן ומפרש דעד שבעה ולא שבעה בכלל. ואמנם כבר כתבתי לעיל דהוא סותר דברי עמנו דלפי מש"כ בטעם השני דלירך לעבור עליה יום השבת כמו במילה וקרנן ע"כ דער ועד בכלל קאמר וכמו שחמה עליו במהם סופר הג"ל. (ד) הוא הגאון החסיד מוה"ר ניקטיליא בעל שערי אורה והביאו הב"י שכ' בחצובה שע"פ הקבלה חין לברך על חידוש הלבנה עד שיעברו עליה ז' ימים. הרי ק' ד' שיטות והבותר יבחר :

מפתחות לספר עצי ברושים

סימן א יחקור על הא דנופריש ככ"ד בש"ס דכל שלא נשחט כדרכו דין שחיטה

הוי נבלה גמורה ונופריש במשא והאכלה עובר בלאו דלא תאכלו כל נבלה מזכר

דעובר בעשה שאינה זכומה דמג"ל להז"ל הא דילגמא קרא דזבחה כחשך לוייתך לא

נאמר רק לעשה גרידא דאם לא נזבח כדיון שחיטה האוכלה עובר בעשה שאינה זכומה :

סימן ב המיחה על דברי הפנ"ג בפחימה לוי"ד שנסחפק חי איבא עבה שאינה

זכומה בעוף — יבאר ש"ן כאן ספק כלל ופלפול ארוך בזה :

סימן ג שאלה ראוי לבאר חי מותר לשחוט להחילה עוף בסנין שאינו חר

ופלפול ארוך בזה :

סימן ד פלפול ארוך על דברי ספר האשכול להראב"ד ז"ל בדיני שחיטה חולין

שהקשה כיון דניקוצת הושט ופסוקת הנגרת כלל מיקמן הראוי לשחיטה לא מהני להו

שחיטה הו"ל למצדק הסימנין אחר שחיטה בכל ארצן ורחבן :

סימן ה בנידון שהפיר גדול אחד על דברי רש"י ז"ל בסנהדרין ד' פ"ה ע"א :

סימן ו פלפול בד' הרמ"א ז"ל ביו"ד סימן ה' במש"כ שם דיש פיסולין בזה

חלוי בכל ענין :

סימן ז חצובה שהשכתי לחצי הראב"ד דק"ק ערלה :

סימן ח מבאר להלכה למעשה בגמלא הסנין פוסם לאחר שחיטה חס יש

להחיר במקום דליכא ס"ס כגון דיש חתך במפרקת והפנימה אינה רק פנימה כ"ס

שיש בה מחלוקת הפוסקים הי הוי פנימה השפלות :

סימן ט יחקור בנידון עוף שלאחר ששחט רוב סימן אחד חתכו מן העוף

אבר אחד הבק או הרגל ולאחר ששהה שיפור שהיה נזר ושחט ג"כ הניעוט בתרא

או ששחט גס לסינון השני בחופן דהעוף אסור באכילה היאך הדין של אורו אבר

המחך ביניהם :

סימן י חצובה שהשכתי לכבוד הרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יחזקאל ארלאוהאלאו

הנאב"ד דק"ק הארקהו בנידון חס יש לסמוך על בדיקת הסימנים לאחר שחיטה ע"י שמרגיש

השוהט שגפרדו הסימנים חלק העליון מהתחתון ואגב נחבא טעם נכון להמנהג

שנהנו השוהטים שחיקפין חגול לאחר שחיטה בעיף על השיפוי כובע וע"י זה יודעין שלא

נשחט הקנה ומ"מ בבהמה לא נהגו קן :

סימן יא פחימה להלכות טרשות. ביאור דברי הרמב"ם בפ"ה מה' שחיטה

הלכה ג' :

סימן יב ביאור דברי המחבר ביו"ד סי' ל"ג סעיף ט' בנידון נמלא קוץ

חבוב בושט דאסור אפילו חין שם קורט דס

כשרה משום דזו מגינה על ז והדרה בריח :

סימן יח נידון שאלה שכל לפני מבית המטבחים דפה בריחה שהיתה סרוכה להלך הכבד ונפתח אשר מיעד השו"כ להסירנה נקדע שור העליון של הריחה ואח"כ דק בפתרון ולא נצלה כלל אם יש להקפידה או לא :

סימן יט פלפל דברי הש"ך בס' ל"ט ס"ק ט' שכ' דחק לפי שכ' הרב דר"מ ובהג"ה דהספס דחש מיעיל מיעד בנדים ופלאים ועגלים הרבים משום דהסירנה עדין רכה ומתחזקת מ"מ י"ל דשיקר טעמא הא משום דסרסות לא שכיח בזה :

סימן כ פלפל בד' הט"ז בס' ל"ה ס"ק י' שהעתיק שם דברי הגהת אשר"י במעשה שה' צימן הריחה ב' לוטת וסדק ובד' שמאל היו ג' לוטות פרודות :

סימן כא צידון בדיקה פשרין שחמר המישור או מעבד דיעבד אם נאבד בלא בדיקה פשרין :

סימן כב פלפל בדברי הלבוש שרד בס' ל"ט ס"ק כ"ח במה שהביא שם לדברי הט"ז בס' ל"ז דסירכה היו"א מהבטח בין לו"א ללו"א ויש חלון ובדברי הפמ"ג דשם :

סימן כג פלפל ארוך בד' הש"ס דחולין ד' מ"ו חמר רבא הגי תרתי לווי דסריקן להדדי לית להו בדיקה ולא חמרן חלא שח' כסדרן חל כסדרן הי"ט רביה"ו :

סימן כד העחק ממה שכ' נוכד להגלון מו"ה משה נחום אב"ד דק"ק אסטראלענקא צידון פילז בתוך חרין הורדא. ועוד כתבתי שם לבי המלא דפילז מקמא יהיה כשר ופילז מגבא יהיה טרפה :

סימן כה פלפל ארוך דין נקובת הושט חי היו נבלה או טרפה . ואבד מבואר דיש מחלוקת האחרונים בדעת הרמב"ם חי היו נבלה מחיים או דווקא לאחר שחיטה חל עליה חיבור נבלה :

סימן כו פלפל בדברי הרשב"א ברי"ד מ"ד פ"ב שכ' שם דהא דחמירין דקטע רשיה דח' מינייהו אימור דח' רוגזיה דווקא קטע חל דח' מינייהו לא :

סימן כז דין נפלה דח' עמדה תוך מעל"פ די לה בבדיקה לרעת המחבר בס' כ"ח ספיק ד' וכתב הרמ"א על זה דווקא שעמדה מעמדה והא' מד' הר"ן מבאר דחש מחבר כ"כ בדברי הר"ן :

סימן כח מחחק המחבר בעוף שניטלה שורה חי טרפה כמו נלודה בבהמה או אפשר כיון דבשוף השור כבשר וחש מגין אפשר דכולה לחיות חף בניטל שורה :

סימן כט דיני חלב :

סימן ל חסונה שהשכח לכבוד הרב המלו"ה מו"ה יע"ב מאיר נ"י מו"ך בק"ק מינסק צידון ריש משיח בלחמא דבטי גרייה חס לריך לגרוד נס השומן שחמח הקדוש . וחמר שם בדפוס לזין סימן ל' :

סימן לא לא הלכות בליים :

סימן לב מבאר דיש ג' שיטות בסימני עופות טהורים :

סימן לג פלפל בדין המבואר בס' ק"ה ספיק י"ב בגבינות שנעשו בדפוס עובדי כוכבים חף שגמלו בחוק מותרים :

סימן לד הלכות בשר וחלב מבאר דין שכ' הב"י בס' ס"ז דהא דהשוחט חת התרנוולת ומלא בזה בליים גמורות מותרות לחלן בחלב דווקא חס נגמרו בחלבו ובחלמון :

סימן לה חמירה על הסור בס' ל' דמה שכ' דהרשב"א שכ' דלריך כחל קריעה לאורך ורוכב וטיהה כמות חילו בקדירה בלא בשר וללוי קריעה כל דהא דהייט לדעת רש"י ובחמח ברי"ד הארוך מבואר דכ' כן לדעת הרמב"ם חל לרש"י לא בני ללוי קריעה כל דהא :

סימן לו פלפל בדברי הטור בס' ק"ה שכ' שם בשם ספר המלכות דלריך החכם להקור חס מיהוסף מים בקדירה לאחר שגפל האיסור בחובו והטור בעלמו חולק על זה :

סימן לז מבאר דמ"ש בס' התרומה דח' נחערב מין בשאיט מיט יבש ביבש לריך ס' כיון דח' יבשלים יתן טעם ר"ל דבטי ס' מה"ס מש"ס דכיון דלאחר הביטול יתן טעם היו כמו שניכר האיסור ולא שייך צו ביטול ובה נסתלק במה שחמה הפמ"ג על הטור ז"ל בר"ס ק"ט . ועוד פלפל ארוך בד' האו"ה ובד' הפ"ח בס' ק"ט :

סימן לח קושא על הרמב"ם שכ' דחמץ בפסח גם יבש ביבש אסור במשהו ח"כ חמאי לא חשיב חמץ בפסח במשהו דע"כ ט"ס . ישוב נכון לזה פ"פ ד' הרמב"ן במלחמות בפ"ב דפסחים :

סימן לח חסונה שהשכח להגלון אב"ד דק"ק טרעסטינא מו"ה צימין בישקא נ"י צידון בעל זבא קטנה ואח"כ נעשה זבא גדול :

סימן לו פלפל בד' ר"ח שהבא בתום נדה ד' ס"ח דהאידנא מותרת לאשה לטבול קודם הלילה אך באופן שכשחבוא לביטה יהי' ודאי לילה :

סימן מא חסונה שהשכח להגלון דק"ק שרה לבן צידון חשה שח' עליה הרופאים המומחים חלא יבוא שום ליתות באזניה ואריכה להיות מונח באזניה מוך דחוק דהיאך חעשה בטבילתה :

סימן מב כתבתי פירוש חדש בדברי ר"ס בנדה ס"ז :

סימן מג הלכות מקולות [ומה שמתוין שם סימן מ"ד דפס' בטעות ול"ל סימן מ"ג . צו יבואר ישוב נסן לדברי ר"ח ז"ל :

סימן מד חסונה שהשכח להגלון דק"ק אישמר צידון מקיה אחת שחמח רלפת המקוה נשאר מים שחובין ותש הרב אב"ד הג"ל דשחח בעת שיטלו מן המצין דרך האקבים לתוך המקוה יטלו ביחד עם הגמים האלוין :

סימן מה צו יבואר חס פוסל שאיבה במצין או לא :

סימן מז יבואר כל דיני פסולי המקוה

והכשרה על פי דעת כל הסופרים ז"ל : **סימן מז** צו יבואר מה שהשכח להגלון מו"ה אלי' אליעזר ז"ל מפ"ק לענין כלים הבליין במדה לריך נקובה כחילת רישון משום נזרת מרחללות :

סימן מח צו יבואר ישוב לדברי המחבר ביו"ד סימן ר"א שלכאורה נראה שדבריו שספיק מ' פותרין למש"כ בספיק ז' :

סימן מנ לענין מקוה שטלה שחב או חבו שחוב חס היא פסולה מה"ס או לא :

סימן נא צו יבואר מה שהשכח להגלון מו"ה חיים מאיר נח הלוי נ"י מ"מ ומו"ך דפה :

סימן נב חסונה שהשכח להגלון מו"ה אלי' אליעזר ז"ל על מה שהעיר פל דברי הגר"א ז"ל :

סימן נג הלכות נדרים צידון במה שכתב בפ"ק ויילגל מקדמת דנא חלא לחלל הבני מעיים של הבהמה בעון הדרם הפנימי וביח הטפות וההמסס ובעת שגחיקר השער מאוד של בשר ביהמה והעניים לא היה אפשר להם לקטע בשר מחמת גודל היוקר ולכן בקשו חלשי הקהל מאת רבני המו"ך דפה חילי טבל להחיר לחלל הבני מעיים הג"ל בשעת הדחק :

סימן נד דרשה לבית מילה :

סימן נה דרשה שיה לבית מילה :

סימן נו חסונה ארוכה שהשכח להגלון מו"ה משה פערלמאטער מו"ך דק"ק לאחז נ"י צידון הפרשה חלה :

סימן נז דרשה לבד מילה :

סימן נח יבואר ארוך על האשנה דמגינה י"ז בעלית שחל להיות בפ"ט :

סימן נט חסונה ארוכה שהשכח בשנת תרנ"ח להגלון האמיתי מו"ה מאיר מיל ז"ל מפ"ק ויילגל ומלמס היה אב"ד בק"ק שחט צידון מה שהעיר על מה שח' הארז בליווי דעשיית האגדים בפ' חטא נס בנדי כה"ג של יום הכיפורים דהז חלקים מבדרי כה"ג של כל ימות השנה :

סימן ס דין ברכת החמה בעת החמח הממחר הגדול של ר"ג לחמה וצו יבואר ליישב ההמירה הגדולה שחמה בש"ח משחח צימין סי' ק"א דהיי עבדין חרתי דסחרי אהדרי דלענין הברכה אזלינן אחר תקופה שחולל ולפרין משבן ההקפות וטיבור הגמים חס שומין על חקופת רב חלא :

סימן סא חסונה להלכות בשר ומלכ ושיך ג"כ להלכות כלאי בדרים :

סימן סב צאר בדברי השו"ס סימן שפ"ב ספיק א' :

סימן סג שאלה חס אירע חלא מלחח הלכה עד אחר יום ס"ז מן המולד השיך ליום ס"ז חס לא שברו עדיין ט"ו מעל"ס חס מותר לקדש הלכה בברכה בשם ומלכות :

שלא יתרמה התרומה קודם ר"ח ניסן יכולים להביא מתרומה חדשה ע"י שיחיד יתגדב וימסור לציבור ולכן עשאו חלו שמונה ימים יו"ט לחסור בהספד ותענית :

וכשראה כבוד חתני הרב הגדול החר"ק וצקי מו"ה פאר קארעליץ נ"י דברי חלה חמר דע"פ זה ח"ש ג"כ לשון הברייתא דליתוקם תמידל גם כן דלכאורה לשון ליתוקם לית מדוקדק דאזו כל זמן דלא נלחו להדוקים לא יכלו להקריב התמיד דין להקריבו משל ליביר דמה צדק שהדוקים סברו שהיחיד מתגדב ומביא תמיד ומ"מ צ"ד היו יכולים להקריב התמיד משל ליביר מתרומה הלשנה דין. אבל לפי מש"כ ח"ש דליתוקם תמידל היינו דמכאן והלכה יכלו להקריב הקרבן תמיד מתרומה חדשה לעולם כפי עיקר מילתו ע"כ מדברי חתני הרה"ג נ"י. וע"פ הג"ל יש ליתן טעם מה דביו"ט דליתוקם תמידל תקנו יו"ט דלא למסד וביו"ט דליתוקם חגל דשבושי"א לא הקנו יו"ט רק לחסור בתענית [וכפי גירסא דרש"י במנחות סא] והנה דרש"י ז"ל כחב שם הטעם מושם דבעלמא לא היה שום דליה לר' בייחוסין אבל בתמיד היתה קצת רחיה לדבריהם ולכן ביו"ט דליתוקם חגל דשבושי"א לא הוי שמחה יתירה כ"כ כמו ביו"ט של ליתוקם תמידל כן כחב דרש"י שם. אבל לפי הג"ל י"ל עוד טעם דביו"ט דליתוקם תמידל נחבטלו דבריהם לגמרי וחרו וחרו לדברי חכמים וגם היה תועלת שמכאן וחילק יכולין להקריב התמיד לעולם מתרומה חדשה משא"כ בחגל דשבושי"א עדיין נשאר קצת בייחוסים בטענות וכמו דאמרין שם שהיה זקן אחד מטפס נגד ר' יוחנן בן זכאי ולפיכך לא היה שמחה כ"כ ולא תקנו רק לחסור בתענית :

ועוד ראינו לכתוב בכלל מה שגרסם חללי מכבר על הגליון השו"ע חו"מ שלי בהלכות פסח בסי' תמ"ו סעיף ב' וזה לשון השו"ע שם חמץ שנהערב משם שטות ולמעלה עד הלילה אינו חסור במשאו חלא דיתו כשאר חיסורין ובהב' על זה הרמ"א ז"ל בהגה"ה וטוח טעם לפנס נמי שרי עכ"ל וגרסם שם דה"ה דעת ע"מנו חליצא דכו"ע וכתבתי בלידו לכאורה תמוה דמאי קמ"ל הרמ"א ז"ל בזה הלא כ"ש הוא מחסור משאו דמוחר בטה"ש ואף דבחוק הפסח גם להמחבר חסור במשאו וכ"ש נט"ל דלדעת המחבר גם בפסח שרי וכמו שכתב המחבר בסי' זה סעיף י' שנט"ל מותר גם בפסח וא"כ כ"ש דבעה"פ בודלי שרי :

ואכן ג"ל ליישב דהנה כבר תמה הו"ס' והר"ש בסוף נוס' ע"ז דלדעת הפוסקים דלינת לילה פוגמה וגם סוף הלילה לבד גורם הפסח למה הולך הכתוב בכלי חרס שבירה ומריקה ושטיפה בכלי נחשת אחר ביטול חטאת למ"ד דנט"ל מותר הכי מיד שנגשה טהר נפסם טעמו ומותר מה"ה לבשל בו והרינו מזה בלחמא שסוף הלילה בלבד אינו מועיל רק בעינינו בולו ואכן הר"ן שם בסוף ע"ז יש לו שיטה אחרת בזה וכתב וז"ל ולדידי לא קשיא שכבר פירשתי למעלה שבלוע הבלוע בקדירה שאינה בת יומא רחוי לגר הוא ומעלמו חסור חלא שאיט משבית תערובתו חלא פוגמו וכיון שעדיין שם טהר עליו צוחה תורה לבטלו כשם שצוחה לשורפו וביעור טהר הבלוע בכלי ראהה תורה שהיא שבירה בכלי חרס או הנעלה בכלי מחכות עכ"ל הר"ן שם :

והנה לכאורה דברי הר"ן חלו תמוה מאוד דלפי דעתו דהבלוע בכלי נחש לבטל לטהר ולריך שריפה אך דהשבירה נחשב לשריפה ח"כ היכי התירה התורה להשהות את הבלוע בכלי עד הבוקר הא עובר בכל חותיו וה"ל להתורה לצוות שיסבירו הכלי בלילה קודם שנגשה טהר. ועוד דלא חתא דהבלוע בחוק הכלי נחשב כטוהר גמור היכי מקיים מצוה שריפה בזה במה שאוצר את הכלי הא מ"מ האיסור נשאר בחוק הכלי :

ועוד תמוה דלא דבלוע שיך חיסור טהר ח"כ למה אינו טהר חיסור כל יראה וטעם דתשביחו בבלוע בחוק הכלי ולפי דעתו כל קדרות של חמץ יהיה לריך שבירה בפסח וכן קדרות של מריקה יסדך הגעלה ואפילו אם אינו רואה להשתמש בהם בפסח ובהריא מבורר בגמ' דאל"ל שבירה זולה לרב דס"ל דמתך לטהר ומט' חסור כר' יהודה וגם ס"ל דמן בטיט במשאו חלא וודאי דעשה דתשביחו

מבא וחילק לכתוב בכלל מה שכתבתי מכבר חוזה הדושים השייכים למדע ניסן ולחג הפסח וזה הוא :

תניא כפ"ח דמג"ח [ואבא בש"ס דתענית ד' י"ו ובמנחות דף ס"ה בשם ח"י] חילק יומיא דלא להחגיגה בדין ומקלחיהן דלא למסד בהן מריש ירחא דניסן' עד חמיש ביה ליתוקם תמידל דלא למסד שהיו הדוקים חומרים דיחיד מתגדב ומביא תמיד ואמרין שם במנחות דמאי דריש את הכבש האחד תעשה בצוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים [ופירש"י תעשה לשון יסד] ומאי אהדרו את קרבני לחמי השמרו שהיו כולם באין מתרומת הלשכה ע"כ מד' הש"ס שם :

והנה לריך להבין מה דנודמן דבנלחון שגלחו להדוקים דהתמיד לריך להיות מתרומת הלשכה דווקא בחמילה מודע ניסן ולכן עשו מריש ירחא עד חמיש ביה יו"ט דלא למסד. וי"ל להת טעם לדבר דבר"ה ניסן היה הדבר נוח מלוד לעמוד נגד הדוקים בדבר זה ולנחם ולהביא רחיות מהכתוב שלא כדבריהם וכמו שאבאר בעז"ה. דהנה בר"ה ד' ז' ובמגילה ד' כ"ט אמרין דמר"ח ניסן וחילק מצוה להביא הקרבנות מתרומה חדשה דכתיב ואת עולת מודע בחדשו לחדשי השנה אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה ומביא שם ג"כ ברייתא [ורא חוספיה דר"ה פ"א] קרבנות ליביר הבאין בלחם בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן היסן יא' חלא שזיכר מצוה יחיד שהתגדב משלו כשרין בלבד שימסרם לציבור :

והנה בודלי חירע לפעמים שנחלחו הציבור מלהביא חלא מתרומה התרומה קודם ר"ח ניסן חלא היו יכולין להביא ההיחיד מתרומה חדשה כפי עיקר המצוה חלא היה לזה טעם רק שיחיד יתגדב משלו וימסרם לציבור דזה הוי מתרומה חדשה דהא היחיד נחן כעת למחנה לציבור ומהנה הוי כמכר והוי כמו דקנו חוזה עכשיו מתרומה חדשה. ונראה דזה שמסיים ח"כ בברייתא בר"ה הג"ל יחיד שהתגדב משלו כשרין ובלבד שימסרם לציבור דלכאורה לא שייך זה לרישא כלל דברישא מיייר מעיני שריך להביא מר"ח ניסן וחילק מתרומה חדשה ודין דסיפא הוא עיין אחר דאף דתמיד לריך להביא משל ליביר ח"מ אם יחיד מתגדב ומסר לציבור ג"כ כשר וא"כ לא רישא סיפא ומלשון הברייתא דקאמר ויחיד שהתגדב משלו וכו' משמע דיש לסיפא התקשרות לרישא. ואמנם להג"ל ביחא דקמ"ל דיחיד שהתגדב משלו ומסר לציבור הוי כמו שכתב מתרומה חדשה ומותר להקריב אפי' לכתחילה מרשם מודע ניסן וחילק :

ועפ"י נסתלק קושיית הו"ס' שם שהקשו דמאי מקשה פשיטא במלתא דהריא פלוגתא דהנלי ב"מ ד' ק"ח ודבן סברי החס דחיישין שמא לא ימסרם לציבור יפה יפה. ואמנם לפי מש"כ לק"מ דפשוט דהרם לא פליגי רק לענין לכתחילה אם יכול להתגדב ולשמור בהנם משום דיש לחוש שמא לא ימסרם לציבור יפה יפה אבל דיעבד אם כבר הקריבו הקרבן ואמר שמסר לציבור יפה יפה בודלי דכשר דיעבד והלכך כאלו דעדיין לא נתרמה התרומה וח"ל להביא משל ליביר ולכן פאה אחרת רק שיחיד יתגדב משלו וימסרם לציבור ח"כ חין לך דיעבד גדול מזה והלכך מקשה הש"ס שפיר פשיטא ואין מקום לקושיית הו"ס' :

והלכך אפשר דעד אותו זמן שנתפקרו הדוקים אם היה מודמן שעדיין לא נתרמה התרומה קודם ר"ח ניסן היו יכולין להביא התמיד משל יחיד וימסרם לציבור אבל אחר שנתפקרו הדוקים ואמרין ד ללחך על הקבלה האמיתית שקבלו ח"ל איש מפי איש עד משה רבינו ואם היו מתירין שיחיד יתגדב וימסור לציבור היו טוחנין בזה מקום לדוקים לרחות דבזה יחזק דעת הדוקים שאומרים שיחיד מתגדב ומביא תמיד דלאו כו"פ ידעי שמסר לציבור יפה דאין אדם יודע מה בלבו של חבירו והלכך משגיב ר"ח ניסן עממו הפורשים ביד חזקה עד הדוקים ולהביא רחיות מן התורה לבטל דבריהם ולפרסם הדבר לכל שאין תמיד בזה רק משל ליביר דווקא ומתבטל דעתם מכל וכל ויא' מזה תועלת גדולה שהיו יכולים לקיים התורה כחוקתה להביא קרבן מתרומה חדשה שאם יחירע

חיובת דלורייחא לריך לחור גם על חיוב דרבנן וא"כ הכא נמי כיון דמחויב לבטל מספק ה"ל מחויב גם לבדוק מספק :

והיוותר חימה דהרא"ש שם הביא חיףא אחר זה לדברי הרי"ף גיאות ז"ל דהמשכיר בית למכירו בחרבה עשר וכו' ואם איש מלוי בעיר שהלך לו חקתו בדוק עכ"ל ולא הזכיר כלל שלריך לבטל ואמאי הא לענין ביטול אי ספיקא דלורייחא וגם קשה על הרא"ש ז"ל דהיאך הביא לדברי הרי"ף גיאות ז"ל בסתם דלכאורה נראה מדבריו דאף ביטול לא לריך מולא הזכיר כלל מדין ביטול והוא להרא"ש להזכיר לזה מדברי הרי"ף גיאות ז"ל משמע דאף ביטול לא לריך :

ואכן ג"ל ליישב דהנה בחמת נראה דליכא כאן חיוב ביטול מדלורייחא דהא החמץ אינו של רק של המשכיר ואף דהמשכיר צודאי מתיאש מיהא מ"מ השיכר צודאי אינו רואה לזכות החמץ דלשורה לא יחא ליה דלקני וכמו דלמדין כך סברא בב"מ ד' ל"ו פ"ב פ"ט וא"כ לא לריך כלל לביטול רק בדיקה לריך שחא יבוא לאכלו והלכך לא הזכיר הרי"ף גיאות ז"ל לריך לבטל החמץ וגם הרא"ש ז"ל שכתב לריך לבטל חפשי דאינו ללאח מחסור כל יראה דלורייחא רק משום גזירה דשחא ימלא גלוסקא יפה בפסח ויחא עליה לשירט ויהיה דעתו לזכות בה פ"מ לאוכלה אחר הפסח ולו יצבור בחמת צל יראה מדלורייחא וכמו דלמדין בפסחים ד' ו' דהבדוק לריך לבטל מהאי טעמא והכא נמי לענין ביטול ליכא כאן ספיקא דאף דאם בדק המשכיר וביטל חמץ מ"מ מה חוטאת הביטול של המשכיר אלא השוכר דהא מ"מ יש לחש שחא ימלא גלוסקא יפה ודעתיה עליה ולכן גם השוכר מחויב לבטל רק דהביטול אינו אלא מדרבנן ומה שכתב הרא"ש בלשון ויראה שיכול לבטל ואי ספיקא דרבנן ואוליין לקולא עכ"ל אין כוונתו דקודם הביטול אי ספיקא דלורייחא אלא ר"ל דיכל לבטל שחא מחויב צודאי מדרבנן ואחר שיבטל לענין הבדיקה אי ספיקא דרבנן ואוליין לקולא :

ועל פי זה שכתבתי דהביטול שכתבן אינו רק חיוב מדרבנן נתיישב לי מה שהיה קשה לי סובא דברי הגר"א ז"ל כאן צבאורו ס"ק ה' שהלריך להביא ראיות מדברי הגמרא ומדברי השסאקס דביטול בלב סני וא"ל אחירה כלל ומסיים דלא כהר"ן בשם י"מ דבלבו לאו דווקא אלא לריך להוליכו בשפתיו וליחא עכ"ל והדבר תמוה דהוא ז"ל בעלמו ס' חל"ד ס"ק ד' הביא בשם הרי"ף והגאונים והירושלמי לריך שיאמר הביטול בפה דווקא כל ממון שיש לי בחיך בימי ואי יודע צו יבטל ובס"ק ה' כתב הסעם כמש"כ בחרוגות ובשבוש שיחא פיו ולבו שוין וא"כ דבריו כותרין זל"ל לנאורה :

ואכן לפי הג"ל יחא דהנה לנאורה גם על המחבר קשה דכלל הביטולים ש"ל עד הנה לא הזכיר כלל דיבטל בלבו רק כתב סתם דיבטל ואחרת צ"ל חל"ד כתב בהדיא לריך שיאמר כל ממון וכן כתב בפירוש דסני ביטול בלב. ואכן להג"ל יחא דלפני דמירי צביטול כדי שלא יצבור צבל יראה מדלורייחא לא מבטל דעת ר"מ דביטול מטעם הפקר דודאי צבי ביטול בפה דווקא דהא הרמב"ם פסק דהפקר הוא מכלל הגדרים שאמרה חורה וצבי דר ושבושה כתיב לבטל בשפתים וכלל היולא מפיו יעשה אלא אפילו לפרש"י דביטול מפיך מתחביתו וביטול בלבו אינו השבחה מ"מ מדרבנן לריך לבטל בפה דחיישין שחא לא יבטל בלב שלם והלכך הולכו לבטל בפה ואף אם לא יבטל בלב שלם לא איכפת לן דקיי"ל דדברים שבלב אינן דברים :

ואף דבתמנה כתב השלטי גבירים בכתובות צ"ל חלמנה נחיות והובא דר' הרמ"א בהג"ה ב"מ ס' ר"ז סעיף ד' דדברים שבלב אינן דברים ופשוט דהפקר דמי למחנה לענין זה מ"מ גבי ממון כיון דכלא"ה אסור בהגלה ואי ברשוהו של אדם לא חיישין לדברים שבלב אס"י בטל בפירוש בפה :

ואמנם כל זה אם נלך הביטול כדי שלא יצבור צבל יראה אלא כאן צ"ל חל"ד דהחמץ אינו של רק של המשכיר ואין כאן כל יראה דלורייחא והביטול אינו רק מדרבנן דשחא ימלא גלוסקא יפה לא חיישין שחא לא מבטל בלב שלם דאי גזירה לנאורה

דחביתו ולא דכל יראה אינו טהג צבלוט בתוך הכלי ולכן חירוף הר"ן ז"ל חמה ול"פ :

ושוב ראינו להמורמי צ"ל ט דהקשה ג"כ קושיית החס' והרא"ש משמ' דנפשיה דלמה לריך שצירה הא חיף צבוקר נעשה טחר וחירין דער שלא נפנס נעשה טחר דשניהם צלון כאחד ולמסם הדבר חמה דהא החס' והרא"ש דהוכיחו מזה דבעינן כל הלילה ע"כ דלא ס"ל סברא ו וגם לדעת הסוברים דבעינן לינת כל הלילה הקשה הרא"ש דמ"מ לכלים שלא צשלו בהן כל הלילה למה היו לריכס לשצירה ומריקה ושטיפה ודנק הרא"ש למר דגורו אינו צח יומא אטו צח יומא דלא ליחו למטעי אלא זה דחוק דכהנים זריזין הם ולא אחר למטעי [וגם להרא"ש בעלמו נחשב זה לדחוק ולכן מסיים ומיהו י"ל דגוה"כ הוא דאף דנט"ל מותר מ"מ לריך שצירה ומריקה ושטיפה וגם על זה מסיק דהוא דחוק ע"ש ולכן טפי היה ג"ל לומר דגוה"כ הוא גבי טחר דנט"ל אסור ומ"מ לא ילפיק מיהא לפלמא דחולין מקדשים לא במריק :

ואכן ח"כ קשה היכי יליף ר' יהודה דביטור ממון הוא בשריפה מבין אב מותר דהא חיכא למפרך דשאי טחר דלסרה חורה אפי' צנט"ל וע"כ דל"ל כמו דליף ר"י ממון מטחר לענין שריפה ה"ל יליף ממון מותר לענין נט"ל דנס בחמץ נט"ל אסור וא"כ זכר לדן דהדיון אם נט"ל אסור בפסח או לא חליא אי ביטור ממון בשריפה או דיכול לבטל בכל דבר וכדעת חכמים דפליגי עליה דר"י :

ועל פי זה עולה לו ממון חומר צפ"ה במאי דנחלקו המחבר והרמ"א ז"ל ברין נט"ל בפסח דכל אחד לשיטתו חז"ל דהמחבר חז"ל לשיטתו בר"ם חמ"ה דביטור ממון הוא בכל דבר דכתב שם דביטור ממון שורט או פוררו חורה לרוח או מטיל לים ולפיק פסק דנפ"ל מותר בפסח דהא לית לן ראייה דממון חמיר משאר איסורין לענין נט"ל אלא הרמ"א ג"כ לשיטתו חז"ל שם והתנהג לשורט ולריך לשורט ביום דומיא דטחר שהיה נשרף ביום והיט שריך להחמיר כר"י דביטור ממון דווקא בשריפה כותר והלכך גם צנט"ל כתב לריך להחמיר בפסח כמו צמחר. ורבינו המור ז"ל דבריש סימן חמ"ה הביא ב' דעות אי ביטור ממון בשריפה דווקא או שיטל לבטרו בכל דבר ולא הכריע ביניהם לכן צ"ל חמ"ו שהביא ב' דעות אי נט"ל אסור בפסח או לא ג"כ לא הכריע משום דדיון נט"ל בפסח חליא אי ביטור ממון בשריפה או לא. וכל זה צנט"ל בפסח פלמו אלא צפ"ה אחר חלטה מלח דחליא אם טהג הלוא דכל יראה צפ"ה מחטת ואילך או לא דלדעת הסוברים דהלוא מחטל מחטת ממון השבחה ממון הרי דמי לטחר גם צפ"ה דהא מחטת ואילך הוא צבל אחתיו כמו טחר והלכך לריך להחמיר גם צפ"ה צנט"ל משא"ל לדעת הסוברים דהלוא דכל יראה אינו מחטל רק חליא ס"ו ואילך ח"כ צפ"ה אינו צבל אחתיו ולא דמי לטחר פדיון ואין להחמיר צנט"ל ולכן הולך הרמ"א ז"ל לאשמעין דנט"ל נמי שרי משום דס"ל להרמ"א ז"ל דעת הסוברים דהלוא דכל יראה אינו טהג צפ"ה וכמו ש"ל הרמ"א צפ"ה מה' ממון ומלח והבא צמנ"ל בר"ם חמ"ב [מיהו י"ל דאף אם הלוא דב"י טהג מחטת ואילך מ"מ כיון דליכא כרה לא דמי לטחר ודו"ק והמעין צד"מ צסימן חמ"ו יראה דכוונת הרמ"א צבלן להוליח מד' אבי העזרי שהבא צמור צסי' חמ"ב דמשמע דס"ל דאף צפ"ה אסור נט"ל ע"ש] :

עוד ראינו להביא צבלן מש"כ צפ"ה על גליון השו"ע ש"ל צא"ה ס' חל"ד סעיף ב' שכתב שם דהמשכיר בית למכירו צי"ד ואין יודע אם הוא בדוק אם הוא בעיר שולא אם בדוק ואם אינו בעיר חוקתו בדוק ומצטלו בלבו ודיו וכו' וכחבתי על הגליון זה לשוני כ"כ הרא"ש ז"ל צפ"ק דפסחים סימן ב' ואכן הדבר חמה דהא דין זה הוא אבעיה דלא איפשטא בש"ס וכבר מצאנו צמור צסימן חל"ס דכל אבעיה דלא איפשטא דין בדיקה ממון אם פדיון לא ביטל כיון שלריך לבטל דלענין ביטול אי ספק דלורייחא ממילא מחויב ג"כ לבדוק וכן כתבו האחרונים ז"ל לענין אם נסהפק לו אם צריך צמנ"ו חייב לחזור ולבדק נס הצרכה דהסוב והמטיב והגם דצרכה הסוב והמטיב אינו אלא דרבנן מ"מ כיון שלריך לחזור על

כוסות ב' הלילות ואל"כ האך אפשר דקידוש של י"ט שני תדחה למלכות ד' כוסות דהרי בהדיא אמרו בשבט ד' כ"ג דנ"ח וקידוש היום כ"ח קודם משום פרסומי ניסא דהרי דפרסומי ניסא מדחה לקידוש היום של שבת ואף דבשבט עיקר מלכות קידוש הוא מהחזרה רק דמה"ח יולא יתפילה ועכ"פ עיקרו מדאורייתא ואעפ"כ מלכות פרסומי ניסא עדיף ואל"כ כ"ש דפרסומי ניסא של ד' כוסות מדחה למלכות קידוש דיו"ט דהוא עיקרו מדרבנן :

שם בסימן תע"ב בשע"ף א' אבל לא יאמר קידוש עד שתחשב וכתב הט"ז הטעם משום חילת מלא היא בכלל הקידוש ובשבילה בא הקידוש עכ"ל וכתבתי על הגליון דל"ן בדבריו טעם בזה שג' דבשבילה בא הקידוש ועוד דבאמח לא שי"ד קידוש למלא דהא בכל יו"ט לריך לקדש ולכן הדבר פשוט דהרי דמלך מלכות קידוש יולא חס יקדש ביום מ"מ כיון דהבוס של קידוש הוא אחד מר' כוסות מנוחל לריך לקדש בלילה וכמו שג' המנ"א בשם ה"ה"ד ואם קידוש ביום ירי קידוש ילא אבל מ"מ לריך לשחות בלילה שנית לשם מלכות כוס ראשון :

וראיתי להביא בכאן בסוף חיבורי גרניר אחד מהד"ת אשר הודש כבוד חתני הרב המאו"ה ג' הו"ב וכו' מו"ה יהודא לייב נ"י דון יחיאל אשר נתקבל כעת לרב ומו"ץ לקהל חסידים אשר בק"ק שקלאוו י"ו :

איתא בסוגיא דשבט ד' קל"ג דמקשינן שם דלאב"י אליבא דר"ש דסבירא ליה דאף בפסוק רישיה ולא ימות ס"ל לר"ש דמותר ה"ז בשר מאי עביר ליה ואמר רב עמרם באומר לקון בהרתו קא מכוין ופירש"י גדול שהוא בר עונשין ואמר למוהל לקון בהרתו בכונה לטער עכ"ל [והנה מה שהולך רש"י ז"ל לפרש שאמר למוהל ולא פירש הגדול שגל אח עלמו כבר כתב המל"מ בפ"י מה' טומאת לרעה ה"א משום דא"כ אמאי לא פריך עלה ותי איכא אחר ליעבד אחר כדפריך גבי קטן עכ"ל ואמנם לפי מש"כ רש"י בד"ה ואי איכא אחר שאינו חושש לטהרו ליעבד אחר ולא ליקו אב להחם עכ"ל וכתב שם המל"מ בעלמו דס"ל לרש"י ז"ל דאי קאי אב להחם שליחותיה דאז קעביד וכיון דהאז רואה לטהרו עובר בלאו ולא מהני מה שעושה ע"י אחר ח"כ בגדול אפי' אומר למוהל למול ג"כ עובר הגדול הגימיל ואין נ"מ כלל בין שנימול ע"י עצמו או שנימול ע"י אחר וא"כ אין מקום לדברי המל"מ בזה שחי' לדברי רש"י משום דלא פריך עלה ואי איכא אחר ליעבד אחר דגבי גדול אין שום נ"מ בין ע"י עצמו ובין ע"י אחר ואמנם טעמו של רש"י ז"ל אמר לי כבוד חתני הרב הגדול המו"ב מו"ה סאיר קארעליץ נ"י דו"ל דטעמו דאם מיירי בגדול שגל ע"י עצמו לא הולך הש"ס לומר באומר לקון בהרתו דאם מל ע"י עצמו מן הסתם הוא מסוין לקון בהרתו ואל"ל לחמירה ומה שהש"ס בעלמו הולך לומר דמיירי באומר היינו דקמ"ל רבוחא דאף דמל ע"י אחר ואינו עושה המעשה בעלמו מ"מ עובר הגדול אם אמר למוהל לקון בהרתו משום דשליחותיה קעביד אבל זה אין לומר דמשו"ה הולך רש"י ז"ל לומר דאמר למוהל משום דא"א לאדם למול בעלמו וכמו שמליט באברהם שהולך הקב"ה לסייעו דשאיני החם משום דהיה זקן ומשו"ה נלך לסיוע וכן מפורש להדיא במדרש רבה סוף פרשה [נ] :

ועמד חתני הרה"ג הג"ל נ"י בקושיא עומה דלפי מה שפירש"י דהגדול אמר למוהל לקון בהרתו למה לריך קרא לזה דמילה דוחה לרעת דמ"ג על המוהל בודלי ל"ל קרא דהא הוא אין מתכוין לקון לבהרת רק למול ולא עבד איסורא כלל לאב"י אליבא דר"ש וגם על הגדול לא לריך קרא דהא קי"ל דאין שליח לדבר עבירה ואין המשלח חייב במעשה השליח ועי"ל ל"ל דהך סוגיא ס"ל כדעת המפרשים בב"מ ד' י"א בהא דאגרין שם דכאן שאמר לישראל לא וקדש לי אשה גרושה מחיב שולח משום דהשליח לא הוי בר חיובא דלאו דווקא שאמר לישראל דה"ה אפי' אמר נכסן לא וקדש לי אשה גרושה נמי מחיב שולח דאף דכאן מוזכר שלא ליקח גרושה מ"מ בה"ל מעשה ששולח שליח לקדש אשה

לגזירה וכו' יתא נמי מה דלא הוזכר הך לישאל דמבטל בלבו רק הכא וגבי חמץ שנפלה עליו מפולת בסי' תל"ג ובסי' תל"ח גבי חמץ בצור דהוי כחמץ שנפלה עליו מפולת דאין הביטול אלא מדרבנן דשמא יפקח הגל במועד וכמש"כ רש"י בפסחים ד' י"א דאינו אלא תשטא בעלמא ולכן סגי בביטול בלב וכן בבביתא דפסחים ד' ז' דאיכא שם דמבטלו בלבו אחד שבת ואחד יו"ט היינו משום דבשבט ויו"ט חסור להפקיר בפה משום דדמי למקח וממכר דחסור משום ממלא חפץ ודבר דבר [ואף שכבר כתבנו בענינון בספרי בנין שלמה בסי' י"ז דכל שמפקיר בסתם ואינו מכוין לזכות לאחרים מותר בשבת ודלא כדעת השער המלך בפ"ו מה"ל יו"ט מ"מ כלן כיון דמעיקר הדין סגי בביטול בלב החמירו חכמים שלא לבטל בפה] וזה לא מקרי חפצי שמים דהא לדעת ר"ח דביטול מטעם הפקר אינו מקיים בזה מ"ט דתשביחו כלל רק דעושה חיקון שלא ינטר לבטל ואף לרש"י דנפיק מדשביחו מ"מ החם בבביתא הא מיירי שיש לו עיסה מנוגלת בתוך ביתו ועדיין מלא היא ואינו מוטל עליו מ"ע דתשביחו רק דמבטלה מקמי דתחמין כדי שלא יעבור בכל יראה וכו' הג"ה הביטול הוא מטעם הפקר אף לדעת רש"י דהא קודם שתחמין אינו מוטל עליו עשה דתשביחו וזה ס"ל לרש"י מסביר חוץ דביטול מופיל גם מלך הפקר והלכך לריך לבטל בלבו דווקא וכן במשנה דההולך לשחוט את פסחו דקתני מבטלו בלבו דו"ו ג"כ י"ל דחל י"ד בשבת דחסור לבטל בפה וכן בד' ח' במור שבין יחודי לחיבור דאמר שם דהשג"ר מבטלו בלבו ודיו היינו ג"כ משום דאין הביטול רק מדרבנן דהא במקום שאין ידו מנגח הוי כמבטל ולכן סגי בביטול בלב וכו' נחישב הכל בעו"ה ע"כ לשוני על הגליון שם :

עוד בשו"ע בסי' תנ"א סעיף ב' אם לש יוחר משיעור חלה אין לחסור דיעבד והמ"א בס"ק ו' כתב ויש להחמיר דראיית הרה"ש מלחם הפנים אינו ראיה דאם אמרו בזריזין יאמרו בלחם זריזים וכו' ולעג"ל הוא ראיה גדולה דאם איכא דחסור גם דיעבד וע"כ דא"א לשאור כלל מחמין אם יש בציסה יוחר משיעור חלה [והייט משום דהציסה גדולה מאד אין נאשית בתור בתוך שיעור השימון וכמו שגדלה קלח מר' הרי"ף שם] היכי הזירה התורה גבי לחם הפנים שיהיה כל חלה שני פשרונים דאין סברא בדבר שחתורה החירה אף לבתחילה ואינו נאסור אף דיעבד :

ואין להקשות על זה מהא דהרה"ש בעלמו פסק בסו"פ כל שעה דאם לש בפושרין אפי' בשוגג אסור דיעבד ואף דכל הממנות נלושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיאו אלמא דאפשר לשומרן מחמין דשאיני חסר דלא משום חמין אסר הרה"ש רק משום דעבר על חקנת חכמים שאסרו ללוש בפושרין ורב אשי ס"ל באמח דגם דיעבד אסור בעבר ולש רק דהרה"ש הוסיף דאפילו בלש בשוגג ג"כ אסור אבל הכא לא מלינו דאסרו למיזש יוחר משיעור חלה רק דנהוג עלמא למיפא קפיו קפיו בפסחא . וכבוד חתני הרה"ג המו"ב מו"ה אהרן הבהן נ"י הביא ראיה בדיעבד מותר מהא דהולך הש"ס בפסחים ד' ל"ז למעט מלחם עוני פרט לחלם ולאשישה דתיפוק לי דהא הוי יוחר משיעור חלה דאשישה הוא אחד מששה באשישה ושיעור חלה הוא עשירית האשישה ומימי ים לדמות הראיה דו"ל דהחם מיירי דנעשה מקמח דחמי מקילות דאז אינו בא לידי חמין או דלקח קמח ממנה אפריה ועירבן במים ועשה מהם אשישה ובפרט למש"כ הרה"ש דהעיקר הקפידא הוא בשעת לישא דפיסה שיש בה יוחר משיעור חלה ח"א לעסוק בכל העיסה מרוב גודלה וממילא בא לידי חמין וא"כ י"ל דהא דאמרין דאין יולאין באשישה מלך דלא הוי לחם עוני הי"ט דלקח עיסת קמח דרבה שבכל אחת אין בה כשיעור חלה ועירבן ביחד ועשה מהן אשישה ופשוט הוא :

שם בשו"ע בסימן תע"ג ס"ק י"ד במג"א כתב דל"ל דמי שאין לו רק ד' כוסות מטמאמים יקחם בלילה הראשונה ולא יקח ב' ללילה הראשונה לקידוש ולברכת המזון וכו' ללילה שניה חרף דהא בקיילקן בקביעא דירמא ועוד דקידוש יו"ט דרבנן וכו' ולכאורה לא האריך לזה דבלא"ה אין סברא דמיא ב' כוסות ללילה השניה דאם יימח ללילה השניה נמא דלך יקיים מצות ד'

וא"כ תמוה טובא דמה תועלת דימול אחר כיון לאחר לאו בר חיובא הוא עובר האב בלאו דקליה בזהרת וע"כ ל"ל דהסור סובר כדעת החוס' דכהן שאמר לכהן מקרי השליח בר חיובא דהא לעצמו חסור לו לקדש גרושה ואמרין דלחין שליח לדבר עבירה וא"כ שפיר המשלח והבא נמי כיון דהאחר חסור לו לקטוף בזהרת עצמו שפיר מקרי בר חיובא וממילא גם האב אינו עובר משום דלחין שליח לדבר עבירה [והאחר בודאי אינו עובר דכיון דעושה בשביל האב בודאי אינו מכיון לקליה בזהרת רק למול]:

ואבן ח"כ קשה דהיאך יולא האב ידי מלוה מילת בט הא כיון דבטל השליחות אלל העבירה דקליה בזהרת יהא בטל נמי השליחות דמילה וע"כ ל"ל דמוכח מסוגיא זו דאם מלוה לשליח על שני דברים על דבר עבירה ועל דבר מלוה או על דבר הרשות אף דבטל השליחות אלל העבירה משום דלחין שליח לדבר עבירה מ"ג השליחות דמילה לא בטל וא"כ שפיר כחז הכרז דאף דהגב עושה אותו שליח לשחוט בשבט ובטל השליחות אלל חסור שבת משום דלחין שליח לדבר עבירה מ"מ השליחות דטעמיה דגלי קרא דבזה יש שליח לדבר עבירה לא בטל. כל זה מדברי חתני הרה"ב מו"ה יהודא ליב דון יהי"א נ"י ודפח"ז:

אמר המחבר ע"ר שכתבתי לעיל ליישב דברי הרמ"א ז"ל שבי' שנים בזה"פ נט"ל שרי לא כחבתי זה רק ע"פ דרך החידוד דהא באמת החוס' והרא"ש והר"ן לא נהירא להו ליישב דנבי נט"ל חסור וגם לפי מה דק"ל דצפינן מעל"פ שלם בלא"ה אינו מוכרח לחדש דנה"כ הוא גבי נותר דנט"ל חסור. ועל דבר שהקשתי שם על הר"ן דהיכי מותר להשהות כלים חמושים בפסח הנה כשהיה אצלי הנאב"ד דק"ק טורען נ"י אמר לי דיש לומר דנבי חמץ שאני דמה שבלוע בתוך הכלים הוו ליה כמבוטל כמו חמץ שנפלה עליו מפולת משא"כ גבי נותר לא מצינו דמהני משילת והנה לכאורה יש מקום לדבריו דנבי חמץ כוון דכתיב האלו בלשון לא יראה ולא ימלא וכיון שנפלה עליו מפולת אינו עומד להתראות ולהמלא ואכן קשה לי דכלים לא דמי למפולת כלל דבמפולת אינו עומד הנל לפקח משא"כ כלים דדרך לבטל בהם וירגש טעם חמץ בהבטיל ועוד דהא חנו מחמירין לשרוף והתרעולת שנמלא בה חטה המוזה ואף דאינו נרגש בה שום טעם של חמץ ואין לומר דהטעם משום שמא יבוא לאוכלו דהרי המדברי הביא רמיה דהתרנגולת ח"ל לשרוף מהא דמותר להשהות כלים חמושים בפסח הרי משמע דטעם המארי"ם שריפה משום חסור כל יראה הוא ויש להאריך בזה אבל חכ"מ ויבואר במק"א בצו"ה:

אשה גרושה בשביל המשלח לא מקרי השליח בר חיובא דהא זה אינו מותר הכהן שלא לקדש גרושה בשביל כהן אחר [ודלא כדעת החוס' שם דכהן שאמר לכהן שפיר מקרי בר חיובא] וא"כ הבא נמי ואף דהמבואל חס היה מל אח עצמו במקום שיש בזהרת הוי בר חיובא מ"מ כיון שחל לאיש אחר לא מקרי בר חיובא לפיכך עובר המשלח אי לא דכתב קרא דמילה דומה לרעת:

ועל פי זה הוצרך רש"י ז"ל לפרש לקמן גבי קטן דמקשה הש"ס ואי חיבא אחר לעבד אחר ופירש"י דלא ליקו האב בזהרת והיינו משום דאם היה האב בעת שחל האחר לחין תופלת בזה שחל אחר כיון שהאב עומד שם מחזי כשלוחו ואף שלא אחר לו האב בפירוש דעושהו שליח מ"מ נחשב לשליח והלכך היה עובר האב משום דהשליח אינו בר חיובא משו"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דהאב אינו עומד שם ולא הוי שלוחו כלל:

ואמנם לפי זה יהא מוכרח מהך סוגיא דמילה לא בעי שליחות כלל ועפ"י יש ליישב דברי הטור חו"מ בס' ש"ג שהעתיק שם לד' הרמב"ם ז"ל בהלכות גיבוי שחם הגבש עשה שליח לשחוט בשבט והשליח שחט בשבת מ"מ חייב הגבש בחטאונו ד' וה' [והיינו בזה"כ אבל האידנא קי"ל דדינא דמלכותא דינא] והמה עליו המ"ל ז"ל דהרי ברמב"ם ז"ל שם מבואר דדווקא בעושהו שליח לשחוט סחם והשליח שחט בשבת אבל בעושהו שליח לשחוט בשבת ושחט בשבת בודאי פסור מחטאונו ד' וה' דמאן שבתל השליחות לענין חיוב שבת משום שאין שליח לדבר עבירה ממילא בטל השליחות גם לענין החטאונו דאף דבפירוש ריבנהו חורה דבשלומו ד' וה' יש שליח לדבר עבירה היינו דווקא חס אינו עושה אותו שליח רק על דבר זה בלבד אבל בעושהו אותו שליח גם על דבר עבירה אחרת מחוץ שבתל השליחות בשביל עבירה אחרת בטל גם לזה כן הקשה המ"ל על הטור וגשאר בחימה:

ואכן ע"פ הג"ל יש ליישב דברי הטור בפשיטות והוא די"ל דהטור חיל בשמיטת חביו הרא"ש ז"ל בפ' כיסוי הדם דמשמע דס"ל דמילה בעי שליחות שכתב שם דאם האב יכול למול וראה למול בט בעצמו וקדם אחר ומלו חייב לשלם לאב עשרה זהובים ואם אינא דס"ל דלא בעי שליחות רק השתדלות שיהא בט נימול ח"כ מאי נ"מ חס מל בעצמו או שחל אחר מ"מ עיקר המלוה קיים האב חלל וודאי דס"ל להרא"ש דבעי שליחות ולפי זה לריך לפרש דהא דמקשינן ואי חיבא אחר לעבד אחר היינו דימול בשליחות האב

